

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

Dette værk er downloadet fra

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

www.genealogi.dk

Bemærk, at hjemmesiden indeholder værker, som er omfattet af ophavsret. For ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan PDF-filen frit downloades og anvendes.

For værker, som er omfattet af ophavsret, er det vigtigt at være opmærksom på, at PDF-filen kun må benyttes til rent personligt brug. Distribution og publicering af PDF-filen er ulovlig.

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT.

FEMTE RÆKKE.

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK-NORSK GENEALOGI OG

PERSONALHISTORIE.

VED

G. L. GROVE.

2. BIND.

I KOMMISSION HOS

H. HAGERUP,
KJØBENHAVN

OG

MARIUS LUND,
CHRISTIANIA.

1905

Indhold.

	Side
Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie. Fem og tyve Aars Historie. Ved Rigsarkivar <i>H. J. Huitfeldt-Kaas</i>	1
Christen Holcks Stambog. Af Arkivar <i>A. Thiset</i>	8
Franske Emigranter i Danmark. Af <i>Louis Bobé</i>	36
Fra H. C. Andersens Barndoms- og Ungdomsliv. Af Professor <i>Nicolaj Bøgh</i>	58
H. P. Frederiksen. Nogle Træk af et bevæget Liv. Af Professor <i>C. Nyrop</i>	80
Foged Heiberg i Mandal. Af fhv. Sognepræst <i>D. Thrap</i>	103
Bidrag til Landsdommer Gustav Ludvig Badens Biographi. Af Provinsarkivar <i>Gustav Ludvig Wad</i>	109
Om Admiral Michiel de Ruijters Optagelse i den danske Adel og hans Forhold til Kongerne Frederik III og Christian V. Af Arkivsekretær <i>Gerhard L. Grove</i>	134
Fortegnelse over Bidragydende til Personalhistorisk Tidsskrift i de forløbne 25 Aar. Samlet af <i>P. B. Grandjean</i>	164
Biografiske Optegnelser af Toldinspektør i Kjøbenhavn, Etatsraad Hans Muus. Ved Etatsraad, Stiftsskriver <i>H. R. Hiort-Lorenzen</i>	166
Brevvexling mellem Ægteparret Pram og Oluf Christian Olufsen under dennes Udenlandsrejse 1793—96. Meddelt ved Biblioteksassistent, cand. mag. <i>Ehrencron-Müller</i> (fortsættes)	182, 298
De ældste Led af Familien Undal (Undahl) i Norge. Af Arkivar <i>E. A. Thomle</i> (fortsættes)	224
Gravskrifter fra Kjøbenhavns nedlagte Kirkegaarde indenfor de gamle Volde. VI. Sect. Petri Kirkegaard. Ved <i>P. B. Grandjean</i>	241
Maleren Þorstein Illugason Hjaltalin. Ny Oplysninger ved Rigsarkivar, Dr. jur. <i>V. A. Secher</i>	252
Meddelelser om Samfundets Anliggender	254, 345
Gaver til Samfundets Bibliotek	254
Spørgsmaal og Svar.	
Spørgsmaal:	
1. Om Jens Binneballe. Af Arkivar <i>E. A. Thomle</i>	255
2. Om Slægten Kærulf. Af stud. polyt. <i>Wilhelm Marstrand</i>	255
Svar:	
I. Om Kaptajn Ferd. Wilh. Friboe. Af Frk. <i>Wilhelmine Brandt</i>	256
II. Om Oberstltn. Gerhard Otto Friboe. Af Arkivar <i>E. A. Thomle</i>	257
III. Om Slægten Aferrin. Af stud. polyt. <i>Wilhelm Marstrand</i>	257

	Side
Oversigt over, hvad der findes af Bidrag til norske Slægters Historie i den før 1904 trykte Litteratur. Af Artillericapitain <i>Chr. Morgenstjerne Munthe</i>	259
Bidrag til Johannes Ewalds Livshistorie. Af <i>Louis Bobé</i>	284
Endnu lidt om den norske Gren af Familien Gude. Af Jægermester <i>C. E. A. Schøller</i>	329
Register. Af Arkivassistent <i>H. C. Roede</i>	331

Tillæg.

- I. Dødsfald i Danmark 1904, af Arkivskriver *Jul. Bidstrup*.
- II. Dødsfald i Norge 1904, af Amanuensis *A. W. Rasch*.

Gehejmekonferentsraad J. P. Trap.

Gehejmekonferentsraad M. H. Rosenørn.

Rigsarkivar H. J. Huilfeldt-Kaas.

Rigsarkivar, Dr. phil C. F. Bricka.

Personalhistorisk Samfunds afdøde Formænd.

Samfundet for Dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie.

Fem og tyve Aars Historie

ved **H. J. Huitfeldt-Kaas.**

Om Sommeren 1879 udgik der efter en forudgaaet Aftale en Indbydelse til Dannelsen af et Samfund, der havde til Hensigt at udgive et Tidsskrift for dansk-norsk Personalhistorie. De danske Indbydere afholdt et Møde i Kjøbenhavn 22. Septbr., hvorved til Bestyrelse valgtes Assistent i Statsanstalten for Livsforsikring S. Elvius, Biskop, Dr. N. C. T. Engelstoft i Odense, Hofmarskalk, Kammerherre C. A. Løvenskiold, Arkivar O. Nielsen, Stiftamtmand, Kammerherre M. Rosenørn, Sogneprest Dr. H. Rørdam, Geheimelegationsraad A. Skrike, Geheimeetatsraad J. P. Trap og Kontorchef, Kammerjunker F. Algreen Ussing. Til Formand valgtes Geheimeetatsraad Trap, og Skriftcomitéen, der skulde bedømme de indkommende Arbejder, blev besat med Bibliotheksassistent C. F. Bricka, Arkivar O. Nielsen og Dr. H. Rørdam. S. Elvius valgtes til Secretair og Redacteur af Tidsskriftet, men efter første Heftes Udgivelse fratraadte han paa Grund af Sygdom og efterfulgtes af Arkivassistent F. Krarup.

Ved et Møde i Christiania 16. Octbr. 1879 valgte de norske Indbydere til Bestyrelse (Samfundsraad) Provst J. F. Lampe i Bamle, Adjunkt M. Arnesen paa Frederikshald, Overretsassessor E. O. Heiberg, Bureauchef W. Lassen, Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt-Kaas, Arkivassistent E. A. Thomle, Professor H. Asche-

houg, Capitain D. Schnitler og kgl. Fuldmægtig T. Boeck. Suppleanter: kgl. Fuldmægtig A. Collett og Læge F. Kiær. Da Professor Aschehoug ikke ønskede at modtage Valg, tilkaldtes første Suppleant, Fuldmægtig Collett, ved næste Møde, 10. Novbr., da der valgtes en engere Bestyrelse, bestaaende af Bureauchef Lassen, Arkivfuldmægtig Huitfeldt, Arkivassistent Thomle og de kgl. Fuldmægtige Collett og Boeck. Til Formand blev valgt Bureauchef Lassen og til Secretair Fuldmægtig Boeck; de tre øvrige Herrer skulde danne Skriftcomitéen og have fungeret i denne Egenskab lige til Nutiden. Den norske Skriftcomité har saaledes aldrig havt Medlemmer udenfor Bestyrelsen. I Danmark fattedes 1882 Beslutning om, at Medlemmer af Skriftcomitéen og Secretairen eo ipso ogsaa skulde være Medlemmer af Bestyrelsen. Dette er Grunden til, at den i Danmark til sine Tider har talt lige op til 11 Medlemmer; i nogle Aar har den norske Bestyrelse derimod kun havt 8.

Af de ovennævnte Medlemmer af den danske Bestyrelse ere følgende afgaaede ved Døden: Geheimeconferentsraad Trap og Kammerjunker Algreen Ussing, begge 1885, Biskop Engelstoft 1889, Geheimelegationsraad Skrike 1891, Arkivar O. Nielsen 1896, Hofmarskalk Løvenskiold 1898, Geheimeconferentsraad Rosenørn 1902, efter at være aftraadt 1901 af Helbredshensyn. Justitsraad Elvius udtraadte 1903, og saaledes er nu kun Dr. Rørdam tilbage af den oprindelige Bestyrelse. Nye Medlemmer ere: Arkivsecretair Bricka fra 1882, Secretair G. L. Wad fra 1883, Arkivsecretair A. Thiset fra 1889, Capitain H. W. Harbou fra 1890, Arkivsecretair G. L. Grove fra 1895, Jægermester C. E. A. Schiøller 1898—99 og fra 1903, Professor N. Bøgh fra 1899, Professor C. Nyrop fra 1901, Arkivassistent L. Bobé fra 1903.

Formænd i Selskabets danske Bestyrelse have været: Geheimeconferentsraad Trap 1879 til sin Død 1885, Geheimeconferentsraad Rosenørn 1885—1901, Rigsarkivar Bricka 1901—3 og Arkivar Thiset fra 1904.

I den norske Bestyrelse fungerede Bureauchef W. Lassen som Formand fra Selskabets Stiftelse og til 1882, da nuværende

Rigsarkivar H. J. Huitfeldt-Kaas valgtes til hans Eftermand, fra hvilken Tid han stadig har fungeret som saadan. Af de øvrige Bestyrelsesmedlemmer døde Assessor E. O. Heiberg 1885, Provst Lampe og Oberstlieutenant Schnitler 1889 samt kgl. Fuldmægtig Boeck 1901; Adjunkt Arnesen udtraadte 1891. Bureauchef Lassen var 1882 udgaet af Bestyrelsen, men indtraadte igjen paa Anmodning 1885. Nye Medlemmer af den norske Bestyrelse have været: Professor, Dr. L. Daae siden 1882, Rector A. E. Erichsen og Sogneprest D. Thrap fra 1889 samt Oberstlieutenant H. Munthe og Arkivamanuensis A. W. Rasch fra 1902. — Kgl. Fuldmægtig Boeck afgik som Secretair 1882, og siden har Expeditionsschef A. Collett velvillig fungeret som saadan.

Den danske Skriftcomité har foruden Tidsskriftets Redacteur, der heri har 2 Stemmer, bestaaet af C. F. Bricka fra 1879 til hans Død 1903, Arkivar O. Nielsen fra 1879 til hans Død 1896 og Dr. H. Rørdam fra 1879 til hans Fratrædelse 1896. I disses Sted ere valgte nuværende Oberstlieutenant H. W. Harbou og Arkivar G. L. Wad i Odense, begge fra 1896, samt Arkivar Thiset fra 1903. Som ovenfor nævnt, har den norske Skriftcomité lige siden 1879 havt de samme Medlemmer.

Redactører og Secretairer have været: Registrator F. Krarup 1880—82, Fuldmægtig G. L. Wad 1883 til Udgangen af 1889, Capitain H. W. Harbou 1890—94, Arkivsecretair G. L. Grove 1895—97, Jægermester C. E. A. Schøller 1898—99 og atter Arkivsecretair Grove fra 1900 til Nutiden.

Egentlige skrevne Love har Selskabet aldrig havt. Man enedes fra første Færd om at se Tiden an for at vinde nogen større Erfaring. I 1882 fremsattes vistnok et Forslag til Love, som man dog fandt lidet nødvendige, og Styrelsen har ogsaa hidtil vist sig at kunne gaa godt og roligt efter de Vedtægter, der efterhaanden have dannet sig af sig selv. Den oprindelig paatænkte Plan at lade Tidsskriftet trykkes afvekslende i Kjøbenhavn og Christiania, 3 Aar paa hvert Sted, blev af praktiske Hensyn snart opgiven.

Siden 1881 har Personalhistorisk Tidsskrift bragt aarlige Fortællelser over de vigtigste Dødsfald i Danmark og Norge.

I Danmark have de været redigerede af Baron C. S. Th. Adeler 1881—86, Cand. phil. O. A. Schleisner 1887—88, S. Elvius 1889, Cand. L. Bobé 1890, Genealogisk Institut 1891, Capitain H. F. Grandjean 1892—95, Justitsraad S. Elvius 1895—1900 (fra 1897—1900 tillige Bryllupper), Arkivskriver J. Bidstrup 1901—3. — I Norge have Fortegnelserne været redigerede af Arkivfuldmægtig O. G. Lundh 1881—90 og af Arkivassistent A. W. Rasch 1891—1903.

Ved et personalhistorisk Tidsskrift er det af Vigtighed at have et fuldstændigt og nøiagtigt Register. Til de 4 første Aargange 1880—83 ere Registrene udarbejdede af Cand. phil. Ch. Brøndsted. I Aargangene 1884—91 ere de ikke mærkede med noget Navn. For Aaret 1892 har daværende Capitain J. C. W. Hirsch skrevet Registret, 1893 bærer intet Navn, 1894 G. L. Groves, 1895 er atter anonymt. Fra 1896—1901 har Capitain H. F. Grandjean leveret Registret og 1902—3 Arkivassistent H. C. Roede.

I 3. Rækkes 1. Bind (for Aaret 1892) har Capitain H. W. Harbou leveret en god Indholdsfortegnelse til de 2 første Rækkers 12 Bind, i 5. Rækkes 1 Bind (for Aaret 1904) findes en tilsvarende til 3. og 4. Rækkes 12 Bind af Arkivsecr. G. L. Grove.

I de første 10 Aar sendtes Samfundets Regnskab til Revision af den norske Bestyrelse, men denne udtalte da, at Sagen vistnok med større Lethed og Sikkerhed maatte kunne foretages i Danmark, hvor alle ønskelige Oplysninger bedre kunde indhentes. Siden har derfor Revisionen været foretaget af derom anmodede Mænd, som velvillig have paataget sig dette Hverv, saaledes i flere Aar af Geheimeconferentsraad F. Schlegel († 1896) og Etatsraad, Grosserer S. W. Isberg († 1895); senere har for kortere eller længere Tidsrum Revisionen godhedsfuldt været besørget af Godseier C. Mansa, Musikhandler S. Hagen, Oberstlieutenant J. C. W. Hirsch, Forlagsboghandler E. Hagerup, Jægermester C. E. A. Schøller og Oberstlieutenant H. F. Grandjean.

Selskabets Commissionairer vare oprindelig Boghandler Rudolf Klein for Danmark og Boghandler Oscar Knoblauch for Norge, men efter sidstnævntes Fallit 1882 antoges Boghandler

Klein til Fællescommissionair for begge Riger. Efter hans Død i 1890 overtog Boghandler Otto B. Wroblewsky i Kjøbenhavn fra 1891 den forretningsmæssige Bestyrelse, og efter hans Forslag antoges fra samme Tid en Hovedcommissionair for Norge. Som saadan har Boghandler Marius Lund i Christiania siden fungeret. Efter derom udtalt Ønske fratraadte Hr. Wroblewsky ved Udgangen af 1901, hvorefter Forlagsboghandler Eiler H. Hagerup traadte i hans Sted.

Selskabet begyndte sin Virksomhed med et Medlemsantal af 611, hvoraf 4 vare livsvarige efter en Indbetaling af 100 Kroner en Gang for alle. Medlemsantallet forøvrigt var fordelt med 357 paa Danmark og 260 paa Norge (16 udenfor Landene). Contingenten var 6 Kr. aarlig med Indskrivningspenge 1½ Krone. Hvert Medlem erholdt Diplom som saadant.

Medlemsantallet svandt imidlertid i adskillige Aar betydeligt ind. I 1884 var det samlede Antal 539 (320 danske, 208 norske og 9 udenfor Landene), i 1888 var Tallet sunket til 401 (275 danske, 118 norske, 8 i andre Lande). I de sidste Aar synes dog Nedgangen standset. 1897 var der 210 danske, 95 norske og 7 i Udlandet bosatte Medlemmer, tilsammen 312, og i 1903 af danske 207, af norske 99 og i Udlandet 9, tilsammen 315. Det forstaar sig selv, at man ved saadan Reduction i de oprindelige Indtægter ikke kunde give Tidsskriftet samme Omfang som hidtil, saa meget mere, som Trykningsomkostningerne i Aarenes Løb vare stegne betydeligt. Af denne Grund besluttede man derfor fra 1899 at udgive Tidsskriftet i 3 aarlige Hefter istedetfor 4. Til Gengæld ere de enkelte Hefter noget større end de nærmest foregaaende Aar, saaledes at Indholdet dog ikke blev synderligt mindre end da, og nu forhaabentlig atter vil kunne noget forøges, da det aarlige danske Statstilskud i 1903 er blevet forhøiet.

Tidsskriftet vilde overhovedet alligevel ikke have kunnet bestaa saa længe uforandret, som det dog har gjort, hvis det ikke havde havt Støtte fra forskjellige Kanter. Det danske Kirke- og Undervisningsministerium har saaledes siden 1882 støttet Samfundet med et aarligt Bidrag paa 300 Kroner, hvilket i flere Aar

anvendtes til Erhvervelse af forskjellige Hefter af Sogneprest J. Vahls „Slægtetog over Afkommet af Christjern Nielsen“. Ogsaa det Raben-Levetzauske Fond har ved forskjellige Leiligheder ydet Samfundet større Bidrag. Et norsk Medlem, der ønsker at være unævnt, skjænkede 1888 en Gave paa oprindelig 1000 Kroner, af hvis Renter Halvparten foreløbig skal tillægges Capitalen; det udgjør nu c. 1300 Kr. Hertil kommer endvidere de livsvarige Medlemmers Bidrag samt enkelte Forfatteres frafaldte Honorarer.

Foruden sit almindelige genealogiske og personalhistoriske Indhold har Tidsskriftet ogsaa givet sine Medlemmer Anledning gennem Rubrikerne „Spørgsmaal“ og „Svar“ til at skaffe sig og meddele Oplysninger i herhen hørende Materier, som ellers vanskelig vilde kunne erhverves, fordi man ikke vidste, hvor eller til hvem man kunde henvende sig med sit Spørgsmaal eller sin Oplysning. Den herved givne Anledning har ogsaa ret hyppig været benyttet. Imidlertid har selvfølgelig Tidsskriftet ikke kunnet indlade sig paa at skaffe Svar paa alle Spørgsmaal, især angaaende praktisk-økonomiske Forhold som Arv, Legater, Stiftelser etc., og det maa derfor ansees for hensigtsmæssigt, at denne Side af Sagen nu kan finde Behandling og Supplering ad anden Vei, f. Ex. det i 1888 stiftede „Genealogiske Institut“ (Forretningsfører Justitsraad S. Elvius. Se Personalhist. Tidsskr. 2 R. III S. 79 f.) og siden 1901 „Personalhistorisk Bureau“ under Ledelse af Cand. phil. Th. Hauch-Fausbøll, der udgiver „Personalhistoriske Samlinger“ i 12 aarlige Hefter.

Samfundet har i Aarenes Løb modtaget en Mængde Bøger og Manuskripter af genealogisk og personalhistorisk Indhold, hvilke opbevares hos Forretningsføreren til Brug for Medlemmerne. En Undtagelse er dog gjort for Overcontroleur W. Blichs Gave i 1885, Uddrag af Bergens ældste Skifteprotokoller, omfattende Aarene 1695—1785, hvilke indtil videre bevares i det norske Rigsarkiv, hvor der selvfølgelig oftest vil blive Spørgsmaal efter den.

Det tør efter det her meddelte ikke være uden en vis berettiget Tilfredsstillelse, Samfundet kan se tilbage paa de forløbne

25 Aar, idet man med forholdsvis smaa Midler har opnaaet et Resultat, der for en meget lang Fremtid vil sikre det en stor Anerkjendelse for, hvad det paa sit særlige Feldt har formaaet at bringe for Dagen og gjøre til Almenhedens Eiendom. De fire tilendebagte Rækker af Tidsskriftet, hver omfattende 6 Bind, indeholde en næsten uoverskuelig Mængde af Slægtsoptegnelser, Genealogier, fuldstændige Slægtshistorier, Memoirer, Inscriptioner, Kirkebogsuddrag, Breve og Aktstykker etc., der ville gjøre Tidsskriftet til et Magazin for Fremtidens Specialhistorikere, som derfra vil kunne hente en overordentlig Mængde Detailoplysninger samlede og ved Hjælp af gode Registre forholdsvis let tilgængelige. Foruden de fleste kjendte Navne paa ældre og yngre Genealoger og Personalhistorikere i Danmark og Norge vil man blandt Tidsskriftets Medarbejdere ogsaa støde paa en Mængde af de ældre, velkjendte egentlige Historikere i begge Lande, hvilke have havt mere specielle Bidrag at yde.

Allerede har Tidsskriftets femte Række udsendt sit første Bind, og naar den ældre Generation blandt Bestyrere og Bidragsydere nu skal medsende den nye Afdeling af det allerede vidtløftige Verk sine gode Ønsker for en fremtidig, forhaabentlig lang, Fortsættelse, vides intet bedre at udtale, end at det maa forundes den nye Generation at levere ikke ringere, men gjerne bedre, Stof for Tidsskriftet end det hidtil meddelte.

Efterskrift af Redaktionen. Kort før Trykningen af dette Hefte har Samfundet haft den Sorg at modtage Efterretningen om, at Forfatteren af ovenstaaende Tilbageblik over Samfundets Historie, den mangeaarige Formand for dets norske Afdeling, Rigsarkivar H. J. Huitfeldt-Kaas er afgaaet ved Døden. Han havde været Medlem af Samfundets Bestyrelse siden dets Stiftelse og vil længe mindes for sin aldrig svigtende Interesse for dets Anliggender.

Christen Holcks Stambog.

Ved **A. Thiset.**

Vor Tid har let ved at fæstne og beholde Mindet om Slægt og Venner, fra hvilke Livets Pleil eller Dødens Le adskiller os. Fotografi-apparatet bevarer os de Bortdragnes Ansigtstræk i en saa paalidelig og en saa let overkommelig Gjengivelse, at Fortiden aldrig har kjendt noget Tilsvarende. Blot et Par Menneskealdere tilbage, i vore Bedsteforældres Tid, maatte man tage til Takke med kostbarere og dog mindre paalidelige og mindre fyldestgjørende Gjengivelser, Portraitmaleri, Kobberstik, Tegning eller Silhouette, og endnu længere tilbage var man omtrent ene henvist til Portraitmaleri eller Kobberstik, og de vare kun til for de Rige eller i alt Fald kun for de Velstaaende i Samfundet. Kunde eller vilde man da ikke erhverve den Bortdragendes Billede valgte man et andet personligt Minde om ham: hans Haandskrift i Form af et Vers, en Sentents, et Valgsprog eller en Venskabsbevidnelse med Underskrift. Disse indskreves i en dertil anskaffet Bog, de saakaldte Stambøger, der synes at være komne i Brug i det 16. Aarh., da Skrivefærdighed var bleven Allemandseie i de dannede Klasser, og at de, om end i vore Dage stillede i Skygge, dog ikke er gaaede rent af Brug, skjønnes bedst af, at selv en saa ny Indretning som Kjøbenhavns nye Raadhus har anskaffet sig en Stambog, i hvilke dets mest notable Gjæster have at indskrive deres Navne.

Imidlertid var dog det 16. og 17. Aarh. Stambøgernes gyldne Tid. Blandt Andet fordi det hørte med til enhver nogenlunde velstillet ung Mands Uddannelse, at han skulde foretage en eller flere, ofte fleraarige Reiser i Udlandet med Studier ved fremmede Universiteter, og disse Udenlandsreiser og -ophold gav naturligvis

Det ovenstaaende Portrait er taget efter et med Christen Holcks fædrene og mødrene Vaaben forsynet Maleri paa Holckenhavn.

Anledning til en Mængde Bekjendtskaber og „evigvarende“ Ven-skaber, som ganske vist ofte ikke efterlod sig andre Spor senere hen i Livet end de faa Linier, som man havde indskrevet i hin-andens Stambøger. Men disse Linier havde dog deres Mission; de vare for de hjemmeblevne Forældre og Værger et ubedrage-ligt Vidnesbyrd om det gode Selskab, den unge Mand i Udlandet havde søgt, og for ham selv i Alderdommen et talende Minde om lyse og glade Ungdomsdage.

Der er bevaret ikke saa faa af disse gamle Stambøger, indeholdende ret værdifulde Bidrag til Oplysning om en længst forsvunden Tids Levevis og Tænkemaade, dels ved de indskrevne Sententser og Venskabsbevidnelser samt Valgsprog i alle Landes Tungemaal — Valgsprogene dog ofte kun angivet ved de vedkommende Ords Begyndelsesbogstav, saa Tydningen nu er høist usikker, om ikke ganske umulig — dels gennem de til Optegnelserne stundom knyttede Tegninger af forskjellig Art. Disse Tegninger ere sjelden egenhændige som Optegnelserne, men tværtimod udførte af Folk af Faget, fortræffelige Kunstnere, der aabenbart have skaffet sig en Levevei ved disse Stam-bogsillustrationer. Om imidlertid det, der ved denne Fremgangsmaade vandtes i Retning af kunstnerisk Udførelse, just opveier den nu manglende personlige Eiendommelighed, som Tegningerne sikkert vilde have frembudt, om de havde været lige saa egenhændige som de tilhørende Navne, er naturligvis et stort Spørgsmaal; men vist er det, at flere af disse Bøger ere fyldte med Illustrationer, som ere en sand Øienslyst, selv, hvor de kun bestaa af heraldiske Fremstillinger.

Dette gjælder i høi Grad om den Stambog, som her skal omtales og som stammer fra Rigsraad *Christen Holck*. Den findes paa Holckenhavn, hvis nuværende Eier Kammerherre, Hofjægermester, Lehnsbaron *Holck*, en Ætling i lige Linie af *Christen Holck*, har havt den Godhed midlertidig at deponere Bogen i Rigsarkivet til min Afbenyttelse. Bogen er dog ikke, som man skulde vente det, gaaet i Arv directe fra Mand til Mand; thi en Optegnelse paa dens sidste Side viser, at den af Raadmand i Faaborg *Jacob Jørgensen* 5 Marts 1695 er bleven skjænket til

den bekjendte Genealog *Peder Jensen Lucoppidan*, daværende Sognepræst til Lunde og Breininge paa Taasinge, som atter 1 Juli 1717 har givet den til Holckenhavns daværende Besidder, Christen Holcks Sønesøns Sønesøn *Eiler Baron Holck*. I Mellemtiden havde Lucoppidan forsynet Bogen med et værdifuldt Register over dens ca. 300 Navne. Det er ubekjendt, hvorledes Bogen i sin Tid var kommen fra Christen Holck til den Faaborg-Raadmand.

Christen Holck var Søn af den kongelige Secretair *Henrik Holck* til Rønhave paa Als, af en gammel sønderjydske Adels-slægt, der fører sine Ahner tilbage til det 14. Aarhundredes Begyndelse; Moderen var Fru Magdalene Reventlow fra Søbo i Fyn. Han blev født 29 Mai 1558 paa sin fædrene Gaard, men da der ikke haves nogen Ligprædiken over ham, har man hidtil savnet enhver anden Oplysning om hans Barndoms- og Ungdoms-historie indtil hans 24. Aar, 1582, da han blev Secretair i Danske Kancelli. Stambogen yder da en dobbelt velkommen Oplysning til hans Historie, først og fremmest den, at Christen Holck, som det var at vente, havde studeret i Udlandet og navnlig opholdt sig et Par Aar ved Universitetet i Strassburg¹⁾. Her har han nemlig anskaffet og først anlagt sin Stambog.

Denne er et lille Bind i Kvartformat paa 383 Sider med trykt Titelblad (i 2 Exemplarer!), saalydende: *Thesaurus amicorum* — derunder en Bogtrykker-Vignet, en paa en flyvende Kugle siddende Grif, omgivet af en Renaissance-Ramme, hvori Bogtrykkerens Bomærke, og forneden: — *Argentorati. Excudebat Nicolaus Vyriot, Anno M. D. LXXIX.* Medens Vignetten er trykt med sort Sværte, ere Bogstaverne røde, og hvert enkelt af Bogens øvrige, oprindelig ubeskrevne Sider er omgivet af en bred, ornamental, i rød Farve trykt Ramme, der ved den neden nævnte Ombinding tildels er bleven bortskaaren. Bogen synes oprindelig at have været uindbunden, men blev 1589, vistnok i Anledning

¹⁾ Mærkelig nok nævner S. M. Giellerup i sin desværre aldrig fuldenkte Biografi af keiserlig Feltmarskal Henrik Holck (Hist. Tidsskrift 5. IV.) ikke Christen Holck blandt de danske Adelsmænd, der have studeret i Strassburg (S. 654 f.).

af de høikongelige Navne, den da var bleven beriget med, indbunden i et stadseligt hvidt, nu forlængst gulnet Pergamentsbind, der paa Forsiden har et kronet sammenslynget F S [Fredericus Secundus], derover Bogstaverne: H G F S W G, forneden C. H [Christen Holck], paa Bagsiden: ANNO 1589, Alt oprindelig i Guldtryk. Disse to Sider ere bevarede den Dag i Dag, skjøndt Bogen i en nyere Tid er bleven ombunden i brunt Læder.

Da Indførslerne i Bogen begynde 3 Juli 1579, om ikke før, har Bogen altsaa været ganske ny „udkommen“, da Christen Holck anskaffede den. Den er imidlertid ikke taget i Brug Side efter Side, Blad efter Blad, men Navnene ere indskrevne i Flæng rundt i Bogen, dog med en umiskjendelig Bestræbelse efter at samle de fornemste Navne forrest Bogen, hvad der sagtens er Aarsag til, at dens 17 første Sider den Dag i Dag ere ubeskrevne. De kongelige Herskaber, som 1589 skrev sig ind i Bogen, have nemlig benyttet den 18. Side, og da naturligvis Ingen blev befunden værdig til at skrive sig foran dem, blev de 17 første Sider aldrig benyttede. Her skal nu forsøges en Oversigt over og et Uddrag af Bogens Indhold i den Rækkefølge, Indførslerne efter deres Datering have fundet Sted, altsaa uden Hensyn til den Orden, hvori de ellers staa i Bogen.

Den ældste, fuldt daterede Indførsel er den sachsiske Adelsmands *Heinrich von Cramms* af 3 Juli 1579. Den gjengives her, fordi den kan give en Forestilling om deres Indhold i det Hele taget:

G. M. T.

Sis memor oro mei contra memor ipse
manebo

(Slægtvaabnet)

Henricus a Kram

scripsit Argentinæ 3 Julii

Anno etc. 1579.

Argentina eller Argenteratum er Strassburgs latinske Navn. Vaabnet er særdeles fint og smukt, saavel i Opfindelse som i Udførelse. 6 Juli følge saa *Urban* og *Heidenrich von Boineburg* og en østrigsk Adelsmand *Wulfgang Theodor Kirchscläger*, den

sidste med et ikke mindre smukt udført Vaaben, ved hvilket en anden Haand har tilskrevet nogle Bogstaver og den Formaning, der kunde skrives ved dem alle: Vergis mein nicht; saa 10 Juli *Albert Finck* med tilføiet Vaaben. Dog det vilde blive for vidtløftigt at opremse dem alle, thi allerede inden Nytaar 1580 tæller Bogen 30 Navne, der vistnok alle ere skrevne i Strassburg og ere unge studerende Adelsmænds. Kun et Par enkelte skal fremhæves. En nydelig udført Tegning viser et Vaaben, holdt af en paa et Pindsvin siddende ung Kvinde i paradisisk Nøgenhed, om end pyntelig friseret og holdende en Guitar i den anden Haand. Paa et slynget Baand bag hende læses: Das macht mein fürwitz, das ich auff eim igell sitz. Over den hele Fremstilling er skrevet: 15 79 A prece principium de prece finis erit. H. C. B. M. G. H. (?), og under Billedet: Hæc scripsit *Hermanus Kotze*, saxo, fratri suo charissimo Christiano Holck, Argentinæ 12 Augusti ao. ut supra. Mindre morsomme, men mere fornemme ere Indførslerne for 4 unge Grever *Eberhard*, *Conrad*, *Alberic* og *Hermann* af *Tübingen* Herrer til *Liechteneck*, *Wulfgang Ernst* af *Ysenburg* Greve af *Buddingen*, *Johannes Albert* og *Reinhard* Grever af *Solms* Herrer af *Müntzenberg* og *Sonnenwald*, *Philip* og *Bernhard* Grever af *Waldeck*, *Johan* Greve af *Salm* Herre til *Reiferscheid*, *Dyk* og *Alfter* og *Emmerich* von *Daun* Greve af *Falchenstein*. Alle disse fornemme Navne, tildels med tilhørende Vaaben findes i Bogens første Fjerdedel, — den unge Christen Holck har aabenbart søgt udsøgt Selskab. En fortræffelig Afvexling blandt de mange Vaaben yder det her S. 19 gjengivne Billede af en ung Borgerjomfru (i graa Trøie og Forklæde med sort Fløils Besætning, rød Kjole med lysegrønne Borter, graa Hue, sort Taske), som en sachsisk Adelsmand, *Rudolph von Büнау*, låder anbringe ved sit Navn. Efter Bogen at dømme, har Christen Holck derimod ikke dette Aar truffet danske Adelsmænd i Strassburg, men dog Holsteneren *Wolf Pogwisch*, der over en skøn Gjengivelse af sit smukke Slægtvaaben, skriver: 15 79 Olim meminisse iuuæbit TGVGVG og har tegnet et af to Pile gjennemboret Hjerte; under Vaabnet staaer: Wolf Powisck

scripsit hoc Christiano Hock (!), fratri suo suavissimo, Argentinæ 29 Decemb. Anno ut supra.

I 1580 har Christen Holck gjort en lille Udflugt til Tübingen, uden dog at lade sig indskrive ved det derværende bekjendte Universitet; dertil var ogsaa Opholdet alt for kort. Endnu 9 Febr. var han i Strassburg, thi da dateres herfra en Indførsel af en østrigsk Adelsmand af det særlig i tydske Øren, skulde man synes, ildelydende Navn *Abraham Stockharter*, men 25 Febr. er han i Tübingen og faaer i de følgende Dage til 7 Marts adskillige Navne og Vaaben indført i sin Bog: *Bartholdt Kirchof, Hieronymus de Abenberg, Georg von Honhorst, Gregorius Leonhart Ulm, Helmhardus Kirchpergerus*, hvilken sidste over den her S. 19 gjengivne Tegning af en fornem Adelsjomfru i pelsforet sort Fløilstrøie og lilla Kjole med gule Ærmer, sort Fløilsbaret med røde og hvide Fjer, røde Handsker, skriver Aarstallet: 1580 samt: *Spes fouet exules*, og under Billedet: *Helmhardus Kirchpergerus minor natu scripsit hæc Tübingæ 3 Non. Martii Ao. ut s. Endvidere Heinrich Reuss Baron af Plawen, Georg Sigismund Wolfskeel, Albertus Schillinck*, over hvis Vaaben, en Gemsebuk, læses: *Schuz füglich velicht trifftts dich*, og endelig en Magister *Pan-cratius Süssebach* fra Hirschberg.

Man maa lade Bogens unge Eiermand, at han har været om sig under det korte Tübingen-Ophold, vundet sig hele 9 Venner til Stambogen, de fleste endog illustrerende denne med deres Vaaben, men Bekjendtskabernes mere flygtige Art skinner dog igjennem i Optegnelsernes forholdsvis lakoniske Form, saaledes som den nys anførte Prøve viser. De fleste indskrænke sig til Valgsprog, Vaaben og Navne, uden alle Venskabsbevidnelser, som der ellers vrimle af i Bogen. Desuden ere disse Tübingen'ske Optegnelser let kjendelige, fordi de tilhørende Vaaben ere udførte af en anden Haand end den fra Strassburg, ogsaa en særdeles duelig Kunstners, men de ere ikke saa pyntelige i Udførelsen som hans Fælles i Strassburg.

10 April var Christen Holck atter i Strassburg, og de første Navne han efter sin Hjemkomst erhvervede til sin Bog var to Landsmænds *Knud Brahes* og *Claus Podebusks*. De tilhørende

Vaaben ere vel nok Strassburger Kunstnerens største Mesterværker i Christen Holcks Bog og de gjengives derfor her, saavidt mulig i al deres Farvepragt. Det synes ikke at have været Trang til Lærdom, der havde ført disse to lystige Ungersvende til Universitetsbyen, og de vides heller ikke at have ladet sig indskrive ved Universitetet der. Den da attenaarige Claus Podebusk havde maaske intet andet Ærinde end at besøge sin yngre Broder *Predbjørn*, der Aaret før var kommen til Strassburg og var i Huset hos selve det berømte Universitets berømte Rector *Johann Sturm*. Man undre sig nu ikke over, at denne Predbjørn Podebusk ikke var kommen i Christen Holcks Stambog, skjøndt de altsaa i et helt Aar havde opholdt sig samtidig i den fremmede By, thi en fyldestgjørende Forklaring ligger lige for: Christen Holck var en 22 Aars Yngling, Predbjørn Podebusk kun en 11—12 Aars Dreng. Over Claus Podebusk's Vaaben læses Aarstallet 15 80, adskilt ved et sammenslynget I. H. S. (Jesus Hominum Salvator), derunder følgende Linie: Tuto quel che luce non e oro (∴ Ikke alt, der glimrer, er Guld, — hvad der dog ikke gjælder om det i hans Vaabentegning anvendte Guld, thi det funkler den Dag i Dag, som da det blev paasat), derunder fem gaadefulde W'er — under Vaabnet: Datum Strasburg denn 10 Aprilii Claus Podebusk. Det vil bemærkes, at den kaade unge Mand har ladet Tegneren ombytte den kongelige Ørn, som findes i hans Slægtvaabens Skjold og Hjelm, med en spraglet Papegøie. Endnu mere vovet er Knud Brahes Vaabenfremstilling, især naar den sees i Belysning af Aarsagen til hans Udenlandsreise. Han, den berømte *Tyge Brahes* yngste, 1555 fødte Broder havde egentlig forlængst afsluttet sin i Viborg Skole begyndte Uddannelse med et Ophold hos forskellige Adelsmænd og derefter i Nederlandene og hos Fyrsten af Anhalt. Derefter havde han 22 Aar gammel antaget Tjeneste som Hofjunker hos Kong Frederik II, men den Tjeneste fik en brat Afslutning. I Huset hos hans Søskendebarn Fru *Sidset Urne*, *Albrecht Oxes* Efterleverske, var nemlig en ung adelig Jomfru *Sidset Mogensdatter Mormand*, hvem han der i Huset havde lært at kjende. Hun har formodentlig kastet sine Garn efter den høifornemme Junker, men har vovet sig for langt

paa Jagten efter det ædle Vildt — om Forholdet da ikke har været det omvendte, at han var Jægeren og hun Vildtet, Vaabentegningen i Christen Holcks Bog tyder nok nærmest derpaa — nok er det, en skønne Dag redede Jomfruen til Barsel. Det var i de Dage en Skandale af Rang, især da hendes Slægt, saa langt fra at skjule Skammen, vilde bruge denne til at fremtvinge et Bryllup, hvad Knud Brahes høitstaaende Slægt ikke vilde høre Tale om. Frivillig eller givende efter for et Tryk fra sine Slægtninges Side unddrog Knud Brahe sig, ved at drage udenlands, fra Følgerne af sin Letfærdighed, der ogsaa giver sig et saa talende Udtryk i hans dristige Vaabentegning. Thi at de ved hans Slægtvaaben opstillede Skjoldholdere, den freidige Jægersmand med Horn, Spyd og Hund og den letklædte Dame, synes at være en Vedkjendelse af Anledningen til hans Udenlandsreise, lader sig neppe betvivle. Naturligvis har Knud Brahe ikke 10 April i Strassburg drømt om den forargelige Comedie, den hjemme blevene Sophie Mogensdatter snart efter vilde anstifte, idet hun, uvist i hvilken Hensigt, i Ledtog med nogle af sine Slægtninge 19 Mai 1580 lod holde sin egen Ligbegængelse i Musse Kirke ved Hjælp af en med Halm, Kalk og Jord fyldt Kiste¹⁾.

Medens Knud Brahe alt efter to Aars Forløb kunde vende hjem til sit Fædreland, som om Intet var passeret, paany blive Hofjunker, faae saa anseelige Forlehninger som Aarhusgaard og siden Bygholm, ja allerede 1584 gjøre et anseeligt og fordelagtigt Giftermaal med Jens Kaas' Enke Fru Margrethe Lange, Søster til den siden saa bedrøvelige Guldmager Erik Lange, ved hvilket Giftermaal Knud Brahe fik baade det skønne Herresæde Engelsholm ved Veile og en for Lærdom bekjendt Hustru, saa han forhaabentlig har havt let ved at glemme den forføreriske Sophie Mogensdatter, saa fik denne selv naturligvis en mindre straalende Livsbane. „Der var noget Galskab ved hende“, skriver Fru Lisbet Bryske om hende, „saa hun blev gift med en ufri Mand“ — forøvrig en kongelig Enspænder ved Navn *Borkvard Maas*.

Men tilbage til Stambogen! Til Knud Brahes Vaaben har

¹⁾ D. Mag. 2. IV. 158 ff.

hørt en egenhændig Indskrift, foroven Aarstallet 15 80 adskilt ved et sammenslynget A O (vel Anno), derunder Bogstaverne C W V E og paa Italiensk: Del amici mi guarda iddio, de dalli inimici guardaro mi bejo (∴ Gud bevare mig fra mine Venner — mon Knud Brahe ikke tænker paa Veninder —, mine Fjender skal jeg selv vogte mig for). Af hvad der har staaet under Vaabnet kan nu kun læses Ordene: Knud Brahe . . . Resten er udslidt, det mest ulæselige Sted i Bogen, utvivlsomt en Følge af, at samtlige Fingre, som i de siden forløbne 325 Aar have gjennembladet Christen Holcks Bog, med særlig Forkjærlighed have dvælet ved denne Side.

I de følgende Maaneder af Aar 1580 beriges Bogen med mange skjønne Vaaben over varme Venskabsforsikringer og høitklingende Navne. De fleste ere tydske, men ogsaa andre Nationer ere repræsenterede. Der er saaledes en Englænder *Robert Sidney*, for hvem Stambogsskriveriet aabenbart er en Slags „business“, som man maa tage praktisk paa. Hans Vaaben er nemlig et udklippet Træsnit, hvorpaa der er smurt lidt Farve hist og her, ret plumpt, hvorefter det er indklistret i Bogen. For at spare Udgifter til Tegning har han aabenbart hjemmefra medbragt Træsnit af sit Vaaben i Arkevis. Det stikker vist fælt af mod de andre Vaaben i Christen Holcks Stambog, men til Englænderens Undskyldning taler, at hans Vaaben er saa overfyldt med Felter og Figurer, at det nok turde være bleven en ret kostbar Historie, hvis det ofte skulde udføres i Haandtegning. Hvilken Modsætning er der ikke mellem hans Blad og *Françoys du Boys Champenoys'*. Under Valgsproget „Espoir me guyde“ er tegnet hans parlente Vaabenskjold, ligesaa smukt som simpelt, en af tre Guld-Agern omsat Guld-Sparre i Blaafarvet, paa Hjernen en halv nøgen Vildmand, svingende en Kælle i den høire og en grøn Kvist i den venstre Haand. Midt i Aarstallet 15 80 har han selv tegnet et Agern. Alt i alt vel den smagfuldeste Side i Bogen. Til de smukkeste Sider hører forøvrigt ogsaa en anden fra dette Aar og det en dansk Adelsmand *Corfitz Grubbes*. Hans simple Vaaben, der tager sig ganske fortrinligt ud i Strassburger-Kunstnerens omhyggelige Udførelse, staaer under Bogstaverne

V. C. F. og over et „Corfitz Grubbe scribebat hæc Argentinæ 24 Septemb. anno 80“, hvad der især i Betragtning af Landsmandsskabet nok maa siges at være lovlig tørt og kjøligt.

Resten af de 35 Navne fra dette Aar ere tydske. Her skal kun fremhæves *Johannes von Arnims*, fordi han tilhøre for sit Vaabens Hjelmtegn har anbragt Ridderordenen af den hellige Gravs røde Ordenstegn, et stort Kors omsat af fire mindre Kors, og paa den modsatte Side et i Vaabnet indstukket Sværd, paa hvis Fæste hænger et halvt Marterhjul. Af særlig høitstaaende Personers Navne findes *Jacobus Marchio Badensis* et *Hochburgensis* (altsaa en Markgreve af Baden) og *Christoff Ladislaus* Greve af *Nellenburg* Herre til Thengen, Domprovst i Strassburg, der forøvrig døde 1592 som sidste Mand af en ældgammel berømt Slægt.

Ogsaa 1581 er et for Stambogen rigt Aar, særlig fordi Strassburg-Opholdet lakker mod sin Slutning. Flere af de indskrevne Navne synes at være Universitetslæreres og 22 Febr. har selve „*Joan Sturmius Rector*“ skrevet sit Navn i Bogen; ved Siden af det har Christen Holck efter Johann Sturms Død tilføiet: Nota obiit 1589. Paa Bogens allersidste Side har yderst beskeden *Andreas Diefenbeck*, Quæstor academiae Argenti, indskrevet sit Navn og Datum 8 Marts 1581 under det trøsterige Valgsprog: Post nubila Phebus. Der er dog endnu Stunder til at forsyne Bogen med smukke Tegninger, saaledes det omstaaende, desværre uden de smagfulde Farver gjengivne Billede af en ung Mand (sort Hat med gult Baand og gul Fjer, brun Trøie med gult Baand, sorte Fløilshoser, hvide Knæbaand; blegrøde Strømper, sorte Sko, graa Kappe med sort Fløils-Besætning) og en ung Kvinde (blegrød Hue, mørkegraa Kjole med sort Fløils-Besætning, hvid Under-Kjole forneden med en blaa og en gul Kant, Bræmmen mellem Underkjortelen og Kjolen afvexlende gul og blaa, hvidt Forklæde, sort Bælte med Guld-Beslag) til hvilket hører følgende Indskrift: 1581 K F F B Hic ursus laniat rus. Derhos D. M. D. 2. 1., dog er hvert Punktum i Bogen en lille Tegning af et Hjerte. Mellem Figurerne er skrevet: Wullen wirdt einmahl besser werden dan sammeln, og under dem staaer: Hoc amico amicissimo

ratri charissimo in patriam reversuro . . . amoris nunquam intermoriturum symbolum posuit *Gotthardus Kettler* Christiano Holck Ao. u. s. 7 Martii Argentorati. Ogsaa paa denne Indskrift, der udtrykkelig har antydet Christen Holcks forestaaende Hjemreise, har mange Fingre slidt. Skrивeren er vel neppe den bekjendte Hærmester i Lifland, da Hertug i Kurland, men maa vel være en Slægtning af ham. Den 8 Marts synes Christen Holck ikke at have taget sig andet til end at gaae rundt og bede om Navne i sin Stambog. Mindst 14 er fra denne Dag, deriblandt tre holstenske Adelsmænds *Georg* og *Melchior Rantzow* samt *Gotskalk Wensin*, saa et Selskab unge Patriciersønner fra Flensborg: *Henricus Johannis*, *Poul Sperling*, *Thomas Finck*, *Thomas Kellinghusen*, *Thomas* og *Cosmus Vake* og *Thomas thor Smedes*, og skjøndt der ikke til noget af disse Navne var sat Plads af til Afbildning, langt mindre findes en saadan, saa er der dog andre fra samme Dag, til hvilke der er bleven Stunder til at tegne smukke Vaabentegninger; saaledes har en vis *David Ennencklo* et saare stadseligt, med 3 Hjelme udstyret Vaaben, under hvilket er skreven det forbeholdne Ønske: Allen, die mich kennen, denen geb gott, was sie mir gönnen; men til *Liborius von Holtzendorffs* 9 Marts indskrevne Navn blev der ikke Tid til at tegne Vaaben, skjøndt der er sat Plads af til Tegningen. Faa Dage efter har nemlig Christen Holck forladt Strassburg, og 19 Marts er han i Frankfurt a. M.

I denne By gjorde Christen Holck et 8 Dages Ophold, der berigede hans Bog med adskillige Navne, hvoraf enkelte dog synes at være gamle Bekjendtes fra Strassburg. En *Samuel Baumgarter*, der udtrykkelig kalder sig „vonn Strassburg“, skriver 19 Marts i Frankfurt bl. A.:

Bawen, freyen, pflantzen vndt werben,
hatt seinen gang, biß das wir sterbenn.
Mensch, deinen baw auffß ewig richt,
denn die lange weyl alles zerbricht.

En Slægtning af ham, *Abraham Baumgarter*, ogsaa „von Strasburg“ skriver mere gemytlig: Der wein ist gutt vndt schmeckt mier woll. Ich will nicht dar von, ich sey dan stücke-

den (!) vnd wicken voll (forgjort?). En anden Strassburger skriver følgende: Lauß deo 1581 den 26 Martzi zu Franckfortt am Mayn, saa det mistrøstende Valgsprog: Alle weyß heytt ist vonn gott dem herren vnd bleypt bey im ewiglich — og saa følgende ærbødige Tilegnelse: Seinen gunstigenn liebenn junckhern Christiano Holckenn hatt *Sampsonn Liechtensteiger* burger zu Straßburg diß zu freuntlicher freundschaftt geschribenn den 26 Martzi 1581. Ogsaa han holder sig beskedent til en af de allersidste Sider i den gunstige Junkers Bog. Endvidere gjorde Christen Holck i Frankfurt Bekjendtskab med en Landsmand, Dr. jur. *Georg Schomaker*, der siden i Hjemmet blev Secretair i Tydske Kancelli, som Christen Holck blev det i Danske Kancelli, en tydsk Adelsmand *Franz von Dumstorff* og tre polske Adelsmænd *Jakob* og *Andreas Krotoski* og *Jakob Bromiroski*. Endelig har i Frankfurt 20 Marts 1581 indskrevet sig en vis *Albert von Wotckau*, og til hans Navn er der i Modsætning til de andre i Frankfurt indskrevne Navne knyttet en Vaabentegning, som imidlertid maa være udført før Christen Holck skiltes fra Vaabentegneren i Strassburg, thi den er aabenbart tegnet af denne fortræffelige Kunstner.

Derimod er der fra dette Aar 1581 en lille Gruppe Vaaben, udførte af en tredie Kunstner, forskjellig fra dem vi kjendte fra Strassburg og Tübingen, men da de tilhørende Indskrifter hverken give Dag eller Sted, kunne vi ikke afgjøre, om disse Vaaben stamme fra Frankfurt eller mulig fra et helt andet Sted, hvor Christen Holck kan have gjort Ophold paa sin Hjemreise. Disse Vaaben tilhøre en liflandsk Adelsmand *Reinhold Varensbeck*, der aabenbart har dyrket Gud Bacchus lige saa ivrigt som den nys nævnte Abraham Baumgarter, thi ved Siden af sit Vaaben har han ladet tegne en stor Vinpokal, og to Brødre *Heinrich* og *Eggert von Eynnen*, hver med sin Vaabentegning; den sidste har foroven ved Vaabnet ladet tegne en paa en Sky staaende Helgeninde med udslaget gult Haar i rød Kjortel, bærende et Kors og en Palmegren, og ved hendes Side et Lam; men Indskriften er ikke ganske i Overensstemmelse med denne fromme Figur. Den lyder: Ich klage vnd drage ge dulth. Ick bin der ick bin, wilth

ist mir min sin, hoch ist mir min moth, klenth ist min guth, vnd fan wem ick nichtten han, der schal mich wol zu freden lan. Endelig er, som det synes, udført af samme Tegner, et Ægtepars Vaaben: *Ernst von Lüneburgk* og hans Hustru *Appolonia von Haselhorst*. Over hans Vaaben er skrevet: Vortrawe nicht einem iederen mann, der dich vor ogen denen kann, den menniger spricht offt mit sinem munt, das vil anders meint seins hertzens grunt. Disse fem Vaaben ere ogsaa ganske flot udførte, men ere dog mindre omhyggelig tegnede end Vaabnene fra Tübingen, for slet ikke at sammenligne dem med dem fra Strassburg.

Fra 26 Marts 1581 i Frankfurt og til Marts 1582 findes ingen daterede Navne i Bogen; men i Mellemtiden var Christen kommen hjem til Danmark. 13 og 16 Marts var han i Besøg paa Løstrup ved Langaa og fik her ikke blot Eieren *Mads Sandbergs*, men ogsaa hans Broder *Tyge Sandbergs* og endvidere *Glob Krabbes* Navne ind i sin Bog. Tyge daterer 16 Marts, de to andre 13 Marts, alle tre Løstrup; men alle tre Indførsler ere ellers saa tørre og lakoniske som vel mulig, idet de foruden Navn og Datum kun give nogle Bogstaver, henholdsvis G. W. M. G. (Gott wolle mein Glück?), D. A. E. P. M. (?) og G. E. S. D. (Gott erhalte seinen Diener?). Der er ved dem alle sat Plads af til Vaaben, men det er blevet derved.

I Juli Maaned s. A. blev Christen Holck Secretair i Danske Kancelli og fik nu sagtens andet end sin Stambog at tænke paa. Der er da ogsaa fra Marts 1582 til Jan. 1583 kun en eneste Indførsel i Bogen, og den skyldes den bekjendte *Christian Barnekow*. Han skriver: G. V. G. Vt ameris, amabilis esto. S. G. G. Cicero 3tio officiorum: Optima hæreditas a patribus traditur liberis, omniqve patrimonio præstantior, Gloria virtutis rerumqve gestarum, cui dedecori esse, nefas et uitium iudicandum est. Scriptum manu Christiani Barnekau Dani Roschildiæ 4to nonatis Octobris anno reparatæ salutis humanæ 1582.

Nytaarsdag 1583 har indskrevet sig en vis *Chunradt die Wrede*, det eneste Navn fra det Aar, og for Aaret 1584 er Udbyttet lige saa fattigt, nemlig kun en vis *Hans Kobergers* Navn;

ingen af dem skriver ellers andet end nogle Begyndelsesbogstaver til ukjendte Sententser, men Aarene 1585 og 1586 ere dog endnu fattigere, thi fra dem er der slet ingen Navne, hvad saa end Aarsagen har været. Først i September 1587 kommer Bogen atter i Brug. Da var Christen Holck med Kongen paa Koldinghus, hvortil kom nogle hessiske Gesandter, om hvis Navne Stambogen giver Oplysning, nemlig *Johan von Rolshausen*, *Hans Ludvig von Harstall*, (dat. Kolding 17 Sept. 1587), *Alexander von der Thann*, *Morthenn von Starhemberg* samt Dr. jur. *Herman Vultejus*, og nu begynder Bogen atter at blive prydet med Vaaben, Slægten Bilds med Overskriften I H S (sammenslynget i Aarstallet:) 15 87 (og desuden paa hver Side af efterfølgende Bogstavrække) H D T G V G M A G R — *Preben Bild E.* geshrieben zu gutter gedechnis zu Kolding den 20 Septembris. Endvidere Slægten von Eppingens, hvorover: 1587 I B M G, og forneden: *Wilhelm von Eppingen* der iunger dis hab ich meinem gutten gesellen vnd brudern zu gutter gedechnus geschriben zu Kolding den 29 Septembris. Forøvrig har Preben Bild kun kunnet overkomme selv at skrive sine Valgsprogsbogstaver og Navnet Preben Bild E.; medens Resten (geschriben etc.) er tilføiet af Wilhelm von Eppingen. Endelig Slægten Schenck von Tauttenbergs Vaaben med Navnet *Rudolff Schenck Freiherr zu Tauttenburgk.* Disse to sidste tyske Adelsmænd ere dog ikke Medlemmer af det hessiske Gesandtskab, men tjente som Hofjunkere ved det danske Hof, von Eppingen fra 1586 til 1591, Friherren af Tauttenburg fra Dec. 1586 til Juli 1588. Preben Bild var alt 1581 bleven Hofjunker, blev 1590 Hofmarskal og takkede 1593 af fra Hove.

De til de sidstnævnte 3 Navne svarende Vaaben ere udførte i Guld og Farver, aabenbart af en hjemlig Stambogsmaler, og ham skyldes paa faa Undtagelser nær alle fra nu af i Stambogen indførte Vaaben. Daarlig udførte kan man ikke kalde dem, især ikke i Sammenligning med andre heraldiske Arbejder her hjemme fra, men sammenlignet med Bogens i Tyskland udførte Vaaben staae de meget langt tilbage.

I Aarets sidste 3 Maaneder kom ikke flere Navne til; men Christen Holcks Interesse for hans Stambog var bleven gjenvakt,

og i de følgende Aar blev der rig Anledning til at fylde den med Navne. Kong Frederik II.s Død og Ligfærd 5 Juni 1588 drog en Mængde fremmede Herrer her til Landet, og mange af dem slap ikke for at skrive i Stambogen. Saaledes indskrev sig 30 Juni 1588 paa Frederiksborg Slot de meklenborgske Adelsmænd *Vicke Bülow* til Rensow, *Joachim Kruse*, *Joachim Bassewitz* og den meklenborgske Kansler, men dansk fødte *Jakob Bording*, der alle vides at have gaaet i Ligprocessionen, samt *Joachim Levetzow* og *Joachim von Oldenburg*. Fra samme Tid er vel ogsaa de følgende talrige Navne, der kun have Aarstal, men ingen Angivelse af Dag eller Sted: *Hans Georg*, *Christian*, *Bernhard* og *August* Fyrster af *Anhalt*, *Werner*, *Otto* og *Hans Hahn*, *L. Morin*, *Jochim Stralendorff*, *Gunther Penz*, *Dietrich Beuernest*, *Staffen* og *Køne Quitzow*, *Vicke Wangelin*, *Heinrick Sperlingck*, *Otto Spiell*, *Engelke Copplow*, *Davidt Reuentlow*, *Walter von Pless*, *Jürgen Leuetzow*, *Lutke Krakewitz*, *Wulff Barsse*, *Hilbrandt von Eber*, *Goslich Barner*, *Christoffer Karberck*, *Vlrich Bassewitz*, *Diderich von Plesse*, *Adam von Passow* og *Ludewich Hornn*. Ved en saadan Indskrivning en masse blev der naturligvis ikke Tale om at indtegne Vaaben, der er end ikke sat Plads af til saadanne Tegninger; kun de obligate Begyndelsesbogstaver af ukjendte Valgsprog, Navn, Aarstal og hist og her et kort „Gnad Dir Gott“ eller deslige, det er det hele. Allerede ved *Apitz von Grünenbergks* Navn, der er dateret Hælsingorø 8 Juli 1588, er der dog sat Plads af til Vaaben, men Pladsen staaer tom, skjøndt *Apitz* blev her i Landet til sin Død 31 Aug. 1612. Det samme gjælder Liflænderen *Reinholt Anrepp*, der endog giftede sig med en dansk Adelsjomfru; han har indskrevet sig 9 Juli paa Kronborg. Men har man endnu ikke faaet Ro til at tegne Vaaben, er der dog bleven rigeligere Tid til at bruge Pennen. En Indskrift lyder: 15 88 M F I G Der tugentreych ist wollgelartt, ohn tugent adell ist vhurlorn, tugent vhur allem adell ghatt, adell mitt tugent trefflich sthett. Tu quod jura petunt, facias pietatis amore. Nec metuas quenquam quisquis obesse velit. Thue recht, scheuw keynmandt. Diß habe ich *Burchardt Daldorff* meynem alten gesellen vnd vher treulichen bruder Chri-

stian Holcken zu gueter gedechtenuß geschriben, geschen zu Helsenør den 10 Julii Anno vt supra. Men da Burchard Daldorff havde tjent som Hofjunker hos den afdøde Konge fra Juli 1586 til Juli 1587, har der mulig ogsaa været et nøiere Bekjendtskab mellem ham og Christen Holch. Endnu mere gjælder dette om Liflænderen *Fromholt Berg*, der 12 Juli indskrifer sig paa Kronborg og ligeledes kalder Christen Holck for „Bruder vnd gueter gesell“; han havde nemlig tjent som Hofjunker lige siden 1581. Nu efter Kongens Død havde han taget sin Afsked, men allerede Aaret efter kom han paany til Danmark, blev paany Hofjunker, fra 1594 Kammerjunker og forlod først endelig Landet 1597. Kongens Død gav i det Hele taget Anledning til et større Opbrud i Hofjunkernes brogede, internationale Skare, og flere af de Bortdragende skrev Mindeord i Christen Holcks Stambog, sikkert under Klagen af tømte Afskedsbægere. En af dem, *Wolff von Jerrgleben*, der fra Juni 1581 til 8 Aug. 1588 var dansk Hofjunker, tilstaaer det rent ud. Efter at have skrevet: Das habe ich mein vortrautten lieben brudern vnd gar gutten gesellen Christian Holck zu bruderlicher vnd guder gedechtniser freundschaft in dis buch geschriben. Actum Croneburg den 12 Julij — tilføier han i en lille Klamme: *bei berauschter weisse*; men det bør siges, at den faste smukke Haandskrift tyder paa, at Rusen ikke har været overstadig, men kun af dem, som den brave Rigsraad *Esge Brock* i sin Dagbog betegner med 1 Kryds, i Modsætning til de vildere Drikkegilder, der anmærkedes med 2—3, ja endog 4 Kryds. Fra 12 Juli er formodentlig ogsaa Greve *Georg af Gleichens* og *Lorentz von Khüedorffs* udaterede Navne, thi de fratraadte 13 Juli 1588 deres Hofjunker-Tjeneste, som den første havde beklædt siden 1586, den sidste fra 1584, men han gjorde dog Tjeneste som Kammerjunker endnu i nogen Tid og forlod først i September Maaned Danmark. Baade disse to og Obersten *Idel Heinrich von Kircheng* har ladet Vaaben indtegne, alle ved een og samme, ellers ikke i Bogen forekommende Tegner, men Obersten har desuden selv forsøgt sig som Kunstner, idet han som Illustration til følgende egenhændige Skildring af sig selv: Ein Kautz bin ich, alle vogell hassen mich, wie woll sie mich

hassen, doch mussen sie leben lassen, — har tegnet en saare barnlig udført Ugle.

I Resten af Aar 1588 kom kun et Par Navne til, nemlig først *Georg von Eppingens*, han havde været Hofjunker siden 1586, med ledsagede 1589 Dronning Anna til Skotland og traadte i hendes Tjeneste. Maaske i Forudfølelse af Christen Holcks forestaaende Avancement til Øverste Secretair skriver Georg von Eppingen i Bogen: Keynen freundt zu hoch solt ehrheben, die zeyt wirdt ihn woll zu erkennen geben. Vf Kronburgk den 12 Decemb. Dernæst et 26 December dateret Vaaben for *Casper Mildnitz*, daværende Lieutenant paa Kronborg. Endelig et Par danske Adelsmænds Navne *Erich Bilde Frantzøn*, ledsaget af nogle mystiske Tal: 2:7:19:8:2°:7: og saa *Morten Schinckell*. Til det sidste Navn er paabegyndt en Vaabentegning, som dog aldrig er bleven fuldført, men som aabenbart er udført af samme Vaabentegner, som foran omtales at have udført Preben Bilds, Vilhelm von Eppingens og Rudolph Schencks Vaaben. Derimod har samme Tegner paa de Morten Skinkels Vaaben nærmeste Blade, før og efter, fuldført en hel Række danske Adels Vaaben, nemlig Juul, Dresselberg, Brockenhuus, Dresselberg, Trolle, Ulfeld, Dresselberg, Sparre-Kaas, Beck, Harbou og von Andersen. Ved det første Dresselberg-Vaaben er der skrevet: T K L G W Quod fuit durum pati meminisce dulce est. Amico et fratri suo dilectissimo Christiano Holck, regio secretario, hæc debitæ obseruantia ergo Haffniæ scripsit *Gulielmus Dresselberg* 24 Septemb. 1589, og ved Ulfeld-Vaabnet er tegnet et Timeglas og skrevet: H G K d ff s v Th 90 og den for en Stambog særlig velvalgte Sætning: Acerrimum vlcus defectus amicorum. *Friderich Wlfeldt* min hanndt. Da nu baade Vilhelm Dresselberg og Frederik Ulfeld vare Secretairer i Danske Kancelli, den første fra 1572 til August 1588, den sidste fra Mai 1588 til Juli 1589, er det neppe for dristigt at antage, at den hele Vaabenrække tilhører Secretairer i Kancelliet og er udført i Forsommeren 1588, og det bliver da ikke vanskeligt at bestemme de enkelte Vaabens Eiermænd, skjøndt Travlheden i Kancelliet ikke har levnet dem Stunder til at vedføie deres Navne, hvad jo ogsaa Vilhelm

Dresselberg og Frederik Ulfeld først har faaet gjort længe efter, at de vare udtraadte af Kancelliet. Det første Vaaben er Øverste Secretairen *Absalon Juuls*, ham, der 2 Sept. 1589 fratraadte nævnte sit Embede til Christen Holck, sikkert af Helbredshensyn, thi han døde 16 Nov. s. A.; det tredie Vaaben er *Johan Brockenhuus'*, Secretair fra 1572 til 8 Aug. 1588, saa *Erik Dresselbergs*, Secretair fra 1580—91, *Jakob Trolles*, 1581—92, *Peder Dresselbergs*, 1584—92, saa selve Kanslerens, *Niels Kaas*, saa *Sivert Becks*, 21 Nov. 1589—1596, saa *Jens Mogensen Harbous*, 1586—1603, og endelig *Hans von Andersens*, 1586—92.

Aaret 1589 bragte langt fornemmere Navne ind i Stambogen; det skjønnes, at Christen Holck er bleven Øverste Secretair. Paa den allerforreste af de beskrevne Sider læses: 15 + 89. Gott vor lest die seinen nicht, *Sophia*, konigin zu Denemarcken wittue, Es komett alles von gott, gluck vnd vngluck, armutt vnd reichthum, das leben vnd der dott. Derunder staaer med en anden Haand: 15 89. Es stehet alles in gottes handt, *Anna* vortrwode konigin in Schotlant. Endvidere med en tredie Haand: 1589 Gott wirts wol schickenn, *Elisabeth*, freulein zu Dennemarckenn. Paa den næste Side staaer med Kong Christian 4.' velbekjendte prentede Bogstaver: Regna firmat pietas, *Christianus IIII*, d[ei] g[ratia] electus princeps et rex Daniæ, Noruegiæ etc. Anno 89 m[anu] p[ro]p[ria]. Derunder læses: In dextera Jehovæ sortes meæ *Vldaricus*, og endelig paa den tredie Side: Est nobilis ira leonis, parcere subiectis et debellare superbos *Jacobus R.* Denne Kong Jakob af Skotlands Optegnelse er dateret 1589, ligesom de andre kongelige Navne, hvilket er lidt paafaldende, da han først 21 Jan. 1590 kom til Kronborg fra Norge, hvor han havde opholdt sig de sidste Maaneder af 1589; tør man heraf slutte, at Christen Holck har været i Norge hos Kongen i 1589? Ved Siden af disse Navne blegne alle andre fra dette Aar. Der er *Wulfgang Ernst* Greve af *Stolberg-Wernigerode*, *Jodocus von der Beche*, Abbed i Stade, et Par meklenborgske Adelsmænd *Henning Kruse* og *Henrik von der Lühe*. Ingen af dem angiver Datum, kun den sidste daterer fra Kronborg. Formodenlig stamme de dog fra Slutningen af Aaret 1589, thi den tidligste, fuldt daterede

Indførsel fra dette Aar, *Baldassar a Nostitz'* in Noës, er skrevet 5 September i Kjøbenhavn, medens en *Jo. Jageman* og *Quirinus Daus* fra Halberstadt datere Kronborg 20 September. Disse sidste ialtfald ere aabenbart Sendebud fra Biskoppen af Halberstadt Hertug Henrik Julius, hvis Ægteskabskontrakt med Frøken Elisabeth blev underskrevet paa Kronborg 17 Sept. 1589. Ogsaa et Par Landsmænd have dette Aar faaet Plads i Bogen: Adelsmanden *Mogens Gøye* (*Nichil occultari quod non revelabitur Mons Gehe* met egen hand) og to borgerlige Mænd, der beskedent holde sig til Bogens sidste Sider, nemlig Christian 4.'s bekjendte Lærer *Hans Mikkelsen*, der skriver: *Virum consultum decet et ornat et in primis commendat, esse in audiendo facilem, in agendo humanum, in satisfaciendo promptum. Vince bono malum. Iohannes Michaelis Rhandrusiensis Anno 89 die Octob. 15.* Den anden er den i sin Tid ansete Skolemand *Poul Pedersen*, da Lærer for Prinds Ulrik; han skriver: *15 + 89. Fælix cui dederit mediocria commoda vita, noticiamque sui filius ipse dei Jac. Strasburg. Nil melius quam scire deum, licet omnia norit, qui Christum nescit bellua totus homo est. Studiosæ obseruantia ergo scripsit Paullus Petræjus. Hafniæ 14 Octob. ao. 89.* Det feiler neppe, at disse to værdige Skolemænd have indskrevet sig i Bogen ved samme Leilighed, som deres kongelige Elever, og altsaa ere disses samt de kongelige Damers Navne ogsaa skrevne midt i October 1589.

1590 kom Hertug *Henrik Julius* af Brunsvig selv hertil for Paaskedag paa Kronborg at feire sit Bryllup med Kongens Søster Frøken Elisabeth. Christen Holck forsømte ikke den første gunstige Leilighed til at forelægge Hertugen sin Bog, og som det sig hør og bør en forelsket Brudgom, kneb denne sit Navn ind paa den sparsomme Plads, som paa første Side var bleven tilovers under Navnet: „*Elisabeth freulein zu Dennemarckenn*“. Han skrev forøvrigt: *1590 Pro patria consumor. Henricus Julius dei gratia episcopus Halberstadensis et Lunæburgensis manu sua s[cripsit].* Efterfølgende samme Aar indskrevne Navne tilhøre formodenlig Herrer af Hertugens Følge: *Anthonius Heinrich* Greve af *Schwarzburg*, *Henning Kruse* den ældre, *Christoffer von Plate*

den yngre, og *Heinrich von Weidensee*. Sidstnævnte vedføier sit Navn det bekjendte Vers: Junge pfaffen, alte affen, wilde kehren, sol keiner in sein haus begeren. Ogsaa af Kong Jakobs Følge finde enkelte Herremænd Vei til Christen Holcks Bog. Det hedder i den: *Virescit vulnere virtus. Unice dilecto suo fratri Cristiano Holk Ludouicus Belleriders, Scotus regni consiliarius ac liber baro perpetuæ amicitiaë causa chyrographum suum huic libro apposuit Hafniæ vj Martii 1590. Endvidere: 1590 Viuit post funera virtus. Georgius comes marischallus hæreditarius regni Scotiæ Kroneburgi 21 Aprilis. Denne Indtegnelse er altsaa George Greve af Keiths, ham, som ved det foreløbige Bryllup paa Kronborg 1589 i Kong Jakobs Sted var bleven sat paa Brudeseng hos Frøken Anna. Endelig: Nihil auspice Jehouæ sapienti arduum. Jo. Metellanus Scotiæ cancellarius. Elsingoræ XXIII April MDXC. Hans skotske Navn var Sir *John Maitland*, født 1545, død 1595, vist den samme, som Slange i sin Christian 4'. Historie kalder Greven af Mackel.*

Flere Navne kom saa ikke til i 1590 og ikke et eneste i 1591, men da i August Maaned 1592 Hertugen af Kurland kom til Danmark, kom Stambogen atter i Brug. Paa et af de forreste Blade har Hertugen selv skrevet: 15² 92. Deo duce, virtute comite, *Vuilhelmus Curlandiæ et Semigalliæ dux manu p[ro]p[ria]*; hvorhos med Pen er tegnet hans Vaaben uden Farver. Dette er formodentlig skrevet paa Antvorskov, thi herfra ere følgende Navne daterede: *Damianus von Winterfeldt, Johannes Nold* (29 August), *Gerharth Nolde*, Erbher auf Hasenpott vnd Gramsden, og *Johan von Lüdingkhauß* genannt *Wulff*, og disse maa vel antages at være Hertugens Følge. Mulig ogsaa dertil hører en vis *Johannes Simonius*, der daterer Anderschovii 25 Aug. 1592, *Jodocus Borch*, men neppe den lyneborgske Adelsmand *Heinrich von Heimbruch*.

Fra 1593 skrive sig 3 i Stambogen nydelig udførte mindre Vaaben i Guld og Farver. Det første viser et liggende sort Dyrehorn i Guld-Felt og to sorte Dyrehorn paa Hjelmen, derover staaer: 15 93 (midt i Aarstallet er tegnet et Kløverblad) Alles mitt der zeitt, — og under Vaabnet: *Amicitiaë et obseruantiaë ergo domino et amico meo obseruando scripsi Jacob Clausß.*

Hafniæ 14 Martij Ao. vt supra. Hvem denne Mand er, er uvist. Det kan ikke være den *Jacob Clausen* af Slægten *Mylting*, som 1611—12 var Lieutenant paa Flaaden, thi Slægten Myltings Vaaben var to røde Vesselhorn paa en rød Bjelke i Sølv, og desuden blev denne Jacob Clausen først gjort værgagtig 1610, da han var Livdreng hos Kongen. Han har altsaa været i sin tidligste Barndom 1593 og kan derfor ikke være Stambogens Jacob Clausen. Dennes Vaaben findes ikke i dansk Heraldik, men stemmer paa det nøieste overens med den svenske Slægt *Horn* af Kankas' Vaaben. Formodenlig er han altsaa svensk eller snarest en Liflænder ligesom de andre to Vaabens Eiermænd, *Caspar von Tisenhausen* og *Hermen Fersen*. Disse 3 Vaaben ere de seneste heraldiske Afbildninger i Bogen, fra nu af findes ingen flere og det Spørgsmaal paatrænger sig: Hvem betalte Bogens Illustrationer, de Indskrivende eller Bogens Eiermand?

Af den Omstændighed, at der ved saamange Navne er sat Plads af til Vaabenafbildning, uden at denne er bleven udført, og af, at Vaabnene nu helt ophøre, maa man vel nærmest slutte, at Bogens Eiermand selv har maattet drage Omsorg for dens heraldiske Udstyr, og at dette derfor helt lægges paa Hylden, da han som moden Mand, høitstaaende og betroet Embedsmand helt optages af andre og alvorligere Sager.

Endnu indskrev sig 27 April 1593 i Kjøbenhavn: *Ernestus Comes ac dominus in Mansfeld* et dominus in Heseputling og en Dr. *Johannes Weisius*, den første langt foran i Bogen med en ualmindelig pyntelig Haandskrift, den anden langt bag i Bogen.

I Aaret 1594 kom to Gesandtskaber til Danmark, og følgelig kom nye Navne i Stambogen, thi det kan jo ikke skjules, at den gode Christen Holck har sat mere Pris paa at fylde sin Bog med Udlændinges end med sine Landmænds Navne. Det første Gesandtskab var her i Juni og Juli Maaneder og var sendt af Grev Moritz af Nassau, som det antoges for at fri til en af Kongens Søstre¹⁾. Det andet og langt det fornemste kom hen paa Ef-

¹⁾ Jvf. Bricka og Fredericia Kong Chr. IV. Breve I S. 6.

teraaret fra den stik modsatte Leir, fra Gouverneuren over de spanske Nederlande, Erkehertug Ernst, for at bevæge Kongen til at spærre Sundet for Hollænderne¹⁾. Begge Gesandtskaber havde lige lidt Held med sig — men de kom i Christen Holcks Stam-bog, og forsaavidt vare deres Reiser ikke forgjæves. Greve Moritz' Gesandter er aabenbart: *Gerard Votth*, indskrevet 30 Juni, *Symon Meynædi*, Hornanus, og *Joannes van Warch*, J. D., consiliarius ciuitatis Medioburgensis in Zelandia, 2 Juli og endelig 12 Juli Reytaerus Cautius, Amstelrodamus, og *Johannes a Duenuwirdt et a Woud*. Derimod var den tidligere paa Aaret, 17 Mai, indskrevne *Petrus Junius a Setoun* vel ingen Hollænder. Langt fornemmere synes som sagt det andet Gesandtskab at have været, men ganske vist ikke saa talrigt. Det bestod af *Charles* Greve af *Egmont*, en Søn af den bekjendte Greve af *Egmont*, som Hertugen af *Alba* lod henrette, *Ferdinand Lopez de Villanova*, Gouverneur i *Kerpen*, og endelig Lic. jur. *Johan Nienkerke*, Alle disse tre Herrers Navne findes i Bogen, de opholdt sig her i Landet fra 22 October til 6 Nov. gammel Stil. Under Citater af Cicero og andre Klassikere, der dog for de to første Herrers Vedkommende ikke ere egenhændig nedskrevne, have de selv tilføjet henholdsvis — Greven af *Egmont* med en meget smuk Haandskrift —: *Aduersis moueri nefas, Carolus Comes ab Egmont Princeps Gaueriæ et Catolici Regis Legatus. Actum Hafniæ XII Nouembris stilo nouo 1594* — og de *Villanova* kun sit Navn: *Ferdinandus Lopez de Vilanoua, medens Licentiaten kalder sig: Joannes Nyekerke S. L. et Regiæ Cathol. Matis. ad Sereniss. Daniæ Regem orator 12 Nouemb. Ao. 1594.*

Forøvrigt har i 1594 kun indskrevet sig og det uden Dagsangivelse Enkedronning Sophies Kammerjunker *Joachim Barnewitz*. Hans lakoniske Indførsel lyder: 15 94 Johim Barnetz, got ist mein shutz.

Fra Aar 1595 findes ikke et eneste Navn i Bogen, men da havde Christen Holck ogsaa andet at tage vare; idet han indtraadte i Ægtestanden, hvad der ogsaa var paa Tide, da han

¹⁾ Hist. Tidssk. 5 V 661 ff.

nu var 37 Aar gammel; 20 Juli 1595 feirede „Prindsen“ paa Kjøbenhavns Slot saavel hans Broder Ditlev Holcks som hans eget Bryllup henholdsvis med Margrethe Krabbe og med Karen Krafse. Men des rigere blev Aaret 1596. Kroningsfestlighederne 29 August og følgende Dage, i hvilke Christen Holck deltog som nys optaget Medlem af Rigens Raad, drog en Mængde fremmede Herskaber til Kjøbenhavn, og af dem maa flere have givet sig god Tid her i Landet. Under selve Festlighederne i Kjøbenhavn har der vel heller ikke været Ro eller Stunder til at faae Stam-bøgerne frem; men paa Veien hjem til Tydskland over Gjedsler har, som det synes, en Del af de fyrstelige Herskaber og deres Følge gjort Ophold underveis, bl. A. som Enkedronningens Gjæster paa Nykjøbing Slot. Af de faa, fuldt daterede Indførseler er *Reinhard von der Schulenburgs* dateret Kōcke (Kjøge, Christen Holck var da bleven Lehnsmand paa Tryggevælde) den 11 September. En anden lyder saaledes: 15 96 Vt redeat miseris abeat fortuna superbis. In vnglück trage eins lewen mueth, traw gott, es kan noch werden gueth. *Albrecht von Schlieben* schreib diß zu freuntlicher gedechtnus zu Kocke den 14 Septembris anno vt supra. 19 September er Christen Holck kommen fra Kjøge til Nykjøbing Slot og faaer her Prøver af Greverne *David* og *Otto* af *Mansfelds* Haandskrift, *Henrich Schenck* vndt Freyherr zu *Tauttenburgks* samt af *Heinrich „Rhus“* Herr von *Plawen* der Ander vnd Jungers, og i de nærmeste Dage og vel ogsaa paa Nykjøbing Slot er hele den efterfølgende Række Navne sagtens skrevet, skjøndt de kun have Aarstal uden Dag og kun et ganske enkelt Navn udtrykkelig angives at være skrevet paa Nykjøbing. De Paagjældende have skrevet i følgende Rækkefølge i Bogen, begyndende nær efter de kongelige Herskabers 2 Aar før indskrevne Navne: *Christian* og *Joachim Ernst* Markgrever af *Brandenburg*, *Heinrich Reuß* her von *Plawen* der junger, *Harttman Wullff* vonn *Guttenbergk*, *Adam Gantz* Edler herr zu *Puslitz*, der herrn vnd Margrafen *Brandenburgh* erbmarshall, *Ernst*, *Christian*, *August*, *Friedrich* og *Magnus* Hertuger af *Brunsvig* og *Lüneburg* — Hertug *Christian* ønsker sig: Ach gott, laß mich erwerben ein ehrliches leben vnd seliges sterben — *Alexander*

Hertug af *Slesvig og Holsten*, *Hans Georg* Greve af *Hohenzollernn*, *Abraham von Grünbergk Compton*. Saa følger Markgrevinde *Katarina* af Brandenburg, Erkebispfen af Magdeburg Markgreve Joachim Frederik af Brandenburgs Hustru, født Markgrevinde af Cüstrin, Kong Christian IV' vordende Svigermoder. Hende gaaer det saa nær til Hjerte, at den engang saa livsglade, men nu høisalige Kong Frederik ikke har kunnet deltage i de lystige Kroningsfestligheder, at hun selv i Christen Holcks Stambog maa give denne Sorg et synligt Udtryk. Hun har nemlig over sit Navn tegnet et af en Pil gjennemboret kronet Hjerte, hvori er indskrevet den afdøde Konges Navnechiffer. Det er at haabe, at Christen Holck har havt den Omtanke at henlede Enkedronning Sophies Opmærksomhed paa dette talende Vidnesbyrd om en stor Medfølelse i hendes nu 8 Aar gamle Enkesorg, og derved efter Evne fremmet de Ægteskabsforhandlinger, som vel alt dengang fandt Sted mellem de to høie Damer. Danmarks vordende Dronning har selv efter sin Moder indskrevet sit Navn i Stambogen (15 96 R. M. H. D. D. H. G. *Anna Katharina* M. z. B. mpp.) og efter hende atter hendes da 12aarige Søster *Barbara Sophia*, der siden blev gift med Hertug Johan Frederik af Württemberg. Paa de følgende Sider følger saa disse høie Damers hele kvindelige Hofstat: *Bregitta* von *Lossen*, geborne von *Maltitz*, fürstliche machdeburgshe hoffmeisterin, *Hippolitta* von *Esebeck*, geborne *Leutzin* — den første med det let gjennemskuelige Valgsprog M(ein) H(offnung) Z(u) G(ott), den anden med det lige saa let tydelige: A(lles) K(ommt) V(on) G(ott) — *Cristina* von *Seiderstorf*, *Dorothea* von *Schlieben* — der i Aarstallet 15 96 tegner et Hjerte og mellem 2 Kløverbladstegninger skriver Bogstaverne A B C D E F, som om hun har villet gjøre sig lystig over de andre Damers Valgsprog-Bogstaver —, endelig: *Elisabeth* von *Leutzin*, *Kattharina* von *Etztorff* og *Amlei* (!) von der *Schulenburgk*. Paa en følgende Side kommer atter en fremmed Hofstats høierestaaende Personale, antagelig den unge Markgreve Johan Sigismunds og Markgrevinde Annas, nemlig: *L. Raütter*, *Maria Raütterin* geboren von *Rolßhausen*, *Elisabeth Kariorthen*, der kommer for Skade at skrive 1569 istedetfor 1596, hvilken Feil

den efterfølgende, *Gertraudt von Rosenhagen*, tankeløst gjentager, hvorimod den næste Dame, *Sophia Smazorsewska*, atter har det rigtige Aar; endelig *Maria Rautteren* og *Friedrich burggraff* vndd herr von *Dhona*, hvilken sidste daterer fra „Niekøping“. Og saa følger — endnu engang det ældre markgrevelige Hofs hele kvindelige Personale, begyndende med *Bregitta von Lossen*, geborne von *Maltitz*, fürstliche machdeburgshe hoffmeisterin, og endende med *Amelei von der Schulenburgk*, Ord til andet som foran, kun at *Christina von Seiderstorff* angiver sig at være: fürstliche magdeburgische cammer jungfraw. Man har her et ligesaa talende som fornøieligt Vidnesbyrd om, i hvilken Grad man ved slige Sammenkomster kjørte rundt i hinandens Stambøger. Hverken *Christen Holck* selv eller en eneste af de syv Damer synes at være kommen i Tanke om, at Stambogen alt engang havde circuleret i deres Kreds. Forøvrigt havde ifølge *Lucoppidans Register* ogsaa *Markgrevinde Katarina* selv og hendes Datter *Anna Katarina* indskrevet deres Navne to Gange, men den ene Gang paa nogle nu manglende Sider i Bogen. Endelig kommer *I. von Essebeck*, *Baltzer von Haugwitz*, *Joachim* von der *Schulenburgk* og *Levin von Børstell*, der antagelig ogsaa høre til det magdeburgske eller brandenburgske Hof.

Ikke til et eneste af alle disse Navne findes Vaabenafbildning eller anden Afbildning; der er end ikke sat Plads af dertil. *Christen Holcks* Interesse for Stambogen sløves aabenbart mere og mere, optaget som han er af sine Rigsraads og Lehnsmands Pligter. I Aarene 1597 til 1601 synes Stambogen at have hvilet paa *Kistebunden*; den synes hverken at have været med paa hans Reise til *Øsel* 1597 eller paa hans Sendefærd til *Sverige* 1600. Maaske kom den atter for en Dag 1601, da *Christen Holck* flyttede fra *Tryggevælde* til *Hald Slot*, som han havde faaet i *Forlehning*. Nok er det, at da han, efter 26 Juni 1602 at have fristet den Sorg at miste sin Hustru, senere paa Aaret drager af til *Moskov* med Hertug *Hans*, der skulde ægte *Storfyrstens Datter*, saa er Stambogen med i Bagagen. Formodenlig har han drømt om at faae den fyldt med talrige fornemme *Kneesers* og *Bojarers* Navne, ja maaske endog at opnaae „*Grott-*

fyrstens“ egenhændige Navnehiffer, men det Haab strandede lige saa sørgelig som alle andre, der vare knyttede til denne Reise. Maaske det høie russiske Aristokrati savnede den fornødne Færdighed i den ædle Skrivekunst, eller det blot har staaet uforstaaende overfor det specielle Stambogsskriveri, eller Hertugens Død afbrød Forbindelsen med Russerne, forinden Christen Holck havde faaet Stambogen frem. Vist er det, at Christen Holcks hele Udbytte af Reisen for Stambogens Vedkommende var Navnene paa tre keiserlige Medici, med hvem han sagtens er kommen i nærmere Forbindelse, fordi de have tilset hans dødssyge Junker. Man maa lade disse tre lærde Doctores, der naturligvis alle vare Tydskere, at de efter Evne have raadet Bod paa den manglende Fornemhed ved deres Indførsels Vidtløftighed. En skriver med Selverkjendelse: Naturæ morborum medicæ, medicus uero naturæ minister, loco et tempore naturæ auxilium ferens, a mouendo nimirum impedimenta, vel instrumentum, quod calor naturalis est, regulando. Si fortvna iuuat caveto tolli, si fortvna tonat caveto mergi. Ach kum gelugk, es laß vngelugk. Nobilissimo, prudentissimo et doctissimo viro dno. Christiano Holck, serenissimi et potentissimi regis Daniæ a consiliis et legato dignissimo, amico suo singulari, benevolentia et memoria causa *Heinricus Schröder* Lub. m. d. et per proprium legatum a serenissimo et potentissimo totius Russiæ imperatore Lubeca legitime uocatus medicus aulicus scripsi Muscouiæ.

Den næste er lidt mere kortfattet; i aabenbar Mistilid til den moskovitiske Hofgunst skriver han: Cor regis in manu dei est, illudque non nisi deus ob piorum preces flectit. Hæc magnifico et nobilissimo viro domino Christiano Holck, serenissimi ac potentissimi regis Daniæ legato memoria gratia *Casparus Fidler*, physice et medicinæ d. et ch. serenissimi et potentissimi imperatoris Russiæ archiater scripsit.

Den tredie endelig documenterer sin Lærdom ved et græsk Citat („Alt Dødeligt er underkastet mange Omskiftelser“) og skriver saa: Magnifico nobilissimo atque doctissimo dno. Christiano Holck, serenissimi regis maiestatis Daniæ consiliario et legato imperatoris maiestatis medicus aulicus *David Vasmarus*, p. et

med. doct. Moscouiæ manu sua amoris mutui argumentæ signavit 1602 7 Dec.

Ovenpaa den Skuffelse, som Moskov-Reisen havde beredt Christen Holck med Hensyn til Stambogen, synes han at have seet, om ikke med Uvillie, saa med Ligegyldighed paa den. Den kom ikke med paa hans Reise til Polen 1604, ja end ikke hans Giftermaal 16 Juni 1605 med Marie Below bringer Stambogen i Gunst igjen, skjønt denne Dame var bekjendt for sin Lærdom og altsaa burde have vidst at vurdere den lille Bog efter Fortjeneste. Endog Christen Holck blev en meget gammel Mand, han døde først 1641, 83 Aar gammel, efter at han i 30 Aar havde været Lehnsmand paa Silkeborg, kom der dog kun et eneste Navn til ind i hans Stambog, og det først mange Aar efter hans Død. Paa Bogens Side 339 staaer tegnet et Timeglas under et Dødningehoved, hvorover er skrevet: Post mortem æternitas, og nedenunder: Hic liber ante originem meam diu exstitit, etiamque spero ut post obitum meum tam diu permaneat, quam invenitur unicum ex hoc libro folium. Dab. Hafniæ die 11 Februarii anno MDCCXLVII C. F. Holck.

Maatte det her udtalte Ønske om Bogens Forbliven hos Slægten ogsaa fremtidig gaae i Opfyldelse, som sket i de siden forløbne 158 Aar!

Franske Emigranter i Danmark.

Af Louis Bobé.

I Novellen „To Tidsaldre“ har Fru Gyllembourg paa Grundlag af sine egne Livserindringer givet en ligesaa fængslende som troværdig Skildring af de Stemninger, der i den højere kjøbenhavnske Embedsstand og dannede Borgerklasse kom til Orde overfor det franske Folk i Republikkens første Tid. Ved Rædselsperiodens Begyndelse slog den varme Følelse for Frankrig og Begejstringen for Revolutionen, der herhjemme havde opfyldt Landets bedste Mænd og Kvinder, hos de fleste, særlig i Aristokratiets Kredse, brat om til Afsky og Forbitrelse. Da Republikkens første Gesandt Grouvelle, der havde overbragt Ludvig XVI. Dødsdommen, kom til Kjøbenhavn, fik han en overvejende kølig Modtagelse. I Fru Gyllembourgs Fortælling, hvor ogsaa Republikkens Kommissær, Duveyrier¹⁾, der kom til at spille en Rolle i hendes Liv, optræder talende, betegner Justitsraad Valler det franske Folk som Kongemordere og Rovdyr og Grouvelle som deres Haandlanger, medens Broderen, Grosserer Valler „som Frihedsmand vil give Liv og Blod for Robespierre“. Et Mellemskandpunkt indtager Højesteretsadvokat Dallund, Girondisternes varme Beundrer.

Fru Gyllembourg, hvis Ægtefælle P. A. Heiberg ligesom Baggesen færdedes i Grouvelles Kreds i Kjøbenhavn, søger at vinde sine Læseres Sympati for Helten i Novellen, den unge Lusard, der har brudt med sin Onkel Hertugen af Montalbert, fordi han er gaaet i Kamp for Republikken og ikke for sin Konge og sit Adelsvaaben.

Emigranternes Liv i Danmark har sat sit Spor i Literaturen. P. A. Heiberg har, trods sine republikanske Sympathier, i sit Skuespil „Menneskekjenderen eller de falske Formodninger“ udstyret Emigranten Blinville med de mest tiltalende menneskelige Egenskaber. St. St. Blicher skildrer i sin Novelle „Fjorten Dage

¹⁾ Se ogsaa J. L. Heiberg, P. A. Heiberg og Thomasine Gyllembourg, 1885, 3. Udg., 40 ff.

i Jylland“ med kostelig Satire en dansk Jacobinerklub og fortæller i „Stakkels Louis“ om den fornemme, elskværdige Emigrant Charost-Béthune, der levede som Sprogmeister og Tegnelærer i Kjøbenhavn. Laurids Kruse lader i sit 1798 udkomne og paa det kgl. Theater opførte Skuespil „Emigranterne“, hvis Handling foregaar paa en Lystgaard ved Kjøbenhavn, optræde tre „ærlige Emigranter“.

De kongetro Emigranter fandt i det store og hele en meget venlig Modtagelse hos det loyale danske Folk. De fik efter kort Tids Ophold i Landet paa Begjæring Naturalisation som danske Statsborgere; ikke faa ansattes som Officerer i Hæren og andre fik Titel og Rang; de af dem, der drev borgerlig Næring, fandt store Kundekredse, og til de fattige foranstaltedes der Indsamlinger, der gav et godt Udbytte. 1798 udgik et Reskript om, at de ogsaa i Hertugdømmerne skulde nyde Beskyttelse som danske Statsborgere. Flere — vi have hidtil kunnet paaavise 10 Familier — slog sig blivende ned her i Landet, hvor deres endnu blomstrende Slægt har vundet sig et hæderligt og ansét Navn.

I Danmarks Hovedstad var det især blandt Aristokratiet den højsindede Statsminister Grev Ernst Schimmelmänn¹⁾ og blandt det højere Bourgeois Jean de Coninck, der varmt tog sig af Emigranternes Sag.

Paa Anbefaling af Landgreve Carl af Hessen, der interesserede sig levende for det franske Kongedømmes landflygtige Tilhængere og efter Indstilling af François Xavier Joseph Greve Løvendal²⁾, der selv var emigreret under Revolutionen, indtraadte ikke faa fornemme Emigranter i *den danske Hær*, særlig i Dronningens Livregiment og 3. jydsk Infanteriregiment.

¹⁾ Om Emigranternes Liv i det Schimmelmännske Hus maa jeg her nøjes med at henvisse til Efterladte Papirer fra den reventlowske Kreds IV—V. De forskellige Perioder i Emigranternes Historie er skildret udførligt af Fornéron, Histoire des émigrés, 2. Udg. Paris 1890.

²⁾ L. Bobé, Efterladte Papirer fra den reventlowske Kreds V, 220.

*François Louis d'Auchamp*¹⁾, født 31. Dec. 1776, kom 1798 til Danmark, anbefalet af Grev Løvendal, der havde kendt ham

F. L. d'Auchamp, 1776—1847.

i hans Fædreland og som giver ham det bedste Vidnesbyrd „i Henseende til Kundskaber og god moralsk Karakter“. Han fik 1799, 31. Maj, Naturalisation og var da Frikorporal ved Marinerkorpset, blev 1801 Fændrik og dekoreredes med Guldmedaillen for Tapperhed for Deltagelse i Slaget paa Rheden. 1802 udnævntes han til Magasinkommandør ved det militære Varedepot og fik Premierlieutenants Karakter. 1804 blev han

karakteriseret Kaptejn, 1809 Major og beskikkedes Aaret efter til Medlem af Direktionen for de militære Uldmanufakturere. 1811 fik han Ridderkorset og 1826 Sølvkorset, udnævntes 1817 til Direktør for Varedepotet og erholdt 1813 Titel af Generalkrigskommissær. Kong Ludvig XVIII dekorerede ham med Ludvigskorset og Liljeordenen (fleur de lys). Han døde 29. April 1847 i Kjøbenhavn., hvor hans Efterslægt endnu lever²⁾.

Antoine Louis de Bonnivet, blev 1791 Fændrik i 2. oldenborgske Infanteriregiment, 1798 Sekondlieutenant og 1803 karakteriseret Premierlieutenant. Han havde Sønnerne *Frédéric Antoine Louis Choiseul Gouffier de B.* (f. 2. Maj 1795 i Harburg, blev 1812 Kadet, 1813 Sekondltnt. à la suite i oldenborgske Regiment Infanteri, 1824 kar. og 1827 virkelig Premierltnt., død 1833 som den sidste af sin Slægt³⁾) og *George Henri Antoine Choiseul Gouffier de B.* (f. i Harburg, blev 1802 Kadet, 1807 Sekondltnt.

¹⁾ Hans Autobiografi i Manuskript, tilhørende Hr. Kontorchef d'Auchamp, der har bekostet Reproduktionen af sin Bedstefaders Billede, paatænkes meddelt her i Tidsskriftet.

²⁾ Lengnicks Stamtavle. Hauch-Fausbøll, Slægtehaandbogen.

³⁾ Herold 1889, 156.

à la suite i slesvigske Jægerkorps, fra 1824 ved 3. jydsk Infanteriregiment, afskediget 1825, død 20. Marts 1827¹⁾).

*Jean Baptiste Xavier Carpentier de Colbaut*²⁾, født 8. April 1770 i Harbourdin i Fransk Flandern, fik allerede 1784 Malteserkorset, optoges 1787 i garde du corps som Lieutenant af Kavalleriet, emigrerede i Maj 1790 til Brabant og indtraadte 1792 i Emigranthæren ved Koblenz under Marquis d'Autichamp (Slægtning af F. L. d'Auchamp). 1794 deltog han i Belejringen af Ménin og Nienport og kom saaret til London. Efter Opfordring af sin Slægtning Hertug Laval de Montmorency³⁾ rejste han til Hamborg og indtraadte 1795, i Februar, i Rendsborg i det oldenborgske Regiment som Underofficer. Han opnaaede Naturalisation her i Landet, men forlod det et Par Aar senere.

Achille de Cormier, Frikorporal, naturaliseret 1800.

Antoine Max des Coudrées, født i Neufmanil i Luxembourg, blev 1797 Frikorporal og 1799 Fændrik i slesvigske Infanteriregiment, afskediget 2. Maj 1800.

*François de Gasq*⁴⁾, indkom 1792 til Danmark, blev 1795 Frikorporal ved 3. jydsk Infanteriregiment, naturaliseret 1798; 1799 Fændrik, fik 1802 Permission til Frankrig, 1803 Sekondlieutenant, afskediget 1806, 3. Januar.

*Charles Louis Greve Latour du Pin*⁵⁾, 1797 Frikorporal ved slesvigske Infanteriregiment, naturaliseret 1798, s. A. Fændrik i Dronningens Livregiment, afskediget 1799, 18. Januar.

*Louis Claude Le Normand Chevalier de Bretteville*⁶⁾, fødtes i Orbec 11. Februar 1744, deltog 1759 som Fændrik i Regimentet Belsunce i Slaget ved Minden og Forsvaret af Cassel 1760—61, blev 1775 Kaptejn og fik 1786 Ludvigskorset. Efter Ludvig XVI.s

¹⁾ Generalitetets Enker, Rigsarkivet. Militaria i Krigsministeriets Arkiv.

²⁾ Autobiografi i Personallist. Saml. i Rigsarkivet.

³⁾ Louis Joseph de Montmorency-Laval, Kardinal, Erkebiskop af Metz, f. 1723, † 17. Juni 1808 i Altona (L. Dreves, Gesch. der kath. Gemeinden zu Hamburg u. Altona, Schaffhausen 1866, 262).

⁴⁾ Annuaire de la noblesse, 1845, 222.

⁵⁾ ib., 1860, 158; 1848—49, 1880, 1891.

⁶⁾ M. de Courcelles, Dictionnaire universel de la noblesse de France 1822, V, 242.

Flugt til Varennes begav han sig til Koblenz, deltog 1792 i Felttoget som Oberstlieutenant og sendtes med Grev Løvendal og Hertugen af Broglie til Vendée. 1794 kom han til Danmark og tog fra Oktober s. A. Ophold med sine Børn paa Brahe-Trolleborg hos Grev Ludvig Reventlow, hvem han gik til Haande med Kortlægning, Nivellering o. s. v.¹⁾ 1804 købte han for 3000 Rdlr. Gaarden Susaa ved Fagsted under Baroniet Brahe-Trolleborg (til Erindring om hans Ophold her kaldet Venskabsminde) som han atter solgte 1818. I Aarene 1806—9 ejede han tillige den nærliggende Gaard Fuglesang²⁾. 1804 fik Bretteville

L. C. le Normand de Bretteville, 1744--1833.

Patent som dansk Oberst à la suite ved Infanteriet og optoges i den danske Adelsstand. 1814 fik han Generalmajors Karakter og vendte 1816 tilbage til Frankrig, hvor Ludvig XVIII, gav ham Bestalling som Maréchal de camp og dekorerede ham med Kommandørkorset af Ludvigsordenen. 1827 boede han i Montgeroy ved Ville-neuve-St. George pr. Paris³⁾. Han døde 21. Juni 1833 i

Licieux. Sammen med ham indkom til Danmark følgende, i hans Ægteskab med Cathérine Thérèse Védastine van den Driesch († 1793 i Neuss) fødte Børn:

1. *Julien Charles Nestor le Normand de B.*, født 16. Juli 1777, opdragen i Militærskolen i St. Cyr, blev 1795 Vejkonduktør med Karakter og Rang som Lieutenant af Infanteriet, 1796 Fændrik ved 3. jydsk Infanteriregiment, fik 1816 Ludvigskorset, død 23

¹⁾ Brev fra Grevinde Sybille Reventlow til Grevinde Louise Stolberg 6. Okt. 1794 (Brahe-Trolleborg Arkiv).

²⁾ N. Rasmussen Søkilde, Trolleborgegnen og dens Beboere, Odense 1894, 150, 152.

³⁾ Brev fra B. til Statsminister, Greve C. D. F. Reventlow (Trolleborg Arkiv).

Aug. 1828, viet 4. Okt. 1804 i Middelfart til Marie Dorothea Nielsen (f. 9. Okt. 1786, † 2. Okt. 1872).

2. *Louis le Normand de B.*, f. 9. Dec. 1780, † 8 Nov. 1847 som Oberst i Aalborg.

3. *Charles Eugène*, f. 23. Nov. 1782, naturaliseret 1801, da det hedder om ham, at han viser stor Lyst til Søværnet og alt har gjort to Rejser til China, død 1854 i Brest.

4. *Louise Alexandrine Aimée Védastine*, f. 29. Dec. 1783, † 5. Juli 1862, gift 12. Okt. 1798 med Amtmand Christoph Malthe, f. 1. Maj 1764 i Christianssand, død 28. Jan. 1844 i Christiania.

5. *Louise Josephine*, f. 17. Aug. 1786, † 1862, Hofdame hos Landgrevinde Charlotte af Hessen. General Brettevilles Efter-slægt blomstrer endnu her i Landet¹⁾.

Alexandre Stanislas de Monthier Vicomte de Crouy, født i Eux i Picardiet, anbefalet af Landgreve Carl af Hessen som en ung Mand med den omhyggeligste Opdragelse og bedste Opførsel, „tillige understøttet i alle Maader af Hertugen af Bevern“. Han blev naturaliseret i April 1797, da han var Frikorporal og udnævntes 26. Maj s. A. til Fændrik. Han afgik 1801, 28. Aug., og ansattes som Lieutenant à la suite ved Regimentet.

*Nicolas Alexis Gabriel Chevalier de Montrichard*²⁾, opholdt sig fra 1796 i Danmark, tjente fra Oprettelsen af det frivillige Jægerkorps i samme og blev 1801 naturaliseret, „da han ønskede at ansé Danmark som sit Fædreland“. 1802 udnævntes han til Kaptejn à la suite i nordre sjællandske Landeværnsregiment. M. blev i Kjøbenhavn 7. Januar 1805 viet til Françoise Huon. Han blev 1808 udslettet af Etaten, da han var udebleven udover den ham givne Orlov. Hans Hustru blev her i Landet og døde 15. April 1821, 44 Aar gammel, begravet fra katolsk Kirke.

François Xavier Joseph de Vauchez de Plane (ifølge Vaabenet af Slægten Plan de Sieyes de Veynes), født i Paris, forlod for

¹⁾ Medd. af afd. Frk. Al. le Normand de Bretteville Billedet af Oberst L. C. le Normand de Bretteville er bekostet af Hr. Overretssagfører le Normand de Bretteville. Et andet, fremstillende ham som ung, spillende paa Harpe, tilhører Hr. Læge Alexander Malthe i Christiania.

²⁾ Annuaire de la noblesse, 1867, 164.

F. X. J. de Vauchez de Plane, † 1842.

anden Gang med sine Forældre Frankrig 1795 og kom 10 Aar gammel til Danmark, hvor han opdroges af Grev Løvendal. 1802, da han blev naturaliseret, var han Frikorporal af Marinerkorpset, fuldendte sit Kursus ved Underofficersskolen, blev s. A. Fændrik i jyske Jægerkorps og forfremmedes 1803 til Sekondlieutenant. 1808 forflyttedes han til danske Livregiment, blev 1809 Premierlieutenant,

1813 Stabskaptejn i 3. jyske Infanteribrigade, 1831 Major, afskediget 1838, døde 5. Juni 1842. Hans Descendens lever endnu her i Landet¹⁾.

Raphael de Rivarol, en Søn af den bekjendte Publicist Antoine de Rivarol²⁾, født 1780, fik 1800 Ansættelse som Fændrik i 3. jyske Infanteriregiment. Han fik 1799 Naturalisation, men søgte og fik 1805 sin Afsked. Raphael har forfattet et 17. Jan. 1801 dateret Digt, stilet til Faderen, der i ikke ganske lyse Farver skildrer hans nordiske Landsforvisningssted Kjøbenhavn³⁾. Paa Anbefaling af Fyrst Dolgorukij kom han i russisk Tjeneste, men døde allerede 1812.

Charles Joseph Jean Tardivy de Thoranc (Thorène), den anden af de fornemme franske Emigranter i dansk Militærtjeneste, der forblev her i Landet, blev 1801 Fændrik i Dronningens Livregiment og 1804 Sekondlieutenant; 1808 forflyttedes han som Premierlieutenant til 3. jyske Infanteriregiment, udnævntes 1814

¹⁾ I en, desværre kun halvt bevaret, egenhændig Klasse til hans Ansøgning om Naturalisation hedder det: Né français de parents qui par leur sentiment et leur emigration ont prouvé qu'ils n'étoient pas dégénérés de leur noblesse . . . (Familiepapirer tilh. Hr. Cand. X. Price de Plane, der har bækostet Gjengivelsen af ovenstaaende Billede).

²⁾ Se bl. a. Curnier, Rivarol, sa vie et ses oeuvres. Lescure, Rivarol et la société française pendant la révolution et l'émigration, 1883.

³⁾ A. le Bréton, Rivarol, 1895, S. 343.

til Stabskaptejn og afgik 1817 med Pension. Han døde 12. Dec. 1846, 74 Aar gammel i Kjøbenhavn¹⁾.

Charles de Poullain, Vicomte *de Trémons* udnævntes 1799, samme Aar han fik Naturalisation, til Premierlieutenant à la suite. Han fik Afsked 1. Febr. 1816²⁾.

Endelig *Alphonse de Verdun*, der 1801 var Frikorporal ved Dronningens Livregiment, blev 1800 Fændrik, sattes 1802 à la suite, og fik 1803 Afsked fra dansk Tjeneste.

I den danske Marine tjente som Officer Greve *Louis Herbert de Saint-Simon*. Han havde været Søofficer paa Malta og var Malteserridder, da han under Navnet Ludvig Herbert i Slutningen af 1797 ansattes som Stykjunker i Artillerikorpsset. I April 1799 blev han Sekondlieutenant i Marinen og 29. Aug. Aaret efter virkelig Sekondlieutenant. 1802 søgte og fik han Permission til Frankrig. I Ansøgningen hedder det: „Den franske Regering har dekretet, at enhver, hvis Navn er sat paa Emigrant-Listen, skal være i Frankrig før 22. Sept., dersom han vil blive udsløttet, og jeg vil altsaa, ved ikke at være dér til den bestemte Tid, tabe min Ret til at reklamere de af mine Ejendomme, som endnu ere usolgte.“

1803, 27. September, ansøger Lieutenant Herbert Admiralitetsskollegiet om at maatte indgaa Ægteskab med Frøken Reine de Sachs, Niece af Legationsraad Johan Könemanns Hustru Margrethe Magdalene Sachs. Ved samme Lejlighed udbeder han sig Tilladelse til for Fremtiden i Stedet for de tvende Fornavne Louis Herbert at bære sit fulde Navn L. H. de Saint Simon „da dels den Tingenes Stilling i Frankrig, som gjorde mig det til Pligt ikke at bære mit Familienavn, er ophørt, dels jeg tror at skylde mine Forfædre og Efterslægt at anlægge det Navn hine have overleveret mig.“

Saint Simons Bryllup med Regine Sachs fandt Sted i katolsk Kapel 18. Nov. 1803. Blandt Vidnerne indskreves den

¹⁾ Katholsk Kirkes Begravelsesprotokol.

²⁾ Courcelles, Dictionnaire universel II, 204.

nedennævnte Chevalier de la Coudraye. De havde sammesteds til Daaben Sønerne Alphonse Louis Octave, født 2. Oktober 1804 og Robert, født 18. November 1805. Saint-Simon blev 1807, 13. Februar, Premierlieutenant, fik i Juni s. A. Afsked og vendte tilbage til Frankrig. Han tilegnede sig under sit Ophold her det danske Sprog og udgav 1805 i Kjøbenhavn Fransk-dansk Ordbog for Orlogs- og Sødtryk.

Af andre Emigranter af fornem Byrd, der tog blivende Ophold her i Landet og som uden at træde i Statstjenesten be-naadedes med Titler, nævne vi *Joseph Louis Bruno David de Serène d'Acqueria*, født 3. April 1764 i Codolet, Dep. Gard, var 1787—90 Conseiller, maître de la cour des comptes, aides et finances de Languedoc, tjente 1792 som Frivillig i den kongelige Hær og emigrerede Aaret efter til Danmark, hvor han ernærede sig ved Miniaturmaleri. 1801 tog han Borgerskab i Horsens og fik s. A. Titel af Generalkrigskommissær. 1801 og 1808 var han Président de l'association du canton de Roquemaure. 1817 blev han og hans Slægt optaget i den danske Adelsstand. 1829 fik han Ludvigskorset. Han døde 7. November 1853 i Horsens. 1801 ægtede han Gerhardine Jokumine Gersdorff til Ussinggaard og Merringgaard, født 1779, † 1826. Deres Efterslægt boer endnu her i Landet¹⁾.

Alexandre le Noir de Montville, forhen fransk og svensk Artillerikaptejn, blev naturaliseret 1809 og fik Titel af Overkrigskommissær med Tilladelse til at bære Uniform og Armeens Felttegn. Han tilbyder 1806 Grev Schimmelmann sin Tjeneste ved Indkjøb af Maskiner til Mønten i Kjøbenhavn, idet han ivrer for at udføre alt Arbejde ved Hjælp af Maskiner efter engelsk Mønster. Hans Principer ville næppe tiltale moderne Filantroper, i det han uforbeholdent opfordrer til at benytte Børn af begge Kjønn paa Arbejdsstederne „fordi deres Arbejdskraft er saa billig, og de ikke saa meget som de voxne have Interesse af at forlade Fabrikkerne“. Arbejderne bør i det hele taget holdes i

¹⁾ Se Danmarks Adels Aarboeg 1888 og 1889.

Uvidenhed med Hensyn til Indretningen af de Maskiner, hvormed de arbejder¹⁾).

Montville ægtede i April 1807 *Juliette Birouste* eller *Tarbesse*, første Danserinde ved det kongelige Theater, der, efter at være uddannet i Coulons Skole, debuterede i Kjøbenhavn 1798 og ofte blev benyttet af Bournonville ved Balletten. Hun var meget dannet og yndet af Publikum. Baggesen har skrevet et Digt til hendes Pris, og hun færdedes i det schimmelmanske Hjem. Fru Montville døde ikke længe efter Brylluppet, 25. Maj 1808. Hendes Mand forblev her i Landet og døde 22. Novbr. 1815²⁾).

En fornem, landflygtig, fransk Emigrant, der til Levevej i Danmark valgte Dentistfaget, var *Albert Greve de Rault de Ramsault de Tortonval*. Han fødtes 5. September 1778 i Aire (Pas de Calais), indvandrede hertil ved Aarhundredets Begyndelse og fik Prædikat som Hoftandlæge og Titel af Professor. Den herhjemme iøvrigt meget ansete Mand aflagde sine glimrende Slægtnavne og kaldte sig efter sit Fornavn Alberti, uden nogensomhelst Forbindelse med den bekjendte Familie Alberti. Han døde 19. August 1855 i Kjøbenhavn, hvor hans Efterslægt, der atter optog Navnet de Ramsault, endnu lever. Under Navnet Alberti blev han 5. Oktober 1810 i det herværende katholske Kapel viet til Else Marie Birgitte Christensen, født 6. Maj 1792, død 5. Jan. 1869³⁾).

Endelig anføre vi Navnene paa et Par emigrerede franske Adelsmænd, der levede her som Privatmænd og fandt deres Grav i Kjøbenhavn paa den katholske Kirkegaard.

Achille Louis Henri Gabriel Greve Truchi de Tenare, „ancien capitaine et chevalier de l'ordre royal et militaire de St. Louis“, født 28. Sept. 1757, † 29. April 1827. *André Silvain Forgemol Vicomte Duconders*, under Navnet Andrew Duconders senest Major i engelsk Tjeneste, død 14. April 1835, 64 Aar gammel. *Jean*

¹⁾ Schimmelmanske Papirer, Rigsark.

²⁾ Overskou, Den danske Skueplads III, 736; IV, 44, 144. Richter, 100 Aars Dødsfald. Der henvises sidstnævnte Sted til Skifterne, men Aarstallet er næppe rigtigt, da han ikke er funden i Skifterettens Anmeldelsesprotokol for 1815.

³⁾ Medd. af Hr. Arkivar, Baron Zytphen-Adeler.

Joseph Hubert Le Monnier, Miniaturportrætmaler, død 30. Juli 1853 i den høje Alder af 92 Aar. Han havde 1. Juli 1799 i det herværende katholske Kapel holdt Bryllup med Enken *Christine Heer*, født *Svenstrup*.

Ikke faa af de franske Emigranter, der i kortere eller længere Tid havde Ophold i Kjøbenhavn, ernærede sig som *Sproglærere*, blandt hvilke vi bør omtale følgende.

Joseph Bidoulac, født 1765 i det nordlige Frankrig, efter Traditionen af fornem Byrd, emigrerede kort efter Kongens Brødre og opholdt sig i Koblenz, vendte 1792 tilbage med Preusserne og Østerrigerne, men maatte efter Nederlaget atter forlade Frankrig. Han boede derefter i Bryssel, vendte atter hjem over London, men forlod Frankrig for sidste Gang 1802 og bosatte sig i Flensborg, hvor han levede som Sproglærer og 1810 ægtede *Marie Sørensen*. 1815 flyttede han til Kjøbenhavn og udgav her s. A. *Deutsche, französische und englische Gespräche*. Han døde 1839. Af hans Døtre ægtede *Josephine Angelica Bidoulac* (f. 1812) den norske Digter *J. S. C. Welhaven*, *Virginie Constance Henriette* (f. 1817, † 1904) Biskop *Hans Lassen Martensen*¹⁾.

François Céléstin de Loynes Chevalier de la Coudraye blev døbt 25. Maj 1743 i Kirken *Notre Dame de Fontenay-le-Comte* i Poitou, hvor hans Fader *Jean Baptiste Jacques Daniel de Loynes* var Guvernør over Byen og Slottet *Fontenay*. Som ung indtraadte han i den franske Marine og udgav 1785 *Théorie des ondes*, blev 1789 Deputeret for Adelen i Poitou, emigrerede og kom 1794 til Kjøbenhavn. I Januar 1795 fik han tildelt en aarlig Understøttelse af Fonden ad usus publicos og holdt Forelæsninger for Søofficerer paa Søkortarkivet fra Decbr. s. A. 1796 udgav han i Kjøbenhavn sin *Théorie des ondes* i omarbejdet Skikkelse. 1803 forhøjedes hans Understøttelse til 360 Rdlr. aarlig. S. A. skriver han til Kongen: „Fra Oktober 1794 har Kron-

¹⁾ Medd. af Hr. Bibliotheksass., Cand. jur. *Martensen*.

²⁾ Daabsattest i Tontinens Arkiv. Fødselsaaret i Biogr. Lex. er urigtigt. Efterladte Papirer fra den reventlowske Kreds IV, 316 f. Fonden ad usus publicos I, 160 ff., II, 436. Admiralitetets Copibog 1795.

prinsens Godhed modtaget, ernæret og beskyttet mig. Ludvig XVI.s trofaste Undersaat, der foragtede den moderne Filosofis Udskejelser, har ikke taget i Betænkning at ofre sin Rang, sin Formue og den Anseelse han nød i sit Land, for Kongernes og sin Fyrstes Sag.“ Han boede den Gang i Amaliegade i Generalinde Schimmelmans Hotel. 1806 ansøgte han om Forskud til Udgivelsen af 1. Del af Dictionnaire raisonné de la marine. 1. Del alene skulde omfatte 100 Ark i Kvart.

Efter 1811 gik Coudraye til Rusland og døde 1815 som Kaptejn i den russiske Marine. Han efterlod sig herhjemme Mindet om en særdeles sympathetisk og fornem Personlighed.

1810 anbefaler la Coudraye til Grevinde Schimmelmans og Hertugen af Augustenborg en af sine herboende Landsmænd Mr. *Dejean*, forhen under Navnet *Baron de Vandenesse* Kaptejn i Regimentet le Royal Picardie. Han lider af Alderdomssvaghed, kan næppe gaa og formaar kun med stor Besvær at give uden for Huset Undervisning i Fransk og Musik, hvorved han med Besvær frister Livets Underhold¹⁾.

Charles François Louis Dejeu, før Revolutionen Kavalleri-officer i det sydlige Frankrig, udgav i Kjøbenhavn 1800—2 to Lærebøger i Fransk, var Lærer i Fransk ved Søkadetkorpset, men vendte atter 1803 tilbage til Frankrig²⁾.

Charles Henri le Gros var først Lærer for Grev Fritz Schimmelmans Søn Carl, protegeredes af Grevinde Charlotte Schimmelmans og var en Tid udset til Ægtefælle for Grevindens 1804 med Navnet Schimmelmans adopterede og i Adelsstanden op-højede Plejedatter Louise Wesselhøft (gift med Generalkonsul, Chargé d'affaires Olinto dal Borgo). 1799—1802 var han Time-lærer paa Herlufsholm og boede i Næstved, blev fra 1803 de Juges Efterfølger som Lærer i Fransk i Søkadetkorpset, men vendte ikke længe efter tilbage til Frankrig³⁾.

Jules Auguste Gaffrony Le Pelletier Greve af *Rochambeau*

¹⁾ Brev fra Coudraye til Grevinde Schimmelmans (Arkivet paa Primkenau).

²⁾ Nyerup og Krafts Lexikon.

³⁾ Efterladte Papirer fra den reventlowske Familiekrede IV, 324. Annuaire de la noblesse 1864, 140.

(Rozambo), født 15. Juli 1776 i Paris, var Sproglærer i Rendsborg, og indtil 1807 Sprogmeister ved det militære Institut sammesteds, blev 1808 Premierlieutenant i slesvigske Infanteriregiment annekterede Batailloner, kom 1811 til jyske Jægerkorps, og blev 1815 Kaptejn ved slesvigske Infanteriregiment, men afskedigedes samme Aar. I Aarene 1824—40 ejede han en Gaard i Moldenit ved Slesvig og døde 7. Februar 1862 i Slesvig By. Han var Ridder af Æreslegionen. Grev Rochambeaus Efterslægt lever endnu her i Byen.

Joseph de Torné, født 1771, af rig og anset Familie, Officer i Compagnie des gentilhommes de haute et basse Guienne under Prinsen af Condé, hvilket han forlod, da Korpsset blev ophævet. Hans Godser blev konfiskerede 1792, hvorpaa han efter nogle Aars Omflakken bosatte sig i Danmark. Han ægtede 23. Febr. 1799 i Kjøbenhavn Birgitte Madsen, der efter sin Mands Død, som indtraf 24. April 1815, af Carl X.s Civilliste indtil 1830 oppebar en Pension af 1500 Francs aarlig. Familien de Torné lever endnu her i Landet¹⁾.

En hemmelighedsfuld, ikke uinteressant Emigrant synes den 1826 i Kjøbenhavn afdøde *George Gros de Gentilli*, kaldet *Palmer*, at have været. Han var Kemiker, Maler, Musiker og Mekaniker og angav kort før sin Død sin Alder til henved 80 Aar. Han skal være født af franske Forældre paa et engelsk Skib, bekendte sig til den katholske Religion og tjente efter Revolutionen i Rusland, Østrig og Sverig i Artilleriet og Ingeniørkorpsset. 1811 kom han til Danmark og bosatte sig i Kjøbenhavn, hvor han levede yderst tarvelig, sov paa en med Høvlspaaner fyldt Madras, bar aldrig Linned og drak ikke Spiritus. Han døde Natten mellem 3. og 4. Marts (1826) i sit Logis i Stormgade 194, hvor han i henved 4 Aar havde boet til Leje i et Kvistværelse hos en Mad. Schwarz, for hvem han havde udgivet sig at være Pro-

¹⁾ Torné blev 1809 af Legationssekretær Desaugiers anbefalet Moldenhawer til Posten som Lærer i Fransk ved Metropolitanskolen (Medd. af Dr. E. Gigas). Sønnen *Charles Pierre Joseph*, f. 1799, 1822 Sekondltnt. i Marinen, afskediget 1823 og gik i fransk Tjeneste, død 20. Juni 1877 i Bagneres de Bigorre (Medd. af Hr. Justitsraad Harder).

fessor i Kemi og Fysik. Han forstod flere Sprog. Præsten læste ved hans Dødsseng Johannes' Evangelium 1. Kap. 1. Vers højt og oversatte det for ham. Palmer gjentog Skriftstedet paa begge Sprog uden at betænke sig. Hans Efterladenskaber bestod i en stor Del Lerskaale, Potteskaar, hvori der var Rester af Farver, en gammel Kjole, 2 Veste, en gammel Kaarde, en Hat og nogle Hylder, der alt i alt vurderedes til 8 Mark og som udlagdes hans Værtinde som Erstatning for den resterende Husleje. Farverne, der eftersaaes af Assessor Blau, erklæredes for at være saa ubetydelige, at han ikke vilde anslaa dem til nogen- somhelst Værdi. Palmers Person gjordes efter hans Død til Omtale i Bladet „Dagen“. En Indsender fremhævede Mad. Schwartz' store Godhed for hendes Logerende, idet hun havde plejet ham som en Søn og vaaget over ham. En anden Indsender beretter ogsaa, at en ung, unavngiven Mand understøttede ham i flere Aar og betalte hans Begravelsesomkostninger.

Vi fejle næppe i den Formodning, at Fru Gyllembourg har benyttet hans paatagne Navn Palmer i sin Novelle „Extremerne“, og ét og andet i denne Fortælling forekommende Træk kunde tyde paa, at Gentillis Skæbne ikke har været Forfatterinden helt ubekjendt¹⁾.

Nøden gjør, som bekjendt, opfindsom, og her som andet Steds viste Emigranterne en beundringsværdig Evne til at finde sig til Rette i Livsstillinger, som de til en Begyndelse ikke syntes at have fjærneste Betingelse for at kunne udfylde. Saaledes oprettede her i Byen 1798 *Maturin René Orry*, kgl. fransk Raad og Arkivar ved det parisiske *Chambre des comptes*, en Modehandel paa Østergade 45 og kunde ved Hjælp af de Indtægter den bragte ham, ernære sin Søn. Han boede endnu 1802 i Kjøbenhavn, da han ansøgte om Naturalisation.

Af andre franske, vistnok borgerlige Familier, der ere indkomne til Danmark under Revolutionen og som endnu leve i Kjøbenhavn, omtale vi her kun Slægterne *Gamél*, *Thierry* og *Carpentier*. Der findes antagelig adskillig flere herboende Familier,

¹⁾ „Dagen“ 1826, Nr. 66, 68, 70. Skifteprotokol III (Provinsarkivet).

A. C. Gamèl († 1829) og hans tre Søner Cyrille, Pierre og Louis.

A. M. Gazèl f. Westenskov og hendes fire Døtre Emilie, Frédérique, Félicité og Ludovika.

der nedstamme fra Emigranter, men nærværende Oversigt, saa vidt vides det første Forsøg indenfor sit Omraade, tør dels ifølge Sagens Natur, dels ogsaa af Hensyn til Pladsen ikke gjøre Krav paa at kaldes udtømmende.

*Augustin Cyrille Gamèl*¹⁾ var Søn af Pierre Augustin Gamèl, der ejede en mindre Landejendom i Bargemont i Provence, og hans anden Hustru Marie Anne Pascalis. Han fødtes 18. Nov. 1770 og opdroges sammen med sin Broder Jean François Marie Antoine i St. Raphael ved Fréjus og kom derefter til Aix, hvor de fortsatte deres Skolegang i Huset hos en Morbroder, der var Supérieur eller Gardien for Kapucinerne i Byen. Paa Efterretningen om, at en kongeligsindet Hær samledes ved Koblenz, vandrede han i Begyndelsen af Aaret 1792 til Fods gennem Piemont og Schweiz. Der haves et Brev til ham fra hans Moder, dateret Bargemont 30. April 1792, adresseret til Perruquier A. C. Gamel i Fossano ved Turin. Ifølge Traditionen skal Augustin have deltaget i Kampen 10. Aug. 1792 paa de kongeliges Side. Fra Aug. til Nov. s. A. var han ansat ved Rhinhæren, Marquis d'Artignosc's Kompagni, Mellis Korps til Fods. Da Hæren opløstes, begav han sig til Amsterdam, da han havde erfaret, at Prinsen af Oranien vilde danne en Hær mod de Revolutionære i Frankrig. Efterat de franske Hære havde erobret Holland, vilde han drage videre over Hamborg (hvor en Onkel Cyrille, Kapuciner, der fulgte ham, afgik ved Døden), men slog sig under Vejs ned i Kjøbenhavn, hvor han, vistnok 1794, sammen med en Del andre Emigranter, boede hos en Kone i Borgergade. Her førte han Navnet Pasqualino efter sin i Montferrat fødte Moder og levede af at være Damefrisør. Han blev kort efter forlovet med Anne Marie Westenskov, der var i tjenende Stilling i Professor Kratzenstein-Stubs Hus, og ægtede hende 1797. I Aug. 1800 fik han under Navnet Pasqualino Borgerskab som Frisør og boede da i Lille Kongensgade, Hjørnet af Admiralgade. 1804 fik han sin Frisørbevilling, denne Gang under Navnet Gamèl, udvidet til at

¹⁾ Ovenstaaende Meddelelser skyldes Hr. Oberst E. Madsen. Hosstaaende Familiebilleder tilhører Hr. Dr. A. Gamèl, der har bestøttet Reproduktionen.

omfatte en Handel med fremmede Frugter, Olie, vellugtende Sager og Likører samt Kolonialvarer. 1805 købte han Stedet Nr. 20 paa Østergade og aabnede her sin Butik 25. Aug. Det lykkedes ham at faa Leverancen til Hofholdningen, og skjønt han led anseelige Tab under Krigen med Englænderne, havde han ret betydelige Indtægter og førte et temmeligt stort Hus, der blev besøgt af mange her bosiddende Emigranter og tilrejsende. Greven af Provence tildelte ham Lieutenantsgraden ved Patent, dateret Hartwell 1. Jan. 1814. Han fik 28. August 1815 Liljeordenen og endnu en anden fransk Dekoration. 1808 fik han Indfødsret og 1810 som Hofparfumør og Destillateur Bevilling paa, sammen med sin Broder Antoine, at fabrikere Maccaroni og Nudler. Han døde 19. Maj 1829.

*Pierre Frédéric Thierry*¹⁾, døbt 25. Okt. 1772 i den franske Kirke i Mulhouse, Søn af Jean Thierry „de Duncq de Montbéliard“, en Landsby i Mömpelgart, emigrerede, ifølge en Tradition i hans endnu i Kjøbenhavn bosiddende Efterslægt, til Danmark. Han fik Ansættelse som Dessinatør og Formskærer ved Usserød Klædefabrik og ægtede Anna Cathrine Holst, en Datter af en Sølvpop paa Hørsholm. Senere blev han Toldassistent i Vordingborg og døde i Embedet.

Jean François Carpentier, født o. 1770 i Paris † 19. Jan. 1821 i Kjøbenhavn, holdt 20. Maj 1800 Bryllup med Susanne Cathrine Deleuran fra Fredericia, af reformert Bekendelse. Deres Søn, Jean Edouard Carpentier (f. 1803, † 1849) var Lakaj hos Prinsesse Juliane af Hessen og blev Fader til Skuespillerinden Louise Carpentier († 1883), gift med Forfatteren, Oberst Fritz Holst.

Paa Dronninggaard hos *Frederik de Coninck*, der nærede varme Sympathier for den franske Kongefamilie, fandt mange Emigranter Tilflugt og Gjæstevenskab. Herom udtaler Sønnen Jean de Coninck sig saaledes i et Brev til Greve S. Schulin fra 1829²⁾:

¹⁾ Meddelelser af Hr. Kontorchef Thierry.

²⁾ Frederiksdals Arkiv.

„Du véd, hvorledes de franske Emigranter blev modtaget i min salig Faders Hus under Revolutionen og hans Sindelag for Bourbonnerne. Den Gang Louis XVIII. var i Mitau, sendte han ham den Kollektion af alle de Sølv og Guldmedailler, der var bleven slaaet i Frankrig fra Begyndelsen af Revolutionen indtil Consulatet, og skrev Kongen et Brev til, hvori han ytrede det Haab, at leve saa længe, at se ham paa den franske Throne igjen. Samme Kollektion var meget kostbar. Kongen skrev ham med egen Haand et meget smigrende Brev til, takkede ham for det tilsendte, tillige for den Understøttelse Emigranterne havde nydt hos ham, og endte med at ytre det Ønske, at han maatte ved at komme igjen paa den franske Throne sættes i Stand til at vise sin Erkjendtlighed. Ogsaa Hertugen af Orleans besøgte Fatters Hus under Revolutionen¹⁾.“

Blandt de Emigranter, der fandt Optagelse i de Conincks Hus, maa særlig nævnes Marquis *Charles Louis du Crest*, Broder til den bekjendte Madam de Genlis. Han var født 1747 og tjente sig i den franske Hær før Revolutionen op til Oberst i det kgl. Grenaderkorps, var en Tid Kansler hos Hertugen af Orléans, Louis Philippes Fader, og beskjæftigede sig meget med Konstruktion af Skibe. 1790 havde han en Proces med Hertugen af Orleans i Anledning af tilgodehavende Penge, emigrerede og levede derefter i Holland og Holsten indtil han omkring 1798 kom til Kjøbenhavn. Han byggede her for de Coninck et stort Koffardiskib, 500 Tons drægtigt, alene af Fyrreplanker²⁾. Uheldigvis stødte det meget omtalte Mønsterskib efter en Maanedes Sejlads paa en Sandbanke og knustes.

¹⁾ Om Louis Philippes Ophold i de Conincks Hus i April 1795 se „Den flyvende Post“ 1830, Nr 97. Ifølge Traditionen var han kun én Dag i Kjøbenhavn (Tidsskrift for Kunstindustri 1895, 154). Hos C. Birck, Ludwig Philipp, Stuttgart 1851, I, hedder det, at han i April 1797, anbefalet til Ryberg, opholdt sig ganske kort i Kjøbenhavn, ledsaget af Grev Montjoye, dog var han atter her paa Hjemrejsen fra Sverige i Foraaret 1796 (S. 210, 234). — Om Greven af Artois' Besøg se Efterladte Papirer fra den reventlowske Kreds IV, 141, 307.

²⁾ H. Harkensee, Beiträge zur Gesch. der Emigranten in Hamburg II. Madame de Genlis, Hamburg 1900, 39 f.

³⁾ Olivarius, Le Nord III, 271. Læsendes Aarvog 1800, 184 ff. Nyerup og og Krafts Lexikon.

Ducrest udviklede sine „maritime Utopier“ i et 1799 i Kbhvn. udkommet Skrift under Titlen Notice de l'experience faite à Copenhague pour le compte de Mr. de Coningh d'un vaisseau construit en planches, og udgav Aaret efter Nouvelle théorie de la construction des vaisseaux, begge Skrifter paa Seidelins Forlag. Sagen fik et for Forlæggeren ubehageligt Efterspil, idet Kaptejnlieutenant, Fabrikmester Hohlenberg anlagde Proces mod ham, fordi Ducrest i begge sine Bøger havde omtalt hin som en Mand, der aldeles ikke forstod sig paa sit Haandværk, eftersom Hohlenberg havde konstrueret en Korvet, der ikke kunde vende¹⁾. Da Ducrest imidlertid forlod Landet, forligtes Parterne for Retten 1801²⁾. Ducrest døde siden i Frankrig 1824.

Et smukkere Minde efterlod sig ikke alene i de Conincks Hjem men ogsaa i videre Kredse Emigranten *Joseph Jacques Ramée*. Han fødtes 18. April 1764 i Chartheux i Ardennerne, fik i en Alder af 16 Aar Ansættelse i Greven af Artois' Bygningskontor, emigrerede 1792 og tjente i Dumouriez' Hær. 1794 kom han til Hamborg, hvor han byggede Byens Børs. Han levede derefter flere Aar i Schwerin og opførte flere Bygninger for Hertugen af Meklenborg. Herfra gjorde han hyppige Udflugter til Danmark og opførte for de Coninck paa Dronninggaards Grund den mindre Gaard Frederikslund, endvidere Ombygningen af Hellerupgaard, ligesom han for Constantin Brun forestod den indre, kunstneriske Udsmykning af dennes Gaard (nu det moltkeske Palæ) i Bredgade. Han anlagde ogsaa den meget beundrede, og for største Delen endnu bevarede, til Bruns naturskønne Landsted Sofienholm hørende Park ved Bredden af Bagsværd Sø. „Den forhen stejle, uvejsomme Bred“, skriver Hennings 1802, „er bleven opdyrket, beplantet og tilsaaet med Rajgræs. Dette er for største Delen Kunstgartneren Ramées og Pengemanden Bruns Værk“. Til denne Ramées Specialitet hørte de saakaldte „Naturmalerier“, hvortil regnes en Eneboerhytte, en kinesisk Pavillon, en Allé, hvis Træers Grene skød lodrette ivejret som Armene paa en Kandelaber o. s. v. Senest 1811 rejste Ramée

¹⁾ Se Notice S. 67 og Nouvelle théorie S. 133.

²⁾ Danske Kancellis Breve 1801, 1105.

til de forenede Stater og gjorde her Udkast til forskellige Bygninger, levede fra 1816 i Belgien og vendte 1823 tilbage til Paris. Han udgav 1830 et Værk *Jardins irréguliers et maisons de campagne*. Ramée døde 18. Maj 1842 i Beaurains ved Noyon¹⁾.

En anden Emigrant, der stod i Forbindelse med de Coninck, var *Louis Benoit Maillard*, der kaldte sig Hs. allerkræfteligste Majestæts Hofraad og Vexelagent, og som anlagde Sag mod de Coninck. Hans Klage bar, som det hedder, „Præg af Forfatterens sindssyge Tilstand“. Han blev paa Foranstaltning af Politiet 1805 sendt ud af Landet med 100 Rdlr. Rejsepenge²⁾.

Det var i det hele taget ingenlunde altid behagelige Erfaringer, man i Kjøbenhavn gjorde med Emigranterne, og der kan i saa Henseende anføres et Træk, der som den daværende Politimester udtrykker sig, viser, hvor „uforskammet en af disse i det højeste kun taalte Løsgjængere“ kunde optræde³⁾.

En landflygtig fransk Aristokrat *Bidal de Dubrou*⁴⁾, forhenværende Underlieutenant i Regimentet Penthier, der var emigreret 1791 og siden havde opholdt sig i Italien og St. Petersborg, ankom i Juni 1794 til Kjøbenhavn, hvor Grosserer Peschier ynkedes over hans Fattigdom og betalte Kost og Logis for ham. Da Dubrou passerede Østerport, forlangte han en anden Emigrant arresteret, som for Passkriveren udgav sig for at være Baron de la Barriere. Dubrou hævdede, at denne gik under et falsk Navn, da den eneste rette Baron af dette Navn var hans personlige Ven. Der opstod en heftig Tumult, under hvilken Dubrou listede sig bort. Han boede derefter i Christen Bernikovs Stræde til Leje hos en Sproglærer Jean Louis Vallon fra Bern. I dennes og en tredje Mands Nærværelse forudsagde han Tømmer-svendenes Arbejdsstansning 30. Juli, der havde en Del Gade-

¹⁾ C. B. Reventlow, *En dansk Statsmands Hjem* II, 136 f. A. Hennings' Dagbog 1802 ved Hr. Arkivsekretær J. Bloch. *Biographie universelle*.

²⁾ *Finanskollegiets Journal* 1805, 1355.

³⁾ *Berlingske Tidende* 1899, Nr. 109.

⁴⁾ *Kancelliets Breve* 1794, Nr. 1677.

spektakler til Følge, idet han paastod, at Grouvelle i Rosenborg Have havde uddelt Penge til Haandværkerne for at synge revolutionære Viser og opkøbt Heste og Kvæg til Brug ved den paatænkte Revolution. Dubrou blev arresteret omkring 20. August, og A. P. Bernstorff forlangte under 6. September Sagen undersøgt, „da Dubrous Udsagn viste, hvor megen Lidenskab der var mod den Del af Franzoserne, over hvilke Emigranterne med Føje føre Klager.“ Efter en Række Forhør, under hvilke Vallon optraadte som Vidne mod Dubrou, besluttede man „af Hensyn til Hr. Grouvelle“ at skille sig af med den farlige Mand, der hensad i Politikamret paa den saakaldte Riddersal. Kongen resolverede under 9. Oktober, at Dubrou med første Skibslejlighed, forsynet med 50 Rdlr. Rejsepenge, skulde sendes „til et Land, hvor Emigranterne taales“.

I *Helsingør*, der ved Aarhundredets Begyndelse endnu var Opholdssted for Folk af de forskjelligste Nationaliteter, boede i en Aarrække en ung Franskmand af fornem Byrd ved Navn *Gabriel d'Estrée* med sin Lærer *Abbé le Tellier*. Herredsfoged Ole Lund har i sine værdifulde Optegnelser „Gamle Dage i Helsingør“¹⁾ givet et interessant Billede af disse Menneskers Liv der i Byen. Da Gabriels Fader, der personlig fulgte Ludvig XVIII., ikke mere kunde forstrække Sønnen og hans Lærer med Penge, søgte Abbeden ved at give Informationer dels ved den lærde Skole i Helsingør, dels privat at erhverve det fornødne Udkomme. „Endnu ser jeg i Tankerne,“ skriver Lund, „den høje, sirlige Abbed i hans Abbeddragt, de sorte Silkestrømper med store Sølvspænder i Skoene, sorte Silkebenklæder, den lange Frakke og bredskyggede Hat, om Sommeraftener staa ude paa den brede Stentrappe paa Stengaden hvor de boede, for at trække frisk Luft og vist mange Gange lod Tankerne gaa tilbage til det kjære Fædreland. Endnu viser Du, unge, livsglade Gabriel, Dig for mig, som Du paa det første Bal præsenterede Dig for mig som Ludvigsridder med Korset i det højrrøde Baand, som Du alt havde faaet i Vuggegave.“

¹⁾ Museum 1892, I, 76 f.

Fra Abbé le Tellier foreligger endnu en Række Breve fra Aarene 1811—14 til hans Ven Grev Sigismund Schulin paa Frederiksdal. Det var ingenlunde altid „venlige Tanker“, Abbeden sendte sit Fødeland. „Hvis Sjælevandring ikke var en Fabel, opfundet af en, der tørster efter Livet, og jeg fik Lov til at fødes paa ny, skulde jeg vel vogte mig for at gjenfødes som Franskmand. Jeg vilde vælge mig en Fader af et stille og fredeligt Folk. Men selv om jeg havde Valget, vilde jeg dog for alt i Verden ikke begynde dette elendige og usle Liv for anden Gang.“ Skjønt Abbeden havde ikke mindre end 50 Elever i Helsingør at plages med, hang hans Hjærte ved denne By, og der er endnu bevaret et meget pathetisk, men sikkert varmt følt fransk Digt til Ære for denne skjønne og ejendommelige By¹⁾.

1819 eller 1820 vendte le Tellier og hans Myndling tilbage til Frankrig, og det hed sig, at Gabriels Fader havde faaet en Del af sin fordums saa store Formue tilbage.

Om Emigranternes Skæbner i Hertugdømmerne, og særlig i Altona foreligger i franske Memoirer, bl. a. Lafayettes og M. Dumas' Erindringer, en omfattende Literatur, hvis Behandling vilde kræve en større særskilt Monografi.

¹⁾ Breve fra le Tellier i Arkivet paa Frederiksdals Slot.

Fra H. C. Andersens Barndoms- og Ungdomsliv.

Af Nicolaj Bøgh.

I „Personalhistorisk Tidsskrift“s 4. Række, 5. Bind har Provs-arkivar *G. L. Wad* skrevet en højst interessant Artikel om *H. C. Andersens Slægt*, hvorved der paa mange Maader kastes et nyt Lys over denne Digters Barndom og Ungdom. Jeg har levet meget sammen med Andersen, og han har ikke sjældent for mig omtalt sine Barndomsforhold og fortalt mig Forskelligt, som ikke staaer i „Mit Livs Æventyr“. Det har vistnok ikke den Interesse som *Wads* Oplysninger; men jeg mener dog, at man nu, da hans Hundredaarsfest er fejret rundtomkring, vil læse det uden at kedes. Hvad han har fortalt mig — og det var navnlig paa min Rejse med ham i 1873 — har jeg strax nedskrevet, saa jeg véd, det er paalideligt.

Trods sin aabne, ærlige Meddelelseslyst har han aldrig til mig — og vistnok heller aldrig til nogen Anden af sin Bekendtskabs- eller Venne-Kres — nævnt sin uægte Halvsøster, og jeg tvivler ikke om, at han har tiet for ikke at krænke sin Moders Minde. Om denne Søster er bleven gift og har faaet Børn, saa at der muligvis endnu kan leve Nogen af hans Slægt, lader sig næppe afgøre. Det er dog værdt at lægge Mærke til, at han i „Mit Livs Æventyr“ ved Omtalen af Moderens Død i 1833 siger: „Jeg kunde ikke ret vænne mig til den Tanke nu ikke at eje en Eneste i Verden, der efter Blodet og Naturen maatte elske mig.“

Han skildrede mig sin bondeklædte Farmoder som ærekær og forfængelig; hun taledede altid om, at „den ulykkelige Hans Christian vilde have udviklet sig til noget ganske Andet, hvis hendes Bedstemoder var blevet i Cassel hos sin fornemme Familie og ikke var rendt bort med den Komediantspiller“. Det var denne Farmoder, som af gamle Silkelapper lavede en stor Smæk til Sønnesønnen, og den blev heftet *der*, hvor Vesten ellers sidder, og skulde saa agere Vest; oven over den satte hun en stor Sløjfe, ogsaa sammensyet af Silkelapper. Hans Christian skulde være fin. Hun syntes slet ikke om, at han altid maatte

gaa med Træsko, og, naar disse bevirkede, at han fik Huller paa Vristen, lagde hun Bomuld paa. Hun kunde heller ikke lide, at hans Moder sendte ham ud for at hente Mælk eller Lignende, og hun græmmede sig, naar han kom hjem, efterfulgt af Gadedrenge, der skældte ham ud; men paa samme Tid maatte det vel glæde hende, naar han — ifølge et Udsagn af hans Barndomsbekendt Bogtrykker *Iversens* Datterdatter Frøken *Caroline Hanck* — kunde give disse Gadedrenge saftige Svar, der ikke vare uden Humor. Da han et Fjerdingaar før Farmoderens Død rejste til Kjøbenhavn og hun stod uden for Odense og hilsede ham Farvel, sagde hun ikke et Ord, men med sine store, blaa Øjne saå hun paa ham, og disse elskede og elskende Øjne havde da et Blik, som han senere genkendte hos sin moderlige Veninde, Fru *Signe Læssøe*, født *Abrahamson*.

Om sin Farfader fortalte han mig, at denne forvirrede Mand gik ud i Skoven og pyntede sit Hoved med Bøgegrene og Blomsterkranse, hængte Blomster ned ad sig til alle Sider og saa kom syngende med fuld Røst hjemad og ind gennem Odense Gader. Da Andersen mistede sine Tænder, syntes han tidt selv, naar han saå sig i Spejlet, at han lignede denne Bedstefader.

Paa hans Faders Skilt, som hang uden for Huset, stod der „Andersen, Friskomager“, og det, vidste Drengen godt, var noget meget Tarveligt. Han sagde til mig, at han holdt mest af sin Moder, men havde uhyre Medlidenhed med sin Fader, fordi dennes Kaar slet ikke vare i Overensstemmelse med hans Ævner. Da jeg dertil bemærkede, at hans Fader havde været Frø for ham eller ligesom Roden, der først i ham blev Træ, men selv maatte nøjes med at være i Mørke og aldrig naa op i Lys og Luft, udbrød Andersen bevæget: „Men hvorfor skulde han kun være Frø, være Rod? Aa, havde han oplevet den store Æresfest for mig i Odense, han var død af Glæde! Saa kunde han have fundet sig i sit eget Liv, naar han havde seet, at det var kommet til Udvikling i mig. Han vilde have forstaaet det Aandelige deri; men det kunde derimod aldrig min Moder have fattet.“

Andersen sagde, at hans Fader var lille, eller i alt Fald under Middelhøjde, blond og med et rundt Ansigt. Moderen

var høj, storknoklet, mager og gik halv bondeklædt, med Hue. I Modsætning til *Goethe* kunde Andersen have sagt: „Fra min Moder har jeg Staturen, fra min Fader Lysten til at fabulere.“ Denne Skomager skrev Vers, saaledes et satirisk Digt over en enøjet Jomfru, der fødte et Barn. Ogsaa lavede han „Bindebreve“, som Naboerne beundrede. Han fordybede sig i *Johannes Boyes* daarlige Oversættelse af *Shakespeare* og læste højt af denne og af „Tusind og én Nat“. Ogsaa læste han meget *Holberg* og lo da højt med en underlig, ægte Latter; saa sagde hans Kone: „Hvor kan Du dog le saameget ad *det?*“ Han svarede: „Men kan Du da ikke høre, det er morsomt? Hør nu efter hvad Henrik siger!“ Og saa læste han det højt; men hun kunde alligevel ikke høre det. Nej, hun havde en Bog af den filistrøse, sentimentale tyske Romanforfatter *Lafontaine*, den syntes hun om og vilde have læst højt af; hun sagde til Hans Christian, at den var meget bedre end alle Faderens Bøger, og den skulde han læse.

Faderen kunde bedre end Moderen lege med Sønnen og samtale med ham. Hans Christian siger:

„Nej, jeg var ingen fattig Fyr,
min Fader ikke heller,
han mig fortalte Æventyr,
saa jeg blev selv Fortæller.“

Denne Fader tog sin Dreng med ud i Skoven; der lagde han sig paa Ryggen i Græsset, mens Solen skinnede, og saa nød han rigtig Livet. Kun første Pinsedag gik Moderen med derud, og da havde hun sin Brudedragt paa: en Katunskjole med store Blomsterbuketter i og lange Sløjfer ned fra Nakken. Paa disse Ture taledede Faderen ikke meget og i det Hele aldrig videre med sin Kone, men des mere med sin Dreng. Ofte kaldte han hende „Gamle Mor“ og drillede hende med, at hun „altid vilde have en ung Karl“; han sagde: „Du vilde hellere have havt Pottemagersvenden¹⁾, end mig; men det gik ikke.“ Han var meget nøjsom og afholdende; engang, da der var Tale om Kometer, sagde han: „De to værste Kometer, jeg kender, er Tallotteri og Brændevin.“ Yderst pligtopyldende var han og

¹⁾ Se *Wads* Afhandling.

arbejdede fra den tidlige Morgen af ved en stor Glaskugle med Vand i; den skulde forstærke Lyset. To Timer om Middagen afbrød han sin Syning for at læse sin Bys Avis, og deri slutte han navnlig begærligt Alt, hvad der handlede om hans store Yndlingshelt *Napoleon*, der jo ogsaa blev Sønnens „Hjertes Helt“. Konen sagde da: „*Der* sidder han og læser den lange Tid om denne *Napoleon*; jeg kan da aldrig begribe hvad Morsomt der kan være ved at læse om En, der dræber og ødelægger alle Folk.“ Tilsidst blev — som Andersen fortæller i „Mit Livs Æventyr“ — Begejstringen for den berømte Kejser saa stor, at Skomagersvenden, da Danmark forbandt sig med Frankrig, drog ud som Soldat. Han sagde til Hans Christian: „Jeg *kan* ikke sidde længer i denne Stue, jeg maa afsted, jeg maa se ham og kæmpe med ham.“ Andersen fortæller paa det ovenomtalte Sted, at han, da Faderen drog bort, laa syg af Mæslinger, men derimod ikke, at, da Faderen til Afsked heftigt kyssede ham, sprang hans udslaaede Læber op at bløde, saa Drengen hylede af Smerte. Moderen sagde ved sin Mands Afrejse: „Han er ikke rigtig i Hovedet, han bliver ligesom sin Fader.“ At hele Krigsplanen mislykkedes, saa han snart kom tilbage, véd man fra „Mit Livs Æventyr“.

Der fortæller Andersen tillige, at hans Fader en Dag sad og læste i Bibelen, som han saa lukkede i og sagde: „Kristus har været et Menneske som vi, men et usædvanligt Menneske“, og at hans Moder da gav sig til at græde; men han fortæller ikke *der* Hvad han har fortalt mig, at hun saa trak sin Dreng med sig ud i et Tørvehus, hvor hun kastede sit Forklæde over ham og sagde: „Det var Djævelen, der var i vores Stue og sagde det, Hans Christian, det var ikke Din Fader, og Du skal glemme Hvad han har sagt, for det mente han ikke.“ Saa græd de bægge To og bad Fadervor med hinanden. Det er denne Situation, Andersen har benyttet i sin Historie „Hvad gamle Johanne fortalte“, hvor den jo næsten findes Ord til andet. Kort Tid efterat dette var skeet, blev Faderen syg — det var hans Bryst, der var angrebet — og saa sagde han en Morgen, da Vinduet var tilfrosset: „Se, *der* kan I se paa Ruden Isjomfruen, der

kommer og vil hente mig.“ Erindringen herom gav Andersen Ideen til hans Fortælling „Isjomfruen“. Den kommer ogsaa frem i „Kun en Spillemand“, Saml. Skr. 1. Udg., VI, S. 115. Paa sit Yderste fantaserede den Syge stærkt om *Napoleon* og raabte da til sin Søn: „Hvad, Dreng, seer Du ikke min Kejser! Vil Du afvejen for ham! Huen af, Din Hvalp, naar Kejseren rider Dig forbi!“ „Nu er han bleven ligesom sin Fader“, sagde saa hans Kone.

Da han laa Lig, var der paa hans Arme og Ben lange Rifter ligesom af Søm. Hans Enke sagde da: „Der kan Du se, Hans Christian, den Onde har havt Tag i ham og har villet have ham, fordi han sagde det om Kristus.“ Saaledes har Andersen fortalt mig det, og — som man vil kunne se — svarer dette ikke ganske til hans Meddelelse i „Mit Livs Æventyr“.

Der fortæller han ogsaa, at hans Moder som Barn var af sine Forældre jaget ud at betle og da en hel Dag havde siddet og grædt under en Bro over Odense Aa. Til mig fortalte han, at hun havde sagt: „Jeg har aldrig kunnet bede Nogen om Noget. Da jeg sad *der* under Broen, var jeg saa sulten; jeg dyppede da min Finger i Vandet og tog nogle Draaber paa Tungen, fordi jeg troede, det skulde hjælpe. Endelig faldt jeg i Søvn og sov til om Aftenen. Saa gik jeg hjem, og, da min Moder hørte, jeg Ingenting bragte med, skændte hun meget paa mig og sagde, jeg var en doven Tøs.“

Om sin Moder fortalte han mig, at hun tog sig omhyggeligt af sit Hus og holdt det i ypperlig Orden; der var altid meget rent, og hun selv var altid pæn. Hun vilde, at alle de kirkelige Fester skulde højtideligholdes, og forberedte Alt dertil, hun stoppede Gaasen med Æbler og Svesker og lavede Rødkaal, og Aftenen før Fstedagen skulde Manden og Sønnen altid have rene Skjorter paa. Hans Christian siger om dette Barndomshjem, dette „lille Bindingsværks Hus“ ved Munkemølle:

„Hvor var der festligt derinde,
naar Pinseklokkerne klang;
smaa hvide Sommergardiner
i Solskin om Vinduet hang.

Sankthansurt blev sat i Bjælken,
og Kakkellovnen fik Glans,
de duftende Birkegrene
stod der med Skovmærkekrans.

En Stue, et lille Køkken —
 og dog Alt saa stort og godt.
Der leged jeg Juleaften
 som siden paa intet Slot.

Og Risengrøden og Gaasen
 og Gnavposen — hvilken Fest!
 Vor Jord er velsignet — det føler
 i Barndomshjemmet man bedst.“

Hans Moder vadskede Tøj for Embedsfolk i Odense, og en Dag havde hun bragt noget saadant til en højststaaende Embedsmand, hvis Søn lige var vendt hjem, efter i Kjøbenhavn at have taget teologisk Embedsexamen. *Marie Traes* — som hun kaldtes — kom da styrtende hjem til sin Mand og fortalte, at denne Søn havde villet forføre hende og betale hende Penge. „Hvad gjorde Du da, Marie?“ spurgte Manden, der midt ude paa Gulvet stod med knyttet Haand og truende Mine. „Jeg løb min Vej, alt hvad jeg kunde, det véd Vorherre Kristus, jeg gjorde,“ sagde hun, „jeg løb lige hjem til Dig.“ Lidt efter føjede hun til: „Skjøndt det var jo alligevel mange Penge!“ Hendes Mand knyttede sin Haand op i Luften og raabte: „Og saadan En skal være Præst — Præst!“ Hele denne Scene overværede Hans Christian, og den gav ham Meget at tænke over.

I „Mit Livs Æventyr“ fortæller Andersen Noget om sit Forhold til Odense Teater i hans Drengaar, men ikke Følgende: Engang opfordrede et Skuespillerselskab gennem Avisen Forældre til at sende deres Børn hen paa Scenen for *der* at være Statister i *Kotzebues* Drama „Husitterne eller Naumburgs Belejring“; ethvert saadant Barn skulde møde i hvid Skjorte med sort Bort. Hans Christian var da en 6—7 Aar, men vilde trods sin store Ungdom uden Modsigelse med, og Moderen syede ham da den forønskede Skjorte, i hvilken han optraadte to Gange. Da hun saa den første Aften fulgte ham fra Teatret, lo nogle Damer paa Gaden ad ham og sagde: „Se en Dreng i bar Skjorte!“ Haanligt og stolt svarede hun: „Han har spillet Komædie paa det rigtige Teater!“

Underligt var det, at hun i det Hele indlod sig paa denne Historie og tilmed var glad og stolt derved; thi hendes Søn fortæller, at hun skændte paa ham, naar han skrev Komædier; hun frygtede, „han skulde blive gal af alle disse Optøjer“; andensteds fortæller han, at hun risede ham, naar han hjemme spillede Komædie. Det maa have været Forfængeligheden, der i det her omtalte Tilfælde gjorde Udslaget.

Senere hen var der en Jomfru *Hammer*, som gav Forestillinger i Odense, og som saa sendte noget Linned til Vadsk hos *Marie Traes*. Da Hans Christian bragte det tilbage, meddelte han Jomfruen sin store Længsel efter at komme til Kjøbenhavn og spille Komædie. Hun lovede at ville tage ham frit med derover, naar hun rejste, men forlangte, at han saa til Gengæld maatte assistere ved en Forestilling, hun vilde give paa sin Gennemrejse i Slagelse, hvor han skulde sælge Plakater, hvilket han med stor Glæde gik ind paa. Hans Moder blev oprømt ved disse hans lyse Udsigter for Fremtiden; „da Jomfruen er ved Teatret, maa hun vel kunne hjælpe Dig frem *der*,“ sagde hun til Sønnen. Faa Dage efter gav denne samme Jomfru *Hammer* ved sin Forestilling Intermediet af Holbergs „Kilde-rejsen“, og som gammel sjællandsk Bondekone sang Hans Christian her en Vise. Men det Hele gik rædsomt, da Intet var indøvet. Maskinkarlene løb frem og tilbage, ind og ud, medens Publikum peb og skældte; men Jomfru *Hammer* inde bag Scenen lo og sagde: „Det er det Samme — Pengene har jeg faaet!“ Imidlertid kunde hun nogle Dage efter ikke betale de Regninger, der bleve hende præsenterede; saa rendte hun bort og lod den ulykkelige Hans Christian og dennes Moder med alle deres Forhaabninger i Stikken. *Marie Traes* sagde: „Herre Jesus, Hvem skulde dog have troet det om den pæne Jomfru!“

Andersen fortalte mig, at han altid som Barn kaldte alt Ubehageligt for „pigeagtigt“. Da han var en ti Aars Dreng, kom der en vis Lisbeth af Moderens Familie fra Landet ind til Odense for at besøge sine Slægtninge *der*, og det blev da ordnet saaledes, at hun om Natten skulde sove i Slagbænk sammen med Hans Christian; men dette modsatte han sig paa det Allerbestemtteste og sagde: „Nej, jeg vil ikke, jeg *vil* det ikke, for hun lugter saa pigeagtigt.“ Forældrene skændte paa ham og sagde: „Sikken en uartig Dreng han er!“ Men Lisbeth maatte ligge paa 3 Stole, de fik skrabet sammen, og *der* hvilede hun nok ikke videre godt.

Fra Andersens 14. Aar existerer følgende karakteristiske Digt af ham, hvormed fulgte hans brune Haarlok:

Del Madam Bertelso

#

Wilt lay g' d'n' loy d'n' rings d' g'ann
Lok d' g' l'osta L'annier
Jag iden noygal bader i mit b'ja g'ann
D'n' fragd mit g'janta d'vinner j'er
D'n' d'j'er kost - O del j'ig d'vinner
maafts jag aldrig l'elvig man
O odas stonn dig j'ig j'er
Doy g'abbar j'ig j'ig d'jid kostar
O g'j'er mig g'lad og g'lydlig
g'u's b' - min d' g'kald j'ed' n'ron
O g'frad j'ig st'adja b'v'lar mig
L'el g'ann l'el d' d'v'nd'g'la g'ann
Oy d'ar na j'ig j'er g'lad b'v'let
L'ig j'ann' som g'ann d'v'nd'g'la b'v'let
J'ig m'ld' - min - a - del
j'ig kan d'at aldrig Naj
L'el d'akta d'ig - o l'ok mad d'at g'
Man g'j'inn'nt' g'v'nd' d'v'nd' d'ig

O di maa soon ut d'at b'v'nd'ar mig
D'at d' d' l'ig'lar b'ok fra mig
D'n' n'ar - l'elad mig mad mit g'j'anta s'ig
In d'v'nd'g'la g'od b'v'nd'ar
- O g'j'ann l'el d'akta m'nd'ar
L'ou n' maafts d'v'nd'g'la

g'j'ann d'v'nd'g'la l'and'g'p'ar

Onsdag den 9 Maj 1819 -

Den Madam *Berthelsen*, det er skrevet til, var gift med en Mand, der efter Andersens Skoletid blev Lakaj hos den senere *Christian den Ottende*, medens denne som Guvernør i Fyen boede i Odense.

Det er umueligt i dette Barneværk at spore Noget, der spaaer om en tilkommende stor Digter.

I September 1819 drog han ud i den vide Verden og gensaå nu kun af og til sin Moder, som levede, til han var 28 Aar gammel. Da han var 17 Aar, skrev han et hidtil utrykt Digt, som han kaldte „Mit Liv“¹⁾, og det begynder saaledes:

Taarer trille, naar jeg mindes,
Barndom Dig, med al Din Fryd
Da var jeg saa rolig,
Herrens Engle trolig
skærmede om mig. — —

Naar Aftensolen hist i Vesten sank
og Maanens Skive skinned' klaer og blank,
da kiærlig Moder tog sin lille Dreng
og bragte ham til lune, bløde Seng;
og medens udenfor lød' Nattergale Chor,
hun lærte mig at bede Fader-vor.
Jeg ældre blev, stærk Phantasien ulmed',
i Lue brød den Gnist, som havde dulmed'.
Nu lærte jeg at læse; hvilken Himmel
laae ikke for mig, hvilken Blomstervimmel.
Nu fulgte jeg Kong Lear paa nøgne Hede,
og mødte Machbets Hexer, fæle, lede,
jeg med Niels Klim foer ned i Dybets Skjød
og græd veemodig ved skjøn Valborgs Død.
Nu var jeg fjorten Aar, mit Hjærte brændte.
Jeg Verden kun af Digterværker kjendte
og var derfor saa lykkelig og fro,
og ilede fra Barndoms søde Boe
allene ud i Verden vide.

Hans „kiærlige Moder“ udartede mere og mere, og ifølge forskellige samstemmende Vidnesbyrd fra hendes Samtidige i Odense gik hun paa sine ældre Dage i en bestandig Rus, der gjorde hende meget sødladen. Sønnen skrev stadig til hende, og — trods sin store Fattigdom — sendte han hende Penge.

¹⁾ Forfatteren Oberstløjtnant *Risø* har overladt mig det til Afbenyttelse; det findes i en Samling, som Andersen har foræret hans Fader, og som har Paaskriften „Digte af H. C. A. (død 1828)“.

Naar hun havde faaet hans Breve, gik hun rundt og lod Folk mod et Vederlag af 4 Skilling læse dem. Selv kunde hun nok ikke stave sig igennem dem. En Kand. farm. *Rieffesthal* var Provisor paa Odense „Svane Apotek“, hvor hun havde en lille Fortjeneste af at sælge „medicinske Urter“, hun samlede; derved kom hun i Forbindelse med ham, som saa forelæste hendes „kære, søde Drengs“ Breve; Slutningen af disse kunde undertiden lyde omtrent saaledes: „Nu maa min kære Moder ikke altfor ofte tage Proppen af Flasken, som staaer i Skabet. Det vilde gøre mig hjertelig ondt at høre af mine Venner og Bekendte i Odense, at der blev gjort Løjer af min kærlige gamle Moder.“¹⁾

I 1823 skriver han som Elev i Slagelse Skole: „Jeg var i Paaskeferien hjemme i Odense og besøgte min gamle Moder, som jeg ikke havde seet snart i fire Aar. O, det var mig nogle salige Timer; hun kjendte mig ikke strax og græd af Glæde ved Genkendelsen!“ Aldrig skammede han sig ved hende; men, naar han var i Odense, spadserede han — efter Frøken *Hancks* Ud-sagn — med hende paa de mest befærdede Steder. Da han er i Slagelse Skole, skriver han 1823 et Digt til hende. I Manuskriptet indledes det med følgende Vers, som ikke før har været trykt:

Naar i Natten Du paa Lejet knæler
og i Bønnen nærmer Dig Din Gud,
da, o Moder, helst jeg hos Dig dvæler,
da sig salig Tanken svinger ud.
Mærker Du da Noget, som sig rører,
og i Luften Harpeklang Du hører,
da er det Din Søn, som er Dig nær,
ført af Fantasus, som har ham kær.

Da han i 1830 efter at være blevet Student som Gæst opholder sig paa et Landsted uden for Odense, skriver han i et utrykt Brev: „Hver anden Dag kommer jeg sædvanligvis til Byen og besøger da min Moder. Skade, at hun aldeles ikke ret kan fatte, hvor lykkelig dog igrunden min Stilling er; . . . det er Noget, som forstemmer mig.“

¹⁾ Meddelelse gennem Fuldmægtig *Valdemar Balle* fra Postfuldmægtig *Rieffesthal* og dennes Slægtninge.

Hendes Breve til ham have mistet en stor Del af deres Værd derved, at det er Andre, som have sat dem sammen for hende, saa man gennem dem ikke faaer noget paalideligt Vidnesbyrd om hendes egentlige Væsen. Vist er det imidlertid, at de ikke fortælle om fuld Harmoni mellem hende og Sønnen. Saaledes skriver hun i Dec. 1822: „Du gør mig adskillige Bebrejdelser i Din Skrivelse, fordi at Du ikke kan forstaa mig ret og mener, at jeg klager i en og anden Henseende, hvor jeg ikke burde, og heri kan jeg ikke saa ganske give Dig Uret; thi de Mennesker, som hidindtil have skrevet for mig, have ikke alle-tider forstaaet mig rigtig, og altsaa have de skrevet efter deres eget Tykke, hvilket jeg da i min Enfoldighed har syntes og antaget for meget fornuftigt og godt, og saaledes har jeg da i min Uvidenhed gjort min gode Søn Bebrejdelser, som jeg ikke burde gøre. Nej, Søn, jeg har aldeles Intet at bebrejde Dig, og mit højeste og bedste Ønske skal være: „Gud ledsage Dig paa den Vej, Du nu betræder, og give Dig Styrke, Lyst, Haab og Mod til at fuldbyrde den til Enden.“ Jeg klager ikke for min Person, omendskøndt Kaarene undertiden kunne være tunge nok; men, har jeg nogensinde klaget, saa har min Mening været denne, at jeg formedelst mine smaalige Kaar ikke har kunnet række min Søn den velgørende Moderhaand, som jeg saa gjerne ønskede, og se, derfor har jeg saa ofte plaget Dig med Klager, som Du nu kalder Bebrejdelser; dog, jeg vil ikke videre her forsvare min Sætning; men at mit Ønske stedse har været for Dit Held, derom kan Du være overtydet.“ I Juli 1824 skriver hun: „Du har stor Synd, at Du saarer mit ømtfølende Moderhjærte med Din lange Tavshed, da Du véd, at jeg, naar Du rigtig tænker Dig om, aldrig har negtet Dig Noget, om det har været mig nok saa besværligt at skaffe tilveje. Og dengang kunde Du ogsaa let fornøjes, da Du var tilfreds med nogle Kartoffler. Gud, Hans Christian, de Dage kan Du saa rent glemme og ikke erindre Din Moder med noget Brev fra Dig!“ I et Brev til en Veninde i Odense skriver Andersen (1831): „Jeg har igaar faaet nogle Ord fra min Moder; Gud véd Hvem der har sat dem sammen! Men vil De ikke gøre mig den store Tjeneste at sige hende,

naar De seer hende, Hvad jeg har at meddele. De vil bedre, end jeg ved et Brev, som Fremmede skal læse for hende, kunne paa en god Maade gøre Alt tydeligt. Jeg har skrevet til Oberst *Guldberg* og alt igaar faaet Svar, at han skal og vil besørge, at hun kan hente Mad fra Bospisningsanstalten. Hvad det koster afgør jeg siden med ham; men nu har Moder skrevet, at hun hellere vil have Pengene sendt til sig og ikke tage fra Bospisningen, men fra en Kone i Hospitalet; men nu er det afgjort gennem *Guldberg*, og saa véd jeg, hun faaer det; skal hun selv købe, selv arrangere, saa bliver der ingen Orden deri; jeg ønsker derfor, at hun maa føle sig tilfreds med det, som jeg nu har gjort det; er det endogsaa dyrere, som hun siger, det skal hun ikke bryde sig om, jeg betaler og véd da, at hun faaer det. Sig hende det paa en venlig Maade; De vil vist finde, jeg har Ret; *der* gaaer de andre kedelige Mennesker og sætter hende Noget i Hovedet. Saa snart jeg kan, véd hun nok, at jeg sender hende Hvad der er mig mueligt, og til Jul kan hun være temmelig vis paa at høre fra mig. — — Nu er jeg ordentlig sat i slet Humør. En Digers Sjæl skulde ikke æltes ned i Jorden; men det er nu engang saa i denne Verden.“

Det, der ligger bag hans slette Humør, og som han ikke ønsker at udtale, er sagtens, at Moderen vil have Penge til at drikke op. Næste Aar søger han uden Resultat at faa hende anbragt i Veilby ved Middelfart hos en Familie, hvor hun ikke har Adgang til stærke Drikke.

Han vedbliver med at tage sig kærligt og taktfuldt af hendes Sager, indtil han i Rom modtager Budskabet om hendes Død d. 7. Okt. 1833. Da skriver han til sin Veninde Fru *Signe Læssøe*: „De véd vel, at min gamle Moder nu har det langt bedre end før Det glæder mig for hende . . . Hende kunde intet Lykkeligere ske.“

Fire Aar senere skrev han følgende hidtil utrykte Ord:

O, havde min Moder dog levet,
 hvor var hun dog bleven glad,
 havde hørt Hvad jeg har skrevet,
 seet opfyldt Hvad for mig hun had.

Guds Naade i al sin Fylde
 hendes fattige Barn jo fik.
 Din Bøn maa jeg visselig skyld,
 at Naade over mig gik.

Ofte har Andersen talt til mig om sin Fader og Moder og gjort det med al sønlig Ærbødighed og Kærlighed, aldrig nedsettende, aldrig afvisende. Han syntes dybt at have indprentet sig det eneste af Buddene, der jo har en Forjættelse, og det skete ham jo efter denne Forjættelse: det gik ham vel, og han skal leve længe i Landet.

Hans Moder gaaer — efter hans eget Udsagn til mig — igen i hans Fortælling „Hun duede ikke“, hvor han undskylder hendes Lyst til stærke Drikke ved at henvise til, hvorledes hun maatte staa og vadske nede i Odense Aas kolde Vand, hvilken Situation ganske svarer til hans Skildring af Moderen i „Mit Livs Æventyr“ (1. Udg. S. 22.) Den her omtalte Historie ender med, at Sønnen, medens hans Taarer strømme, siger ved sin Moders Grav: „Min søde Moder! Er det sandt: hun duede ikke?“ Og den gamle Maren, som staaer ved hans Side, seer op mod Himlen og svarer: „Jo, hun duede! Jeg véd det fra mange Aar og fra den sidste Nat. Jeg siger Dig: hun duede! Og Vorherre i Himmeriges Rige siger det med; lad Verden saa kun sige: „Hun duede ikke!““

Flere Gange i sin Digtning taler Andersen om Hvad en *Moder* er. Enhver kender saaledes hans „Historie om en Moder“. Etsteds siger han:

En Hustru, som er Moder, er et Hjærte,
der gyder ud sit friske, rige Væld;
hun kysser bort den hele Ungdoms Smerte,
hun virker stille til et Riges Held;
hun aander Tanker ud, hvis Frugter gløde
igennem Slægter mange, mange Aar;
sødt Moders Navn i Hustruen skal møde;
en Genius i dem forenet staaer.

En Moders Vej er Angstens Vej,
hvert Barn blev købt med Smerte;
hvor mangan søvnløs Nat laa ej
en Klippe paa Dit Hjærte!
Den spæde Knop blev Blomst og Frugt
ved Dine Kærtegn ømme,
og Aar for Aar sig viste smukt
som Vished Haabets Drømme.

I „Mulatten“ siger han:

Kærlighed hos ham vi finde,
 som har *Moderhjørtet* skabt!
 Han har Visdom, spørg den Blinde!
 Han har Kraft; thi han kan binde
 Hav og Ild og Hvirvelvinde,
 frelse Hver, som er fortabt!“

Han synger:

Ja, den lykkelige Moders
 Smil til sin Uskyldige
 er en Afglans af Guds Aasyn,
 er et Blik fra Himlens Rige.

Han havde erfaret Sandheden af dette sit Ord: „I sit Hjærte *der* gemmer en Moder sit Barn bedst.“ Derfor maatte han trods alle hans Moders Fejl og Svagheder elske hende, ja, saa højt, at han sang:

„Vor hele Vej fra Vuggen og til Graven
 er fra en Moders til en Faders Favn“,

og senere:

„Vort Jordlivs Stjærneskud
 er fra en Moders Hjærte
 at flyve op til Gud.“

At han ogsaa holdt fast ved Afstamningen fra Faderen, vil kunne sees af følgende, ikke tidligere trykte Udtalelse af ham:

Hvilket Lav er det berømmeligste?

Ja, hvilket Lav er det berømmeligste? Hvert kan være godt for sig; men *jeg* siger, at Skomagerens er berømmeligst, for jeg er et Skomagerbarn. Lad nu de andre Lav, Tømrernes, Smeddenes, Skræddernes, Gørtlernes, Uhrmagernes, ja, alle de mange uundværlige, dygtige i deres Haandtering, sende deres Prokurator, bevise deres Berømmelse større end Skomagernes. *Phidias* og Skomageren i Jerusalem, Skomager *Hans Sachs!* . . . Det er et kejserligt Vaaben at have en Ørn; Skomagerne have en saadan, og det med to Hoveder, og det har endnu aldrig vakt Forargelse! I Verdensbyen London har man i vore Dage udgivet et Skomagerblad. Ingen adelig Slægt er bleven besunget som Skomageren fra Jerusalem. Han lever i Sagn og i Sange og vil altid leve. Fra Nürnberg i Mestersangernes Stortid lyser *Hans Sachs*, Skomageren. Vor Tidsalder [har bragt] hver Stand til

sin Ret, hver Mand er fri paa Tinge, Adel er Navnet paa Alt, hvad dygtigt er, fra Ploven, fra Værkstedet, fra Videnskab og Kunst. Det er sagt, det er sjunget! Nu ville vi blive ved Værkstedet, ved Skomagerens! Jeg, som skriver det, er jo født dernede.“

Bag denne Udtalelse findes der alligevel Selvfølelse. Han erkender det Gode, der ligger i at være født af en Slægt, der baner En Vej; men han véd, at dette dog er det Uvæsentlige. I „Mulatten“ siger han:

Det er et Gode og vil altid blive
at fødes i en Slægt, som kan os give
blot ved sit Navn paa Vuggen Hæders-Baad.
Vort sande Værd dog kaldes først tillive
i Kampen under hin usete Haand,
der mægter Alt at tage, Alt at give.
Vi selv kan kun vort Adels-Brev os skrive
og stæmple det ved Hjærte og ved Aand.
Bag Armods Dragt tidt Kongehjærtet banker,
mens Herskeren fik ikkun Trællens Tanker.

Sammesteds siger han, at den af Gud Adlede har Oldtidens Stormænd til Aner, og Hvad disse have virket og højt sjunget ud vajer som Ættens Banner og Faner. Aanden er Hersker, alt Andet er Vasal. I nogle utrykte Strøtanker siger han: „Der er ingen Adel uden Aandens Adel, og af den skal i Tidens Fylde Fyrsterne tage deres Stormænd. Adel i Danmark er *Tordenskjold*, *Bartholin*, *Griffenfeld*, *Tycho Brahe*, *Ørsted*, *Thorvaldsen*. Verdens Adel er Pottemagersønnen *Themistocles*, Skrædderdrengen *Tordenskjold*, Nybodersønnen *Thorvaldsen*. De fleste fødte Adelige ere kun Skjoldbærere for Aandens Adel, de ere Skueretter kun, uden Saft og Kraft.“ I en anden Strøtanke, der kaldes „Digterens Stamtræ“, tilføjer han: „Har jeg ikke Slægt i Aandens Blomst og Blad — Gudsskjoldemærket: Kong *David*, *Homér*, *Ossian*, *Shakespeare* — de Livsblomster paa Digtningens Stamtræ, hvor jeg er et Blad.“ Da Andersen skrev sin Historie „Børnesnak“ — i hvilken den lille Kammerjunker datter siger, at *de*, hvis Navne ende paa „sen“, dem kan der nu aldrig blive Noget af; man skal sætte sine Arme i Siden og holde dem langt borte fra sig disse „Sen — Sen'er“ — saa er *Thorvaldsen* Beviset for det Falske i „Kammerbarnet“'s Udsagn; men naturligvis har An-

dersen egentlig ment sig selv. Han sagde med fuld Ret: „Det gør ikke Noget at være født i Andegaarden, naar man kun har ligget i et Svanæg.“

Fra den odenseiske Andegaard var altsaa Svaneungen draget til Kjøbenhavn. Han har fortalt mig, at paa Rejsen derover gjorde han Bekjendtskab med en Madam *Olsen*, som han sluttede sig til. Noget efterat han var kommet til Hovedstaden, mødte han hende i Nyhavn; hun standsede ham da og sagde: „Ak, lille Andersen, jeg skulde herop til Forvalter *Balling*; han skylder mig saamange Penge, og jeg kan aldrig faa Renterne af ham; nu er jeg virkelig ked af at' rende derop, nu kan *De* engang gaa for mig; giv ham dette Brev, saa faaer jeg vel Lidt ud af ham.“ Andersen gik strax derop; *Balling* læste Brevet, rystede paa Hovedet og gav saa Andersen en Daler, men tilføjede: „Sig til Deres Moder, at det kan ikke nytte, hun kommer tiere; jeg har Saamange at give til, og hun er her altfor ofte.“ Andersen gik og bragte nede paa Gaden Madam *Olsen* Daleren. „Naa, Hvad sagde han?“ spurgte hun. „Han sagde, jeg skulde sige til min Mo'r, at det kunde ikke nytte, hun kom oftere, da han havde Saamange at give til.“ „Och, min Gud,“ svarede hun, „hvor er han dog et Svin; han drikker saa forfærdeligt, at han altid er fuld, og saa er det, han staaer og siger saadant noget Vrøvl.“ Andersen troede virkelig, at *hun* var den Forurettede og Sanddrue og at Manden var fuld; først langt senere gik det op for ham, at det Hele var Løgn¹⁾.

I „Mit Livs Æventyr“ fortæller han om sine andre Hændelser efter sin Ankomst til Kjøbenhavn og saaledes ogsaa om sin Figurantvirksomhed ved Det kongelige Teater og om, hvorledes han sammen med hende, der senere blev Fru *Heiberg*, optraadte i Balletten *Armida*; men af let forklarlige Grunde fortav han, at *Louise Rasmussen*, den siden saa bekendte Grevinde *Danner*, spillede Rolle i samme Ballet. Da han fortalte mig dette, tilføjede han spøgende: „Fru *Heiberg* og jeg var to Trolde, men Grevinde *Danner* en Engel, og i Virkeligheden var det jo

¹⁾ Denne Historie har han benyttet i „De to Baronesser“, Saml. Skr. 1. Udg. 4. B. 192—93.

akkurat omvendt.“ Paa sine ældre Dage traf han jo Grevinden i Selskaber hos *Frederik den Syvende*, og da trak hun ham til Side og opfriskede gamle Teaterminder med ham¹⁾.

Han sagde mig, at han dengang selv fandt, at han tog sig udmærket ud i Trikot, hvorfor han en Aften banede sig Vej paa Scenen lige hen i Forgrunden, forat *Frederik den Sjette*, som sad oppe i Kongelogen, rigtig skulde se ham. Kongen saå studsende og forbavset ned paa den mærkelige Balletfigur, der slet ikke blev bange for Majestædens undersøgende Blikke. Ellers var Andersen under Balletforestillingerne optagen af oppe fra Scenen at betragte *Oehlenschläger*, som sad nede i Parkettet, og i hvem han var ganske forelsket.

Han fortalte mig endvidere, at han en Formiddag oppe paa Teatret havde iført sig fuld Trikot og saa var løbet med røde Ben og Teatersko samt en lille Jakke hen i Kronprinsessøgade for at gøre den bekendte *Christian Colbjørnsens* Enke Visit og vise hende, hvor vidunderligt han tog sig ud; alle Folk paa Gaden stod da

¹⁾ Da Andersen engang var tilsagt til *Frederik den Syvende* paa Frederiksborg, spurgte han ved sin Ankomst Hofmarskalken *Levetzau*, hvorledes han havde at forholde sig. „De skal hilse paa hendes Naade Grevinden; men *der* kan De gaa over nu; hun klæder sig paa, saa behøver De blot at lægge Deres Kaart. Og derefter skal De hilse paa Kammertjeneren Hr. *Løytved*; naar De har gjort disse to høje Personer Deres Opvartning, er der ikke Videre.“ — Strax inden Taflet blev der sagt, at Kongen vilde se Andersen i sit private Værelse. Andersen gik derind, og *Frederik den Syvende* kom ham imøde med Grevinden ved Haanden. „Goddag, Andersen“, sagde han; „det er min Kone her, og det er vores Digter Andersen.“ „Gud, jeg kender jo godt Andersen,“ sagde Grevinden, „jeg har medvirket i hans Arbejder, f. Ex. „Ravnen“.“ Kongen svarede ikke, men saå med et lynende strængt Blik paa hende, og hun tav. Men under Maaltidet, da Andersen sad ved hendes Side, bragte hun igen denne Opera paa Bane og lovprisede dens Melodier. „Kan De huske den og den?“ spurgte hun og begyndte ganske sagte at nynne dem ind i Andersens Øren.

Ved en anden Lejlighed, hvor han længe havde staaet og talt med hende, kom *Frederik den Syvende* hen til ham og sagde: „Hvad staaer Han nu her og snakker saa længe om? Jeg véd ikke Hvad der er ved ham, som saadan fængsler Damerne; det maa være Noget, jeg ikke kan opdage; men vist er det, de holder Allesammen meget af ham.“ Andersen skulde jo give et Svar og kom til at sige: „Det maa være skjulte Egenskaber, Deres Majestæt!“ „Hvad for Noget!“ raabte Kongen og saå op og ned ad ham. „Det kan jeg dog aldrig tro; det seer Han mig slet ikke ud til.“

og saå forundret efter ham. Det minder om Situationen i Odense, da Moderen fulgte ham i hvid Skjorte hjem fra Teatret.

Den bekendte Uhrmager *Jules Jürgensen*, der bosatte sig i Le Locle paa Jurabjærgene og i Genf, har sagt mig, at Andersen ligeledes i hel Trikot kom løbende over Kongens Nytorv og ned gennem Gothersgade, hvor han vilde beundres af Hofuhrmager *Urban Jürgensens* Moder, som boede *der*. Da havde han hujende Gadedrenge efter sig, ligesom hans Bedstefader, naar denne blomstersmykket kom syngende gennem Odense Gader, eller ligesom han selv, da han gennem de samme Gader blev forfulgt af „en hel vild Masse Gadedrenge“, der raabte: „*Der løber Komedie-skriveren!*“

Jules Jürgensen kunde tydeligt huske Andersen fra den Tid, denne kom til Kjøbenhavn; han gik da med en Hat, som Koncertmester *Siboni* havde givet ham, med et Par meget snævre Benklæder, han havde faaet af en Anden, med en Vest, en Tredie havde stukket til ham, og endelig en Frakke med en Ræveskindskrave, som *Jürgensen* selv havde overladt ham. Intet af det Altsammen passede ham, saa han saå højst sammenlavet ud. Kraven sad løst, og Andersen var idelig beskæftiget med at trække den frem og ordne den; thi *den* var han tydelig nok stolt af. Hvergang han kom op til *Jürgensens*, begyndte han strax med at læse sine egne Produkter op, mest Komedier.

Ved gode Menneskers Hjælp kom han — som bekendt — bort fra sine i det Væsentlige uheldige Forhold i Kjøbenhavn og blev anbragt i Slagelse Skole under Rektor *Meisling*. I „Mit Livs Æventyr“ siger han, at han i sin Skoletid *der* næppe skrev flere end tre-fire Smaadigte; men i saa Henseende huskede han ikke ganske rigtigt. I alt Fald skriver i 1865 Domorganist *Hansen* i Ribe, der havde været hans Skolekammerat i Slagelse, til ham: „Uagtet De, ligesom jeg, krympede Dem under Rektor *Meislings* tyranniske Svøbe og havde fuldt op at tage Vare med at læse Syntax og mange andre rare Ting, saa skrev De dog allerede dengang mange smukke Æventyr og Digte, som De glædede os med.“ Foruden de to Digte fra den Tid, som han selv har ladet trykke, findes der en utrykt Samling med Paaskrift „Digte

fra Slagelse“. Som Prøve paa disse og tillige som en Illustration til hans daværende Tilstand maa Følgende staa her:

Af Jasminer og duftende Blomster
jeg fletted som Lille mig Krands;
men da den var sat om mit Hoved,
en Svimmel den i det udgjød;
da rev jeg Krandsen for Panden

og smed den i svulmende Flod.
Som Ældre Indbildning og Smiger
mig rakte en duftende Krands;
jeg svimled; men ak, ej som Lille
jeg kunde bortkaste min Krands.

Tilgiv mig, Gud, tilgiv mig, Dommer,
ei Smertens Kalk jeg tømme kan.
Jeg ukaldt for Dit Aasyn kommer,
for Dig, som maaler Sol og Gran.
Tilgiv mig, Gud, i Jesu Navn,
og skyd mig ikke af Din Favn

Et Intet var jeg her paa Jorden,
et Intet, ak, til Intet skabt;
til Spot og Haan jeg kun er vorden,
og nu — maaskee for Himlen tabt.
Dog skee, hvad vil! Jeg kan ej, Gud,
min vilde Smerte holde ud.

O, Moder, Moder, græd kun ikke,
men bed en Bøn til Gud for mig;
maaskee jeg da for Herrens Blikke
engang tør atter skue Dig.
Nu Kraft, min Sjæl, i Jesu Navn,
riv kjækt Dig ud af Smertens Favn!

bugtede sig Sølvbække
skulde malerisk sig snoe,
hvor Fugl Phønix maatte boe,
hvor det under Træ, som klinger,
skulde midt paa Pladsen staae
og det gyldne Springvand springe
milehøit mod Himlens Blaae.
Her i denne Herlighed,
her blandt Jordens største Goder,
skulde jeg bestandigt boe
hos min Fader og min Moder;
jeg dem skulde see saa glade,
aldrig sukke meer for Brød,
og hver Fattig i hver By
skulde finde her et Ly.
O, ved disse søde Tanker
bævede min Sjæl af Fryd,
alt jeg saae mit Slot, min Lykke,
og min Moder lykkelig
mig til glade Hjerter trykke.

Jeg mig tænkte riig at blive
og at bygge skønne Slotte,
liig de dejlige Paladser,
som Prindsesse Scherezade
har saa deiligt os beskrevet
i sin Tusind og een Nat.
Hvor Marmorne Piller bære
Kobbertaget rødt og tungt,
hvor de høie Sale kneise,
smykkede med Guld og Sølv
og Historier om Mahom
pryde Gallerierne,
og med hesperidisk Have,
hvor imellem Rosenhække

Jeg svimler i Dit Godheds Dyb, o Fader,
ved Tanken om, hvad Du har gjort for mig;
og sikkert ei Du Ynglingen forlader,
som ingen Hjælper har foruden Dig.
Tilgiv mig Fader, om paa Modgangs Dag
i Prøvens Stund jeg kan Dig synes svag!
Tag Alt kun bort i Jesu Navn,
Jeg veed, det skeer kun til mit Gavn.

Fra Armod's Mulm til Lysets Himmel
 Du drog mig, Fader, ved Din Haand,
 Du viste mig Din Stjernevimmel
 og Følelsen indgjød min Aand.
 Nu har jeg Kraft ei meer, jeg gyser
 for Svagthed, Smerte og for Nød,
 nu seer jeg klart, min Hjemstavns lyser
 bag Dækket af den sikke Død.
 Forsag ei, Sjæl, udbred Din Vinge,
 ryst Lænken, *da* den trykker ei,
 grib Harpen, lad dens Toner klinge,
 og gaa [saa] rolig Prøvens Vei.
 Hvad Du mig gav, jeg kan ei glemme,
 Selv om Du nu forglemt mig;
 med barnlig og med frydfuld Stemme
 jeg synger Barndoms Fryd og Dig.
 I Smertens Stund, i Støvet's Død,
 jeg hviler barnlig i Dit Skjød.
 Det Herren vil, at Du skal naae,
 trods Støvet's Magt jeg vinde maa.

Hans Kammeraters Opfattelse af ham faaer man Begreb om, naar man læser følgende Ord til ham, skrevne af hans Meddiscipel *J. Hviid*, og dateret 15. Marts 1827: „Naar Du blot vilde lade være med Dine forbandede Drømmerier; thi jeg kjender Dig godt; snart drømmer Du, at Du er i Fevardenen i et stort Hav af Lyksalighed, og snart drømmer Du igjen, at Du er det største Fæ paa Guds Jord; men *medio tutissimus ibis*, det vil sige: naar Du gaaer en Middelvej, saa kunde Du maaske komme Sandheden nærmest, og, naar Du endelig vil drømme, saa drøm ingen Yderlighed, men gaa midt ad Vejen, saa falder Du ikke i Grøften. Jeg skal give Dig et godt Raad: naar Du drømmer igen, saa tag en Kæp og prygl Dit eget arme Skind med, indtil Drømmen gaaer bort; men slaa ikke for haardt, for saa gør det ondt.“

Her seer man jo skildret hans Forhold til den prosaiske Verden. Man vil ikke finde det forunderligt, naar han i sine utrykte Strøtanker siger: „Det er en mærkelig Grusomhed, uden at ville det, der i Skoletiden udøvedes imod mig; jeg var forknyt, fuld af Mistillid til mig selv, og hvert Brev, jeg fik fra Folk, docerede. En sender mig 1 Rbd. og kræver Taknemmelighed, opregner, hvor trængende jeg er; en Anden prædiker om

Ydmyghed, en Tredie om, hvorledes man leer ad min Kejtethed i Byen og anbefaler mig en Dansemester. Jeg maa have udtalt tidt *at blive noget Stort*; thi selv fra de Skikkeligste lyder: „Lad ikke Tanken om at blive noget Stort rodfæste sig hos Dem; søg at lære noget Grundigt, at De maaske med Tiden kunde erholde et lille Embede.“ Andensteds siger han: „Ved at lide Uret, pines og trykkes, bliver man — som jeg — tilsidst pirrelig, som en Kvinde kan være det. „Frøken!“ sagde spøgende en af mine yngste, kæreste Venner, naar et uoverlagt, let henkastet Ord saarede mig. Og selv i den Spot laa en Uretfærdighed, som saarede. Han tænkte ikke paa Hvad der var gaaet igennem, før den Pirrelighed var vakt, den Forskellighed i Karakter mellem den kun ømfindtlige „Frøken“ og Den, der som Mand havde maattet taale Drengens Behandling.“

Som bekendt, kom Andersen ved Rektor *Meislings* Forflyttelse fra Slagelse til Helsingør med til denne By; men her befandt han sig ikke bedre end i Slagelse. Afdøde Grosserer *C. Svendsen* (Generalpostdirektør S.s Fader) har fortalt mig, at han var hans Klassekammerat i Helsingør Skole. Naar *Meisling* der hørte ham, dirrede hele Andersens Krop, og han var hvid som et Lig. Han var altid iført grovt, graat Tøj og havde Spidskjole. Naar han gik ud at spadsere med sine Kammerater, digtede han. Han havde sit Værelse i Skolebygningen lige ved Siden af Porten. *Der* kom *Svendsen* en Dag forbi, og Andersen raabte da ned til ham: „Jeg skal ud af Skolen, jeg skal til Kjøbenhavn!“ og han var da saa henrykt, at han lige nær var sprunget fra Vinduet ned paa Gaden.

I 1828 lykkedes det ham endelig at blive Student, og næste Aar tog han 2. Examen. Den 20. Nov. 1829 skriver Madam *Augusta Iversen*, hans Veninde fra Barndommen, til ham: „Deres Moder kom idag, ude af sig selv af Glæde, og lod os læse Deres herlige, barnlig-kærlige Brev til hende, som bekræftede os vort Ønske og Formodning, at den anden Del af Deres Examen var gaaet saa fuldkommen vel.“

Hermed endte for evig Tid hans Skole- og Examens-Pine, og nu laa Verden mere aaben for ham.

Stik imod Hvad der ellers plejer at være Tilfældet med Genier paa Gemytsomraadet, lignede *Digteren* H. C. Andersen mest sin Faders Slægt; det Poetiske i ham var en Arv fra denne. Baade hans Farfader og Fader vare fulde af Fantasi og havde stor Sans for Naturen. Faderen viste Interesse for Historien, for Bedriften, for Heltegerningen, han kunde opfyldes af Digterværker og selv saa smaat frembringe saadanne. Han var, ligesom Sønnen, afholdende. Farmoderen var forfængelig og opadstræbende, ligesom Hans Christian. Fra sin mere prosaiske Moder havde denne et kærligt Hjærte, Sansen for Properhed og Orden, en oprigtig, men dog ikke kristelig Gudsfrygt og en Trang til at meddele sig. Fra bægge sine Forældre havde han arvet Nøjsomhed i Fordring til Livets ydre Vilkaar, Retfærdsfølelse og Sandhedskærlighed; Sandheden kalder han „Vorherres Ansigt i denne Verden“; man kunde altid fuldt stole paa Hvad han sagde, hans Digterfantasi bragte ham aldrig til at forvanske Fakta.

Forunderligt maa det dog have været for ham at se tilbage over sin Afstamning og sit Livs Udvikling. I „At være eller ikke være“ siger han: „Det er det Uskyldige, der naaer Maalet: Himmeriges Rige hører Børnene til; Barnesindet naaer det.“ Det kunde han godt udtale med Tanken vendt mod ham selv. I sin „Fodrejse“ siger han, ogsaa efter egen Erfaring: „Mig forekommer det, at det menneskelige Liv, Aanden, som lever og virker i os, er saare meget beslægtet ved Æventyret. Kunde vor Sjæl med alle sine Følelser og Ideer levende afpræge sig paa Papiret, da vilde man faa det underligste Æventyr, der endnu var læst. Fryd og Smerte, Fornuft og Vildfarelse, danne de store Kapitler, og igennem det Hele gaaer der som i Æventyret en uudgrundelig Traad.“ Det var ikke underligt, at han saagodtsom altid, naar man udbad sig hans Autograf, skrev: „Livet selv er det dejligste Æventyr“.

H. P. Frederiksen.

Nogle Træk af et bevæget Liv.

Af **O. Nyrop.**

I Marts 1848 pulserede Livet i Kjøbenhavn som ingensinde. Fædrelandskjærlighed og Frihedsglæde sprængte de dagligdags Baand. Gamle og Unge, Høje og Lave, Rige og Fattige samledes spørgende og meddelende, talende og syngende. Alle Klubber og Foreninger stode aabne for Alle. Frihed, Lighed og Broderskab var som gennemført — for en kort Stund. Konge og Folk havde fundet hinanden i Enighed.

Det var ildfulde, begejstrede Dage, der satte deres dybe Mærker i den paafølgende Treaarskrig. Men de kunde umuligt forstaas af Danmarks tysksindede Undersaatter eller i Tyskland. Fra den Side blev den kjøbenhavnske Martsbevægelse betragtet som en demagogisk Revolte, hvis Førere gjorde den unge Frederik VII, den indtil da enevældige danske Konge, til en ufri Regent. Der fremkom de mærkeligste Beretninger, saaledes i Augsburger Allgemeine Zeitung for 11 April 1848 i en Meddelelse fra Rendsborg: „Aus Kopenhagen verlauten sehr miszliche Nachrichten. Der Fournierschneider Friederichsen, ein bekannter De-

magog und neben einem Büchsenmacher Cristensen Führer der Volksversammlung im Hippodrom soll zum Dictator der dänischen Residenzstadt bestellt seyn*. Det er en Meddelelse i Flugt med Begivenhederne, ti den Gang betjentes Bladene hverken af Telegrafer eller Telefoner, og endnu i 1850 træffes en Gjenlyd af den i J. G. Droysens og K. Samwers Bog „Die Herzogthümer Schleswig-Holstein und das Königreich Dänemark“. Martsministeriets Statsraadsmøde, hvori Orla Lehmanns bekjendte Svar til den rendsborgske Deputation blev vedtaget, paavirkedes af Frygt: „Im Staatsrath wurde, wie uns versichert wird, durch den Fournierschneider Frederiksen im Auftrag des Hippodroms *gefordert*, der Deputation keine andere Antwort zu geben als: Dänemark bis zur Eider“.

Hvem var dog denne mærkelige Finerskjærer, denne Revolutionens mægtige Mand? Og hvorledes gik det til, at saadanne Myter som de her meddelte kunde opstaa om ham og holde sig? Vi ville søge at give et Svar i de nedenfor følgende Meddelelser om hans Virksomhed og Liv.

Den 10 Maj 1810 blev Hans Peter Frederiksen født i Kjøbenhavn. Hans Fader var Skibsfører i Admiralitetets Tjeneste Jeppe Frederiksen, der afgik ved Døden, da Sønnen var 3 Aar gammel, hvorefter Moderen, Karen f. Ravn, paany giftede sig, ogsaa denne Gang med en af Admiralitetets Skibsførere, som hed Rasmus Peter Møller. Det Møllerske Hjem, hvori Drengen voxede op, var nogenlunde velstaaende, men uden mindste Forstand paa hvad Kundskaber ud over det rent Elementære kunde nytte. Hans blev sat i en ussel Pogeskole hos et forhenværende Bud ved Holmen, og først ti Aar gammel flyttedes han til en lidt bedre Skole. Men det varede kun i et halvt Aar, saa kom han ud at sejle med Stiffaderen. Han foer nu i halvtredje Aar som Skibsdreng. Men da alle Skibe efter Datidens Skik blev oplagte i Vintermaanederne, som Regel fra November til April, søgte han i disse at skaffe sig nogle af de Kundskaber, han følte en saa brændende Længsel efter. Af en Styrmand fik han et Par Gange om Ugen nogen Vejledning i Regning og Tysk, og helt paa egen Haand øvede han sig i at tegne.

Men disse Feriemaaneder skulde snart blive ham berøvede. Hans Helbred var kun maadeligt, ikke stærkt nok for en Skibsdreng, og saa blev han, endnu før han var konfirmeret, for fem Aar sat i Lære hos en lille Snedkermester, hvad der i ingen Henseende var nogen Forbedring. Med en kun mager Kost og et rent ud elendigt Natteleje var han fra Kl. 5 Morgen til Kl. 8 Aften bunden til Værkstedet, hvor der herskede en brutal Tone. Han blev syg, og da han derefter endelig opnaaede, at Stiffaderen gik ind paa at frikjøbe ham for det sidste Læreaar, blev han i September 1827 Svend, 17 $\frac{1}{2}$ Aar gammel. Nu skaffede han sig hver Søndag Undervisning i Tegning, men da han hurtigt blev klar over, at han snarest muligt vilde til Udlandet, søgte han ogsaa Undervisning i Sprog, og han lagde særlig Vægt paa Fransk, hvad der viser, at han tidligt havde Blik for Udviklingen ved Siden af og udenfor Tyskland. Han vilde have rejst i 1830, men et Anfald af Gigtfeber hindrede ham, og først den 28 April 1831 kom han afsted med et Sejlskib, der gik til Stettin over Christiansø, hvor han talte med de daværende Statsfanger, Dr. Dampe og Smedemester Jørgensen. Han fortæller dette i den Dagbog, han førte, fra han i 1831 forlod Kjøbenhavn, til han i 1837 vendte tilbage til denne By.

Den 18 Maj 1831 kom han til Berlin, hvor han arbejdede i næsten to Aar, i den sidste Tid som Modelsnedker hos Maskinfabrikant Chr. Freund, en Broder til den danske Billedhugger H. E. Freund. I hans Tjeneste deltog han i Opsættelsen af de optiske Telegrafer fra Berlin til Magdeburg, og det var ham en Sorg, at Telegraflinien ikke blev fortsat til Köln, som det oprindelig var paatænkt; han havde haabet herved at kunne være kommen dette lange Stykke af Vejen til Paris. Da det slog fejl, ofrede han sine to sidste Maaneder i Berlin paa Uddannelse i Tegning og Matematik og satte derefter Kursen tilfods mod Paris, som han naaede den 19 Maj 1833.

Her fik han strax Arbejde hos en tysk Snedker. Han maatte jo arbejde for at leve. Men hvad det nu særlig kom ham an paa, var hurtigst muligt at lære at bevæge sig i det franske Sprog. Han tog Undervisning i Fransk om Aftenen,

besøgte desuden, saa ofte han kunde, et eller andet Teater, og i Løbet af et Aarstid naaede han Maalet. Derved blev han dog ikke staaende. Han vilde ogsaa udvide sine Kundskaber. Men her vare hans fattige Omstændigheder en følelig Hindring. Der er mere end eet Suk herover i hans Dagbog. „Hvor unyttig jeg er nødt til at tilbringe den kostbare Tid og det kun af Mangel paa en lille Understøttelse, der kunde sætte mig i Stand til at foretage i denne Henseende, hvad jeg vilde“. Han besøgte de offentlige Samlinger, hørte Forelæsninger i Conservatoire des arts et métiers og blev Elev i det polytekniske Selskabs Friskole for Haandværkere, hvis første Præmie for Tegning blev tildelt ham i Januar 1836.

Det slidende Arbejde med at gjøre Skabe, Kommoder og lignende Møbler tilfredsstillende ham ikke. Ved Siden af sin Arbejderbluse skaffede han sig andre Klæder, og i dem var han sammen med snart de fleste Danske, der kom til Paris. I hans Dagbog nævnes blandt Flere Kunstnerne Erling Eckersberg og Monies, Lægerne Bendz og Levy, Professor C. N. David, Løjtnant Andræ og Kaptajn Tscherning ikke at tale om de polytekniske Kandidater P. D. Broager og J. Wilkens. Med flere af de Nævnte blev han ret fortrolig, altid villig som han var til paa bedste Maade at hjælpe, og de Tjenester, han f. Ex. viste Wilkens, blev gjengjældte paa en smuk Maade. Hjemkommen til Kjøbenhavn søgte denne at skaffe ham en Understøttelse. Ved den Reiersenske Fond lykkedes det ikke, men saa søgte han Kommercekollegiet. I en Ansøgning til det skrev han: „Jeg har i ham under mit Ophold i Paris truffet en Mand med en for en Haandværker sjælden solid Dannelse, og i hvem jeg sikkert haaber engang at se en Mester, som vil være en Ziir for vor Haandværkerstand“. En kongelig Resolution af 23 November 1835 tilstod herefter Snedkersvend Hans Peter Frederiksen en Understøttelse af Industri- og Kommercefonden paa 300 Rbd., at udbetales i to Aar, hvert Aar med det Halve.

Det var en kjærkommen Hjælp, men langt kom han ikke med den. Han, som var godt lidt af sine Kammerater, havde i lang Tid laant sig frem, laant hos den Ene for at betale den

Anden. Hjælpen forsvandt omtrent i samme Øjeblik, den kom, og det saa meget mere som han altid var villig til selv at hjælpe Andre, saaledes som han bl. A. oftere viste det overfor en Mand, Skjæbnen førte ham sammen med baade i Paris og London, den eventyrlige Frihedshelt, Slesvigeren Harro Harring, der under megen Omtale levede og aandede i Datidens Frihedskrige og Revolutioner, Kunstneren, Digteren og Philhellenen, som den unge Frederiksen beundrende saa op til. I 1835, paa en Tid, da han lige var fyldt 25 Aar, skriver han i sin Dagbog: „Den 4 August kom Hr. Schumacher til mig og sagde mig, at Harro Harring var ankommen. Denne Efterretning glædede mig usigelig, thi nu kunde jeg dog lære personlig at kjende den Mand, jeg alt længe har elsket og agtet. Strax i det første Øjeblik, da jeg saa ham, fandt jeg noget særdeles behageligt og tiltrækkende venligt hos ham, og da jeg i de følgende Dage lærte at kjende ham nøjere, rodfæstedes dette første Indtryk endnu mere. Hans lyse Aand er saa dybt tænkende og dog saa fint følede. En uegennyttig Kjærlighed til sine Medmennesker og det ædle Ønske at se dem nyde en Ret og Frihed, som Naturens og Fornuftens store Skaber bestemte alle, men som de enkelte have vidst at tilrive sig, dette er Hensigten og Øjemedet af alle hans Bestræbelser. Og denne Mand maa lig en Skurk snige sig gennem Verden, o, skrækkeligt!“

Den unge Mand var fuldstændig betagen. Han iler med at faa sit Pas bragt i Orden, som om han selv vil rejse, for at kunne give det til Harring og dermed lette hans Flugt til Schweitz, og da Harring den 12 Avgust drager bort uden at benytte Passet, er han fuld af Beundring: „Hvilken ædel Mand, helier udsætte sig selv for Fare, ja selv Fængsling end forvolde en Anden en lille Ubehagelighed.“ Frederiksen er fuld af Sympati for Datidens Frihedsbevægelser, og har sikkert haft ikke faa demokratiske Venner. En af dem har den Schumacher været, der bragte ham i Forbindelse med Harring, men der har sikkert været flere. Mellem hans Efterladenskaber ligger det fra Mazzini udgaende, paa Italiensk, Tysk, Polsk og Fransk affattede Opraab, dateret Bern den 15 April 1834, der gaar ud paa Dannelsen af en inter-

national republikansk Forening „Jeune Europe“, og er en „acte de fraternité“, under Mottoet: „Liberté, Egalité, Humanité“. Allerede i 1833 var han bleven ført hen til den blinde P. A. Heiberg, og han noterer som interessant, at denne paa Spørgsmaalet, om han ofte havde talt med Napoleon, svarede: „Nej aldrig; jeg søgte stedse at undgaa at tale med en Mand, der kunde sige Alt til mig, og hvem jeg ikke kunde svare, som jeg vilde.“ Videre kan det mærkes, at da der i April 1834 byggedes Barrikader i Paris, maatte Frederiksen nødvendigvis færdes i de paagjældende Gader, hvad der nær havde bragt ham i Vanskeligheder, og da den ene af hans daværende Principaler, den i Byen Slesvig fødte Maler Bennetter, der gjorde Tjeneste som Nationalgardist, i Juli 1835 ved Fieschis Attentat paa Louis Philippe var mellem de Dræbte, pressede Tabet af en god Ven bitre Taarer i hans Øjne, men der tilføjes ikke i Dagbogen et eneste ondt Ord imod den Bevægelse, der havde affødt Attentatet. Han maa da ogsaa snarere siges paa en Maade at støtte denne Bevægelse, ivrig som han var for at indsamle Penge til Harro Harring, med hvem han stadig synes at korrespondere. I Juli 1836 sender han ham 212 Frcs., der vare indkomne ved Subskription. — I denne Forbindelse skal det endnu nævnes, at Frederiksen i sin Dagbog noterer Følgende: „Onsdag den 6 Januar 1836 blev jeg Fri.“

Dag ud og Dag ind at slide i et Værksted passede ikke for ham. Han lagde sig derfor, fornuftigvis kan man sige, efter en Specialitet, al Slags Indlægning; han blev Dekupør og det en dygtig Dekupør. Som saadan kunde han arbejde hjemme hos sig selv. Dermed var han imidlertid ikke sikker paa at kunne ernære sig, naar han kom tilbage til Kjøbenhavn, og hjem igjen vilde han; han søgte derfor ogsaa Uddannelse som Finerskjærer, ti vel var der Finerskjæreri i Kjøbenhavn, men de dreves ikke saaledes, som de efter hans Mening burde drives. Før han drog hjem, vilde han dog gjerne se ogsaa England, og efter at have lavet en Række gode Dekupørarbejder, som han haabede let at kunne faa afsat dér, rejste han i Maj 1837 fra Paris til London. Men hvor blev han ikke skuffet. Ingen i London brød sig det

Mindste om Marketteri, Ingen vilde købe hans Arbejder, og i Stedet for, som han havde haabet, at tjene Guld og grønne Skove i Englands Hovedstad, maatte han tage Arbejde dér i et middelmaadigt Snedkerværksted. Men derfor fornegtede han ikke sin Natur. I London traf han Harro Harring i fortvivlede Omstændigheder. Efter en lige udkæmpet Duel gik denne, bitter og nedslaaet, med en Kugle i Livet og truedes desuden med Gjældsføngsel. Den 5 Juni 1837 gjaldt det om strax at skaffe 3 Pd. St., Harro havde ingen Penge, Frederiksen ikke heller, men hvad gjorde denne saa? Han pantsatte et Par af sine Klædningsstykker, en Overfrakke og et Par Buxer, og skaffede derved saa meget, at den paagjældende Kreditor gav ny Henstand. Da Frederiksen derefter i Begyndelsen af Juli rejste fra London, staar der i Dagbogen: „Afskeden, især fra den ulykkelige Harro, rørte mig dybt.“

Fra London tog han med et Skib til Hamborg, hvor han opholdt sig nogle Dage, særlig for at se Finerskjærerier. Derefter gik han tilfods til Kiel, paa hvilken Vandring han ikke undlod at besøge Harro Harrings Broder Martin Harring, der var Præst i Sehested, og som først modtog Broderens Ven meget koldt, men efterhaanden tøedes saa stærkt op, at han til Afsked lod spænde for og kjørte Frederiksen Halvvejen fra Sehested til Kiel.

Med Dampskibet fra denne By kom han den 16 Juli 1837 til Kjøbenhavn, som han gjensaa efter 6 $\frac{1}{4}$ Aars Fraværelse, og hvor han strax gik i Gang med at virke for at skaffe sig en Fremtid som Finerskjærer. Men det var et brydsomt Arbejde. Han blev, siger han, mødt med en Række — „Urimeligheder og Dumheder“, og de sidste Ord, han skriver i Rejsedagbogen, som han nu slutter, er disse: „Entrepreneur-Aand qvæles her istedetfor at opmuntres, indgroede vrangre Begreber om Laugsrettigheder og arvede Rettigheder sætter Skranker overalt og ere saa udbredte især blandt de noget ældre Borgere, at man næsten maa forstumme over deres indbildte Klogskab, der i og for sig selv kun er Dumhed.“ Hvad han aldrig havde følt i Paris, følte han her; i Kjøbenhavn var man „bornert fornem“ overfor Enhver, der som han kun var Haandværkssvend. Men da han af sin

Stiffader, der forøvrigt ikke var meget villig, fik Løfte om en Hjælp paa 1000 Rd., fra den Rejersenske Fond fik et rentefrit Laan paa 600 Rd. og følte sig sikker paa at faa den Bevilling som Finerskjærer, han allerede tolv Dage efter at være kommen tilbage til Kjøbenhavn, havde indgivet Ansøgning om, betragtede han fortrøstningsfuld Alt som afgjort og rejste — til sine Omgivelsers Forundring — til Paris! Han vilde, sagde han, selv modtage den Finermaskine, han vilde have derfra. Et Par særlig Indviiede vidste dog, at der var en anden Sag, der drev ham. Han var forlovet i Paris.

Da han i 1833 søgte at lære Fransk, var han glad ved at faa Adgang til franske Familier, og hos en af disse, Mdm. Levot, Enke efter en Handlende, var der to unge Døtre, af hvilke den yngste, Helene (f. 8 Februar 1812) hurtigt gjorde Indtryk paa ham. Da han imidlertid vilde tilbage til Danmark og ikke vilde bindes i Paris — i den Anledning afslaar han et godt tilbudt Kompagniskab dér — viser hans Dagbog, hvorledes han atter og atter raader sig selv til itide at trække sig tilbage. Han formaar imidlertid ikke at følge sine egne Raad, den 21 December 1835 bliver han Helene Levots Forlovede. Men sin Kjærlighed til sit Fædreland bliver han desuagtet tro; hans Forlovede lover at følge ham til Danmark, hvor forøvrigt Ingen faar Noget at vide om Forlovelsen. Han skriver Intet herom til sine Forældre, og en medvirkende Grund hertil har det muligvis været, at han antog, at de paa Forhaand vilde føle Uvilje mod den Udkaarede. Da hendes Moder dør i Januar 1837, skriver han i Dagbogen, at hun blev begravet paa den jødiske Kirkegaard ved Montmartre. Men forøvrigt oplyser Dagbogen ogsaa, at hans Forlovede allerede den 31 Juli 1836 havde modtaget den kristne Daab.

Det er hende, Frederiksen iler ned til, da Finermaskinen skal anskaffes. Han vil holde Bryllup dernede, komme til Danmark som gift, og hvad han saaledes havde besluttet, gennemførte han. Den 19 Oktober 1837 viedes det unge Par af den samme protestantiske Præst, der havde døbt Helene Levot, og mellem Bryllupsgjæsterne vare af Danske Kaptajn Tscherning og

Bager Nielsen, den senere saakaldte Franskbager i Kjøbenhavn. En Onkel af Helene gjorde Bryllupet, men om nogen Medgift var der ikke Tale. Hun havde absolut Intet, og Frederiksen kun usikre Udsigter. Men just under disse Forhold er det at Interesse at se, ikke eet, men tre hjertelige Breve fra Tscherning, hvori han raader den unge Kone til i Kjøbenhavn at give Timer i at tale Fransk. Han formelig overvælder hende med praktiske Raad og lover at ville gjøre Sit til, at hun kan faa Elever. I det sidste af disse Breve — det er af 3 November 1837 — ønsker han Ægteparret lykkelig Rejse.

Saa rejste da Frederiksen med sin unge, fine og sarte Hustru til Kjøbenhavn, hvor hun forhaabentlig er bleven godt og venligt modtagen. Men Livet her har næppe været lyst for hende. Frederiksen kæmpede ihærdigt for at faa sin Finermaskine i Gang, hvad der ogsaa lykkedes i Foraaret 1838, men til Trods for at han sføttedes godt af Pianofortefabrikant Marschall, var Forretningen daarlig. Hele den hurtigt og billigt udførte Installation maatte nødvendigvis gjøres om. Han tænkte paa at faa det gjort, da det blev overflødigt, derved at det Hele — stansede. Den 12 Marts 1839 døde hans Hustru efter at have født en Søn, og selv faldt han derpaa i en lang Sygdom, under hvilken Finerskjærieriet lukkedes.

Da han igjen blev rask, pakkede han Maskinen hen og tog fat som Dekupør. I Anledning af Prins Frederiks Bryllup med Prinsesse Mariane af Meklenborg blev der til Kristiansborg udført en Række indlagte Møbler. Med dem fik han Arbejde, og paa Industriudstillingen i 1840 saas forskellige Arbejder fra ham, bl. A. to indlagte Palisandertræs-Strikkeborde, der roses som „fortrinligt smukke“. Som Svend kunde han imidlertid kun arbejde med egne Hænder, og saa søgte han da om Bevilling til at anlægge et Dekupør-Værksted og til uhindret af noget Lav at maatte forfærdige og ved antagne Arbejdere lade forfærdige alt nødvendigt Snedker-, Drejer- og Metalarbejde. Det var i Marts 1840, at han indgav sin Ansøgning, men først i Februar 1841 meddelte Kancelliet i en Skrivelse til Magistraten, at det Ønskede ikke kunde bevilges. Lavene stod imod. Bevillingen

til at drive en Finermaskine, som han fik under 31 Oktober 1837, var forgjæves søgt hindret af Kjøbenhavns Snedkerlav, men nu stod saavel Snedkerlavet som Drejerlavet stærkt imod ham, imod Manden med de selvstændige Meninger, der ikke vilde bøje sig for Lavsvæsenet og erklærede Mesterprøverne for en altfor kostbar og forældet Indretning.

Det er naturligt, at han strax havde sluttet sig til den i 1838 stiftede Industriforening, der ønskede Lavsvæsenet reformeret, i Juli 1839 blev han Repræsentant i den, og samtidig sad han i Bestyrelsen for Aflæggeren „Den merkantile Industriforening“, der fra 1838 til 1840 bestod som en selvstændig Forening og særlig interesserede sig for Oprettelsen af industridrivende Aktieselskaber. Det er da kun forstaaeligt, at han, da Bevillingen til Dekupør-Etablissementet negtedes ham, tænkte paa at faa sit Skjæreri til at leve op igjen som Aktieselskab: han udsendte en Indbydelse, og i Marts 1841 konstitueredes Aktieselskabet Maskintræskjæreriet Phønix bag Børsen, i hvis Bestyrelse Vennen fra Paris Kaptajn Tscherning fik Sæde ligesom Grosserer Fr. Sommer, med hvem Frederiksen havde arbejdet sammen i den merkantile Forening. Aktiekapitalen, 10,000 Rd., viste sig imidlertid hurtigt for knap til Virksomheden, der efter en udvidet Bevilling, Frederiksen fik under 22 Oktober 1842, gik ud paa „at bearbejde alle Træsarter ved Saugning og Skjæring med Maskinkraft for at forberede det raa Produkt til yderligere Anvendelse og haandværksmæssig Forarbejdning“. Et Forsøg i 1842 paa at faa Aktiekapitalen udvidet med 5000 Rd. synes ikke at være lykkedes. Den nødvendige Driftskapital maatte skaffes ved dyre Laan. Der blev ikke Tale om noget Udbytte, og i Maj 1847 opløstes Selskabet.

Men derfor var Frederiksen ikke forknytt. I 1846 havde han i Industriforeningen været med til sammen med Kaptajn Tscherning og Kontocheff V. Rothe at udarbejde et Andragende til Stænderforsamlingerne om en almindelig Reform af Næringslovgivningen, og nu lagde Grosserer Sommer og han Plan om, trods Møllerlavets Modstand, at oprette en Dampmølle. Den skulde anlægges i Blaa Pakhus bag Almindeligt Hospital, og Sommer,

der i Oktober 1846 havde gjort Opbud, men nu var i Færd med at faa Akkord med sine Kreditorer, havde Tilsagn fra en Ven, en rig Godsejer, om den fornødne Kapital. Saa søgte og fik Frederiksen en Rejseunderstøttelse hos den Rejersenske Fond. I Bryssel, Paris og Berlin satte han sig energisk ind i Dampmølleriet og kom derefter hjem fuld af store Forhaabninger, akkurat tidsnok til at se de store Planer — styrte sammen. Den rige Godsejer afgik ved Døden. Og nu er det, som Frederiksen følte alle Sunde lukkede for sig. Han besluttede da at ville gjøre Mesterprøve i Snedkerlavet. Men ganske ejendommeligt er det at se, hvorledes han dog til det Sidste stritter imod at blive indordnet under Lavets Terminologi. Da det under 3 Marts 1848 indføres i Lavets Protokol, at „Snedkersvend“ H. P. Frederiksen begjærer at gjøre Mesterprøve, nøjes han ikke med at sætte sit Navn herunder, men han skriver endnu under Navnet „Finerskjærer og Borger“ (Borgerskab havde han tuget den 31 December 1842). Saa blev han indelukket hos Oldermænden for at udføre de fornødne Tegninger: De blev færdige, de blev antagne, men — samtidigt kom Martsdagene, og der blev aldrig udført noget Mesterstykke efter de godkjendte Tegninger.

At han besluttede sig til at gjøre Mesterprøve, var forøvrigt et saare forstandigt Skridt, ti ad den Vej kunde han faa et Dekupørværksted i Gang, og hvor meget det maaske end var ham imod at indordne sig under et Lav, maatte han huske paa, at han var Familiefader. Efter sin første Hustrus Død havde han, den 22 Maj 1840, giftet sig igjen, denne Gang med Dorothea Heering (f. i Itzeho 15 Januar 1807, † 20 August 1885). I den Anledning havde han søgt og faaet Bevilling til Samfrændeskifte efter sin afdøde Hustru, og nu er det ejendommeligt at se Prokurator Balthazar Christensen og Cand. jur. Orla Lehmann som beskikkede Samfrænder afholde Skiftet, medens Professor C. N. David møder som Tilsynsværge for Sønnen Heleus Frederiksen († 10 Oktober 1883 som Cand. pharm.). Skiftet er hurtigt forbi, ti Frederiksen erklærer Intet at eie uden sine Arbejdsredskaber og nogle ubetydelige Effekter. Der er ingen Arv at udlægge. Forsaavidt betyder det Hele Intet, men dog giver Dokumentet,

der i Maj 1840 i een Linje er underskrevet „Orla Lehmann, Balthazar Christensen, C. N. David, H. P. Frederiksen“, Oplysninger, bl. A. om, at der den Gang bestod et Frihedsparti med meget forskellige Afskygninger, der desuagtet holdt sammen; Frederiksen bevarede og udvidede sine i Paris gjorte Bekjendtskaber. I saa Henseende er et lille Brev fra Mazzini maaske ogsaa talende, ligegyldigt fra hvilket Aar det er. Det bærer nemlig intet Aarstal, men er stilet til Frederiksen og en Dr. Lorenzen (hvem er det?) og gaar ud paa at kræve Hjælp fra Danmark til Harro Harring¹⁾. Frederiksen har vistnok gjerne bevaret de demokratiske Forbindelser, han havde faaet i Paris, og med dem som Baggrund har han ganske sikkert styrket den Stilling, hans livlige, sangvinske Uforknythed og gode oratoriske Evner skaffede ham i den i Oktober 1847 stiftede „Haandværkerdannelsesforening“, der var en absolut demokratisk Forening, og

¹⁾ Brevet, der i og for sig ikke er betydeligt, men dog har nogen Interesse, lyder saaledes: „au Dr. Lorenzen, à Mr. Fredericksen et aux autres amis de Harro. Messieurs, je me permets de vous envoyer deux billets, les derniers que j'ai recus de Harro Harring; ils vous prouveront l'état mental et en même temps l'état financière dans lequel il se trouve. Je crois que vis à vis de sottises (!) accusations étrangères il devrait être plus calme je crois que son immense et malade susceptibilité l'entraîne souvent à des erreurs dans ses décisions, mais il y a une chose qui devrait, je crois, dominer tout cela. Harro est vieux et dans la misère: il a été toute sa vie dévoué à la cause de la Liberté et à celle de la Patrie Scandinave: il l'a utilement servie par ses écrits et il l'a rendue populaire chez des peuples Européens qui pourront un jour lui donner des preuves de fraternité. La patrie de Harro lui doit donc quelque chose; ses amis devraient s'occuper de ses dernières années. Veuillez me pardonner si j'ose, moi étranger, vous le dire. Ce qui m'en donne le courage, c'est que j'ai fait et que je fais pour lui ce qu'il m'est possible de faire. Il faut peu de chose pour la vie à Jersey, ou Harro se trouve. Ne pourrait-on pas trouver ce peu en Danemark? Ne pourrait-on pas recueillir pas de fort petites souscriptions mensuelles ce qui, venant de la Patrie, adoucirait doublement les derniers jours de notre ami? Ce serait une bonne œuvre honorable pour le Danemark et qui ajouterait une sympathie de plus à celles qui nous éprouvons déjà pour un brave peuple dont l'indépendance récemment violée nous est sacrée. Joseph Mazzini. 2 mai Londres.“ — Brevets sidste Vending kan tyde paa, at det er skrevet i 1864. Aaret før havde Harro Harring været i Kjøbenhavn. Den af ham udgivne „Biographisk Skitse. Indledning til Mit Levnet“ er dateret Kjøbenhavn den 18 Oktober 1863. Harring dør paa Jersey den 21 Mai 1870, Mazzini i Pisa den 10 Marts 1872.

af hvis Bestyrelse bl. A. den ovenfor nævnte Bøssemager Georg Christensen snart blev Medlem.

Marts-Bevægelsen i Kjøbenhavn begyndte den 11te med Mødet i Kasino imod det slesvigholstenske Partis statsopløsende Bestræbelser. Det var nærmest nationalt. Men Aftenen efter forhandlede paa et Møde i den nye Hippodrom paa Nørregade en Adresse til Kongen om en udvidet Valgret; Adressen var udgaaet fra Haandværkerdannelsesforeningen, og Mødet dirigeredes af „Finerskjærer Frederiksen“, som nu oftere nævnes. Han var selvfølgelig ogsaa med i det andet Møde i Kasino den 20 Marts, der overfor det udbrudte Oprør i Hertugdømmerne fordrede en nøje Forbindelse mellem Danmark og Slesvig samt nye energiske og fædrelandskjærlige Ministre. Beslutningerne herom bleve efter Mødets Slutning med Jubel modtagne rundt om i Byen, saaledes af Studenterne i Universitetets Solennitetssal, af Haandværkerdannelsesforeningen i Studenterforeningens Lokale i Boldhusgade og af en Arbejderforsamling i et Lokale i Gothersgade. Det sidste Sted stod der dog en lille Kamp. Forfatteren Goldschmidt, der saa skeptisk paa Bevægelsen, vilde stemme Arbejderne imod Resolutionerne, men „Finerskjærer Frederiksen“, der ogsaa kom tilstede her og i Førstningen hilstes med Uvilje, fik Forsamlingen helt med. Ogsaa denne Forsamling har da stillet sit Kontingent til det mægtige Tog, der Dagen efter med Kommunalbestyrelsen i Spidsen drog fra Gammel Torv til Kristiansborg, og overfor hvis Talsmænd Frederik VII erklærede, at det gamle Ministerium alt var opløst.

Jubelen herover var grænseløs. Men Alt kunde ikke gaa op i Jubel. Samme Dag vedtoges det i et Møde paa Universitetet, at den slesvig-holstenske Deputation, som Dagen efter vilde komme med Dampskibet fra Kiel, skulde staa under den danske Nationalæres Beskyttelse. Det var Studenterne, der vedtog det, men det blev „Finerskjærer Frederiksen“, der i væsentlig Grad hjalp med til at gennemføre Beslutningen, da en opbragt Mængde den 22 Marts var samlet paa Kongens Nytorv udenfor Hote d'Angleterre, hvor Deputationen var tagen ind, Dhrr. Kammerherre Neergaard til Oevelgünne, Etatsraad Engel, Advokaterne

Claussen og Güllich samt Redaktør og Jernbanedirektør Thomas Ohlshausen; særlig den Sidste var det, at Vreden samlede sig om; ti han havde i Rendsborg haanet det danske Folk som et dovent, dvasket og usammenhængende Folk. Om hvad der skete, skriver Frederiksen selv saaledes:

„En stor Mængde Mennesker havde samlet sig paa Kongens Nytorv; der fortaltes, at de Deputerede vilde snige sig bort og at et Par af dem alt vare borte. Jeg gik over til Hotel d'Angleterre, hvor de boede, hele Gaarden var fuld af Folk og Stemningen meget ophidset. Jeg opfordrede en civilklædt, mig ubekjendt Officer at følge med op til Deputationen for at erfare, om den endnu samlet var tilstede. De præsenterede sig alle fem. Jeg advarede dem mod at flygte. Da jeg kom ned i Gaarden, meddelte jeg Forsamlingen dette og opfordrede til Ro. Consul [Alfred] Hage kom nu hen til mig og bad mig bringe Deputationen hjem i hans private Bolig for at være i Sikkerhed mod personlig Molest. Jeg gik atter op til Slesvig-Holstenerne og gjorde dem dette Tilbud, hvilket de ikke syntes om. Jeg svarede, at det beroede paa dem selv at modtage eller forkaste Tilbudet, og tilføjede, at de ingenlunde vare i Sikkerhed i Hotellet, da Stemningen i Byen var ophidset og irriteret imod dem. Etatsraad Francke var hos dem, hvorfor jeg tilføjede, at da jeg var dem ubekjendt, kunde Etatsraaden give dem Oplysning om, hvem jeg var, og gav dem $\frac{1}{4}$ Times Betænkningstid. Næppe var 5 Minutter gaaede, før en Opvarter kom og bad mig komme ind igjen. Da jeg traadte ind, stod de alle op, og en af dem svarede: „Vi ere beredte at følge.“ — „Godt, behag at vente, til jeg kommer igjen.“ — Udenfor var Corridor og Trapper ligesom hele Gaarden fulde af Folk. Jeg meddelte det Passerede og opfordrede de tilstedeværende Borgere og Studenter at danne en Escorte. I et Nu havde omtrent 50 Personer stillet sig [til Raadighed] med et hvidt Tørklæde om venstre Arm til Kjendetegn. Jeg inviterede nu de Deputerede at komme ned. En ad Gangen modtoges de af denne Garde, der sex Mand i Geledet tog en [Slesvig-]Holstener i Midten. Ved Synet af de Første begyndte Enkelte i Mængden at raabe og larme. Et kraftigt

udraabt „Stille“ bragte strax Taushed, der ikke blev afbrudt paa Veien. Under denne eiendommelige Taushed og Stilhed, der lignede et Ligtog, og som synlig imponerede de Deputerede, bragtes de gjennem Gothersgade til Hages Bolig i Kronprindsessegade. Ligblege af Angst fremstammede nogle af dem en Tak.“

Der er ingen Tvivl om, at Frederiksen har gjort Indtryk. Med sin høje og slanke Skikkelse, med sit kraftige og skarpt skaarne Ansigt, og med sit determinerede Væsen. Augsburgers Allgemeine Zeitung veed da ogsaa at berette, at han „bei Anwesenheit unserer ständischen Deputation in Kopenhagen bewährte eine sehr grosze Energie um den aufgebrachten Pöbel von Excessen zurückzuhalten.“ Allerede dette kunde jo være tilstrækkeligt for den paagjældende Brevskriver til at betragte Frederiksen som Diktator i Kjøbenhavn, men naar han tillige præsenterer ham „neben einem Büchsenmacher Christensen“ som „Führer der Volksversammlung im Hippodrom“, da spiller her det Faktum med, at der samme Dags Aften blev holdt et Møde i Hippodromen, for hvilket „Finerskjærer Frederiksen“ var Dirigent, og ved hvilket Bøssemager Georg Christensen under Tilslutning talte for, at Kjøbenhavns Borgervæbning skulde omdannes til en Nationalgarde.

Frederiksen er herefter med overalt. Han bliver Medlem af Bestyrelsen for „Kjøbenhavns Væbningssamfund“, der senere paa Aaret (i September) offentliggjør et Forslag, hvorefter Væbningens Medlemmer skulde have Ret til frit at vælge deres Officerer, og han bliver (i April) Medlem af den Komite, der skal arbejde for friere Valg, den senere saa kaldte permanente Valgkomite, der faar særlig travlt, da Tiden nærmer sig for Valgene til den grundlovgivende Rigsforsamling. I den Anledning blev der holdt offentlige Møder den 14 og 16 Avgust i Hippodromen, det første dirigeredes af Balthazar Christensen, det andet af Frederiksen. Det gjaldt om at fastslaa et fuldstændigt Valgprogram. Men paa disse Møder viste det sig, at Frihedspartiets forskjellige Bestanddele ikke kunde forliges indenfor det samme Program. Demokraterne og de Nationale maatte skilles, d. e. Folkene fra Hippodromen og Folkene fra Universitetets Solenni-

tetssal. Allerede forinden var Dr. med. S. J. Ballin udtraadt af Valgkomiteen, den 16 Avgust meldte Ploug og Frederiksen sig ud, Frederiksen efter bl. A. forgjæves at have kæmpet for, at Lavsvæsenets Afskaffelse og Næringsfrihedens Indførelse skulde optages paa Programmet. Komiteen var kort forinden bleven supleret bl. A. med Cand. jur. C. Alberti, Overretsprokurator Balthazar Christensen og Redaktør J. A. Hansen, lutter rene demokratiske Elementer, overfor hvilke Frederiksen efter hele sin Natur blev mere og mere national.

Nu var der Krig mellem „Hippodromedarerne“ og „Solenniterne“, og det fik Frederiksen at føle. I Sally B. Salomons Skillingsblad „Nyeste Postefterretninger“ blev han oftere haardt medtagen, fordi han havde sluttet sig til det „mod Demokratiet reagerende saa kaldte liberale Parti“, og i Numeret for 1 September, hvori der berettes, at „den doktrinær liberale Clique“ Aftenen før havde holdt „sit første hemmelige Møde for lukkede Døre i Universitetsbygningen“, hedder det: „Af Arbejderstanden bemærkedes ingen Anden end Hr. Finerskjærer Frederiksen, der rigelig opvartede den udsøgte Forsamling med hine velkrydrede Taler, som han ikke kunde faa afsat i Hippodromen, da Ingen gad høre dem. Der have Dhrr. Clausen og Schow gjort en god Acquisition; vi ønske dem ret af Hjærtet til Lykke dermed: Prosit die Mahlzeit.“ Der blev ikke taget blidt paa ham, men derfor gik han lige støt den Vej, han efter sin nu helt klare ideal-nationale Overbevisning mente at maatte gaa, og han indtog paa en vis Maade en fremragende Stilling, da han paa Møderne i Anledning af Valgene til Rigsforsamlingen stod som Marts-Bevægelsens d. v. s. den nye Tids næsten officielle Opponent mod Bæreren af det gamle System, den forrige Gehejmestatsminister A. S. Ørsted, der søgte Valg. Først var der Prøvevalgsmødet den 25 September i Rosenborgs Brøndsal, men saa kom den 5 Oktober selve Valgmødet, „der skulde give en Kjendelse for, hvorvidt hin store Bevægelse, der som et Pulsslæg gik gennem alt Folket, var Udbrud af en sand og dyb Trang efter ret tilgavns at ryste Absolutismens forhadte Aag af Skuldrene“ eller kun „en let forsvindende Boble“. Paa dette Møde talte

Frederiksen efter „Fædrelandets“ Referat mod Ørsted i „et smukt og ofte begejstret Foredrag“; bl. A. bebrejdede han ham den ældre Regerings Politik med Hensyn til Slesvig og foreholdt ham særlig dens Optræden mod Peter Hiort Lorenzen, da han den 11 November 1842 havde talt Dansk i den slesvigske Stænderforsamling. Om den Hensynsfuldhed, Oppositionen fra hans Side blev ført med, ligger der forøvrigt et Vidnesbyrd i, hvad Frederiksen med synlig Glæde har nedskrevet om dette Møde: „Etatsraad Th. Suhr, der arbejdede for Ørsteds Valg, kom hen til mig og komplimenterede mig for den Maade, hvorpaa jeg havde behandlet Ørsted, ved altid at vise ham personlig Hensyn og udelukkende angribe hans offentlige Færd.“

Som bekjendt blev Ørsted valgt, endog med et overvældende Flertal. Han fik 563 Stemmer imod 206, der faldt paa Modkandidaten, Skoledirektør V. A. Borgen. I Oktober 1848 blev ikke Alt set med de samme Øjne som i Marts, og saa var Frederiksen i alt Fald paa eet Punkt mindre egnet til at samle de københavnske Borgere i denne Kamp. Han var Talsmand for Næringsfriheden, som de københavnske Næringsdrivende i høj Grad frygtede. „Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn“, der efter sine Love, kun kunde optage Haandværkere, „som efter aflagt Prøve havde vundet Mesterret“, og derfor, i 1846, havde vraget Frederiksen som Medlem, havde sat A. S. Ørsted paa sin Valgliste, og i „Flyveposten“ for den 4 Oktober opfordrede „En Haandværker“ sine Standsfæller til at stemme paa Ørsted som Folkets sindige Ven, der vilde modarbejde Anarki og vilde forsvare Haandværkerstanden mod den ødelæggende ubundne Næringsfrihed, som det var Ministerpartiets Hensigt at gennemføre. Frederiksen ligesom mistænkeliggjøres herved, han stod jo paa Ministerpartiets Side. Men var der En, der ikke klyngede sig til Magten og ikke saa paa personlig Fordel, var det ham. Han havde ikke et Øjeblik ladet sig friste til selv at søge Valg, han afslog kort efter et direkte Tilbud om at blive kongevalgt Medlem af Rigsforsamlingen, ja han lod sig end ikke stanse i, hvad han troede rigtigt, af personlige Venskabsforhold. Ved et Prøvevalg i Kasino den 3 Oktober, ved hvilket Professor C. N. David,

der stillede sig mod Tømmermester H. H. Kayser, skjøndt indbudt ikke kom tilstede, advarede Frederiksen — efter „Fædrelandet“ — i et livligt Foredrag Vælgerne mod paa Valgdagen at lade sig henrive af Professorens Talegaver og dialektiske Færdighed!

Men hvorledes var det muligt, at Frederiksen, om hvis vanskelige økonomiske Forhold vi have hørt, paa denne Maade kunde deltage i det offentlige Liv. Det skyldtes Tschernings Velvilje. Da Tscherning den 22 Marts blev Krigsminister, forestod han for Handelshuset Puggaard & Hage Ombygningen af dets store Ejendom i Torvegaden ved Knippelsbro. Det Arbejde maatte han opgive, men efter hans Forslag blev dets Fortsættelse betroet Frederiksen, og Tscherning gjorde Mere endnu. Vi kunne læse det i Sally B. Salomons „Nyeste Postefterretninger“. I Numeret for den 4 November 1848. staar der: „Finerskjærer Frederiksen, som afløste vor Krigsminister som Inspektør ved den Bygning, D'hr. Puggaard opføre paa Christianshavn, er nu bleven udnævnt til, tro vi, Magasinforvalter ved Castellet.“ Og Efterretningen var rigtig. Selve den nævnte Stilling var ikke betydelig, men den var ogsaa kun tænkt som en Gjennemgangsstilling. Tscherning vilde have Frederiksen til Raadighed ved den Reform af Hærens Intendanturvæsen, som han tilsigtede. Men heraf — blev der Intet. Endnu i samme Maaned afgik Tscherning som Krigsminister, og den Mand, der blev hans Efterfølger, fortsatte ikke de paagjældende Planer.

Saa sad Frederiksen da, ikke helt med sin gode Vilje, som en mindre Bestillingsmand. Lønnen var ikke stor, hvorfor han ogsaa søgte andet Arbejde. Han organiserede saaledes det Varelotteri, som den ovenfor nævnte Grosserer Sommer den 30 Juli 1851 under Navnet „Den kjøbenhavnske Forening til Industriens Fremme“ fik Bevilling paa. Forholdene trykkede altsaa paa forskjellig Maade, men derfor opgav Frederiksen ikke sine politiske Interesser. Han var alt Andet end tilfreds med Helstats-Ministerierne Bluhme (1852) og Ørsted (1853), og da Marineministeren i det første af dem, Kommandørkaptajn Sten Bille, i August 1852 søgte Valg til Folketinget, var Frederiksen mellem

Indbyderne til et Vælgermøde, for hvilket han blev Dirigent. Paa dette Møde, skriver „Fædrelandet“, indlod han sig, „paa det især i store Forsamlinger vovelige Foretagende af en Dirigent selv at interpellere“. Men een Gang begyndt at deltage i Diskussionen blev han ved dermed paa en saadan Maade, at Mødet efter „Fædrelandets“ Mening endte „interessant“. Bladet takker ham for, at han fik fremdraget en af højtstaaende Officerer iværksat mislig Valgagitation til Fordel for Ministeren. Men selvfølgelig gavnede han sig ikke herved som Forvalter i Kastellet; i April 1854 fik han, under Ministeriet Ørsted, sin Afsked fra 1 Juli s. A. at regne.

Nu stod han paany ledig paa Torvet, og han var derfor strax rede, da Interessenterne i den saa kaldte Lillemølle paa Kristianshavns Vold opfordrede ham til at etablere en Dampmølle for dem i en Ejendom nedenfor Volden. Stillingen her blev dog ikke af Varighed, og 1855 oprettede han da en mindre Møbelhandel. Men Møbelhandler Frederiksen interesserede sig lige saa meget for offentlige Anliggender som Finerskjærer Frederiksen og Forvalter Frederiksen. Han blev Formand i Bestyrelsen for det i Lille Regnegade grundlagte Dampkøkken, da Stifteren Julius Hellmann trak sig tilbage; han kæmpede her en forgjæves Kamp for at holde det oven Vande. Og saa virkede han desuden med stor Kraft for, at Næringsloven af 1857 blev gennemført.

Da Overretsassessor Otto Müllers Forslag til en frisindet Næringslov udkom, var Frederiksen ivrig for, at Industriforeningen skulde støtte det. Han blev Medlem af et i den Anledning nedsat Udvalg, hvis Betænkning, der paa sine Punkter næsten gik videre end Forslaget, vedtoges af Foreningens Bestyrelse. Men Frederiksen slog sig ikke til Ro hermed. Da Haandværkerforeningen i November 1857 sendte en Deputation til Frederik VII, der opholdt sig paa Frederiksborg, for at fraraade Næringslovens Sanktion, og yderligere paatænkte en Massehenvendelse til ham, fik han i flyvende Fart en Adresse i Stand i modsat Retning, fik talrige Underskrifter paa den og overrakte den i Spidsen for en Deputation (Kammerherre Fr. Feddersen, Bager Troels Marstrand,

Universitets-Instrumentmager C. Nyrop og Skræder N. Nørholm) den 27 December ved en Avdiens paa Frederiksborg. Kongen tog imod den med Velvilje, og to Dage efter sanktionerede han Loven.

Dette var en Begivenhed i Frederiksens Liv. Han saa nu Noget gjennemført, der i Aaringer havde ligget ham paa Sinde. Trods det Uregelmæssige, det Springende, det tilsyneladende helt Usammenhængende i hans stærkt skiftende Virksomheder, gaar der dog sikkert ligesom en rød Traad igjennem det Hele. Han er i Virkeligheden stærkt knyttet til den Stand, han tilhører, den industridrivende Stand, Haandværkerstanden. Han vil absolut hjælpe den. Han vil hæve den. Men det kan efter hans Mening kun ske ved at den frigjøres for de snærende Baand, han selv havde følt, at den holdtes nede ved, imod hvilke han selv havde søgt at arbejde sig frem. Fjenden er de bundne Lav, og derfor er han den uforsonlige Modstander af det forældede Lavsvæsen. Men ved Siden heraf ser han godt, at det ikke er tilstrækkeligt blot at skaffe Frihed, dertil havde han selv for stærkt følt Trykket af manglende Kundskaber og manglende Midler. Det kan da ogsaa paavises, at han i begge disse Retninger har søgt at gjøre hvad han formaaede. I nogle efterladte Optegnelser skriver han: „Det var væsentlig efter min Tilskyndelse, at daværende Snedker Lasenius Kramp fik dannet det tekniske Selskab og Skole“ (1843), og sikkert er det ogsaa, at han under vanskelige Forhold trofast stod ved denne sin Vens Side som et meget aktivt Medlem af Bestyrelsen for det tekniske Institut. Han forlod det først i 1859, da Haandværkerforeningens Indflydelse her blev ham for stor; den Indflydelse var nemlig altid fjendtlig mod Næringsfrihedens ihærdige Talsmand. — Og nu Haandværkerstandens økonomiske Stilling. I saa Henseende kan der peges paa Oprettelsen af Kjøbenhavns private Laanbank i 1854. Paa en Tid, da Nationalbanken var det eneste Pengeinstitut i Kjøbenhavn, var det en Bedrift at faa et saadant Institut i Stand, og han fik det. Han skriver herom: „Jeg formaaede flere bekendte Mænd til at være Medindbydere og skrev Udkast til Statutterne“. Ser man dem efter, staar der i § 2, at Bankens Formaal er, „at gjøre

Udlaan til Haandværkere og andre Næringsdrivende mod antagelig Sikkerhed og muligst billig Rente“. Der er ingen Tvivl om, at han herved har gavnet mangan Haandværker og Industridrivende.

Det ovenstaaende Citat af hvad Frederiksen skrev om Laanebanken fortsættes forøvrigt saaledes: „Da Aktieselskabet var konstitueret, tilbød man mig Direktørposten, som jeg — desto værre — ikke kunde modtage dengang“, han var paa den Tid engageret af Lillēmøllens Interessentskab. Men dog vilde Skjæbnen, at han skulde blive Bankdirektør. I Bestyrelsen for Kjøbenhavns Dampkøkken traf han sammen med Kommerceraad J. W. Heyman, der omgikkes med Tanken om at faa oprettet en ny Laanekasse for Haandværkere. Frederiksen fik Indflydelse paa hans Hensigter i saa Henseende, og i 1862 startedes da Industribanken med Frederiksen som Direktør. Banken skulde „lette Adgangen for de Industridrivende, navnlig Haandværkerne, til at paabegynde, fortsætte eller udvide en gavnlig Virksomhed“. Og nu kom der lykkelige Aar for Bankens Direktør. Virksomheden trivedes godt. Bankens Aktiekapital der i 1862 kun udgjorde 30,000 Rd., voxede efterhaanden, til den i 1871 udgjorde 500,000 Rd., og Udbyttet, den gav, var jævnt stigende fra $5\frac{1}{3}$ pCt. til $6\frac{1}{2}$ pCt. Frederiksen indtog nu en Stilling, hvad der bl. A. viste sig, da den nordiske Udstilling i Kjøbenhavn 1872 forberedtes. Han blev et betydende Medlem af Bestyrelsen for det Aktieselskab, der skulde opføre en Bygning til Brug for Udstillingen, Industriforeningens nuværende Ejendom paa Vesterbrogade.

Og da Udstillingen var forbi, fik han dannet endnu et Aktieselskab, „Basaren for Industri og Kunst“, der fik Lokale i Bygningen og skulde „lette Afsætningen af Industriens og Kunstens Frembringelser“. Det var en gammel Tanke hos ham, der herved blev virkeliggjort. I Industribankens Statuter havde han bl. A. faaet indført, at naar Forholdene gjorde det muligt, skulde den „oprette et større Udsalgssted — Basar — for færdige Frembringelser, paa hvilke ved Indleveringen vil blive givet Forskud“, men Banken fik aldrig Lejlighed til at faa Tanken realiseret. Nu naaede han det ved et selvstændigt Aktieselskab, hvis Virksomhed dog vandt saa ringe Tilslutning, at det allerede blev

opløst i 1874, hvad der var ham alt Andet end behageligt. Han havde haabet herved at have kunnet gavne, navnlig den lille Industri.

Nu kastede han sig med dobbelt Iver over sin Bankvirksomhed. Der var paa denne Tid en næsten ufattelig Grøde i Danmarks økonomiske Udvikling. Der stiftedes industridrivende Aktieselskaber som ingensinde før med store Aktiekapitaler, og Industribanken maatte nødvendigvis følge med. I 1873 fordobledes da dens Aktiekapital, den blev nu paa een Million Rigsdaler, og fra tidligere at have hjulpet „navnlig Haandværkerne“, skulde den nu ogsaa gjøre storindustrielle Forretninger. Men Resultatet heraf blev, at Banken ved Slutningen af 1876 havde tilsat Halvdelen af sin Kapital. Det Røre, som herved opstod, foranledigede Frederiksen til strax at søge sin Afsked, hvorpaa det kom til en bevæget Generalforsamling den 27 Februar 1877, i hvis Forhandling han deltog. „Den 1ste Marts 1877 forlod jeg Banken“, skriver han, „efter i 15 Aar at have været dens Leder og med Bevidstheden om efter yderste Evne at have varetaget dens Tarv“. Det havde han ogsaa, og Alt vilde sikkert stadig være gaaet godt, hvis den var bleven ved de smaa Industriforhold, ved Haandværkerforholdene. Dem havde han Hjærte for, dem havde han selv gennemlevet, dem forstod han.

Saa levede han derefter sine sidste Aar som Privatmand i Kjøbenhavn, idet han stadig trofast deltog i Industriforeningens Arbejder. Den lykønskede ham da ogsaa, da han den 10 Maj 1890 fyldte 80 Aar. Men allerede Aaret efter, den 12 Februar 1891 lukkede han sine Øjne.

Indtil det Sidste var han rask og stærk; som altid selvsikker i sine Meninger, som han gjerne og omstændeligt udviklede; stadig frisindet paa en vis gammeldags, ridderlig Maade, men fremfor Alt i enhver Henseende dansk. Da hans ene Principal i Paris var bleven dræbt ved Fieschis Attentat og den anden tilbød ham Ledelsen af et Dekupør-Værksted for senere at blive Medindehaver af den samlede Forretning, havde han, som ovenfor antydet, afslaaet Tilbudet. Han vilde ikke bindes i Paris, han vilde hjem igjen til Danmark. Det samme var Grundtonen, da

han kort efter forlovede sig dernede; hans Forlovede maatte ikke fortrænge hans Fædreland. Og paa lignende Maade stillede han sig, da der omtrent tredive Aar efter tilfaldt hans anden Hustru en stor fransk Arv, hvorimellem et Vinbjerg ved Bordeaux. Trods fremkommende Ønsker i modsat Retning kunde Vinbjerget ikke drage ham til sig. Det blev solgt, og han forblev med sin Familie i Danmark. Til det Sidste stod han saaledes, at det for Enhver, der kjendte ham, faldt saa naturligt, at han med sin sangvinske Karakter, sit levende Frisind og sine stærke nationale Følelser havde været med at spille en Rolle i 1848. Han stod som en Type fra det Aar, da Danmark blev frit og dansk.

Foged Heiberg i Mandal.

Af D. Thrap.

Min Faders yngste Søster Wilhelmine Thrap blev paa sin 19de Fødselsdag — 19 Novbr. 1814 — gift med den uforglemmelige Gabriel Martin Heiberg. Han var Sønneson af Nykirke-Presten, Provst Gabriel Heiberg, der døde 15 Nvbr. 1768 og af Pontoppidan fik Karakter af „en erudit og i Guds Sag vel intentioneret Mand“. Hans Fader Gabriel Severin Heiberg (f 1742, † 1831) var Officer og blev 1784 Foged paa Lister med Bolig i Lyngdal, hvor han blev gift 1785 med Martine Balle. Hun døde Aaret efter, og han ægtede 1788 hendes Søster Viveke. De var Døtre af Cancelliraad og Sorenskriver Christian Severin Balle. Da Dattersønnen Gabriel Martin Heiberg, der var født 29 Septbr. 1789, voxede til, kom han paa Bedstefaderens Kontor, og jeg har en Formodning om, at dette for den aller væsentligste Del blev hans Skole. 17 Apr. 1811 fik han juridisk Examen i Modersmaalet, blev som Prokurator boende i Lyngdal, hvor han — som sagt — 1814 blev gift med min Tante. Han fik en god Praxis og blev tillige den første Jæger paa mange Miles Afstand, en Kraftens Mand, der aldrig havde vidst, hvad det var at være bange. Lykken føjede ham ogsaa i det Stykke, at han fik være med i den Tid, da Bønderne ikke vilde tro paa sine Bankaktier og

solgte dem for en Bagatel, om de ikke ligefrem gav dem bort. 1825 blev han Foged i Mandal efter en Stockholmsfart, som han fandt ganske i sin Orden. Han var nævnt som Nr. 3 og kunde i Anciennitet maale sig med Nr. 1 og 2. Det var meget langt fra, at han skulde gjøre Lykke med sin Fransk, thi om det skjønne Sprog havde han ingen Anelse, men han har maaske gjort Lykke ved sin stoute kraftige Skikkelse. Kundskaberne var vel i det hele hans svage Side, men stærk blev han som Foged og Politimester, og der stod en Skræk af ham mange Mile paa samme Tid som maaske ingen Embedsmand i Landet var mere elsket. Karakteristisk er her en Historie om en Lodsoldermand fra en af de vestlandske Smaabyer, der var en stor Trompeter, men af Udseende meget lig Heiberg. Han kom engang til Kristiansand, og ved Landstigningen kolliderede han med den i sin Tid bekjendte Bryggepøbel i denne By. Han rejste sig i sin fulde Højde og brølede: „ved du hvem jeg er?“ — „O, det er Fuden fra Mandal!“ lød det fra Sværmen, der flygtede til alle Kanter.

Sin Indtræden i Mandal gjorde Heiberg ved en Bekjendtgjørelse om, at Forbudet mod at holde Dandsebod uden Øvrighedens Tilladelse virkelig var gjældende. Her var stor Trafik i Mandals ypperlige Havn, Kleven, hvor altid mange Fartøjer søgte ind med eller uden Havari, naar det stormede. Det var et ilde berygtet Hul, og det kunde nok trænges, at Politiet tog sig lidt af Tingene dernede. Den første Dandsebod-Vært paa Stedet lod Fogden vide, at han gav ham og hans Forbud en god Dag og lod Fiolerne lyde. Han blev da stævnet op paa Thingstuen, mødte og blev grov. Fogden var hidsig, for op og — gav ham en under Øret. Saadant hørte ikke til Sjeldenhederne i de Dage og blev ikke meget bemærket. Man tog gjerne imod sine Prygl, men denne Mand, som var en Kjæmpe, slog igjen. Der blev en formelig Batalje, der varede $\frac{1}{2}$ Time, men endte med at Fogden blev Sejrrherre. Dermed sluttedes Fred. Dandsebodmanden hængte Fiolen op og blev Fogdens bedste Ven paa Stedet, hvor han lige til sin Død altid var tilrede, naar han kunde gjøre sin Øvrighed en Tjeneste.

I 1850-Aarene havde Fogden det travlt med at gjenoplive

Forbudet mod Cigarrøgning paa Gaden. Man tog det nok saa gemytlig og gjemte Cigaren, naar Fogden var i Farvandet. Men engang gik han en Sommeraften over Mandals Bro og mødte 4 engelske Matroser røgende. Han gik hen og slog med sin Stok Cigaren af Munden paa den ene, der var synlig beruset og greb til sine naturlige Vaaben. Alle 4 faldt nu over Fogden, der kjæmpede som en Løve og temmelig snart drev dem alle paa Flugten. Der blev ikke Tale om videre Forfølgelse fra Justitsens Side under saadanne Omstændigheder.

Det vil sees, at Fogden var anlagt paa den summariske Fremgangsmaade, og paa de gavnlige Virkninger af den havde han en meget fast Tro. Det hændte ikke saa ganske sjelden, at unge Gutter blev anmeldte for Tyveri. Han beordrede dem op paa Kontoret og afgjorde Sagen med sin Stok paa deres Ryg. Det er ganske vist, at adskillige unge Mennesker paa denne Maade blev frelste fra Tugthuset og Forbryderbanen, og Fogden kunde ikke uden Stolthed tale om hvad han havde udrettet til blivende Gavn for de unge Folk, men om Lovligheden maatte man jo ikke tale højt. Han kunde saaledes faa Ubehageligheder med sine Sorenkskrivere, naar der blev Spørgsmaal efter en eller anden Misdæder, og Fogden kun svarede: „han har faaet sine Prygl, nu stjæler han ikke mere!“ Paa den bedste Fod stod han med sin sidste Sorenkskriver Mons Lie, Digteren Jonas Lies Fader, en af Landets dygtigste Dommere. Da han søgte Embedet, skrev han til Amtmanden, at han havde hørt saa meget om den gamle Foged Heiberg og bad Amtmanden sige sin uforbeholdne Mening om Manden, at han kunde bestemme sig derefter. Han fik det Svar: „Foged Heiberg er den Mand, som aldrig har været bange for Nogen eller Noget.“ Med Amtmænd var Fogden ellers i høj Grad begunstiget. Den længste Tid havde han Oluf Borch Schouboe, der havde staaet i et faderligt Forhold til hans Hustru og hendes Sødskenne. Efter ham kom den humane Carl Falsen, der efterfulgtes af Mathias Bille Kjørboe, Fogdens gamle Ven. Alle disse saavel som hans sidste Amtmand, Niels Vogt, har vidst at vurdere Fogdens gode Egenskaber og at tage sig af ham, om det gjordes fornødent.

Jeg vilde ønske, at jeg kjendte lidt mere til min gamle Onkels Bedrifter, men det er kun lidet deraf, som er kommet til min Kundskab. Det mærkeligste, jeg har hørt om ham, er vel Anlægget af Vejen fra Mandal op til Holme. Bønderne vilde ikke paa nogen Maade til med dette, og Oppositionsaanden i Jaabæks Hjembygd har altid været vaagen og slem at faa Bugt med. Her skulde det dog vise sig, hvor langt den kom. Fogden iførte sig hans Majestæt Kongens Vest og Hue, kjørte op til Holme og tog Bopæl hos Presten en Maanedes Tid. Nu fik Bønderne andet at vide, og i en Fart kom de ud paa Vejarbejde, medens Foden med sin gode Stok vandrede i sin fulde Værdighed op og ned paa den nye Vej, der i Løbet af en Maanedes Tid blev saa god, at den stod i 28 Aar. I Ingeniørvidenskaberne var han ikke mere hjemme end i den hebraiske Grammatik, men med sund Sands lærte han snart, hvorledes man bærer sig ad med at anlægge en Vej, og Arbejderne — ja de lærte hurtig at gjøre sin Pligt. Det har da heller ikke gaaet med Frygt alene, thi naar de gjorde hvad de skulde, var han hos dem med sine fornøjelige Jagthistorier, og trængte Nogen til Penge, saa var hans Pung altid aaben, — men ve den, som ikke gjorde sin Pligt, og vovede Nogen at mukke, blev hans Mund snart stoppet paa den eftertrykkeligste Maade. Ritmester Bernt Lund, der længe havde opholdt sig som Vejbygger i Mandal, fortalte mig denne Historie ved Fogdens Guldbryllup 19 Novbr. 1864.

Hvis man efter dette tænker sig Fogden som en meget stræng Mand, saa er det en stor Fejltagelse. Det var den kraftige Natur og den gammeldags Opfatning af en Øvrighedspersons Betydning, der tillod ham at gaa frem paa en myndig Maade, hvor det efter hans Formening krævedes, men han var Kjærligheden og Godheden selv, om han end skulde have sin Vilje. Var Nogen i den Stilling, at han skulde tugtes, saa var Fogden strax god, naar han faldt tilføje, men rigtignok ikke ellers. Hvor godt det var at være i hans Hus, kan man forstaa deraf, at jeg under mine mange Besøg der fra 1857—81 altid fandt de samme Tjenestepiger, — men ikke de samme Tjenestegutter. Dette sidste havde den ejendommelige Grund, at en Bonde, der var

rigt begavet med Sønner, først bragte Fogden sin ældste Pøde i Tjeneste. Da denne havde været der i nogle Aar, kom han og hentede ham hjem for at faa Nr. 2 anbragt i hans Sted, og saaledes hele Rækken ned over. Der var nok 5. Tjenesten hos Fogden var altfor god til at nogen af Gutterne skulde gaa Glip af den.

Huset hos Fogden var altid aabent for den lille Bys Ungdom. Aftensbord var altid dækket til flere end Familien, og de unge Mennesker vilde gjerne op og røge en Pibe med den gemytlige gamle Foged. Da gik det paa gamle Jagthistorier løs, og man kunde nok høre en rungende Latter af og til, men egentlig Lystighed var der ikke meget af. Dog skal den have været ganske betydelig i Bjørnejagternes Dage. Fogden havde selv nedlagt 3 Bjørne. Mod den ene af dem havde hele Mandals Ungdom været ude paa Klapjagt. Da Skovkongen var falden for Fogdens Kugle, drog man efter en god Frokost de Par Mile hjem i Kanefart, først Bjørnen, saa Fogden i sin Spidsslæde, saa hele Ungdommen paa Langslæder. Hele Toget standsede ved Fogdens Hus, hvor man fejrede Begivenheden ved et godt Maaltid og lidt Drikke bagefter.

Jagten var Fogdens Liv, og hans Gaard var til sine Tider et helt Menageri af Ræve, Ørne, Hubro'er o. s. v. Lige til sin høje Alder maatte han være med paa Graagaas-Jagterne ved Lindesnæs, som Mandals Ungdom aarlig foranstaltede. Man magede det altid saa, at Fogden traf — længe efter at hans Haand var bleven ubrugelig til at holde Geværet i Stilling.

En noblere Mand har jeg aldrig kjendt. Aldrig har fattige og ulykkelige Mennesker havt en bedre Ven. Sin Pung havde han altid aaben, og saa var der ikke mere at spørge om den Ting. Han og hans Hus lagde aldrig nogen Overflod for Dagen, og man levede altid tarvelig der, men man maatte tillige have en Fornemmelse af, at Intet manglede. Paa Kontoret kunde Fogden se grætten ud, men havde han vendt det Ryggen, saa var der idel Glæde, og den rungende Latter i anden Bas hørtes lang Vej. Et mere harmonisk Ægtepar end Fogden og hans Hustru kunde vanskelig findes. Begge havde et ypperligt Humør

og var meget glade i at stelle med sit lille Jordstykke og sin Have. Sognepresten i Mandal C. W. Koren sagde (1871), at det var disse 2 Gamle, der havde givet Mandal sit Præg, og at den gemytlige — man kunde næsten sige huslige — Tone, der herskede i den lille By, for en væsentlig Del skyldtes dem. Han havde vist Ret. De Gamle havde Guldbryllup 19 Novbr. 1864, og det var en Festdag for hele Byen. Fogden holdt sig godt flere Aar efter denne Højtid, men da han 1867 havde taget Afsked, blev han snart sløvet og døde 30 Juli 1872. Hans Hustru overlevede ham i 11 Aar til 2 Juni 1883.

Engraving of Paul Pictou 1789

Georg Friedrich Lohm.

Bidrag til Landsdommer Gustav Ludvig Badens Biographi.

Af Gustav Ludvig Wad.

I „Dansk biogr. Lexikon“ har jeg for adskillige Aar siden leveret en kort Biographi af min Oldefader, Landsdommer Baden. Beskjæftigelsen med dette lille Arbejde gav mig Lyst til at fordybe mig yderligere i Studiet af hans ikke sædvanlige Livssførelse, saa meget mere som jeg nu er den eneste, der sidder inde med Overleveringer fra hans nærmeste Kreds, og adskillige Badenske Familiepapirer ere nedarvede til mig. Flere Omstændigheder have hidtil hindret mig i at bearbejde Stoffet: Vanskelighederne i Provinsen ved at benytte Hovedstadens Archiver og Bibliotheker og meget mere. Da jeg nu imidlertid er bleven opfordret til at levere et Bidrag til det Jubilæumshefte, som udgives af Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie, har jeg paabegyndt Udarbejdelsen af Badens Biographi, hvoraf det følgende Stykke omfatter hans Levned indtil 1805.

Da den senere saa navnkundige Philolog og Critiker Mag. *Jacob Baden* i Aaret 1763 drog til Altona for at overtage Embedet som Rector ved det derværende Pædagogium, havde han kort iforvejen holdt Bryllup med sin Moders Søsterdatter, Frøken *Sophie Louise Charlotte v. Klenow* af en adelig, men — skjønt den kunde glæde sig ved Kongehusets særlige Bevaagenhed — fattig Familie. Skuddagen den 29. Februar 1764 fødte hun sin første Søn, der i Daaben den 5. Marts efter sin Morfader fik Navnene *Gustav Ludvig*. Da *Jacob Baden* allerede to Aar efter forflyttedes til Helsingør som Conrector, fra 1770 Rector, ved Latinskolen, bleve G. L. Badens Barndomsminder knyttede til denne i de Tider saa livfulde By, der frembød meget, der kunde fængsle den opvakte Dreng; han har sikkert allerede da benyttet enhver Lejlighed til at se sig om, ogsaa udenfor Byens snevre Enemærker, saa han, som han senere har udtalt, havde et nøje Kjendskab saavel til Sjællands som til Skaanes Øresunds-Kyster. Hans Hjem var lykkeligt; under jevnt gode Kaar opdroge hans Forældre tre Sønner — foruden *Gustav: Torkel*, født 1765, og *Jacob*, født 1768 — og hos Rector Baden henlevede hans fortræffelige gamle Moder sine sidste Aar, lykkelig ved at

se den Søn, for hvis Uddannelse hun havde vist den kjærligste Omhu, vinde mere og mere Anseelse; da han faa Maaneder før hendes Død 1774 fik Professor-Titelen (Professor extraord. ved Kjøbenhavns Universitet), en Titel, der den Gang var i Anseelse, var hun den, der var mest fornøjet over den. Bolig for Rector, Conrector og 3 Hørere fandtes i Hospitalsbygningen, det gamle Carmeliterkloster, der i sin nederste Etage ogsaa rummede de ikke hyggelige Skolestuer, som Steffens beskriver i „Was ich erlebte“ I.

I denne Skole, der under Jacob Badens udmærkede Styrelse nød stor Anseelse og havde et forholdsvis stort Antal Disciple, 50 og derover (i 1803 kun 7), og søgtes af mange udenbys, lagde G. L. Baden Grunden til sin Lærdom. Han var en meget dygtig Discipel, og et Par Gange fik han ved den aarlige Præmieuddeling, hans Fæder havde indført, en Bog til Belønning. Rigtignok har han ogsaa en Gang en Anmærkning for „slet Opførsel mod Hr. Amberg“; men da næsten alle hans Kammerater have den samme Vedtegning, betyder det næppe andet, end at han har deltaget i en af de i en Skole saa jevnliges smaa S sammensværgelser. Sine Skoletimer forsømte han, i Modsætning til Andre, saa godt som aldrig, hvad han vel ogsaa som Rectors Søn vilde have haft vanskeligt ved; derimod synes han at have taget sig det lempeligere end sine Skolefæller med at indfinde sig til Kirketjenesten og Skolebønnen. For øvrigt mindedes Baden endnu som Olding Julemorgens Froprædiken i hans Skoletid, og som en Lykke betragtede han det, at han havde nydt sin Confirmationsforberedelse hos Bastholm i det Aar (1777—78) denne berømte Rationalist var Præst i Helsingør, hvor han ofte kom hos Rector Badens, der i ham havde en oprigtig Ven. Bastholms gejstlige Talekunst vedblev at staa for Jacob Badens Sønner som et Vidunder, og endnu 1845 vidste den yngre af dem, Philologen Professor Torkel Baden, ingen bedre Compliment at sige daværende Professor H. L. Martensen for den Tale, han holdt ved mine Forældres Bryllup, end at den mindede ham om Bastholm. Man kan forestille sig Martensens Udtryk, præget af den højeste Grad af Overraskelse.

I Aaret 1780 var Baden — samme Aar som hans Fæder

kaldedes til virkelig Professor ved Universitetet — moden til at dimitteres, og sammen med ni andre, af hvilke kun to vare fra Helsingør, de øvrige Nordmænd og Bornholmere, blev han i Efteraaret, sexten Aar gammel, Student (med laud.). Ved hans Immatriculation 2. October anføres Philosophen Børge Riisbrich som hans Privatpræceptor. Naar han „uafhængig af Forældre, der tro, at Græsk og Latin bidrage til Saligheden“, skriver Baden mange Aar senere i et Brev, havde fulgt sin Ungdoms Lyst, havde han nu utvivlsomt vendt sig fra Studierne og fulgt sin mødrene Families militaire Fodspor. Hvor megen Kamp det har kostet ham at rette sig efter sine Forældres Ønske, vides nu ikke; men det har nok knebet for ham ikke at maatte følge sin Tilbøjelighed, og denne Kamp har maaske sat sine Spor i det foreløbige Resultat af Studierne; han indrømmer selv, at han „efter al Fortjeneste“ til anden Examen fik *non* for Logik, et Fag, hvori han dog senere med Flid søgte at indhente det forsømte. Til Embedsstudium valgte han Retsvidenskaben, der den Gang ved Universitetet var repræsenteret af Mænd som Kofod Ancher og Stampe, af hvilke dog ingen holdt Forelæsninger, Jac. Edv. Colbiørnsen, Obelitz og Nørregaard. Sidstnævnte var vistnok den flittigste Docent, og Baden omtaler hans fortræffelige *dona docendi*; for Colbiørnsen har han ikke Lovord nok, og som Bevis paa, hvor søgte hans Forelæsninger vare, anfører han, at Colbiørnsens Collegium over dansk og norsk Kirkeret besøgtes af flere ældre Mænd, hvoriblandt Fr. Münster (den senere Biskop), H. N. Nissen (senere Etatsraad og Professor) og Rothe (senere Assessor i Højesteret). Af disse blev Nissen, der var en fortrinlig Jurist, en Ven af Baden, og Venskabet fornyedes mange Aar senere, da Omstændighederne førte Nissen til Odense som Dommer. Af andre Venner fra Studenteraarene nævner Baden den siden saa bekjendte Statsretslærer, J. F. V. Schlegel, til hvem han vedblev at staa i venskabeligt Forhold.

Af de mange jevnaldrende, han lærte at kjende paa Elers' Collegium, hvor han paa Grund af sit Slægtskab med Stifterne havde Bolig fra Nov. 1781 til Marts 1787, vides han ikke at have sluttet sig nærmere til nogen. Paa dette Collegium, hvor

han var indtegnet som *historiæ et politices ut et juris publici studiosus*, maatte han efter de gjældende Regler aarlig holde latinske Disputatser, der alle drejede sig om juridiske Emner, f. Ex. *de societate conjugali* (1782), *de interpretatione legum* (1783).

Sit Studium afsluttede han 24. Jan. 1784 med juridisk Embedsexamen (laud.); Colbiørnsen gav ham „et berømmeligt og vel fortjent Vidnesbyrd baade for hans Lærvillighed og Flid og ej mindre for hans anstændige og smukke Opførsel“.

Det var nu den unge Candidats Hensigt ved Hjælp af Rejsestipendier, som det næppe kunde være vanskeligt for ham at opnaa, at fortsætte sine Studier i Udlandet. Men det kom til at gaa ganske anderledes, end han tænkte.

Først vilde han besøge sin Farbroder, den som Bondeven og Landøconom fortjente Kammerraad Torkel Baden, der var Inspecteur paa det kongelige Gods Baadesgaard paa Laaland. Denne Onkel stod ham nær; han havde staaet Fadder til Baden, der fra Helsingør jevnlige besøgte ham, medens han boede paa Rygaard ved Bernstorff, hvor Johannes Ewald en Tid fandt et Asyl i hans Hus. Saavel Baden, der et Sted siger, at Klopstock levede vel, fordi han var en Tydsker, medens Ewald led Nød, som hans Broder Torkel mindedes fra disse Besøg den ulykkelige Digter som stærkt forfalden til Brændevin, hvilket har foranlediget afdøde Rigsarchivar Jørgensen til i sit Skrift om Ewald (Side 105) at give Torkel Baden en umotiveret Reprimande for hans „brutale Sprog“.

Paa Laaland stiftede Baden Bekjendtskab med Præstefamilien Ramus i Stokkemark. Provst *Christian Ramus*, en Søn af den ældre Biskop Ramus og Broder til den yngre, havde i sit Ægteskab med *Barbara Thestrup* to Sønner: den med Baden næsten jevnaldrende *Christian* (død 1832 som Directeur for Mønt- og Medaillecabinettet), hvem han kjendte fra Kjøbenhavn, og den noget yngre *Frants* (død 1807 som Amtsforvalter i Nykjøbing), samt Datteren *Francisca Margrethe*, født 20. Sept. 1763. Hun var en elskværdig ung Pige, næppe synderlig smuk efter hendes Silhouette at dømme, den eneste Gjengivelse af hendes Træk, som nu haves; hun haltede dertil en Smule som Følge af, at

Ammen i hendes spæde Barndom havde tabt hende. Med hende forlovede Baden sig under sit Ophold paa Baadesgaard¹⁾. Saa ung som han var, kun tyve Aar, synes det næsten, at han tidligere har været indtaget i en anden Præstedatter; ved at omtale, hvorledes det i hans Ungdom ikke ansaas for passende for Besøgende paa Herregaarde at kjøre op for Hoveddøren, naar de da ikke vare *pares curiæ*, idet man ventede, at de artigt stode af i Ladegaarden, fortæller han, at han kjendte en gammel Præst, som holdt saa strengt over denne Ydmygheds Skik, at han med Kone og Børn, selv i det sletteste Vejr, altid aftraadte paa Møddingen; „som jeg tror, skriver Baden, tabte jeg og hans Yndest,

¹⁾ Baden og hans Forlovede vare, hvad de næppe selv vidste, fjernt beslægtede, idet de begge nedstammede fra den bekjendte Odense Magnat Oluf Bager, som det ses af denne Tavle:

Oluf Nielsen Bager, Raadmand i Odense † 1602, g. m. Margrethe Clausdatter † 1581.	
Else Bager g. m. Hans Friis, Raadmand i Odense	Mag. Oluf Bager, Vicarius i Odense, g. m. Barbara Pedersdatter
Barbara Friis g. m. Rasmus Pedersen, Borger i Kjøge	Birgitte Bager g. m. Poul Christensen, Raadmand i Kjørteminde
Margrethe Rasmusdatter g. m. Envold Brochmand, Borgmester i Kjøge	Karen Poulsdatter g. m. Jørgen Carstens, Tolder i Kjørteminde
Else Brochmand g. m. Peder Jensen, Borgmester i Holbæk	Barbara Carstens g. m. Matthias Thestrup, Provst og Sognepr. i Dalby
Helle Pedersdatter g. m. Lyder Lackman, Tolder ved Isefjorden	Frants Thestrup til Øllingesøgaard g. m. Margrethe Riegels
Karen Lackman g. m. Mag. Torkel Baden, Rector i Holbæk	Barbara Thestrup g. m. Christian Ramus, Provst og Sognepræst i Stokkemark
Mag. Jacob Baden, Rector i Vordingborg, g. m. Else Jacobine From	Francisca Margrethe Ramus
Mag. Jacob Baden, Professor ved Universitetet, g. m. S. L. Charlotte v. Klenow	
Gustav Ludvig Baden	

ja hvad der var værre, maaske hans Datters mig da ikke uvigtige med, fordi, da vi paa et saadant Besøg havde faaet Præsten og Præstinden vel aflæssede, jeg da med Datteren kjørte op i Borgegaarden lige for Døren.“

Som forlovet gjaldt det nu for Baden om at faa et Levebrød, saa han kunde have Udsigt til at gifte sig. Efter 4. Marts 1786 at have aflagt juridisk Examens practiske Prøve (laud.) erhvervede han 19. Maj s. A. Bestalling som Over- og Underretsprocurator; men denne Virksomhed gav i de Tider som Regel ikke meget af sig for den studerede Jurist, „da de danske Juristers Forbindelser, knyttede allerede i Skrivedrenge-Aarene, gjorde, at de bedste Commissioner faldt i de ustuderede Juristers Lod“. Da derfor det lille Embede som Herredsfoged i Laalands Nørre Herred Aaret efter blev ledigt og den, der egentlig skulde have det, Cancellisecretair Jørgen Mandix (død 1835 som fhv. Justitiarius i Norges Højesteret), traadte tilbage, fordi han ikke tillige kunde blive Vice-Landsdommer, var Baden glad ved af ti Ansøgere at blive den foretrukne (9. Nov. 1787). Bestillingen ansloges til 120 à 130 Rd. aarlig, altsaa ringe nok, selv om man tager Pengenes daværende langt større Værdi i Betragtning.

Først 23. Oct. 1789 kunde Baden hjemføre sin Brud til sit beskedne Hjem i Nakskov. Et Savn var det, at hendes ældste Broder, Christian Ramus, ikke kunde være til Stede ved Brylluppet, idet han kort forinden havde tiltraadt en fleraarig videnskabelig Udenlandsrejse. I hans Stambog havde Søsteren ved Afskeden indført sine gode Ønsker for ham med den Slutning: „Den fejge og dovne søger det sikkerste, den dydige derimod naar ikke sit Maal uden gennem Vanskeligheder.“ Baden citerede i samme Stambog Horats's *Tu, quamcunqve Deus tibi fortunaverit horam etc.* med den for ham karakteristiske Underskrift: *Nihil majus tibi peregre abeunti, quam ut huic regulæ celeberrimi poetæ, qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non, plenius ac melius plerisque theologis dicit, convenienter vivas, exoptare habet tuus amicus et necessarius Gustavus Ludovicus Baden.* Han udtaler tydeligt nok allerede her sin og en stor Del af sin oplyste Samtids Ringeagt for Theologernes Lære, d.

v. s. Christendommen. Svogeren Ramus tænkte omtrent som han, og begge vare de i høj Grad optagne af de netop i dette Aar indtrufne Begivenheder i Frankrig. Revolutionen satte Baden og Mange med ham „i en berusende Tilstand, hvori — siger han — vi drømte os en ny Himmel og en ny Jord, hvis Løsen var Frihed og Lighed.“

Herredsfogedembedets usle Indkomster nødte Baden til snart at søge et bedre, og under et Ophold i Kjøbenhavn i April 1790 indgav han derfor med Stiftamtmand, Baron F. C. Krag-Juel-Vinds Anbefaling Ansøgning om de ledige Embeder som Byfoged i Lemvig samt Herredsfoged og Skriver i Skodborg og Vandfuld Herreder, der kunde anslaaes til 250 Rd. aarlig. Blandt de omtr. 30 Ansøgere faldt Valget (11. Juni) paa ham.

Saa kjært det maatte være for ham at opnaa et Embede, han tænkte at kunne leve af, saa tvivlsom en Lykke var det for en Mand som Baden at blive forflyttet til en saadan Afkrog af Landet, som Lemvig især den Gang var; saa snurrtigt smaa vare Forholdene der paa alle Kanter, at Bagerne i Byen, i hvis Op-land Hveden ikke dyrkedes, ikke bagte Kringler og Tvebakker, men overlode til Kjøbmændene at forskrive dem, endog fra Hamborg. Hans og hans Hustrus Familie betragtede Avancementet næsten som en Ulykke. For den unge Kone, der samme Sommer havde haft den Sorg i Stokkemark Præstegaard at miste sine nyfødte Tvillingbørn, var det især tungt at forlade Laaland, hvor hun foruden sin ensomme og skrøbelige Fader efterlod mangfoldige Slægtninge og Venner.

De fire Aar, Baden tilbragte i Lemvig, vare for ham fulde af Arbejde. Den vidtstrakte Jurisdiction med dens ejendommelige Forhold gav ham nok at bestille. De store Uordener, som fra gammel Tid gik i Svang ved Strandingerne, søgte han, naturligtvis under megen Modstand, at afskaffe. Han lod i den Anledning 1793 trykke en Piece „Noget om Indstrandinger og Omgangen med samme. I Anledning af et i Aaret 1791 paa Baroniet R*** Forstrand indstrandet Skib“, hvor han paaviste det uheldige i, at Lensbesidderne vare Amtmænd i deres Len, og hastig som han var sigtede han Baroniet Rysensteens Birke-

dommer Claudi for Tyveri af Strandingsgods og ankede over, at Strandinger paa Baroniets Forstrand ikke bleve bekendtgjorte. Han maatte derfor finde sig i, at hans Ytringer om Claudi mortificeredes ved Naskov Bytings Dom 21. Maj 1798.

Byfogedtjenesten i Lemvig var ret omfattende, da der ingen Borgmester var, lige saa lidt som Raadmænd, alt paa Grund af Stadens Lidenhed; derimod var der ved Retten en særlig By-skriver.

Den Gren af Badens Embede, som for Byens Vedkommende gav ham mest at tage Vare, var Politimestervirksomheden. De omtr. 370 Mennesker, som beboede de usle Hytter, hvoraf Byen for Størsteparten bestod, vare vante til i mange Henseender at gjøre, hvad de vilde, og Badens Forgjængere havde ikke villet lægge sig ud med Borgerskabet, selv naar det aldeles ignorerede Love og Anordninger. Baden forefandt saaledes alle Byens Bygninger, paa 3 eller 4 Gaarde nær, straatækkede — tværtimod Forbudet mod at lægge nye Straatage. Brandredskaber manglede saa at sige overalt; selve Byens eneste Sprøjte var i maadelig Stand. I Løbet af et Par Aar lykkedes det ham at faa ansat en Brandinspecteur og 2 Straalemestre og trods Indbyggernes Fordomme og Fattigdom at faa tvungen hver eneste Husejer til at anskaffe de lovbefalede Brandredskaber. I alle saadanne Foranstaltninger havde han en sikker Støtte i den udmærkede Stiftamtmand J. C. F. Hellfried, som saa, „at ved strax selv at tage omkring i Kjøbstæderne og der vise sig som ny Stiftamtmand, modtage alle de ydmygende og latterlige Høflighedsbevisninger, som Stiftamtænd af krybende Magistratspersoner og ydmygede Kjøbstædsborgere sædvanlig beværtes med ved deres Nærværelse i Kjøbstæderne, og saa, efter faa Timers Ophold, rejse bort, Intet læres“; han opfordrede derfor Magistraterne i sit Stiftamt til at give ham en Beskrivelse hver over sin Kjøbstads Tilstand; for Lemvigs Vedkommende indsendte Baden sin, der altsaa nu skulde findes i Ribe Amtsarchiv, hvor den dog forgjæves er eftersøgt.

En Plan af Hellfried, som Baden søgte at formaa Borgerne til at udføre, var Opelskningen af en lille Skov neden for en

Del af de Lemvig paa Landsiden omgivende høje Bakker, ikke af æsthetiske Hensyn, men for at bøde paa den vanskelige Forsyning med Ildebrændsel. Badens Forhandlinger med de elige-rede Borgere herom vare ganske frugtesløse; Lemvig havde staaet i deres Fædres og Forfædres Tid uden Skov, Ingen af dem var frossen ihjel, og det var tilstrækkelig Grund for dem til heller ikke at bryde sig om nogen Skovs Plantning.

Det er forklarligt, at den unge Embedsmands Oprydning i megen gammel Slendrian vakte stærk Uvillie; han kunde i sin Iver være noget hensynsløs, dog ingenlunde altid, og Borgerne vare højlig stridbare, ja ofte utrolig chikaneuse. Et Tilfælde, der indtraf i Aaret 1792, viste dette tilfulde. Den 7. og 8. Marts faldt der en saa umanerlig Mængde Sne, som man ikke havde set i Mands Minde. Især blev Lemvig saa opfyldt, at Driverne næsten fyldte de snevre Gader og mange Steder, bl. a. ved Hospitalet og Badens egen Gaard, laa op til Tagskjægget, saa alt Lys udelukkedes. Overbevisningen om, at en saadan Tilstand under paakommende Ildebrand var overmaade farlig, foranledigede Baden til, saasnart Snefoget den 8. om Aftenen op-hørte, at gjøre Anstalter til at rydde Gaderne, saa de kunde passeres af Kjørende og Gaaende. Men i Stedet for at bortføre Sneen, opdyngede man den ved Siderne, saa Folk inde i Husene bleve endnu værre farne end forud. Sneen maatte derfor bortkjøres ved Vogne, og da saadanne ikke vare at faa til Leje i Lemvig, lod Baden i Henhold til Forordn. 29. Maj 1663 fem af Byens Vogne tilsige til dette Arbejde. Men ingen af dem mødte, og Ejerne lovede hverandre ikke at lyde Ordren. Baden tilsagde da alle Andre i Byen, som holdt Hest og Vogn, til at udføre Arbejdet og lovede dem Betaling derfor. Ingen mødte; Nogle sendte grove Breve. Han idømte derfor hver enkelt en Mulct af 2 Rd., som inddreves ved Udpantning. Stiftamtmand Hellfried gav i Hovedsagen Baden Ret, hvorover Borgerne — dem Baden et Sted karakteriserer som Hottentotter — bleve saare fornærmede og hævnede sig paa smaaligste Maade. Baden havde ladet sætte Pæle eller Afvisere langs med sit Fortog, forat det ikke skulde tage Skade af Kjørende eller Ridende. Paa disse

Pæle kastede Borgerne deres Harme; snart fandtes en, snart en anden af dem løsnede eller oprevne. En Nat i April s. A. Kl. 2 vækkedes Byfogden ved en stærk Gjøen af hans Hund, der laa i Porten; han stod strax op og gik derud, og idet han aabnede Porten, fandt han alle Afviserne oprykkede og stablede op til den. Men det værste var dog den Skarnsstreg, man bedrev Natten til den 25. April, da man klistrede en Pasquil paa Badens Port, indeholdende en Del slette Vers af fornærmeligt Indhold; ja Pasquillanten nægtede sig end ikke den Fornøjelse at smæde Badens Hustru for hendes Legemsfejl, hvilket berørte hende overmaade pinligt. Versene, som hvis Forfatter Baden havde en Consumptionsbetjent Peter Brydeboel mistænkt, lyde — med Undtagelse af det sidste, der tildels er ulæseligt — saaledes:

Skyldigste Gratulation til Velvise Hr. Byfoged Baden i Lemvig og hans dydige Kjæreste.

1.
Kan Borgeren vel vogte sig
at de ej strax paa Færde
maa hilse meget flittelig
Byfogden og hans Kjærest.	en Lovsang de paa denne Jord
frimodelig vil kvæde.
2.
Nej dette var dog ikke Ret,
hvis de dem ikke vender
med Gratulering meget net
og Tractementer sender.	7.
Fordi de blev saa snart bønært
og afskilt fra den Plage,
de haaber da, at de, som før,
igjen faar gode Dage.
3.
For at bevise ham Respect,
som deres Byfogd kaldes,
thi ellers var i vor Confect
af Pidsken En og Alle.	8.
Ulykke fly dog fra den By
hen ind i Byfogdens Kammer,
slaa ham ihjel til Liv og Sjæl,
til Fanden ham annammer.
4.
Den slemme Bæst og Rakkerhund,
som de bekom til Herre,
thi Fanden taler af hans Mund
ja end det, som er værre.	9.
Jeg kan dog ikke ret forstaa,
hvoraf han er oprunden,
den Asen, gid han og maa gaa
til Helvedes Afgrunden.
5.
Jeg ser endnu, han kom endda
herhid fra sine Venner,
men Fanden før ham vist herfra
i Helvede ham brænder.	10.
Jeg ved, hans dydig Kjæreste
hun „krevel“ er og lammer,
jeg tror, det er paa Benene,
gid Fanden slaar dem sammen
6.
Kan det nu ske, som vist jeg tror,
faar Borgeren stor Glæde,	11.
Saa faar de noget hver især,
saasom de selv fortjener,
ja efter sine Gjæringer
skal saadant Svin belønnes.

Fra Lemvig-Aarene skrive sig Badens ældste videnskabelige Arbejder. 1792 udgav han „Tabet af Oldtidens Agt for Tingene ved Gejstlighedens og Adelens Indflydelse som Aarsag til den Fritagelse fra personlig Møde ved Retten som Vidner, Kristian den Femtes Danske Lovs 1 B. 13 K. 4 Art. giver de Fornemme“, en Studie, der vandt Bifald for dens historiske Indholds Vedkommende hos en Recensent i „Efterretninger om lærde Sager“, medens Tidsskriftet *Iris* — hvor Digteren og Lægen Tode først havde givet Skriftet den korte og fyndige Karakter: over min Horizont — i en uendelig ordrig Anmeldelse af „en Skriver i Sjælland“ havde meget at indvende mod det. Forfatteren gav en skarp Replik, hvori han titulerer Anmelderen „Hs. Velærværdighed“ og altsaa maa have vidst, at der under Skriver-Masken skjulte sig en Præst.

Aaret efter, 31. December 1793, erhvervede Baden den juridiske Doctorgrad, efter til det juridiske Facultet i Kiel at have indleveret dette lille Skrift og en ret omfangsrig Afhandling paa Latin om Forskjellen imellem Romerrettens og dansktydsk Rets Lære om Formynderskab og Værgemaal, trykt i Kiel 1794. Disputatsen indledes med en lang Dedication i Lapidarstil til A. P. Bernstorff og Cancellipræsident C. Brandt.

Hans litteraire Arbejder fandt en Velynder i hans kundskabsrige Stiftamtmand, Hellfried, den Mand, siger Baden, jeg skylder mit Livs største Glæde, fordi han opmuntrede mig til Vedblivelse paa Videnskabernes Bane. Ogsaa som Embedsmand vandt han fortjent Paaskjønnelse hos Hellfried, der udtaler, at Baden „i alle sine Embedsforretninger stedse har udvist en fortrinlig Nidkjerhed, at han endog paa en rosværdig Maade stræber efter at bringe alle Ting i Lemvig udi god Orden og Skik, som ved den afdøde Byfoged Bræmers Forsømmelighed vare geraadet i stor Forfald og ikke uden særdeles Iver og Flid hos Efterfølgerne kunne hidstilles.“

I Lemvig fødtes Baden (3. August 1791) en Datter, der opkaldtes efter sine Bedstemødre *Barbara Charlotte*; en Søn, *Jacob*, der fødtes ved Juletid 1792, havde han den Sorg at miste

et Par Maaneder efter derved, at han blev ligget ihjel af Barne-pigen.

I Aaret 1794 aabnede sig Udsigt for Baden til at komme tilbage til Nakskov, idet Borgmester og Byfoged Walther, der tillige var Herredsfoged i Laalands Sønder Herred, søgte Afsked fra sine Embeder, hvis Indkomster ansloges til 372 Rd., hvoraf dog Walther skulde pensioneres med 60 Rd. I sin Ansøgning om disse Tjenester (Lemvig 12. Febr. 1794) anfører Baden, at han har anvendt sin Fritid til at udvide sin Kundskab i det juridiske Studium. Af 23 Ansøgere indstillede Cancelliet ham øverst, og 9. Maj fik han sin Udnævnelse. I pecuniair Henseende avancerede han altsaa fra 250 Rd. til 312 Rd. aarlig, hvoraf en ikke for talrig Familie nogenlunde kunde leve; i Nakskov kostede f. Ex. i Juli 1797 1 Pd. Kjød 4 à 5 Sk., 1 Pd. Smør 8 à 9 Sk.

For en energisk Mand var der som Styrer af en Kjøbstadcommune nok at tage vare paa, og enkelte af de Forslag til Forbedring i Nakskovs communale Indretninger, som Baden 1796 fremsatte i et lille Skrift om Nakskovs nuværende Forfatning, lykkedes det ham at gennemføre, saaledes Fjordens Opmudring, der lededes af den fortjente Admiral Poul Løvenørn, der i flere Dage var Badens Gjæst, medens han ordnede dette Arbejdes Udførelse. Mellem den Badenske Familie og Løvenørn har der vistnok forud været Bekjendtskab, idet han var Familien Elers' Repræsentant ved Besættelsen af Pladser paa Collegium Eler-sianum, medens Professor Jacob Baden repræsenterede Fru Elers' Slægt. — Ogsaa i Postgangen mellem Nakskov og Kjøbenhavn lykkedes det ham ved Henvendelse til Autoriteterne at faa iværksat en og anden Forbedring.

Som Herredsfoged var han 1798 saa heldig at komme paa Spor efter en Bande paa henved 100 Bønderkarle og Husmænd, især fra Sognene Gloslunde, Dannemare og Tillitse, som i en halv Snes Aar havde drevet deres Uvæsen med omfattende Tyverier, især paa Markederne. De 47 arresterede han, Resten fik Lov at gaa paa fri Fod mod Caution, indtil han efter mere end 3 Maaneders Forhør, der næsten tog al hans Tid, fik Banden dømt. Sagen var saa vidtløftig, at Amtmanden tilbød at

skaffe ham en Medcommissarius; men han mente, at „saadanne Inquisitioner udføres heldigst af Een, naar han kun hjemme arbejder lige saa trolig som i Retten.“

I Badens ovennævnte Skrift om Nakskov forekommer denne Yttring: „Enhver, der kjender noget til Provindserne, vil tilstaa mig det fornedrende, krybende, aristocratiske og tvungne, som altfor ofte stikker frem i vor Omgang med de Store eller her paa Landet saakaldte Herskaber, hvor alt skal lugte af Underdanighed og Naade, alt maales efter Rangforordningen og Pante-protocollen, og Conversationen derfor for den sig følende er hel ubehagelig.“ Der er heri utvivlsomt en Snert til hans Stiftamtmand, Baron Frederik Carl Krag-Juel-Vind, der som Besidder af Baroniet Juellinge, en Mils Vej fra Nakskov, selv hørte til „Herskerne“ og vistnok var meget forskjellig fra Hellfried, som Baden bittert savnede. De sympathiserede i det Hele ikke. Det tiltalte ikke Stiftamtmanden, at Baden i Embedsbreve brugte et noget friere Sprog, end man den Gang var vant til, og f. Ex. ikke undertegnede sig „underdanigst“, som ellers var almindeligt. Det skulde heller ikke gjøre Forholdet bedre, naar en Ven af Baden, en Grev Sponneck, var upractisk nok til at fortælle ham, at Stiftamtmanden havde omtalt ham ufordelagtigt i et Selskab, hvor alle de Sessionsdeputerede vare tilstede. Heldigvis for Baden havde han ikke meget med de mange andre store Herskaber paa Laaland at bestille, da disse for største Delen havde deres egne Retsbetjente, Birkedommerne. Der var ikke mindre end 12 Birker paa Øen, saa det var ikke underligt, at han med sine for hin Tid frisindede Anskuelser fik Øjet aabnet for de mange Urineligheder og Uregelmæssigheder, som Godsejernes Jurisdiction medførte og om hvilke han i stærke Udtryk udtaler sig i Noterne til den Oversættelse af Tacitus' Germania, han tilegnede sin Fader paa dennes 60 Aars Fødselsdag 1795.

Nød han imidlertid Fred fra denne Kant, havde han til Gjengjæld Rivninger nok med andre Embedsmænd i selve Nakskov. „Skulde jeg sige noget om Nakskov, der just ikke i lige høj Grad gjælder om alle de andre vore Kjøbstæder, skriver han 1796, da blev det, at Nakskovs By udmærker sig ved Lyst til

Processer og Stridighed, saavel mellem Magistrat og Borgerskab, som mellem Embedsmændene indbyrdes og Borgerne indbyrdes“, og efter den Skildring, Rector Johannes Boye, den bekjendte Forfatter af „Statens Ven“ i et Brev 1798 giver af Tilstandene i Byen, har den været et sandt Uforligelighedens Hjem: „hvad Cabaler, Fadaiser og Uartigheder her gaa i Svang i Nakskov, kan et Brev fast ikke rumme. Jeg lever desaarsag i Nakskov, som om jeg ikke var i Nakskov. Hvo vil tage Del i saadanne kleinstädtische Factioner? Men selve denne Levemaade behager Herrerne ikke.“ Disse misfornøjede Ytringer vare fremkaldte ved en Erklæring, som Latinskolens Inspecteurer, Sognepræst og Magistrat, havde afgivet over et Andragende til Cancelliet fra Boye om Lettelse i sine Kaar. Han ansaa Baden for at være Forfatter til Erklæringen, der gik ham imod, og mente, at den Gunst, adskillige Mæcenater, ogsaa Biskop Tønne Bloch, havde vist ham (Boye), opvakte hos Baden og „flere Smaasjæle“ mere og mere Avind. „Og denne Avind har under Venskabs Maske affattet Erklæringen, der indeholder mere, end strax falder i Øjnene.“ Om Boyes Dom er berettiget, tør jeg ikke afgjøre. Baden har paa Tryk udtalt sig stærkt anerkjendende om Boye, med hvem han endnu i 1796 stod paa en saa venskabelig Fod, at de i Fællesskab gjorde en Rejse til Kjøbenhavn; lejlighedsvis ytrede han, at han for sin Del Intet skulde have imod at opgive den Inspection over Latinskolen, som ofte satte et forargeligt Uvenskab mellem Embedsmændene i Kjøbstæderne.

Ogsaa til den residerende Capellan, J. B. Obel, stod Baden til Tider i et uheldigt Forhold; forrige Sommer vare de Fjender, skriver Sognepræsten Borch 1800, „men siden formedelst fælles Interesse hede Venner“.

Værst var det dog, at Forholdet indenfor selve Magistraten var meget spændt; der var tre Raadmænd, af hvilke kun den ene, Amtsforvalter Poul Chr. Danchell, tog sig med Interesse af Communens Sager, og ham udelukkede Baden i lange Tider ganske fra Deltagelse i Magistratens Forretninger, da han ikke kunde enes med ham, især ikke i hvad der angik Byens Øconomi. Borgmesteren var saaledes factisk i sin Person Byens Magistrat.

Men om alle de Stridigheder, der have fyldt Sindene i en Ravnekrog paa knap 1700 Indbyggere for over 100 Aar siden, lader sig nu næppe meget oplyse. At Badens Stridbarhed og Lyst til Eneraadighed var Skyld i en hel Del af hans Gjenvordigheder, vil ikke kunne nægtes; ligesom i Lemvig har ogsaa i Nakskov hans Reformiver stødt paa megen Modstand.

Som Byfoged havde han et overmaade ubehageligt Tilfælde, der heldigvis hører til Sjeldenhederne, idet han var Gjenstand for et voldsomt Overfald, da han vilde anbringe en fængslet Jøde, Levin Joseph, som voldte ham tusinde Bryderier, ind i et andet Rum, hvorved han, trods Assistance af Vægterne med deres Morgenstjerner, blev saa ilde tilredt, at han i flere Dage maatte holde sig inde. For Jøden blev det en dyr Spads, idet Højesteret 1799 dømte ham til at arbejde i Jern i Kjøbenhavns Fæstning i to Aar foruden til at udrede betydelige Omkostninger.

Allerede som Foged i Laalands Nørre Herred havde Baden 1789 søgt om tillige at blive Vice-Landsdommer ved Laaland-Falsters Landsting; men, da der paa den Tid alt var en saadan, vilde Cancelliet ikke forestille hans Ansøgning. I 1791 søgte han Sæde i Nørre Jyllands Landsting, men Cancelliet resolverede: udsættes, indtil Vacancen sker, da han med Andre kan melde sig, og en ny Ansøgning frugtede trods Hellfrieds varme Anbefaling Intet. Nu blev 1794 Landsdommer ved Laaland-Falsters Landsting von Bracht Borgmester i Aalborg, hvorved Vice-Landsdommer Tøttrup rykkede op til virkelig og eneste Landsdommer. Baden, der havde den for Overdommere nødvendige Betingelse at være juridisk Candidat med laud., medens de fleste Underdommere den Gang vare ustuderede, gjentog da sin Ansøgning om Ansættelse ved Landstinget, og Cancelliet, som anførte, at det ofte kunde indtræffe, at den virkelige Landsdommer enten formedelst Familieforbindelser eller af andre Aarsager ikke kunde beklæde Retten — hvorfor der næsten bestandig havde været i det mindste een Vice-Landsdommer ved Landstinget — fandt saa meget mere Grund til at forelægge Kongen denne Ansøgning, „som Supplicanten, der i en Del Aar med

fordelagtigt Vidnesbyrd har forestaaet forskellige Underdommerembeder, har de Egenskaber, som udfordres til et Overdommerembede, og er desuden bekjendt som en Mand af gode Kundskaber.“ Den 23. Januar 1795 udnævntes Baden til, ved Siden af sine andre Embeder, at være Vice-Landsdommer samt efter Tour og Senium virkelig Landsdommers Embede og Løn at tiltræde, med Forpligtelse til at indfinde sig paa Landstinget, hver Gang Retten holdes og deltage i alle der forefaldende Arbejder. Fra nu af kaldes han Vice-Landsdommer, senere, ogsaa officielt, Landsdommer, og ved sin Død 1840 var han vistnok den sidste, der bar denne gamle Titulatur, der nu har Udsigt til paany at komme til Værdighed.

Haabet og Ønsket om ad denne Vej at naa en højere og mere videnskabelig Stilling, der frembød større Tilfredsstillelse end en Underdommers med mange heterogene Hverv bebyrdede Embede, var det, der lokkede Baden til Landstinget. Lønnen skulde ikke friste; thi den var ingen. Selv den virkelige Landsdommer kunde med Sportler ikke gjøre Regning paa mere end 300 Rd. om Aaret. Begge Landsdommerne havde samme Forretninger og Forpligtelser; hver Maanedsdag skulde de møde i Maribo og holde Ret, hvilket kunde trække ud i flere Dage. Da Retten sattes om Morgenen, maatte Landsdommeren fra Nakskov Dagen forud eller om Natten gjøre den halvfjerde Mil lange Rejse, der med Tidens Befordringsmidler kunde være trættende og langvarig nok, selv om man som Baden havde sin Peder Paars med til Forlystelse. Der var Steder, hvor Landstingsrejserne vare forbundne med alskens Adspredelser; Baller, Concerter og Selskaber, undertiden oplivede ved lidt Basset eller Pharao, afholdtes de Aftener, de Herrer Landsdommere tilbragte i Byen, og dette beskjæftigede lettelig mere Landsdommerne end den egentlige Hensigt, hvori de samledes. I Stedet for at vænnes til Forretninger fik man Smag paa Selskab, saa det ene Landsting var knap forbi, før det næste begyndte. Saa galt var det nu vel ikke i Maribo; men at det for en Mand, der var Borgmester, By- og Herredsfoged i een By, kunde blive temmelig

overvældende at passe en Overdommers Embede i en anden, er sikkert nok. Baden havde tidligere taget Ordet for Landstingenes Afskaffelse, og nu, da han kom dem paa nærmeste Hold, gjorde han i endnu stærkere Udtryk opmærksom paa deres uheldige Sider i Fortalen til „Lollands og Falsters Landstings-Journal“ for 1796, som han tilegnede Danske Cancelli. Alene dette, at af det lille Omraade (Laaland, Falster, Fejø, Fæmø og Askø), som svarede under Landstinget i Maribo, vare ifølge „vore Grevers og Friherrers besynderlige Privilegier“ omtr. 3000 Td. Hartkorn undtagne, idet de allerfleste Sager paaankedes fra Birke-tingene til Højesteret, viste, at Landstinget kunde undværes, da en kongelig Retsbetjents Dom lige saa fuldt maatte kunne taale denne umiddelbare Appel. Han paaviser det urimelige i, at en Overret som den i Maribo kun bestod af to Medlemmer eller, i den enes Forfald, endog kun af et Medlem, der stundum skal bedømme hundrede Underdommerses Retshandlinger, hvoriblandt dog vel kunde findes mangen Underdommer — især naar disse ikke tages af Kudske- og Tjenerclassen — der turde maale sig med sin Overdommer. Der bør derfor ansættes flere Dommere ved hvert Landsting; men da Penge til deres Lønning ikke haves, overdrager man Underdommere det brødløse Embede som Vice-Landsdommere, hvorved det mærkelige Tilfælde indtræder, at den, der det ene Øjeblik beklæder Retten som Overdommer, skal i næste Øjeblik træde af og paatage sig en Underdommers Skikkelse, og Landsdommerne, der ellers ere *pares*, blive herved hinanden paa en vis Maade subordinerede, hvilket er uheldigt, Baden mener, at disse Domstole helt kunde undværes. Som bekjendt ophævedes Landstingene 1805 og afløstes som Domstole af Overretterne, medens deres Functioner med Hensyn til Tinglæsning m. v. henlagdes til de locale Retsbetjente. —

I Nakskov forøgedes Badens Familie med en Søn *Jacob Christian* (født 5. Marts 1795); en anden Søn, *Torkel*, født 1796, døde spæd. Hans Husstand var altsaa ikke stor, saa meget mere som hans i Lønning fødte Datter Charlotte, et meget smukt og livligt Barn, tilbragte lang Tid ad Gangen i Kjøbenhavn hos

sine Bedsteforældre, hvis Yndling hun var¹⁾. Naar hun skulde hjem igjen, lod hendes Fader Natvægteren hente hende.

Det ovenfor omtalte uheldige Forhold, hvori han var kommet til flere af Embedsmændene i Nakskov, gjorde ham efter nogle Aars Forløb Opholdet her saa utaaleligt, at han fandt det rettest at søge andet Embede, hvorved han tillige haabede at opnaa et mere indbringende.

Da Herredsfogden i Vinding, Bjerge og Aasum Herreder i Fyen, Ivar Ivarsen, i Slutningen af 1799 søgte sin Afsked, meldte Baden sig som Ansøger til hans Embede. Præsident i Danske Cancelli var den Gang den fortræffelige Frederik Moltke, en Mand, som Baden senere har erkjendt at skyldte meget. Moltke havde været Johannes Ewalds Ven; maaske have Brødrene Baden som Dreng gjort hans Bekjendtskab hos Digteren og vakt hans Interesse; thi ogsaa den yngre Broder, Torkel Baden, havde en Talsmand i Moltke, der 1804 gjorde sit yderste for at faa ham ansat som Jacob Badens Eftermand ved Universitetet. Samtidig

¹⁾ Denne min Bedstemoder mindedes i sin høje Alderdom — hun døde 1873 i det Harboeske Fruekloster i Kjøbenhavn som Enke efter Major Fistaine — med Taknemmelighed og Glæde sine Barndomsophold hos Professor Jacob Badens, der boede i Professorresidentsen paa Hjørnet af Kannikestræde og Fiolstræde, hvor nu Metropolitanskolen ligger. Især omtalte hun sin Bedstefader med stor Kjærlighed. Da han omtr. 1795 blev malet af C. A. Lorentzen, lod han som Pendant male sin fireaarige Sønnedatter. Jacob Baden er paa sit Portrait fremstillet klappende sin store Jagthund Perdrix, hvoraf man dog ikke maa slutte, at han var Jæger; han havde næppe nogensinde løsnat et Skud. Men Hunden var ham overmaade kjær, hvad Studenterne vidste at benytte sig af, idet de for at insinuere sig hos Professoren caresserede Hunden. Lahdes Stik af Baden omtalte min Bedstemoder især som fortrinligt lignende. Efter Bedstefaderens Død 1804 fortsattes de lange Besøg hos hans Enke, der nogle Sommere laa paa Landet ved Christiansdal og om Vinteren, i det mindste i sine senere Aar, boede i Peder Hvidfeldts Stræde. Hun kom saaledes som ung Pige til at overvære Bombardementet 1807, under hvilket de søgte Ly hos nogle Venner, Professor F. L. Bangs (Lægen O. L. Bangs Forældre); hun mindedes, hvorledes Skrækken havde betaget en lille Dreng, hun lod ride Ranke; i hver Haand holdt han et Æble, og idelig stødte disse Æbler sammen. Efter Capitulationen fik Fru Baden Besøg af en Slægtning, en Brockdorff, der var Officier i engelsk Tjeneste; da min Bedstemoder uforstigt viste sig paa Gaden med ham, vare de nær blevne stenede af den forbitrede Pøbel.

med sin Ansøgning til Kongen sendte Baden følgende Privathrev til Cancellipræsidenten:

Deres Højvelbaarenhed!

De Ubehageligheder, som paa dette Sted ere mødte mig, have saa meget mere foranlediget hos mig det Ønske at kunne blive herfra forflyttet, som jeg ikke uden Grund kan frygte, at disse Fortrædeligheder kunne have nogen uheldig Indflydelse paa mine Embeders Førelse i Fremtiden. Jeg vover derfor underdanigst at henvende mig herom til Deres Højvelbaarenhed, overbevist om, at Deres Hvlbhd. vil finde dette Ønske lige saa grundet, som det er overensstemmende med Ds. Hvlbhd. retsindige og ædle Hensigter at vaage over Hans Majestæts Embeders rigtige Forvaltning og bortrydde de Hindringer, som derfor maatte lægges i Vejen. Ved at ytre for Ds. Hvlbhd. dette Ønske overlader jeg det til Hs. Maj. Kongens Naade og til Ds. Hvlbhd. Ædelmodighed at bestemme, hvilken anden Post igjen maatte forundes mig; thi jeg fortrøster mig lige meget til begge, at jeg ved min Forflytning vil erholde nogenledes Oprensning for, hvad jeg med mine nærværende Embeder opgiver. Jeg udbeder mig ikkuns underdanigst Tilladelse at anmærke, at jeg paa 7de Aar har beklædet de Embeder, som allernaadigst have været mig betroede her i Nakskov, og nu paa 6te Aar forrettet uden Betaling Tjenesten som Vice-Landsdommer, for hvilken jeg ved Forflyttelse taber alle Udsigter til Belønning. I Betragtning heraf og da mine hidtil hafte Indkomster sandelig ikke kunne have sat mig i nogen lykkelig økonomisk Forfatning, og en kostbar Flytning med Familie nødvendig igjen vil paadrage mig Bekostninger, tør jeg underdanigst haabe, at den Post, som Hs. Maj. vil allernaadigst forunde mig, vil blive af den Beskaffenhed, at jeg utrængende og anstændig kan leve deraf med min Familie, og ikke give mig Aarsag i Tiden til at beklage, at jeg maatte have ombyttet Bryderier og Fortrædeligheder med Trang og Sorg for det nødvendige.

Nakskov d. 6. Febr. 1800.

Underdanigst

Gustav Ludvig Baden.

Denne Henvendelse blev ikke uden Virkning; Cancelliet indstillede Baden til Embedet og udtaler i sin Indstilling, at det „er overbevist om, at Dr. Baden ikke der, hvor han er, vil kunne virke med Nytte“, men mener, „at han snarere paa et andet Sted vilde stifte Gavn“. Den 4. April 1800 paafulgte den kongl. Resolution, hvorved Ivarsen afskedigedes og Baden beskikkedes til hans Eftermand mod at svare ham aarlig 200 Rd. i Pension.

Denne Pensioneringsbestemmelse gjorde et føleligt Skaar i Badens Indtægter og skulde ogsaa senere volde ham en Del Fortrød. Ellers kunde Embedet siges at høre til de bedre, da det var anslaaet til omtr. 700 Rd. aarlig efter følgende af Ivarsen indsendte Opgjørelse, hvori dog en eller anden Regnefejl er indløben:

Bjerge-Aasum Herreder:

Dommerkorn af Gaardmændene 49 Td. Byg à 2 Rd.	98 Rd.	, Sk.
af Husene	11	— 82 -
Andre Accidentser	200	— „ -

Vinding Herred:

Dommerkorn af Gaardmændene 50 Td. 7 Fk. Byg à 2 Rd.	102	— „ -
af Husene	11	— 69 -
4 Td. Havre anslaaet til 8 $\frac{1}{2}$ Td.	5	— 32 -
Andre Accidentser	150	— „ -
For Bopæl	30	— „ -
		<hr/>
	698 Rd.	93 Sk.

Hertil knytter Amtmanden over Svendborg Amt, den tidligere Diplomat P. C. Schumacher, følgende Bemærkninger, der have ikke ringe Interesse med Hensyn til Bedømmelsen af uformuende Embedsmænds trange Kaar for et Aarhundrede siden:

Er altsaa denne Angivelse af Herredsfogdens Embedsindkomster, som jeg bør formode, rigtig, saa har Rygtet meget overdreven dem, da man i Almindelighed har troet, at dette Herredsfoged-Embed *indbragte det dobbelte mod Amtmands Embedet over Svendborg Amt, følgende imellem 15 og 1600 Rd.* om Aaret. At Skifterne for Aasum og Bjerge Herreder ikke have indbragt mer end 20 Rd. om Aaret, har jeg al Grund til at tro, da, saa lucrativ som Skifteforvaltningen end maa være i de Districter, hvor der ere mange Ejendomme, saa lidet indbringer den, hvor Districterne bestaa af Hovedgaarde. *Jeg, som har Skifteforvaltningen af Svendborg Amt, har i de 11 Aar at jeg er Amtmand sjelden haft 150 Rd. aarlig af Skifter*, hvorved det meste indkommer af Recognitioner, da egentlig Skifte-Salarium, et eneste Aar undtagen, fast aldrig har indbragt 50 Rd. om Aaret¹⁾ . . . Naar altsaa Herredsfoged Ivarsens Embede kun indbringer 700 Rd. om Aaret, saa, i

¹⁾ Da Amtmænd Schumacher efter eget Ønske afgav den ham tilkommende Skifteforvaltning til vedkommende Retsbetjente, tillagdes der ham ved Kgl. Resol. 30. Marts 1803 et aarligt Tillæg af 300 Rd.

hvor billig hans Ønske end maatte findes om en aarlig Pension af 200 Rd., indser jeg sandelig ikke, hvor denne Pension skal komme fra. *Min egen Erfaring beviser mig, hvor yderst sparsom den Embedsmand maa indrette sig, som vil beoagte en udvortes Anstændighed i Levemaade for at komme ud her i Provinsen med 7 til 800 Rd. om Aaret.* Jeg selv tør opfordre hele Amtet, som nu i saa mange Aar kjender mig, til at bevidne, at jeg lever med den yderst mulige Tarvelighed og Sparsomhed, holder ingen Livré-Tjener, udgiver i Aar og Dag ikke en eneste Skilling til Forlystelse eller Tidsfordriv (nogle faa Penge, jeg kan anvende paa nødvendige Bøger, undtagen), arbejder selv i Forretninger fra den tidligste Morgen indtil den sildeste Nat, i hvor meget jeg end føler, at min Sundhed herved svækkes, hvorved da mit Contoir ikke koster mig, hvad det vilde koste enhver Anden, som selv arbejdede mindre, og dog kan jeg hellig bevidne, at jeg aldrig noget Aar er kommet ud med mine 7 à 800 Rd. sig beløbende Embeds-Indkomster, men har i de 11 Aar, at jeg er Amtmand, set mig nødsaget til at tilsætte den største Del af den liden Formue, som jeg i den lykkeligere Lage af mit Liv i Hs. Majestæts Tjeneste i Marocco og Petersborg ved Orden og Sparsomhed havde lagt mig til Bedste til nogen Understøttelse for mig, om det skulde være Guds Villie, at jeg skulde opnaa slig Alder, at jeg saa mig ud af Stand til at forrette mine Embeds Pligter. At det ædeltænkende høje Collegium selv naadigst har indset Umuligheden af, at en anstændig Embedsmand, endog med den yderste Sparsomhed, kunde komme ud her i Provinsen med ringere end 800 Rd. om Aaret, bemærker jeg endog af Udtrykkene i Rescriptet af 20. Martii 1799, hvori Rectoren i Odense Heiberg til de allerede harende 600 Rd. tillægges 200 Rd. aarlig, og endda har han formodentlig frit Hus, som hverken Herredsfogden eller jeg har. Hvorledes altsaa en Herredsfoged, som ved at afgive 200 Rd. om Aaret, blot beholdt 500 Rd. tilbage, skulde kunne komme anstændig ud, begriber jeg ikke. *En simpel Brænderinsbrænder i de smaa Kjøbstæder fortjener vist mer, og iblandt hele Amtets Gejstlighed maatte der vist ikke være en eneste, som jo blot af sin Præstegaards Arling har lige saa stor Indtægt.* Vel er der ingen Tvivl om, at jo Herredsfogden per fas et nefas kunde udbringe det dobbelte af, hvad Herredsfoged Ivarsen har givet, men Gud hjælpe den Stat, som ved Embedsmændenes Salarium maa gjøre Regning paa, hvad de samvittighedsløs og med Uretfærdighed kan trække fra deres Medborgere. Nød kunde imidlertid heller ikke tvinge Herredsfoged Ivarsen til at gjøre sig sit Embede nyttigt paa en utilladelig Maade, da han er en rig Mand, som efter Rygtet skal besidde frit den skønne Gaard Bisshopstorp, hvorpaa han bor og hvortil hører flere hoverigjørende Bønder.“

Schumacher foreslog derfor en Omlægning af Justitsembederne; men dertil blev intet Hensyn taget.

Det var en usædvanlig vidtløftig Jurisdiction, Baden nu kom til at bestyre. Dens Folkemængde ansloges til henimod 16000 Mennesker paa omtr. 11 Qvadratmil. Derved, at Vinding Herred hørte under Svendborg Amt, de to andre Herreder under Odense Amt, forøgedes Herredsfogdens Arbejde stærkt, idet mangfoldige Expeditioner maatte udfærdiges in duplo. Forretningerne, men rigtignok ogsaa [Indtægterne, voxede i Badens Tid som Følge af, at Bøndergodset netop i denne Periode efter en stor Maalestok solgtes af Herremændene og derved gik fra disses og de private Birkers Jurisdiction ind under Herredsfogdens. Baden tog Bopæl i Nyborg, hvor ogsaa Herredsskriveren, der tillige var Byskriver i Nyborg, boede, altsaa i en Udkant af Jurisdictionen, saa at Mange maatte rejse fire Mile for at tale med deres Øvrighed. Arresthus havde Herrederne ikke; Arrestanterne fra Bjerge og Aasum Herreder indsattes i Odense Arresthus, de fra Vinding Herred i Nyborg, hvilket gav Anledning til mange Inconvenientser. Og Tinghuset var næsten det uheldigste eller rettere: der var slet intet. Tinget holdtes fra gammel Tid i det nogenlunde centralt beliggende Røjrup i Rønninge Sogn, hvorhen Herredsfogden og Skriveren hver Løverdags maatte kjøre den to Mile lange Vej fra Nyborg. Her plejedes Retten i et Ejeren af Rønninge-Søgaard tilhørende Husmandshus; en eneste lille lav Stue med fugtige Lervægge og Lergulv, fire smaa utætte Vinduer, der gave et yderst sparsomt Lys, og i enhver Henseende saa uhyggelig som tænkeligt var Alt, hvad Retten havde at disponere over, og Enhver kan forestille sig, hvorledes Opholdet maatte blive efter nogle Timers Forløb i et saadant Rum, opfyldt af Bønder i vaade, dampende Vadmelsklæder; selv en mindre cholerisk Dommer end Baden vilde under saadanne Omgivelser kunne være udsat for at komme ud af Ligevægt. Det hjalp ikke, at han 1801 søgte at faa Tinget flyttet til Nyborg — det blev, hvor det var — heller ikke, at han 1805 søgte om at faa opført et Tinghus; først Aaret efter lykkedes det at faa Tingstuen underkastet en højst fornøden Reparation, idet den forsnyedes

med Bræddegulv og nye Vinduer, der kunde holde Blæsten ude og give Lyset rigeligere Indpas.

Den afgaaede Herredsfoged, Ivar Ivarsen, der havde siddet i Embedet siden 1777, beholdt, uagtet han var en meget velstaaende Mand, den lille Bestilling som Birkedommer i Ulriksholm og Østergaard Birk i Bjerger Herred, hvilket maatte være ret ubekvem, da Tingstedet paa Ulriksholm var et Par Mile fra hans Hjem paa Biskopstorp i Skjellerup Sogn. Efter hans eget forunderlige Ønske beskikkede Amtmand Schumacher ham til Sognefoged i Skjellerup. Da Manden var gammel og skrøbelig, saa det sagdes, at han aldrig kom ud af sin Gaard og sjældent af sin Stue, siger det sig selv, at Bestillingerne bleve ikke synderlig vel betjente, hvad enten han saa i sit Sted sendte en gammel Svoger, Otto Bus, der havde sit Tilhold paa Biskopstorp, eller han nøjedes med at delegere sin Avlskarl. I Aaret 1805 opgav han dog omsider Birkedommertjenesten, men som Sognefoged vilde han endelig vedblive og fungerede da ogsaa til sin Død i September 1806. Mellem ham og hans Efterfølger havde Forholdet været ganske venskabeligt. Da Madame Ivarsen altid var sengeliggende, var der næppe Tale om nogen Omgang, men hun sendte Fru Baden Ænder, Kalkuner og deslige. Hvad der kunde kølne det gode Forhold var, at Baden havde grumme vanskeligt ved at svare sin Formandspension. Da Ivarsen døde, maatte Enken procedere om resterende 600 Rd., som Baden i sin ubeskrivelige Uvidenhed om sine egne Pengesager troede i alt Fald for Størstedelen at have betalt. Da han ikke kunde præstere Qvittering for Beløbet, maatte han finde sig i ved Odense Bytingsret 14. Marts 1808 at blive tildømt at betale Pengene med Renter — en trykkende Sum for en uformuende Embedsmand at udrede paa eet Bræt.

Ved Ivarsens Opgivelse af Ulriksholm—Østergaard Birkedommertjeneste søgte Baden naturligvis denne. I sin Ansøgning, Nyborg 8. Maj 1805, skriver han:

„Da dette Birk ligger i Bjerger Herred, saa er det jeg allerunderdanigst anholder om denne Birkedommertjeneste, ifald samme skal besættes og ikke indgaa under Herredets Jurisdiction. Thi af Ulriks-

holm og Østergaard Birk er nu næppe over 300 Td. Hartkorn tilbage, da Resten er solgt af Godsejerne til selve Bønderne, der som Selvejere altsaa nu gaa ind under den mig allernaadigst anfortroede Jurisdiction, og da daglig fra Ulriksholm og Østergaard sælges af Bøndergodset, saa bliver Birket derved daglig endnu mindre. Det kan derfor næppe betale sig for dette lille Birk at holde en egen Dommer; men skulde imidlertid Birkeejerne dog ønske sig det, saa tør jeg saa meget mere allerunderd. vente ved sammes Besættelse at komme i allern. Betragtning, som Tjenesten ikke er saaledes, at en Mand alene af den kan leve, da vel næppe Rejsen til Tinget vil mangt et Aar kunne betales med Embedets Indkomster. Ved at forene dette Birk med Herredets Jurisdiction eller dog ved under een Embedsmand at samle Jurisdictionen i Birket og Herredet hæves tillige og den Ulejlighed, som nu er forbunden med den blandede Jurisdiction, der finder Sted i Sognene Kjølstруп, Agedrup og Munkebo, hvor een Gaard ligger under Herredet, en anden under Birket. Endelig tør jeg og som Bevæggrund for min Ansøgning allerunderd. anføre, at jeg nu paa 6te Aar til min Formand i Herredsfogedembedet betaler aarlig 200 Rd., hvorfor, om af Birkedommertjenesten ved Ulriksholm og Østergaard noget kan blive tilovers, det overskydende da dog vilde blive nogen Godtgjærelse for mig.“

Tjenesten skulde egentlig besættes af Ejeren af Østergaard, J. Schmidt; men da han var uprivilegeret og Ulriksholms Ejer to Gange have kaldet Birkedommer, tilkom Besættelsesretten Kongen. Om at ophæve Birket, som havde været det naturligste, var der ikke Tale, da ingen af Godsejerne ønskede det. Hvad Indtægterne angaar, kunde det classificeres med, hvad Amtmand Schumacher kaldte „de mangfoldige usle Birkedommer- og Birkeskriver-Embeder, som blot ere Sultebrød, da flere har mindre i lovlige Indkomster end en simpel Avlskarl.“ I Penge opgaves de af den forhen constituerede Birkedommer, Sagfører Friis saaledes:

Fra Ulriksholm Hovedgaard	20 Rd.	„	⅜	„	Sk.
Fra Østergaard do.	10	—	„	-	„
Af Østergaards 45 Gaardmænd Ostepenge .	1	—	5	-	4 —
Af et Boelsted, en Skipper og 91 Husmænd	4	—	2	-	4 —
Af de faa Beboere, som Birket har i Ullerslev By, formedelst deres lange Frastand,					
Stokkemands- og Oste-Penge	1	—	„	-	„

37 Rd. 1 ⅜ 8 Sk.

Endvidere i Korn af Birkets Gaardbeboere 13 Td. 5 Sk. Byg. Paa Grund af Godsets Bortsalg formentes der af hele den opgivne Indtægt at maatte fraregnes to Trediedele — saa Udbyttet blev overmaade tarveligt. Men Arbejdet svarede nogenlunde dertil; „Sagerne ved dette Birk — skriver Friis — ere Gud være lovet faa, altsaa dér ingen Indkomster. Skifter gives der naturligvis ingen. Læsnings-Documenter nu næsten ingen. Auctioner vel store og gode, som dog ej forrettes af Birkedommeren, men vedkommende Herredsfoged tilegner sig.“

Bestillingen søgtes tillige af Byfoged Bluhme i Kjerteminde; men paa Grund af Birkets Beliggenhed i Badens Jurisdiction og for at lette ham Pensionsbyrden, indstillede Cancelliet ham, og 18. Oct. 1805 fik han Udnævnelsen.

Ved denne Forøgelse af sin Embedsvirksomhed kom Baden i nærmere Forbindelse med Ejeren af Ulriksholm, Kammerherre Poul Rosenørn, en ualmindelig afholdt Godsejer, opfyldt af Rousseauske Ideer, hvilket i Praxis havde den for hans Fæstere saare behagelige Følge, at han solgte dem Gaardene for Spotpris. Baden kalder ham „en af Jurisdictionens oplyste Godsejere“, hvilket han ikke vilde kalde de Godsejere, han ikke kunde enes med. Det var under et Besøg paa Ulriksholm, Baden havde det ubehagelige Tilfælde, at en Del Æg, Smør og anden Proviant, som han havde paalagt Sognefogden, Niels Frederiksen i Kjertinge at skaffe sig, blev efter endt Udskrivning afleveret i Kjøkkenet paa en saadan Maade, at Frøken Wickede, der var en Slags Selskabsdame hos Rosenørn i hans Enkemandstand, antog det for en Foræring til Herskabet. Da nu Landsdommeren skal kjøre hjem, spørger han Kudsken, om han har i Vognen, hvad Sognefogden skulde skaffe; Kudsken svarer nej, Baden bliver vred og forlanger strax Sagen oplyst, hvorved da Frøken Wickede gaar til Bekjendelse om Sammenhængen og lader Sagerne udlevere. At Historien var til Morskab for hele Eggen, er naturligt. Den er et Exempel af mange paa, hvad en determineret Embedsmand den Gang kunde tillade sig.

Om Admiral Michiel de Ruijters Optagelse i den danske Adel og hans Forhold til Kongerne Frederik III og Christian V.

Af Gerhard L. Grove.

Medens det af det kongelig danske genealogiske og heraldiske Selskab udgivne „Lexikon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmerne“, der begyndte at udkomme 1791, omfatter mange Udlændinger, der er lidet kendte, og hvis Fortjenester af Danmark ikke lader sig opspore, har det mærkelig nok udeladt en af de allerberømteste Udlændinger, der nogensinde er optaget i den danske Adelsstand, den nederlandske Søhelt Michiel de Ruijter, der i Almindelighed af sine Landsmænd sættes paa den øverste Æresplads blandt deres mange tapre Admiraler, og hvis Fortjenester af Danmark i Krigen 1659—60 er vel kendte. Da

denne Udeladelse nu ogsaa er gaaet over i „Nyt dansk Adelslexikon, Fortegnelse over dansk Adel i Fortid og Nutid“, der ifjor blev udgivet af Foreningen til Udgivelse af Danmarks Adelsaarbog, kunde der være Anledning til at underøge og navnlig for danske Læsere paavise, om der virkelig kan være Grund til at tvivle om, at han er bleven adlet af Kong Frederik den Tredie, uagtet dette i mange bekendte hollandske Skrifter er anført som en af de anselige og velfortjente Hædersbevisninger, hvormed udenrigske Potentater smykkede deres Yndlingshelt ¹⁾.

Man skulde unægtelig a priori antage, at det uden Vanskelighed i *Danmark* og snarest der lod sig oplyse, om nogen er blevet optagen i den danske Adel. I Almindelighed er Sagen ogsaa, takket være de nævnte to trykte Adelslexikoner, let nok, idet de nævner de adlede i alfabetisk Orden, og naar nogen ikke her findes nævnt, vil man som Regel kunne gaa ud fra, at vedkommende ej heller nævnes i Hovedkilderne til Oplysning om Adelsbreve i Danske Kancelli, Lensarkivet og Justitsministeriets 2det Departement, hvorigennem de af Kongen udfærdigede Adelsbreve expederes; thi Kilderne her ere af Forfatterne flittigt benyttede.

Om man imidlertid, fordi Oplysninger ogsaa her mangle, tør slutte, at vedkommende ikke er bleven optaget i den danske Adel, er en anden Sag. Man maa i al Fald være varsom med saadanne Slutninger, naar Sagen drejer sig om Tiden før Kong Christian V's Regeringstiltrædelse i 1670. Først fra dette Tidspunkt begynder nemlig den i Justitsministeriets 2det Departement opbevarede Række af statelige Protokoller, der i kronologisk Rækkefølge meddeler fuldstændige Afskrifter af Adels- og Vaabenbreve med Aftegninger af de ved disse bevilgede Vaaben. Fra Frederik III's Tid gives her imidlertid ingen tilsvarende. Der-

¹⁾ Jeg behøver blot at nævne Hovedværket om de Ruijter af Gerard Brandt: *Het Leven en Bedrijf van den Heere Michiel de Ruyter etc.*, Amsterdam 1701, Hovedværket om den nederlandske Flaades Historie: J. C. de Jonge: *Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewesen* (Derde Uitgaf Zwolle 1869, I. S. 588), der herom ogsaa henviser til de bekendte Historiekrivere Aitzema og Wagenaar, og van der Aa's nederlandske biografiske Lexikon.

imod finder man dengang som senere Adelsbreve indførte blandt de talrige forskelligartede gennem Danske Kancelli udfærdigede kongelige aabne Breve i Kancelliets Registranter, og Koncepter dertil blandt Kancelliets Koncepter. Her kan imidlertid et Brev lettere drukne i Mængden. Ikke helt sjældent ser man i disse Registranter to à tre Løbenumre opførte over en og samme Skrivelse, hvilket i Reglen er et Tegn paa, at der har været flere kgl. Udfærdigelser den Dag, end der er blevet indført. Koncepten har ikke været fundet, er maaske helt bortkommen, og saaledes *kan* det ske, at Eftertiden ganske har mistet Kundskaben om et eller andet kongeligt Brev, og muligvis, fordi Registranterne i Almindelighed er godt førte, fejlagtig deraf slutter, at det heller aldrig var udgaaet.

Inden vi derfor drager nogen Slutning e contrario fra Adelslexikonerne, som vi foreløbig gaa ud fra har udtømt Kilderne i Lehnsarkivet, Kancelli-Arkivet m. m., turde det maaske derfor være praktisk at forsøge, om ikke andre Kilder kan give os enten tilstrækkelig paalidelig Oplysning om Hovedsagen, eller dog Enkeltheder f. Ex. om Dagen for de Ruijters Adling o. l., der kan gøre Adgangen til Oplysninger fra før nævnte Arkiver lettere.

Efter i den hollandske Literatur at have fundet det gentaget Gang efter Gang, at Admiral de Ruijter havde været dansk Adelsmand, fik jeg for faa Aar siden uventet og paa en meget bekvem og haandgribelig Maade Øje paa Hovedbeviset for hans Adelsskab. Det var nemlig stillet til almindeligt Skue i et Glasskab i Haag under den interessante Udstilling Aar 1900 til Belysning af det nederlandske Søværns Historie. En hel Sal var indviet Mindet om Michiel de Ruijter. Paa Væggene hang flere fortræffelige malede Portræter af ham, Fremstillinger af hans Hovedslag, hans Kommandostav, Vaaben m. m., og i et Glasskab midt paa Gulvet, saa man flere af hans bedste Klenodier og Ærestegn samlede, som hans prægtige (og flittigt benyttede) Skibsbibel i Kæmpefolio, hans Skibsur, et pragtfuldt Bæger, skænket ham efter Togtet til Chatam, et Æresborgerbrev fra Amsterdam, den franske St. Michaelsorden. Blandt disse Herligheder var

ogsaa Udstillingskatalogens¹⁾ N. 1345: „Adelsbrief von Frederik III van Denemarken voor den Vice-Adm. M. de Ruijter, mit translaat. 1 Aug. 1660, 1 Charter en 4 stukken“. Udstilleren var Rigsarkivet i Haag, og af Registranten over de hertil i 1896 skænkede de Ruijterske Familiedokumenter, fremgaar det, at de foruden Adelsbrevet udstillede 4 Stykker vare 1) En Oversættelse af dette fra Latin til Hollandsk, 2) Et Dokument, hvorved der, ligeledes under 1 August, tillagdes ham en aarlig Pension af 2000 Gylden fra Kongen af Danmark. 3 og 4) En dansk Assignation af „de fire Rentemestere“, dat. 2 Nov. 1663 med Oversættelse.

Efter Udstillingens Slutning har jeg ved Hjælp af Hr. P. Berends, Arkivembedsmand i Rigsarkivet i Haag, dels erhvervet en ordret Afskrift af Adelsbrevet, der var skrevet paa Pergament og affattet paa Latin, dels en koloreret Kalke af de Ruijters i Midten heraf aftegnede danske Adelsvaaben, som længere nedenfor (S. 147) findes gengivet.

Adelsbrevets Ordlyd er følgende:

Fridericus Tertius Dei Gratia Daniae, Norwegiae, Vandalorum, Gothorumque Rex, Dux Slesvici, Holsatiae, Stormariae oc Dithmarsiae, Comes in Oldenburg et Delmenhorst, etc. His literis patentibus, nostro nostrorumque in Regno Daniae Successorum nomine, palam testamur, cunctisque notum facimus, Quamvis ex Regia clementia et innata bonitate et gratia, inclinati simus, omnibus ac singulis clementiam nostram Regiam impertiri. Id tamen ijs evidentius constare cupimus, qui Nobis Regnisque Provincijs ac ditionibus nostris, tempori belli Suecici non ita pridem sopiti, cum ab hostibus nostris obsessi, Vicinorum ac confoederatorum auxilijs, praecipuè uniti Belgij classe, adjuti singularia, officia praestitere. Clementer ergo respicientes ac considerantes, Heroicas et incorruptas virtutes, fidelem firmamque operam, quam nobis praedictisque Regnis nostris viceadmiralis, et classis Hollandicae Praefectus Michael De Reuter, cum classe ac nautis fortissimis tempore obsidionis hujus nostrae Regiae urbis, et in occupanda Insula Fionia, uti et pace inter Nos et Coronam Sueciae reducta, in transvehendis militibus Suecicis per fretum nostrum Oresundicum in

¹⁾ D. F. Scheurleer: Catalogus van de geschiedkunelige tentoonstelling van het nederlandsche Zeewesen. 's-Gravenhage 1900.

Schandiam, ac in quibusvis occasionibus maritimis ac conflictibus, foelici successu magna solertia ac fortitudine nec quincquam sanguini ac viribus parcens, prompte ac constanter exhibuit. Nos hisce permoti, deliberato animo, sano consilio, rectaque notitia ac propria inclinatione, cum consensu Senatorum Regni, Eum in ordinem Nobilium Equestrium in Ludis Circensibus partem habentium horum nostrorum Regnorum, ac, Principatum cum suis legitimis haeredibus descendentibus liberis, eorumque haeredibus, maribus ac faeminis recipimus. Prout scienter ac vigore hujus Diplomatis, praedictum Michaellem de Reuter, cum suis legitimis haeredibus in linea descendente, utriusque sexus, nobilitatis hujus nostrae Collegio ac Societati, addimus, consociamus et aequiparamus, eo plane modo ac sensu, quasi ab atavis suis, tam que ad paternum quam maternum genus in utraque linea Nobiles legitime nati essent. Et omnia beneficia, privilegia, honores, dignitates, praerogativas ac praeeminentias quibus praefati nostri Nobiles gaudent, Ipsis gratiose tribuimus ac hisce conferimus. In cujus nostrae Regiae evectionis, in statum et ordinem Nobilium Regnorum nostrorum ac Ducatum, majorem fidem et memoriam. Nos saepe nominato viro Nobili Michaeli de Reuter, suisque haeredibus legitimis pristinam suam parmam et insignia gentilitia tali modo auximus, ut in posterum, cancellata liberali ac nobili galea Coronata superposito viro armato dextra porrecta, stricto gladio ictum minante utantur, et ut eo clarius nobilitas illorum elucescat, haec insignia, stemmataque in perpetuum usurpanda ipsis his tribuimus, uti superius depicta nempe Parmam in quatuor partes divisam à dextra, in parte superiore cataphractum equitem elevata dextrâ stricto gladio ictum minantem, in inferiore, tormentum lutei coloris, cui subjacent globuli tres flavi. A sinistra superius crucem candidam in campo rubro, inferius Navim praetoriam albam in campo caeruleo. Atque ita nos ipsum suosque haeredes legitimos hisce insignijs ornare, extollere, dignari ac in ordinem Nobilium nostrorum perpetim et in omne aevum collacare volumus, Ut istius modi honoribus ac dignitatibus absque ulla molestia fruantur, ac in superiore parte hujus Diplomatis depictam nobilem Parmam ac insignia gerant, concessimus. Quod literis hisce patentibus manu nostra Subscriptis et Sigillo nostro Regio firmatis omnibus innotescere volumus. Quae dabantur in Regia nostra Haffniae, die 1 Augusti, Anno M:DC:LX.

Friderich.

En hollandsk Oversættelse heraf er iøvrigt forlængst offentliggjort af de Ruijters Biograf Gerardt Brandt i hans førnævnte Biografi af denne.

Adelsbrevets Udstedelsesdag falder godt i Traad med, at

Kong Fr. III Dagen iforvejen d. 31 Juli 1660 havde udstedt et Takkebrev til Generalstaterne for deres Undsætning med den af de Ruijter anførte Flaade, hvori hans Ledelse af Togtet i høje Toner roses; og om Adelsbrevets Ægthed kan der allerede i Betragtning af de Ruijters anerkendte Retsindighed, som aldrig vilde tillade ham at pynte sig med laante Fjer, ikke være nogen rimelig Grund til at tvivle (uden netop det, at det er udeladt i vore Adelslexikoner). Hertil kommer, at vi i det danske Rigsarkiv¹⁾ har følgende egenhændige med vanlig Beskedenhed affattede egenhændige Takskrivelse til Frederik III fra de Ruijter.

Doorluijchste groet machtijchste Conynck

Ick bevijsde mijn ten uijtersten ja hooger als met eenyge woorden uijtgedrujcht can werden verplycht om ootmoedyge dancksegginge te betoonen over de goedertyerentheynt met de welke uwe Conijcklijcke Mayesteyt gelyeft heeft mijn onwaerdijch allenthalven te begenadigen en in sonderheijt, dat uwe Conijcklijcke [mayest:] nijet aleen heeft goet gevonden te gedeijncken de geringe diensten by mij als een getrouw dijnaer van haer hoochmogende mijn heeren de staten genyrael der vereenichde nederlanden ter obijdijnsije van der selver bevelen ten besten vant rijch van denemarcken aen gewendt, maer de selve boven meriten soo verre in genadijge consijderasije te nemen dat de selve door konijncklijcke goedertierentheijt en aengebooren prijnselycke goetheyt mijn en de mijnen gelijeft heeft de eere te doen met des selfs konijncklycke faueur sonderlijnge te begenadigen de welke benefysije ick ende de mijnne met alle ootmoedige respeckt eeuwijchlijck veroblygert sullen wesen, soo sal ick godt almachtijch bijdden voor de prosperiiteijt van uwe mayesteyt en des selfs konijnckelijcke famylje en trachten in alle ochasijen te betoonen, dat ick waerlijck ben en sal blyven

doorluijchstijchsten groet machtychsten konijnck
uwen mayesteijts

alder ootmoedijchsten getrouwen dyenaer

adij 7 oktober 1660
stylo nove hage.

Michiel A. d. ruijter²⁾

¹⁾ Under Holland A 1660—61.

²⁾ Indholdet af Brevet lyder oversat paa Dansk: Jeg finder mig til det Yderste, ja højere end med Ord kan udtrykkes, forpligtet til at vise min ydmyge Taknemlighed over den Bevaagenhed, hvormed Eders kongelige Majestæt har behaget altid at benaade mig, men i Særdeleshed at Eders kongelige Majestæt ikke alene har fundet for godt at tænke paa de ringe Tjenester, jeg som en tro Tjener af de højmaaende Herrer Staten General, de

Heri nævnes ikke direkte, hvori Faveuren bestod, men det ses, at den angaar baade ham „og hans“, og Brevet følger saa snart efter Udnævnelser, at Professor ved Amsterdams Universitet Dr. G. W. Kernkamp utvivlsomt har Ret, naar han i sin ogsaa for os danske meget nyttige Oversigt over Dokumenter i skandinaviske Arkiver og Biblioteker af Betydning for Hollands Historie¹⁾ ligefrem kalder Brevet en Takskrivelse for hans Optagelse i Adelen.

Skulde man endnu bevare nogen Tvivl, findes her i Rigsarkivet ogsaa følgende anden egenhændige Skrivelse²⁾ fra ham, der til Evidens viser, at Ruijter baade var paa det rene med, at han var dansk Adelsmand og satte Pris derpaa:

Doorluchtichsten Grootmachtigen Coninck, genadigen Heere.

Uwe Conincklijcke Majesteijt believe genadicklijck aen te hooren; hoe dat Ick onlanghs alhier met Luijden hun sulcks verstaende hebbe gesproocken ende geexamineert den jnhoude van het Instrument op het Conincklijcke residentz Slot binnen Coppenhagen verleden den Eersten Augustj 1660 bij wijlen sijne Conincklijcke majesteijt *Frederick de Derde*, ontsterffelijcker memorie, uwe majesteijts doorluchtichsten heer Vader, waarmede denselven genadichlijck belieft heeft gehad, mij, ende mijne wettelijcke erven, ende affklimmende kinderen, ende derselver erven, soo wel mannelijck als vrouwelijck geschlachte te nobiliteren, ende aen te nemen inde Adelijke rang ende ordre van de Rijcken en Furstendomen, die uwe majesteijt bij wettelijcke Successie jegenwoordich loffelijck regeere, Ende dit ten eijnde, om te ondersoecken, off mijn presente hujsvrouwen eenige Voor Soone genaemt Joan Paulusz van Gelder, sijnde ordinaris Capiteijn ter Zee in dienste van desen Staet, ende een wacker man, mede diermate daer onder is begreepen, dat hij sonder reproche ofte opspraecke, hem de geseijde qualiteijt oock mach adscriberen, ende

forenedede Nederlande, for at lyde deres Befalinger, har vist Danmarks Rige, men endog taget dem over Fortjeneste i saa naadig Konsideration, at De af kongelig Bevaagenhed og medfødte prisværdige Godhed har behaget at gøre mig og mine den Ære at benaade os med Deres Kongelige synderlige Faveur, for hvilken Velgerning jeg og mine skulde være evig obligerede med al ydmyg Respekt; jeg skal bede den almægtige Gud om Prosperitet for Eders Majestæt og Deres kongelige Familie og tragte efter i alle Occasioner at vise, at jeg i Sandhed er og skal blive — etc.

¹⁾ G. W. Kernkamp: Verslag van een onderzoek in Zweden, Noorwegen en Denemarken naar Archivalia belangrijk voor de geschiedenis van Nederland. 'S. Gravenhage 1903.

²⁾ Som Indlæg til Sjæll. aabn. Br. 1670, 19 Okt. N. 658 og 669.

toe eijgenen, gelijk onse andere vier kinderen; Maer wij bevinden, dat het selve daer in soo duidelijk niet en wordt geexpresseert, als wel met weijnich woorden soude hebben connen geschieden, mits dat alleen geseijt hadde geworden, *Alsmede dat kindt over dewelcke Ick als Vader representere*, nochtans staet mij voor, dat het de goode meijninge ende jntentie van sijn hoogstgemelte majesteijt doen ter tijdt was, gelijk ick vertrouwe dat sijn Excie den Heere Hendrick Bielcke daer van nock wel de memorie sal hebben, dat het op alle onse tesamen hebbende kinderen, schoon dat deselve bij andere Mannen, ofte vrouwen, door ons mochten wesen geprocureert, soude werden geconfereert ende gegeven, als oordelende dat sulcks naest met de reden ende billickeijt over een quam, om geen inegaliteit, ofte te groote ongelijckheit van Staet ende Conditie tusshen sulcke nae Bloetverwanten als Susters ende Broeders zijn te maecken. Hier over is het dan, dat ick steunende op uwe Conincklijke majesteijts aengeboorne goedertierentheit met behoorlijk respect ende submissie serieuselijck versoecke, dat deselve den meer gemelten onsen Soone van Gelder, ende sijne wettelijcke descendentes, met de voorseijde adelijcke ordre mede gelieft te begenadigen, ende alsoo nevens sijn Broeder ende Susters, onse voorsz: andere kinderen in een egale staet ende Conditie te stellen, met approbatie van eet wapen waer van een affteijckeningh, nevens dese missive, door den heere Broeder in functie Adelaer sal worden geexhibeert, om te sien off het uwe Majesteyt gevalt, andersinds laten wij seer geeren ter dispositie vande selve, om dat te veranderen, ende daer toe, ofte aff te doen, als nae sijn absolujte hooge macht, ende aengebooren genade ende goedertierentheit sal vinden te behooren, uwe ma^t boven dien verseeckerende, dat ick voor dit nieuw bewijs van desselffs goeden ende genadigen wille tmijnwaerts niet alleen sal betuijgen ten hoogsten danckbaer te wesen, maer oock sulcks mijne kinderen inscherpen, mits haer te doen gedencken wat al grooter wældaden wij van haer doorluchtich Conincklijk huijs ende familie genooten hebben, ende noch ter tijdt doen, waeromme van Godt Almachtich wensche, dat heet selve hoe langer soo meer believe te croonen, met Glorie, Prosperiteit, ende uwe majesteyt te zegenen, met een lange ende gelucksalige regeringe, verblijvende, gelijk ick ben

Doorluchtichsten Grootmachtigen Fürst ende Heere
uwe Conincklijke majesteijts

Seer ootmoedigen Dienaer ende onderdaen

Michiel A. d. Ruijter.

Amsterdam den 18: Octobr St: Loci 1670¹⁾.

¹⁾ Indholdet heraf lyder i dansk Oversættelse: Eders Kongelige Majestæt behage naadigt at høre, hvorledes at jeg nylig har talt her med Folk, der

Brevet vidner paa en smuk Maade om, at de Ruijters var en kjærlig Familiefader, hvilket ogsaa andetstedsfra vides, men det var en dristig Tanke af Admiralen, at Adelsdiplomet skulde omfatte ogsaa hans Hustrus Descendenter af hendes tidligere Ægteskab. Thi i det latinske Diplom præciseres det ud-

forstaar sig paa sligt, og udforsket Indholdet af det Instrument, udstedt paa det Kongelige Residentsslot i Kjøbenhavn den første August 1660 af salig Kongelige Majestæt Frederik den 3die, udødelig Ihukommelse, Eders Majestæts durchlauchtigste Hr. Fader, hvorved denne naadigst har behaget at nobilitere mig og mine lovlige Arvinger og Børn i nedstigende Linie og deres Arvinger, saavel af mandligt som af kvindeligt Køn, og optage os i den adelige Stand og Orden i de Riger og Fyrstendømmer, som Eders Majestæt ved lovlig Succession nu berømmelig regerer, og det i det Øjemed at undersøge, om min nuværende Hustrus eneste Forsøn ved Navn Joan Paulusz van Gelder, som er ordinair Søkaptain i denne Stats Tjeneste og en vakker Mand, er deri med indbegrebet, saa at han uden Reproche eller Modsigelse ogsaa kan tilskrive og tilegne sig nævnte Kvalitet ligesom vore andre fire Børn. Men vi finder, at det ikke er saa tydeligt udtalt i Ordene, som det kunde være sket med faa Ord, under den Forudsætning at det blot var blevet sagt: *ligesom ogsaa det Barn, som jeg repræsenterer som Fader*; imidlertid foresvæver det mig, at det den Tid var hans højst bemeldte Majestæts gode Mening og Intention, ligesom jeg tror, at hans Excellence Hr. Admiral Bielcke nok skal have i Erindring, at det skulde være overdraget, konfereret og givet alle vore tilsammen havende Børn, om end ved andre Mænd eller Hustruer end os, idet vi dømte, at saadant nærmest stemmede med Ret og Billighed for ikke at gøre nogen Inegalitet eller for stor Ulighed i Stilling og Condition mellem slige nære Blodsforvante som Søstre og Brødre.

Herover er det da, at jeg forladende mig paa eders Majestæts medfødt Bevaagenhed med behørig Respekt og Submission alvorlig beder om, at De ogsaa vil behage at benaade mer bemeldte vor Søn van Gelder og hans lovlige Descendenter med den førnævnte adelige Stand og saaledes stille ham i égal Stand og Kondition med sin Broder og sine Søstre, vore før ommeldte andre Børn, med Approbation af det Vaaben, hvoraf en Tegning tillige med dette Missive skal blive fremvist af min Hr. Embedsbroder Adelaer, om det behager deres Majestæt. Ellers overlader vi det meget gerne til Deres Disposition at forandre det, at tage til eller tage fra, saaledes som De efter Deres absolute høje Magt og medfødte Naade og Bevaagenhed vil finde behørigt, desuden forsikrende Eders Majestæt, at jeg for dette nye Bevis paa Deres gode og naadige Vilje ikke alene fra min Side skal vise mig højest taknemlig, men ogsaa skal indskærpe mine Børn sligt, for at faa dem til at tænke paa, hvad for store Velgerninger vi har nydt af deres durchlautige Kongelige Hus og Familie og endnu for Tiden nyder, hvorfor jeg ønsker af Gud den almægtige, at han vil behage jo længer jo mer at krone det med Glorie og Prosperitet og velsigne eders Majestæt med en lang og lyksalig Regering, forblivende som jeg er . . . etc.

trykkeligt, hvem der optages i Adelen med Ordene „*Michaelem De Reuter cum suis legitimis haeredibus in linea descendente utriusque sexus*“. Men de Ruijters daværende Hustru nævnes eller omtales aldeles ikke deri, og end mindre findes her nogen Antydning af hendes Børn af andre Ægteskaber end med de Ruijter. En saadan Fortolkning var rent i Strid med de almindelige Adelsrettigheders Natur, og de Ruijter havde intet heldigt Resultat naaet, hvis ikke han selv havde været særdeles velanskrevet hos Kongen og havde haft en indflydelsesrig Ven og Fortaler hos denne.

Denne Ven var den berømte Nordmand Curt Adelaer, der skønt 15 Aar yngre end de Ruijter havde vundet sit Ry som tapper Søkriger, i venetiansk Tjeneste, endnu førend denne, der nemlig fra 1631 til 1652 mest havde sejlet til Koffardis men til Gengæld siden vandt en glimrende Berømmelse som Fører af mægtige Krigsflaader, hvad Adelaer aldrig fik Lejlighed til som Admiral i dansk Tjeneste. Om deres Venskab afgiver tolv Breve fra Adelaer til de Ruijter, som jeg blev opmærksom paa i Rigsarkivet i Haag, og som ved Lejlighed skal blive offentliggjorte, et interessant Vidnesbyrd. Her skal kun meddeles følgende Brev, der viser, hvorledes Adelaer gjorde sin Indflydelse gældende hos Kongen for at fremme de Ruijters sidst anførte Ansøgning, selv om hans Ven her gav ham en haard Nød at knække:

Sijn Exellentie.

Mijn laeste waer den UwEie den 18 deses, seedert van UwEie niet vernommen, waeraen mij referere, van wegen sijn Exie missive, hebbe met behoorlijcke respect aen Sijn Majjesteit selver in eegen handen overlevert en die worden daertoe gebruijckt dat daertoe dieneelijck waer, welck Sijn Majjesteit seer wel opnam, Sijn Exie brief was Sijn Majjesteit Seer aengenaem, hebbe het soo vort gebracht dat UwEie soon, vraw en kinderen sal genobilateert werden met het waepen dat hier neffens gaet, hetwelch Sijn Ex^{te} gelieven can te sien dat het bovenste is van UwEie waepen uijt genomen, doordien UwEie als vader daer over is, en gelieft t'adviseeren off UwEie soo behaegt, het heft heel haert gestaen dat te vercrijgen mijn heer van Geldern sijn liefste mejuffer de Smiet om te nobiliteert te werden. Sijn Majjesteit heft van weegen Sijn Exie wegen toegestemd; daer sijn der wel die 40 à 50000 RD.

solden geeven en vrij wat meer, dat sij d'eere moogten genieten, maer connen daertoe niet commen. Soodrae het gereet is soo sal UE^{ie} met de post oversenden. Hiermede UE^{ie} onder protection Godts befehle verblijvende:

Sijn Exelli^e Oetmoedigste en dienstwillige dienaar en broeder

Am. Cava: Curt Adelaer.

P. S. Mijn soon Schout bij nacht laet UE^{ie} vriendlijck salueren, hoope die eere te hebben UE^{cie} over 5 a 6 te handen te cussen, als verloff soodrae can becommen.

Christianshaven den 25 October 1670¹⁾.

Det er ganske interessant at se, hvorledes først de Ruijter i sin Ansøgning, — uagtet han dristigt nok fremfører den uvidende Fortolkning for at faa sin Adel overført paa Hustruens Søn —, meget forsigtigt ganske henstiller til Kongen at forandre, lægge til eller trække fra i den indsendte Tegning til Adelsbrevet, og hvorledes det siden af Adelaer høfligt berøres, at det øverste i det ny Vaaben er uddraget saaledes „at Eders Excellence staar som en Fader derover“, medens det ny Adelsbrev ret hensynsløst aabenbarer, at dette sker for at vise, at den ny Adelsmand ikke saa meget har sig selv som sin Stedfader at takke for dette adelige Vaaben.

Hvad de Ruijter svarede Curt Adelaer vides ikke, men Jan Pauluszoon van Gelder fik den 19 Okt. 1670 (gl. Stil) følgende Adelsbrev:

¹⁾ Hvad der angaar Sagen her lyder i dansk Oversættelse: Angaaende Deres Excellences Brev har jeg med behørig Respekt overleveret det i Hans Majestæts egen Haand og dertil brugt de Ord, som dertil tjenligt var, hvilket hans Majestæt tog meget vel op. Eders Excellences Brev var Hans Majestæt meget angemenet. Jeg har bragt det saa vidt, at Eders Excellences Søn, Frue og Børn vil blive nobiliterede med det Vaaben, som her vedlægges, hvori Deres Excellence kan behage at se, at det øverste er uddraget af Eders Excellences Vaaben, saa at Eders Excellence staar som Fader derover, og vil være saa god at underrette mig, om det behager Eders Excellence saaledes. Det har holdt haardt at opnaa at faa Hr. van Gelders Kiereste Jomfru de Smiet nobiliteret. Hans Majestæt har indrømmet det for deres Excellences Skyld. Der er dem, som gjerne vilde give de 40 à 50000 Rd. og mere til, for at nyde den Ære, men de kunne ikke komme dertil. Saasnart det er færdigt, saa skal jeg sende Deres Excellence det med Posten. etc.

C[hristianus] V.

. . . His literis patentibus nostro nostrorumque hæredum Successorum nomine palam testamur et universis ac singulis notum facimus, quandoquidem puto majori incitamento ad virtutem acuuntur stimulanturque mortalium animi quam honores ac gloria, et generosa pectora tandem confidentiori ad gloriæ honorisque templum impetu feruntur et ad famam perillustria facinora grassantur, quando se Regalis dextræ purpuræque Contactu sublevatos sentiunt, evehiqve supra vulgus publico applausu, quos propria virtus jam dudum inter cæteros eminere fecit. Ergo et Nos ad JOHANNEM PAULLUM DE GELDER Sceptri nostri apicem porreximus virumque et proprio et majorum merito inclytum sed et inprimis Vitrici sui Michaelis de Ruyter nomine nobis gratum acceptumque in ordinem Nobilium Equestrium horum nostrorum Regnorum oc principatum in Hastiludiis, quæ Torneamenta vocant ac ludis omnibus Equestribus partem locumque habentium recepimus cooptamus, prout nunc prædictum JOHANNEM PAULLUM de GELDER cum uxore liberisque legitimis jam natis et qui nascentur maribus foeminisque, descendentesque ab his legitimo matrimonio nepotes neptesque et ex his propagatas rursus legitimi connubii jure lineas utriusque sexus æterna serie nobilitatis hujus nostræ collegio ac societati addimus adscribimus ac æquiparamus cæterisque horum nostrorum Regnorum Principatum ac ditionum Nobilibus ac Generosis parem prorsus cum facimus haberi que pro talibus ab omnibus singulisque volumus, perinde ac si per avos atavosque paternum maternumque stemma a prisca et nobili prosapia ac stirpe deducerent, omnibusque privilegiis honoribus dignitatibusque ac immunitatibus gaudere fruique volumus jubemus quibus cæteri horum nostrorum Regnorum Principatum ac ditionum Nobiles Equestres ac Generosi gaudent fruenturque aut in posterum gaudebunt fruenturque; inque hujus nostræ Regiæ gratiæ clementiæque signum æternumque monumentum prædicto JOHANNI PAULO DE GELDER et descendentibus ab ipso lineis utriusque sexus Gentilem clypeum et gentilitia insignia auximus ornavimus illustravimus, et sic aucta ornata illustrataque prout hic depicta vivisque coloribus repræsentata extant ubivis locorum in quibusvis ludis equestribus cunctisque honestis occasionibus adeoque ubicunque voluerint ferre ostentare concessimus permisimus, et pro lubitu libere uti fruique. Estque clypeus in quatuor areas partesve divisus, in prima area supremæ Regionis Crux alba sive argentea e solo campove rubei coloris promicat, in altera area in solo cærulei Coloris Cataphractus spadiceo eqvo insidens stricto ense ictum minitatur; in prima area infimæ regionis clepsydra transversim posita in solo candidi sive argentei coloris jacet, in altera ejusdem regionis sive quarta et ultima area culmen fastigiumve lutei sive aurei Coloris in solo fusco attollitur,

duabus ad latus et tertia in medio positis sagittis argenteis cuspidate in altum erecta; totum clypeum parmamve per cancellos aperta liberalis ac nobilis galea obumbrat ex qua cyanei coloris Triton prominet armataque jaculo dextra ictum intentat. Quibus jam dictis insignibus aere nostrae gratiae clementiaeque et collatae nunc in praedictum JOHANNEM PAULLUM DE GELDER liberosque ipsius legitimos ac descendentes utriusve sexus Nobilitatis dignitatisque monumento gaudere fruique ipsum ipsosque perpetuo et in omne aevum volumus jubemus, fierique a quopiam contra haec aut in fraudem hujus nostri diplomatis quidquam prohibemus vetamus. In quorum omnium fidem hasce patentes nostras literas manu nostra subscripsimus et Regia nostro Sigillo corroborari jussimus. Dabant in arce nostra Regio Hafuiæ die 19 Octobris a. Domini 1670 Regni nostri primo.

Det sidst meddelte Adelsbrev med dets Forakter afgiver ogsaa fra de danske Arkivers Side, om end indirekte, afgjørende Bevisligheder for, at det forholder sig rigtig med de Ruijters danske Adelskab. Thi det var paa Grundlag af sit Adelskab, at han opnaaede sin Stedsøns Optagelse i Adelsstanden, og Beviserne for dette foreligge den Dag i Dag i alle behørige Former. For det første er van Gelders Adelsbrev indført med Vaabenafbildning i de nu i Justitsministeriets 2. Departement opbevarede officielle Kopiebøger over Adelsbreve. For det andet opbevares Konceptet dertil i Danske Kancellis Arkiv¹⁾, og for det tredje findes sammesteds og som Indlæg dertil de Ruijters originale ovenfor aftrykte Andragende med Aftegning af det Vaaben, han foreslog, men hvori van Gelder sluttelig maatte optage to Felter af Stedfaderens. Endelig er Konceptet til sidstnævnte Adelsbrev ogsaa indført i Kancelliets Registrant over sjællandske aabne Breve fra 1670 som Nr. 658—659.

Skulde da ikke de Ruijters eget Adelsbrev lige saa vel kunne spores i de danske Arkiver? Vi have jo nu faaet at vide, at han er bleven adlet den 1 Aug. 1660, og man vil da nemt kunne efterse, om det er blevet indført i den tilsvarende Registrant.

I Registranten over sjællandske aabne Breve finder man fra nævnte Dag fire Skrivelser, Nr. 164—67, hvis Overskrifter lyder

¹⁾ Ved Sjæll. aabn. Br. 1670, 19 Okt. N. 658 og 659, hvorefter ovenstaaende Adelsbrev er gengivet.

Admiral de Ruijters danske Vaaben efter Adelsbrevet af 1. Aug. 1680 (jfr. S. 137 f.).

Det af de Ruijter for Johan Paulusz van Gelder foreslaaede Vaaben (jfr. S. 141 ff.).

Johan Paulusz van Gelders danske Vaaben efter Adelsbrevet af 19. Okt. 1670 (jfr. S. 145 f.).

saaledes: No 164 Michael de Ruijter oc E[u]stachius Püch[l]er
 bref paa aarlig pension, [Brevet selv staar dog in blanco medens
 kun Overskriften er indført], No 165 Maximilianus Rosenkrans
 sich bref paa aarlig pension, No. 166 Niels Gyntelberg Confirmation
 paa sit Adelskab, No 167 Eyler Holch Forlehning-bref paa
 Cronborg 2 Aug. 1660.

Det vil af disse Breves Indhold og navnlig af No 166, som direkte
 angaar en Andens Adelskab, fremgaa, at det utvivlsomt er denne
 Registrant, hvori Afskriften af de Ruijters Adelsbrev burde søges,
 men det er ikke indført, og man finder heri antagelig Forklaringen
 af, at de danske Adelslexikoner ikke have faaet de Ruijter optaget
 i Listen over Danmarks Adel. Man har overset, at dette fremgik af
 Forakterne til Stedsønnens Adelsbrev, og at de Ruijters danske
 Adel saa ofte omtales i den hollandske Litteratur, hvorigenem
 det antagelig ogsaa har fundet Vej til enkelte danske Værker¹⁾).

At Adelsbrevet ikke er blevet indført i Registranten, skyldes
 maaske den Omstændighed, at det blev overleveret de Ruijter, lige
 som han stod i Begreb med at forlade Kjøbenhavn med sin Flaade.
 Man har jo heller ikke givet sig Tid eller Lejlighed til at indføre
 Brevet om de Ruijters Pension i ovennævnte Registrant, men kun en
 Overskrift, der angiver dets Indhold, og til ingen af Brevene har
 Koncepter været at finde.

De tre omtalte Vaabens Udseende fremgaa af modstaaende farvelagte
 Afbildning.

Spørges der om Betydningen af *Felterne i de Ruijters danske
 Vaaben*, bør her ikke forbigaaes en ganske interessant Diskussion
 i det nederlandske Tidsskrift: „De Navorscher“ om dette Emne.

I 10de Bind S. 290 stilles følgende Spørgsmaal underskrevet
 „9 Januarij“: M. Adrsz. de Ruijter siges at være født af ringe
 Forældre. Vi antage det, men spørge: hvorledes kom han til sit
 Vaabenskjold, ikke hvad de Felter angaar, der vedrører Sø-
 væsenet, Kanon, Skib, Løve²⁾ o. s. v., og ikke med Hensyn til

¹⁾ Saaledes: S. A. Sørensen, Kjøbenhavns Belejring 1658, S. 155, H. D. Lind,
 Kong Fred. III's Sømagt, S. 200 og flere danske Konversationslexikoner.

²⁾ Jeg forbigaaer foreløbig den Del af Diskussionen, der angaar Feltet med
 Løven, der blev indsat i Vaabenet i Anledning af, at Kongen af Spanien
 havde udnævnt ham til Hertug og „forbedret“ hans Vaaben dermed,

det Felt, som forestiller en Rytter. Men vi sigter til Hovedfeltet som er rødt, belagt med et Sølvkors?

Spørgeren fik i 11te Bind S. 121 to Svar. Et meget overlegent fra „Menno“, der finder det mærkværdigt, at nogen har kunnet spørge om, hvorledes de R. er kommet til sit Adelskjold, og anvender paa ham, hvad en Medarbejder ved „de Navorscher“ skrev: „at mange vil nok vide noget, men ikke gjøre sig den Ulejlighed at spørge Kilderne“. Han omtaler derpaa efter Brandt (S. 214) Frederik III's Adelsbrev af 1 Aug. 1660, Karl II af Spaniens Diplom af 5 Aug. 1676 m. m. Hovedfeltet, gætter han, er det danske Flag, og han nævner sluttelig, at, selv om det ikke staar paa de R.s Gravsten, var dennes Vaaben forsynet med en af Hjelmen opdukkende harniskklædt Mand med Sølvsværd med Guldfæste, og henviser til Vaabenafbildninger i J. R. Rietstaps Armorial général S. 910 og 911.

En anden svarer under Mærket $\varphi^2 - \varphi$, at de forskellige Felter efter hans Mening, med Undtagelse af Skibet og Kanonen, ere laante af det danske Vaaben, hvori den harniskklædte Rytter forestiller Ditmarsken og et gyldent Kors i blaat Felt Delmenhorst, og mener, at det kan være en Tilfældighed, at Rytteren svarer til hans Efternavn, ligesom det er en Tilfældighed, at den franske Michaels-Orden svarede til hans Fornavn [!].

I samme Bind S. 185 tilbageviser „9 Januarij“ Mennos bitre Beskyldning. Selv kendte han meget godt, hvad der stod hos Brandt om de Ruijter S. 215, men han havde lagt Mærke til, at der sammesteds i det aftrykte Adelsbrev stod omtalt, at Frederik III til Brug for de R. og hans lovlige Arvinger havde forbedret hans „gamle Skjold og Slægtvaaben“ saaledes, at de maatte føre en fri adelig og kronet Hjelm, og han spørger kun om, hvorledes de R., der var af ringe Forældre, var kommet til det Sølvkors i det røde Felt. Mennos Gisning finder han ikke uantagelig, men kun en Gisning. Spørgsmaalet var dog ikke grebet ud af Luften. Brandt omtaler Side 4, at en dansk Genealog har ment,

men saa sent, at hans Død indtraf, inden han fik Underretning derom, hvorfor han aldrig selv førte saadant Vaaben, som imidlertid fik rig Anvendelse ved Begravelsen.

at de Ruijters Moder var Skud af en dansk ell. norsk Adelsslægt (Rytter), og derfor var den skjulte Hensigt med hans Spørgsmaal at opdage, om denne Slægt havde ført et Kors i Vaabenet¹⁾, og de Ruijter saaledes ikke blot havde faaet Moderens Navn, men ogsaa hendes Vaaben. Og han slutter, aabenbart fornøjet med sin Afvæbning af Menno: Ligger nu Kilderne til Besvarelse af mit Spørgsmaal saa lige for Haanden? Menno, lær mig at finde dem!

Endelig kommer (i samme Bind) en i Heraldiken bevandret Mand „J. ter Gouw“ og fortæller, at han allerede har talt om de Ruijters Vaaben i en Artikel „Over wapens en wapenlegenden“ i Dietsche Warande²⁾ del V bl. 453 og 454.

Han besvarer efter at have nævnet Felterne Hovedspørgsmaalet kort og rigtigt: „Dannebrog er Symbolet paa Danmark, og tydeligere kunde ikke i heraldiske Billeder fremstilles: Danmark forsvaret af de Ruijter til Søs og til Lands“. Han tilføjer, at Hjelmmerket ogsaa tydeligt viser, at de R. havde erhvervet Adelen ved sin Tapperhed. Om Dannebrog henviser han til ovennævnte Afhandling. I Anledning af „9 Januarij“s sidste Bemærkning advarer han mod at lægge for megen Vægt paa Ordene om de R.s „gamle Skjold og Slægtevaaben“; det var kun en Formel i hine Dage, der stod i Forbindelse med et Kunstgreb beregnet paa at skaffe den nysadlede et gammelt Stamtræ, som om han med eet ogsaa var af gammel Adel! . . . Det kunde ikke falde en dansk Genealog besværligt at opdage en høj adelig Slægt Reuther [Rytter] og at antage, at de R.s Moder var et Skud af denne Slægt. Ligesom naar den tyske Kejser sommetider — for gode hollandske Dukater — forlenede en hollandsk Patricier med et adeligt Diplom, saa har han strax udfundet, at den hollandske Patricier nok var en Ætling af et eller andet andet adeligt Hus i Schwaben eller Tyrol, hvilket da na-

¹⁾ Dette er ikke Tilfældet med nogen af de to her uddøde Adelsslægter Rytter, hverken den danske eller norske, ligesom der overhovedet ikke kendes nogetsomhelst til, at de Ruijter skulde stamme fra nogen af disse Slægter paa mødrene Side.

²⁾ Denne Kilde har jeg desværre ikke hertillands kunnet efterse.

turligvis enhver gerne troede, siden det var bekræftet med det kejserlige Segl. Saaledes f. Ex. da Kejser Leopold i 1677 gav et saadant Diplom til vor amsterdamské Borgmester Andries de *Graeff*, da hed det sig ogsaa, at hans Forfædre havde blomstret i Tyrol under Navnet *von Graben*.

En udførlig gammel Forklaring og Beskrivelse af Felterne i de Ruijters Vaaben kunde iøvrigt være fundet baade af Spørgeren og den Svarende, hvis disse havde efterset et „Grafdicht“ af den nederlandske Digter A. Moonen, der findes trykt i Brandts Levnetsbeskrivelse af de Ruijter (S. 1052 ff.). Her helliges først et Vers „Op het geheele Wapen van den Amirael“, hvori tales om hans firdobbelte Adelsskjold, Lønnen for Mars' Sønner, om hvilket Ludvig XIV hængte Ridderkæden, og hvortil Karl af Spanien gav den sidste og bedste Perle (Hertugkronen og Hjerteskjoldet). Siden hædres hvert af de fire Felter paa lignende Maade. Først „het Kruis“ (Korset), hvorom Slutningslinierne fortæller, hvorledes det fra Algier fra tusinde Munde høres, at Halvmaanen aldrig krymper sig med større Skræk end for de Ruijters firkantede Kors. Det tredie Vers „De Ruiten te Paerde“ viser, hvorledes de Ruijter stod lige saa blank i sin Rustning som en Perseus, da han svang Oranjobanneret og friede Andromeda (sit Fædreland) fra Britter og Galler. Det fjerde Vers „Het oorlogschip“ beskriver det tredie Felt hans flyvende Hest, Flaadens Tilflugt. Det femte af disse Vers „Het grof Geschut“ viser tydeligst sin danske Oprindelse. Ordlyden af disse fem hollandske Vers er følgende:

Op het geheele Wapen van den Amirael.

Beproefde dapperheit by eene trits van kronen

En onzen staet verdient dees' Helt den Adeldom

En viervout wapenschild, het loon van Mavors Zonen.

Vorst Luidewijk hangt hem de Riddersketen om,

Gy schenkt aen deze kroon de leste en beste parel,

Uw' leeu, den woutvorst self, o Katholyke Karel.

Het Kruis.

Kruisridders belgt u niet om dezen Edelman,

Om Helt *De Ruiten*, al heeft hem uw eedtespan

Te Malte of Rodes 't zwaert niet op de sy gebonden.
 Men fragt het out Algier: dat spreekt met duizent monden:
 Noit kromp de Halve maen, de hoop van Otmans huis,
 Met groter schrik, dan voor de Ruiters vierkant kruis.

De Ruiter te Paerde.

Zoo blank in't harnas stondt *De Ruiter* op't kampanje,
 Wanneer hy, Perseus van ons aengevochten lant,
 De trotze Zeebanier van 't heldenryk Oranje
 Liet zwaeien, en om 't hoeft de dappre rechte hant.
 Hy vryde Andromeda noch voor Britoen en Gallen
 Waer hy met zyn Pegaes den lande niet ontvallen.

Het oorlogsschip.

Dit is het vliegent paert, welk onze Helt beklom,
 Wanneer een Waterdrack, te schielijk opgedondert,
 De vrye Maegt begrimde en dreigde van rondtom.
 Op 't brieschen van zijn stem stondt lucht en Zee verwondert.
 Men hang dit zeepaert met zijn wieken in 't gestarnt,
 Der vloten toevlucht, als de zee afgrijfsijk barnt.

Het grof Geschut.

Dit koper Funen dwong tot zyn gehoorsamheit,
 Toen 't sich voor Nieuburgh liet, gelijk een donder, hören
 Gustaef, mistroostig om zijn' ydlen arbeit.
 Klonk dit geluit, vol schrik te Gottenburgh in d'ooren.
 Men eer, sprak Vrederijk, dit Zegenrijk Metael,
 En schonk het aen den schilt van ons Aerstamirael¹⁾.

Fra Begravelsen har man endnu yderligere Vidnesbyrd om,
 hvor stor en Rolle det adelige Vaaben og dets i ovenstaaende
 Digt besungne Emblemer, spillede i hine Tider. Vi kunne endnu
 følge det paa hosstaaende Afbildning af hans Ligbegængelse fra
 Brandts Levnetsskildring af ham, selv om de stærkt formindskede

¹⁾ Det sidste Vers (om det grove Skyts), der udelukkende sigter til de
 Ruijters Fortjeneste af Danmark lyder oversat paa dansk:

Det Kobberstykke Fyen til Lydighed har bragt,
 da det for Nyborg som en Torden lod sig høre.

Gustav, mistrøstig ved forgæves anvendt Magt,
 dets Brag til Gothenborg klang skrækkelig i Øre.

Men Fred'rik loved' det velsignede Metal,
 som til sit Adelsskjold han gav vor Admiral.

Enkeltheder (der dog i det her givne Udsnit er i samme Størrelse som paa Originalen hos Brandt) kun ere meget utydeligt udførte. Vi skulle efter Originalen nævne hvad Numrene paa Billedet forestiller. N. 7 Vier Trompetters. N. 8 De Groote Admiraals Vlagh (med hans danske Adelsvaaben). N. 9 De Standaert (med de 4 Felter heraf). N. 10, 11, 12, 13 De vier Quartieren (hvor man skælner Korset og mulig Kanonen som de to sidste). N. 14 Het groete Blasoen (ligeledes aabenbart det danske firdelte Vaaben). N. 15 De Spooen. N. 16 De Handschoenen of Gantelets¹⁾. N. 17 Het Rapier. N. 18 Het Kasquet (Hjælmen). N. 19 De Wapen Rok (hvorpaa atter det firdelte Vaaben). N. 20 Het Rouw Paardt (Sørgehesten). N. 21 De Tweede Standaert (ogsaa med Vaabenet). N. 22 De Curassier met de Regimentstok. Og endelig N. 23, Ligkisten, bekranset af Vaabenskjolde med det samme Vaaben, baaren af N. 24, 4 Admiraler, og N. 25, 16 Kaptajner.

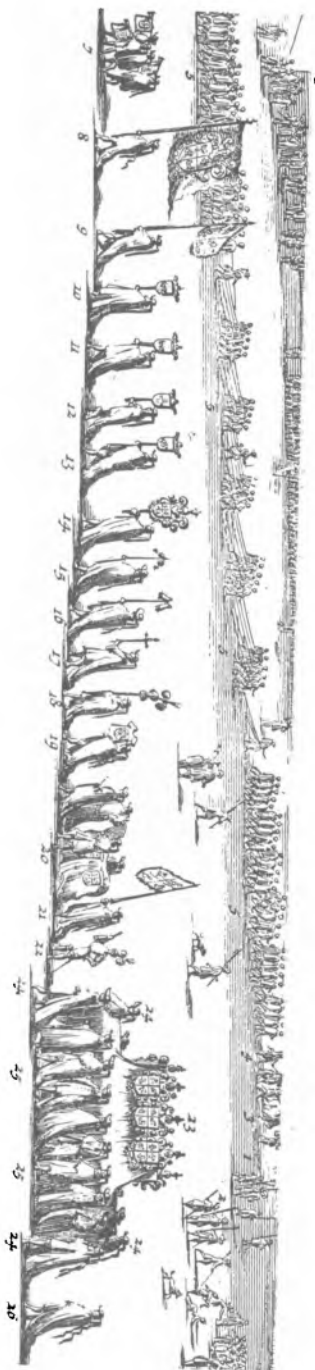
Hans Landsmænd gav ham ikke blot denne fyrstelige Begravelse men

¹⁾ Disse ere i nævnte Sang ogsaa besungne i følgende svulstige Vers:

Met ongeschoede vuist en klem van forsse
vingeren

Kan Hollant Jupiter van zyn' zeeadelaer
Den glóenden blixem in de Britsche
vlooten slingeren.

Hy hoeft geen hantschoen, die geen
vier freest noch gevaer.

ogsaa et Æres-Gravmæle eller som Hollænderne ikke med Urette efter Ordenes danske Betydning kalder det en „Praelgraf“, hvori atter det danske Vaaben spiller en stor Rolle, om end som før antydet, „forbedret“ med spanske Hertugkroner, en rød Løve som Hjerteskjold og som Skjoldholdere en Løve og Hest, hvad alt nøjere kan ses af en anden Afbildning (S. 1010) hos hans Levnetsskildrer Brandt, som saaledes ogsaa uden Støtte af de her fremdragne Dokumenter fra de danske Arkiver har fremført Kendsgerninger om hans danske Adel af tilstrækkelig Vægt til, at ingen af hans Læsere vil tvivle herom.

Før vi forlade Felterne i de Ruijters Vaaben kan det være af Interesse at iagttage, hvor megen Overensstemmelse i Valget af Symbolerne, der hersker mellem de to Venner og Sølhelte de Ruijters og Adelaers Vaaben, som de fik bekræftede af Frederik III henholdsvis 1660 og 1666. Begge henvender Tanken paa det Land, hvor de kæmpede, men medens de Ruijter som Symbol paa det Land, han forsvarede, fører Dannebrog i første Felt, fører ganske vist Adelaer hverken Venedigs eller Hollands Vaaben men 3 Halvmaaner, der tyder paa Fjendens Mærke. Ved Valget af de andre Felter er Ligheden saa meget større. De Ruijter fører en Rytter svarende til *sit* Navn, Adelaer en Ørn (hollandsk adelaar) svarende til *sit*, begge førte et Orlogsskib i Vaabenet (dog Adelaer i et Hjerteskjold, hvorved han fik et Felt mere), og medens de Ruitere i sit ene resterende Felt førte et Stykke grovt Skyts til Erindring om Slaget ved Nyborg, fik Adelaer til Minde om sine Sejre to Felter, et Kastel med 9 Kobberstykker og et Tyrkerhoved paa Spidsen af et Sværd.

Medens der paa Hjernen af det førstomtalte Vaaben findes som Tapperhedssymbol en væbnet Rytter, findes paa det andet som Trofæer 7 Galejgalioner med 7 Standarter (i Forbindelse med en Lykkegudinde). Betyder det ene Vaaben: Danmark forsvaret af de Ruijter til Lands og Vands, betyder det andet Vaaben lige saa tydeligt: Halvmaanen angrebet af Adelaer til Lands og Vands.

Efter nu at have fremført forskellige fra dansk Side mer eller mindre upaaagtede Vidnesbyrd om de Ruijters Optagelse i den danske Adel og om hans Vaaben, vilde det falde naturligt hertil at knytte nogle Bemærkninger om *Grunden til at han adledes*, hvis det ikke paa Forhaand var givet, at de Ruijters store Fortjenester af Danmark i Krigen mod Sverrig i Aarene 1659—60 i Hovedtrækkene er velbekendte. Vil man gaa nærmere i Detailler kan en god Høst gøres fra de Ruijters egen Journal, ført under hele hans Ophold i Danmark, som jeg blev opmærksom paa og fik afskrevet i Rigsarkivet i Haag, hvortil den — heldigvis først efter Marinearkivets ulykkelige Brand i 1844 — er afgivet fra Familien. Enkelthederne herfra hører dog Krigshistorien og ikke Personalhistorien til. Lidet er overhovedet ellers bekendt herhjemme om de Ruijters Ophold i Danmark og hans Forhold til Kongerne Frederik III og Christian V, til hvem han gennem disse Belønninger, trofast som han var, knyttedes nærmere, og et Par Sider herom vil antagelig derfor naturligt slutte sig til Oplysningerne om hans Optagelse i den danske Adelsstand.

De Ruijter har sikkert tidligt som Sømand gjort Bekendtskab med de danske Farvande, og der bevares endnu i Rigsarkivet i Haag en Journal, han i 1633 har skrevet som Styrmand paa en Grønlandsfarer; dog var han ikke i det Land, vi nu kalde Grønland, men i Omegnen af Spitsbergen, for at fange Hvaler. Han foer endnu næsten en Snes Aar som Styrmand og Skipper mest til Koffardis, før han 1652 blev Schoutbynacht og siden yderligere vandt Berømmelse som Admiral. Med Fr. III har han neppe gjort Bekendtskab før muligvis i 1656, da han og Pieter Floriszoon i Maj Maaned med to Eskadrer kom til Helsingør for der at oppebie deres Overadmiral Obdam eller Wassenaer, og senere med Flaaden at beskærme de hollandske Skibe i Østersøen og specielt Farten paa Danzig under Krigen mellem Sverrig og Polen. De Ruijter tog da ind til Kjøbenhavn for at forhandle med de hollandske Gesandter, og Brandt meddeler, at han ved den Lejlighed hilste paa Rigshovmesteren, Kansleren og Admiral Lindenov. Naar det i Registeret (men ikke i Teksten)

til nævnte Værk ogsaa hedder, at han dengang hilste paa Kongen af Danmark, er det dog muligt, at Forfatteren har forvexlet ham med Wassenaer, som kort efter gjorde Kongen sin Opvartning og ved den Lejlighed fik Elefantordenen; mulig har dog ogsaa de Ruijter dengang været i hans Følge.

Hans Samtale med de danske Rigsraader synes ikke at have været helt uden Frugt, jfr. en Skrivelse fra Rigsraadet til Kongen af 24 Sept. 1656, hvori siges:

„Tiderne vdkreffue oc vel, att Floden skulle til forestaaende Foraar være j beredskab, oc att derhos tenckis paa dychtige oc erfarne Officerer, huortil wj nu ingen bedre E. K. M.^{tt} vide at faaeslaa end de Rytter, som Tieniste, om den hannem tilbiudis, formoedes vel at skulle acceptere.“¹⁾

Maaske har Rigsraaderne netop ved nysomtalte Sammenkomst forhørt sig, om han skulde være villig til at træde i dansk Tjeneste. At han skulde givet noget Løfte i saa Henseende, har jeg dog ikke fundet omtalt i hollandske Kilder.

I Mai Maaned 1659 fik Vice-Admiral de Ruijter Overbefalingen over en Flaade paa henimod 40 Skibe med Ordre til at stille sig under Lt. Adm. Wassenaers Overanførsel i Kjøbenhavn, hvor han skulde landsætte Undsætningstropper. Forskellige diplomatiske Forhandlinger hindrede længe Flaaden i at virke til Fordel for Danmark. De Ruijter maatte først gaa til Beltet. Først 24 Juli n. St. kom han til Kjøbenhavn, Dagen efter besaa han Staden og dens Befæstning. Den 1 August om Eftermiddagen traf Wassenaer og han ombord hos Henrik Bjelke sammen med Kong Frederik III, der bad dem gaa under Sejl i hans Paasyn, men det var for sent. Næste Dag gik de under Sejl, men Dagen efter kom de hollandske Gesandter ombord og forbød dem at agere mod Svenskerne. Endnu den 18de klager de Ruijter i et Brev²⁾ over, hvor det er en bedrøvelig Tjeneste at ligge unyttig her med Flaaden mellem Møen og Stevns og Dag efter Dag ikke opleve mere, end om de var i Holland. De fik

¹⁾ Danske Magazin 3 R. 4 B. S. 299.

²⁾ Jfr. Brevkoncept i Rigsarkivet i Haag.

ikke en Gang Lov at sætte Tropperne i Land, saa der var mange Munde at føde til ingen Nytte og stor Omkostning og Besvær. I November 1659 er det, at de Ruijter ved at overføre Tropper til Fyen, landsætte dem ved Kerteminde og beskyde Nyborg bidrager saa mægtigt til Svenskernes Nederlag. Hans før omtalte utrykte Journal bringer en daglig Beskrivelse af Foretagendets Gang. Da han den 17 kom til Kjøbenhavn, blev han buden til Kongen om Aftenen og siger derom i Journalen: vi blev fortræffeligt underholdte, og der var stor Glæde hos Kongen og alle de hosværende Rigsraader. Tre Dage efter fik han en smuk Belønning af Kongen. Vi kunne endnu sammesteds se, hvorledes han refererer det uden Spor af Praleri blandt Dagens øvrige meget dagligdags Begivenheder:

„Item den 20 om Morgenen smukt Vejr, Danzig-Konvojen kom noget nærmere Staden. Efter Middag kom Hr Admiral Beelkens [∴: Bjelke] til mig og gav mig fra Kongen af Danmark en skøn Guldkæde med en skøn Medaille derved, ellers [hændte] intet synderligt [!]. Isen blev paa Vandet, men det frøs ikke haardt; Vinden fremdeles ost syd ost hele Natten til den 21de.“ Hans Biograf Brandt tilføjer: „Denne Kæde var af fire og femdobbelte Led flettet i eet. Dronning Sofia Amalia havde egenhændig bundet en Guldmedaille derpaa, paa hvis eene Side Kongens Billede stod, besat med to og fyrretyve Diamanter; paa den anden Side saa man et Orlogsskib paa Søen, og derunder hang en skøn Perle. Dette var det højmodige Kendetegn paa hans kongelige Gunst og Taknemlighed over de Ruijters Heltebedrift og den Tjeneste, der var vist Kongen og Riget. Nogle fortæller, at Kongen, da de Ruijter takkede ham for Gaven, blandt andet sagde til ham: Jeg ved, i den Tilstand jeg er, ikke andet at give ham“. — Aaret efter fandt han dog bl. a. Raad til at give baade ham og Püchler en anseelig aarlig Pension. I Holland fejredes Sejren bl. a. af deres berømte Digter Vondel med Digtet: Het veroverte Vünen.

Nu var Vinteren begyndt, og Flaaden laa indefrossen i det endnu belejrede Kjøbenhavn. De Ruijter isede om Skibene, kommanderede omtrent 1000 Matroser og 400 Soldater til Hjælp

for de belejrede, og den 9 Januar opstillede han dem for Kongen og mange høje Officerer, og Kongen takkede ham for hans gode Omsorg. Den 12 Jan. (2 Nytaarsdag for de danske) havde han Kongen til Gæst med de franske, engelske og nederlandske Ambassadører¹⁾. Birkerod fortæller det samme og tilføjer: „Og stod samme Admiral van Ruyter, saalænge Maaltidet varede, selv for Borde og opvartede sine Giester“²⁾.

Den 13 Februar var de Ruijter hos Kongen for at se hans Kunstskammer. Man undrer sig ikke over, at Jakob Jensen Normands smukke Konststykke falder denne Sømand i Øjnene. Det hedder herom i Journalen: „Her saa jeg mange skønne Rariteter og blandt andet et Skib, 3 Fod langt, som helt var gjort af Elfenben, Master, Sejl, Ankere, Kanoner og fremdeles alt, som hører dertil, meget net og vel gjort, saa det var en Lyst at se.“

Den 23 Februar havde de Ruijter endog Damer ombord, baade Kongen og Dronningen med flere fyrstelige Personligheder, Admiral Bjelke og Frue, Ambassadører og det gik meget muntert til, siger han i Journalen.

Saasnart Isen brød op, var de Ruijter parat til at angribe Svenskerne, men det hindredes snart af Is, snart af Vinden, og afbrødes oftest af de diplomatiske Forhandlinger, og de Ruijter imødesaa iøvrigt med Glæde den kommende Fred. Og da denne var sluttet, tog han meget energisk fat paa at overføre de svenske Tropper, hvis lange Indkvartering var til stor Plage for de danske. Han overførte med stor Højtidelighed d. 22 Juli adskillige faldne, i Helsingør bisatte svenske Officerer, modtog med Høflighed flere svenske Admiraler og omtaler den svenske Nation som en „subtil“ Fjende, som ikke maatte negligeres. Den 8 August meldte de R. Kongen, at han havde faaet Ordre til at føre Flaaden hjem. Om de sidste 2 Dage førend han forlod Danmark, hedder det kort og beskedent som altid, i Journalen:

¹⁾ Jfr de R.s Journal.

²⁾ Biskop Jens Bircherods biogr. Dagbøger for Aarene 1658—1708 ved Chr. Molbech. Kbh. 1846. Sammesteds henlægges Foræringen af Kæden og Medaillen, der nævnes æstimeret paa „nogle 1000 Daler“ urigtigt. til 17 (7 Decbr.).

„Item den 12te om Morgenen, Vinden n. vest, smukt Vejr, blev vi trakterede af General Schack. Samme Dag fik jeg Adelsbrevet fra hans Majestæt [altsaa *Dagen efter* dets Datering af 1 Aug. gl. St. 2: 11 Aug. n. St.], videre den 13. under Sejl til Sundet. Item den 13. om Morgenen ere alle vore Skibe sejlet til Helsingør, og Kongen holt mig op til Middag, saa gik jeg under Sejl med Kaptajn Schey, Vinden Vest, Staden gav mig diverse Æresskud, og vi kom Kl. 6 om Aftenen for Helsingør, Vinden Vest til den 14de.“

Hermed forlod de Ruijter Danmark for stedse, men han var som antydet gennem Brevvexling fremdeles knyttet saavel til Kongehuset som til andre.

I Rigsarkivet i Haag findes et paa tysk affattet Brev til ham fra Frederik III af 29 Jan. 1661, hvori denne anbefaler Vice-Admiral Jørgen Bjørns Søn, „vor bestalter Skibskaptajn Peter Biørns“, der endnu er i sine blomstrende Aar og gjerne vil gjøre sig videre kapabel „under Eders renommerede Conduite“, hvorfor Kongen beder ham godvillig admittere Peter Biørns i Kvalitet af en Volontær ved „Eders berømmelig forehavende Expedition til Strædet“.

I det danske Rigsarkiv findes de Ruijters Svar herpaa, dat. Amsterdam, 20 Apr 1661 n. St., hvori han lover at tage samme Pieter Beerents eller Beerentszoon i Tjeneste ved sin forehavende Rejse til Middelhavet; idet han begynder og slutter med Tak for al Naade af og Bøn om alt godt for Kongen og den kgl. Familie. Fremdeles et andet Brev af 5 Decbr. 1665 med venlige Ønsker for Kongen og Kongehuset om langvarig og god Fred, Rigets Formerelse og Udbredelse m. m., med Underretning om, at Oberst Gorgas med Hustru og to Børn ere tagne tilfange, og om at han selv har travlt med at gøre Flaaden klar og faar den i god „Positur“ mod Engelskmanden, haabende bedre Succes end i forrige Bataille.

Den 29 Febr. 1668 tilskrev Kongen de Ruijter atter et Anbefalingsbrev, der nu findes i Rigsarkivet i Haag, for Peter Dannel, Søn af afdøde Kaptajn David Dannel, til at blive Assistent i det ostindiske Kompagni.

De opbevarede Kongebreve er dog meget faa og mindre oplysende end Curt Adelaers om det gode Forhold mellem Kongefamilien og de Ruijter. Af disse ses bl. a., at Fr. III meget havde ønsket de Ruijters Portræt, og at denne engang havde sendt et Maleri, der gik tabt ved en Stranding. Adelaer var ked af at skulle melde Kongen det, men denne havde ikke uden Lune svaret, at det dog altid var godt, at det kun var Portrætet og ikke Manden, der var druknet. En Erstatning for det druknede Billede er sagtens det smukke Portræt af de Ruijter, malet af Ferdinand Bol, der endnu smykker den kgl. Malerisamling, og hvorefter Gengivelsen over Artiklen er tagen.

Til Christian V stod de Ruijter lige saa vel i et godt Forhold som til Frederik III. Vi have foran set, at det var Christian den Vte, der paa de Ruijters Ansøgning optog hans Stedsøn van Gelder i Adelsstanden, hvilket skete saa tidligt efter hans Tronbestigelse, at han vel endog er den første, hvem denne Ære vederfores. Forresten havde de Ruijter allerede i Juli 1659, medens Frederik III trakterede de hollandske Admiraler paa Amager, underholdt sig endel med den da kun 13aarige Prins, og siden udtalt, at denne havde talt med saa megen Kundskab og saa god Dømmekraft, at man skulde tro han var 25 Aar gammel¹⁾. Efter de Ruijters Død 1676 sendte Kong Christian V d. 21 Juni følgende Kondolence Brev til Enken Anna de Gelder²⁾:

Christianus Quintus etc. Wir haben auß dem in Ewren Nahmen an Uns abgelaßenen Unterthänigstem Schreiben³⁾ den Todtlichen hintritt Ewres Seel: Ehemannes des *Lieutenant Admiral Michael de Ruyters* mit sonderbahrem Leidtwesen ersehen, gestaldt Unß nun deßen gute qualiteten, Undt Unßerm Königl. hauß erwiesene Unterthanigste Devotion gnugsahm bekandt, und wir daher demselben gerne ein längeres Leben hetten wündschen

¹⁾ Brandt S. 175.

²⁾ Udkrevet efter Kopien i Außländische Registrant 1674—76 fol. 287 i det danske Rigsarkiv, hvor den af en Fejltagelse er dateret 21 Juni 1678 for 21 Juni 1676.

³⁾ Skrevet i Enkens Navn af Svingersønnen Bernardus Somer, dat. Amsterdam 6 Juni 1676 (Danske Rigsarkiv, 1 Afd., Holland A., Breve fra bekendte Hollændere 1670—77.)

mögen, alß nachdeme Eß den Allerhöchsten anderst gefallen, werden Wir nicht unterlaßen, ermelten Ewres Ehemans guten *Meriten* stets eingedenck zu verbleiben, und die Unßerm Königl. hauße geleistete vnterthänigste dienste umb Euch und die Ewrige bey fürkommenden Gelegenheiten in Königl. hulden und Gnaden allemahl zu erkennen geben etc.

Medens vi ovenfor have set tilstrækkelig afgørende Vidnesbyrd om de Udmærkelser, de Ruijter modtog af Kong Frederik III 1659 ved den omtalte Kæde og 1660 ved Optagelsen i den danske Adel, er der endnu af nogle tillagt ham en tredie meget fornem Udmærkelse fra dansk Side, som jeg dog endnu hverken kan bestemt bekræfte eller benægte.

I en Artikel i „de Navorscher“ for 1876 fortæller Redaktøren P. Leendertz forskellige Exempler paa, hvorledes man ofte tillægger berømte Personer Anekdoter, som have passeret i deres Tid, idet man har glemt, hveni de angaa, og saa, for dog at knytte et Navn til Fortællingen, sætte dem i Forbindelse med et kendt Navn fra samme Tid uden at tage det saa nøje, om det passer. Blandt andet omtaler han, at „De almanak der Maatsch. tot Nut van't Algemeen“ fra 1857 S. 119 meddeler følgende: Da Michiel Adriaansz de Ruyter af Kongen af Danmark blev udnævnt til Ridder af Elefanten, en Ridderorden hvorfor man maatte betale 2000 Rigsdaler [!], men som ogsaa for danske havde mange Fordele, Frihed for Besværinger o. s. v., hvorfor vor Admiral naturligvis ingen Brug havde, takkede han Kongen venligt, men læggende Dekorationen paa sin Haand sagde han smilende til Kongen: „Sire! hvad skal det store Bæst leve af?“ Kongen forstod ham og skænkede ham tillige en god Aarpenge. Leendertz tilføjer: „Vi begynder at tvivle paa Sandheden af denne Anekdote, naar vi læser, at de Ruijter fire Aar, efter at han var bleven Ridder af Elefanten, fik en Aarpenge af 2000 Gylden af Kongen af Danmark, da vi hos hans omhyggelige Levnetskildrer Brandt finder, at han allerede tidligere havde faaet en Aarpenge af denne Konge. Dog er Historien passeret men med Kortenaar, ikke med de Ruijter. I Begyndelsen vidste man det; men en eller anden har senere hørt det fortælle. Kortenaar har

han sandsynligvis ikke kendt, men han vidste, at Begivenheden var foregaaet med en hollandsk Admiral og nu har den bekendteste af de Admiraler, som ogsaa har staaet i Forbindelse med den danske Konge og ogsaa har baaet Elefantordenen [! ?], maattet laane sit Navn dertil, for at fylde Hullet.“

Det er mere end sandsynligt, at Leendertz har Ret i, at Vittigheden med Elefanten ikke kan tillægges de Ruijter, saalidt som selve Ordenen, det er nemlig næsten utænkeligt, at de Ruijter 3 Aar, før han fik Guldkæden (1659), og 4 Aar, før han blev adlet (1660) skulde have faaet den højforfemte Elefantorden. Men Leendertz's Rettelse er sikkert urigtig; thi selv om vore Kilder til Oplysning om Elefantordenen er meget mangelfulde om Tiden før 1690, er der al Grund til at tro, at Kortenaer endnu langt mindre har haft Ordenen end de Ruijter, og det uagtet hele nævnte Anekdote udtrykkelig fortælles om ham i von Aa's Biogr. Woordenbook der Nederlanden (III, S. 743). Denne var ganske vist en udmærket Sømand men af ganske ringe Herkomst og er snarere bleven forvexlet med Wassenaer selv, hos hvem han endnu i 1658 kun var Skibschef, medens denne netop i 1656 (de omtalte 4 Aar før de Ruijter blev Ridder) som Leder af en hollandsk Østersøflaade hædredes med Elefantordenen, som sjældent tildeltes andre end fyrstelige Udlændinger og kun her vides af nævnte Konger at være tildelt de af Herkomst mere fornemme hollandske Admiraler Wassenaer og Cornelius Tromp (1675), der begge vare Baroner. Den sidste blev endog dansk Greve (af Sølvisborg).

For at faa Vished om, hvorvidt de Ruyter har været Elefantridder eller ej, ligger det nær at gennemse Peder Biørns 1776 udgivne: Nye Samling over Riddere af Elephant og Dannebrog's Ordenen fra Aar 1660 til 1776. Men her nævnes han ikke. Paa en Henvendelse til Ordenshistoriografen, Hr. Professor Troels Lund, har denne velvillig svaret mig, at den i Ordenskapitlet beroende Fortegnelse over Elefantriddere ganske vist gaar tilbage til 1660 men kun omfatter dem, der var ilive 1690 (hvorfor man ikke her kunde vente de Ruijter nævnt). Nogle haandskrevne gamle Fortegnelser paa det kgl. Bibliothek og navnlig Thottske

Saml. 766 Fol. nævner adskillig flere Elefantriddere i Fr. III's og Chr. V's Tid end Bjørn, men ej heller de Ruijter.

Jeg vilde derfor betragtet det som ganske givet, at han ikke havde været Elefantridder, hvis ikke et enkelt ret vægtig Vidnesbyrd talte derfor. Paa Udskriften af det i Rigsarkivet i Haag opbevarede føromtalt Brev fra Frederik III til de Ruijter af 29 Januar 1661 staar efter den mig meddelte Afskrift „Dem Edlen und Manhafften unszerm lieben besondern Michael de Reuter, Rittern der ordre des Elephanten, und Ihrer Hoch unndt Mögenheiten, der Herrn Staten General, bestalten Vice-Admiral.“ Man kan jo sige, at naar den enevældige Konge skriver saaledes til ham, om det saa er paa Udskriften af et Brev, saa er han eo ipso Elefantridder. Men paa den anden Side, Kongen har jo ikke selv skrevet det, Skriveren kan have taget fejl, og paa det senere Kongebrev af 20 Febr. 1668 staar det ikke og ej heller paa et eneste af Admiral Curt Adelaers 12 Breve fra 1669 og 1670, hvad der er end mere paafaldende, da denne dog søgte at skaffe de Ruijter al Ære og Fordel hos Kongen og som god Hofmand neppe har forsømt Titulaturen. Kun paa 2 Breve fra 1670 har han nævnt ham Chevalier, og hermed tænkes sagtens paa den franske St. Michaels Orden, som han da havde. Man kan ikke godt tro, at Curt Adelaer ikke her udtrykkeligt havde paaskrevet Navnet paa den fornemme danske Orden i hans Titel, om de Ruijter havde havt den. Endvidere er det lidet troligt, at de Ruijter efter at være optaget i den danske Adelsstand d. 1 Aug. 1660 i det Øjeblik, da han forlod Danmark, allerede inden 29 Jan. 1661 tillige skulde have faaet Elephantordenen, og endelig havde han i saa Fald sagtens ladet Ferdinand Bol anbringe den danske Orden paa det til Kongen af Danmark malede Portræt, der maa være malet flere Aar efter 1661, siden han herpaa bærer den i August 1666 af Kongen af Frankrig modtagne St. Michaels Orden, for ikke at tale om, at Brandt, der stod hans Familie saa nær, i saa Fald ogsaa nok skulde have faaet Plads til at omtale Elephantordenen i hans Biografi, hvor han anvender over tusinde Foliosider til at fortælle alle kendte Enkeltheder om hans Liv og navnlig hvad der tjener til hans Ære.

Om de Ruijter har haft denne ydre Udmærkelse mere eller mindre, spiller dog nu en ganske underordnet Rolle. Han optraadte her i Krigen 1659—60 som Leder af en nederlandsk Flaade, og man kan ikke bebrejde ham, at hans usvigelige Pligt-troskab mod hans Fædreland af og til maatte afholde ham fra Foretagender, som de danske kunde have ønsket, men som stred mod hans Pligt. Mange Gange havde han af et godt Hjerte benyttet en gunstig Lejlighed til at forsvare Danmark mod dets overmægtige Fjende, om ikke Haagerkoncerterne havde bundet hans Hænder, og hans Hjælp til Generobringen af Fyen var af en saa overordentlig Betydning for Danmark, at man kun med Tilfredshed kan konstatere, at Frederik III gjorde sit til at hædre ham ved at optage ham i den danske Adelsstand saa vel som ved forskellige Hædersgaver, og navnlig den betydelige Gave af 2000 Gylden paa Livstid.

Ved en anden Lejlighed vil det antagelig kunne interessere Tidsskriftets Læsere at erfare lidt nærmere om den Efterslægt, der kan takke Michael de Ruijter og Johan Paulusz de Gelder som Stamfædre for, at de have Krav paa at mindes blandt Danmarks øvrige Adelslægter.

Fortegnelse over Bidragydende¹⁾ til Personalhistorisk Tidsskrift i de forløbne 25 Aar.

Samlet af Poul Bredo Grandjean.

Baron C. S. Th. Adeler. — Kammerherre, Oberstlieutenant C. J. Anker. — Adjunct M. Arnesen. — Traducteur Fr. Bajer. — Dr. phil. Gustav Bang. — Sognepræst V. Bang. — Forfatter Fr. Barfod. — Sognepræst Imm. Barfod. — Cand. juris Soplus Bauditz. — Frk. Emilie Bernhoft. — Archivskriver Jul. Bidstrup. — Købmand Fr. Bing Buck. — Universitetsbibliothekar S. Birket Smith. — Premierlieutenant Chr. Blangstrup. — Forfatter L. Bobé. — Lærer P. C. B. Bondesen. — Rigsarchivar, Dr. phil. C. F. Bricka. — Overbibliothekar, Dr. phil. Chr. Bruun. — Cand. Ch. Brøndsted. — Professor Nic. Bøgh. — Archivar, Dr. phil. Chr. Villads Christensen. — Kammerraad C. Christensen. — Cand. mag. Carl S. Christiansen. — Bibliotheksassistent, cand. mag. Jul. Clausen. — Bureauchef Alf Collett. — Forfatter Edgar Collin. — Exam. juris F. Crone. — Dr. phil., Professor L. Daae. — Fhv. Statsraad, Toldcasserer L. Daae. — Professor F. C. B. Dahl. — Cand. pharm. E. Dam. — Directeur C. Delgobe. — Cand. phil. Karl Dons. — Justitsraad Sofus Elvius. — Rector A. E. Erichsen. — Dr. phil. Kr. Erslev. — Secretair S. H. Finne-Grøn. — Dr. phil., Underbibliothekar J. A. Fredericia. — F. R. Friis. — Grosserer Vilh. Foss. — Genealogisk Institut. — Cand. juris Th. Graae. — Oberstlieutenant H. F. Grandjean. — Litterat P. B. Grandjean. — Archivsecretair G. L. Grove. — F. Chr. Grønvald. — Bernt Grønvold. — Forstassistent A. Hagemann. — Boghandler Ejler H. Hagerup. — Adjunct J. Hanssen. — Oberstlieutenant H. W. Harbou. — Redacteur Th. Hauch-Fausbøll. — Dr., Overlærer A. Heise, — Capitain B. Hielm. — Oberstlieutenant J. C. W. Hirsch. — Capitain C. C. W. F. Holck. — Etatsraad J. J. Holten. — Overretssagfører G.

¹⁾ anførte med Angivelse af den Stilling, de beklædte ved det af dem sidst indgivne Bidrag. De, der kun have ydet Bidrag til „Spørgsmaal og Svar“, „Tillæg og Rettelser“ o. l. ere dog ikke medtagne.

Huitfeldt. — Rigsarchivar H. J. Huitfeldt-Kaas. — Cand. theol. Julius Høyer. — Dr. med., Læge V. Ingerslev. — Lærer F. Jacobsen. — N. C. Th. Jessen. — Frk. Selma Jessen. — Coloni-
bestyrer J. C. Joensen. — Lærer S. Jørgensen. — Dr. phil.,
Bibliotheksamanuensis Karl Henrik Karlsson. — Læge F. C. Kiær.
— Provst L. Koch. — Archivregistrator Fr. Krarup. — Archivar
G. N. Kringelbach. — Provst J. F. Lampe. — Proprietair C. V.
Langkilde. — Capitain J. A. L. Lesser. — Sognepræst H. D.
Lind. — Cand. polit. H. Lund. — Archivfuldmægtig O. G. Lundh.
— Boghandler J. L. Lybecker. — Oberst Emil Madsen. —
Archivassistent E. Marquard. — Cand. phil. O. C. Molbech.
— Capitain C. M. Munthe. — Adjunct H. Munthe-Kaas. —
Bibliotheksassistent, cand. mag. H. Ehrencron-Müller. — Dr.
phil., Archivar O. Nielsen. — Professor C. Nyrop. — Di-
recteur Bernhard Olsen. — Lærer A. Petersen. — Archivsecre-
tair C. U. A. Plesner. — Journalist Fred. Poulsen. — Archiv-
amanuensis W. Rasch. — Skolebestyrer H. Rasmussen. — Gods-
forvalter, Etatsraad O. F. C. Rasmussen. — Capitain K. C.
Rockstroh. — Archivassistent H. C. Roede. — Baron G. Rosen-
krantz. — Frk. Marie Rosenvinge. — Sognepræst, Dr. phil. H.
F. Rørdam. — Cand. phil. O. A. Schleisner. — Jægermester
C. E. A. Schøller. — Cand. mag. C. E. Secher. — Rigsarchivar,
Dr. juris V. A. Secher. — Cand. mag. Gabriel Sibbern. — Provst
C. N. Smith. — Creditforeningscasserer C. F. Sommer. — Soren-
skriver F. M. B. Steen. — H. K. Steffens. — Docent, Dr. phil.
Arthur Stille. — Professor, Dr. phil. Gustav Storm. — Cand.
mag. Mikael Sundt. — Oberstlieutenant S. A. Sørensen. — Ar-
chivar A. Thiset. — Archivar E. A. Thomle. — Cand. mag. P.
K. Thorsen. — Sognepræst D. Thrap. — Capitain A. Tuxen.
— Læge N. Tønder. — Professor P. S. Vig. — Provinsarchivar
G. L. Wad. — Kammerherre, Oberst J. T. Wegener. — Archiv-
assistent Fr. Jürgensen West. — Commandeur C. L. With. —
Dr. E. Wrangel. — Forlagsboghandler Otto B. Wroblewsky. —
Overlærer D. H. Wulff. — Læge M. K. Zahrtmann. — Cand.
theol. L. Zinck. — Archivassistent O. A. Øverland.

Biografiske Optegnelser af Toldinspektør i Kjøbenhavn, Etatsraad Hans Muus.

Meddeelt ved H. R. Hiort-Lorenzen.

Med Udeladelse af nogle historiske Bemærkninger om Forfatterens Fødeby, Kjærteminde, og dens Handel, om hele Landets Handel, Toldindtægter, Tab ved Smuglerier o. desl., der ikke savne Interesse, men ligge udenfor nærværende Tidsskrifts Omraade, meddeles her efterfølgende efterladte Optegnelser af Toldinspektør, Etatsraad Hans Muus, om hvis Slægt iøvrigt henvises til „Danske Patriciske Slægter“ I, S. 209 ff.

Paa efterfølgende Blade vil jeg søge at optegne, hvad der er hendet mig i min Levetid, derved berøre tillige min Embeds Vandel, mine Idrætter, private og offentlige, og ikke forbigaa de Feiltrin, jeg paa min Leve- og Embedsbane har gjort mig skyldig udi, men heller ikke de Bestræbelser, jeg efter min Stilling har anvendt for at vorde nyttig for mit Fødeland, min Konge og for mine Medmennesker; saa og ikke heller den Strid, jeg har havt med min Karakterfeil, Letsind og et hidsigt og fyrigt Temperament, som vel ikke sielden til min store Sorg, Anger og Fortrydelse har ført mig vild, men som ogsaa har været Kilden til den virksomme og, om jeg selv maa sige det, utrættelige Vandel, og til den mig medfødte Lyst til at gavne i min Virkekreds. Ogsaa vil jeg bestræbe mig for at optegne de Verdens-Begivenheder, jeg har oplevet og som have havt Indflydelse paa vort Fødeland, ligesom jeg da og maa omtale de Mænd, jeg har været samtidig med eller staaet i Forbindelse med. I det Hele skal jeg beflitte mig paa den Sandhedskiærlighed, der anstaaer den gieve Dane, og iøvrigt intet tegne, som strider mod min Overbevisning. Skulde jeg da feile, som i min indskrænkede Stilling er mulig, skal jeg dog tage den Overbevisning med mig i min Grav, at jeg ikke i ond Hensigt har feilet.

Skrevet den 5 Septbr. 1810.

Muus.

I Kierteminde fødtes jeg den 20 Juni 1758. Min Fader Ove Muus var den ældste af 2 Sønner af en Kiøbmand sammesteds, Laurids Muus, saa vidt jeg veed en Bondesøn fra en Gaard kaldet Musegaarden ved Seden, tæt ved Odense Fjord. Min Farfader var gift med Elisabeth Kirstine Morsing, en Præstedatter af en Familie, som endnu er til i Jylland, og som sees nærmere af en Slægtskabs Beskrivelse efter Borgermester Schiøt i Kierteminde, jeg eier. Min Moder var Anne Cathrine Berntsen, en Datter af en Kiøbmand der i Byen. Hun havde en Broder, en agtet Borger og Kiøbmand i Kierteminde, nemlig Hans Berntsen, efter hvem jeg bær mit Fornavn og hos hvem jeg blev opdraget fra mit fjerde Aar, da min Moder døde. Ogsaa havde hun en Søster eller Halvsøster, gift med en Herskabskok, navnlig Beck, som efterlod sig 3 Børn, hvoraf en Datter var gift med Skomager Leger her i Byen og er død; en Søn Johannes Beck, engang Kiøbmand i Assens, nu boende i Odense, og en Datter, gift med en agtbar Bagermester Dyrhauge i Kiøbenhavn. Min Fader havde en eneste Broder Henrich Muus, Skipper i Kierteminde. Han var i sin Stand en meget agtet Mand, men var ikke lykkelig gift. Af hans Børn vides ikke flere at leve end en Søn Christen Muus, Politibetjent i Kierteminde, hvis Enke og Børn jeg i mange Aar understøtter.

Min Farmoder var gift anden Gang med min benævnte Morbroder Hans Berntsen, som altsaa baade var Stiffader og Svoger til min Fader. Af hendes Familie lever endnu Hilleborg Brok, Enke efter Kiøbmand Peder Nielsen i Nyborg, og Hermandine Brok, i Ægteskab med Kiøbmand I. Jensen i Svendborg, o. flere, som jeg ikke kiender til.

Min Fader var ikke heldig Kiøbmand, han havde Deel med hans Svoger og en Kiøbmand Ahlgren i en Tobakshandel, som gik under eller rettere gik fra Kiøbstæderne til Ærøe og andre Øer i Anledning af Fr. 1760 som forbød fremmede Tobakkers Indførsel og henviste Kiøbmændene til den i Kiøbenhavn oprettede Tobaks-Regie, hvortil de ogsaa for en vis ikke skadesløs Pris maatte aflevere deres Beholdninger, og da denne Angivelse vel ikke skeede saa ganske nøyagtig, sendtes Visiteurer fra Kiø-

benhavn til alle fyenske Stæder, og confiskerede de uangivne Beholdninger. Min Fader kunde ikke taale stort Tab, og dette og mere virkede endnu det Uheld, at han ikke kunde svare til sin Gield, men til Creditorernes Fyldest maatte sælge sin Gaard, den anden paa venstre Haand af Langegade, nu indbygget med Kiøbmand Søren Esskildsens Gaard, dertil sit Fartø y og sit Indbo m. v., endog hans Bibel, hvori hans Børns Navne og Fødselsdage stod antegnet, blev bortsolgt. Han blev derefter Tolder ved Toldforpagtningen og døde i Aaret 1770 som Konsumtionsbetjent i Odense. Mine Forældre havde ialt 10 Børn, men kun 5 levede, da de ruineredes, nemlig:

1. Laurids Muus, som vor Farmoders Broder, Præsten Morsing paa Thorseng tog til sig, sattes siden i Nyborg Skole, blev Cantor ved Wallø Stift og 1771 Præst i Haudrup paa Stiftet. Han døde 1774 og efterlod sig en Søn Laurids Muus, nu Lærer med Krigsassessors Character ved Landkadet-Academiet, en Datter Laurentia, død ugift.

Enken Ch. Behn blev i Kaldet gift med Præsten Kihl, der tilligemed hende er død og efterlod sig 2 Børn: Georg Kihl, Violon i Capellet, . . . Kihl gift med Captain og Landinspektør Schrøder.

2. Elisabeth Muus, kom i Huset hos vor Familie, en Færgemand Herman Brok i Vemmenæs paa Thorseng, tiende siden for sit Brød, indtil hun udtient og syg kom i Huset hos mig. Hun eiede omtrent 500 Rdl. og endeel godt Linned, som hun overdrog til min Kone og mine Børn, mod at vi har forpligtet os til at underholde hende hendes Livstid og give hende Begravelse. Hun har været her siden 1805 og er nu 63 Aar gl.¹⁾ Jeg tvivler ikke paa, at jo min gode Kone og Børn een for alle og alle for een ville ihukomme dette Løfte, om hun skulde overleve mig. Dog forstaaer det sig at, naar Omstændighederne skulde kræve det, søges om Plads til hende i Abel Cathrines Stiftelse, som hun strax faaer, naar Plads er ledig, men da maa hende dog alligevel

¹⁾ Hun døde 1820 og begravet i vor Familiebegravelse paa Assistents Kirkegaarden. Muus.

gives en aarlig Understøttelse omtrent 30 à 50 Rd. Til hendes Begravelse har hun i Eje omtrent 100 Rdl.

3. Thor Muus, kom til vor Moders Familie, Postmester Melbyes i Odense, hvorfra han gik til Søes, tiente sig frem til Skibskapitain og døde ugift i Kiøbenhavn 1789.
4. Anne Sophie, kom i Huset hos vor Familie paa fædrene Side, en Bager Aasslef i Nyborg, kom derefter til Kiøbenhavn og gift med Glarmester Schmidt. Hun levede derefter som Enke i 17 Aar og døde i Aaret 1812. Hun havde en Datter, gift med Capitain Nikolin ved Norske Livregiment, men døde af Skræk ved Bombardementet 1807 og efterlader sig en Datter, som ved Skiftet efter sin Moder arver omtrent 6000 Rdl.
5. Hans Muus, Forfatteren til disse Optegnelser.

Efter min Morbroders Død 1769, i hvis Huus jeg var, forblev jeg hos Enken som blev gift med hans Fuldmægtig siden Kiøbmand Eskildsen, der endnu lever i Kierteminde, i eet Aar indtil Paaske 1770, da Borgermester og Byefoged M. Bendz antog mig til sit Contoir, men han og hans Kone opdrog mig tillige til Gudsfrygt og gode Sæder. Jeg havde tilforn gaaet i Byens Skrive- og Regneskole og lært Fadervor og Luthers Catechismus paa Tydsk og Dansk og Pontoppidans bekiendte store Religionsbog og Lassens bibelske Kierne i Spørgsmaal og Svar; men intet videre. Man var endnu den Tid saa langt tilbage i Undervisning i de afsides Stæder, at hverken Historie eller Geografie blev lært andensteds end i de latinske Skoler. Hos Borgermesteren maatte jeg efter Aarets Tider tage Haand med i alting, snart arbeidede jeg saavidt jeg formaaede det i Marken, i Gaarden, i Haven, snart i Contoirforretninger, der ikke vare faae, efterdi han tillige var Postmester, Byeskriver, Herredsfoged etc. Borgermesteren var en retsindig Mand i hvis Haand, ligesom i hans Huus, Forstand og Orden havde Sæde. Han taalte ikke den mindste Uorden hos Nogen i sit Huus uden at laste den, og han straffede sine Børn og mig, dersom vi tillod os mindste Fornærmelse eller Uartighed mod Nogen, især holdt han meget over Agt mod Ældre og mod Tjenestefolkene. Hans

store Orden strakte sig ogsaa over en for hans Tider vakker liden Bogsamling. Han tillod Ingen at komme i det Værelse, og jeg kom der kun en sielden Gang i et Erinde. Jeg havde megen Sands for Læsning, men han taalte ikke, at jeg pleiede denne Sands, og mindst i og ved hans Bøger for ikke at faae dem i Uorden; men denne gjorde at jeg vidste at tilvende mig Tid efter anden Holbergs og Büschings Skrifter og blev greben; men da han kom til Vished om, at jeg behandlede dem godt og satte dem tilbage i god Orden, fik jeg siden Lov til at benytte Bøgerne i mine Fritimer. Han døde 1777 strax førend hans ældste Datter, min Kones Moder, bortgiftedes med Sognepræst Lars Fog. Det var i Oktbr. Maaned. Jeg har aldrig glemt den vennehulde blide Godhed, denne Præst viste mig da og hver Gang han var der, og den Trøstens Olie han gydede i min saarede Barm, naar han fornåm at jeg inellem blev noget haardt medtaget. Letsindig og overgiven af Naturen og ganske Naturens Søn maatte jeg ofte forløbe mig; især var jeg i høyeste Grad ubetænksom, og en saa levende men tillige urigtig Indbildningskraft, der tog en desto skievære Gang formedelst ufordøyet Læsning, at jeg feilede inden jeg tænkte derpaa. Da Borgermester Bendtzes Søn Christian Bendtz fik Faderens Embede, forblev jeg hos ham og hans Moder, der levede i Fælledsskab med hendes Søn. Da han var ung og fyrig, reiste han meget bort, snart paa Jagt og i Besøgelse, men ogsaa ofte i Forretninger. Tid efter anden fik jeg mer dannet Smag ved min megen Læsning, der, nu Sønnen aarlig kjøbte nye Bøger eller fik dem fra et i Egnen oprettet Læse-Selskab, tog til fordi han vaagede over at jeg ikke gik ud i noget Selskab, men var bestandig hjemme naar jeg ikke var paa Brolykke eller Lundsgaard Herregaarde for at skrive.

Til sidst, det er at sige fra 1774, da jeg var confirmeret, kunde jeg varetage de fleeste af Byfogdiets Embedsfovetninger og forestod alene alle Kongl. og Byens Skatteregnskaber og Skifter og Auctioner og fik meget Løb i mange Sorter Forretninger. Ved Tinget førte jeg Protocollen, og ved at læse alle Hedegaards juridiske Skrifter fik jeg ogsaa noget Løb derudi.

Alle Indvaanernes Contrakter, Skiøder og Obligationer skrev jeg og derved og ved andre Leiligheder tiende jeg til Klæder og til en og anden Bog. Fra 1776 tiende jeg Byefogden som Fuldmægtig og forestod tilsidst alle hans offentlige og private Ting, saa at han maatte til at tage Haand i med, da jeg i Aaret 1779 tog afsted. I 7 Aar havde jeg uden at have andre at raadføre mig med end Bøger besluttet at reise til Kiøbenhavn for der at lære og see Noget, og ved Correspondance med min Broder Thor, som den Gang foer som Overstyrmand paa Vestindien, havde jeg faaet i Hovedet at tage derhen for at søge Død eller Brød. Efter en Præste-Enke Morsing i Svendborg havde jeg arvet 30 Rdl., jeg havde i de sidste 7 Aar tient og oplagt omtrent 50 Rdl. og lagt mig nogle Klæder og Linnedt til og faaet det Løfte af min da gifte Søster Anna Sophia at erholde Kost hos hende de første 6 à 8 Uger og ligge hos min Broder. Jeg havde læst flittig i Reisebeskrivelser, i Dansk Atlas, i Holbergs Historie og flere historiske Værker og i flere da mere og mere tiltagende danske Skrifter ogsaa i de skønne Videnskaber og virkelig fundet et Chaos af Begreber som behøvede at ordnes for at vorde til Nytte.

Man tænke sig den Forundring det opvakte i vor By, hvor man ikke var vant til at see sig om i Verden, da jeg pludselig bekiendtgjorde mit Forsæt. Jeg formaaede ikke at sige det mundtlig til Byefoged Bendtz men skrev ham det til. Jeg havde hos ham og Moder, ligesom tilforn hos hans Fader nydt Opdragelse og Anførsel til Flid og Tænksomhed. Han havde havt et faderligt Øye med mine Ungdoms-Handlinger, og, fordi jeg tillige havde hans Velfærd under Hænder, søgt at styre mangt et slibrigt Skridt. Hos ham og Moder fik jeg den Retning, den Læselyst, som siden blev til Vane og som mit hele Liv udgjorde mit Livs Lykke og den Munterhed som vel anvendt Tid medfører. Aldrig har jeg derfor glemt denne vakre Families Godhed og Omsorg, som videre frem skal sees, og som mine Børn aldrig heller maa forglemme. Han var da betænkt paa at anbefale mig til Fuldmægtig hos Cancelliraad Mølmark i Faaborg, men bifaldt mit Forsæt da han hørte at det var vel overlagt. Med Taarer,

ret hede Taarer tog jeg Afsked fra en Bye, hvor jeg havde levet i 20 Aar og hvor jeg havde nydt Med- og Modgang og nogle brave Menneskers Velvillie. I August 1779 reiste jeg med min Svoger Præsten Kihls Broder der deponerede fra Nyborg Skole, og da vi havde fri Vogn giennem Siælland, kom jeg til Kiøbenhavn for mindre end 3 Rd.

Nu var jeg da i Kiøbenhavn; en pludselig Forandring for et ungt Menneske, der var sin egen Styrer, og fra en afsides Egn i Riget, uden anden Erfaring end den jeg havde fra Forretninger og slet fordøyet Læsning, og uden Menneske- og Verdenskundskab. Kjøbenhavn havde da en blomstrende udstrakt Handel i Anledning af den nordamerikanske Krig, hvori Frankrig, Holland og Spanien vare blevne indviklede; og denne i vor Handelshistorie, som i Statens, mærkelige Epoke, havde begyndt at udbrede sine Følger til andre Stæder. Aalborg, Randers, Helsingør, Svendborg, Altona og Flensborg i Danmark og nogle norske Stæder tildrog sig Skibsfart og Handel og mange Næringer opkom og satte Menneskene i Virksomhed. I 4 Uger var jeg blot Tilskuere og gjorde mig bekjendt med Stadens mangehaande Ting saavidt min indskrænkede Forfatning tillod. Kost havde jeg fri i de første 8 Uger og Logie i den første Vinter.

Fra Inspecteur, nu Kammerraad Brøgger i Randers som da boede i Kierteminde havde jeg Anbefalingsbrev til Kammerraad og Renteskriver Hilmand, som da havde til sit Islandske og Finmarkske Contoir saavel de nye Consumtions-Sager fra Jylland og Fyen i Anledning af at Kongen fra 1778 havde ophævet Forpægtningerne og ved Inspecteurer og Forvaltere lod Consumptionen administrere for Kongens Regning. Jeg tænkte ikke mere paa Anbefalingen og havde begyndt at berede mig til nogle Studier ved Hielp af en Bekjendt, da Hilmand i Oktbr. 1779 lod mig kalde og spurgte mig om jeg fra den første vilde gaa ind som Volontær i hans Contoir, og naar han da saae at jeg havde Lyst og Evne til Forretninger, vilde han engagere mig derved. Tilbudet antoges og jeg begyndte strax. Jeg arbeidede baade i de Islandske og i Consumtions-Sagerne: to ganske forskjellige Ting. De Islandske Sager stode under den ogsaa i den

lærde Verden bekjendte Etatsraad, siden Conferentsraad Erichson, som var Deputeret i Rentekamret og for de Islandske Sager havde Sæde i Generaltoldkamret. Consumtions-Sagerne bestyredes af Justitsraad Lübecker som Committeret og var da de 2 bekjendte dulige Mænd Geheimeraad Stemann første Deputeret og Conferentsraad Schleth anden Deputeret.

Den Øvelse jeg havde i Forretningerne og den ufortrødne vedholdne Flid jeg anvendte, saa og den synderlige Opmærksomhed og Iagttagelsesaand jeg var i Besiddelse af, gjorde mig efter nogle Ugers Forløb uundværlig for Contoiret. Den Islandske Copiist Snefuld, som var den eneste der kiendte ret til de Islandske Sager, og som derfor blev brugt ved Correspondancen, bekymrede sig kun derom. Revisor J. og Fuldmægtig Møller kun om den Islandske Revision. Ved Correspondancen af Revisions-Sagerne var ansat for det første en Fuldmægtig Henningsen og en Volontair og jeg havde Skriveriet og Revisionen af det første Aars Consumtions-Regnskaber. Ved disse kom jeg især i Kast med.

Ved Aarets Udgang skeete den Forandring med Personalet, at Henningsen gik over og fik det ny oprettede Contoir for de Norske Consumtions-Sager, og Fuldmægtigen i det Vestindiske Contoir Tønderlund kom igjen ind som Fuldmægtig. Nu fik begge vi Volontairer Gage, 80 Rd., og den anden Volontair Jensen Copibog og jeg Brevskriveriet og Revisionen. Ved Siden af Tønderlund, denne i Statsvidenskaberne og Naturhistorien lærde Mand, der ved Reiser og Studier havde uddannet sig, lagde jeg Grunden til min Lykke i Kamret.

Imidlertid havde jeg endnu en anden Lykke, der havde Indflydelse paa mit Vel og min Lærelyst. Jeg blev kiendt med min sl. Broder Lauridses Ungdomsven en lærd Student der manuducerede til Philosophicum, siden Formand for Studenterne, Boesen, og med en Student Lemming, nu Cancelliraad og Revisions-Chef i Cancelliet. Disse toge sig af mig og min Læse- og Lærelyst og gav den en klog Retning, ligesom Boesen dannede min Smag og mine Sæder og optog mig i sit Søndags- og Aften-Selskab. Jeg giennemgik nu et Compendium i Historien

og Geografien og begyndte paa den latinske Grammatik og tyrede Cornelius, Eutropius og Justinus. Disse Forberedelser, forbundne med Læsning i gode Bøger, var det som gjorde det muligt at nyde Tønderlunds Veiledning og Vink. Mit Begreb aabnede sig hver Dag og med det min Flid paa Contoiret, hvor jeg var altid den Første om Morgen, og ved Flid og Skønsomhed tildrog mig mine Foresattes Opmærksomhed og Velvillie. Fra Oktbr. 1779 havde jeg besøgt Conferentsraad Colbiørnsens juridiske Collegium, antaget mig en Manufacteur til dansk juridisk Examen, som jeg underkastede mig Apr. 1780 og erholdt bedste Character. Ingen paa Contoiret vidste at jeg var ogsaa flittig udenfor det. Arbejde og nyttig Anvendelse af min Tid havde jeg saa meget i min Magt, at jeg sikkert, en enkelt Dag undtagen, arbejdede 16 Timer af 24. Et Skiftebrev efter Admiral Hoppe afskrev jeg paa samme Tid for Procurator, siden Landsdommer Bendz og tiende derved 30 Rd. Nogen Understøttelse havde jeg af min Broder, saa at jeg temlig godt slog mig igiennem. Mod Slutningen af Aaret 1780 afgik Tønderlund som Renteskriver for det københavnske Told-Contoir og Fuldmægtig Thaarup kom i hans Sted. Nu havde Collegium besluttet at ansætte en Kgl. Copiist i Contoiret, og Kammerraad Hilmand foreslog mig dertil; men Rosenstand-Goiske, nu Etatsraad og Deputeret i Collegiet, da Volontair i det Siellandske Consumptions-Contoir erholdt Pladsen. Han var en bekiendt dulig Student, og da begyndte man at fremdrage Studenter til Collegierne som erholdt Kgl. Befaling at de fremfor Ustuderede skulde vælges til Copiister og Fuldmægtige. Jeg kunde altsaa ikke derved ansees tilsidesat. Han var derhos ældre baade i Alder og som Volontair, og jeg havde nu begyndt paa at lære noget Engelsk for at kunne gaa til Vestindien hvor jeg havde Løfte om at vorde ansat som Fuldmægtig hos Byfogden paa Christianssted efter Tønderlunds anbefaling. Men min Broder som kiendte min Constitution og det vestindiske Clima fraraadte min Beslutning, og den blev opsat.

I Contoiret havde jeg nu gjort Bekiendtskab med Rosenstand-Goiske, og jeg modtog hans venskabelige Tilbud at ville

gaa en latinsk Author igiennem med mig; jeg tog da igjen fat paa Donaten og tyrede Eutropius og Cornelius Nepos og en Del af Justinus, løb et historisk Compendium og Geografien paa ny igiennem og blev derpaa i Foraaret 1781 af Professor Abraham Kall inscriberet som Student ved Academiet, som paa den Tid lod sig gjøre. Jeg havde nu besluttet at ville gaa videre i Studeringer, men Contoiret gav mig meget mere at bestille end før, og da mine Udgivter tiltog, og min Broders Understøttelse ophørte, maatte jeg søge at tiene uden for Contoiret ved Commissioner og ved Undervisning i Regning i den ny oprettede Klasse-Skole, den første Realskole i Kiøbenhavn, saa at jeg ikke fik Tid eller længer Lyst, hvortil især bidrog en svær vedvarende Obstructions-Sygdom, hovne Been og Hovedpine, der tilsammen viste, at jeg havde siddet formeget i eet væk, og at jeg maatte give mit Legeme Bevægelse, om jeg vilde komme igjen til Helbred. Nu freqventerede jeg et Sommerselskab nogle Studerende og Kammeralister havde oprettet og for at kunne have min Eftermiddag i det mindste 3 eller 4 Gange om Ugen fri til Adspredelse, maatte jeg paa Kamret om Morgenen Kl. 6 à 7. Jeg faldt nu til Keglespil, hvori jeg havde stor Øvelse og i 2 Aar havde jeg min Middags- og Aftenspise og flere saadanne Udgivter bestridte ved Gevinst fra Spillet. Det var ellers et udsøgt got Selskab af sædelige, vittige og oplyste Personer, ved hvis Omgang og Samtaler jeg vandt næsten hvad jeg tabte i Tid. Desuden fik jeg nu snart mit Helbred tilbage og Erfarenhed lærte mig at dersom jeg skal være frisk og munter til Arbeid maa jeg have stærk Bevægelse i den fri Luft. Jeg vedblev min Flid i Kamret og tilveiebragte mig Ord derfor. I Oktbr 1782 blev Rosenstand-Goiske Fuldmægtig i det Vestindiske Contoir, og jeg hans Eftermand som Copiist i det Jydske og Fyenske Consumtions-Contoir, som nu var bleven skilt fra de Islandske Sager, der gik over til Rentekamret. I Aaret 1783 lærte jeg saameget Fransk af Busch, nu Secretair og Toldkasserer i Christianssand, at jeg kunde læse en fransk Historiker; ham lærte jeg igjen at skrive en smuk Haand, som jeg var stærk udi og som han manglede nu han vilde gaa ind i Kamret som

Volontair. Lidt Tysk kunde jeg tilforn. Nu lærte jeg noget mere af en tysk Student. Min Flid tiltog i Kamret nu Grev Reventlow var bleven Chef for Collegiet. Han kom efter at Mængden fra Contoir-Cheferne og til Copiisterne ikke gjorde meget ved Forretningerne fordi de ikke erholdt eller dog meget seent Befordring, og at derfor mange Sager og Regnskaber vare uafgjorte, og fordrede et nyt Revisions-Contoir. Han kom til den Ende Kl. 8 op i Contoirerne og fandt dem alle tillukkede uden det jeg arbeidede udi, hvor han nogle Gange fandt mig Eene. Han kaldte Dem til sig efterhaanden Enhver kom, forholdt dem deres Forsømmelse. De klagede paa deres Side over Mangel i Indkomster og over Tilsidesættelse ved Befordring til Embeder i Provindserne, og nu udvirkede Greven en Kgl, Resolution at han maatte foreslaa dem til Befordring ved passende Leilighed. I en Tid af 15 Maaneder blev derpaa saa mange Fuldmægtige og Copiister befordrede at jeg fra yngst Copiist blev en med de ældste. Greven indførte ogsaa den Maade at Copiisterne i Fremtiden imellem skulde referere for Collegio og udarbejde Resolutioner paa det at Collegium kunde komme i Erfaring om, hvilke der kunde fortjene Befordring i Kamret og hvilke udenfor. Jeg blev udseet til at blive i Kamret. I April 1794 døde den 2den Fuldmægtig i Tønderlunds Contoir, han foreslog mig til hans Eftermand og bifaldtes af Collegio og stadfæstedes af Kongen. Nu kom jeg i et nyt Løb af Forretninger, men ogsaa i det vigtige Kiøbenhavnske Contoir, hvor meget var at varetage og af mere Vigtighed end i et Consumtions-Contoir. Man var da tilbage i Revisions-Arbeidet og maatte endnu mere blive det, fordi de Kiøbenhavnske Regnskaber vare aarligen bleven større og i megen Forvirring efter Justitsraad Rahbek. Her arbeidede jeg ogsaa med Flid og til min Contoir-chefs Fornøjelse. Han havde en vidtløftig Correspondance og Copiisten og det øvrige Personale kom ikke op før end Kl. 10 à 11 og gik igjen Kl. 1. Jeg var der Kl. 7 à 8 hver Morgen og lige saa længe som Collegierne var samlet, sædvanlig Kl. 3 à 4 Efterm., hvorimod jeg ikke kom derop hver Eftermiddag. Her ved understøttede jeg Tønderlund; og vedligeholdte denne dulige

Mands Yndest og Velvillie. I Aaret 1785 udstod jeg 2de haarde Sygdomme, en hidsig Feber og en Forraadnelsesfeber, der meget nær havde lagt mig i Graven. I April 1786 afgik første Fuldmægtig, nu Kammerraad og Toldskriver Rømer, fra Contoiret til Nakskov som Told-Inspecteur. Jeg rykkede op i hans Post. I Mai 1787 kaldtes Contoir-Chefen, Tønderlund, ned i Collegio som Committeret og tillige som Kammersecretair.

Nu blev Spørgsmaalet — hvem af Fuldmægtigene i alle Contoirerne skulde have Kiøbenhavnske og Siellandske Told-contoir? Jeg var den næst yngste af dem alle 9, men jeg var i Contoiret, der var blevet ledigt og kiendte det, og jeg kunde maale mig i Kundskaber og Talenter med dem Alle undtagen med Rosenstand-Goiske, som overgik os alle deri; men Conferentsraad Schleth, som den Tid som anden Deputeret styrede Codillen, var ikke Rosenstand-Goiske gunstig, og ingen af de øvrige Fuldmægtige søgte Contoiret baade fordi det havde egne og ukiendte Forretninger og fordi Renteskriveren maatte lønne selv mange Folk for nogenlunde at faae Forretningerne ordnede. Rosenstand-Goiske søgte det ei heller, men han sagde mig siden at han havde ventet at jeg ikke havde modtaget Contoiret uden at henvise det til ham først, eller rettere sagt han som ældre Fuldmægtig havde gjort sig Haab om, at Collegium skulde have tilbudt ham Contoiret, men det skeete ikke. Jeg tilstaaer, at jeg skyldte Rosenstand-Goiske den Opmærksomhed at have underhandlet med ham om min Stilling; men han havde noget frastødende og singulairt i sin Adfærd, og var ikke yndet af nogen i Collegio eller af de andre Fuldmægtige; endskiønt han overgik de sidste og nogle i Collegio selv i Kundskaber og Talenter. Sagen bestod i at jeg som næst yngst Fuldmægtig ikke gjorde mig Haab om Contoiret; og ikke heller ønskede det. Ligeegyldig om hvem det blev tildelt, holdt jeg mig fra at søge derom indtil jeg blev uformodet kaldet ned i Collegio og sagt at det havde udseet mig til Renteskriver for Contoiret. Nu skulde jeg have havt den Resolution strax at frabede mig det og at henvise til Rosenstand-Goiske, som jeg med Fornøyelse vilde have tient under, jeg burde have gjort det af Forsigtighed

for ikke at støde Rosenstand-Goiske, men jeg havde faaet Conferentsraad Schleth, som yndede mig og ikke R.-G., til hans Ugunst, som den Tid sagde meget. Det var allerede afgjort i Collegio at jeg skulde have Contoiret, og jeg burde ikke frastøde en Gunst, som var den eneste Stytte jeg havde. Overalt maatte her i et Øyeblik tages Resolution, og den blev at jeg med Taknemlighed og med Løfte om vedvarende Flid modtog Tilbudet. Endnu samme Dag affattedes Forestillingen og den 24 Maii 1787 udnævnte Kongen mig til Renteskriver. Jeg har omstændelig talt om de Omstændigheder, som i min snevre Sirkel uden andre Velyndere end Collegium, der skiønnede paa min Flid, fremkaldte denne udmærkede Lykke, efterdi den gjorde Opsigt og mange udenfor Collegiet, som kiender Rosenstand-Goiske som Videnskabsmand af Talenter, ikke uden Grund troede ham tilsidesat. Mig selv voldte det Ubehageligheder i flere Henseender, men jeg overvandt dem ved med Klogskab og Flid at bestyre Contoiret og dets Arbeidere.

4 Aar derefter, da Statsministeren, Geheimeraad Scheel var bleven Præsident i Collegio, og Conferentsraad Schleth var død, kaldes Rosenstand-Goiske til Kammersecretair og nogle Aar derefter til Committeret, nemlig i Marts 1797 i Kammerherre Adellers Sted. Denne Befordring af R. G. var mig til stor Glæde og ham til vedbørlig Satisfaction.

Jeg forestod mit Contoir til Collegii Fornøyelse og min egen Tilfredshed endskiønt jeg havde 2 Fuldmægtige: Brun og Bredal, som gjorde mig det surt nok, den ene ved sin Kaadhed og Forsømmelse, den anden ved Særhed, der tilsidst udartede til Galsskab; men i Aaret 1795 indtraf det, at Enkedronningen Juliane Marie døde, og at samtlige Renteskrivere efter Hof-Ceremoniellet skulde bære Voxlys ved Lig-Processionen. Tonen var i den senere Tid bleven meget forandret, og kun faa var for saadan Lakaitieneste. Nogle gjorde sig syge, men paa Omgangsbrevet, som jeg ansaae for en Indbydelse og ingen Ordre, tegnede jeg og Tofte, nu Committeret i Collegio, at vi ikke kunde have den Ære at modtage Indbydelsen. Stiftamtmand Moltke var bleven Kammerpræsident og lod Kammersecretairen gaee omkring for

at formaa samtlige Renteskrivere ved Generaltoldkollegiet dertil, men han kom i Contoiret og i Alles Overværelse og i en haard Tone forlangte min endelige Beslutning. Dette bestemte mig til at vedblive at frabede mig Deltagelsen i Hof-Ceremoniellet, da Præsidenten derom ogsaa lod mig kalde. Herover blev han mig særdeles ugunstig, som i lang Tid vedblev; thi da han 2 Aar derefter forestilte endog nogle yngre Renteskrivere til Kammer-raader, blev jeg som ældre stiltiende forbigaaet.

I Aaret 1788 blev jeg bekiendt i Kiøbmand Jessen, siden Overformynder og Kammerraad, hans Huus, hvor jeg boede, med Murmester Blikfeldts Enke Regine Dermann. Vore Gemytter stemte overens. Hun var en ædel, blid og agtværdig Kone, og havde Friere hun ikke skiøttede om. Vort Bekiendtskab gik Tid efter anden over til Fortrolighed og denne til indbyrdes Kiærlighed. Hun blev min Kone i August 1788, og da hun efter de Tidsomstændigheder var en velhavende Kone, kunde jeg nu først nyde Livet; thi endog som Renteskriver havde jeg kun knap Udkomme, efterdi min Løn paa 500 Rd. nær gik med til Folkeløn og Skrivematerialier. Hun beboede en rummelig Gaard og jeg kunde derved give 2 af Contoirfolkene frit Huus og Kost. Jeg havde fattig Familie og den ædle Kone understøttede dem paa en blid og forekommende Maade. Min Brodersøn Ludvig, som fra Roeskilde Skoele blev tagen i vort Huus, blev hende i Søns Sted, og ligesom hun moderlig sørgede for hendes afdøde Mands Søster og Børn, hvoraf den ene var i vort Huus, nu gift med Mægler Møhl, saaledes sørgede jeg for at gjøre Hende og hendes retskafne Fader Livet behageligt. Den mellem hende og Halv-Søstre, Fru Grell og Mad. Dirks værende Tvist fik jeg Tid efter anden bilagt, saa at Familien nu igien omgikkes i fortroeligt Venskab. Men vor lykkelige Sindsstemning blev forstyrret ved min Kones tiltagende Sygelighed, der al anvendt Umage og Bekostning uagtet lagde hende i Graven i Foraaret 1791 gammel 38 Aar. Jeg stod nu forladt af en elsket og æret Kone, hvis Død jeg inderligen begræd.

I mit Fødeland havde jeg ikke været i mange Aar. Det Tomme i mit Huus gav Anledning til en Reise i Fyen i August

s. A., hvor jeg besøgte min gamle Velgjørske Borgermester Bendtzes Enke og hendes Søn i Kierteminde og dem som endnu vare tilbage af min Familie. Paa min Besøgelse i Steenstrup hos min Ungdoms Velynder Præsten Lars Fog og Kone traf jeg 12 Børn. Han og hun havde ved Flid og Eftertanke arbeidet dem fra en gieldbunden Forfatning til Velstand. Han havde faaet sine Præstegjorder udskiftet og indhegnet, han havde faaet Landhusholdnings-Selskabets Guldmedaille for Husflid og Ostetilberedning. Jeg fandt her hvad jeg søgte, huslig Glæde og Tilfredshed hos en Familie, jeg skyldte saare meget, og jeg ønskede at kunne i en saadan landlig Forfatning opslaa min Bopæl; men dette lod sig ikke gjøre. Derimod udsaae jeg mig den næstældste Datter Maria Biørn Fog til min Kone. Vi havde Bryllup i Novb. 1791 og jeg levede lykkelig og vel med hende indtil 1795, da hun 4 Dage efter Barselseng med Laurids døde i Decb. paa vor Gaard Nye-gaard paa Landet, 21 Aar gl. af en da herskende Skarlagens-feber, hvoraf hun var bleven smittet førend hun fødte, og derfor ikke til at redde. Hun efterlod mig 3 Børn:

Regina Friderica, født 1792 den 4 August, gift 1810 med Grosserer Nagel;

Laurentia Mechtela, født 1794 den 1 Maii, gift med hendes Oncle og min Svoger, Controlleur Axel Fog den 20 Juni 1813;

Laurids Fog, født 1795 den 28 Decb., holdtes i Efterslægt-selskabets Realskole til 1811, da han kom paa mit Contoir den halve Dag og den halve hos Nagel for at lære Bogholderi og Handel, hvortil han var bestemt; men i Foraaret 1813 døde Told-Inspecteurens Fuldmægtig Hagen, og Laurids blev hans Eftermand i Juni 1813.

Til disse mine smaae Børn behøvede jeg en god Moder, og hende fik jeg i deres afdøde Moders Søster Caroline Fog, som var i vort Huus og ved sin Omsorg for Børnene fortiente at blive deres anden Moder, ligesom hun blev mig en kjærlig, from og huslig Kone. Hun har gaaet meget igiennem for at faae vore syv Børn: Maria, født den 16 April 1797, Ove, født den 3 Okt. 1798, Christian, født den 31 Dec. 1799, Hans Carl, født den 16 Marts 1801, Thor, født den 9 Juni 1803, Elias, født 16 Marts

1805, og Amalie, født 28 Aug. 1806, opdragne i den vanskelige Tid, vi leve udi, og den svære Bekostning og det Bryderie, Opdragelsen nu medfører.

Den 1 Novb. 1797 udnævntes jeg til tredie Told-Inspecteur ved Kiøbenhavns Toldkammer i den afskedigede Kammerraad Nerensts Sted. Da jeg overdroges Archivet og Correspondancen og Told-Inspecteurgaarden til Bopæl paa Toldbodpladsen, maatte jeg à tout prix sælge min gode Gaard ved Damhuset, ligesom jeg forhen havde med Tab solgt min Bryggergaard i Vimmelskiftet lige over for Badstuestrædet; Eiendommene vare da kun lidet søgte, og mit Embede tillod ikke at have bemeldte 2de Gaarde.

Told-Inspecteur-Embedet erholdt jeg ganske uventet, ligesom det er mærkeligt, at det og mine foregaaende 2de Embeder, Fuldmægtig og Renteskriver, blev mig overdragne uden at jeg søgte dem. Jeg vidste ikke, at Kammerraad Nerenst attraaede sin Afsked, det gik meget taus til og til hans Eftermand var bestemt Toldskriver Boye, bragt i Forslag af Nerenst til Præsidenten, eller Told-Inspecteur i Bergen Justitsraad Lassen; men Collegium, især Malling, Trant og Tønderlund havde mig i Kikkerten især for at føre den ny Toldforordning af 1. Febr. 1797 i Gang, og pludselig lader Præsidenten mig kalde og sagde, at Collegium havde udset mig til Nerensts Eftermand, om jeg vilde tage mod Embedet og skille mig ved min Gaard paa Landet, hvor jeg siden Ildebranden 1795 boede. Jeg modtog Tilbudet og Vilkaaret og flyttede til Paaske 1798 ind i Inspecteurboeligen. Min Gage fastsattes til 1000 Rd. og Deltagelse for $\frac{1}{3}$ i Told-Insp. Andeel i Confiscationer.

I Aaret 1806 erholdt jeg personligt Tillæg 200 Rd., 1808 udnævntes jeg til virkelig Kammerraad, 1813 til 2den Told-Inspecteur med 1400 Rd. Gage, 15 Juni til virkelig Justitsraad. Under Krigen var jeg af Providerings-Commissionen overdraget i 2 a 3 Aar Bestyrelsen ved Kongens Kornvarers Overførsel fra Lolland og Falster, som vare blokkerede af fiendtlige Krydsere. Foruden Omkostninger tillagdes mig derfor en Gratification af 2000 Rd. I Aaret 1826 Ridder af Dannebrog, 1832 første Told-

inspecteur, samme Aar i Anledning af min 50 Aars Tjeneste virkelig Etatsraad, den 30 April 1839 afskediget med 2500 Rd. Pension¹⁾.

Brevvexling mellem Ægteparret Pram og Oluf Christian Olufsen under dennes Udenlandsrejse 1795—96.

Meddelt af H. Ehrencron-Müller.

De her meddelte Breve, der paa et Par Undtagelser nær, alle findes bevaret i den saakaldte Bøllingske Brevsamling paa det store kongelige Bibliotek, indeholder adskilligt af Interesse og yder navnlig endel ikke uvæsentlige Bidrag til en Levnetsskildring af Pram, hvis Liv og Virksomhed er altfor lidet belyst i Forhold til den Rolle, han ubestrideligt spillede i vor Literatur i Slutningen af det 18de Aarhundrede. Samtidigt bringer de ogsaa et og andet af Interesse med Hensyn til Olufsen, men endel deraf er allerede bleven benyttet af Professor Johannes Steenstrup i dennes smukke Skildring i „Fra Fortid og Nutid“ 1892.

For Forstaaelsen af Brevene vil det være nødvendigt at meddele et Par Oplysninger om Brevskriverne, idet vi iøvrigt henviser til den ovenfor nævnte Livsskildring for Olufsens Vedkommende og for Prams til nærværende Tidsskrift 4. R. IV, hvor jeg har meddelt hans Breve til Kammerherre v. Warnstedt, samt til Dr. phil. F. Rønnings lille Artikel i Biografisk Lexikon.

Pram, der 1781 var bleven ansat som Fuldmægtig i Økonomi- og Kommercekollegiet i Bureauet for udenlandske og Konsulat-Sager, havde Aaret efter ægtet sin Forlovede, Jfr. Maria Magdalene Erichsen, en Datter af den bekendte Projektmager, Lægen Johan Gottfried Erichsen. Hans økonomiske Kaar, der allerede ved hans Giftermaal var yderlig slette, forværredes i Aarenes Løb og det hjalp kun lidt, at han 1786 blev Arkivar i Kommercekollegiet og Søpasskriver, hvilken sidste Stilling dog senere i Krigens Tid indbragte ham adskillige Sportler. Han var og blev en daarlig Husholder, og det var tildels for at forbedre sine Kaar, at han i 1795 stærkt tænkte paa at søge Embedet som Konsul i Tunis, hvorom endel af de nedenfor anførte Breve handler. Ægteskabet bragte ham heller ikke den Lykke, som han havde ventet, dertil var han og Konen altfor forskellige Naturer.

¹⁾ De sidste Linier har Etatsraad Muus langt senere egenhændig tilføjet.

Hun var en stille, sværmerisk, meget følsom Karakter, men tillige, vistnok paa Grund af Sygelighed, til Tider noget vranten og pirrelig; til Gengæld var han meget hidsig og opfarende og ude af Stand til i Længden at bære over med hendes Luner. Det kan da ikke undre, at, da den første Forelskesesrus var bortdunstet, kom det ofte til alvorlige Scener i det Pram'ske Hus. En Tid søgte og fandt Fru Pram Trøst i et varmt, stærkt erotisk farvet Venskabsforhold til Baggesen, der besang hende som „Seline“ i flere af sine smukkeste Digte. Paa den Tid, hvorfra de her meddelte Breve stammer, var denne Kærlighed imidlertid et tilbagelagt Stadium, og paa en Maade havde den unge Olufsen indtaget Baggestens Plads i det Pram'ske Hjem, omend dette Forhold aldrig fik den Understrøm af Glød, som Baggestens og Selines havde haft. Olufsen var, saavidt man kan skønne, allerede 1789 som 25aarig ung Mand bleven indført hos Prams, hvor han sluttede et varmt Venskab med begge Ægtefællerne. Der kan vel næppe være nogen Tvivl om, at han har været noget forelsket i Fru Pram, men paa den anden Side har han sikkert efter Evne benyttet sin Stilling i Huset til at bidrage til en bedre Forstaaelse mellem Ægtefolkene og ved mere end én Lejlighed gydt Olie paa de oprørte Bølger. Slet saa slemt, som man efter enkelte Udtalelser i Prams Breve kunde tro, har det nu næppe heller staaet til mellem ham og Hustruen; han har ofte i et Anfald af daarligt Humør og Ærgrelse over en virkelig eller indbildt Krænkelse ladet sig forlede til at bruge Udtryk, som han senere næppe vilde have staaet ved. I andre Breve omtaler han hende ogsaa paa en ganske anden Maade, saaledes især i det smukke Brev efter Københavns store Ildebrand, og i det Hele maa hans Udtalelser angaaende hans ægteskabelige Forhold vistnok behandles med megen Varsomhed. Det vides ogsaa, at Samlivet mellem Ægtefolkene i Aarenes Løb bedredes betydeligt.

Allerede 1790, da Olufsen foretog en Studierejse til Norge, sendte han endel Breve til Fru Pram, som endnu ikke er offentliggjort.

Efter at være vendt tilbage til København syslede han med forskellige literære Arbejder og skrev blandt andet det bekendte Lystspiel „Gulddaasen“, der blev en stor Succes og som, da det var fremkommet anonymt, gav Anledning til mange Gisninger om, hvem Forfatteren kunde være. Ogsaa herom indeholder de her offentliggjorte Breve endel, thi, som det vil ses, havde han i hvert Tilfælde paa det Tidspunkt, hvorfra Brevene stammer, betroet sig til sine to Venner. Som bekendt har der i nyere Tid været rejst Tvivl om Olufsens Forfatterskab til Gulddaasen, men dog sikkert uden Føje. Samme Aar som Lystspillet udkom og opførtes blev Olufsen valgt til Lærer ved det Classenske Agerdyrknings-Institut, der skulde anlægges paa Korse-

litze paa Falster, og for at han kunde uddanne sig til denne sin fremtidige Virksomhed blev der tildelt ham et Stipendium til at foretage en Udenlandsrejse. Denne førte ham til Tyskland, Schweiz, England og Skotland og herfra hjemsendte han de Breve, som nedenfor findes aftrykt. Endel af dem har vel tidligere været offentliggjort i Østs Materialier til et dansk, biographisk-literarisk Lexicon, men de er med Redaktionen Billigelse optaget her, da det ovenfor nævnte Værk nu er temmelig sjældent og de vel heller ikke godt kunde savnes her. For nogle af dem gælder det ogsaa, at Øst i sin Gengivelse har udeladt endel Udtryk, som muligvis den Gang kunde virke stødende men som nu naturligvis er indsat paa deres Plads.

Olufsen til Fru Pram.

Hamborg d. 5 Okt. 1793.

Een af de utallige Fordele der er ved at være en Christen, er ogsaa den at man boer i et christent Land. I alle rigtige christne Lande gives der en Indretning til at faae Breve bort, uden selv at gaae med dem. I Hedenskabet, som jeg veed paa mine Fingre hvor ligger, har det sig gandske anderledes. Der prikkes man nogle Huller paa Palmblade og bærer disse Breve selv hen til vedkommende. Saaledes gjør jeg ogsaa for nærværende Tiid; thi jeg er desværre i Hedenskabet. Dette Brev er jeg paa en vis Maade selv Overbringer af, i det mindste er jeg det halv; thi Schwarz¹⁾ har i nogle Dage virkelig været min Halv-Existens; det er at sige, min Danskheds sidste Støtte. Nu er den falden; og jeg er nedstyrtet paa dens Ruiner mellem skarpe, spidse, tyske Brokker. Himlen, som ellers veed meget, det maa man tilstaae, veed næppe hvorledes jeg skal komme op igien.

I Aften vilde jeg fornye min Myndt; og havde taget mod en Indbydelse til et Aftensmaaltiid for Schröder²⁾, som jeg af Schwarz, eller een i hans Skikkelse, blev fristet til at gjøre en Visit i Formiddags. Manden var artig, og det lod jeg ham være uden at være artig igien, thi Complimenter og Høflighed paa Tydsk er ikke min stærke Side, fordi jeg altid har anseet disse Sager for

¹⁾ Den bekendte Skuespiller Frederik Schwarz, der var en nær Omgangsfælle af Pram. ²⁾ Friedrich Ludw. Schröder, tysk Skuespiller, Skuespilforfatter og Teaterdirektør, der paa denne Tid ledede Teatret i Hamborg. Han stod i intim Forbindelse med Rahbek, der omtaler ham mangfoldige Steder i sine Erindringer (navnlig i 2. og 3. Bind).

noget der slet ikke kom Tydskeriet ved. Madam Schröder er virkelig en behagelig Kone, og hun syntes mig at være, eller i det mindste at have meget Anlæg til en værdig Huusmoder. Jeg stial mig til at tale med Hver især, thi at tale med dem begge paa een gang, var ikke at forlange. Jeg taler bedst Tydsk i Kroge. I Selskabet var en Dramaturgist, der lever af at lade som han troer alting er herligt ved det Hamborgske Theater. Siden Samtalen just ikke sysselsatte mig meget, saa havde jeg ved Bordet Lejlighed nok til at tænke paa mit eget Bedste, og forelskede mig derfor gandske lumskelig i en nysselig lille dansk Pige, som er i Schröders Huus, og Actrice. Hun er just ikke meget smuk, men hun seer saa from, saa *Lokefiskersk*¹⁾ ud, hendes deilige store sorte Øjne lynede omkring med den frygteligste fulguration; og en Engels Blidhed svævede omkring Øinene og kort sagt, alting. Om jeg gjorde noget Indtryk paa hendes Hjerte, skal jeg lade være usagt; jeg tilstaaer oprigtigt, at jeg ikke bemærkede noget; dog maaskee det var Klogskab af hende; og Klogskab er sandelig en priselig Dyd.

Der har De, gode Frue Pram! min første Amourettes Historie. Alle de følgende (thi jeg haaber at faae flere) skulle fremlægges lige saa ærligen. Seer De! jeg vil intet skiule for Dem; bør dette ikke give Dem godt Haab om

Deres gandske hengivne [Underskriften mgrl.].

Olufsen til Fru Pram.

Hamborg den 11 October 1793.

Jeg staaer nu paa Nippet at gjøre et meget betænkeligt Skridt. I Morgen indskiber jeg mig paa et saare underligt Fartøj, for at sætte over til Harburg. Jeg veed ikke, hvad det er der kommer mig saa besynderligt for i denne Handling. Saavidt jeg veed er der ingen Synd deri, og Elben seer saa fredelig ud, at der ikke kan være Anledning til ringeste Anelse om nogen Fare. Jeg skulde næsten troe, at det er Hiemsygens Lænker hvis Raslen jeg synes at høre. Saalænge man endda er i Ham-

¹⁾ Det er formodentlig et Udtryk fra Olufsens og Fru Prams Jargon ligesom det senere ofte forekommende Ord „susselig“ (som bekendt havde Baggesen kaldt Fru Pram „Susmama“).

borg, og endnu meer i Altona, staaer man endnu paa Fligen af den danske Monarks Purpurkaabe; men gaaer man over Elben, saa maae man vænne sig af med at være dansk, saa er Rubicon passeret, og den Umuelighed at komme snart tilbage, falder tung og trykkende paa Patriotens Siel. Hertil maae endnu lægges den meer absolute Skilsmisse fra dem man elsker, ifald disse ikke egentlig gandske og alene udgiøre det, vi udtrykke med det Ord Fædreland. — Som sagt, i min underlige Stemning reiser jeg imorgen herfra til Göttingen, og paa Elbens danske Bred tilraaber jeg mine kiere Venner i mit Fædreland, især den Veninde og den Ven, jeg i dette Øieblik skriver til, et taarefuldt Farvel! I de ni Dage, jeg har ødt i denne svinske Bye, har det stedse regnet, hvilket har hindret mig i at komme noget uden for den, for at see om det ikke er bedre der, end inden i den. Naar man vil opholde sig i Hamborg med Fornøjelse, bør man forberede sig dertil ved at komme til Skade paa Hørelse, Syn, Lugt, æstetisk Smag, Philosophie og Urbanitæt. Har man foruden disse negative Fuldkommenheder tillige forskaffet sig følgende positive; en Mave som Danaidernes Fad, og saa stor en Rigdom, som en ægte Hamburger vil giøre os vise han selv besidder, saa kan man sikkerlig paa ingen Plet af vores Planet finde, hvor man saa fornøjelig kan hendøse sit Liv. Jeg troer, at man gierne efter et Ophold her af ni Dage kan have Ret til at tale saa bestemt. Ingen Stat er lettere at lære at kiende end den Hamborgske, fordi den bestaaer kun af en eneste Bye; ingen Bye har et mere læseligt Physiognomie end denne, fordi den har kun et Slags Indbyggere, nemlig Handlende. Den sande Handelsaand frembringer samme Virkninger overalt paa Jorden, og naar man af Betragtninger, eller af Erfarenhed har erhvervet sig Følelse for disse Virkninger, saa har man strax Øie derfor. Hamborgs Characteristik er derfor det allerletteste Statsphysiologiske Arbeide, jeg kiender. Alting her er tilfals — Alting hænger ud paa Gaderne, indtil spækkede Harer; af 100 Huse have sikkerligen de 96 en Krambod, Alle snakke om Handel og Søefart; Leietienere, Gaardskarle og Tienestepiger kiende Vexelcoursen paa deres finger — følgelig er der intet andet end Kiøbmænd

her i Byen. Nu veed man nok, hvordan denne Klasse af Skabningen er. Pengegierrige, bondestolte, indbildske af deres Handelskundskaber bære de den dybeste Foragt for Videnskaber og Fattigdom. Muserne trives her slet ikke. Smagen er jaget i Landflygtighed, eller rettere har aldrig været her. Det er utroligt hvor barbarisk Husene her see ud, hvor jammerligt de ere indeelte; Byen er en Samling af Ulkegader og Pistolstræder. Canalerne ere virkelige Phænomener i Naturen. Der ere utallige, men næsten hver af dem har Vand af forskiellig Farve; ja nogle have flere farver, som i en deilig Marmorering omfavne hinanden. Hist og her see de ud, som om man havde paa dem anstillet det bekjendte Forsøg med Olie at standse Bølger, siden man hist og her seer tykke Hinder, der spille med alle Regnbuens Farver.

Egnen omkring Byen skal være behagelig. Det kan gjerne være. Egentlig er den den jevneste Slette, der kan gives, men da den er godt og stærkt beplantet med de hamborgske Midassers Haver, saa kan man vel holde det for mueligt, at den hist og her seer taalelig ud. Udsigten fra et Ølhuus (das Baumhaus) fra tredie Etage er ret artig; man overseer Elben, og den lüneborgske og hannoverske Kyst. Men jeg maa tilstaae, at Elben er ikke det for min Følelse, hvad en saa vældig eller egentlig, saa stor en Flod kunde være. Dens skidne Vand slæber sig her giennem en uoverseelig Flade, som den idelig oversvømmer og vedligeholder i en evig Moradstilstand. Heraf kommer det, at man intet rigtigt Begreb faaer om Flodens Brede og Størrelse, thi man er altid i Uvished, om det ikke er Regnvand, eller noget Brakvand fra Nordsøen den er spædet op med. Den sier sig desuden giennem de kiedsommelige Lyneborgske og Brandenborgske Sandørkener; den har ikke sit Udspring fra en ærværdig Biergkiede, vander ingen frie Bredder, har uoverseelige Moser og Vandpøle og Sumper til Bredder, istedet for Bierge, har guult Vand. Kort, Elben er en keedsommelig treven klodset Flod.

Professor *Büsch*¹⁾ har jeg lært at kiende, og jeg har fundet i ham en jevn ærlig Mand, som seer ud til ikke at gjøre noget

¹⁾ Johann Georg Büsch (f. 1728 † 1800) var paa dette Tidspunkt Lærer i Matematik ved Gymnasiet i Hamborg samtidig med at han bestyrede det af

halvt. Han har nylig skrevet en Bog „Ueber die Zerrüttung des Seehandels“, som Du maae læse, ifald Du ikke allerede har læst den. Jeg for min Part finder megen Behag i hans Beviser for Umuligheden af det nu gieldende Forsæt at udhungre Frankerig. — Professor *Ebeling*¹⁾ har jeg ogsaa seet. Büsch er tung-hørende, men Ebeling er næsten døv. Büsch førte mig i Gaar ind i det Hamborgske patriotiske Selskab til at ophielpe nyttige Konster. Men den eneste nyttige Ting vi ophialp var Tobaksplantningen, thi jeg troer sikkert, at vi i tre Timer røgte 2 Pund Tobak op.

Schröder har jeg gjort Bekiendtskab med. Theatret er noget af det interessanteste her. Jeg har seet baade Schröder og de fornemste af hele Skuespilselskabet; men de Stykker, jeg hidtil har faaet til Livs, vare maadelige. Schröders Theater koster alt i alt 30000 Rdlr., og det er (paa Bygningens Skønhed og Størrelse nær) i alle øvrige Henseender langt over vores. Slette Acteurer og Actricer ere her ikke, de *maadeligste* vilde hedde *gode* hos os. Schröder har jeg seet i Aften som Czar Peter i *Das Mädchen von Marienburg*²⁾. Jeg beklager, at det ikke var en anden Rolle, thi dels var Peters Character ikke synderlig vel udført af Hr. Forfatteren dels er Peter en Character, som ingen dramatisk Forfatter kan gjøre Lykke med, fordi, efter mine Tanker Peter er meer en episk end en dramatisk Person. Madam *Langerhans* er min Favorite. Hun seer nydelig ud, og i listige, virkelig ondsksfulde, men derhos naive Roller troer jeg hun er uopnaelig. Demoiselle *Stegmann* er ogsaa ret brav. Hr. *Fuls* og Hr. *Langerhans* slutte Troppen af dem, jeg ynder som fortrinlig gode, og nogenlunde universelle; thi til enkelte Fag maae her findes mange, som vilde fortjene at kaldes store. Man spiller

ham 1767 oprettede Handelsakademi. Som Nationaløkonom og Kameralist har han udfoldet en meget omfattende Forfattervirksomhed. ¹⁾ Christoph Daniel Ebeling (f. 1741 † 1817), der 1789 var bleven Professor i Historie og Græsk ved Gymnasiet i Hamborg. Han er Forfatter til en lang Række Skrifter, navnlig af historisk Indhold. ²⁾ At den ret ubekendte Kratter (f. 1758 † 1830). Det „fyrstelige Familiestykke“, som Forfatteren benævnte det, gik allerede 13 Marts det følgende Aar i Oversættelse ved Fr. Schwarz over den danske Skueplads, hvor det holdt sig i næsten 40 Aar og opnaaede et Antal af over halvhundrede Opførelser.

Syngestykker her, men man synger slet. Orchestret er alt for lidet. Det Hamborgske Publicum er for resten ikke værdt at synge og spille for. Der gaaer Fruentimmere i Parterret, Mandfolkene staae med Hatten paa; naar nogle raabe Bravo, saa hysse de andre, fordi disse Kræmmersvende ville give dem Mine af at vide, hvad det egentlig er, de staae og gloe paa.

Vær saa god at tænke paa mig engang imellem, gode Frue Pram; naar jeg kommer til Göttingen, skal jeg lade nogle Blade fortælle dem det. Men saa maae De endelig give mig et Blad igjen. Vil De?

Pram til Olufsen.

Kjøbenhavn d. 25 Oct. 1793.

Ven! Velkommen til Tyskland og takket være du for de tvende første behagelige Prøver, du gav dine her efterlevende Venner paa at de erindres af dig. Bliv ved at opfylde det Vacuum, din Bortreise har efterladt i vort huuslige Liv, ved dine Breve, saa godt det ved dem lader sig gjøre. Ennuien vil vanskeligen lade sig afholde fra at indtrænge sig der, og den vil slet ikke kunne lukkes ude, dersom vi ikke ved dine Breve kan drive det. For dem, som Emanationer af dig, kan den, som du vel selv har mærket, ikke bestaae.

Min Kone og jeg have begge forsøgt at være gode og susselige. Vi have begge følt Nødvendigheden af til den Ende at anspænde alle Kræfter. Det er lykket os temmelig; men virkelig var din Bortreise, hvad du kan begribe den maatte være os, da du udgiorde meget meere end halve Verden for os. Det er nu fire Aar du har hiulpet os frem ad Livets Vei, den vi have lagt tilbage i den Tid næsten stedse i dit Selskab. Vi glemte ved det en mægtig Deel af, hvad der vilde giort Rejsen ubehagelig. Det er ligefrem, at vi føle nu meget meere enhver Steen, som støder paa Vognfielene; og naar vi omsider faae vant os til at køre frem uden dig, vil dog stedse enhver Tanke om det gode Stykke, vi kørte med dig, vise os, at Reisen ei er saa behagelig, som den vilde have været os, om vi kunne reist i Selskab med dig lige til vi vare komne hiem.

Efterat have faaet dit første Brev, begyndte jeg alt paa at

skrive dig til igjen; med næste Post fik jeg dit andet, og erfoer, at du ikke blev længe nok i Hamborg til at kunne modtage Svaret der. Swartz kom nu hiem, og sagde, at du nok opholdt dig nogle Dage i Zelle og i Hannover, og at du altsaa ikke vilde komme til Göttingen saa snart. Det er Aarsagen, hvorfor jeg skriver først i dag.

I forrige Uge var min Kone syg et Par Dage; det er forbi, hun er atter i nogle Dage meget vel. Jeg har lidt desperat af en aldeles fordømt Tandpine. Jeg sidder med Kryderpose om Kiægen, og griner hæsliq. Jeg vilde lade den pinende Tand trække ud. Chirurgen havde den fat med sin Tang; har brækket Kiægebenet halv over, men uden at faae Tanden løs. Jeg skal altsaa pines med den et halvt Aars Tid, om ej længer. Dog det gaar vel over; man lærer, endog uden Stoicisme at finde sig i Tandpine.

Aviserne ville have fortalt dig, at Kronprindsens lille Datter¹⁾ døde pludselig af — Tandpine — da hun nemlig skulde faae Tænder — d. 12te. Et virkelig sørgeligt Dødsfald, ikke fordi der er nu en Smule Prindsesse mindre i Verden, men fordi Kronprindsen er utrøstelig; fordi et saadant Stød, nu anden Gang, kan være farligt for hans Character, da mueligen dette Skaar i hans huuslige Glæde kan gjøre ham sortblodig, og Førstens onde Luune kan være sørgeligt for mange fleere end ham. Hans Kone, som gaaer paa faldende Fod, var syg, blev det meere, og det er rimeligt, at hans tredie Barns Død bliver Følgen af det andets. Virkelig saae man heele Verden uskrømtet at sørge med ham.

Men et i sig selv langt sørgeligere, langt uerstatteliger Dødsfald har jeg at melde dig. Det vil smerte dig, og vilde saa, naar han, som forlod os, end ikke var din Ven, men kun kiendt af dig for den Mand han var og end meere skulde være bleven, om hans Bane havde bleven længer. Christian Hornemann²⁾

¹⁾ Marie Lovise. ²⁾ Christian Hornemann, f. 1759, rejste 1791 til Jena for at studere Filosofi og begyndte ved sin Hjemkomst at holde Forelæsninger over Kants Filosofi, som han var den første der indførte her i Danmark. De store Forventninger, man havde knyttet til ham, blev brat afskaaret ved hans tidlige Død ²⁹/₁₀ 1793. (Biograf. Lex. VIII. p. 86).

blev lidt syg i Torsdags Fjorten Dage. Det var ubetydeligt; han spøjte selv med sit Kiælenskab i at lægge sig til Sængs. Det blev efter et Par Dage en Forraadnelses-Feber, og — i Onsdags Morges døde han. Der ligger da ej allene al den Lykke, denne saa synderlig ædle og retskafne Mand skulde have nydt som den elskværdige Ulricas¹⁾ elskede og elskende Ægtemand, al den, han skulde have givet denne fortræffelige Kone, efter syv lange Aars Forlovelse og kun Ti Maaneders Ægteskab, al den Lykke og Glæde, han skulde have nydt som Mand i sit Ærende her paa Jorden, hvilket han havde saa retskaffen beredt sig paa at opfylde, men hidtil netop begyndt; om faae Maaneder skulde han være bleven Professor; men der ligger og al den Nytte, denne virkelige Philosoph, denne nidkiære Sandheds Ven, dette lyse Hoved, denne dybe Grandsker, denne lærde Lærer, skulde have stiftet. Hvilken anden ej blot dansk men maaskee Europæisk Mand skulde kunne ventet at blive en Philosophie-Lærer, som han? Skulde vi endog som Mennisker kiende mange saa dadelfrie, saa elskeligen hæderværde som ham? Jeg bør om en af vore Ministre fortælle dig til hans Hæder, en sielden Hæder for en Minister: Schimmelman kiendte ham; jeg talte med ham i Gaar om vor Vens Død, og der strømmede Taarer af den gode Schimmelmans Øyne.

Længe talte jeg ikke med min Kone om Reisen til Tunis²⁾. Jeg frygtede at tale derom. Jeg begreb, at det ikke kunde være hendes Ønske, at gjøre en saa lang Rejse bort fra de skjøndt ej meget nøye bindende Relationer, i hvilke hun hidtil havde levet. Jeg vilde virkelig, og vil endnu ikke, skal aldrig ville, noget, som jeg har Aarsag at troe kunde gjøre hendes Liv ublidt,

¹⁾ Ulrikke Antoinette Schlegel (f. $14/11$ 1766) var en Datter af kgl. Historiograf og Bibliotekar Johan Heinrich Schlegel. Hun ægtede $7/12$ 1792 Horne-mann og $3/6$ 1797 daværende Sognepræst paa Strynø Christian Johan Bredsdorff; hun døde $20/6$ 1850. ²⁾ Som det fremgaar af det følgende var det Prams Hensigt at søge Stillingen som Konsul i Tunis, der i dette Aar var bleven ledig ved Konsul Louis Hammekens Død. Af forskellige Grunde, som de efterfølgende Breve gør Rede for, blev det ikke til noget med denne Prams Plan: den senere Notarius publicus Gottsche Hans Olsen, bekendt fra sit Sammenstød med P. A. Heiberg, blev Hammekens Efterfølger (1794) og efter hans Fratræden arvede Hammekens Søn Stillingen.

var end Ublidheden kun en Virkning af hendes Maade at see Tingene her i Verden paa. Gud velsigne hende! Enkelte Ondt-Lunes Øyeblikke fraregnede appellerer jeg til dig som Vidne paa, at jeg baade erkjender hendes mange Ypperligheder, og at mit Hiertes inderlige Attraae er, at paaskiønne dem ved at gjøre hende lykkelig. Det kan jeg ikke, uden i det mindste i nogen Grad at være det selv; og det er jeg ikke med nogen Tryghed i nærværende Kaar, men det troer jeg, at kunne blive i Tunis. Jeg tror det, fordi der er Levebrød uden Kummer, der er ikke Dynger af abjecte Forretninger, Aandsfortærelse i Lapperier, og reen Tidsspilde ej uden Chicane som her; men der er et Otium, som for enhver af anden Character i hvad did hører, end jeg, kunde være dræbende, siden der er intet at gjøre; men jeg haaber, du troer mig til at ville skaffe mig Forretning, der er det ypperligste Clima, især efter al Sandsynlighed fordeelagtigt for min Kones Helbred; der er Frihed til at indrette sin Levemaade, som man vil, og for Resten er der Mennisker, og Mennisker, med hvilke allesammen vi efter din Afreise staae allerede næsten i lige saamegen Fortroelighed, som med nogen Familie i Danmark, men som vi der formodentligen snart lære nøyere at kiende, helst siden vi der ere under Forpligtelsen til at holde Gode-Miner. Jeg nægter ikke, at Egennyttlen er med blandt det, som driver mig, til inderlig at ønske Tunis, den Egennytte nemlig, at jeg venter der at kunne komme til at bruge de Evner — saadanne som de ere — hvilke jeg her maa opslide til det ubetydeligste Brug, og under den bestandige Angest, at frit Huus i Castellet maaskee bliver min Løn, siden sl. Bülow¹⁾ eller hvem der har havt den Godhed at forestille Kronprindsen, at Frode og Fingal var en Paskil paa ham, have reusseret saa fuldkommen, at han anseer til denne Time alt, hvad jeg skriver, som Paskil; og de fremmede Ministre, der ansee Minerva for et ministerial Blad ideligen gjøre

¹⁾ Rimeligvis den bekendte Geheimeraad Johan Bülow, men Pram har næppe Ret i den Formodning, han her udtaler, at det skulde være ham, der havde indgivet Kronprinsen den Idé, at Frode og Fingal skulde være en Paskil. Imidlertid var der virkelig Folk, der fandt anstødelige Ting i Stykket — mirabile dictu. (jfr. Personalhist. Tidsskr. 4 R. IV. p. 66).

Motioner mod min historiske Artikel¹⁾, som den spanske og preussiske endog for Fjorten Dage siden have giort, og jeg i den Anledning faaet en salutem monitoriam paa ny. — Dog du kiender min Tilbøylighed til at gaae til Tunis, og mine Grunde. Jeg inddyssede dem begge, og talte ikke med min Kone, i den Tanke, at hun enten spurgte mig engang, eller lod vedvarende Taushed bevidne hendes uovervindelige Ulyst. Efterat jeg havde faaet sidstbemeldte ej venlige ministerial salutem ang. Minerva, fandt jeg Leilighed til at tale med hende; og — til min virkelige Forundring fandt jeg hende vel ikke stemt til at ønske Transplantationen, men ganske villig til at samtykke den, og i Stand til at begribe, at der kunde leves meget godt. Jeg talte med Schimmelmänn, han med Bernstorff, og i Forgaars talte jeg selv med Bernstorff. Paa Ministers Viis gav han mig intet Løfte, men, saavidt jeg kunde forstaae hans Meening, var den, at det vel ikke var meget klogt af mig at ville gaae til Tunis, men at naar jeg vilde, saa skulde han intet have derimod, da han bad mig give ham min Ansøgning for at forestille den. Den Omstændighed, at jeg har her 400 r. Gage, har ingen rimelig Udsigt til nogensinde her at faae meere, har derimod Udsigt til at stoppes i al videre Fortieneste, har vaagne Nætter, Helbrede Ødelæggelse, og evig Kamp for Udkomme; maa lade mig af Kronprindsen og andre fortælle, at jeg skriver politiske Paskiller af Hunger, og kan ikke nægte, at skøndt jeg ikke skriver *Paskiller* for Skillingen, skriver jeg dog, hvad jeg skriver, i den Hensigt at fortiene det fornødne, maae nødes til at være lærd, vittig, dybsindig,

¹⁾ Paa Grund af denne, som Pram lige fra Tidsskriftets Begyndelse havde forfattet, var han allerede oftere bleven lagt for Had og havde bl. a. i Begyndelsen af 1787 (Minerva 1787. I. p. 397) maattet levere et Forsvar for sin Maade at fortælle Dagens Begivenheder paa. Med Rette fremhæver han i dette, at han har bestræbt sig for at være saa frimodig og upartisk, som det var muligt. Pram, som allerede længe havde været ked af denne Artikel, der hver Maaned voldte ham ikke ringe Ulejlighed, idet han maatte gennemlæse og ekstrahere adskillige fremmede Blade, og desuden bragte ham Ubehageligheder, havde ved Begyndelsen af 1793 faaet J. K. Høst til at overtage den, men allerede med Udgangen af Marts opgav Høst den igen, da han ikke fandt sig tilfredsstillet ved det Honorar, Pram kunde byde ham. (jfr. Rahbeks Erindringer III. p. 129; J. K. Høst, Erindringer. 1835. p. 18—19). Hvortil der her sigtes med de to Gesandters Indskriden, vides ikke.

lystig paa Prendt, fordi jeg ellers ikke kan leve, men maae derfor risquere uophørlig, at gribes, ja at gribe mig selv i at have giort slet og galt, hvad jeg saaledes, evig Slave, pidskes af Hungerfrygten til — disse Betragtninger have ledet mig til min Beslutning. Min elskelige Kone, virkelig mig sær i de sildigere Tider meer og meere elskelig, har bifaldet den. — Skriv mig nu du noget derom, og besøg mig ad Aare i Tunis.

Jeg vilde sende dig en Fortegnelse over alt hvad der af dit staaer in deposito hos mig, alle Kobberne, Chatollet, Bøgerne; jeg har ikke faaet Tid til at gjøre Fortegnelsen, men skal sende dig den med det første om ej med næste Post. Imidlertid giem til Legitimation i Mangel af bedre dette Brev, hvorved jeg erkiender, at have af dig til Forvaring en cr. 30 Stk. Kobbere i Glas og Ramme, for det meste engelske Piecer af Angelica Kaufmann, et Chatol, en Rousseau i 24 engelske Bind med 12 Bind Supplementer; en Pope i 15 engelske Bind m. m.

Der er ingen Orden eller Sammenhæng i hvad jeg her har sammensmurt; det kommer af at jeg har skrevet det halv forrykt af Tandpine og det endda under mange Afbrydelser. Lev vel. Tænk paa mig og min susse Kone med det Venskab, der har bidraget saa meget i saa lang Tid til vor Lykke, og der er os saa fornødent til taaleligt Liv. Viis det, ved at vedblive at skrive os til de kiære Breve, som saa meget glæder os. Jeg venter kun paa flere af de Breve, for 'at extrahere dem til Minerva¹⁾. Vær min som jeg er din oprigtig hengivne Ven og

Kjøbenhavn d. 26 Oct. 1793.

forbundne Tiener Pram.

Fru Pram til Olufsen.

d. 29. Oct. 1793.

Ret inderlig Tak, kiere Olufsen for Deres tre gode venskabelige Breve. Det er en sand Fæst for mig at læse dem. Dog i sær maae jeg takke Dem for det Første. Det er ret min Yndling af dem alle, det trøster, det glæder, det opmuntrer, og jeg veed ikke selv alle de smukke Virkninger det frembringer, dette gode Brev. Det er kun Dem givet at sige saa smukt, hvad

¹⁾ se: Minerva Okt. Kvt. 1793, hvor P. frasiger sig Redaktionen; Brevene tryktes derfor ikke dér.

andre kan føle. Nu da jeg sætter mig ned for at skrive til Dem, og merker desværre min ringe Pens Uformuenhed til at udtrykke hvad jeg ret vilde sige, ønsker jeg af Hiertet, at De sad paa det gamle Sted i Sofaen ved min Side, hvor mange Ting skulde vi da ikke have at tale om! De vilde have tusinde løierlige Ting at fortælle mig om Deres Eventyr daraussen, og jeg vilde vel finde adskilligt af modsat Natur at meddeele Dem. Der er alt skeet een Forandring i Deres daglige Kreds, som vil forundre og vist bedrøve Dem. Den gode Hornemann er efter faa Dages Sygdom bortrevet fra hans elskende Ulrikes Side. Den stakkels Ulykkelige maatte miste ham efter saa faa Maaneders meget lykkelige Foreening, og er nu kastet tilbage i sin forrige ubehagelige Stilling. Meener De ikke, at hun nu læt kan udregne, at ald Glæde i Livet er død for hende? Efter hendes sædvanlige trofaste Character at dømme; maae hun snart kunde blive færdig med denne Slutning. Man siger, at efter hendes Mands Raad har hun besluttet at leve i Fremtiden hos hans Søster i Fyen, som er gift med Præsten Bredsdorf¹⁾, og deri gjør hun meget fornuftig. Hvad Trøst skulde hun vel finde i sin fornemme Families Skjød her, hvor hun vist ved mange Leiligheder vilde være tilovers. Bergsøe²⁾ fortalte mig i Aftes, at een iblant hendes Trøstere havde for at berolige hende, forestillet hende, at det maaskee var til hendes Lykke, at Hornemann var død, men dog skal det ikke have været een af den nærmeste Familie, som De formodentlig strax vilde giætte. Er det ikke gyseligt! Jeg har læst i Dag et Stykke af Rahbek i Tilskueren³⁾ over ham, som ret har glædet mig, og vist vil ogsaa glæde Ulrike. Jeg har erfaret, at sligt er trøstende. Nu, gode Olufsen, vilde De vel og gjerne vide, hvorledes jeg for min Deel lever.

¹⁾ Morten Thomsen Bredsdorff (f. 1757 † 1841) var paa denne Tid Sognepræst til Vester-Skjerninge og Ulbølle, senere blev han Præst i Salling Herred og tog sin Afsked 1834. Han var gift med Ellen Cathrine Hornemann.
²⁾ Johan Frederik Bergsøe (f. 1760 † 1818) havde først studeret Teologi, men opgav siden dette Studium for Medicinen og underkastede sig 1795 medicinsk Examen; siden levede han i Kbh. som praktiserende Læge, men drev ved Siden af en udstrakt literær Virksomhed, navnlig som Oversætter og Bearbejder. (jfr. Erslews Forfatterlexikon. I. p. 114; V. Bergsøe, De forbistrede Drengs. p. 11 ff).
³⁾ Tilskueren. 1793. p. 666.

Jeg maa da sige Dem, at vi laver os stærkt til at reise til Tunis i Foraaret, og da vi agte at gaae derhen til Lands, har vi foresadt os at gaae lidt af vores Vey for at besøge Dem. Havde De vel formodet en saa hastig Sammenkomst? Dog ret alvorlig, Tingen er i sin Gang og Himmelen veed hvad Udfaldet bliver. Pram siger, at om fiorten Dage vil det være afgjort. Siden Deres Bortreise er jeg for saa vidt bleven forandret, at jeg synes jeg nok kunde finde mig deri, men dog veed jeg det ikke gandske vist. Det har altid forekommet mig som en høist gyselig Ting, men nu kan jeg tænke derpaa med mere Rolighed og Hengivenhed i min Skiæbne. Det er allerede et gandske kiønt Skridt paa Dydens Vey, som De som Ven vist vil glæde Dem over paa mine Vegne. Det har altid forekommet mig meget betænkeligt at raade Pram fra en Plan, som maaskee kunde tiene til vores Vel i Fremtiden, og i sær nu, da hans Forfatning her er virkelig ubehagelig for ham og han føler det stærkt, har jeg med fuld Overbeviisning troet, at jeg burde forholde mig gandske passiv. Lad nu den blinde eller seende Skiæbne afgjøre det øvrige. I dette Øyeblik bragte man de lærde Efterretninger¹⁾, og De kan begribe, hvor nysgierrig jeg tog fat derpaa, da jeg saae en Recens. over Gulddaasen. Man behandler Dem sandelig meget got deri, saa got som nogen Recensent kun kan gjøre det, som i Almindelighed altid har een eller anden Finte bag Øret. Nogle smaae Erindringer imød Planen undtagen er Fyren overmaade fornøyet. Den ublandede hæderfulde Modtagelse Stykket har nydt, siger han, maae glæde den anonyme Forfatter nok saa meget, som om en Konge eller Keiserinde havde skienket ham en Gulddaase. Wisbergs Character er han ikke meget fornøyet med, og deri er jeg af hans Meening. Det er vist Sander, der har skrevet den.

Hvorfor er De dog ikke her mere, at jeg ret kunde sladdre mig ud med Dem; Der ere hundrede Ting jeg har tænkt paa at vilde fortælle Dem, men i dette Øyeblik finder jeg dem ikke. Noget Nyt fra vore Bekiendtere har jeg dog at fortælle, som

¹⁾ Lærde Efterretninger. 1793, Nr. 39—40. Fru Pram har Ret i sin Formodning, at den skyldes Sander, den er nemlig undertegnet med hans almindelig anvendte Signatur A—s.

for Ex. Grønland¹⁾ giver sig i denne Uge, Bornemann²⁾ til For-aaret, Lottes Svigerinde³⁾ er død i Barselseng i disse Dage, vores gode Ven Kronprindsen har mistet en Datter og faaet een igien i Gaar etc. etc. De maae dog vide synes mig, hvorledes det staaer til her hiemme, og jeg har besluttet Tid efter anden at give Dem slige Efterretninger, at De ikke skal være saa fremmet for alting som om De var falden ned fra Skyerne, naar De engang kommer tilbage til Deres Fædreneland. Hvor længes jeg nu efter det kiere Blad, De har lovet mig fra Göttingen. Gid jeg havde det allerede! Jeg haaber nu, at De er ret træt af at læse dette Skriverie, men De har jo villet have det saa, og noget rart har De ikke kundet vente, thi det har jeg ikke lovet Dem. Lev vel gode Olufsen, jeg vil ikke bede Dem om ikke at glemme mig, for det veed jeg De ikke gjør. Jeg kiender Dem og kan forlade mig paa Deres Venskab. Mange Hilsener fra Jomfrue Monrad⁴⁾ og Bergsøe.

Marie Pram.

Olufsen til Pram.

Göttingen d. 3 Nov. 1793.

Dersom det, jeg i disse Tider tager mig for, virkelig er en Udenlandsreise, maae jeg tilstaae at jeg ingen Ting kiender, der mere ligner den meest haardnakkede Hiemmebliven end netop en Udenlandsreise. Men enten det nu forvirrer alle mine forudfattede Begreber eller ikke, bør jeg dog af adskillige Grunde slutte, at jeg for nærværende Tid upaatvivlelig reiser udenlands, og jeg vil derfor fortælle Dig, kiereste Pram, hvorledes jeg nu

¹⁾ Peter Grønland (f. 1761 † 1825), en indvandret Tysker, der 1787 blev ansat som Kopist i det tyske Kancelli og senere indehavde forskellige Embeder; saaledes blev han Medlem af Skatkammeradministrationen og senere af Administrationen for det synkende Fond, men afskedigedes fra begge disse Stillinger 1816. Han gav sig i sin Fritid endel af med Musik, baade som Komponist og som Musikkritiker; til forskellige tyske periodiske Skrifter har han bl. a. leveret endel Afhandlinger og Recensioner. 1793 ægtede han Anne Johanne Styffgen († 1845). (jfr. Erslews Forfatterlexikon I. p. 519; Biograf. Lexikon VI. p. 268). ²⁾ Anker Vilhelm Frederik Borneman (f. 1763 † 1854), der netop i dette Aar var bleven Assessor i Politiretten. Han steg tilsidst til Justitiarius i Højesteret og tog sin Afsked 1843. Han ægtede 2. Juli 1794 Anna Caroline Svane. ³⁾ Hvem der betegnes hermed, kan jeg ikke oplyse. ⁴⁾ Ellen Mule Monrad (f. 1767 † 1817), Datter af Billedhugger og Professor i de frie Kunster Vitus Monrad, ægtede 1797 (?) den ovenfor nævnte J. F. Bergsøe (se: V. Bergsøe, de forbistrede Dreng, p. 19 ff.).

bærer mig ad med denne Reise. Jeg har da her leiet mig Værelser til April Maanedes Udgang, thi saalænge har jeg i Sinde at reise i denne lærde Bye, og jeg har anskaffet mig al til denne Reise-Forbliven, eller Forblive-Reise nødvendige Eqvipage af Lyseslager, Theekopper o. s. v. og da man især paa en Vinterreise er udsat for adskillige Uleiligheder af Kulde, saa har jeg væbnet mig mod disse med Brænde for 7 Rdr. 3 $\frac{1}{2}$. Paa en Reise er det Pligt at indhøste Kundskaber; dette er ogsaa min Hensigt, og til den Ende har jeg betalt fem Louisdorer til fem Professorer for fem Collegier fra Klokken 9 til 3 hver Dag, hvori blandt mit Middagscollegium, rimeligvis det sundeste af dem alle, ikke er regnet. Seer Du, saaledes bærer man sig ad for at reise med Nytte.

Göttingen er for resten en snurrig Bye. Naar man engang til Ære for vore Dages Oplysning forlader den fra Agathocles's¹⁾ til Büschings²⁾ Tiid brugte Methode at betegne Byer efter deres Beliggenhed inden visse mathematiske eller Statistiske Linier, og en philosophisk Geograph indfører den Skik at opstille alle Verdens Stæder i et ordentligt System, som Linnæus Naturrigerne, vil man ikke være forlegen med den Plads, man bør anwise Göttingen. Den har alt for kiendelige Characterer. Ligesom alt paa Kongsberg gaaer ud paa Biergvæsnet, i Nibe paa Sild, i Rendsborg paa Vagtparade og Arrestering, i Hamborg paa Vexelcours, saa gaaer alting her i Göttingen ud paa Lærdom. Vel synes det som man her af og til støder an paa noget, der egentlig ikke kan kaldes lærdt; men det synes kun saa. Alting er lærdt her. Man maae kun betragte Sagen med et philosophisk Øie. Lærdom bestaaer i at vide noget, og i ikke at vide noget; thi hvo vil nægte at der gives en lærd Uvidenhed? Der gives vel ogsaa en ulærd Uvidenhed; men Ulærdom er et Begreb, som er gandske modsat Begrebet: Lærdom. Da nu Göttingen upaatvivlelig er en lærd, og ikke en ulærd Bye, saa er alt hvad der findes i den, lige til dens Uvidenhed, lærdt. Dette Beviis er ganske urokkeligt, og dersom det gjør Dig ondt, saa er der intet

¹⁾ Agathocles fra Milet har efterladt et Værk om Floderne, anført af Plutark. ²⁾ Anton Friedrich Büsching (f. 1724 † 1793), bekendt tysk Geograf.

andet for Dig at gjøre end at udraabe med hiin Philosoph i Dunciaden¹⁾: Ah! why ye Gods! Should two and two make four!

Jeg har endnu ikke kunnet trænge dybt nok ind i Göttingens Væsen for med Vished at afgjøre, om det er denne lærde Videnhed eller Uvidenhed, der udbreder en saa myrdende Keedsomhed over denne Gadesamling. Vel har jeg gjort mig en lille Hypothese derover, men jeg følger Diderots Raad, og behandler mine Hypotheser som Henrik IV behandlede sin Gabrielle, han elskede hende men lod sig ikke regiere af hende. Ifølge deraf fremsætter jeg min Hypothese gandske undseelig og lærvillig. Jeg troer da, at Keedsomheden bør ene og allene tilskrives den her herskende lærde Uvidenhed, og jeg finder deri et nyt Beviis for, at her egentlig ingen ulærd Uvidenhed har Sted, thi med den kan man leve inderlig glad og fornøiet overalt, da hin derimod hverken fornøier os selv eller andre. Virkelig Lærdom og lærd Uvidenhed staaer omtrent i samme chymiske Forhold som Olie og Vand. De kunne vel mechanisk sammenrøres, men udgjøre dog aldrig nogen homogen Blandingsmasse, uden Hielp af Nødvendighedens Sæbe, som her slet ikke kan faaes.

Alle disse meget interessante Bemærkninger om Göttingen kunde jeg for længe siden have meddeelt Dig, dersom jeg virkelig havde været her hele Tiden siden min Ankomst. Men det har jeg ikke. I Hannover blev jeg, tilligemed fem Passagerer kied af Postens utaalelige Sneglkryben, og tog derfor Extrapost. Med den reiste jeg da til Göttingen i saadan en Fart, at jeg foer ud af den modsatte Port, fem Mile bort, til Cassel. — Det gjør mig næsten ondt, at jeg har sagt Dig dette, thi jeg indseer ikke, hvorledes jeg nu vil kunne undgaae at fortælle Dig noget om, hvad jeg saae der. Og hvad skulde jeg vel kunne sige Dig om dette Landgræve-Buur? Vel var jeg der i fire Dage, og besaae alting, men Cassel er saa beskreven, at Du formodentlig kiender alting ligesaa godt som jeg. Den udskrives for at være en af Tydsklands skønneste Stæder. Egentlig er den prægtig paa samme Maade som Don Ranudos Fløvelskiol, der ingen Bagstykker havde. Det nantiske Edict, som har skaffet saa

¹⁾ Den engelske Digter Alexander Popes bekendte satiriske Digtning.

mange tyske Byer nye Gader, har ogsaa skaffet Cassel et heelt nyt Quarteer. Dette er kiønt nok, men alt det øvrige, det er de ni tiende Dele, er høist slangerupsk. Det fortiener ellers at bemærkes, at de fleste skønne Bygninger i Cassel ere offentlige Bygninger opførte af Statens Casse, og at de skønne Privat Huses Antal, som egentlig skulde vidne om en almindelig Velstand, er saare lidet. Paa Friderikspladsen staaer Landgr. Frederiks Statue, som Baggesen har saameget forarget sig over¹⁾. Men skøn er den alligevel. Kun det fatter jeg ikke, hvorledes en tænkende Konstner gad klistre et Ridderbaand ind i det rommerske Costume. Inscriptionen er: Friderico II Patria; det er paa Dansk, Landstænderne bleve underhaanden tilskyndede til at skillinge sammen for at faae noget Stads midt paa Pladsen, og hvad der manglede gav Landgræven af egen Tilskyndelse af Landstændernes Skatte. — Jeg var paa Comedie, hvor Kozebues das Kind der Liebe blev radbrækket efter Fortieneste. Theatret er skjønt; men Maskineriet er fortræffeligt. Maskinmesteren advarer sine Folk med en Klokke, naar en Forandring skal see. Der ringes to Gange; første Gang er kun en simpel Advarsel, men i det Øjeblik der ringes sammen farer Koulisser og Dækener, Stole og Borde op og ned med en Hurtighed som næsten forbauser. Denne Ringen forekom mig for Resten noget latterlig. Decorationerne var meget skønnere end Schröders. — Jeg besaae Slottet Weisenstein med al dens Vandstads. Der er nylig byggt en Ruin af en rommersk Aquaduct, hvorfra en lille Vandrende dratter ned mellem nogle Stene. Her bygges et nyt og prægtig Slot. Jeg skulde næsten formode, at Hessen Cassel er det eneste Land i vore Dage, hvis Fyrste har den Uforskammenhed at kaste nogle Tønder Guld hen paa en unyttig Bygning.

Jeg ventede i Hannover, og endnu mere i Hessen at finde alt gandske anti-frankiskt; men tvertimod. Jeg har talt med mangfoldige, af alle Stænder, og hos alle fandt jeg den største Uvillie mod Krigen. I Hannover fortalte man mig at Antallet af de Hannoverske Tropper mod Frankerne havde beløbet sig

¹⁾ I Labyrinth. II.

til 12000, men var nu svundet ned til 8000, samt at der i Affairen ved Dunkirque blev kun 5 Mand tilbage af et heelt Regiment. I Hessen troer jeg, at man er mere vreed paa Preusserne end paa Fransoserne. Kongen af Pr. skal bestandig have udsadt Hesserne og skaanet sine egne Tropper, nu ere de skilte ad, og derfor bliver der vel heller intet af et Monument, som K. af Pr. havde i Sinde at oprette de faldne Hesser. I disse Dage ere Resten af den Hessiske Hær, 4000, marscheret bort, og naar disse nu ogsaa ere slagtede, saa er der ingen flere at sende.

Lev vel, kiereste Pram! Skriv mig til; jeg logerer hos en Skræder Freckmann; men jeg beder Dig, lad min Professortitel blive borte; thi den duer ikke af adskillige Aarsager.

Din Ven Olufsen.

NB. Du har faaet Biørners¹⁾ Nordiske Kæmpe Dater fol. fra mig. Det er Capit. Abrahamsons²⁾. Har Du faaet din Comedie færdig?

Olufsen til Fru Pram.

Göttingen d. 10 Nov. 1793.

Hvor overrasket blev jeg ikke, da jeg kom hiem forgangen Dag, og saae et Brev ligge paa mit Bord. Det var det første Brev. Udskrivten viiste mig hvem det var fra; jeg havde saa inderlig længtes derefter, alt dette glædede, overraskede fortunlede mig saaledes at jeg i lang Tiid ikke begreb hvad jeg skulde foretage mig med denne kiere Skat. Omsider aabnede jeg det af en Slags Instinct, og i tre Minuter havde jeg læst alt igiennem i det mindste fem Gange, og jeg havde læst saa iilfærdigt at jeg endnu ved sidste Giennemlæsning fandt noget nyt. Det er mig aldeles umuligt at sige Dem, hvor meget jeg takker Dem, gode Frue Pram. Jeg bestyrkes mere og mere i min Overbeviisning, at naar Deres Beskedenhed tillægger Dem selv een eller anden Middelmaadighed, som min Erfarenhed ikke har lært at kiende hos Dem uden i den modsatte Fuldkommenhed, saa bør jeg holde mig til min Erfarenhed. Den lille Dovenskab, De saa beskeden truede mig med, frygtede jeg sandt at sige,

¹⁾ Erik Julius Biørner: Nordiska Kämpa Dater, i en Sagoflock samlade om forna Kongar och Hjältar. Stockh. 1737. Fol. ²⁾ Den bekendte W. H. F. Abrahamson.

ikke meget. Hvorfor? Fordi min Erfarenhed endnu ikke havde opdaget nogen Dovenskab hos Dem, naar det kom an paa at bidrage noget til at gjøre nogen lykkelig. Og nu kan jeg med Vished forsikre Dem, at jeg i forrige Tider havde ikke sagt Dem formeget, naar jeg fortalte Dem mine Ahnelser om den Lykke, Breve fra Deres Haand vilde udbrede over mit hele Væsen.

Men ingen Glæde er ublandet. Dette er nu eengang det rædsomme Vilkaar, hvormed Skiebnen uddeler Glæde til de Dødelige. Jeg glædede mig over et Brev fra Dem; men kunde jeg glæde mig over dets Indhold! Den ædle Hornemann, min Ven, den sande dydige Mand, den lykkelige Ægtefælle, den oplyste Philosoph bortreven i sin blideste Morgenrøde fra alle sine Venner, fra alle dem, hvis vaklende Dyd behøvede et lysende Exempel til Støtte; fra sin ømme Kone, fra den ægte Viidsoms Genius — hvilken sørgelig Tanke! — Jeg tabte en Ven, vel ikke en Ven, som mange Aars Omgang, og en lang prøvet Fortroelighed havde bundet uopløselig til mit Hierte, men dog een af de meget faae, som jeg elskede med virkelig Høitagtelse — jeg tabte een af de faae, som ved en egen Aands Vending ere istand til at overbære med mine særegne Ufuldkommenheder. Mange kan jeg ikke taale at tabe, thi jeg vil da snart staae tilbage eensom, sad and forlorn, for I have seen the tombs of all my friends¹⁾. Men jeg glemmer *mit* Tab; alle hans Venner vil glemme deres ved Tanken om hans ulykkelige Ulrike. Hun var kun sparsomt bekiendt med Livets Glæder, men Hendes Hierte hævede hende, understøttede hende giennem ni *ventende, haabende* Aar! Omsider naaede hun det sidste af denne mørke Række; hendes Standhaftighed blev kronet, hendes Ømhed belønnet, hendes Hierte lykkeligt, og — Al hendes jordiske Lyksalighed svandt! O hvor ofte, hvor inderlig, og jeg lægger endnu til, hvor opmuntrende, tænkte jeg mig denne lykkelige Familie; jeg saae dem begge rige ved lidet, lykkelige i det ægteskabelige Venskabs Skiød. Aldrig kiendte jeg Ægteskabets Himmel, den

¹⁾ Citat af Ossian.

huuslige Lyksaligheds Velsignelser i skønnere Glands. Den er saa sielden; ak hvi forsvandt den saa snart!

Den anden Efterretning om Deres Forflytten til Tunis er mig just ikke heller saare behagelig. I Grunden er den ogsaa en Art af Død. Imidlertid bør jeg dog tilstaae, at Skiebnen behandler vores Venskab med nogen Skaansel; vi døe gradviis for hinanden. Først reiste jeg; det var det første Skridt; derpaa reiser De til Africa; det var det andet, og værre; og saa — dog om dette tredie Skridt i Elysium. Denne Maade at døe paa; saaledes at lade Lyset brænde heel ned i Piben, har dog den Fordeel, at det ikke bliver gandske pludselig mørkt. De kan dog blive ved en Tiidlang at skrive mig korte, skønne Breve til, og jeg Dem lange og slette, og vi holde saaledes vores venskabelige Liv nogenlunde vedlige. De ser nu selv, hvorledes jeg betragter Sagen, og De vil finde det naturligt, at jeg i en Livs og Døds Sag aldeles intet raader Dem, især af den Aarsag, at jeg vilde inderlig forfærdes, om De virkelig i denne Sag vilde handle efter mit Raad. Men eet vil jeg dog gjøre. De melder mig hvad Parti De har taget; jeg vil melde Dem hvad Parti jeg tager i denne Sag, som jeg tager mig den Frihed at lade være ogsaa mig en lille Smule vedkommende. Endskiøndt det er mig vel ikke ligegyldigt hvilket Udfald Sagen faaer, saa har jeg dog fast besluttet at finde mig deri, ja endog i ethvert af de to mulige Udfald, at finde Leilighed til at glæde mig. — Reise De, saa gjør De dette Offer (et Offer bliver det altid at paatage Dem at overvinde en vis qvindelig Angst for et saa tilsyneladende mandigt Foretagende). De gjør da dette Offer af Agtelse for Deres Pligt i Hensyn til Prams nærværende Forfatning, som De selv tilstaaer er ubehagelig. Altsaa vil Deres Selvbevidsthed billige dette Skridt, og en god Selvbevidsthed er mere end den halve Lykke og Rolighed for en Siel som Deres. Pram vil og bør erkiende Deres Opoffrelses hele Værd. Desuden forestiller jeg mig at De vil kunne leve meget godt i Tunis, ja bedre end i Kiøbenhavn, kun anderledes. Undertving kun, jeg beder Dem, Deres Frygt for Forandringen; troe at Forandringer her i Verden gjerne medføre selv Giengield for det foregaaende. — De

vil finde Klimaet i Tunis varmt; i Khvn. er det koldt, hvilket er værre, i Kiøbenhv. har De 20 Favne Brænde. Uleilighed, Udgivter og Røg med Kulden, i Tunis finder De Skygge i Dattel-, Sitron-, Pomerans-, Jasmin-, Rosen-skove, Søevinde, kiøllende Frugter mod Heden. I Tunis er der en Hob Barbarer, vil De sige. Tillad mig at spørge Dem, om De med Vished kan vide om 99950 af de 100000 Mennesker i Kjøbenhv. ikke ogsaa ere Barbarer. De forlader ikke mange interessante Mennesker. Holmens Chefferie¹⁾, med sin plumpe Juno i Spidsen for alle de Rasker, Faar, Sviin, Landorfer²⁾, Oxer, Matroser vil ikke sige stort; maaskee de vilde til Afskeed istemme et affecteret Klagebrøl. — Man kan brøle overalt. Fiskers Huus er adskilt og Stumperne betyde kun lidt. — Jeg maae endnu giøre Dem opmærksom paa een Omstændighed. De flytte ikke til Tunis for evig. Nogle faae Aar der, tilbragt som jeg troer, og haaber, lykkeligere end i Kiøbhv. vil forene Prams Udsigter med det, man kalder temmelig Lykke, og er da De, eller han, eller begge ikke fornøiet, saa reise De hjem. Læg nu hertil at alle de Ubehageligheder, som nu bebyrde Pram, falde bort i Tunis; at De vil kunne leve der saa rolig og eensomt som De vil, og som De aldrig vil kunne i Kiøbh., at ingen Ængstelighed for Udkomme har Sted der, saa har De mine Grunde hvorfor jeg glæder mig ifald De reise. Blive De, saa forsvinder alle disse vist ikke overspændte Forhaabninger, og alle de nærværende Ubehageligheder blive ved at omringe Dem. — Hvorledes skal jeg da glæde mig i dette Tilfælde som jeg har foresat mig. — Jeg veed det næsten ikke —. Jo; jeg vil haabe at Pram kan faae et bedre Embede; men Udsigten dertil kan han bedre bedømme end jeg. Endnu kunde jeg glæde mig, fordi De ikke havde ombyttet *visse* Ubehageligheder, for *uvisse* Behageligheder; men disse ere ikke saa uvisse, som hine visse. Der er endnu een Side, hvorfra den hele Sag

¹⁾ Ole Andreas Kierulff (f. 1743 † 1822) var 1789 bleven udnævnt til Ekvipagemester og 1792 til Overekvipagemester, i hvilken Stilling han var Chef for Holmen. 1775 havde han ægtet Ane Christine Rasch. Til hendes Navn alluderes der ovenfor, idet Olufsen taler om hendes Paarørende. ²⁾ Slægten Landorph var gennem Giftermaal beslægtet med Slægten Rasch.

kan betragtes, eller rettere, hvorfra jeg kan betragte den. Den angaaer mig; og med mig har jeg i ingen Henseender havt nogen Hast, altsaa! med næste Post om Olufsen.

Jeg har skrevet to Breve fra Göttingen: eet til Dem og et til Pram. De har dog vel faaet dem.

Olufsen til Pram*).

Göttingen d. 24 Nov. 1793.

Tak, gode Pram! for Dit Brev og for det Venskab hvormed Du erindrer mig. Intet i Verden har hidtil været mit Hierte kierere end den Velvillie, hvormed mit Minde vedligeholdes i Dit Huus, og Tanken derom er virkelig den eneste Trøst jeg har nu da jeg maae gaae min Tuur alene, uden Venner, ja endog uden Omgang. Naar man i tre til fire Aar har aget sammen paa Livets Postvogn, saa vænner man sig omsider saa godt til hinanden, at enhver Forandring alletider er en halv Ulykke, og den sidste Station med dens sørgelige Afskeedstime er Begyndelsen til en keedsom Række af tomme Dage. Mig er det i det mindste gaaet saaledes. I Kiøbenhavn var Dit Huus mig næsten hele Verden; uden for det havde jeg liden eller ingen Omgang, og slet intet virkeligt Venskab. Nu føler jeg desto tungere mit Savn, som jeg her næsten ikke engang har noget Bekiendtskab, og en vis Magelighed, eller Ulyst til at søge noget, vil sikkert forhindre at jeg faaer noget her. Den eneste, hvis Omgang er mig behagelig, og desuden meest staaer mig aaben er Lichtenberg¹⁾; og han er tillige næsten den eneste jeg lærer noget af. Beckmann²⁾ er en elendig Karl, og Gmelin³⁾ en Stymper.

*) Dette Brev findes aftrykt i Øst: Materialier til et dansk, biographisk-literarisk Lexikon 1835. Nr. 38. p. 297; Øst erklærer, at han af Forf. har faaet Lov til at udelade endel i Brevene. Af Originalen i den Bøllingske Brevsamling, som Øst synes at have brugt til at lade trykke efter, har jeg udfyldt det manglende i [. ¹⁾ Georg Christoph Lichtenberg (f. 1742 † 1799), den bekendte tyske Fysiker, der 1770 var bleven Professor i Göttingen. Han havde tillige et berømt Navn som æstetisk og populærfilosofisk Forfatter; (se: J. Steenstrup, Fra Fortid og Nutid. 1892. p. 214—15). ²⁾ Johann Beckmann (f. 1737 † 1811), der 1765 havde berejst Sverrig og Danmark, var 1770 bleven Professor i Økonomi i Göttingen. Han regnes i Almindelighed for Grundlægger af Teknologien og udfoldede en rig Forfattervirksomhed paa dette og flere andre Omraader. ³⁾ Johann Friedrich Gmelin (f. 1748 † 1804), der siden 1775 virkede som Professor i Medicin i Göttingen, var en alsidig og meget produktiv Naturforsker, der navnlig gav sig af med Botanik.

[Ubegribeligt synes det at være at Du atter har havt Klammerie med H. K. Høihed. Ubegribeligt synes det at være, hvorledes man offentlig giver sig Mine af at beskytte Skrivefrihed, og hemmelig giver enhver Friskriver Næser og] dobbelt ubehageligt maa det være for Dig at faae Irettesættelser for Minerva, der virkelig er den eneste Tribune, hvorfra de gode danske Forfattere tale med Beskedenhed og Frihed i Forbindelse med Indsigt. Jeg begriber det maae være Dig saa meget mere krænkende, som jeg veed hvorledes Du tænker, og at Du ikke med Villie giver [Hofdosmerne] nogen sand Aarsag til at raabe Brand; endnu mindre vilde Du være den, der bringer nogen ædel Borger til Misfornøielse over hans Fædrelands nærværende Bestyrelse, som naar alt kommer paa Vægtskaalen vil formodentlig være den allerbedste af alle de Regieringer, [der i vore Dage husere i Verden]. Men naar Frode og Fingal skal passere for Pasquil, naar en virkelig Lovtale over vores Constitution skal være Persiflage, saa er man just ikke sikker. Imidlertid maa Du tillade mig, kiere Pram! at gjøre een Anmærkning. Du har to Gange havt Tvistighed med vores formeente Skrivefrihed; begge Gange har det været politiske Gienstande, og egentlig udenlandsk politiske Gienstande, som Du ikke skal have behandlet saaledes, at Din Tillavning deraf lugtede godt [i de diplomatiske Næser]. — Men siig mig, ere da diplomatiske Sager, eller hvad de skulle hedde, ere de, kunne de være indbefattede under dem, som Skrivefriheden har Lov til at drage Sløret fra. Kan nogen Regent [i et saa almægtigt Land som Danmark] tillade sine Undersaatter at fortælle andre Stater, hvad disse andre Stater ikke gide høre. Jeg veed ret vel, at det var meer philosophisk at tillade en gandske uindskrænket Skrivefrihed, men jeg troer det er meer politisk naar man blot tilstaaer den indskrænkede; ingen fremmed Magt har Aarsag til at beklage sig over, at nogen Stat i Verden lader sig sige endeel Sandheder; men ingen Regiering behøver at lade sig irettesætte af fremmede Undersaattere. Der har Du nogle af mine Aarsager, hvorfor jeg ikke kan troe, at man i Danmark, [dette Nul i Politiken,] kan eller bør tilstaae en uindskrænket Frihed til offentlig Undersøgelse af de jordiske

Guders Dumheder eller Spidsbuberier¹⁾. Det er, synes mig endog klogt at man søger saa vidt muligt at undgaae den national Ydmygelse at lade sig befale at afskaffe al Skrivefrihed. I vore Tider er sligt muligt. Den Grundregel, der udspringer heraf, er upaatvivlelig meget fornuftig, og naar man virkelig følger den, saa bør enhver Borger trække paa Skuldrene; men finde den rigtig. Ulykken er kun, at det undertiden seer ud som det er denne Regel man følger, og dog er det egentlig ganske andre Regler, der ere Spillet. [Man leger Philosoph; man vil det skal hedde at „Lys i Friheds fulde Straaler“²⁾ gaaer ud fra Thronen, og alle Undersaatter anmodes derfor kierligst offentlig at komme frem med deres Praase; det er jo at befordre Sandheds Udbredelse at gjøre Landevei mellem Regieringen og Folket, giennem den politiske Mose]. Herved skeer det da stundom at man faaer eet og andet at høre, som man ret vel veed, men som man ikke vilde andre skulde vide; nu bliver man naturligviis vreed; man bier philosphisk indtil een eller anden beklager sig, og saa — ja saa falder Skieggjet af Philosophen, og der staaer en lille Een tilbage, der gierne vil at Sandhed skal siges offentlig paa det Vilkaar at den — ikke bliver sagt. [Slige Bedragerier ere Nationerne nu omstunder ret godt vante til, og de kaldes Landsfaderlige for at skille dem fra dem, som i det almindelige Liv gjør Folk til Skielmer]. — Dog! i Danmark er det godt. Men hvad om Du var her, her i Göttingen, hvor man dog vil beskytte Muserne, men ingen Tillid vise dem. Her maa intet trykkes uden Censur, og i politiske Ting er denne stræng nok. Ingen franske Aviser maa komme de hannoverske Egne nær. Kun eet eneste Exemplar af Moniteuren har Girtanner³⁾ faaet undtaget fra denne Landsforviisning. En Professor her søgte for nogen Tiid siden Regieringen i Hannover om at maatte holde Moniteuren — af-

¹⁾ Istedetfor disse Ord har den forsigtige Øst sat: „fremmede Magters Politik“. ²⁾ Hvorfra dette Citat hidrører, har jeg forgæves eftersøgt. ³⁾ Christoph Girtanner (f. 1760 † 1800) havde 1789 nedsat sig som Læge i Göttingen. Han, som var meget politisk interesseret, begyndte 1791 at udgive et Tidsskrift „Historische Nachrichten und politische Betrachtungen über die französische Revolution“ og senere tillige „Politische Annalen“ fra 1793, i hvilke han behandlede Samtidens Historie fra et frisindet Standpunkt.

slaget. Noget efter vilde han give en Bog ud, men var vreed paa sin Censor; han søgte altsaa om Censurfrihed — afslaget. Regjeringen i Hannover svarede ham, at man gav ham selv at betænke, om en Mand der havde ansøgt om at holde Moniteuren kunde tilstaaes Censurfrihed. Een anden vilde oprette et Læseselskab af Pièces fugitives — det blev forbudet. Fædre bære i Almindelighed Omsorg for at deres Børn ikke skal faae Knive i Hænderne; Landsfædrene følge nuomstunder denne nyttige Forsigtighed; det er ilde at Hensigten er forskiellig. Hine frygte for at Børnene skal skiere *sig*; disse at Børnene skal skiere *dem*. Denne meget priselige Omsorg har ogsaa her i Göttingen, og i det Hannoverske i Almindelighed havt meget gode Følger; nemlig de Følger man kunde vente. Man er dygtig democratisk her. Nylig er der til Hannover ankommen en heel Hob Vogne med Krøblinger fra Krigen. Disse Mennesker, som for nogle Maaneder siden marscherede sunde og friske herfra, og komme nu tilbage, syge, lemlæstede, unyttige for Staten, Byrder for dem selv have udbredt Skræk blandt hele Almuen her. De franske skal slet ikke være saa lette at overvinde i Marken, som i nogle lusede Avisskriveres Blade; der hersker ubeskrivelig Mangel paa Alting ved de allierede Armeer; nylig ere tre hannoveranske Batailloner jammerligen forhugne; Franskmændene lade deres Fiender ikke et Øiebliks Roe; hvorved Krigstienesten skal blive overmaade besværlig. Officererne ere misfornøiede. Tre af de bedste hannoverske Generaler have taget deres Afskeed. — Jeg talte med en fra Maynz i Forgaars; han forsikkrede mig at man der var tusinde Gange bedre fornøiet med Undertrykkerne og Voldsmændene, end med Befrierne. — I Dag siger man at General Jourdain har slaget Prindsen af Coburg¹⁾.

Jeg skulde nu vel skrive noget om Tunis — men det har jeg allerede omstændelig giort i et Brev til Din Kone. Gaaer denne Ting for sig, saa ønsker jeg Du vil blive lykkelig derved; og jeg haaber det ogsaa. Det gjør mig ondt at Du og Din Kone forlader Danmark; men jeg vil bære dette Savn, naar det bringer

¹⁾ 16 Okt. 1793 seirede Jourdan over Prinsen af Coburg ved Wattignies

Dig i bedre Forstaaelse med Din Forfatning. Reiser Du giennem Tydskland til Foraaret, saa skal jeg vist møde et Steds paa Veien med mine bedste Velsignelser. Gjør Dig dog imidlertid ikke alt for stort Haab om et meget behageligt Ophold der; thi sandt at sige, saa har jeg ikke meget høie Tanker derom. Jeg troer man kan leve godt der, det er alt. Jeg har i to Dage snuset omkring paa Bibliotheket for at finde Efterretninger om Tunis; jeg fandt ingen af det Slags jeg søgte. Det falder mig ind at der uden Tvivl staaer noget hertil hørende i Mad. Worthley Montagues Breve¹). See dem efter. Men de ere vel gamle; altsaa kan man altid troe at det ubehagelige hun har fundet der, kan være borte nu. Jeg lægger Dig, kiereste Pram, inderlig venskabeligt paa Hierte at erindre hvad jeg Dagen før jeg reiste fra Kiøbenhavn sagde Dig, om Din Pligt at sætte Dine egne Betragtninger en lille Smule til Side i Valget af en formodentlig Secretaire, eller hvad han skal hedde; heri troer jeg Din Kone har en vigtig Stemme, saameget mere som det kan i Henseende til Arbeidet være Dig det samme hvilken af de to vi talte om, det bliver. Du maae tillige absolut lære at tegne. Jeg vilde ogsaa anbefale Dig enten Botanik eller Mineralogie; men fremfor alt vil jeg anbefale Dig Din Ven.

Fru Pram til Olufsen.

Kjøbenhavn d 7 Dec. 1793.

De er uden Lige, kiere Olufsen. Hvor flittig er De ikke til at skrive, og hvor velsignet venskabelig skriver De ikke! Meget got har jeg altid tænkt om Dem, men at De i en saa lang Fra-stand og saa forandret Stilling saa ofte vilde beskieftige Dem med Deres stakkels Veninde, har mit vantroe Hoved aldrig kundet fatte. De veed hvor lidt tilbøyelig jeg er til at troe det gode, og dette meget gode forundrer min Siel paa den behageligste Maade. Gid jeg kunde takke Dem som jeg vilde for ald den Glæde De har givet mig, men jeg vil lade mig nøie med

¹) Mary Pierpont Lady Wortley Montague (f. 1690 † 1762). Hun, der 1716—18 opholdt sig i Konstantinopel, hvor hendes Mand var Gesandt, har efterladt sig en Samling „Letters and Works“.

at sige Dem at jeg aldrig tænker paa Dem uden det inderligste Gud velsigne Dem.

Vores Tunis Reise er ikke nærmere bestemt end da jeg sidst skrev Dem til, og blir det vel ikke heller i den første Maaned endnu, altsaa lever jeg i samme Uvished. Det er en ret ubehagelig Tilstand saaledes at gaae og haabe et Øieblik og ængste sig et andet. Ønske kan jeg ikke hverken for eller imod da jeg ikke kiender Tingen og Udfaldet virkelig ligesaa vel kunde blive got, som ont, men dog synes mig at hvis Pram kunde leve her paa lidt bedre Fod, var det best ikke at vandre ud. Ubehagelighederne her kiender man og er nogenledes vant til at finde sig i, de tilkommende kunde blive større og utaaleligere. Er saa og de faa usle Aar man maaskee har tilbage, den megen Uleilighed og Uroe værd, som maatte blive nødvendige Følger af denne Udvandring! Men det er kun en Betragtning for mit eget Invidium [sic]. Pram er for sin Deel ikke forbunden til at betragte Livet fra denne melancolske foragtelige Side, og gjør det ikke heller. Udsigter til Ære og Velstand kan have Tillokkelser for ham som det ikke har for mig og altsaa bør hans Meening have nogen Vægt. Han er desuden udrustet med Evner til at finde Glæde overalt, men tænk Dem mig engang med min ringe Evne til at taale fremmede Ansigter og fremmed Væsen, med et stødt ind i en nye Verden og nye Skikke og lutter fremmede Ansigter, sandelig De maae gyse paa mine Vegne. Jeg maatte ret hiertelig lee af det Malerie, De gjør i et af Deres sidste Breve, om Chefferiet og min øvrige Omgang. Det var ret nydeligt. Gid jeg havde i det Øyeblik kundet see Deres Ansigt, som jeg da ret levende forestillede mig, og som jeg saa ofte har leet af, naar De kom paa denne smukke Materie. Det er vist at det beste og interessanteste af vores Selskab er borte, det føler jeg daglig, men det øvrige har jeg kiendt i mange Aar, og det er en vigtig Fordeel for mig. De kiende mig igien, og hos enkelte er der dog mere Godhed for mig end for hver anden, der spanker om i denne syndige Verden. Det er dog noget. Jeg har ellers ved denne Leilighed erfaret at de fleste af disse saa kaldte Venner ere for meget beskæftigede med deres egne betydelige

Sysler, som for Ex. hvor høie deres tilkommende Værelser skal være, hvad Tøy de skal vælge til Brudeseng etc. etc. til at kunde et Par Minutter i rad føle noget ubehageligt ved den ubetydelige Ting at skilles for evig maaskee fra Væsener, de kaldte deres Venner. A propos De spørger mig i et af Deres Breve, hvorfor B. skal give sig. Han var her i Gaar, men jeg kunde paa ingen Maade faae dette Spørgsmaal sat i Stiil og derfor kan jeg ikke heller melde Dem hans Svar. De vil vide hvem der kommer til os, ingen maae De vide uden Bergsøe engang om Ugen. Jomfrue Monrad sielden da hun er saa langt borte, og de øvrige af mine Fruentimmer Bekiendtere seer jeg engang eller to om Maaneden. Samsøe¹⁾, som har bedet mig at hilse Dem, var her dog i Aftes, og da han bragte mig en Silhouette af den gode Hornemann, bad jeg ham strax om een til Dem, som jeg tænker vil fornøye Dem, siden den efter mine Tanker ligner got. Ulrike er i disse Dage reist, og Jomfrue Monrad siger at hun er endnu ligesaa utrøstelig. Jeg har ikke havt Mod til at see hende. Det susselige Spørgsmaal angaaende Garderobens Formerelse kan jeg ikke bedre besvare end ved at sige Dem at jeg ret er forfalden til umaadelig Pynt, tænk Dem mig kun med en nye hvid sribet linned Kiøle og en Rad nydelige Staalperler om Halsen, en skiøn Daase i Lommen og saa videre, saa kan De forestille Dem fuldkommen hvorledes jeg seer ud.

Tak gode Olufsen, for ald den Deel De tager i os og i mig baade i stort og smaat. Saaledes bør en Ven være, og saaledes opfylder De fuldkommen mit Hjertes Ønske. Hvor glæder det mig ikke at tænke, at i dette Øieblik er der maaskee et Brev fra Dem underveis til Pram og mig. I Anledning af Brev maae jeg sige Dem, at Fru Lange²⁾ er vred, og Jomfrue Monrad betroede mig, at hun ikke heller var det saa lidt. Ret Dem nu

¹⁾ Ole Johan Samsøe, Dyvekes bekendte Forfatter, der var en god Ven af Pram. ²⁾ Fru Frederikke Lange, gift med daværende Højesteretsadvokat Rasmus Lange (f. 1752 † 1829); han saavel som hans Kone hørte til Prams og Rahbeks fortroligste Venner; de findes tidt omtalt i sidstnævntes Erindringer.

smukt derefter. I Dag skal jeg hen til Lotte¹⁾, hvis smaa Kinder allerede begynde temmelig at blegne, men det bliver imellem os sagt. Lev vel gode flittige Olufsen. Marie Pram.

Pram til Olufsen.

Kiøbenhavn d. 7 Dec, 1793.

Ret hierteligen takker dig min Kone som jeg, og jeg som hun, for dine jevnlige venskabsfulde Breve. Du opfylder ved dem dit Savn, saavidt det kan opfyldes; men endnu engang, du savnes ikke uden Skaar i vor Huusfryd. Man værner sig til meget, og virkeligen glemme vi omsider at vi ikke leve saa vel som før, ej saaledes som vi havde foresat os at ville leve, naar vi skulle troe at leve taaleligen; men des-dybere føler man det nærværendes Ufuldkommenhed, naar den alt imellem erindrer os alt for vældigen om, at vi have levet ret efter Ønske. Som sagt Tak for dine Breve. Det i dem dog stedse herskende Luune trøster os, naar du beretter os den Kiædsomhed, du døyer, og forsikkrer os om at Muserne, dine Veninder, erstatte dig Tabet af dine andre Venners personlige Omgang; hvilket er det eeneste Tab i denne Henseende, du lider; deres Deeltagen, Høyagtelse, Ømhed, troe mig den er dig ufortabelig; derom vil blandt andet min Kones Brev af Dags Dato, som hun nu skriver paa, overbeviise dig. Hun har sidst jo giort dig Regnskab for Indholdet af Sanders ganske fortreffelige Recension over Gulddaasen, som nu snart kommer i hans Samling paa tydsk²⁾. Jeg hilser dig fra ham. Tode skal nylig i et af sine Blade have nævnt dig som Gulddaasens Forfatter. Fortæl mig, har han Lov dertil? og er din Anonymitet forbi? er det ikke saa, jeg ønskede da virkeligen, at jeg endnu var uvidende i denne Henseende, thi jeg sættes ved denne Anledning ofte i Forlegenhed. Du svarede mig intet paa, om jeg af dine Breve maa udpille og lade trykke det reisebeskrivske. Det er for interessant til at giemmes i en

¹⁾ Charlotte Amalie Fischer, Datter af Auktionsdirektør, Justitsraad Mouritz Fischer, var 1793 bleven gift med daværende overordentlig Professor i Historie Jørgen Kierulf (f. 1757 † 1810), der 1794 blev udnævnt til Medlem af Teaterkommissionen, hvorefter der handles i et af de senere Breve. ²⁾ Auswahl dänischer Lustspiele für Deutsche. Herausgegeben von L. C. Sander. I. Zürich. 1794.

Ephemeridars Pult, uden at sendes til Pressen. Du studerer og det med Liv og Siæl; det vidste jeg forud; men du kieder dig stundom; det formodede jeg ogsaa vilde skee, og min Stolthed paa egen og Hustrues Vegne bestyrkede mig denne Formodning. Men hvorfor bruger du, Mand med de hurtige Evner, hvilken ethvert Arbeid koster saaliden Møye, ikke engang iblandt i Mellemtimerne, naar Kiædsomheden banker paa din Dør, det Middel til at afvise Fru Ennuis Besøg, at skrive et eller andet bestemt til det Maal, som du aldrig har forfeilet, aldrig kan forfeile, at fornøye dine Læsende Landsmænd, eller at underviise dem, eller fornøye og undervise dem; det er, hvi skriver du ikke Opsatser¹⁾ for Minerva eller for dog at trykkes, sikkerligen bemeldte Frue lader sig ikke forelæse to Linier af nogen deslige din Opsats, førend hun pakker sig, ligesaalidt som hun dvæler noget Øyeblik hos dig, naar du skriver os til; i det mindste kommer hun ikke i vort Huus den Dag vi have faaet Brev fra dig, eller læser igien de, vi alt have. Dog, du har, haaber jeg, forsøgt, og bruger dette Middel, og Resultatet venter jeg med Begiærlighed paa.

Nu om mig selv. Det lader temmeligen alvorligt med Bestemmelsen til Tunis. Du skrev kun lidt derom til mig, og hvad du skrev til min Kone, har jeg ikke læst, som jeg overhoved ikke læser hendes Breve uden hun flyer mig dem. — Førend jeg gaaer videre: vi leve lykkelig; hun er for det allermeeste i godt Humeur; i heele Maaneder ingen Muledag; vi taale dit Savn, skiøndt uerstattet; her kommer flere Dage efter hinanden ingen, og vi finde os deri uden Knur. Hun er ikke for at gaae til Tunis men taaler at tale derom, at spøge dermed, at lade sig forestille Behagelighed og Ubehagelighed derved. Jeg glæder mig over, at vores gamle ikke meget intime Familie Liaisons, ere endnu mindre frequenterede. Vi komme siælden 3: hver Fjortendag til Commandeurens²⁾, og det er da kiøligt; Fru Fisker³⁾ see vi ikke tiere; til Professor Kiærulfs have vi været to Aftener

¹⁾ Originalen har Opsatser. ²⁾ Den ovenfor nævnte Kierulf, Holmens Chef. ³⁾ Gift med Auktionsdirektør Fischer, Prof. Kierulfs Svigermoder. (Jfr. Rahbeks Erindringer. I. p. 328).

siden de bleve givte; een Gang i Vinter til Rothes¹⁾ etc. De Baand ere altsaa ikke saa fastgroede, at det meeget vil smerte, naar de briste. Jomfr. Monrad kommer nu saare sielden, da hun er flyttet ud til Brams²⁾, Jomf. Eilitz³⁾ ikke tiere. — Nu Apparerne i Tunis ere jo bedre jeg lærer at kiende dem, jo skiønnere. Ubehagelighederne paa Pesten nær, saa godt som ingen. Det er næsten efter Conjuncturerne umueligt, at ikke den did kommende Consul med saare liden Handelsaand og saare lidet Handelsarbeid, jo maa blive en Handelsmand, der fortiener store Penge i en Snup. — Der bliver intet afgjort førend i Januar eller sildigere; men Bernstorff har saavel til mig selv, som endnu tydeligere og udtrykkeligen til et Par Medsøgende nævnet mig som Manden; dog sagde han mig i Forgaars, at det skulde beroe paa mig, om jeg vilde frasige mig det: dette kan maaskee dog have sine svare Betænkeligheder. Man satte det til Sect. Kiærulf, om han vilde være Byfogd i Veile eller ej⁴⁾, og da han sagde Nej, fik han sin Afskeed; dog det er vel ikke at befrygte. Men nu: i Aar lever jeg prægtig, thi vore Skibe besegle alle Have, og skal betale mig for Passene⁵⁾. Saa gaaer det og næste Aar; men siden — jeg kan ikke undvære Minervas Indtægt; og den skal jeg skrive uden næsten Øyeblikks Tid til at læse, neppe hvad jeg selv skriver. Ære, Bestemmelse, Helbred, Levebrød, Sindsroe, alt sætter jeg ved hvert eeneste Hefte paa Spil. Gaaer den historiske Artikel ud, saa ryger Minerva; og den skal jeg fortælle, som den efter min Overbeviisning er, eller jeg er en for mig selv og alle foragtelig Skurk. Det er de udl. Tings Betragtning, siger du, som foraarsager heele Ubehageligheden; men hvorledes fortælle Dagens Historie uden Betragtning og tillige uden tilintetgiørende Ennui; desuden ex. gr. En har i Oct. Mi-

¹⁾ Den bekendte filosofisk-historiske Forfatter Tyge Rothe (f. 1731 † 1795).

²⁾ Rimeligvis Premierlieutenant i Marinen Braëm, der iflg. Vejviseren havde sin Bolig paa Søkadetakademiet. ³⁾ Om Jfr. Eilitz, der ogsaa findes omtalt et Sted længere henne i disse Breve, har intet kunnet oplyses. ⁴⁾ 1793 blev Hans Mossin Lange ansat som Byfoged i Vejle. Hvem den ovenfor nævnte Sekretær Kjørulf var, har jeg ikke kunnet oplyse. ⁵⁾ Pram var siden 1786 ansat som Arkivar og Søpasskriver i General-Land-Oeconomic- og Commerce-Collegiet.

nerva¹⁾ skrevet en uforkastelig Afhandling, hvori løst hen anføres at det er ilde, om der gives en Medicus, der bliver kaldt til en døende Kone, hvis Mand byder ham 5 rd. for at hielpe hende til at accouchere, men han vil ikke begynde Operationen førend Manden faaer løbet den halve By rundt at laane 5 til, at give ham. Denne Anecdote — jeg ansaae den som et løst henkastet Exempel, ikke som et fortalt Factum — har Buchhave²⁾ optaget i sit Magazin, koft Suppe derpaa og gjort et Væsen deraf, saa alle Medici, hver især, maa antage dette Citat af Minerva, som en individuel Paskil. — Jeg havde ikke lagt Mærke til Tingen, jeg har m. S. ikke skrevet den, veed heller ikke min Autor. Jeg bærer nu ligefuldt Odium som Paskillant. — Troyel³⁾ har skrevet et vittigt Digt om den franske Revolution. Det indeholder intet anstødeligt end sige skadeligt; men det hedder om den fr. Rev. Vil man da ikke finde Oprør deri? Trykker jeg det: Ja! der har vi Jacobineren; Minerva er dog den sande pere du Chesne⁴⁾ — trykker jeg den ikke: den Minerva bær Præg af at Udgiveren kryber for Ministerium; forkaster saadant et Stykke! — og see ingen byder Minerva andet end Slet, og ingen læser den, og Udgiveren er en Æsel efter alles Dom. — Nu min Lykke her hjemme: Vendelboe⁵⁾ kan komme bort, jeg faae hans Comptoir med 800 ja maaskee 1000 rdr. Vil du troe, jeg er der ikke sex Uger, førend jeg hedder i heele Publico en Tyv; og saa kan jeg dog kun med Kummer leve, og ingen Ærlighed befrie mig fra i ethvert Cotterie at dømmes til Rasphuuset — saa med ethvert andet Comptoir. — Jeg kan faae et andet Embed — hvilket, hvor

¹⁾ Minerva. 1793. Okt. p. 1. Forfatteren er unævnt og hans Navn findes heller ikke i Nyerups Minervaregister. ²⁾ Rudolph Buchhave (f. 1737 † 1796), den bekerdte dygtige, men meget stridbare, Læge, der i sit ovenfor nævnte Tidsskrift („Politisk og fysisk Magazin“) ogsaa fremsatte temmelig frisindede demokratiske Ideer. Artiklen findes i Novemberhæftet 1793. p. 637 ff. i Form af et indsendt Spørgsmaal og Svar fra Redaktionen, i hvilket det anbefales at navngive den ubarmhjærtige Læge. ³⁾ Peder Magnus Trojel (f. 1743 † 1793). Digtet blev ikke oplaget i Minerva. Det findes i Sejdels Udg. af Trojels Digte. 1801. I. p. 120 ⁴⁾ Navnet paa et ultraradikalt Blad, som Revolutionsmanden Jacques René Hébert udgav fra 1789. (se: Toft, En Journalist fra Revolutionstiden, 1894). ⁵⁾ Kammerraad Wendelboe var Sekretær i det danske Kancelli under Økonomi- og Kommercekollegiet.

jeg kan leve uden Kummer? Blev jeg end Amtmand; de gode Amtmandskaber faaer ingen Roturier. Desuden hvad Forskiel paa at reise til Skagen eller Ringkiøbing eller Christiansund og til Tunis. Begge ude fra Menniskeligheden, men dette til blidt Otium, Udkomme, Udsigt, godt Clima, hint til Frost og Flyvesand og Sult, og Slæb og dræbende Qval. Hvor jeg er er jeg totus tuus
Pram.

Olufsen til Pram*).

Göttingen d. 22 Dec. 1793.

Med mit Brev til Din Frue i Dag otte Dag takkede jeg dig paa et lille Octavblad for dit Brev, jeg igientager denne Tak herved i Qvart, og dersom du nu ikke snart skriver mig til igjen, saa takker jeg dig tredie Gang derfor in Folio paa Papier Grand-Aigle, og lader dig betale Postpengene. Jeg har i Dag ikke Leilighed til at skrive dig noget langt Brev til; det er blot min Hensigt at afgjøre adskillige mellemværende Smaating. Men nu har vi i 14 Dage Ferier, det er at sige 14 Dage til at skrive Breve i; og da skal du faae nok. Jeg vil nu kortelig fremsætte alt hvad jeg har at spørge om, og hvad jeg skylder dig Svar paa.

§ 1. Min Anonymitet med Gulddaasen kan ikke længere have Sted siden alle Mennesker dog veed Forfatteren, og følgelig vilde det næsten være latterligt at forblive ubekjendt.

§ 2. Af hvad jeg hidtil har sladdret dig for kan der, saavidt jeg begriber, intet Udtog gøres; det kan endnu mindre trykkes altsammen, og derfor seer jeg ikke, hvorledes jeg dermed kan være Frue Minerva til Tieneste. Det er imidlertid min Plan, fra Tiid til anden at meddele dig enkelte Stykker af min Dagbog til Bekjendtgjørelse¹⁾, men du seer selv det vil til den Ende være fornødent at jeg virkelig reiser. Hidtil har det ikke været Tilfældet, og jeg har derfor intet kunnet sende Dig, thi om Hamborg vil jeg intet skrive, fordi jeg venter at komme der igjen; om Göttingen intet, fordi jeg endnu ikke er reist herfra,

*) findes hos Øst. 1835. Nr. 40 p. 313 ff.; han har intet udeladt heri.

¹⁾ Denne Plan blev ikke til noget, muligvis paa Grund af Prams Fratræden som Redaktør af „Minerva“

desværre! og om Cassel bør jeg ikke lade noget trykke under din Couvert, thi det skulde gjøre mig ret ondt om Du kom til at sammenbande en Recension derover i Castellet.

§ 3. Har Du været saa god at afsende mine efterladte oeconomicke Charter til Stiftscomptoiret i Aalborg¹⁾? — Samt Biörners nordiske Kiempedåter til Cap. Abrahamson?

§ 4. Veed du ikke hvem Videnskabernes Selskab har tilkiendt Premie for Planen til Agerdyrkningsseminariet?²⁾

§ 6. Hav endelig den Godhed at lade mig vide om Justice-raad Malling³⁾ har rigtig faaet den Afhandling om Kornlørringen som jeg sendte ham; det er mig meget om at gjøre, at vide det.

§ 7. Tør jeg vente at du vil sende mig Minerva fra September af, samt de lærde Tidender fra samme Tiid. Du behøver da blot at levere dem til Gyldendal; og Du faaer dem igien i Januar.

§ 7. Man siger her at vi skal slaes til Foraaret med Engelland og Rusland. Er det sandt?

§ 8. Som er det vigtigste: Naar Du i Januar Maaned bliver Consul i Tunis, hvad Tiid reiser Du da, og hvilken Tuur vil Du vælge. Dette maa Du absolut lade mig vide.

Lev vel kiere Pram. I denne Uge skal jeg forfatte et ordentlig Brev til dig; men skriv mig nu snart til. Du seer, der er nok at skrive om.

Olufsen til Pram*).

Göttingen d. 29 Dec. 1798.

Endskiøndt jeg i denne Tiid er temmelig dum, saa har jeg dog ikke troet at dette burde hindre mig i at skrive Dig til, og det saa meget mere som jeg endnu ikke kan med Vished bestemme naar denne Dumhed vil høre op, eller om den nogen-

¹⁾ I denne By havde Olufsen, da han i 80erne var beskæftiget med Opmaalinger i Jylland, en Tid sin Bopæl. ²⁾ Carl Gottlob Rafn (f. 1769 † 1808), bekendt som landøkonomisk og botanisk Forfatter, vandt Præmien; hans Afhandling udkom Aaret efter. ³⁾ Den bekendte Ove Malling (f. 1748 † 1829) var 1783 bleven valgt til Præsident i Landhusholdningsselskabet og genvalgtes aarlig til 1802. Det er rimeligvis i denne Egenskab, han har faaet Olufsens ovenfor nævnte Afhandling, der forøvrigt ikke vides at være trykt, tilsendt. *) Dette Brev findes hos Øst. 1835. Nr. 41. p. 321 ff.; Originalen har jeg ikke kunnet skaffe; tilsyneladende har Øst intet udeladt.

sinde vil høre op. Jeg har i disse Ferier moeret mig med at skrive otte eller ti Breve til mine gode Venner. De vare alle dumme, hvilket endelig kan være det samme, siden disse gode Venner dog ikke besvare dem. Det er upaatvivlelig klogt af disse Mennesker, men det er saare sielden at man for sit eget Individuum er meget fornøiet med den Klogskab hos andre, som man ikke selv besidder. Overalt, om det end er klogt ikke at befatte sig med et Menneske der er dumt, saa er det dog ikke synderlig venskabelig at lade Een saa gandske i Stikken, som man lader mig i denne Tiid. Naar jeg undtager to Breve fra dig, to fra din Kone, og et fra Schwarz, saa er det øvrige slet intet. Var jeg endda sluppet med Livet fra denne Hundebye, saa vilde jeg maaskee ved Hielp af de mange nye Gienstande, og det muntrere Lune som endog det blotte mechaniske af en Reise medfører, nogenlunde undvære Liv fra Danmark, og jeg kunde desuden hemmelig glæde mig over at mine Venner egentlig vilde tabe mere ved deres utilgivelige Forsømmelse end jeg, siden jeg gandske sikkert ogsaa vilde, af Hevngierrighed forsømme at meddele dem de yderst interessante Ting, en Mann wie ich kunde iagttage og beskrive. Men her i denne lærde Søle er det gandske anderledes. Jeg vader her frem den ene Dag som den anden, jeg seer intet interessant, jeg er keedsommelig, og dum og ærgrelig. Her trænger jeg til nogen Modgigt, endskiønt jeg har intet at betale Lægedommen med. Jeg har nu besluttet at lade Tingene gaae sin Gang. I Gaar og i Dag har jeg skrevet de fem sidste af de tredive ubesvarede Breve jeg har smurt sammen her i Göttingen, men dermed Stop! —

Du siger at jeg skrev saa lidt om Tunis. Men det kom deraf kiere Pram, at der er kun lidet at sige derom. Du troer at denne Forandring er velgiørende for dig, og Du ønsker den. Det første kan jeg ikke andet end tilstaae, og det sidste er der intet at sige imod. At Tunis er noget meget herligt Sted, troer jeg ikke, at det er noget slet, troer jeg heller ikke. For din Person kan denne Forflyttelse betragtes fra en fordeelagtig Side, og Du er ikke at fortænke i at Du vælger denne Side. Det er endog, egentlig talt, Pligt for Dig at vælge den. Du har Vished

om at vinde en Deel derved, Udsigt, rimelig Udsigt til at vinde meget, og du er betrygget for det ringeste Tab i enhver Henseende. En gandske anden Sag er det derimod med din Kone. Hendes Begreber om Lyksalighed ere ikke alle hentede fra Betragtninger om det man kalder glimrende Lykke. De beroer hos hende, som hos ethvert Fruentimmer, der endnu har nogen Qvindelighed tilbage, mere paa en vis Aisance i Udøvelsen af hendes Smag, og i Nydelsen af de smaae, ofte ubetydelige Glæder, som, naar man seer sig ret om, ere Livets bedste og eneste Glæder. Hendes Stemning gjør hende Eensomheden kier, og med denne Tilbøielighed er naturligviis forbundet en Ængstlighed for fremmede Ansigter, som er vanskelig at begribe for een, der som Du, indretter din Smag for Livet i Forhold til det Talent du har til at finde Smag i Verden, eller den Deel deraf, som ligger nærmest omkring din daglige Cirkel. Din Sphære er en gandske anden end hendes. Du er en Mand af Genie og Talenter, er hurtig, og omfattende; du behøver, som alle af denne Classe en Verden til Omgang, til Ideehandel og Arbeide. Hun har ogsaa Talenter, men Hun har tillige det fine, varme qvindelige Hierte, hvis Følelser ville tilfredsstilles før Talenterne komme i Betragtning. Du vil indrette dit Liv for at leve lykkelig i Verden; Hun vil kun vælge saameget af Verden som behøves til et lykkeligt Liv. Du nyder Livet i Verden, Hun Verden i Livet. Hendes Grundsætning er altfor meget min egen til at jeg kan misbillige den. Jeg ærer hende for den Resignation hvormed hun kaster sig i en Forfatning, som, endog for den almindelige qvindelige Ængstlighed maae være noget skrækkende, og i Sandhed, kiere Pram, det Offer hun derved bringer Dig bør være dig helligt.

Lad mig vide saa snart muligt, hvorledes Udsigterne ere. Især er jeg inderlig begierlig efter hvad Tuur du vil tage, eller rettere, hvad Tiid du vil reise. Det vilde dog være yderst forbandet om jeg ikke skulde være i Stand til at møde dig; og seer det næsten ikke ud derefter, da jeg i Mai, eller i det seneste i Juni Maaned maae være i Engelland.

Sender Du mig Minerva, og de lærde Tidender, som jeg et

Par Gange har bedet dig om? Glem det endelig ikke! Nu farvel, gode Pram. Jeg kan, som du seer, ikke skrive mere, med mindre jeg vilde tage et nyt Ark, eller ogsaa skrive Resten ud paa Bordet. Det første vilde være dig keedsommeligt, det sidste unyttigt, da jeg ikke troer det gaaer an at sende Bordblade med Posten. Altsaa Farvel. C. Olufsen.

Pram til Olufsen.

§ 1. Aarsagen hvorfor jeg ikke har skrevet dig til i saa lang Tid er den at jeg fra Begyndelsen af Decb. til i Tirsdags har skrevet et Priisskriv¹⁾, der i næste Maaned skal krones, om det norske Universitet: og dette Priisskriv er græsselig lærd, comme il faut, og 532 Qvartsider stort.

§ 2. Aarsagen, hvorfor jeg i Aften ej skriver Dig skikkelig til, er at jeg for Universitetets Skyld saaledes har forsømt alt, at jeg staaer Fare for at blive afsadt, og spænder derimod ved nu at expedere en Satans Hob, hvorved Klokken er alt bleven 7.

§ 3. Din Anonymitet med Gulddaasen er nu saaledes efter din Tilladelse forbi, at Høst nævner dig derfor i en Artikel i nærværende Minerva²⁾.

§ 4. Minerva venter Opfyldelsen af dit Løfte af 22 pass. uagtet jeg, for ej at sendes til Munkholmen, ikke skriver mere i hende, eller har med hende at skaffe fra Dec. 1793³⁾.

§ 5. Dine Korter har jeg strax efter din Bortreise sendt til Aalborg og Nordiska Kämpe Dater til Abraham [sic].

§ 6. Professor Viborg har faaet en Afh. bestilt fra Tysk-

¹⁾ Udkom u. T.: Forsøg om en Høiskoles Anlæg i Norge, efter den af et Selskab i Christiania fremsatte Priisopgave. Christiania 1795. ²⁾ I Anledning af en Polemik mellem Høst og Nyerup i „Minerva“ angaaende det tilbørlige i at afsløre anonyme Forfattere havde førstnævnte navngivet Olufsen og tilføjet „Jeg nævnte ham ikke, var jeg ei vis paa, at han intet havde derimod“. (Minerva. 1793. Dec. p. 341; jfr. Høsts Erindringer p. 19—20). ³⁾ I Decemberhæftet (p. 411 ff.) findes en Erklæring fra Pram, hvori han frasiser sig al Andel i „Minerva“, tildels tilskyndet ved de Ubehageligheder, som den ovenfor nævnte Artikel om den haardhjærtede, havesyge Læge havde forvoldt ham. Erklæringen er dateret 21. Januar 1794 og strax efter følger Rahbeks Meddelelse om, at han overtager Udgivelsen.

land, og derunder sat Navnet Rafn¹⁾. Denne er det, som vandt Prisen ang. Ageracademiet.

§ 7. Malling har jeg ikke talt med.

§ 8. Minerva med øvrige forlangte er for 3 Uger siden overgivet Gyldendal.

§ 9. Vi skal ikke slaaes til Foraaret med nogen fremmed Fiende, men maaskee faae vi lidt Borgerkrig paa Prindsen af Hessens Foranstaltning, da han vil endelig have Gr. Schmettow²⁾ guillotineret, men alle Mennsker tage Schmettows Parti, undtagen nogle du coté droit, som ere Hessere.

§ 10. Jeg reiser neppe til Tunis, thi Bernstorff vil have mig hængt for Fortsættelsen af Minervas Historiske Artikel; men han faaer en lang Næse, thi jeg skriver den ikke længer.

§ 11. Paa Tirsdag faaer Du et langt Brev. Derine Gang maae Du nøyes med min Kones.

§ 12. Du hilses venligst af Schwarz, som var her nu og sagde han var doven og Bergsøe, som er her og er doven.

§ 13. Vær min Ven thi jeg er din af mit Hiertes inderste.

Kh. d. 11. Jan. 1794.

Pram.

¹⁾ Hvortil der her sigtes, har jeg ikke kunnet oplyse. ²⁾ Valdemar Frederik Schmettow (f. 1749 † 1794) der først havde været dansk Gesandt i Paris og senere kurpfalzisk Geheimeraad, men nu levede i Ro i Plöen, havde 1792 udgivet en Piece: „Patriotische Gedanken eines Dänen über stehende Heere, politisches Gleichgewicht und Staatsrevolution“ i hvilken han havde hævdet, at en stor staaende Hær var en Uting for Danmark, da den oversteg Landets Kræfter. Desuden havde han spottet over Affæren ved Kvistrum Bro, hvor Prins Carl af Hessen med Kronprinsen af Danmark i sit Følge havde taget et svensk Korps til Fange, og tildels ud derfra tog den bekendte General J. F. Mansbach til Genmæle mod Schmettow, i sit Skrift „Gedanken eines norwegischen Offiziers über die patriotischen Gedanken eines Dänen“. 1793, idet han bebrejdede Schmettow Utaknemlighed. Prins Carl af Hessen havde nemlig understøttet denne, der stadig befandt sig i Pengeforlegenhed. Schmettow svarede saa med en „Erläuternder Commentar zu den patriot. Gedanken eines Dänen“ 1793, hvori han kaldte Mansbachs Indlæg for et Smædeskrift. Dette havde til Følge, at Mansbach sendte ham sine Sekundanter, men Schmettow, som laa syg, stillede den Fordring, at Mansbach skulde opgive sin Anonymitet, før Duellen landt Sted. Dette skete imidlertid ikke og Aaret efter døde Schmettow. (se: Biograf. Lex.; Bobé, Efterl. Papirer fra den Reventlowske Kreds. II. p. 244 og Bibliotheca Danica. I. p. 1056, hvor de mange Smaapecer, Striden gav Anledning til, findes opført).

Fru Pram til Olufsen.

d. 11 Jan. 1794.

Jeg maae begynde i Dag med at fortælle Dem, at jeg har saa afskyelig en Hovedpine og Snue, at ingen dødelig vilde for-maae mig til at sætte Pen til Papiir, dersom det ikke var Dem jeg skulde skrive til. Jeg føler alt for vel hvor meget jeg skylder Dem for Deres mange velsignede Breve, til ikke at gribe mig lidt an for Deres Skyld, siden jeg veed at De heller vil see noget dumt fra mig, end slet intet. De havde faaet Brev fra os forrige Postdag, men Pram var saa op over Ørene indviklet i en stor tyk Afhandling om det norske Academie, at, dersom han til den yderste bestemte Tid skulde blive færdig, var der ikke en eeneste Time at give bort, og mit Smørierie uden hans Brev, var det ikke værdt at betale Postpenge for. Hvis De kunde see hvor mange fortrædelige Omstændigheder der stundom kan støde sammen for at forhindre mig i at skrive Dem til, vilde De vist ofte undskyldte mig, og ikke gaae og brumle med Piben i Munden, og være arrig, som jeg vel kunde merke De havde været det inden De fik vore forrige Breve, og hvis De kun ikke havde den korte Hukommelse som jeg ved lang Erfaring har lært at kiende hos Dem, vilde De vist kunde erindre hvor kier De var os, hvor megen Glæde vi ofte har fortalt dem at Deres Omgang gjorde os (at sige naar Herren ikke suurmulede) og altsaa ikke let falde paa den Tanke at De kunde være forglemt efter fire Maaneders Fraværelse. Seer De hvor net jeg ogsaa kan brumle. Men det er Snuen der snakker der henne, vil De tænke. Lad saa være, man er ikke tilbøielig til at være from, naar man er saa kied af sig selv som jeg i Dag af mit forvirrede Hoved. Ret alvorlig, kiere Olufsen, jeg sad mig ned for at skrive Dem noget got til, men De seer selv hvor forkeert det falder ud. Min Lyst er med alt dette dog meget stor til at takke Dem for de mange venskabelige Ønsker, De gjør for mig ved dette Aars Begyndelse. Jeg kiender Deres Godhed for mig igien i hvert Udtryk, og glæder mig at et ædelt got Hierte i Naturen tager saa megen Deel i mit Vel. Jeg tør ikke vove mig ud paa den slibrige Ønskebane, og altsaa vil jeg bede Dem, kald sammen i Deres Erindring alt hvad De veed om min inderlige Deeltagelse

og Venskab for Dem, og det troer jeg ikke kan være saa lidet, og slut saa selv hvor mange gode Ønsker jeg gjør for Dem i mit Hierte. En god drøy Portion Taalmodighed, var det vel ikke af Veien at ønske Dem for Deres nærværende Forfatning, den synes mig De kunde trænge til for at bære den dræbende Kiedsomhed De plages med. - Stakkels gode Olufsen, hvilken bedrøvelig Juul De har oplevet, ingen Julekage, ingen Juleleeg! Havde De været hos os i denne Tid, skulde De dog have faaet lidt af begge Deele. Ja De maae nok sige at De har vel reist. Man siger her, at De skal have indleveret to Theaterstykker, Silkeskoen og Tindaasen, er det sandt? Den spodske Frue som spurgte mig derom, og som jeg forsikkrede at jeg ikke vidste det, svarte mig temmelig studs at det skulde vel være en Hemmelighed som med Gulddaasen. Folk er ret naragtige, de blive vred fordi de ikke maae vide alting. Jeg troer dog ikke, at det kan være sandt, ellers havde jeg vel hørt et lidet Ord derom af Dem.

Vores Tunis-Reise er ligesaa lidt afgjort som sidst da vi skrev Dem til, men om fiorten Dage er Tingen vist bestemt. Altsaa naar De nu faaer Brev igien, kan jeg melde Dem noget vist derom. Jeg læste i Deres sidste til Pram hvad De siger om den Sag, og takker Dem for den gode Maade De taler om mig, og for mig paa. De er sandelig en tro og ærlig Ven, dette Vidnesbyrd skal mit Hierte altid give Dem.

Noget Nyt som kunde interessere Dem har jeg ikke at melde Dem, uden det skulde være dette, at jeg til Nyeaarsgave af Lotte og Kierulf har faaet en deilig Steen-Pyramide, som, kunstig besaaet med Karsefrø, staaer grøn og blomstrende paa Deres lille brune Bord i Dagligstuen. Det er den vigtigste Nyhed jeg har at berette Dem, hvoraf De seer at alting gaaer her i sin gamle Slendrian. Det fornøyer mig at De endelig har opfyldt Deres Forpligtelser til Deres Venner her, jeg sporede Fornøielsen derover hos Jomfrue Monrad, som besøgte mig igaar. Jeg takker dog Gud, at jeg ikke er i de Venners Tal, som har maattet vente saa længe, jeg kunde ikke være saa taalmodig og nøisom. Men De er sandelig udmærket god imod mig, og det skønner jeg ogsaa paa. Vær nu for dette og meget andet got, man kan sige

om Dem, ret fornøiet og lykkelig. Lad Deres Venskab i dette Aar være det samme gode varme Venskab, hvormed De saa længe alt har glædet Deres taknemmelige

Marie Pram.

(Fortsættes).

De ældste Led af Familien Undal (Undahl) i Norge.

Af E. A. Thomle.

IV. Anders Jonssøns Børn.

3. *Berthe Andersdatter (Undal)*. Hun var født paa Underøen c. 1633 og † i Skien 1661 (begr. 31 Aug. s. A.) ved 28 Aar gl. Hun blev c. 1652 gift med Borgermester i Skien Peder Jenssøn, der var født c. 1613 og † i Skien 1676 (begr. 5 Juni s. A.) 63 A. gl. Skifte efter Berthe Andersdatter holdtes i Skien fra 26—29 Marts 1667, men sluttedes først 15 Decbr. 1668. Boet viste en Indtægt af 19106 Dlr. 2 Mk. 9 Sk., medens den Boet paahvilende Gjæld udgjorde 8715 Dl. 2 Mk. 16 Sk., saaledes at den beholdne Formue blev lidt over 10000 Rdl., en ganske betydelig Formue efter den Tids Forholde. Peder Jenssøn var ogsaa en driftig og flink Forretningsmand, der drev betydelige Træløst og Sagbrugsforretninger i Skien og Telemarken. Han havde først været Foged i Øvre og nedre Telemarken, nemlig fra Januar 1645 til 1650¹⁾ eller 1651 og boede som saadan paa Gaarden Romenes i Hollens Prestegjeld; nedsatte sig derefter som Borger og Handelsmand i Skien, hvor han i Juni 1653 var Raadmand og 1657 blev Borgemester. Da Magistraten i Skien ved kgl. Befaling til Statholderen af 24 Marts 1666 blev reduceret til en Borgemester og 4 Raadmænd, erholdt Peder Jenssøn 21 Marts 1667 Confir. paa sin Bestalling som øverste og efter Reductionen ældste Borgemester fremdeles at nyde og betjene. Han var i Aarene 1656—1658 oftere konst. som Lagmand ifølge kgl. Befaling under de virkelige Lagmænds Fravær

¹⁾ Bratsbergs Lensregnskaber Nr. 409 og 411 i N. Rigsarchiv.

og Forfald. I 1661 var han Medlem af den almindelige Lands-commission for Tønsberg Lagdømme og var i 1662 blandt de norske Kjøbstæders Committerede, der i Kjøbenhavn forhandlede med Regjeringsautoriteterne om Norges finansielle Stilling og Kjøbstædernes Privilegier. I 1669 ansøgte han om Afsked fra Borgermesterembedet og blev 23 Sept. s. A. forløvet fra samme samt for alle fremmede Formynderskab „som Loven hannem ei udi Særdeleshed tilholder at forestaa; jtem at hannem udj Byens Skatter og Contributioner ei høiere paalægges, end hannem efter sin Middel og Formue lige med andre billigen kan tilkomme.“¹⁾ Peder Jenssøn fører i sit Segl dels et simpelt Bømærke, dels en Haand der holder en Blomst. Vaabenet er vistnok selvlavet. Han kan muligens have været fra Baahuslen. Thi paa Skiftet efter ham heder det til Slutning „Til Bedste Godset i Baahus Lehn efter sl. Hr. Jens Knudsen“. Dette kunde derfor muligens være Borgermesterens Fader. Nogen Hr. Jens Knudssøn i Baahus Len kjendes imidlertid ikke.

Peder Jenssøn var, da han egtede Berthe Andersdatter Enkemand. Han var 1) gift antagelig omkring 1645 med Maren Halvorsdatter, † i Juni 1652, Datter af den rige Halvor Nilssøn i Skien og Anna Jacobsdatter (der senere blev gjengift med Lagmand og Assessor i Overhofretten Claus Anderssøn¹⁾). I dette Egteskab havde Borgermester Peder Jenssøn kun en eneste Søn Halvor Pederssøn. Efter Berthe Andersdatters Død blev han 3) gift i Skien 9 Juli 1665 med Enken Anna Maria Wulffs — eller Wulfgangs — datter, † i Skien 1712. Da Peder Jenssøn døde, var Boet allerede gaaet adskilligt tilbage. Han eiede vistnok en stor Mængde faste Eiendomme omkring Skien, i alt taxeret for henved 8000 Dlr., et Hus i Skien, som han selv beboede, taxeret for 700 Rdl., en Kornhave paa Li, taxeret for 60 Rdl. og mindre do., taxeret for 40 Rdl., et gammelt Hus i Pustervigen, $\frac{1}{64}$ Part i Compagniskibet „Maria“, taxeret for 200 Dlr., Last, Tømmer, Bjelker og Deler for 2998 Dl. 4 Sk., en Saug ved Byen nest Dammen, taxeret for 1300 Dl., en Grob-Saug, taxeret for 1200

¹⁾ Aabne Breve 1669 i N. Rigsarchiv.

Dir., Rendesund Saug taxeret for 700 Dir., Tved Saug i Mælum o. s. v., ialt en Formue, taxeret for 19384 $\frac{1}{2}$ Dir. 14 Sk. foruden 2000 Dir. udestaaende Fordringer, af hvilke en Del vare usikre. Men Gjælden udgjorde 17565 Rdl. 1 $\frac{1}{2}$ Mk., saaledes at den hele gjenværende Formue alene blev lidt over 1800 Dir. Blandt Gjælden var dog en Del af de ældre Børns mødrene Arv, der ikke udgjorde mindre end over 6000 Dir. Efter Peder Jensens Død egtede Enken Anna Maria Wulfsdatter 2) i Skien 2 Febr. 1679 Præsident i Christianssand Berthel Lauritssøn Scheving, født c. 1635, † i Skien c. 1682, maaske Søn af den Lauritz Scheving der forekommer som Borger i Kjøbenhavn. Berthel Scheving blev 7 Juni 1655 Student fra Roskilde Skole, deltog 1658 i Kjøbenhavns Forsvar mod Carl X Gustav og var derefter Fuldmægtig hos Christian Lindenow, der fra 1664 var Amtmand over Agdesiden. Den 22 Decbr. 1665 erholdt han tilligemed Fogden Peder Stephenssøn Statholder Gyldenløves Fuldmagt til at forestaa Bortsalget af Krongods i Agdesidens og i Lister og Mandals Amt samt var tillige i mange Aar Provincialprocureur i Christianssands Stift. Den 25 Novbr. 1669 blev han Vice-Præsident i Christianssand med Ret til at succedere Præsidenten Nils Pederssøn, dog uden Løn. Da Præsidenten imidlertid „var betaget baade Mælet, Fornuft og den høire Side“ og saaledes vel var rammet af et Slaganfald, saaledes at han ikke selv kunde bestyre Embedet, maatte Scheving udføre hans Forretninger. Desuagtet søgte Ide, Præsidentens Kone, 3 Juni 1670 om til sig og sine umyndige Børns Underholdning at erholde kgl. Confirmation paa den Manden 22 Marts 1665 givne Bestalling som Præsident med Ret til at hendes Mand skulde beholde sin Løn ubeskaaret saalænge han levede og hun efter hans Død et Naadsensaar. Samtidigt søgte hun ogsaa Confirmation paa at maatte beholde Odderøen¹⁾, som

¹⁾ Odderøen var 5 Sept. 1647 bevilget Thomas Rasmussøn, Tolder i Flekkerøen, istedetfor Gaarden Grim af Skyld 2 Huder, som han tidligere havde havt i Fæste, men som ved Byens Anlæg var skjænket Christianssands Borgere til Bymark. Senere havde Præsident Nils Pederssøn tilforhandlet sig Odderøen, der skulde være skill fra Gaardene Grim og Eg, hvorhos han

Manden havde kjøbt af Kronen, med Ret til af hvert Skib, der benyttede de af Nils Pederssøn der anbragte Ringe og Landtougé, at oppebære $\frac{1}{2}$ Dlr. i Ringepenge. Andragendet blev anbefalet af Gyldenløve 1 Aug. s. A., og under 12 s. M. erholdt Konen ogsaa den ansøgte Confirmation¹⁾. Hermed var naturligvis ikke Berthel Scheving tilfreds, hvorfor han ogsaa 28 Juni 1670 erholdt Tilladelse til at reise til Kjøbenhavn²⁾ og herfra indgav han 2 Novbr. s. A. Andragende om, at han maatte erholde Embedets halve Løn, saalænge Nils Pederssøn levede, og den hele, naar han døde, hvorhos han med Hensyn til det Konen tillagte Naadsensaar mente, at dette kunde gaa op i op med det Aars Løn, Præsidenten havde oppebaaret den Tid, han uden Godtgjørelse havde forrettet Embedet. Ogsaa dette Andragende blev anbefalet af Gyldenløve og 14 Decbr. 1670 blev ogsaa Scheving udnævnt til virkelig Præsident i Christianssand med Ret til at oppebære Embedets halve Indtægt, saalænge Nils Pederssøn³⁾ levede og efter hans Død den hele. Under 6 Sept.

10 Marts 1665 fik kgl. Confirmation paa at maatte have Ret til at oppebære $\frac{1}{2}$ Rdl. for hver Reise af de Skibe, der benyttede de af ham i Klipperne og Skjærene indrettede Ringe og Landtougé.

¹⁾ Cancelli Indlæg og Aabne Breve 1670 i N. Rigsarchiv,

²⁾ Norske Missiver 1670 i N. Rigsarchiv.

³⁾ Om Nils Pederssøn findes nogle Oplysninger af Doktor Johan Scharffenberg i en Afhandling „Bidrag til Botanikens Historie i Norge“ (Nyt Mag. f. Naturv. Bd. 40). „Hæderlig og Høilærde Licentiat“ Nils Pederssøn blev i 1651 ansat som Stadsmedicus i Christianssand og fik 13 Aug. 1651 tillige Bevilling til at oprette et Apothek sammesteds samt Eneret til at falholde fransk og spansk Vin samt Brændevin, dog mod sedvanlig Told. Den 26 Juli 1656 fik han Confirmation paa sine Privilegier og derhos bevilget Fritagelse for borgerlig Tyngé. Den 8 April 1659 blev han — under Krigen med Sverige — Feltmedicus ved Hæren søndenfjelds og fik efter dennes Slut 6 Mai 1661 alter ny Confirmation paa sine Privilegier. Da han til Undersaatternes Gavn havde under Hænder et norskt Herbarium, fik han 26 Juni s. A. fra Phil. Jacob Dag bevilget Førstebygsele og Tredieaarstagen af alle Kirkens Gaarder og Jorder i Agdesidens og Bratsbergs Lene, saa og 2 Rdl. aarlig af hver Hoved og 1 Rdl. af hver Annekskirke sammesteds samt hans Hustru og Børn, om de overlevede ham, et Naadsensaar. Den 17 Sept. 1663 blev han Directeur for Commercién og Kjøbhandelen i Christianssands By samt Stavanger By og Stift og til Løn erholdt han de 2 Parter af Accisen samt fik Confirmation paa Vinhandelen i Christianssand. Den 22 Marts 1666 blev han tillige Byens første Præsident og Directeur for Manufacturerne sammesteds dog med Fritagelse

1671 fik han ogsaa efter Præsident Nils Pederssøn, der stadig var sengeliggende og derfor „utjenlig“, Direktionen over Perlefangsten i Christianssands Stift¹⁾. I 1674—76 havde han forpagtet Sigt og Sagefaldet af Nedenes Fogderi²⁾. I 1680 giftede Scheving sig, som anført, med Peder Jenssøns Enke, hvorfor han 1 Juli s. A. tog Afsked som Præsident og flyttede til Skien, uden forinden at gjøre rigtig Regnskab for sine Oppebørseler i Christianssand, hvorfor Borgermester og Raad her 17 Marts 1682 androge om, at det maatte befales ham at begive sig til Christianssand for at klarere sine Regnskaber. Gyldenløve fik ogsaa 12 April s. A. Ordre til at udnævne en Commission, der

for Dommerforretningen. Som Løn fik han s. D. Halvparten af Accisen og hvis Byens Øvrighed ellers nyder samt til at lønne Betjentene med 1 Skilling danske af hver Dalers Værd, som Trælsten solgtes for til Fremmede, og hans Hustru og Børn et Naadsensaar. Præsidentembedet tiltraadte han dog først 5 April 1666. Da den ham 26 Juni 1661 givne Benaadning udløb 2 Marts 1664, fik han 5 Febr. 1666 Bevillingen fornyet til 2 Marts 1666 og siden skulde han for sin Livstid aarlig nyde Førstebysgel og Tredieaarstage af alle Kirkens Jorder og Gårde i Stavanger Lagdømme og af hver Hovedkirke aarlig 2 og af hver Anneks Kirke 1 Rdl. og hans Hustru eller Børn et Naadsensaar. Den 10 Marts 1665 fik han, som nævnt, Odderøen til Odel og Eie og 16 Aug. s. A. Overopsynet med Perlefangsten i Stavanger Stift. Endelig fik han 5 Marts 1666 Skole- eller Degnepengene kaldet — af somme Gaarde 4 Sk. og af andre 2 Sk. — „af de vesterlandske Amter“ under Stavanger Stift, der tidligere havde ligget til Trevalskolen i Stavanger, til en Navigationsskole i Christianssand. Biskop Tausan klagede imidlertid i Juni 1671 herover, idet Skolen ikke længere havde de fornødne Midler til sin Opretholdelse, idet han forment, at der „dog ingen Navigationsskole er oprettet“. Han søgte derfor om at Degnepengene atter maatte lægges til Skolen i Stavanger, som fra Arils Tid Tilfældet efter Christian IV.s Brev af 19 Juni 1639, og at Nils Pederssøn maatte befales uden Ophold igjen at levere tilbage til Skolen hvad han havde oppebaaret. Under 20 Juni s. A. blev det ogsaa bestemt at Degnepengene igjen skulde følge Skolen. Da baade Nils Pederssøn og hans Enke i 1686 vare døde og Præsidenten havde oppebaaret en temmelig Summa Penge af Byens Midler uden at have efterladt sig noget til Dækelse uden et lidet Træhus i Christianssand, foresloge Gyldenløve, Moth, Brandt og Wibe i deres Erklæring af 9 Juni 1686 at Byen skulde beholde dette som Arresthus samt derhos Odderøen, som Enken før sin Død havde overdraget til andre, førend hendes Mands Gjæld til Byen var betalt. Ved de under 15 Juni 1686 Byen meddelte nye Privilegier bifaldt ogsaa Kongen Forslaget. Om Præsident Nils Pederssøns Forgjørelse af en Troldkvinde i Christianssand se Retspr. 2130 f. 27 ff.

¹⁾ Aabne Breve 1671 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Nedenes Fogedregnskab 1683.

kunde dømme mellem Magistraten og Scheving. Heller ikke for sine Oppebørseler som Provincialprocureur i Christianssand Stift havde Scheving aflagt Regnskab, hvorfor Gyldenløve 28 April 1683 fik Befaling til at lade Scheving komme til Kjøbenhavn for at gjøre Rigtighed for sin Stilling som Fuldmægtig for Generalprocureur Peder Scavenius i Christianssand og Stavanger, hvilket han havde været i mange Aar uden at gjøre nogetsomhelst Regnskab¹⁾. Da han havde bosat sig i Skien, ansøgte han 30 Juli 1681 om at blive udnævnt til Commerce-Commissarius i Skien. Han paaberaabte sig her at han i 10 Aar har været Præsident i Christianssand „indtil samme Charge blev reduceret“ og at han i 1675 havde tilbragt Kongen „en fra Fienden (tagen) anseelig Saltføring af nogle Tusind Rigsdalers Import“²⁾. Til Commerce-Commissarius udnævntes han under 20 Aug. 1681, hvorhos han samtidigt blev tillagt Rang som Landcommissærer. I 1683 maa han være død. I alle Fald var han afgaaet ved Døden før 1 Decbr. 1683, da Boet, der var i slet Tilstand, skulde stilles til Auction³⁾. De økonomiske Forholde var saaledes vistnok ikke særdeles gunstige, uagtet han siges at have giftet sig med en „bemidlet Enke“. Tildels var det ogsaa vanskelige Tider for Trælasthandelen. Anna Maria Wulfsdatter fik derfor ogsaa 27 Aug. 1677 4 Aars Moratorium for sine Creditorer mod at stille Caution paa Grund af de mislige Tider for Trælasthandelen⁴⁾. Det var formodentligt i denne Anledning at hun 14 Sept. s. A. pantsatte Gaardene Bolvig, 8 Huders Skyld, i Solums Prestegjeld tilligemed underliggende Ørvig, af

¹⁾ Norske Missiver 1683 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Cancelli-Indlæg 1681 i N. Rigsarchiv. Det var formodentligt den samme Ladning svensk Salt, som Lagmand Laurits Andersson Undal tillægges Æren for at have erhvervet og confisceret. Han holt i 5½ Aar en Betjent til Sammes Opsyn og Salg, hvorfor denne i Regnskabet var beregnet en Løn af 109 Rdl. Deraf vilde Rentekammeret blot godtgjøre de 50 Rdl., men ifølge Ansøgning fra Undal blev det ved kgl. Resol. af 14 Marts 1699 bestemt, at han skulde godtgjøres Resten 59 Rdl. da han selv ingen Godtgjørelse havde beregnet sig for sit Arbeide uden almindelig Kjøbmand Lagie (Rentekammerets søndentj. Resol. 1699 i N. Rigsarchiv).

³⁾ Norke Missiver 1 Decbr. 1683 i N. Rigsarchiv.

⁴⁾ Norske aahne Breve 1677 i N. Rigsarchiv.

Skyld 2 Huder, til Christopher Schurmann i Skien, der transporterede sin Panteret til Halvor Sørenssøn Borse¹⁾, som 8 Sept. 1686 gjorde Indførsel i Gaarden, hvilket blev kgl. confir. 15 Oct. 1687²⁾, uagtet Bolvig og Ørevig af Skifteretten paa Auction var bleven solgt til Christen Haraldssøn Klyve, der 30 Juli s. A. havde faaet kgl. Confirmation paa Skjødet³⁾.

Enken Anna Maria Wulfsdatter levede efter Schevings Død endnu mange Aar i Skien i meget smaa Omstændigheder. Skiftet efter hende foretoges her 10 Sept. 1712, men Boet, der kun eiede en Gaard i Skien og noget Indbo, var fallit, saa at der intet blev igjen til hendes dalevende Børn og Børnebørn⁴⁾.

Berthe Andersdatter havde i sit Egteskab med Borgermester Peder Jenssøn 5 Børn, der samtlige levede ved Moderens Død, nemlig: 1) Anders Pederssøn Scheen, født i Skien c. 1652, opkaldt efter Morfaderen; † som Stiftsprovst i Christianssand 17 Aug. 1697 (begr. i Christianssand Domk. 28 Aug. s. A.) „meget hastelig og uformodentlig“⁵⁾. Efter Moderens Død blev han taget i Huset hos Morbroderen Mag. Jonas Undal, der da var Capellan og Rector i Christianssand. Af denne modtog han Information saavel hjemme som i Skolen, indtil han, som det siges, „blev forsendt til andre Steder“, hvilket her formentlig vil sige, at han blev sat i Christiania Skole, fra hvilken han 24 Sept. 1672 blev Student ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han valgte Pro-

¹⁾ Han var Søn af Sogneprest til Hjørtedal i Telemarken Søren Hanssøn Borse. Halvor Borse var i 1675 Forpagter af Holdens Jernverk, søgte i 1677 om at blive Vice-Raadmand i Skien i Peder Rasmussøns Sted, der selv for Svaghed og Alderdom ei sit Embede kunde betjene. Senere blev han Assessor i Bergamtet nordenfjelds, fik 7 Juli 1688 Rang og Sæde med Assessorerne i Overhofretten og blev Commerceraad. Han blev begravet i Solum 14 April 1701. Han var gift 1) 1670 (Bevilling af 26 Sept. s. A.) med Inger Gjertsdatter, Datter af Gjert Clausson i Skien og Anna Gundersdatter) der døde paa Holdens Jernværk 1675, hvor Skifte blev holdt 20 Mai s. A. Med hende havde han en eneste Søn Søren Halvorssøn Borse. 2) i Christiania 28 Januar 1675 med Margrethe Lobes, Datter af Slotspresten i Christiania Jochum Lobes.

²⁾ Norske aabne Breve 1687 i N. Rigsarchiv

³⁾ Norske aabne Breve 1687 i N. Rigsarchiv.

⁴⁾ Skiens Skifteprotokol, Retsprotokol Nr. 2890 f. 596 i N. Rigsarchiv.

⁵⁾ Christianssands Stiftamtskrivers Regnskaber 1687—90.

fessor Ole Borch til sin Privatpræceptor¹⁾. I 1675 tog han her Magistergraden ved 2de Disputatser: Diss. philosophica de nutritione animalium, Kjbhn. 1675 4. og Diss. philologica de dextera, Kjbhn. 1676 4²⁾. Men hans Promotion findes ikke indført i Universitetets Matrikel, der overhovedet Intet har om, at der det anførte Aar har fundet nogen saadan Sted. I Begyndelsen af det følgende Aar maa han være vendt tilbage til Christianssand. Endnu 25 Januar 1676 opholdt han sig i Kjøbenhavn, da han skriver, at han om 6 Uger vil begive sig paa Hjemreisen. I Marts Maaned har han vel derfor været i Christianssand, hvor han antoges til Morbroderen Mag. Jonas Anderssons Huscapellan og i hvis Hus han boede, indtil han giftede sig. Den 10 Juni 1676 oprettede han med Morbroderen en Contract, ifølge hvilken han som hans Capellan skulde have 100 Rdl. aarlig og Kost og Kammer i Sogneprestens Hus saalænge han forblev i enlig Stand. Desuden forpligtede han sig til, om Undal døde, at give Enken 300 Rdl. aarlig i Pension af Kaldet og om hun skulde dø forinden, hendes efterladte Børn i 6 Aar det samme Beløb. Kort efter maa han paany have begivet sig til Kjøbenhavn, hvor han var 8 Juli s. A., for at søge kgl. Confirmation paa sin Bestalling som Capellan og med en Ansøgning fra Morbroderen om at erholde Ret til at succedere denne i Embedet. Dette opnaaede han ogsaa, idet han 25 Juli s. A. erholdt kgl. Confirmation som Capellan hos Undal „formedelst dennes tilstundende Alder og sit Kalds store Besværing saavel udi Byen foruden ved fire Sogne“ med Ret til at succedere Sognepresten i Embedet, naar denne ved Døden maatte afgaa eller Embedet paa anden Maade maatte blive ledigt. I Bestallingen heder det derhos, at han skulde bistaa Undal „saavel i Byen som uden“ „foruden den Capellan, han udi Byen haver“³⁾. Det kan derfor ikke være tvivlsomt, at Scheen blot udnævntes

¹⁾ S. Birkel Smith, Kjøbenhavns Universitets Matrikel, II. S. 36. Til med Thrap (Christianssand Stifts Prester, S. 71) at antage, at Indførelsen skulde være urigtig, er der vist ingen Grund.

²⁾ Worms Lexikon, II. S. 329.

³⁾ Aabne Breve 1676 i N. Rigsarchiv.

til Undals personelle Capellan¹⁾. Scheen opholdt sig nu i Kjøbenhavn til Vaaren 1677. Den 17 Febr. d. A. var han endnu i Kjøbenhavn, da han skriver til Morbroderens Kone, at de kan vente ham om 6 Uger. Han vilde da reise lige til Stavanger (hvor Biskoppen residerede) og siden bede om 3 Ugers Frihed, for at reise til Skien „at efterse, hvor Stifmoder har handlet“. Men af fælles Venner blev han overtalt til at opsætte Reisen, saa at han endnu 31 Marts ikke var kommet fra Kjøbenhavn. Da han omsider kom hjem og var bleven ordineret, fik han efter Contracten sin Bolig i Sogneprestens Hus, indtil han c. 1680 giftede sig med en Søster af Morbroderens Kone, hvorefter han nogle Aar boede hos Svigermoderen, efter hvis Død han baade fik Midler og hendes Hus i Christianssand. Den 31 Aug. 1678 blev han af Biskop Tausan — med Bibehold af sit Capellani — beskikket til Rector ved Christianssands Latinskole efter den suspenderede Morten Anderssøn og erholdt herpaa 23 Oct. s. A. kgl. Confirmation²⁾. Morten Anderssøn førte imidlertid Klage herover, hvorfor ogsaa Biskopen 16 Marts 1680 fik Befaling til paany at indsætte Morten Anderssøn i Embedet³⁾ og

¹⁾ Residerende Capellan i Christianssand var paa denne Tid Hr. Søren Isachssøn Friis, der 10 Mai 1665 var bleven udnævnt til dette Embede efter Mag. Jonas Undal. Friis fik 16 Novbr. 1670 Confirmation paa sin Bestalling og døde først 1691, da Ole Hanssøn Bagger, der i 12 Aar havde været Collega og siden i 5 Aar Cantor og Klokker i Christianssand, 8 Aug. s. A. blev Capellan i Christianssand i afdøde Hr. Søren Isachssøns Sted.

²⁾ Norske aabne Breve 1678 i N. Rigsarchiv.

³⁾ Morten Anderssøn havde først været ansat i Nakskov, var derfra i 1670 kommen til Christianssand, hvor han i 3 Aar privat havde undervist Stedets Børn. Han søgte 17 Juli s. A. Vice-Statholderen Hans Juel — der tillige var Stiftamtmand i Christianssand — om at blive Rector ved Latinskolen, da han havde Lyst til at undervise og Skolen i Christianssand, siden Borgermester Jens Rasch den kvitterede, „ichun af en (er) bleven opartet som ene hos 40 eller 50 Discipler, af ulige Pfect, lidet eller intet kan udrette“. Juel recommenderede Ansøgningen 13 Aug. 1673 til Biskoppen, der 31 Oct. beskikkede Morten Anderssøn til Rector i Christianssands latinske Skole „der nogle Aar haver været vacant fornemmeligen for Manquement af Indkomme til Rectors Løn og Underholdning.“ Bestallingen blev confir. af Kongen 26 Mai 1675. Efter at være afsat som Rector i Christianssand, reiste han til Kjøbenhavn, hvor han „var en af Politimesterens Tjenere og for nogle Aar siden der skal være død“ (Christianssands Stiftamtskriverregnsk. 1687--90).

da Scheen igjen 7 Mai s. A. androg om at beholde Rectoratet, blev det af Kongen resolveret, at Morten Andersson skulde forblive i Embedet, indtil han ved lovlig Proces og Dom var dømt derfra. Morten Andersson blev derefter indstævnt for Capitlet og ved Dom af 16 Decbr. 1680 dømt fra Embedet, hvorefter Biskop Tausan 26 Marts 1681 atter fik Ordre til at indsætte Scheen i Rectorembedet, som han derefter forestod, indtil han i 1691 blev Stiftsprovst og Sogneprest i Christianssand efter Mag. Jonas Undal, da Tobias Jenssøn 12 Sept. s. A. udnævntes til Rector¹⁾. Rectoratets Indtægter vare ikke store. Den bestod alene i en Del af Førstebygselen og Tredieaartagen af Kirkerne i Agdesiden. Ved kgl. Rescript af 22 Marts 1672 var nemlig denne henlagt til Christianssands Kirke og Skole og deres Betjentes Løn. Heraf faldt der 80 Rdl. aarlig paa Rector. Men da der nogle Aar senere bestemtes, hvor meget hver Hud skulde give i Førstebygsel, kom den samlede Indtægt af Førstebygselen og Tredieaarstagen ikke til at udgjøre mere end 40—50 Rdl. aarlig. Paa Grund heraf fik Scheen Magistratens Tilladelse til at oppebære det hele Beløb. Han søgte derhos Kongen om Forbedring i sin Løn²⁾ og under 20 Novbr. 1686 blev det derfor bestemt, at Rectoratet i Stavanger ved Lectoren Mag. Mats Tausans Død skulde være ophævet og dets Indtægter saavel som al Rettighed, som hidtil særlig havde ligget til Capitelsbetjentene i Stavanger, skulde henlægges til Christianssands Kirkes Opbyggelse, indtil denne var færdig og siden deles mellem Rector scholæ og Capellanen i Christianssand, saaledes at Rector skulde nyde de $\frac{2}{3}$ Parter og Capellanen $\frac{1}{3}$ Part. Og dersom Christianssands Skole skulde blive saa stor, at en Lector skulde behøves, skulde et Lectorat oprettes af Rectoratet i Stavanger, naar Tjenesten der blev ledig. Da imidlertid Christianssands nye Kirke først blev færdig 1696, er det ikke sandsynligt, at

¹⁾ Tobias Jenssøn havde i 10 Aar været Collega i Christianssand Skole, da han søgte Rectoratet. Han fik et godt Skudsmaal af Biskop Jersin. (Cancelli Indlæg 1691)

²⁾ Christianssand Bispearchiv Nr. 14 c i N. Rigsarchiv (Skr. af 23 Marts 1708 fra Rector Tobias Jenssøn).

Scheen har faaet noget godt af denne kongelige Bevilling¹⁾. I 1690 siger han i alle Fald, at han i de 13 Aar han som Vice-Pastor havde betjent Christianssands Kald „har jeg ei nydet videre af Sognepresten end en ringe Capellans Løn uden nogen Besværing for Menigheden. Rectoratets aarlige Løn haver siden den kgl. Forord. om Førstebørsler udgik, været 63 a 64 Rdl. — og det er vitterligt, at min Tilstand formedelst den saare ringe Indkomsts Skyld, som jeg af begge mine Functioner haver, er meget slet“²⁾. Hvorledes Scheen har været som Rector er det ikke let at komme paa det Rene med. Thi vistnok giver baade Borgerskabet og Magistraten ham det bedste Skudsmaal, men noget anderledes lyder Dommen over ham fra Eftermanden Tobias Jenssøn. Under 30 Decbr. 1680 erklærer Borgerne, at Scheen har forvaltet Rectoratet saaledes, „at vores Ungdom mærkelig blev forfremmet til Guds Ære og Menighedens store Gavn og Tjeneste“, medens Magistraten under 29 Marts s. A. siger, at han „ei alene vores latinske Skole saaledes ved Lærdom og god Skik haver opbragt, at samme Skoles Tilstand, som ved den andens Uflid og Udyd var moxen øde og gjort til intet, er nu for Gud og Mennesker bleven behagelig; mens endog ved sin store Vinskibelighed givet enhver fuldkommen Forsikring om vores Ungdoms fornøielige Profect til det Eruditions Maal, som vel beskikkede Trevalskoler andre Steder er foresat“³⁾. Endnu i 1691 synes baade Magistraten og Borgerskabet at være overmaade vel fornøiet med ham. De anbefalede ham da under 27 Aug. til Sogneprest efter Undal, da han i 14 Aar havde været Capellan og Rector og i denne Tid „betjent denne Menighed med saadan Tækkelighed og berømmelig Flid, at han vores

¹⁾ Kirkens økonomiske Forholde vare i det Hele vistnok ikke gode. Den manglede adskilligt Inventarium, der burde findes ved Stiftets Cathedral. Saaledes havde den endnu ikke 1695 havt Midler til at skaffe sig „en Biske- eller Chorakaabe og 2 Messeskjorter“, der efter Ordinantsen skulde bruges ved Præsteordinationer, hvorfor Stiftammand Tonsberg og Biskop Dr. Munch den 12 October s. A. fik Befaling om „at lægge et Sammen-skud paa Kirkerne i Christianssands Stift til sammes Anskaffelse. (Norske Missiver 1695)

²⁾ Christianssand Contributionsregnskab 1664—1700 i N. Rigsarchiv.

³⁾ Cancelli-Indlæg 26 Marts 1681 i N. Rigsarchiv.

hjertelige Kjærlighed sig haver tilvunden¹⁾. Derimod forklarer Eftermanden Rector Tobias Jenssøn i en Retssag mod ham, der forhandlede paa Capitlet i 1699, at da han antog Skolen efter Scheen, var Tilstanden meget slet „saa at den salig Mand alene havde, da han kvitterede Skolen, tvende Disciple i sin Lectie, som var Austen Olsen og Anders Arelsen, af hvilke han efterlod mig den ene, nemlig Austen Olsen, som jeg dimitterede til Academiet og nu er Capellan til Christianssands Annexer og denne Dag sidder og betjener denne Ret. Saa og haver Hans Høiærværdighed Biskopen befundet, at her er ikke en Skilling Beneficium her ved Skolen, hvorover de fattige Disciple, som Rector ved sin Antrædelse i Embedet Ao. 1691 maatte transferere af den nederste Lectie, eftersom de Disciple i de tvende mellemste Lectier varé baade ganske faa og neppe over en eller tu, saa og hartad ligesaa udygtige som de i den nederste Lectie til Translationen, hvorover de Disciple, som saaledes af Sinlectionen blev transfererede, maatte ved Aar og Alders Tiltrædelse, da de skammede sig ved at betle længer paa Dørene, nødes til at kvittere Skolen formedelst Mangel paa Livsmiddel og at give sig (til) Skibs eller andensteds. Ellers haver Rector havt en og anden af Godtfolks Børn paa Landet under sin Information og dennem og til Academiet dimitteret og haver endnu i sin Lectie baade den sl. Sogneprest Mag. Anders Søn og andre Godtfolks Børn²⁾. Man tør dog maaske ikke lægge for megen Vægt paa denne Udtalelse, da den er anbragt til eget Forsvar. Efter Jonas Undals Død tiltraadte Scheen Embedet som Sogneprest til Christianssands Domkirke, hvorpaa han fik kgl. Bestalling 12 Sept. 1691. Han indsattes i Embedet af Biskop Jersin 18 October s. A. og bekikkedes 19 s. M. til Præpositus i Christianssands Stift (Stiftsprovst). Han kaldes ogsaa Vice-Lector og fungerede stadig som Biskop i den virkelige Superintendents Fravær eller Forfald. Da han havde tiltraadt Sogneprestembedet i Christianssand, fik han en ubehagelig Strid med Undals Enke, der var Søster af

¹⁾ Cancelli-Indlæg 1691 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Christianssand Capitelsbog 1699. Christianssand Bispearchiv 2 c i N. Rigsarchiv.

hans Kone. Som allerede tidligere omtalt havde Scheen, da han ansattes som Capellan hos Undal, i 1676 oprettet en Contract med denne, hvori han blandt Andet ogsaa forpligtede sig til at give Enken 300 Rdl. om Aaret m. m., hvorimod han i Løn af Undal skulde have 100 Rdl. om Aaret. Som det synes har Scheen imidlertid ikke erholdt udbetalt hvad han saaledes tilkom hos Undal, medens hans Arbeide for denne stadig tiltog, hvilket foranledigede, at han — som Mag. Jonas's Enke siger — i 1683 offentlig paa Prædikestolen frasagde sig at prædike og indgik paa at lade sig nøie med 52 Rdl. om Aaret, mod efter Undals Død kun at svare Enken 200 Rdl. aarlig. Kort efter at han derfor havde tiltraadt sit Embede som Sogneprest i Christianssand, indgik han med Enken under 4 Januar 1692 en Contract, hvorved han forpligtede sig til fra 1693 Aars Begyndelse at svare Enken 200 Rdl. Deraf skulde hun oppebære de 100 Rdl., som Byen gav Presten i fast Løn, og Resten skulde hun erholde saaledes, at hun af Offeret skulde udbetales 30 Rdl. til Jul, 22 Rdl. til Paaske og 22 Rdl. til Pintse samt naar Smørreden erlagdes af de 2 øverste Sogne 5 Fjerdinger Smør for 15 Rdl. og Resten af Korntienden med 7 Tønder Korn in natura. Desuden skulde Enken have Hålvdelen af Oddernes Prestegaard og dens Avl fra Paaske 1692 og hvis hun døde inden Aarets Udgang, skulde hendes Børn have 200 Rdl. aarlig i 2 Aar. Derimod skulde Scheen i Naadsensaaret oppebære 250 Rdl. foruden Trolovelsespengene i Christianssand. Denne Contract var ganske urimelig for et Kald som Christianssands, hvorfor ogsaa Biskop Munch betegner den for saa stor „som hverken i Danmark eller Norge er hørt“, saa at Loven den „end ikke nogen Bispeenke tilstaar“. Scheen fandt sig derfor ogsaa snart brøsthølden ved Contracten og indsendte derfor 4 Januar 1695 en Ansøgning til Kongen om at faa forordnet en Provsteret til at bestemme Pensionens Størrelse, idet han anførte, at han i 14 Aar havde opvartet Skolen og Kirken og havde før han kjendte Kaldets Indtægter indgaaet en Contract med Enken, hvorefter hun skulde have 200 Rdl. aarlig, hvilket han ogsaa nu i 2 Aar siden hendes Naadsensaar udløb havde betalt. Men da han

maatte holde en særdeles Capellan samt sad med mange smaa uopfødte Børn, saa kunde han ikke længer uden sin Ruin udrede Beløbet. Som Følge heraf tillagdes ogsaa 23 Novbr. s. A. Stiftamtmand Mathias Tonsberg og Biskop Hans Munch Ordre til at ligne Scheen og Præsteenken imellem, men det synes dog ikke at have ført til noget. Vistnok mødte saavel Scheen som Enken 15 Januar 1696 for Stiftamtmand og Biskop, men nogen Mægling eller endelig Slutning paa Sagen kom dog ikke istand. Scheen opgav Kaldets Indtægter til 238 Rdl. Deraf havde Capellanen Jacob Kirsehom 40 Rdl. Hans egen Løn hos Undal havde været 100 Rdl. Aaret, men denne Løn havde han aldrig erholdt og Enken erkjendte, at Undal ikke havde været istand til at udrede en saa stor Løn af Kaldet. Scheen forklarede at Undal „var en god og oprigtig Natur“, men da mig min Del i Naadsensaaret efter Hs. Maj.s Lov tilkom, har hun (∴ Enken) med en vedholden Klynken, Græden, Larmen og Sladring paa min sl. Hustru bragt det saavidt, at jeg aldeles kied og fortrædelig over slig Uro endog i dette resignerede min Ret“ og indgik paa Contracten, hvorhos han, da han mærkede „at hun maatte kvittere sin sl. Mands Gaard her i Byen, gav hende af Medlidenhed Tilladelse til at bo paa Prestegaarden med den halve Avling“. „Men hvad Taknemmelighed dette udi hende haver foraarsaget, er deraf at se, at hun saaledes har bestyrket sig i sine Indbildninger, saa min Fromhed er bleven hendes Odels og Eiendomsret, det hun disputerer mig mine Værelser i Præstegaarden, overfuser mine Folk med en skammelig Mund, ja undser sig ikke i Folks Nærværelse at overfalde mig i mine egne Værelser, naar jeg der maa være paa mit Embeds Vegne“. Sagen blev 27 Januar s. A. af Tonsberg indsendt til Kongens Afgjørelse, uden at han indlod sig paa at tage noget Standpunkt, medens Biskoppen afgjort stillede sig paa Scheens Side, idet han 31 Januar s. A. foreslog, at Anders Scheen herefter selv skulde beholde hele Prestegaarden og give Enken saadan Pension som Lovens 2den Bog foreskriver. Kongen vilde dog ikke afgjøre Sagen. Det blev derfor 14 Marts 1696 paa ny paalagt Stiftamtmand og Biskop at ligne Pensionen, men formodentlig har

de ikke kunnet komme til nogen Enighed, da Ordren paany gjenloges 28 Juli s. A. Heller ikke dette lader til at have havt nogen Virkning¹⁾. Thi alene Biskop Hans Munch efterkom Befalingen, idet han 18 Novbr. 1696 afgav den Kjendelse, at Scheen skulde være forskaonet for at svare Enken mere end 100 Rdl. aarlig, hvortil han havde erklæret sig villig, at hun skulde ryddeliggjøre Oddernes Prestegaard til førstkommende Paaske mod at tillægges en anden Præstebolens Gaarde paa 2 Huder samt af Christianssands Kirkes Midler 30 Rdl. aarlig, Halvdelen hver Paaske og Halvdelen hver Mikkelsdag. Kjendelsen blev dog paaanket af Enken til Overhofretten, der ved Dom af 19 Febr. 1697 — dog under Disens — dømte Scheen til at holde sig Contracten efterrettelig og give Enken 40 Rdl. i Procesomkostninger²⁾. Om denne Dom har endt Sagen eller om den ogsaa er gaaet til Høiesteret i Kjøbenhavn vides ikke. Mag. Peder Scheen var gift 2 Gange: 1) i Christianssand c. 1680 med Margrethe Matsdatter, † i Christianssand c. 1690, Søster af Morbroderen Mag. Undals Kone. Med hende havde Scheen 4 Børn³⁾. 2) c. 1694 i Christianssand med Maren Clausdatter (Bugge), født i Laurvig c. 1673, † i Christianssand 1712, Datter af Raadmand i Laurvig, senere Præsident og Commercedirecteur i Christianssand Claus Berthelssøn (Bugge) og Anna Lauritsdatter. Med denne Hustru havde Scheen 2 Døtre⁴⁾. Præsident Berthelsen førte store Midler med sig og Scheen siges ogsaa at have gjort et godt Gifte. Men hans økonomiske Tilstand synes ikke at have været særdeles tilfredsstillende. Efter Scheens Død blev hans Enke 2) i Christianssand gift med Borgermester, senere Præsident der Ludvig Stoud, født 1683, † i Christianssand 5 Decbr. 1719 (begr. 11 s. M.), Søn af Biskop i Christianssand

¹⁾ Cancelli-Indlæg 14 Marts 1696 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Overhofrettens Doms og Voteringsprotokoller for 1697 samt Overhofrettens Extractprotokol for s. A. i N. Rigsarchiv.

³⁾ Børnene vare: 1) Peder, født c. 1681, † som Sogneprest til Avalsnes. 2) Ingeborg; * med Arnt Mechlenburg. 3) Margrethe; * Michael Suhm, f. 1683, † 1749. 4) Jonas, f. 14 Marts 1691, † 15 Aug. 1759 som Sogneprest til Tjølling.

⁴⁾ Børnene vare: 1) Anna Andersdatter Scheen. 2) Birgitte Andersdatter Scheen, † i Christianssand 15 October 1720; * med Skipper Philip Arntssøn.

Stift Mag. Ludvig Stoud og 2den Hustru Sophie Angell. Med hende havde Stoud en eneste Datter, der døde 14 Dage efter Moderen. Stoud, der 20 Juli 1702 blev Student fra Christianssands Skole, 19 A. gl., og Baccalaur 16 Mai 1703, blev Borgermester i Christianssand 1709 og blev efter Maren Clausdatter Bugges Død gift 2) med Else Bolette Bircherod, født 1696, Datter af Biskop i Christianssands Stift Mag. Jens Bircherod og Ellen Dorothea Lemvig.

2) Jens Pederssøn Scheen, født i Skien c. 1654; han blev Student 19 Juli 1678 fra Roskilde Skole og Baccalaur 15 Juni 1680. Hans senere Skjæbne kjendes ikke.

3) Maria Pedersdatter; hun blev gift med Raadmand i Christianssand Hans Jacobssøn Beermand, der 7 October 1680 blev Byfoged i Christianssand efter den afsatte Jens Pederssøn. Han indstilledes til Byfoged af Statholder Gyldenløve 25 Sept. s. A., da han havde Attest fra Lagmand Laurits Anderssøn Undal for at være en skikkelig Person. Maaske han derfor tidligere har været Lagthingsskriver. I 1683 blev han af Høiesteret dømt til Bøder for en urigtig Dom. Han forklarede i den Anledning, at Anders Claussøn paa Aalefjær i Topdal i mange Aar uden Borgerskab til Christianssand og derfor efter Byens Privilegier ulovlig havde drevet Brug og Kjøb Handling og nu var grebet af Beermand i at have solgt 23 Tylter lange og korte Mastebjelker til to udenlandske Skippere, hvorfor han havde lagt Beslag paa Bjelkerne og kroned dem samt forbudt Skipperne at indtage dem i Skibet. Desuden havde han i Topdalselven lige ovenfor Præstegaarden antruffet 2 Flaader med Bjelker paa 25 Tylter, som vare mærkede med Sognepresten Søren Olufssøn (Sodes) Mærke. Derefter havde han indbragt Sagen for vedkommende Sorenskriver, der 23 Maj havde confisceret Tømmeret, da Anders Claussøn havde drevet Handel uden Borgerskab og derfor ulovlig. Denne Dom var s. A. stadfæstet af Lagmanden, forsaavidt de solgte Bjelker angik. Men da Anders Claussøn under Sagen 29 Mai s. A. havde aflagt Ed som Borger til Christianssand, blev han frikjendt for Tiltalen forsaavidt de 25 Tylter i Elven angik. Ved Overhofrettens Dom af 22 Febr. 1683 blev han

ganske frikjendt, fordi han af Magistraten allerede tidligere var antaget for en Borger, men derhos givet en Maanedes Resprit med at aflægge sin Borgered, hvorom Beermand havde været fuldt vidende, da han havde været tilstede i Magistraten, men Beermand blev derhos idømt 60 Rdl. i Procesomkostninger, 30 Rdl. til Anders Claussøn og 20 Rdl. til Kvæsthuset. Desuden blev Lagmanden idømt 12 Rdl. og Sorenskriveren 6 Rdl. til Anders Claussøn samt de 24 Meddomsmænd 8 Ørtuger og 13 Mark Sølv til Kongen. Dommen blev indbragt for Høiesteret i Kjøbenhavn, men Beermand, der betids havde gjort sig færdig til Reisen, kunde ikke møde, fordi han fik kgl. Ordre til at gjøre Arrest paa Tolderen Johan Cramer og registrere hans Bo saavel som Amtsskriveren Johan Wittes og senere blev han forhindret paa Grund af at Amtmand Knophs Tjener ihjelslog Consumtions-Controlleuren i Christianssand. Han blev derfor først 20 Aug. 1683 af Høiesteret ilagt 40 Rdl. i Mulkt og senere efter en 3 Dages Stævning, som aldrig var ham forkyndt, blev Overhofrettens Dom stadfæstet. Han indgav 24 Oct. s. A. Ansøgning om at de ham idømte Mulkter maatte blive ham eftergivne og beklager sig over, at naar han vil haandhæve Byens Privilegier, møder han altid Hinder og Forfang af Borgermester og Raad. Ved kgl. aabent Brev af 17 Novbr. s. A. fik han eftergivet de ham af Høiesteret til Kvæsthuset idømte 40 Rdl. og desuden de 20 Rdl., som Overhofretten havde idømt ham. Derhos fik ogsaa de 24 Meddomsmænd eftergivet de dem ved Overhofretsdommen ilagte 8 Ørtuger og 13 Mark Sølv¹⁾. Da Magistraten i 1687 blev reduceret, blev det tillige 17 Febr. s. A. bestemt at Beermand indtil videre skulde vedblive som Byfoged.

4) Berte Pedersdatter

5) Ove Pederssøn „Mørch“, født i Skien 26 April 1661. Det var formodentlig den Broder af Konen der i 1683 opholdt sig i Huset hos Byfoged Beermann²⁾.

¹⁾ Cancelli-Indlæg og Aabne Breve 17 Novbr. 1683 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Christianssands Contributionsregnskab 1662—1690.

Gravskrifter fra Københavns nedlagte Kirkegaarde indenfor de gamle Volde.

Ved Poul Bredo Grandjean.

VI. Sct. Petri Kirkegaard.

Gravmonumenterne over Procansler Erik Pontoppidan, Præst ved Sct. Petri, Dr. Eberhard David Hauber og Hofpræst, Dr. Franz Julius Lütken findes nøjagtig beskrevne og disse Inscriptioner citerede i Jonges Københavns Beskrivelse I¹⁾. I Personalhistorisk Tidsskr. 2 R. IV citeres Inscriptionen paa Dr. Reinhold Wagners Gravmæle og i Louis Bobé's Operahusets Brand 1689 Ordlyden af Gabriel Trusius' og Johannes Henrik Tamsen's Mindetavle. Alle disse ere derfor udeladte her. I Noterne forkortes Kirkebog til Kb. Med Hensyn til Kirkegaardens og Capellernes Historie henvises til Louis Bobé's Afhandling om dette Emne i Tidsskriftet „Fra Arkiv og Museum“.

Paa „Urtegaarden“ mod Larslejstræde findes følgende Gravsten:

1) Hinrich Schmidt vor | sich, seine Frau und Kinder | und Erben erblich. | Hesekiel 37 V. 3. Du Menschen- | kind meinestu auch, das diese | Beine wieder lebendig werden | und ich sprach Herr Herr das weistu woll. | V. 12. Ich wil Eüre Greber auff thun | vnd Euch mein Volck aus denselbigen | heraus holen. | Heut an mir Morgen an Dir. | 1691. |

2) (Paa Stenen er udhugget en kronet Bagerkringle). Peter Carstensen Holsteiner. | Bohle Peter Carstens Holsteiner. | Hingehet die Zeit, | her kompt der Todt, | o Mensch thu recht | vnd furchte Gott. | 1695. |

3) Christofer Zeise²⁾ (vor) | sich vnd seine Erben. | Mein lieber Christ schlaf rvig ein, | dv gehst das Reich zv erben. | Gott wird aufwecken deine Gebin, | darvm sei getrost zvm sterben | 16. . |

4) (En Bartskeerlavet tilhørende Begravelse³⁾).

¹⁾ Hos Jonge er af Indskriften paa Pontoppidans Monument udeladt: Voluit quoque | vt tori ita sepulcri socia esset | obitu dulcissimi coniugis afflictissima | Johanna Maria Hofman. | Nata. d 1 Febr. 1722. Den. d. 3 May 1809.

Foruden dette Monument paa den saakaldte Urtegaard findes Pontoppidans Ligsten benyttet som Flise paa Kirkegaarden mod Nørregade. Paa denne Sten, som er stærkt forvitret, kan om end med Besvær læses hans Navn, Stilling samt Fødsel og Død. ²⁾ f. i October 1627, Guldslager, c. 1651 til Kbhvn., g. 1667 m. Magd. Herwich, † 15 Jan. 1689 og begr. paa Petri Kirkes Urtegaard. Jvfr. Fr. J. Meier: Joh. Wiedewelt, Pag. 257—58 og Personalhist. Tidsskr. 2 R. IV.

³⁾ Inscriptionerne paa denne og den følgende Gravsten (Nr. 5) ere meddelte efter en mig velvilligst af Forfatteren Hr. Louis Bobé overladt Afskrift taget for c. 15 Aar tilbage, da de endnu vare læselige, nu ere de meget utydelige.

Siste viator. Die sund der Menschen wird hier mit dem Todt belohnet, | drumb werden auch damit Schirurgi nicht verschonet. | Wer diesen Stein und Grab sieht mercke dies dabey, | das Krancken helffer selbst nicht sind vom Tode frey. 1707 Memento mori. |

5) Johannes Bartholomæus | Bluhme¹⁾. | Primus in Aula Regia Pastor et Generalis Ecclesiarum Inspector; | post exanimatos LXXII fere annorum labore effusaque pro salute | Ecclesiae militantis suspiria ac tolerata taedia | jam tandem ossa et cineres suos posuit gloriosam olim cum omnibus | Christo mortuis resurrectionem exspectans. | Nat. Tonderae A^o MDCLXXXI. D. 1. Nov. Den. Hafniae | A^o MDCCLIII. D. XXV Octob. | Gal. VI. XIV. | Mihi autem ne contingat gloriari nisi in Cruce | Domini nostri Jesu Christi per quem | mihi crucifixus est mundus et egomundo.

6) Dieser Stein | nebst dem | Begræbnisse gehören | dem edlen Bürger | Herrn | Johann Michael Beeker | Königl. privilegtrten Schornsteinfeger²⁾ in Kopenhagen vnd vnter diesem | Steine rvhet dessen seelige Ehefrav | Maria, welche im 63 Jahre ihres Alters | den 22 Octobr. A. 1751 das Zeitliche ge- | segnet hat. Die Fruchte der Liebe sind | 1 Sohn vnd 3 Tüchter. | 1752. | Gott gebe ihr mit allen rechtschavenen | Christen an jüngsten Tage eine fröliche Auferstehung.

7) (Stenens 4 Hjørner ere prydede med Medailloner i Basrelief forestillende en Rytter i forskellige Gangarter.)
Hier ruhen | die entseelten Gebeine | des weiland hoch edlen und wohl- | furnehmen nunmehr seelig entschlaffenen | Herren Claus Vendorff³⁾ | Ihro Königlichen Mayestæt zu Dennemark | Norwegen wohlbestalt gewesenener Ober Bereiter, | welcher | (nach)dehm er (An)no 1669 den XI October gebohren | (den) dænischen Königen mit Ruhm gedienet | (und) bis in das 54 Jahr mit seiner jetzt | — — — — Frau Wittwen in Ehestande gelebet | (und mit) ihr 3 (Kin)der gezeuget | — — — dem Herrn entschlaffen | — — — — mit der Seeligen Ewigkeit (verwechselt) Anno 1749 den XI Januarij | (seines) Alters 79 Jahr 3 Monath. | (Auch ruhet hier) unter desen Nachgelassene | Wittwe | (Frau) Anna Vendorff | (gebohren) 1674 d. 21 Julij, hat ins 8te Jahr nach ihres | Manns Tode als Wittwe gelebet | und 1756 d. 9 Aug. | das (Irdi)sche mit den Ewigen verwechselt ihres Alters 82 Jahr 18 Tage. | Gott verleihe ihnen eine se(hl.) Auferstehung. |

8) Ueber dem theuren Staube | verehrter Eltern | nenne diese

¹⁾ Jvfr. Biogr. Lex., Slægthaandbogen, Tillæg til Personalhist. Saml. og Zwergius Siellandske Clerecie, hvor Inscriptionen paa hans Kiste er citeret. Paa Urtegaarden ligger desuden en Ligsten med hans Navne. ²⁾ tillige Brandmester (Kb.). ³⁾ Jvfr. L. Bohé: Bakkehusets Hist. (Bakkehusudstillingen, pag. 4).

Schrift noch späten Nachkommen | die Namen der seeligen | Johann Franciscus Gottlieb Schönheyder¹⁾ | und dessen Ehegattin Mette Mossin. | Ihm aus dem Freuenwalde in Thüringen geboren d. 20 Feb. 1701. | Gab die leitende Fürscheidung in Dännemark ein zweytes Vaterland, Berufsarbeit, | Ehe und Kindergeschlecht. | Fast 50 Jahre hat er der Stadt | als Practicus der gesamen Arzneykunst gedienet | und Segen und Ruhm erworben. | Seine Bahn vollendete er d. 28 Juni 1777. | Sie die Gefährtin seines Lebens in 30 Jahren | geboren d. 19 April 1713 | hat durch Frommigkeit, Liebe und Fruchtharkeit | sein Leben beglückt, sein Haus gewürdigt, sein Geschlecht vermehrt. | Ehemal ward sie Mutter und verlies in ihrem Hingange ins bessre Leben | d. 26 August 1766²⁾ | noch lebende drey Söhne und vier Töchter. | Beyde | haben durch Lehre Beyspiel | ger — — — zum Geber der Tugend | ihren Kindern und Enkeln befohlen | ihre Wege zu wandeln. | Empor aus dieser ihrer Ruhestätte | spricht der Christenglaube an Gott und Auferstehung. | Kom Wonne-Tag dir heben wir | die Hæupter freudig auf, | dann, Nacht der Græber, dann geht über dir | ein ewiger Morgen auf.

9) Johan Martin Schönheyder³⁾ | Født . Februar⁴⁾ | Som Høyesterets(advocat) | og Kammeradvocat) — — — — — | udmerket ved de sielndeste | Talegaver, den ubøieligste | Sandhedskierlighed (og en) | uplettet Redelighed. | Han døde den 9de Juli 1831 | som Conferentsraad | og extraordinair Assessor | i Høyesteret, Ridder af | Dannebrog og Dannebrogsmænd og hviler nu ved sin | Hustrue den sømme Ægtefælle | og kierlige Moder⁵⁾ | Johanne Margrethe Smith | født den 10de December 1758 | og død 26de October 1822⁶⁾.

10) In memoriam | Dnæ Birgittæ Charlottæ Dræbye | natæ Schönheyder⁷⁾ die VI^{ta} Decembris A^o MDCCXXXVII. | — — — — port coniugium IV annorum XX dierum cum | Dno Francisco Dræbye | a consiliis cameræ | relictis duobus infantibus | quorum posterioris | ma — — — — | — — — — die XVIII Junij Anno MDCCLXXXII. | — | Schönhey- | derisches | erkaufes - ewiges Erb- Begræbnis | vor sich, und dessen Nachkom- | men dessen Længe 4 Ellen | und Breite 5 Ellen . Anno | 1750 den 2 Decembris. |

11) In diesem Grabe hoffet | zu ruhen ein begnadeter Sünder mit Nahmen | Anton Christoph Rohn¹⁾. Er ward geboren Anno 1696 den 26 Decembris. Gott brauchte ihn zum | Lehrer der Gemeinen in Edde-lack, Bovenau und Rendsburg. | Endlich rieß ihn 1729 die teutsche

¹⁾ Jvfr. Biogr. Lex. XV, Ingerslev: Danm. Læger II og Danske Patric. Slægter.

²⁾ Kb. har mærkelig nok begr. 25 Aug. ³⁾ Jvfr. Biogr. Lex. XV og Patric. Slægter.

⁴⁾ f. 4 Febr. 1752. ⁵⁾ begr. 18 Dec. 1785 deres Datter Mathilde Christine 5 Dage gl. (Kb.), hun anføres ikke bl. sine Sødskende i Patr. Slægter. ⁶⁾ Kb. har † 25 Octbr. ⁷⁾ Jvfr. Danske Patric. Slægter. ⁸⁾ Jvfr. Wiberg Præstehist. II

Sanct Petri Gemeine in | Copenhagen, welcher er am Evangelio gedienet
ins 38ste Jahr. | Er legte die irdische Hütte ab Anno 1774 den 12 May
| und erwartet mit den alhier begrabe- | nen Seinigen der frohen Aufer-
stehung zum ewigen Leben.

12) Wie das Kind | in Vaterarmen ruht hier in Gott | der Jubel-
lehrer dieser St. Petri Gemeinde | Ludvig Manthey¹⁾. | Geb. d. 26ten
Märtz 1735, ordinirt d. 27ten Märtz 1759, | zum Prediger der St. Petri Ge-
meinde berufen d. 9ten May 1775, | entschlafen d. 26ten August 1813.
| Seine Scheitel zielt jetzt der Sternenkranz der Vollendung. | Ewig lebt sein
Andenken in den Herzen einer dankbaren Gemeinde | und seine spätesten
Nachkommen verdanken nach des Ewigen Verheissung | ihm ihr Glück. |

13) Det Münterske Gravmæle med Portraitmedailloner af Dr. Bal-
thasar M., Biskop fr. M. og Digterinden Frederikke Brun f. M.

D. Balthasar Münter²⁾ | Seine . Lehre . gab . | Licht . und . Ueber-
zeugung . | . Sein . Lied . war . wie . sein . Herz . sanft . voll . Einfalt . und
 . Wuerde . | Sein . Wandel . rein . Gott verlieh . ihm . des . Segens . viel
 . | haeusliches . Glueck . | der . Freundschaft . Freuden . der . Gemeine .
Liebe . | des . Armen . Dank . | ein . ruhmvolles . Leben . | einen . ruhigen
Tod . | Geboren | den XXIV Maerz | MDCCXXXV . | Gestorben | den V
October MDCCXCIII.

D. Fredericus Münter³⁾ | Episcopus selandiae | Nat. 14 Oct. 1761 .
| Den 9 Apr. 1830 | Posuerunt filii. |

Friederikke Brun⁴⁾ | geb. Münter. | Geb. | 3 Junii 1765. | Gest. 25
März 1835.

14) Justitsraad og Raadmand | Carl Wilhelm Theodor | Münter⁵⁾ |
Ridder af Dannebrog. | Fød den 6te October 1798. | Død den 13de
Februar 1841. |

15) Hier ruhen | Capitain bei der bürgerlichen Artillerie und Könic-
licher Hoff-Klempner | Peter Mathias Bentfeldt | geboren den 29 Januar
1738, gestorben den 29 September 1816⁶⁾ | und | Frau Anna Margaretha
Bentfeldt geborne Robbersen | geboren den 26 October 1750,
gestorben den 2 April 1836 | mit ihren Kindern | Friderikke Sophie
Bentfeldt | geboren den 10 August 1774 | gestorben den 9 November
1798, | Andreas Friderik Bentfeldt⁷⁾ | geboren den 4 März 1788, ge-
storben den 6 Mai 1818, | Anna Margarethe Bentfeldt geboren den 2
December 1778, gestorben den 16 Juli 1834. Hoff-Klempner | Peter
Georg Bentfeldt | geboren den 1 November 1776, gestorben den 29
Marts 1842.

16) Im stillen Frieden ruhet hier | neben seiner schon längst vor-

¹⁾ Jvfr. Wiberg Præstehist. II. ²⁾ ³⁾ og ⁴⁾ Jvfr. Biogr. Lex. XII og Patric. Slægter. ⁵⁾ Jvfr. Patric. Slægter. ⁶⁾ Kb. har † 28 Sept. ⁷⁾ Maler og Livjæger (Kb.)

hin | selig entschlafenen Eltern¹⁾ und Bruder nach einem | thatigen und gottesfürchtigen Leben Pastor | August Julius Tietcke²⁾. | Geb. 17 August 1782. | Gest. 20 Septbr. 1846.

17) Zum seligen Erwachen | ruht hier die irdische Hülle | des weiland Schiffs-Capitain | Joseph Anton Ponsaing. Geboren den 1sten May 1752. | Gestorben den 10ten Januar 1812. | Biedersinn und Glaube an Gott | leiteten seine Schritte durch dies Erdenleben. | Friede seinem Staube.

18) Hier ruhet | die irdische Hülle des Seiden und Tuchhändlers | Johan Georg Jacob Ponsaing | Major bei der Copenhagener | bürgerlichen Infanterie. | Geboren d. 25 November 1758. | Gestorben d. 19 December 1834. | Während 42 Jahre war er Beamter | bei der St. Petri Kirche | und von diesen 23 Jahre Aeltester. | Thatig, edel und gottesfürchtig | war sein Wandel. Friede seinem Staube, | Segen seinem Andenken. | Spruche Salomon 10. c. 7. v. |

19) Hier ruhn | die irdischen Überreste | einer | zu höhern Vollendungen eingegangenen | innigst geliebten Gattin | und zärtlich liebenden Mutter | Anna Christine Ponsaing³⁾. | Geboren | d. 5 Mertz A^o 1768, gestorben | d. 19 Julij A^o 1807. | Friede Deinem Staube | Du edle Seele, | wir sehen uns wieder.

20) Wulf v. Blome¹ aus | dem Hause Saltzau. | Geboren den 12ten August. | Gestorben den 12ten September | 1826. |

21) (Det Lehmannske Gravmæle med Portraitmedaillon af M. C. G. Lehmann.)

Dr. M. C. G. Lehmann⁴⁾. | Conferenzzath. | Geb. d. 16 März 1775, gest. d. 5 Octbr. 1856⁵⁾. |

F. Lovise Lehmann | Født Bech. | Født d. 2 Febr. 1782⁶⁾. Død d. 9 Mai 1834. |

F. E. Julius Lehmann⁷⁾ Søofficer. | Født d. 22 Decbr. 1813. Død d. 13 August 1841. |

22) J. P. Krehmers⁸⁾ | Familie-Begräbnisz.

23) Schottmanns⁹⁾ | Familie Begräbnisz. |

¹⁾ Knapmagermester Gotfred Jac. Aug. T. f. i Malchin i Aug. 1740, † 26 Dec. 1804 og Hustru Anna Margrethe Eleonora f. Koller f. i Demmin 1747, † Febr. 1820. Jvfr. Selmer: Nekrologiske Samlinger I Pag. 502. ²⁾ ordineret Catechet i Hillerød, jvfr. Wiberg I. ³⁾ født Wickelsen (Kb.) ⁴⁾ Martin Christian Gottlieb L., jvfr. Biogr. Lex. X. ⁵⁾ Saavel Biogr. Lex. som Kb. har † 4 Octbr. ⁶⁾ Biogr. Lex. har f. 1787, og da Kb. angiver hende som † 47 Aar gl., maa hun altsaa være født d. A. ⁷⁾ Premierlieutenant (Kb.), jvfr. Richters Søetat. ⁸⁾ Bagermester Joh. Peter K. † 18 Juli 1831, 76 Aar gl., hans Hustru Christine K. (Kb. har Krämer) f. Schwing † 5 Aug. 1808, 40 Aar gl. (Kb.). ⁹⁾ Formentlig ligger her: Muremester paa Christianshavn Joh. Bernh. S. begr. 15 Marts 1786, 52 Aar gl., Muremester S.'s Søn begr. 18 Marts 1768, 1¹/₂, Aar gl. og Datter Maria Elisabeth begr. 6 Marts 1772, 10 Uger gl., E. e. Murem. og

24) Her hviler Christian Henrich Carstens¹⁾ | Conferentsraad, Justitiarius i den kongelige | Landsoverret samt Hof og Stadsret, | Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd. | Fød den 26 Februar 1773. | Død den 19 April 1838. | Sin Konge tro og hengiven. | I Embedsførelse virksom og retfærdig. | Som Ægtemand, Frænde og Ven | kærlig og trofast. | Imod Alle blid og velvillig. |

25) Maria Sophia Scherfig²⁾ | geb. Smidt. | 11ten April 1785 — 30sten Januar 1845. | St. Math. Evg. 5te Cap. 8. V. | Selig sind die reines Herzens Sind, | denn sie werden Gott schauen.

26) Caroline Lund³⁾ | fød Schou. | Fød 10 Januar 1792. Død 1 Maj 1847. | Elsket og savnet.

27) Hier ruhet | Peter Andersen | Kammerrath und Amtsverwalther⁴⁾, | geb. 3 Aug. 1750, | gest. 12 Nov. 1833, | und seine Ehefrau | Elisabeth Baadh, | geb. — — — — —⁵⁾ | gest. 18 Juni 1835. | Selig sind die Gerechten, | sie werden schauen das Reich Christus. |

28) Hier ruhet | Justizrath | Andreas Christian Andersen⁶⁾ | Ritter v. Dannebrog. | Geb. d. 22 Aug. 1787. | Gest. d. 13 Sept. 1841. | Selig sind die da Leid tragen, denn sie sollen getröstet werden. | Matth. 5. 4.

29) Heinrich Wilhelm | Löbel⁷⁾ | geb: d: 28te October 1761, | gest. d. 25te Januar 1815 und | seine früher verstorbene Gattin | Hedwig Catharina Lucie | geb. Mentz. | Der Herr hat es gegeben, | der Herr hat es genommen, | der Name des Herrn sey gelobet. | Hiob. C. 1. V. 24. |

30) (Brudstykke) — — — — — Auguste Tutein⁸⁾. | Geb. d. 28 Feb. 1787. | Gest. d. 22 Feb. 1844. — — — — —

31) Fuldstændig forvitrede Brudstykker af Ligstenen over Preussisk Gesandt, Kammerherre Carl Gustav Greve von Meuron⁹⁾.

32) C. B. H. M. | A. M. H. M. | A^o 1746. |

Paa Kirkegaarden mod Sct. Pederstræde og Nørregade findes følgende Ligsten:

33) Colos: 3: V: 11 | Alles und in Allen Christus. | Hier' unter ruhet die Jungfer | Mette Christina Wohlerts. (!) | Gehohren den 28 Febr.

Premierlieutenant S. Anna Cathr. f. Biergaard † 25 Juli 1815, 71 Aar gl., Tømmermester Thomas S. † 16 Oct. 1799, 25 Aar gl. og Vinhandler Joh. Peter Herman S. † 3 Juni 1801, 29 Aar gl. (Kb.). ¹⁾ Jvfr. Biogr. Lex. III, hvor han angives f. 27 Febr. ²⁾ Bagermester Christian Jacob Adolph S's Kone (Kb.). ³⁾ Caroline Oline L. Krigsraad og Lottoassistent Carl Alexander L's Kone (Kb.). ⁴⁾ i Kjøbenhavns Amt (Kb.). Jvfr. Patric. Slægter Pag. 1. ⁵⁾ Elisabeth Magdalene f. 25 Jan. 1764 (Patric. Slægter). ⁶⁾ Expeditionssecretair i Bureauet for Armeens Commandosager (Kb.). Jvfr. Patric. Slægter Pag. 5. ⁷⁾ Tracteur ved Gl. Strand (Kb.). ⁸⁾ g. m. Grosserer H. C. Müffelmann. Jvfr. Patric. Slægter. ⁹⁾ † 8 og begr. 14 Jan. 1830 (Kb.).

1752, | gestorben den 25 Octbr: 1768: | und ist vom Tode zum Leben | hindurch gedrunge. Joh: 5: V: 24: | Der Vater | Christian Wohlert ¹⁾. | Geboren d: 10 Octob: 1708, | gestorben d. 25 Febr: 1777. | Der Sohn | Hans Friderich Wohlert ²⁾. | Geboren den 24 Octbr: 1749, | gestorben den 19 Marz 1786. Der Schwiger Sohn J. Nøramer ³⁾. | Geboren den 26 Sept: 1720, | gestorben den 1 Maj 1790. | Die Tochter | Hedewig Elisabeth Nøramer. | Geboren d: 28 April 1745, gestorben d: 2 Octbr: 1792. | Die | Mutter | Friderica Caroline Wohlert | gebohrne Schelberg. | Geboren den 13 Novbr: 1721, gestorben 1 Januari 1807. |

34) Catharina Elisabeth | Reitzel ⁴⁾ | Geb: d: 26 Novembr: 1792, | gest: d: 21 May 1825. | Wandrer bleib am Grabe stehn, | lerne hier, was eitel ist verschmäh; | weine eine stille Thräne, | und denn kannst Du weiter gehn. |

35) Her hvile Niels Henrik Weinwich ⁵⁾ | Etatsraad | og Bibliothekar hos Kong Frederik d: VI. fød d: 3 Maj 1755, død d: 2 Maj 1829, | og hans Hustrue | Anna Maria Weinwich fød Møller | fød d: 14 Februari 1759, død d: 12 Januari 1835. Efter et langt Liv anvendt til Pligtens Opfyldelse | vendte de med Tillid tilbage til deres Skaber. |

36) Hier ruhet | der Leichnam | des ehemaligen Collecteur ⁶⁾ | Andr. Magnus Rosborg. Geboren den 29 April 1773, gestorben den 2 Sept. 1821. |

Endvidere findes følgende som Fliser benyttede Ligsten eller Brudstykker af saadanne.

37) Legemet maae blive til Støv igien, | men Aanden vandrer til Gud, som gav den. | Her giemmer Jordan Støvet | af | Herman Schebel, | for dum Borger og Isenkræmmer her i Staden. | Fød Aaret 1766 den 14 December. | Død Aaret 1805 den 13 Januarii. | Hans Siel, som nu vandrer hos Gud, | var redelig og veltænkende, | hans Hierte ømt og kierligt og slog varmt for Venskab, | 12 Aars Sammenvandring overbeviiste hans efterladte Ven og Medbroder, som nu græder ved hans Aske, | om denne Sandhed | Fred med Dit Støv Du uforglemmelige, | hisset for den Eviges Throne | rækkes Dig atter Broderhaand af Din sørgende Ven (Heinrich).

38) Hier unter ruhet | Ihro Königl: Majestæts | Birkedommer | auf Amach. J. N. Schmitt ⁷⁾. | Geboren den 24 August | 1716. | Gestorben den 17 Novembr | 1785. |

39) Hier unter ruhet das | Irdische von Hr Gerhardt Nissen |

¹⁾ „Flottenmahler“ (Kb.). ²⁾ Portraitmaler (Kb.). ³⁾ Jens N. Overgraver ved Sct. Petri K. jvfr. Hiort-Lorenzen og Rosendahl: Repertorium over Legater o. s. v., hvor han fejlagtig angives † 1770. ⁴⁾ Boghandler C. A. R.'s Kone fød Lundberg (Kb.). ⁵⁾ Jvfr. P. Hansen's Litteraturhist. II Pag. 393. ⁶⁾ ved Tallotteriet (Kb.). ⁷⁾ Jens Nicolay (Kb.).

(Bür)ger und Becker hieselbest | (Ge)bohren in Heiligenhafen | (in) Holstein den 24 Juni 1738, gestorben 1 October 1804. | (Wurde verehligt 24 August 1768 | — — — seine nun nachlebende tiefbetrühte | Wittwe | (M)ette Cathrine Nissen | gebohrne Daag¹⁾. | Sanft war sein Leben, | ruhig sein Tod, | der ewige Friede ruhe | mit seine Asche. |

40) P. N. Svensen²⁾ | 1785.

41) Hier ruhet | Heinrich Eckert | Königlicher | Stell und Rade-
macher. | Geboren | den 31ten März 1748, | gestorben den 4ten Decem-
ber 1819³⁾. | Seine hinterlassene | Wittve und Kinder | legten ihm diesen
Stein. In ihren Herten hat er sich ein edleres Andenken errichtet. |

42) Hier ruhet die Gattin Anna Margaretha Echert | geborne
Lorentzen⁴⁾. | Geboren den 11ten Februar 1760, | gestorben den 2ten
Februar 1831. | Selig sind die in den Herren sterben, | denn sie werden
Gott schauen. |

43) Hier ruhet die Gattin | — — — Dorthea Eckert⁵⁾ | geborne
Knoff. | Geboren den 4 Februar 1803, | (gestorben den) . . September⁶⁾
1834. | (Bibelsprog utydeligt).

44) Her under — — — des til en herlig Forvandling | Samuel
Blichfeld | Borger, Muurmester og Ober Brandmester | i Kiøbenhavn. |
Født i Siælland den 2den Febr. 1749. | Givt den 16de August 1777.
| Død den 5te Janr. 1787 | uden Børn men ikke ubegrædt, | thi hver,
som kiendte ham, ærede i ham | en ædel og veltænkende Menneskeven, |
en redelig duelig og virksom Borger, en øm og kiærlig Ægtemand, | en
oprigtig og hielpsom Ven, en goddædig Velgiører. Hans Enke Regina
Friderica Dermann | Fød — October 1751 | — — — — | lagde denne
Mindesteen paa deres fælles Grav | og fulgte ham til et bedre Liv | den
⁷⁾ | Sommerfuglen⁸⁾ i sin Frieheed sat | let mod Himlen
op fra Fængslet her | vinker at den tunge Dødens Nat | kun paa Gra-
vens kolde Boelig hviler | og hvor Livets Dag svandt hen | er Dag igjen.

45) Hier (unt)er ruhet | meine Familie. | Peter Appelberg⁹⁾. Md Ida
Maria Elisabeth | Appelberg | geboren von | Gebler den 6 April 1747,
gestorben den 11ten Jan. 1781 | und Kinder Hinriete Apf.¹⁰⁾ geb d:
20de — — 17.. | gestorben den — 4 — 178..¹¹⁾ | und | Ida Maria¹²⁾
gb d: 28 Sept 17.. | gestorben d. 31 Jan^a — — |

¹⁾ † 14 Nov. 1816, 71 Aar gl. (Kb.). ²⁾ Peter Nicolay S., Skoleholder v. Petri Kirke og Revisionschef ved Lotteriet, † 21 Marts 1804, 82 Aar gl. Hans Datter Anna Cathr. begr. 4 Jan. 1785, 1³/₄ Aar gl. (Kb.). ³⁾ Kb. har † 5 Dec. ⁴⁾ Enke e. „Wagner“ Heinr. E (Kb.). ⁵⁾ Marie Dorthea E., Vognfabrikant Joh. Chr. E.'s Kone (Kb.). ⁶⁾ † 18 Sept. (Kb.). ⁷⁾ Ikke udfyldt paa Stenen. ⁸⁾ Paa Stenen udhugget en Sommerfugl. ⁹⁾ Hofinstrumentmager † 23 Maj 1807 (Kb.) ¹⁰⁾ Peter A.'s Stifdatter Hinrietta Frid. Sophia Lotzen (Kb.) ¹¹⁾ begr. 7 April 1781, 6 Aar gl. (Kb.) ¹²⁾ I. Beata M. begr. 3 Febr. 1782, 3 Aar gl. (Kb.)

46) Hier unter diesem Stein ruhet | die sterbliche Hülle | des Karten
Fabrikør | Hern Christoph Ernst Stüz. | Geb. in Sachsen den 23 May 1751
| und gestorben in Copenhagen den 5 Juli | 1800. | Nebst seinem Sohne
| Carl Gottlob | geböhren den 15 April 1793, gestorben den 10 No-
vember 1795. | Selig sind (die) Todten die in dem | Herrn sterben von
nun an. Ja | Der Geist spricht, dasz sie ruhen | von ihrer Arbeit, denn
ihre | Wercke folgen ihnen nach. |

47) Brudstykke) — — — — Frau Anna Catharina Bruun¹⁾
| Geböhren zu Augustenburg | den 11 February 1701. | Gestorben den
20 December 1780. | Sie sucht ihre Ehre | lediglich darinn | — — —

48) (Brudstykke af samme Sten) — — — — Hern (Georg Lud-
wig Meierer²⁾ | Geböhren zu Wissbaden im Mayn-Ischen | den 27sten
Januarii 1695. | Gestorben den 24sten Novembris 1776 und — — —

49) (Brudstykke)
(Skriftsted utydeligt) — — — — So dachte bey diesem Grabe Peter
Møller³⁾ | Königl. Hof Brodeur | geböhren in Copenhagen d. 2 Febr.
17. 2 — — — im wahren Glauben zu dem Erlöser | — — — ent-
schlafen den 14 Januar 1779⁴⁾ | — — — dem er mit betrübtem Hert-
zen | — — — zur Ruhe gebracht.

50) (Brudstykke)
— — — st selbiges Jahres | — — — te Tochter | — — — von seiner
Ehefrau | — — — (Cat)harina Sandern | — — — (Skriftsted utydeligt).

Nogle Brudstykker paa hvilke kun læses et Aarstal eller Fragmenter
af Bibelsprog ere udeladte, da det er umuligt at reconstruere dem.

51) (Prydet med Englefigurer og Christi Opstandelse)
Job. XIX. | Aber ich weis, das mein Erlöser lebet und er wird mich
| her nach avs der Erden avfferwecken, und werde dar | nach mit dieser
meiner Havt umgeben werden und werde in meinem Fleisch Gott
sehen, denselben wer- | de ich mir sehen und meine Avgen werden
ihn schaven und kein Frembder. | Unter diesen Stein liget begraben
der | erbar und manhafter Meister Erhart Kock gewese | ner Nacht
Meister in Kopenhagen ist gestorben im Jahr 1659 den 29 Juny.
Gott gebe ihm mit Allen from- | men Christen eine fröhliche Aufer-
stehung am jungsten Tage. | Diesen Stein hat des seligen Mans nach-
gelasene Witwe Eua Godelers ihren seligen | Man zu Ehren avflegen
lassen und gehöret ihn(!) und ihren Erben zu. 1659 den 20 September.

Ved en Reparation af Capellet i Maj 1904 bleve følgende
Ligsten bragte ud paa Urtegaarden og indsatte i Muren der:

¹⁾ Anna Cathr. Meyrer fra Kræmmer Compagniet begr. 27 Dec. (Kb.).
²⁾ Georg Lud. Meyrer fra Kræmmer Compagniet begr. 30 Nov. (Kb.), ³⁾ Peter
Anthon Müller, Hof Perlestikker (Kb.). ⁴⁾ 67 Aar gl. (Kb.) altsaa født 1712.

52) Dieser Begræbnis | gehöret | Jens Bückman¹⁾, | geböhren | Anno 1694 den 29 November, | gestorben | Anno 1760 den 20 Martii, | und seine Ehe Frau | Maria Pettersen Hald | geböhren | Anno 1686 den 20 Julie, | gestorben | Anno 1778 den 18 October. | Gott verlihe | ein | frühliche Aufferstehung.

53) (I Hjørnerne 4 Basreliefs med Evangelistsymbolerne).

In diesen seinen Erb- | begräbnus ruhet in Gott | der weylant ehren- veste | und wohlgeachte | Christoph Brückner²⁾ | Sr: Königl. Mayt^z wohl- bestalter Zimmer Meister | und wohl meritirter Brandt Capitein in dieser | Königl: Resident^z Stadt Copenhagen | so geböhren im Sangerhausen bey Eisleben A^o 1640 D: 11 Sept: | und gestorben 1701 D: 2 Augusti.

54) (Rigt ornamenteret)

Dieser Stein und Begræbnise gehö- | ret Johan Andres³⁾ Bürger und Stats | Capitein alhie in Copenhagaen und seine Erben. | Ist gestorben d. 18 October Anno 1711. Mit seine eheliche Frauen | Anne Peters Tochter gestorben | d. 19 October Anno 1710 | und Magdalena Quist gestorben | den Anno 17⁴⁾ | welche Gott ein froliche Aufer- | stehung vor- leihe. | Selig ist der Man, der die Anfechtung erduldet, den nach dem er bewährt | ist wird er die Krone des Lebens em | pfahen welche Gott verheisen hat | denen die ihm lieb haben. | Jacobi 1 Capit. 12 Vers.

55) Christian Karstens⁵⁾, | Angeneta Kreyers | und ihre Erben. | Anno 1691. |

56) Dieser Stein und Begræbnis | gehöret Jochim Wriede⁶⁾ Bürger und Sammit Macher | und Fabricateur der Seiden | Manufactur alhier in Copen- | hagen und seinen Erben | und lieget hir unter begra- | ben seine sehl: Haus Frau | Christina Wriede⁷⁾ | welche Anno 1710 adi 26 | April in Gott dem Her- | ren entslaffen ihres Alters | ins 76 Jahr. | Christus ist mein Leben, | sterben ist mein Gewinn.

57) (Stenen prydet med de 4 Evangelister i Basrelief).

Hier ruhen die Gebeine | des Herrn | Johan Iurgensen. | Er war zu Hu- sum d. 17 Junius 1708 geböhren und in d. 17⁸⁾ gestorben. | Mit ihm ruhet hier seine geliebte Genossin | Frau Engelke Iurgensen geb: Labis, | die ihm in ihrer den 29 Apr. 1739 ange- fangenen Ehe 2 Sohne und 2 Tochter geböhren hat. | Sie trat in die Welt d. 20 April 1720 u. ward vollendet d. im Jahr⁹⁾ | Gott verleihe ihnen einen seeligen | Hervorgang aus diesem Grabe.

58) (Paa Midten af Stenen er udhugget en kronet Bagerkringle, i Hjørnerne Blomstermotiver og Evangelisternes Symboler).

¹⁾ Urtekræmmer. ²⁾ Jvfr. Personahist. Tidskr. 2 R., III B., Pag. 288 og IV B., Pag. 7. ³⁾ sst. 2 R., IV B., Pag. 15 og 19. ⁴⁾ Ikke udfyldt. ⁵⁾ sst. 2 R., IV B., Pag. 17 og 26. ⁶⁾ sst. 2 R., IV B., Pag. 26. ⁷⁾ sst. 2 R., IV B. Pag. 14. ⁸⁾ Ikke udfyldt paa Stenen, bisat 28 Febr. 1787. ⁹⁾ Ikke udfyldt, † 28 Marts 1797.

Ich bin die Auferstehung und das Leben, wer an | mich glaubet, der wird | leben, ob er gleich sturbe | und wer da lebet, und , glaubet an mich, der | wird nimmer mehr sterben. | Joh. 11. V. 25. 26. | Hie ruhet in Gott der weilandt ehrenvesten | und wohlführnemer Hr. Cordt Legand Bürger | und Fastbecker in dieser Königl: Residentz | Stadt Kopenhagen. Geböhren in Heilgenhaven | Anno 1664 und sehl: entschlaffen Anno 17 | seines Alters Jahr Monat Tage¹⁾. | Wie auch dessen liebe Haus-Frau die viel ehr und tugendt-reiche Matrone Anna Margaretha | Blöcher geböhren auf Christianshaven Anno 16 | und sehl: entschlaffen Anno 17 Ihres Alters Jahr Monat Tage²⁾. | Gott verleihe Sie und uns Alten | eine fröhliche Auferstehung am jüngsten Tage. | Verleihe Gott ümb Gnade Dein | das ihre Seele selig sein. | Ezech: 8 | Apoc. 14. V. 13 | Und ich höret eine Stimme vom | Himmel zu mir sagen: Schreibe! Selhig sind die Todten, die in den Herrn sterben | von nun an, ia der | Geist spricht, das | sie ruhen von ihrer Arbeit, den ihre Werche folgen | ihnen nach.

59) A^o 1686. | Abraham: van: Schepsel³⁾ en | Elysabeth blancheris⁴⁾.

Paa Stenen er udhugget følgende Vaaben: Skjoldet delt, 1 Felt et med 2 krydslagte Pile belagt brændende Hjerte, 2 Felt en 8-oddet Stjerne. Hjelmtegn 3 krydslagte Pile omvundne med en Sløjfe.

60) Des sehligen Johan | Hannemanns⁵⁾ gewese | ner Cancelist bey der | Rentecammer Erb | Begræbnis. No. 18. Anno 1706.

61) (Prydet med en kronet Bagerkringle og Evangelisternes Symboler).

Unter diesen Stein | ligt begraben der | ehrliche, achtbahre | und Got säliche Man | Andreas Jensen⁶⁾ vorhin | Byrger und Becker alhir in di | ser könliche Resident Stadt Copenhagen. Ist gestorben A^o 1709. | Mit seinen lieben Ehe Frau die | Got säliche Matrone Ingeborg | Grofs gestorben Anno 1690. | Diesen Stein und Begræbnis gehöreet ihn | und sein Erben zu. Anno 1709.

62) (Paa Stenen en Fregat i Basrelief uden Rigning samt forskel- lige Tegneinstrumenter, desuden Ornamenter.)

Dieser Stein ist gelegt | Anno 1711 den 26 November. | Hier ruhen die Gebeine | des ehrbahren und wohlgeachteten Hinrich Hanssen | Königl. Boot Bauer auf den Bræmer Holm so geböhren Anno 1651 den 6 September | — — seiner geliebten Ehefraven Catharina Hans (Tochter) | nach dem ihre sterbliche Leichnahm wie zwey von — — — verzeierte

¹⁾ Ikke udfyldt, bisat 25 Aug. 1729, ikke 1721. (Velvillig Medd. fra Forf. Hr.L. Bobé). ²⁾ Ikke udfyldt. ³⁾ og ⁴⁾ Jfr. Personahist. Tidsskr. 2 R., IV B. Pag. 2 og 10. ⁵⁾ sst. 2 R., IV B., Pag. 7. ⁶⁾ sst. 2 R., IV B., Pag. 12.

Schiflein | (in) den Klippen des Todes zu scheitert und zwar — — |
als er den A^o 17 . Hier den A^o 17 ¹⁾ | Ihre Steii so
hertzlig liebende Seelen durch — — — | in den Hafen der himlischen
Herligk(eit) | eingegangen. | Catharina Hans Daater est gebohren im
Jahr 1631 d. 2 | November | und est gestarben A^o 1713 d. 3 Novem-
ber²⁾. | Das Boot ist hier gebaut, | es lauft auch entlig ab, | wohl dem
der Glaubens vol | mit Ehren kompt ins Grab.

Maleren Þorstein Illugason Hjaltalin.

Ny Oplysninger af V. A. Secher.

Hurtigere end ventet er den i forrige Bind S. 271 omtalte Islandske Kunstner og Maler Hjaltalins Familieforhold blevet oplyst. Fhv. Rektor i Reykjavik, Prof. Dr. Björn Olsen, hvem jeg tilsendte mine tidligere Bemærkninger, har været så venlig straks at meddele mig, at han i 1890³⁾ i det islandske Tidsskrift „Fjallkonan“ 7 Bd. S. 3—4 og 7—8 har beskæftiget sig med sin nævnte Landsmand, den Gang på Foranledning af afd. Prof. Fiske. Det var den islandske Personalhistoriker, Redaktøren af Bladet „Þjóðolfur“ Hannes Þorsteinsson, som hurtig løste Spørgsmålet, da han hørte, at Þorstein Illugason efter de tyske Kilder skulde have haft 15 Søsken. Han formodede da straks, at Kunstneren måtte være Søn⁴⁾ af Præsten i Kirkjubóls Præstekald Illugi Jónsson⁵⁾, og dette viste sig også at være rigtigt, skønt Præsten ganske vist kun havde 14 Børn. Denne omkom på en Sørejse 1782 19. Januar. Hans Hustru var Sigríður Magnúsdóttir, en Datter af Provst Magnús Teitsson i Vatnsfjorð⁶⁾, og hun døde først 1830 89 År gammel. Þorstein Illugason hørte ikke til den bekendte Hjaltalinske Slægt, som stammer fra Hjaltadalen i Skagafjords Syssele, og det er derfor uvist, hvor-

¹⁾ Ikke udfyldt. ²⁾ Jfr. Personalhist. Tidsskr. 2 R. IV B., Pag. 22.

³⁾ Biograf. Lexikon 7. Bd. udkom 1893. Jeg havde forud forespurgt mig hos herværende Islandske Historikere, som antog Maleren for ukendt på Island.

⁴⁾ I Meusels Arkiv hedder det kun, at Hjaltalín var født på Island „af fattige Forældre“. ⁵⁾ Svein Nielsson: Presta tal og prófasta á Islandi, Kbh. 1869 S. 132. ⁶⁾ a. st. S. 131.

fra han har taget det af ham førte Slægtsnavn. Hannes Þorsteinsson har herom opstillet følgende Formodning. Kunstneren havde en Broder Hjalti, som døde c. 1860 c. 90 År gammel og var Apotekermedhjælper. Brødrene var født 1771 i Vatsfjord, hvor deres Fader da var Kapellan hos Svigerfaderen Magnús Teitsson, og måske var de Tvillinger. Hjalti blev opkaldt efter sin Morfaders Formand i Kaldet, Provst Hjalti Þorsteinsson († 1752¹⁾). Muligvis har Þorstein Illugason dannet sit tiltagne Navn efter dennes Fornavn. Broderen Hjalti antog imidlertid selv Slægtnavnet Isfeldt.

I Artiklen i „Fjallkonan“ henvises til „Fortid og Nutid“ udg. af M. Møller Kbhvn. 1808 S. 58—60, men den her givne Meddelelse om Þorstein Illugason er kun en Oversættelse af den tidligere omtalte Artikkell i Meusels Arkiv, dog har også den hans Navn som „Thorstein Hjaltelin“.

Þorstein Illugasons Biograf i „Biogr. Lexikon“ Dr. F. J. Meier skriver, uden at kende det mindste til hans Kunstnervirk-somhed, at denne „hverken blev stor eller betydelig“; Dr. Meier ved ikke, at Lakvarefabrikanten²⁾ J. H. Stobwasser i Brunsvig, som tog sig af Islænderen, da denne tilfældig faldt ind til ham, i mange År gav ham Arbejde i sin Fabrik med Dekoration af lakerede Sager. Stadsarkivaren Dr. H. Mack i Brunsvig, hvem jeg ligeledes tilstillede min tidligere Meddelelse, og som jeg ikke havde truffet under mit Besøg i Brunsvig ifjor, har herom god-hedsfuldt meddelt mig følgende:

Hjaltalín var først og fremmest virksom for J. H. Stobwas-sers Lakvarefabrik i Brunsvig, men lejlighedsvis har han også, som det ses af Akter fra 1804, en Gang arbejdet for Lakvare-fabrikant Evers i Wolfenbüttel. Da det nu ikke var Skik og Brug, at Kunstnerne navngav sig på de lakerede Arbejder, som de dekorerede, så turde det falde meget vanskeligt at konstatere, hvilke af de mange af Stobwassers Fabrikater, som findes i de herværende Musæer eller i Privatbesiddelse, der ere blevne de-

¹⁾ a. St. ²⁾ Ikke „Lakfabrikanten“ (!) som Dr. Meier skriver. I Meusels Arkiv står da også „der berühmte Lackir-Fabrikant in Braunschweig“, hvad der er noget helt andet.

korerede af Hjaltalín. Chr. Scherer meddeler i sin Afhandling „Joh. Heinr. Stobwasser und seine Lackwarenfabrik i Braunschweig“ (Braunschw. Magazin 1900 S. 53), at Hjaltalín særlig har givet sig af med Landskabsmaleri, og at han i Fabrikken har dekoreret talrige Tallerkener og Bordplader med alle Slags Landskaber og Skovpartier. Endvidere meddeler Scherer, at Direktøren for Kunstindustriskolen i Brunsvig Prof. Leitzen, besidder flere små Plader af Papiermaché, som ere bemalede med forskellige Landskabsmotiver, der skulle være udførte af Hjaltalín. En af disse Plader, som vist har været anbragt på en Tedåse, har Prof. Leitzen foræret Bymusæet i Brunsvig.

Det er herefter måske ikke umuligt, at Kunstmusæet i Reykjavík, hvis et sådant eksisterer, endnu fra Brunsvig vil kunne erhverve sig Prøver på den første islandske Kunstmalers Arbejder.

Samfundets Anliggender.

Samfundets norske Bestyrelse har i Stedet for de ved Døden afgangne Medlemmer af Bestyrelsen Oberst Hartvig Munthe og Samfundets mangeaarige Formand, Rigsarkivar H. J. Huitfeldt-Kaas til Medlemmer af Bestyrelsen valgt Kommandørkaptajn, Kammerherre Thv. Dannevig og Bureauchef, Kammerherre Axel C. Z. Kielland.

Til Formand i Samfundets norske Afdeling er udvalgt Expeditionschef A. Collett, til Sekretær Amanuensis i Rigsarkivet A. W. Rasch og til Medlem af Skriftudvalget Professor, Dr. phil. L. Daae.

Siden sidste Hefte udgik er Medlem af Samfundets danske Bestyrelse Professor Nicolaj Bøgh afgaaet ved Døden.

Gaver til Samfundets Bibliotek.

Samfundet har modtaget fra:

John Griegs Forlag: Johan Nordahl-Olsen: Ludvig Holberg i Bergen. Bergen 1905.

Amanuensis ved Rigsarkivet Haagen Krog Steffens: Slægten Stang. Christiania 1905.

Spørgsmaal og Svar.

Spørgsmaal 1.

Skibskaptein Rasmus Binneballes Fader *Jens Binneballe*, om hvem jeg i dette Tidsskrift, 4 R. V. S. 261, har opkastet Spørgsmaal, har altid inden Familien været betegnet som Mølleieier eller Møller paa Bindeballe Mølle i Tørrild Sogn i *Jylland*. Jeg har imidlertid tilfældigvis fundet en Ansøgning, dat. Kjøbenhavn 18 Januar 1754, fra en *Jens Binneballe*, i hvilken han ansøger om at blive Postmester i Christianssand i Norge. I Ansøgningen siger han, at han tidligere har søgt forskjellige smaa Bestillinger, at han stedse havde været brugt ved Pennen, „paa nogle Aars Tid haver jeg frekventeret Højesterets-Procurator Lowsons Skriverstue og forrettet de der forefaldne Ting“. Tilsidst var han Material-Skriver ved de af Geheimeraad Baron von Dehn og Baron von Bernstorff opførte Bygninger, indtil de overdrog deres Bygmester Alling. Da Skibsfører Rasmus Binneballe er født c. 1651, og da Faderen hed Jens, er det vist ikke umuligt, at Materialskriveren har været Rasmus Binneballes Fader og Sønnen født i *Kjøbenhavn* og ikke i *Jylland*. Kan nogen Oplysning herom meddeles?

E. A. Thomle,
Rigsarkivet, Christiania.

Spørgsmaal 2.

Kærulf.

Under systemen med den jyske familie Weidemann¹⁾ er jeg stødt paa en, vistnok meget udbredt, slægt af jyske storbønder, der førte navnet *Kærulf*; jeg skal i det følgende omtale en enkelt, efter dens pragtfulde epitafier at dømme, meget selvfuldende gren af denne slægt, væsenlig hjemmehørende i Nibe og omegn.

Maren Bertelsdatter Kærulf²⁾ og hendes mand Povl Nielsen Kras gav i 1632 en prædikestol til Kirken i Nørholm. 1650 lod hun „som hendes s(alig) mand haffde udlovit“ altertavlen sammesteds „staffere“ og ¹⁴/₁₁, 1656 blev hun begravet der i kirken. En datter af dem var Maren Povlsdatter Kras, født c. 1627, død ⁹/₁₀ 1671, gift med Mads Sørensen født c. 1612, død ²⁰/₆ 1683 som birkefoged i Nørholms birk. Over dem findes et epitafium i Nørholms kirke fra 1664.

Søren Bertelsen Kærulf til Klitgaard i Nørholm sogn, død ²¹/₂ 1659, var sikkert hendes broder. Paa et andet Epitafium i Nørholm Kirke ser man ham, hans hustru Maren Jensdatter, hendes anden mand ridefoged Urban Andreasen Giedsman (1629—1688), 3 sønner og 1 datter, samt foran disse 1 dødfødt barn og 1 barn død som lille. 2 sønner blev præster og nævnes i Wibergs præstehistorie; jeg tror tilfældig at være kommet paa spor efter, hvem de øvrige børn er, men det er desværre endnu ren gisning.

1. Bertel Sørensen Kærulf, sognepræst i Vesterbølle ¹¹/₁₂ 1669, død 1676. 1 søn.

2. Poul Sørensen Kærulf sognepræst i Sønderholm 1673, ord. ⁷/₆, død mellem 1720 og 1740; gift 1) med formanden Niels Eskildsens datter, med hvem 2 sønner og 4 døtre; 2) ¹²/₁₀ 1686 i Københavns Trinitatis kirke med

¹⁾ Jævnfør dette tidsskrift 2 række II, 147 f., 303 f.

²⁾ Maa ske datter af Bertel Kærulf i Asland, død 1672 over 90 aar gammel (Jyske samlinger III 255). Han født c. 1582, hun c. 1607, vil passe meget godt.

Kirstine Knudsdatter Bodum, med hvem 1 søn. 2 af hans sønner blev præster, nemlig Søren, født c. 1674, i Kjæng og Jakob, født $19/8$ 1688, i Skallerup. Den anden søn af første ægteskab har rimeligvis været opkaldt efter morfaderen, altsaa heddet Niels, og er muligvis identisk med den i Wiberg omtalte toldkasserer i Børglum herred Niels Poulsen Kærulf, fader til Kristian Henrik Kærulf, født 1712 i Hjerring, død $14/10$ 1771 som sognepræst i Sindal.

3. Den tredje søn er muligvis den Jens Sørensen, købmand i Nibe, der ifølge Paludanernes stamtavle¹⁾ med sin hustru Dorotea Clemensdatter Weidemann, en datter af Clemens Kristoffersen Weidemann og Marie Lukasdatter Paludan, havde følgende børn: Clemens, Karen, Søren, Marie, Lukas, Reinholt, Hans Kristoffer, Karen, Peder og Peder. Hans slægtsnavn var nemlig Kærulf²⁾, og at børnenes navne tyder paa at hans moder hed Karen og ikke Maren, kan godt skyldes fejl i manuskriptet. Sønnen Clemens Jensen Kærulf, født $17/7$ 1688 i Nibe, blev $9/1$ 1722 sognepræst i Durup og Tøndering, og døde der $25/2$ 1722.

4. Isaaftald er den „Søren Kærulfs søn i Klitgaard nom. Søren“, der $24/10$ 1652 blev døbt i Nørholms kirke, identisk med det lille barn paa epitafiet³⁾.

5. Endnu større sandsynlighed er der for, at datteren er den Kirstine Sørensdatter Kærulf, efter hvem der blev afholdt skifte $18/8$ — $15/8$ 1742 i Nibe. Hun var enke efter Jens Jensen Klitgaard, og efterlod sig talrige børn og børnebørn, nemlig: Jens Jensen Klitgaard, guldsmed i København, borgerskab af $8/4$ 1709; Søren Jensen Klitgaard i Nibe; Peder Jensen Klitgaard, klokker i Kristiania; Thomas Jensen Klitgaard, død mellem 1737 og 1742, efterladende sig 1 søn og 2 døtre; Karen Jensdatter Klitgaard, enke efter Peder Sørensen Thybo i Nibe; Maren Jensdatter Klitgaard, født c. 1697, død $18/7$ 1773 i Nibe, gift 1) c. 1729 med Conrad Povlsen Weidemann, død c. 1741 i Nibe, en søn af ovennævnte Dorotea Weidemanns broder Povl Clemensen Weidemann og dennes hustru Maren Urbansdatter Giedsman, 2) c. 1741 med Niels Kjeldsen; og endelig Else Jensdatter Klitgaard⁴⁾ født 1701, død $1/8$ 1765, gift 1) med Peder Pedersen Bering, sognepræst i Fårstrup $13/8$ 1724, død 1727, med hvem 1 søn og 1 datter, 2) med Kristian Kristiansen Kaalund, sognepræst sammesteds $21/8$ 1727, død $11/11$ 1759, med hvem 4 sønner og 7 døtre.

For alle oplysninger om disse personer, men navnlig for oplysninger om Kirstine Sørensdatter Kærulfs afstamning, vil jeg være yderst taknemlig.

Wilhelm Marstrand, stud. polyt.

Falkonergaardsvej 15. København V.

Svar I

(5 R. I. S. 266, Spørgsmaal 5).

Kaptein af Infanteriet *Ferdinand Wilhelm Friboe*, f. i Rendsborg 17 Febr. 1781, døbt 20 s. M., var Søn af Kaptein Peter Schwane von Friboe og Hustru Margrethe Lucia Louise Bauditz. Han blev Officer 1802, stod paa Vartpenge

1) Haandskrift paa rigsarkivet (Geneal. Hævd. Selsk. Arkiv: Borgerlige Slægter M—W P nr. 16). Den her citerede del er afskrift af en ældre stamtavle, affattet omkring aar 1705.

2) Se Wiberg I, 285.

3) Kirkebogen begynder 1650, men eksisterer kun i en ikke videre omhyggelig udført afskrift.

4) Ved skifte afholdt $4/4$ — $2/10$ 1737 i Nibe efter Rasmus Dybvads barnløse enke Ane Pedersdatter Giedsted arver, blandt mange andre, foruden de her nævnte Klitgaarder, de tre sødskende Jens Gregersen Klitgaard, købmand i København, borgerskab $17/12$ 1727, død som raadmand sammesteds $3/4$ 1756; Ide Gregersdatter Klitgaard gift med Erland Jensen, skipper i Aalborg; og Karen Gregersdatter Klitgaard gift med Søren Poulsen i Nibe.

fra 20 Jan. 1812 og døde i Molde 22 Dec. 1837 uden Børn. Han ægtede i Molde — hjemme i Huset efter kgl. Bevilling — 12 Juni 1834 Elen Birgitte Maria Brandt, f. i Trondhjem 20 Apr. 1794, døbt i Frue Kirke 18 Maj, død i Molde 8 Aug. 1881, en Datter af Kjøbmand Ahlert Heinrich Brandt, f. i Hamburg 16 Dec. 1747, bosat i Trondhjem, senere i Finmarken, død i Bergen 17 Aug. 1829, og Hustru, Anna Johanna Christine Hammer, f. i Trondhjem 1757, døbt i Frue Kirke 21 Okt. s. A., død i Finmarken 3 Maj 1820. Konferer „Stamtavle over Lossius og Brandt“ Side 47.

Wilhelmine Brandt, Christiania.

Svar II.

[5 R. I S. 266, Spørgsmaal 5).

Ovennævntes Broder *Gerhard Otto Fribøe* fik 26 Juli 1814 Majors Character, blev 27 October 1817 udnævnt til virkelig tjenstgjørende Major i Artilleri-Briguden og 1 Januar 1818 Oberstlieutenant. Han tog Afsked 10 October 1826 og døde i Trondhjem 30 August 1828, ugift. I de sidste 6½ Aar havde han været i Huset hos Bastiane sl. Oedings i Trondhjem, der averterer Dødsfaldet. Skifte efter ham holdtes i Trondhjem i Sept. 1828. Hans Arvinger vare hans Sødskende.

E. A. Thomle.

Svar III.

Aferrin.

Angaaende det af mig, i 4 række VI side 260, fremsatte spørgsmaal om familien Afferin, har ingeniør Delgobe overfor mig fremsat den formodning, at Peder Rasmussen Affarin, Kapellan i Holbæk, er identisk med den i 1687 immatrikulerede Petrus Erasmi Jernløsenis, at altsaa navnet Affarin eller *Aferrin*, som det oprindelig — og rigtigere — blev skrevet, er en latinisering af Jernløsenis, og at Peder og broderen Kristen da rimeligvis er sønner af sognepræst i Sønder Jernløse Rasmus Pedersen Holbæk — en formodning, der har vist sig at være rigtig, saa at jeg nu kan meddele følgende om denne slægt.

Rasmus Pedersen Holbæk født $\frac{2}{11}$ 1628 i Holbæk¹⁾, begravet 1683 $\frac{28}{6}$ i Sønder Jernløse²⁾. Immatrikuleret som student fra Malmø $\frac{26}{6}$ 1652³⁾, sognepræst i Sønder Jernløse $\frac{4}{6}$ 1659, ikke ordineret paa grund af krigen og, da han heller ikke vilde lade sig ordinere af den svenske feltbiskop, derfor afsat af de svenske $\frac{2}{2}$ 1660; efter freden blev han ordineret i Frue kirke $\frac{27}{6}$ 1660⁴⁾, og søndagen derefter atter indsat som præst. 2 gange gift.

1) $\frac{18}{6}$ 1661⁴⁾ i Sønder Jernløse med formanden Jens Niensens enke Kirsten Albrektsdatter Altewelt, født 1636 i Roskilde, død $\frac{28}{6}$ 1665 i Sønder Jernløse, en datter af rektor i Roskilde, senere sognepræst i Ringsted, magister Albrekt Jørgensen Altewelt.

2) 1665 i Nørre Jernløse med Birgitte Pedersdatter Luxdorf født 1633 paa Øregaard⁵⁾ i Fiskbæk sogn, død $\frac{27}{7}$ 1677 i Sønder Jernløse, en datter af Peder Kristensen⁶⁾ paa Øregaard.

1) Han er muligvis søn af raadmand, senere borgmester i Holbæk Peder Jensen d. yngre død omkring 1673.

2) Wiberg (II side 20) har fejlagtig denne dato som dødsdato.

3) Wiberg har fejlagtig Holbæk og 1662.

4) Ifølge Sønder Jernløse Kirkebog, Wiberg har henholdsvis $\frac{17}{6}$ og $\frac{8}{6}$.

5) Nu Øregaard, Fiskbæk sogn, Viborg amt.

6) Se dette tidsskr. 1 række I side 52, stamtavlen.

Af første ægteskab havde han sønnerne Jens født $\frac{1}{7}$, 1662 og Albrekt født $\frac{4}{8}$, 1665, til hvis senere skæbne jeg intet kender, af andet sønnerne Peder født $\frac{9}{11}$, 1666, død som kapellan i Holbæk, Bolle født $\frac{17}{6}$, 1668, død $\frac{10-11}{6}$, 1668 og Kristen født $\frac{29}{11}$, 1669, død som sognepræst i Høve, samt døtrene Anna Sofie født $\frac{30}{1}$, 1671 og Sidsel Marie født $\frac{25}{6}$, 1672, hvis senere skæbne ogsaa er mig ubekendt.

Peder Rasmussen Aferrin født $\frac{9}{11}$, 1666, i Roskilde skole 1683, student 1687, kapellan i Holbæk $\frac{23}{7}$, 1698, død 1709¹⁾, gift $\frac{9}{6}$, 1703 i Holbæk med Sidsel Nielsdatter, maaske en datter af formanden Niels Lauritsen Solrød. Sammen havde de 3 børn, Birte²⁾ født $\frac{20}{6}$, 1704, Maren født $\frac{21}{8}$, 1706 og Niels født $\frac{5}{4}$, 1708. Enken blev anden gang gift $\frac{26}{2}$, 1712 i Holbæk med eftermanden Johan Kristian Ruhe, kapellan $\frac{6}{6}$, 1709, død $\frac{19}{11}$, 1725, med hvem hun ogsaa fik 2 døtre og 1 søn.

Maren Pedersdatter Aferrin født $\frac{21}{6}$, 1706, begravet 1786 $\frac{12}{7}$, i Sværdborg, gift $\frac{4}{10}$, 1762 i Baarse med degn i Sværdborg Laurits Hochland, døbt 1724 $\frac{26}{6}$ i Slagelse, død $\frac{17}{6}$, 1798 i Sværdborg. Naar P. E. Jensen³⁾ kalder hende søster til Baarsepræsten Daniel Plums anden hustru, er det ikke rigtigt, thi den barnløse degn sees at have testamenteret sine efterladenskaber til sin afdøde kones halvbroderdatter Cæcilie Kristine Ruhe⁴⁾, hvilket jo kun passer paa en datter af Peder Aferrin.

Kristen Rasmussen Aferrin født $\frac{29}{11}$, 1669, i Roskilde skole 1685, student 1690, sognepræst i Høve $\frac{15}{7}$, 1704, død $\frac{..}{1}$, 1721 gift med Anna Hendes fornavn kendes af en klage, som hun fra Snesere præstegaard, hvor hun opholdt sig hos sin datter, $\frac{15}{4}$, 1740⁵⁾ sendte til bispem angaaende hendes pension. Kun en datter kendes, nemlig:

Ingeborg Aferrin⁶⁾, begravet 1762 $\frac{5}{2}$ i Baarse, mellem 50 og 60 aar gammel, gift 1) med Andreas Bonsach, født 1696 i Trondhjem, død $\frac{25}{11}$, 1745 i Snesere, sognepræst i Snesere $\frac{24}{2}$, 1730, 2) $\frac{20}{10}$ (?) 1749 i København, Nikolaj kirke⁷⁾ med Daniel Plum, født $\frac{20}{10}$, 1707 i Vetttersløv, død $\frac{28}{7}$, 1784 i Baarse, pers. kapellan i Baarse $\frac{1}{6}$, 1747 og sognepræst $\frac{14}{6}$, 1748, entled. $\frac{9}{10}$, 1777⁸⁾.

For yderligere oplysninger om denne familie, og navnlig for oplysninger vedrørende ovennævnte Anna, Kristen Aferrins hustru, vil jeg sætte stor pris.

Wilhelm Marstrand, stud. polyt.

Falkonergaardsvej 15. København V.

1) Et blad af kirkebogen mangler.

2) Et barnebarn af hende er maaske den Birte Aferrin. Rasmus Biering snedkers datter, der blev født $\frac{13}{12}$, 1788 i Holbæk.

3) „Gavnø Kloster og Horregaard“ side 506.

4) Hammer herreds gejstlige skifteprotokol 1740-1798 pag. 943 ff.

5) Sjællands bisparkiv, breve fra Baarse herrød 1740-1750 nr. 21.

6) Ikke Ingeborg Astoria, ej heller Ingeborg Astoria Aferrin; navnet Astoria skyldes saa vidt jeg kender kaptajn Lengnick, der i Baarses kirkebog 1752 har læst Astoria for Aferrin.

7) Afgift betalt paa kærnerkontoret i København $\frac{13}{10}$, 1749.

8) Gerh. L. Grove: Fam. Plum. S. 42 f.

Oversigt over, hvad der findes af Bidrag til norske Slægters Historie i den før 1904 trykte Litteratur¹⁾.

Af Chr. Morgenstjerne Munthe.

En Flerhed af vore slægtshistoriske Arbejder er paa Grund af sin helt private Karakter (mange er trykte som Manuscript kun for Familiens Medlemmer) lidet kjendt og ofte vanskelig tilgængelig. Selv paa vort Universitetsbibliothek findes ikke paa langt nær alle i Landet udkomne genealogiske Verker, ligesom der forresten heller ikke haves nogen Katalog over, hvad Bibliotheket sidder inde med af den Slags Arbejder. En Oversigt over Norges genealogiske Litteratur (i Lighed med Professor, Dr. Ludvig Daae's i Personalhistorisk Tidsskrift for 1882) vil derfor antagelig være af Interesse og kunne have sin Nytte²⁾.

Foruden den enkelte Slægts Historie, som egentlig behandles, indeholder imidlertid flere af de — især i den senere Tid — udkomne genealogiske Verker Bidrag ogsaa til andre Slægters Genealogi, og da der for dem, der sysler med genealogiske og personalhistoriske Arbejder, ofte kan være af Interesse at vide, hvad der i den trykte Litteratur maatte findes om en eller anden Slægt — et sent og nøisommeligt Arbejde at undersøge især for dem, der ikke er særlig bevandret inden denne Gren af Litteraturen —, er ogsaa medtaget et alfabetisk Register over de Slægter, til hvis Historie der i de anførte Verker gives Bidrag af nogen Betydning med Henvisning til vedkommende Verk i den foranstaaende bibliografiske Fortegnelse.

For at dette Register kan blive saa nyttigt som muligt, er

¹⁾ Ved „norske Slægter“ forstaaes selvfølgelig ikke blot „indfødte“ norske Slægter, men ogsaa andre, der i nogen Tid har opholdt sig i Landet.

²⁾ For ikke at gjøre denne Oversigt altfor vidtløftig, har man troet ikke at burde medtage saadanne Verker s. f. Eks. Lampes Præstehistorie over Bergens Stift. Kjærs Norske Læger o. lign., hvis Indhold er mere af personalhistorisk end genealogisk Karakter. Saadant Valg vil naturligvis altid blive en Skjønssag. Hattings Præstehistorie er saaledes her medtaget p. G. af de der anførte Stamtavler, og Thomles „Studenterne fra 1868“, fordi der i denne for flere af Studenternes Vedk. er meddelt en kort Redegjørelse for disses Slægt.

der — af Hensyn til, at der ogsaa i andre Lande, især i Danmark, er udkommet ikke faa Verker, som delvis ogsaa omhandler norske Familier, — i et Tillæg til den bibliografiske Fortegnelse anført „Bidrag til norske Slægters Historie i udenlandsk (specielt dansk) Litteratur“, uden at dog samme paa nogen Maade tør gjøre Fordring paa at være fuldstændig.

Til Slutning bør maaske i denne Forbindelse oplyses, at nærværende Arbeide oprindelig kun var bestemt til eget Brug, og at, naar det nu¹⁾ offentliggøres, er Grunden den, at Udgiveren er bleven opfordret dertil af flere, der ligesom han har følt Savnet af en saadan Oversigt. Dette til Undskyldning ved mulig Kritik!

Man vil være meget taknemlig for mulige Supplements og Rettelser.

Bibliografisk Oversigt over de i Norge udkomne genealogiske Verker.

a. Stamtavler.

1. Norske Stamtavler, udgivne af Wilhelm Lassen med Bistand af Assistent i Rigsarchivet, cand. jur. Otto Gr. Lundh. 1. Bind. Christiania 1868. 4°. 280 S.²⁾

2. Aabel, Leigh og Pavels. Slægtshistoriske Optegnelser ved Hartvig Munthe. Trykt som Familiemanuscript. Christiania 1903. 8°. 120 S.

3. Stamtavle over Opdager af Røraas Kobberverk Hans Olsen Aasens Efterkommere, udarbejdet af A. R. Prytz. Røraas 1901. 8°. 84 S.

4. Abel, den store matematikers Slegt, ved S. H. Finne-Grønn. Christiania 1900. 4°. 202 S.

5. Legatfamilien Ameln, Familjerne von Tangen og Flood, nogle Legatoplysninger, samt Tabeller over Familjerne Ameln og Sundt, samlede og udarbejdede af W. Brandt. Bergen 1884. 4°. 84 S.

6. Stamtavle over familien Anker, trykt som manuscript for medlemmer af familien ved C. J. Anker. Christiania 1889. 8°. 62 S.

¹⁾ Naar denne Afhandling ikke er optaget i Bindet for ifjor, skyldes dette de mange tidligere indkomne Bidrag, der endnu henlaa utrykte.

(Red. Anm.)

²⁾ Af dette Verk er kun ét Bind udkommet. Dette indeholder Familierne Aabel, Aall, Aars, Adeler, Anker, Arbo, Areutz, Arneberg, Arntzen.

7. Slægtregister over Fredrikshaldsfamilien Anonsen, udarbejdet af M. Qværnstrøm. Christiania 1890. 8°. 16 S.

8. Overretssagfører Z. Bacher: Stamtavle over Familien Bacher. Larvik 1898. 8°. 47 S.

9. Stamtavle over familien Barth ved M. Sundt. Christiania 1891. 8°. 144 S.

10. Stamtavle over Familien Bassøe samt nogle Oplysninger om Familierne Aalborg, Haslund, Hiort, Holst, Nørbech, Oftedahl og Smith (ved Oberst Hans Kristian Bassø). Christiania 1900. 8°. 132 S.

11. Familien Berghs Slægtregister, samlede i Aarene 1859—1861 af Joh. E. Bergh. Christiania 1875. 4°. (Contratrykt).

12. Stamtavle over Familien Bergwitz med de indgiftede Familier Borgen, Semb og Kielland, samlet og udarbejdet af Joh. K. Bergwitz. Christiania 1891. 8°. 36 S.

13. Stamtavle over Slægten Bernhoft. Udarbejdet af E(milie) B(ernhoft). Christiania 1885. 8°. 332 S.

14. Familien Bonnevie i Norge og Danmark 1715—1900. Stamtavle udarbejdet af D. Thrup. (3. Udgave¹⁾). Christiania 1900. 8°. 150 S.

15. Stamtavle over Familien Breder og de med den beslægtede Familier Preus og Arctander med alle disse Familiers Sidelinier. Efter Foranstaltning af Grosserer Jørgen Breder, samlet af Martin Arnesen og Ivar Hesselberg Breder. Christiania 1876. 8°. 220 S.

16. Tabellarisk Oversigt over Familien Bruenech og Stabell (af Wilhelmine Brandt). Bergen 1872. Patent.

17. Stamtavle over Militairslægten Brun. Tildels efter „Personalhistorisk Tidsskrift“, udarbejdet af Lars L. F. Brun, Overtoldbetjent i Bergen. Bergen 1887. 8°. 122 S.

18. Stamtavle over den trønderske slægt Bull. Udgivet af N. R. Bull, Sekretær i det statistiske Centralbureau. Christiania 1886. 8°. 138 S.

19. Trønderslægten Bull, Stamtræ tegnet af G. Bull. Christiania 1887.

20. Stamtavler over Familien Campbell i Norge samt Slægterne Megeland, Sebben, Harrje, Haltaus og Kling m. fl., samlede og udgivne af I. H. S. Campbell. Bergen 1877. 4°. 88 S.

21. Familien (von) Cappelen i Norge og Danmark, samlet af Archivfuldmægtig E. A. Thomle. Christiania 1896. 4°. 150 S.

22. Slægtregister over den saakaldte Drammensgren af Familien

¹⁾ 1. Udgave 1863. 2. Udgave 1885.

Cappelen, samlet i Aarene 1859—1861 af Joh. E. Bergh. Christiania 1875. 4°. (Contratrykt).

23. Familien Collett. Efterretninger, samlede og bearbejdede af Alf Collett. Christiania 1872. Trykt som Manuscript. 4°. 132 S.

24. A. Collett: En gammel Christiania-Slægt. Optegnelser om Familien Collett og Christiania Fortid. Christiania 1883. 8°. 356 S.

25. Stamtavle over den norske Familie Daae med Descendenter, samlet og udgivet af Joh. F. Lampe. Bergen 1862. 8°. 32 S.

26. Tellef Dahll: Oplysninger angaaende Familien Dahll's Oprindelse. Trykt som Manuscript. Kragerø 1885. 4°. 4 S.

27. Overretssagfører A. J. Dietrichs: Slægtregister m. m. for Familien Dietrichs. Christiania 1892. 4°. (Hektograferet).

28. Stamtavle over Slægten Dietrichson med de cognatiske Descendenter, udarbejdet af Lieutenant David Dietrichson. Christiania 1882. 4°. 33 S.

29. Stamtavle over Jørgen Dishingtons Efterkommere samt lidt om Diderich Bærentz Slægt, af O. Nicolaiszen. Trykt som Manuscript for Familiens Medlemmer. Tromsø 1894. 8°. 27 S.

30. Familien von Ditten. Christiania 1881. Patent.

31. Karl Dons: Den Dansk-norske Slægt Dons. Christiania 1902. 8°. 118 S.

32. Artillericapitaine C. S. Due: Stamtavle over Familien Due (den uadelige Slægt). Thronhjelm 1881. Patent.

33. Slægten Due fra Trondhjem samt genealogiske oplysninger om familien Due fra Aremark og andre af dette navn i Norge ved E. C. Due og S. H. Finne-Grønn. Christiania 1897. 8°. 83 S.

34. Dybwads Familie Almanak (med Anhang). Christiania 1885 og 93. 8°. 37 S. + 2 Bl.

35. Familien Elieson. Genealogiske og biografiske Efterretninger, samlede og bearbejdede af Alf Collett. Trykt som Manuscript. Christiania 1881. 4°. 40 S.

36. Ritmester E. K. Elieson: Indledning til Familien Elieson. (Tillæg til Familien Elieson af A. Collett). Christiania 1896. 4°. 8 S.

37. Familierne Ellefsen og Dedekam, udgivet af Kommandørcaptein Chr. Ihlen. Trykt som Manuscript. Christiania 1898. 4°. 118 S.

38. Stamtavle over Familjerne Ellerhusen og Gørbitz, samlet og udgivet ved W(ilhelmine Brandt). Bergen 1866. 8°. 27 S.

39. Familierne Falch og Angell af Wilhelmine Brandt. Christiania 1899. Tabel.

40. Skiensfamilien Flood og dens legatberettigede Descendenter, samlet og udgivet af cand. pharm. Jørgen Wright Flood. Christiania 1884. 4°. 44 S.

41. Stamtavle over den norske Præsteslægt Friis, samlet og udgivet af Joh. Nordahl-Olsen. Bergen 1898. 8°. 58 S.
42. Familien Frieles Stamtræ. (Fotografi).
43. En Del af det frimannske Slægtregister, samlet ved Stockfleth-Nergaard. Porsgrund 1866. 8°. 8 S. (+ 2 Tabeller, Christiania 1882 og 83).
44. Stamtavle over Familien Frøchen, indvandret fra Bremen til Bergen, (ved Ch. Delgobe). Bergen 1899. Patent.
45. Stamtavle, Familien Fürst (ved J. C. Fürst). Arendal 1869. Fol. 10 S.
46. Stamtavle over Familierne Garmann, Schanche, Krohn og Hopstock (af A. Juliane Hopstock). Trykt som Manuscript Bergen 1876. 4°. 80 S.
47. Stamtavle over Familien Gerner (ved cand. mag. M. Sundt). Trykt som Manuscript. Christiania 1886. 8°. 32 S.
48. A. T. Gløersen: Stamtavle over Slægten Gløersen samt Oplysninger om beslægtede Familier. Christiania 1897. 4°. 58 S.
49. J. Landgraff, cand. mag. og Skolebestyrer: Grimstadslægter I og II. Grimstad 1892 og 1901. 8°. 387 S.
50. H. J. R. Grüner: Slægtregister over Familien Grüner. Manuscript. Christiania 1867. Patent.
51. Militærfamilien Hagemann. Stamtavle med biografiske og personalhistoriske Oplysninger, samlede og udarbejdede efter Familieoptegnelser og ved Arkivstudier af Axel Hagemann. Christiania 1901. 4°. 74 S.
52. A. W. Rasch: Stamtavle, som viser flere i Norge bosatte Familiers Afstamning fra Harald Haarfagre. Trykt som Manuscript. Christiania 1894. 2 Bl.
53. Familien Hals, samlet af W. Lassen, fhv. Bureauchef, udgivet af A. W. Rasch, Amanuensis i Rigsarchivet. Christiania 1902. 8°. 118 S.
54. Haneborg-Familiens Stamregister, samlet og optegnet ved Anders Heyerdahl. Christiania 1871. 8°. 26 S.
55. Stamtavle over Familien Harmens, samlet og udarbejdet af Capitaine G. Harmens. Bergen 1892. 4°. 22 S.
56. En Familie Hartmann i Danmark og Norge 1615—1895, Stamtavle udgiven af Rektor G. Hartmann. Christiania 1895. 8°. 48 S.
57. Genealogiske Optegnelser om Familien Heiberg, samlede og udarbejdede af Hans K. Heiberg. Bergen 1864. 8°. 95 S.
58. Stamtavle over Slægten Henne, Udarbejdet af Martin Arnesen. Fredrikshald 1879. 8°. 12 S.
59. Familien Heyerdahl, samlet deels fra Ministerialbøger, deels

fra Vedkommendes egne Opgaver og andre autentiske Documenter ved Gabriel Smith Faye. Christiania 1857. 8° obl. 16 S.

60. Heyerdahl-Slægten før Antagelsen af Navnet Heyerdahl, samlet og optegnet ved Anders Heyerdahl. Christiania 1873. 8°. 21 S.

61. Genealogiske Optegnelser om Slægtlinierne „Heyerdahl“, samlet og ordnet i Slægtregisterform med 10 Illustrationer af Anders Heyerdahl. Lillestrøm 1890. 8°. 160 S.

62. Stamtavle over Slægten Hertzberg ved S(øren) H(ertzberg), Trykt i Manuscript. Bergen 1882. 8°. 23 S.

63. Genealogiske Optegnelser om Slægten Hielm og dens cognatiske Grene, af Kaptein B. Hielm. Christiania 1889. 8°. 48 S.

64. Stamtavle over Slægten Hiorth. (Den Ekersundske Linje), af K. Hiorth. Trykt som Manuscript for Slægtens Medlemmer. Christiania 1879. 4°. 17 S.

65. Stamtavle over Familien Holberg, udgivet af Generaldirektør Ch. Delgobe. Bergen 1884. 4°. 36 S.

66. Holmboerne. Stamtavle og biografiske Oplysninger (ved I. A. Holmboe). Trykt som Manuscript. Bergen 1868. 4°. 101 S.

67. Foged Jens Holmboes efterkommere, supplerende tillæg til doktor Jens Andreas Holmboes stamtavle. Udarbejdet efter foranstaltning af bestyrelsen for foged Jens Holmboes legat ved Overtoldbetjent Othar Holmboe. Christiania 1890. 4°. 62 S.

68. Familien Holmsen, samlet efter Vedkommendes egne Opgaver ved R. Holmsen paa Bjørnegaard i Bærum. Christiania 1883—84. 8°. 18 S.

69. Familien Holst. Paa Grundlag af Prof. med. Holst's Optegnelser, samlet og udgivet af Thomas S. S. Holst. Holmestrand 1887, 8°. 24 S.

70. Slægttavle over Familien Holtermann (ved Chr. Holst). Christiania 1881. Patent.

71. Slægtsbog for Familien Holtermann, samlet og udgivet af Oberstlieutenant O. Holtermann. Trondhjem 1902. 4°. 128 S.

72. Familien Hvoslef 1702—1890. Stamtavle, udgiven af Andr. Johansen. Christiania 1890. 8°. 33 S.

73. Stamtavle over Familien Jarmann, samlet og udarbejdet af Joh. K. Bergwitz. Christiania 1892. 8°. 25 S.

74. W. Brandt: Frammanden Hjalmar Johansens Slægt. Christiania 1900. 8°. 4 S.

75. D. Dietrichson: Fru Ch. A. Johnssens Forfædre og Efterkommere. Christiania 1883. Patent.

76. Stamtavle over Familien Juell, samlet og udgivet af F. O. Juell, fhv. Brigadeintendant. Moss 1879, 4°. 35 S.

77. Fru Kitty Ihlen: Optegnelser om Familien Kallevig. Trykt som Manuscript. Christiania 1897. 8°. 34 S.

78. Stamtavle over Familien Kielland samt nogle cognatiske Familier, forfattet af cand. jur. Axel Chr. Z. Kielland. Stavanger 1878. 4°. 136 S.

79. Familien Kielland med dens kognatiske Ascendents, udgivet af Axel Kielland, kngl. Fuldmægtig. Christiania 1897. 8°. 344 S.

80. I. C. E. Kierulff: Slægtstavle over en Gren af Familien Kierulff. Paa Grundlag af Kaptein Lengnicks Optegnelser: Rettet og udvidet indtil 1890. (Trykt som Manuscript). Tønsberg 1900. 8° obl. 44 S.

81. Slægten Klaveness af Sandeherrad i 300 Aar samt genealogiske Oplysninger om Familierne Eschildsen, Heidemark, Müller og Laurvik-Slægten Grøn, ved S. H. Finne-Grønn. Christiania 1902 3. 8°. 124 S.

82. Slægtstavle over Familien Klem med tilføiede biografiske Oplysninger (ved M. S. Klem). Trykt som Manuscript (2. Udgave¹⁾). Christiania 1889. 8°. 63 S.

83. Familien Kløcker samt Nicolai Kløckers Børn og Børnebørn til 6. Marts 1862. Arendal 1862. Patent.

84. C. Due: Familien Knudtzon. Stamtavle. Thronhjøm 1884. Patent.

85. P. Knoph Røhr: Slægterne Knoph og Poppe samt slægten Solner. Christiania 1895. 8°. 104 S.

86. Kongshaug-Ætten og dens Forgreninger, samlet af cand. mag. A. E. Eriksen. Christiania 1869. 8°. 36 S.

87. Stamtavle over Familien Koren, paa Grundlag af et Slægtregister af Provst Laurentius Stub Koren, udarbeidet af Kristian Koren, Stiftsarkivar i Thronhjøm. 1898. Fol. 56 S. (Contrarykt).

88. En Slægtstavle med biografiske Oplysninger om Trulseslægten Krog, samlet og udarbeidet af Joh. K. Bergwitz, Overretssagfører. Christiania 1897—1902. 8°. 71 S.

89. Den Krohgske Families Stamtavle, udarbeidet 1875 af Otto Theodor Krohg. Thronhjøm 1875. 8°. 19 S.

90. Nogle biografiske Skitser, samlede og nedskrevne som Bilag til Familien Krohg's Stamtavle, af Harald Krohg. Thronhjøm 1876: 8°. 86 S.

91. Genealogisk-personalhistoriske Oplysninger om en oprindelig holstensk Slægt Lange, udarbeidet af Alb. J. Lange. Christiania 1888. 4°. 32 S.

¹⁾ 1. Udgave 1874.

92. Optegnelser vedkommende Familien Larssøn. Efter ældre Optegnelser, Brevskaber, Meddelelser og Sagn samt Uddrag af tilstedeværende Documenter, samlede og udskrevne af Jacob Edler Petterssøn Larssøn, Capitaine, Expert du Veritas Français, og Jacob Chr. Larssøn, Skibsfører. Arendal 1878. 4°. 106 S.

93. Personalhistoriske Efterretninger om Familien von der Lippe med nærmeste cognatiske Descendenter, samlede og bearbejdede af Conrad Fredrik von der Lippe. Bergen 1883. Fol. 105 S.

94. Stamtavle over Familierne Lossius og Brandt med flere samme indgiftede Slægter, af W(ilhelmine Brandt). Trykt som Manuscript. Bergen 1863. 8°. 106 S.

95. Familien Lyches Slægtregister. Udarbejdet af G. Wessel. Fredrikshald 1877. 8°. 20 S.

96. Den norske Linie af Ætten Løvenskiold. (Ved Chr. Holst). Christiania 1880. Patent.

97. Stamtavle over Familien Lous. Bergen 1872, 4°. 38 S.

98. Slægtstavle over Familien Mamen, udarbejdet af Student F. K. G. Dahll. Hamar 1895. 8°. 12 S.

99. Stamtavle over slægten Martens i Bergen med dens grenepaa kvindesiden, 1698—1897 samt „spredte“ personer af samme navn i Norge, samlet, ordnet og udgivet af Johan Martens jn., skibsmægler i Bergen. Trykt som Manuscript. Bergen 1898. 4°. 147 S.

100. Slægten Meidell i Norge og Danmark med Sidelinjer. Genealogiske og personalhistoriske Optegnelser, samlede og udgivne samt en Oversigtstavle udarbejdet af Severin Meidell Dehly. Laurvig 1888. 4°. 24 S.

101. A. T. Gløersen: Slægten Meidell i Norge og Danmark med talrige nærstaaende Familier. Christiania 1900—03. 4°. 203 S.

102. Optegnelser af Familien Meltzers Stamfader i Norge Clamer Eberhard Meltzer og Hustru Anna F. Hamēken. Trykt som Manuscript. Christiania 1889. 8°. 14 S.

103. Stamtavle over Familierne Mejer, Nordahl, Berle, Kjelstrup og Olsen samt Nordahlsgaardens Historie, samlet og udgivet af Johan Nordahl Olsen. Bergen 1895. 8°. 43 S.

104. Stamtavle over Legatfamilien Meyer tilligemed tvende til samme hørende Slægter Hellemundt og Jordan. Udarbejdet af W(ilhelmine Brandt). Bergen 1871. 4°. 55 S.

105. Stamtavle over Legatfamilien Mohn, udarbejdet for Bestyrelsen i Albert Hendrik Mohn og Cathrine Mohn, født Flottmans Legat. Manuscript. Beegen 1893. 8°. 15 S.

106. E. Motzfeldt: Stamtavle over Familien Motzfeldt. Christiania 1883. Patent.

107. Efterretninger om Familien Munthe i ældre og nyere Tid. Et personalhistorisk og genealogisk Manuscript for Familiens Medlemmer, samlet og udgivet med velvillig og værdifuld Bistand fra mange Hold af Hartvig Munthe, Ingenieurlieutenant. Christiania 1883—88. 8°. 748 S.¹⁾

108. Alf Collett: Stamtavle over Familien Myhlenphort. Christiania 1884. Patent.

109. Kjøbmand og Raadmand i Christiania Peder Pederssøn Müllers Efterkommere. Genealogiske og biografiske Efterretninger, samlede og bearbejdede af Alf Collett. Trykt som Manuscript i 100 Expl. Christiania 1881. 4°. 32 S.

110. Optegnelser angaaende Justitsraad Thomas Georg Münster og hans Slægt i nedstigende Linie. Trykt som Manuscript i October 1858. (Af Batterichirurg A. W. Münster og Lector E. B. Münster). Christiania 1858. 8°. 32 S.

111. Slægt-tavle over familien Nannestad, udarbejdet af Fredrik Nannestad, premierlieutenant, med bistand for den danske linie af Carl Christian Nannestad, godsforvalter. Bergen 1881 og 1883. Patent.

112. Stamtavler væsentlig fra østre Nedenæs, samlet, redigeret og udgivet af Tallak Lindstøl. Christiania 1882. 8°. 608 S.

113. H. H. Neumann: Familien Neumann. Christiania 1903. 8°. 56 S.

114. Karl Hals: Stamtavle over Familien Nilson. Trykt som Manuscript. Christiania 1896. 8°. 49 S.

115. Stamtræ, udvisende Nils Hansen Nissens Efterkommere med tilhørende Oplysninger af H(artvig) N(issen). Christiania 1893. Fol. 14 S.

116. Stamtavle over Kjøbmand Sigvardt Blumenthal Petersen og Hustru, Elisabeth Carina Wiinholdt's Slægt, sammenstillet af Kngl. Fuldmægtig Sigv. Petersen. Trykt som Manuscript. Christiania 1890. Patent.

117. Familierne Paus og Post i Telemarken. Nogle Optegnelser af I. L. Qvisling. Skien 1893. 8°. 21 S.

118. (A. Helland:) Genealogi over Familien Pontoppidan. Bergen 1852. 8° obl. 15 S.

119. Wilhelmine Brandt: Tabel, der viser Legatstifterinden Kaspara von Rchnitz's Fædreneslægt. Christiania 1902. Patent.

¹⁾ Supplement (Oversigt over Familien Munthe ved Overgangen til det 20. Aarhundrede m. m.) af Capitaine C. M. Munthe. (Kun Manuscript). (1 Expl. i norske Rigsarchiv under Personalia „Munthe“).

120. Sogneprest Anders Andersen Ribers Stamtavle med Anhanget, Galtungs Families Slægttavle og Ribers Kaldsbrev, samlet, udarbejdet og udgivet af Mandrup D. Hjeltnæs. Hardanger 1885. 8°. 108 S.

121. Risør-Slegter, ved S. H. Finne-Grønn. thor Straten med den Carstensenke Legatfamilie. Christiania 1895—1901. 8°. 182 S.

122. P. Knoph Røhr: Slægten Røer 1580—1895. Christiania 1895. 8°. 96 S.

123. Stamtavle over den Sandstad-Vorumske Slægt, udarbejdet af Sofus Vigen. Levanger 1902. 8°. 58 S.

124. Familien von Schlanbusch med indgiftede familier 1665—1890. Udarbejdet af Fred. T. Salicath. Trykt som Manuscript. Bergen 1892. 8°. 34 S.

125. Den thronhjemske Flensburger-Schmidt Families Descendenter til Aaret 1900. Som Manuscript for Familien, af Sigvald Schmidt-Nielsen. Trondhjem 1901. 4°. 42 S.

126. Stamtavle over de Adgangsberettigede til T. B. Schnitler og Fru Normandine Thesens Legat. Paa Foranstaltning af Legatets Sekretær, udarbejdet af Ingenieur Ch. Delgobe. Christiania 1902. 8 Tabeller.

127. Slægten Schøning 1599—1899 (af Postmester Jacob Schøning). Trykt som Manuscript. Bergen 1899. 4°. 120 S.

128. Efterretninger om Familien Sibbern, samlede og udgivne af H. J. Huitfeldt-Kaas. Trykt som Manuscript. Christiania 1890. 4°. 174 S.

129. Stamtavle over nærmeste Slægt og Efterkommere af forhenværende Apotheker og Postmester i Fredriksstad Ulrik R. Sinding og Hustru Mette Marie Bang. Christiania 1887. 8°. 20 S.

130. (Den Siquelandske) Stamtavle. (En Del løse Blade).

131. Stamtavle over Røraasfamilien Skancke, udarbejdet af A. R. Prytz, Lærer. Røraas 1898. 8°. 45 S.

132. Familien Smith fra Tvedestrand, ved Marie Smith. Christiania 1893. 8°. 34 S.

133. Stamtavle over Slægten Sommerfeldt (af Halfdan Hanssøn Sommerfeldt.) Bergen 1873. 4°. 31 S.

134. Stamtavle over den Gren af Familien Sommerschild, der nedstammer fra Størdalen og dens Descendenter, udgivet i 1879 ved ved Joh. Sommerschild. Namsos. 8°. 8 S.

135. Stamtavle over den yngre Fredrikshaldske Slægt Stang. Udarbejdet af Martin Arnesen og N. A. Stang. Fredrikshald 1879. 8°. 55 S.

136. Udkast til et Slægtregister over den Stenersenske Familie fra Gudbrandsdalen 1828 (ved P. Hansen-Birch). 8°. 20 S.

137. O. Storm: Slægterne Storm og Breda m. fl. Horten 1889. 8°. 30 S.

138. Oversigtstavle over Slegten Støren, af Ragnvald Støren. Christiania 1902. Patent.

139. Stamtavle over Familien Sundt med nogle genealogiske Notitser over enkelte i samme indgiftede Slægter, samlet og udgivet af W(ilhelmine Brandt). Bergen 1867. 8°. 45 S.

140. Ny og fuldstændig stamtavle over den norske, østlandske familie Sundt, ved Mikael Sundt. Christiania 1895. 8°. 16 S.

141. Stamtavle over Slægten Sverdrup. Udarbejdet af M. Arnesen og J. Sverdrup. Christiania 1885. 8°. 48 S.

142. Bidrag til en søndmørsk Personalhistorie, af Peder Fylling. Aalesund 1875. 8°. 56 S.

143. Ætten Thams. Efter trykte og utrykte Kilder, samlet af Otto Gr. Lundh. Christiania 1860. 8°. 32 S.

144. Den Thaulowske Families Slægtregister i de sidste 200 Aar med 2 Anhang, samlet ved F. O. Juell. Moss 1876. 4°. 27 S.

145. Familien Theisen fra Spind paa Lister og dens Forfædre; Slægthistoriske Optegnelser, samlede og bearbejdede af Chr. Morgenstjerne Munthe, Artillericapitaine. Trykt som Manuscript for Familiens Medlemmer. Christiania 1903. 8°. 76 S.

146. Enkelte Optegnelser af Familien Thornes Slægtregister. (Ved Stadthauptmand Chr. Aug. Thorne). Moss 1881. 8°. 4 Bl.

147. Stamtavle over Slægten Thorne, udarbejdet af Adjunkt Martin Arnesen. Christiania 1885. 8°. 32 S.

148. Optegnelser om Familien Thune, ved Værkseier A. L. Thune. Trykt som Manuscript for Familiens Medlemmer. Christiania 1895. 8°. 200 S.

149. Familien Thurmann, samlet efter Vedkommendes egen Op-gaver og autentiske Documenter ved Jørgen Backer Thurmann. Drammen 1866. 8 obl. 28 S.

150. Familien Tostrup fra Lister samt foged Tostrup's beskrivelse af Lister og Mandals amt af 1743, ved S. H. Finne-Grønn. Christiania 1897. 8°. 42 S.

151. Slægttavler væsentlig vedkommende Ullensvang. Samlede af Johannes Johannessen Aga. Ullensvang 1878. 8°. 301 S.

152. Stamtavle over Familien Utheim¹⁾ og med den beslægtede Familier, af Docent J. Utheim: Christiania 1899. 8°. 46 S.

¹⁾ Supplement hertil: J. Utheim: John og Kari Utheim. Deres Liv og deres Slægts Historie. Horten 1899. 8°. 155 S.

153. Familien Vibe, af Fr. Thaarup. Trykt som Manuscript. Christiania 1890. 8°. 38 S.

154. Slægten Vogt i gamle Dage, ved L. J. Vogt. Christiania 1881. 8°. 188 S.¹⁾

155. Greve Herman Wedel-Jarlsbergs Slægttavle 1779—1879 (af Chr. Holst). Christiania 1881. Patent.

156. Stammtafel der in Neumark-Brandenburg auf Reetz, Nörenberg und Spiegel schloszgesessenen Linien der Freiherren von Wedel vom Jahr 1400 bis etwa 1700 und der Abstammung dieser Linie in Dänemark, Norwegen und Ostfriesland bis 1870 nebst den Wappen der von Wedel und derjenigen in dieser Familie angeheiratheten Damen u. Herren. (Ved Ferd. Jul. Wedel-Jarlsberg). Christiania 1870. Patent.

157. Stamtavle over slægten Weidemann, udarbejdet af Lars F. H. Weidemann, Ingenieur, Lærer ved det offentlige Døvstumme-Institut i Thronhjøm. Thronhjøm 1892. 54 S. 4°.

158. Stamtavle over Familierne Weisser-Oeding og deres Descendenter, udgivet Juni 1868 ved M. Chr. Carstens. Thronhjøm. 8°. 16 S. (Ny Udgave: 1883).

159. Efterretninger om de norske Grene af Familien Wesseltoft, samlet af Fru Sophie Høegh. Christiania 1893. 8°. 53 S.

160. Stamtavle over de ældre norske Familier Wessel, udarbejdet af cand. philos. G. Wessel, trykt som Manuscript for Familiens Descendenter. Christiania 1898. 4°. 77 S.

161. Biskop i Lund (1620—1637) Dr. Mats Jenssøn Medelfars agnatiske Descendenter af Navn Wibe og Lund, samlet og udgivet nærmest for Familien ved Wilhelm Lassen, fhv. Bureauchef. Christiania 1901. 4°. 417 S.

162. Slægten Wiel paa Strømsø og Fredrikshald, udgivet af Haagen Krog Steffens. Christiania 1903. 8°. 245 S.

163. Slægten Woxen med cognatiske Grene (af Doktor Nils Torgersen). Christiania 1892. 8°. 59 S.

164. Slægten Wulfsberg, en genealogisk biografisk Samling, kontratrykt som Manuscript ved Frk. Aagot Wulfsberg med Assistance af Joh. K. Bergwitz. Christiania 1900. 4°. 76 S. (Contratrykt).

b. Andre Verker, hvori findes bemærkningsværdigere Bidrag til norsk Slægtshistorie.

165. John Aas: P. Hjorts og P. S. Krag's Efterretninger om Røraas Kobberverk og Præstegjeld. (Christiania 1846).

¹⁾ Stamtavle Vogt af Overretssagfører J. K. Bergwitz i „Folkebladet“ for 1904.

166. C. J. Anker: Oberst Nicolai Tidemands Optegnelser. (Christiania 1881).
167. M. Arnesen: Haldensia. (Fredrikshald 1878 og 1881).
168. L. M. B. Aubert: En gammel Juristslægt (Thaulow). (Christiania 1891).
169. Bergens historiske Forenings Skrifter.
170. J. Ø. Bugge og Chr. A. Bugge: Mandal. (Christiania 1887).
171. L. Daae: En Krønike om Kvinesdal. (Christiania 1894).
172. A. E. Eriksens Udgave af Petter Dass' Skrifter. (Christiania 1879).
173. S. H. Finne-Grønn: Arendals Geistlighed. (Christiania 1897—98).
174. Norsk Historisk Tidsskrift. (Christiania 1878—93).
175. F. Holst: Michael Skjelderup. (Christiania 1853). (Særtryk af Norsk Magazin for Lægevidenskab 2. R. VII B.).
176. Kr. Koren og J. Thiis: Katalog over den kulturhistoriske Udstilling i Thronhjelm 1897.
177. Katalog over den kulturhistoriske Udstilling i Christiania 1901. (Endnu i 1904 ikke fuldført!)
178. H. Krog Steffens: Linderud og Slægterne Mogensen og Mathiesen. (Christiania 1899).
179. H. Krog Steffens: Hvitebjørn og Stubljan. (Christiania 1898).
180. H. Krog Steffens: Selvig i Hurum. (Christiania 1902).
181. O. A. Løwold¹⁾: Fra Jæderen. (Stavanger 1888).
182. Karen sal. Maschmanns Optegnelser. (Udg. af H. J. Huitfeldt-Kaas). (Christiania 1894).
183. Bernt Moe: Colbjørnsen. (I „Aktstykker til den norske Krigshistorie under Kong Fredrik IV“). (Norsk Militært Tidsskrift 8 B., 1838—39).
184. Bernt Moe: Tidsskrift for den norske Personalhistorie. (Christiania 1840—1850).
185. N. Nicolaysen: Norske Stiftelser, 3die Bind. (Christiania 1858).
186. Meddelelser fra det norske Rigsarchiv. (Christiania 1865—1903).
187. Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie. (Christiania 1833—1839).
188. Norske Samlinger. (Christiania 1852—1860).

¹⁾ Ogsaa flere andre Verker, hvori Bidrag til Jæderen og Ryfylkes Personalhistorie.

189. E. A. Thomle: Biografiske Efterretninger om Studenterne fra 1868. (Christiania 1893).
190. L. M. B. Aubert: Anton Martin Schweigaards Barndom og Ungdom. (Christiania 1883).

Tillæg.

Bidrag til norsk Slægtshistorie i udenlandsk (specielt dansk) Litteratur.

191. Til Minde om Knud Saavelsen Aaker og Hustru Mari Larsdatter Hægtvedt. (Minneapolis, Minn. U. S. Amerika, 1892).
192. (H. F. Grandjean:) Stamtavle over Familien Aarestrup. (Kjøbenhavn 1897).
193. Danmarks Adels Aarbog. (Kjøbenhavn 1884—1904).
194. I. Ammitzbøll: Meddelelser om Familien Ammitzbøll og Descendenter. (Ystad 1902).
195. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bang's Efterkommere paa Sværdsiden. (Kjøbenhavn 1875).
196. P. C. B. Bondesen: Slægten Bugge i Danmark og Norge. (Odense 1891).
197. Dr. Gottfried v. Bülow: Taschenbuch des Geschlecht v. Bülow. (Stettin 1889).
198. Fredrik Barfod: Stamtavle over den danske Linie af Slægten la Cour. (Kjøbenhavn 1877).
199. F. E. Hundrup: Stamtavle over Familien Dorph.
200. Gustaf Engelhart: Slægten Engelhart (från Norge). (Stockholm 1886).
201. Fredrik Hjort: Peder Jensen Gierløfs Efterkommere paa Sværd- og Spindesiden. (Kallundborg 1890).
202. P. J. Schmidt: Slægten Glahn, Sværd- og Spindesiden. (Kjøbenhavn 1885).
203. Stamtavle over Familien Gram. (Kjøbenhavn 1882).
204. Sofus Elvius: Familien Hagerup i Danmark og Norge. (Kjøbenhavn 1902).
205. H. Grandjean: Stamtavle over Familien Haslund. (Kjøbenhavn 1902).
206. J. Bähr: Stamtavle over den Bornholmske Familie Jespersen. (Kjøbenhavn 1884).
207. Chr. Giessing: Nye Samling af danske, norske og islandske Jubel-Lærere¹). (Kjøbenhavn 1779—1786).

¹) Forsaavidt der i en Jubellærers Genealogi matte gives Bidrag ogsaa til andre Slægters Historie end hans egen, vil i det efterfølgende Register

208. Genéalogischen Nachrichten von der adelichen Familie von Koss. (Rostock 1789).
209. L. Kragballe: Stamtavle over Slægten Lemvig. (Kjøbenhavn 1875).
210. Lengnick: Genealogier over adelige og borgerlige Familier. (Kjøbenhavn).
211. C. F. Nielsen: Stamtavle over Familien Lodberg. (Kjøbenhavn 1876).
212. Jægermester Lowzow: Stamtavle v. Lowzow (1881 og 1887).
213. B. J. Muus: Niels Muus's Æt. I og II. (Chicago 1890 og Decorah, Iowa 1897).
214. J. Vahl: Slægtetog over Afkommet af Christjern Nielsen, Borgermester i Varde ca. 1500. (Kj.havn 1879—1897).
215. L. H. F. de Fine Olivarius: Stamtavle over Slægterne Olivarius og de Fine. (Kjøbenhavn 1894).
216. (H. Olrik): Familien Orliks Slægtetog. 2. Udg. (Kjøbenhavn 1901).
217. F. C. Grønvold: Stamtavle over Adelsslægten Orning. (Kjøbenhavn 1886).
218. S. Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Danske Patriciske Slægter. (Kjøbenhavn 1891).
219. Personalhistoriske Samlinger (udg. af Th. Hauch-Fausbøll), (Kjøbenhavn 1900—1903).
220. Personalhistorisk Tidsskrift¹). (Kjøbenhavn 1880—1903).
221. H. C. Johnstrup: Stamtavle over Familien Petri. (Kjøbenhavn 1893).
222. M. Rosenkilde: Stamtavle over Familien Rosenkilde. (Randers 1883).
223. A. W. Scheel: Stamtavle over en Familie Scheel. (Kjøbenhavn 1870).
224. H. R. Hiort-Lorenzen: Byskriver i Rudkjøbing Johan Fredrik Schrøeters samlede Descendents. (Haderslev 1878).
225. F. E. Seidelin: Stamtavle over Familien Seidelin. (Aarhus 1877).
226. H. Selmer: Stamtavle over de norske Forgreninger af Slægten Selmer. (Kjøbenhavn 1864).
227. H. H. Steen: Family tree for a family Steen in Norway, Denmark and the United States. (New Jersey, U. S. of A. 1896).

dette betegnes saaledes, at f. Eks. 207 ^{Hersleb} betyder, at der i Jubel læreren Herslebs Genealogi gives Bidrag til vedk. Slægts Historie.

¹) I det efterfølgende Navneregister er Række og Bind angivet saaledes, at f. Eks. 220 ¹.² betyder: Personalhistorisk Tidsskrifts 2. Rækkes 3. Bind o. s. v..

228. S. V. Wiberg: Stamtavle over Familien Storch. (Faaborg 1863).

229. A. Teilmann: Stamtavle over Familien Teilmann med Descendenter. (Kjøbenhavn 1844).

230. P. Jensen: Stamtavle over Familien Zimmer¹⁾. (Nykjøbing paa F. 1894).

231. Alb. Hatting: Forsøg til en Præste Historie eller nogenlunde Efterretninger om Biskopperne og Præsterne i Bergens Bye og Stift. (Kjøbenhavn 1775).

232. W. Scharling: Slægterne Scharling-Lund. (Kjøbenhavn 1894).

233. C. E. A. Schøller: Familien Leschly. (Aarhus 1899).

234. W. T. Valeur: Dansk-norsk Stamtavle over Familien Valeur. (Viborg 1860).

235. N. C. Th. Jessen: Meddelelser om Slægten Jessen. (Kjøbenhavn 1885).

236. Slægter af Navnet Krebs. (Nykjøbing F. 1889).

237. Slægtebog for Familien Lorck (1881).

238. A. C. Fabricius og P. C. B. Bondesen: Slægten Fabricius fra Faaborg. (Odense 1884).

239. F. E. Hundrup: Stamtavle over Slægten Borgen. (Kjøbenhavn 1877).

240. F. Grønvold-Orning: Stamtavle over Familien Grønvold. (Kjøbenhavn 1886).

241. Biografiska Anteckningar om Slægten Wern. (Stockholm 1901).

242. Personalhistorisk Tidsskrift (ved F. U. Wrangel). 5. Aarg. (Stockholm 1903).

Navneregister

over de Slægter, til hvis Historie der i de foran anførte Verker gives Bidrag²⁾.

Aabel 1, 2	Abbestée 220 ⁴ . ²	Achton 207 Pontoppidan
Aaker 191	Abel 4, 94, 194, 220 ⁴ . ¹	Adeler 1, 220 ² . ⁴
Aall 1, 37, 85, 220 ² . ³ , ²	Abelseth 142	Adzlew 159
Aalborg 10	Abelsted 33	Aga 151, 174
Aarestrup 192	Abildgaard 37, 101, 207,	Ahlefeldt 210
Aars 1	223	v. Ahnen 193
Aas, (Aasen) 3, 94 165	Aho 220 ¹ . ²	Akeleye 193, 220 ⁴ . ²

¹⁾ Af den norske Gren af Familien er kun omtalt dennes Stamfader, Commandeur-Capitaine og Interimschef paa Fredriksværns Verft Johan Fredrik Zimmer (f. 1743, † 1801).

²⁾ Tallene henviser til de foran anførte Verker. Hvor disse indeholder fuldstændig Stamtavle over Slægten, er Tallet sat med Kursiv.

- Albrechtson 67
 Alm 65
 Alstrup 92
 Altenburg 177
 Ameln 5, 104, 185
 Angell, 13, 14, 20, 37,
 39, 78, 84, 176, 185
 Anker 1, 6, 37, 184, 210,
 220^{2, 4}
 Anonsen 7
 v. Aphelen 13
 Arbin (Arbien) 15, 220^{2, 5, 2, 1}
 Arbo 1, 177
 Arclander 15, 207
 Arenfeldt 193, 220^{2, 5}
 Arentz 1, 49, 65, 78, 94,
 115
 Arneberg 1
 Arnet 13
 Arnkiel 214
 Arnold 220^{1, 1}
 Arntzen 1
 Ascanius 184
 Aschehoug 37, 159, 162,
 185
 Aschenberg 3
 Asdal 220^{2, 5}
 Astrup 94, 132
 Aubert 78, 144, 220^{2, 6}
 Baad 193
 Baade 78
 Backe 149
 Backer 8, 149
 Baden 193, 207
 Bagge 193
 Bagger 210, 239
 Balchen 214
 Bang 195, 207
 Barth 9, 220^{1, 4}
 Bassøe 10,
 Baumann 79
 Bech 220^{1, 2} Tillæg
 Beenfeldt 220^{4, 2}
 Begtrup 201
 Beichmann 52, 220^{2, 6}
 Belitz 220^{1, 2}
 Bendeke 126
 Bendixen 5, 99
 Bendz 78, 79
 Benkestok 187, 193, 220^{1, 2, 3, 4, 5, 6}
 Benneche 94, 178
 Bennetter 99
 Bentzen 13, 76
 Berentzen 189
 Berg 15
 Bergh 11, 85, 114, 126
 Bergwitz 12
 Berle 5, 103
 Berner 68, 78, 189
 Bernhoft 13
 Berven 14
 Beyer 5
 Bie 28, 49, 121
 Bielke 193, 220^{1, 4}
 Bierregaard (Bjerregaard)
 220^{2, 2}
 Bildt 193, 220^{1, 6}
 Bing 49
 Bircherod 97
 Blaauw 104
 Blaker 189
 Blich 214
 Blix (Blixencrone) 107,
 184, 185
 Bloch 5, 214, 220^{1, 4}
 Blom 79, 220^{1, 4}
 Blyt 65
 Boe 49
 Bogarth 13
 Bonnevie 14, 49, 220^{4, 2}
 Borch 13, 180, 207
 Borchgrevink 76, 189, 209
 Borelly 37
 Borgen 12
 Bornemann 193, 207, 210
 Borthig 173
 Borup 5
 Bostede 220^{1, 4}
 Bothner 174, 184, 189
 Bowitz 220^{1, 5}
 Boye 220^{1, 4}
 Boyesen 209, 220^{2, 5}
 Braage 5, 104
 Brandt 94
 Bratt 220^{2, 2}
 Braunman (Brauman)
 220^{2, 2}
 Breda 137
 Bredahl (Bredal) 105,
 181, 210, 220^{2, 2}
 Breder 15, 85
 Bredsdorff 219
 Breien 143
 Brejer 13
 Bretteville 78
 Breyholtz 189
 Brinch (Brinck) 37, 92,
 173
 Brinchmann 13
 Broch 13
 Brochmann (Brochmand)
 126, 189, 207, 220^{1, 2,}
 2, 4, 2, 5
 Brockenhuus 193, 220^{1, 6, 2, 1}
 Brodersen 181
 Brodtkorb 125, 182
 Bruenech 16
 Brun 13, 17, 107, 125,
 210, 220^{1, 2}
 Bruun 121, 184, 218
 Bruusgaard 122
 Brüdgam 20
 Brühmann 13, 220^{2, 6}
 Bryn 13, 81
 Bræmer 173
 Brønsdorff 49
 Buchholm 14
 Buck 220^{2, 2}
 Budde (Bude) 193, 210,
 220, 1, 2, 1, 5
 Ruge 41, 78, 139, 170,
 196, 207 Finke, 214
 Buk 187
 Bukier 49
 Bull 18, 19, 37, 40, 67,
 137, 139, 181, 219,
 220^{1, 6}
 Busch 20, 121, 125
 Buschmann 143
 Bilow 197
 Barentz 29
 Bärnholtz 5, 177
 Bäckmann 28, 139
 Bøgh 210, 225
 Bøhn 49
 Bølling 15, 85

- Børresen 14
 Børtig 220 ^{1. 1}
 Bøyesen 86
 Bøysen 177
 Cammermeyer 41
 Campbell 20
 Capjon 37
 Cappelen 21, 22, 114,
 220 ^{1. 4, 3. 2}
 Carlsen 13, 159 ¹
 Carstensen 121
 Castberg 214
 Charisius 220 ^{2. 2}
 de Chezaulx 93
 Christie ²) 14, 40, 79, 189
 Christophersen 162
 Chrystie 144, 159, 185
 Cicignon 220 ^{1. 2, 2. 2}
 Clason 40
 Clauson (-Kaas) 114,
 220 ^{1. 5}
 Clodius 66, 67
 Colbjørnsen 40, 86, 101,
 167, 181, 183, 221
 Cold 125, 210, 218, 219,
 220 ^{1. 3, 5. 1}
 Coldevin 214
 Collett 23, 24, 219
 Collin 185, 207 ^{Krog,}
 220 ^{2. 4}
 Colstrup 207
 Conradi 13, 189
 Cormontan 173
 Corneliusen 189
 Coucheron 94, 107, 124,
 220 ^{1. 8, 8. 1}
 la Cour 194, 219
 Cramer 5, 104
 Crawford 28, 49
 de Crequi 220 ^{4. 1}
 Crommetie 220 ^{1. 1}
 Cruys, se Kreutz
 Crøger 143
 Cudrio 159, 177, 235
 Daae 25, 41, 107
 Dahl (Dal) 14, 46, 49,
 162, 186, 187, 193
- Dahl (Dahl) 26, 92, 190
 Damm 189
 Danchertsen 46, 93, 216
 Danelius 163
 Danielsen 121
 Darre 184, 193, 220 ^{1. 2}
 Dass 13, 172
 Debes 220 ^{1. 1}
 Dedekam 37, 49, 121, 170
 Dedichen 55
 Dehly 101
 Deichman 210
 Dekke 41
 Deramm 14
 Dessen 189
 Diecke 5
 Dietrichs 27
 Dietrichson 15, 28, 49,
 189, 220 ^{2. 6}
 Dinclow 13
 Dircks 73
 Dischington 29
 v. Ditten 30
 Diurhuus 139
 Doholt 49
 Dokkedal 49
 Dometius 99
 Donop 220 ^{2. 2}
 Dons 31, 220 ^{1. 2}
 Dorph 22, 114, 182, 199,
 207
 Drewsen 210
 Dreyer (Drejer) 13, 115,
 139
 Drucken 220 ^{1. 2}
 Due 32, 33, 84, 85
 Dybwad 34
 Døscher 189
 Ebbell 37, 49, 220 ^{1. 2}
 Ebeltoft 189
 Eckhoff 37, 38, 181,
 220 ^{1. 2}
 Eeg 5, 94
 Egeberg 63, 101, 122,
 220 ^{1. 2, 223}
 Egede 207, 210, 220 ^{2. 2}
 Eggerts 121
- Egidius 147
 v. Ehlers 220 ^{2. 3}
 Eilertsen 220 ^{1. 4}
 Einersen 121
 Eittræim 151
 Eitzen 79
 Elbrecht 20
 Elieson 35, 36
 Ellefsen 37
 Ellerhusen 38
 Elligers 85
 Elmenhorst 121
 v. Ely 20, 214, 220 ^{1. 5}
 Engelhart 40, 82, 200, 238
 v. Eppingen 220 ^{3. 5}
 Erichsen 86
 Eschildsen 81
 Essen 220 ^{5. 1}
 Eyde 20, 79, 159
 Fabricius 238
 Fabritius 210
 Falbe. 218
 Falch 39, 172, 173
 Falchenberg 82, 122, 201
 Falck 49, 220 ^{2. 1, 4. 4}
 Falenkam 173
 Falsen 184, 210
 Fangen 132
 Fasting 25, 189, 220 ^{1. 2,}
^{3. 1}
 Faye 15, 114, 210
 Feddersen 218, 219
 v. d. Fehr 38
 Feilberg 85, 177, 219
 Feldtmann 94
 Femmer 210
 Fenger (-Krog) 13
 de Ferry 220 ^{1. 2}
 Fietzontz 13
 Figenschou 67
 Finckenhagen 76
 Finckenhoff 86
 Finde 25
 de Fine 215
 Finne 28, 49, 114, 121,
 189, 210 ^{Bredahl}
 Finnen 187

¹) Se ogsaa: „Akershus Amtstidende“ 1902 (nr. 80).

²) Under Trykning er: Stamtavle over Familien Christie af W. H. Christie, Klokker til Nykirken i Bergen.

- Fischer 46, 85, 114
 Flaathe 142
 Fleischer 4, 76, 185, 189
 Flood 5, 40, 177, 220^{3, 4, 2}
 Flor 214, 220^{1, 1, 3, 2}
 Fog 209, 220^{1, 2}
 Folkmann 159, 214
 Forseth 163
 Forwald (Forvald) 99
 Fougner 136
 Fougstad 65
 Foyn 37, 121
 Frick 207 Pontoppidan, 220^{1, 4}
 Fridrichsen 13
 Friedlieb 207
 Friele 42, 203
 Friis 13, 41, 49, 193
 Frimann 43
 Frisach (Frisak) 48
 Frost 93, 181, 189
 Frøchen 20, 44
 Frølich 37, 162, 189
 Fyhn 3
 v. Fyren, se Petersen
 Fürst 37, 45, 92
 Færden 99, 162
 Galde 193, 220^{1, 6}
 Galschiot 220^{1, 2}
 Galtung 120, 220^{1, 1}
 Garboe 207 Anchersen
 Garmann 46, 220^{2, 5, 3, 2, 3}
 Garmhausen 20
 Gasmann 159
 Gedde (Gjedle) 162, 220^{1, 2}
 Geelmuyden 4, 49, 93, 94, 107, 162, 220^{1, 3, 2, 3}
 Genschau 220^{4, 1}
 Gerner 47, 79, 207
 Getz 13, 189
 Giedde 193
 Gierløf (Gierløff) 82, 122, 201
 Giverholt 189
 Giæver 66, 67
 Gjertsen 78, 101, 122, 170, 220^{2, 5, 3, 4}
- Gjesling 220^{1, 2}
 Gjessing 49, 162
 Glahn 202, 210
 Glatved 49, 126
 Gleditsch 189, 220^{4, 2}
 Glud 220^{1, 1, 1, 2}
 Glückstad (Glyckstad) 78, 144, 162, 220^{1, 2}
 Gløersen 48, 189
 Godsén (Godtzen) 12, 74, 220^{1, 5}
 Graff 37, 162
 Gram 92, 189, 203, 220^{1, 2, 3, 3, 2, 3}
 Gran 14, 65, 78
 Grefsen 85
 Greger, se Nicolaysen.
 Greve 46, 55, 189
 Grieg 185
 Grimseth 220^{1, 5, 2, 5}
 Groos 49
 Grove 46, 79, 210, 220^{1, 2, 1, 6}
 Grubbe 80
 Grüner 13, 50, 184, 187, 214, 219
 Grytten 107
 Grøgaard 37
 Grøn 25, 81, 107
 Grøndahl 189
 Grøner 189
 Grønhoff 79
 Grønneberg 137
 Grønvald (Grønvold) 220^{2, 5, 4, 4, 240}
 Gude 214, 220^{1, 2, 1, 5}
 Gyldenhorn 193, 220^{1, 6}
 Gyldenkrantz 193, 220^{2, 3, 3, 2}
 Gyldenløve 187, 193, 220^{1, 6}
 Gyldenpalm 37, 173, 184, 193, 220^{2, 5}
 Günther 220^{1, 4}
 Gørbitz 38
 Haansbus 68
 Haffner 210, 219
 Hagelsten (Hagelsteen) 15, 104
 Hagemann 51, 66
- Hagerup 37, 46, 173, 204, 207, 220^{2, 6, 2, 6}
 Haj 220^{1, 2}
 Hald 37, 40
 Hall 66, 67, 85
 Halling 85
 Hals 53, 114
 Haltaus 20
 Hamm 20
 Hammer 79, 86, 94, 207 Sand, 220^{1, 3}
 Hammond 185, 207
 Handingmand 193, 220^{1, 2, 1, 6}
 Haneburg 54
 Hanning 4
 Hansteen 214
 Harbitz 163
 Harboe 37, 207 Herleb, 220^{2, 2}
 Harbou 220^{2, 2, 2, 2}
 Harmens 5, 46, 55
 Harris 85
 Harrje 20
 Hartgenger, se Handingmand
 Hartmann 56
 Hartzhal 5
 Haslund 10, 205
 v. Hatten 220^{1, 2, 1, 6}
 Hauch 184, 219
 Hauff 81
 Haugaard 189
 Havik 43
 Haxthausen 193
 Hechardt 78
 Hefstye 189
 Hegge 13
 Heiberg 14, 25, 57, 78, 107, 223
 Heidemark 81
 Heidenreich 15, 25
 Helken 220^{2, 6}
 Hellemundt 104
 Helliesen 189
 Helmer 49
 Helsing 40
 Helt 13
 Heltberg 124
 Heltzen 13, 114, 219, 220^{1, 3}

- Henne 58
 Herdal 13
 Herfordt 68
 Herlofsen 92, 185
 Hersleb 207
 Hertel 122
 Hertzberg 62
 Hess 220^{1, 4}
 Hesselberg 15, 148, 177, 189
 Helland 189
 Helting 86
 Heuch 14
 Heyerdahl 59, 60, 61, 189
 Hielm 63
 Hiis 173
 Hilmers 46
 Hiort 10, 207 Pontoppidan
 Hiorth 64, 73, 75, 78, 139, 189
 Hjerne 187
 Hjort 15, 85, 165, 201, 210, 218, 220^{3, 3}
 Hofheldt (Hoelfeldt) 220^{4, 1}
 Hoen 220^{1, 3}
 Hoff 163, 207 Pontoppidan, 210
 Hoffeldt 15
 Hoff-Rosencrone 184, 185
 Hofgaard 21, 126, 177, 210 Plade
 Holberg 65
 Holec 210, 220^{1, 4, 1, 6}
 Holdt 189
 Holgersen 13
 Holm 207, 211
 Holmboe 66, 67, 85, 207
 Holmsen 68, 114
 Holst 10, 28, 49, 69, 85, 86, 89, 125, 149, 177, 185, 189, 210
 Holt 173
 Holtens 180
 Holter 114, 178, 220^{3, 5}
 Holtermann 13, 70, 71, 115, 207, 210, 220^{4, 8}
 Holthe, se Nicolaysen.
 Homann 220^{1, 2} Tillæg
 Honningdahl 142, 220^{1, 3}
 Hooft 220^{1, 4}
- Hopstock 46
 Horn 3, 207 Finke, 214, 220^{1, 4}
 Horneman(n) 176, 210, 220^{3, 5}
 Houen 177
 Houge 99, 121
 Huitfeldt 193, 220^{1, 4, 1, 5, 1, 6}
 Hummer 220^{3, 3}
 Huseland 49
 Hvidt 222
 Hviendahl 69
 Hvoslef 72
 Hynnemør 169
 Høegh 159
 Høst 214
 Høstmarch 5
 Høyer 65, 214
 Ihlen 37, 149
 Ingier 179
 Ingstad 189
 Irgens 78, 93, 121, 165, 232
 Isachsen 49, 171
 Jakhelln (v. Jackhelln) 220^{1, 2} Tillæg
 Jalles 62
 Jansen 5, 219
 Jarmann 73
 Jehsen 5
 Jensen 13
 Jenschau, se Genschau
 Jentoft 13, 76
 Jernskjeg 193, 220^{1, 2, 1, 3}
 Jervel 89
 Jespersen 206
 Jessen 210, 235
 Johansen 74
 Johnsen 49, 75
 Jonstrup 167, 221
 Jordan 104
 Juel 107, 144, 147, 220^{2, 3, 2, 6}
 Juell 5, 37, 49, 76, 143
 Jürgens 79
 Jürgensen 46
 Jølsen 68
 Kaarbø 220^{1, 2}
 Kaas 193, 220^{1, 5, 2, 4}
 Kaasbøll 107, 207, 220^{1, 3}
- Kahrs 15, 79, 99
 Kalckreuth 220^{4, 1}
 Kallevig 37, 49, 77, 173
 Kampen 49, 173, 220^{1, 5}
 Kamstrup 169, 220^{1, 5}
 Kane 193
 Kastrup 78
 Keilhau 124
 van Kervel 222
 Kielland 78, 79, 189
 Kierulff (Kjerulff) 37, 80, 210, 220^{1, 5, 2, 1}
 Killengreen 66, 67
 Kinch 210
 Kirsebom 78, 79, 220^{2, 4}
 Kiær 69, 177
 Kjelsberg 3
 Kjelstrup 103, 189
 Kjørbo 214
 Kjøsterud 122
 Klaveness 81
 Kleffel 4
 Klem 79, 82, 122, 162
 Kling 20
 Klingenberg 13, 94, 125
 Klouman 76
 Klykken 13
 Klüwer 13
 Klæbo 13
 Kløcker 37, 83, 184, 210
 Knagenhielm 85, 93, 184
 Knap 220^{3, 2}
 Knoph (Knoff) 13, 85, 207, 220^{3, 3}
 Knudtzon 84, 101, 126, 176
 Knutzen 170
 Koch 79, 137
 Koefoed 207
 Koht 85, 121
 Kokkin 85
 Kolderup 220^{4, 1}
 Kongshaug 86
 Konow 185
 Kopp 79
 Koren 86, 87, 185, 189
 v. Koss 208, 220^{1, 2}
 Krabbe 220^{1, 2}
 Kraft 220^{1, 2}
 Krag 79, 126
 Kramer 5

- Krass 220 ^{1. 2}
 Krebs 101, 210, 236
 Krefling 37, 144, 162.
 189, 214, 220 ^{3. 5}
 Kreutz (o: Cruys) 220 ^{2. 5 1)}
 Kriegsmann 84
 Krog 13, 76, 78, 88, 173,
 207, 210
 Krogh (Krohg) 20, 89, 90
 176, 184
 v. Krogh 79, 107, 184,
 189, 193, 210, 220 ^{1. 2}
 Krohn 46, 55, 185
 Kruchow 193
 Krum 85
 Kruse 79, 193, 220 ^{3. 6}
 Krøpelien 46, 169
 v. d. Kuhla 193
 Laache 173
 Laading 99
 Lahn 38
 Lampe 189
 Landstad 126, 189
 Langaard 37
 Langballe 210 ^{Pram}
 Langberg 189
 Lange 79, 86, 91, 137,
 162, 189, 214
 Larssen 92
 Lassen 78, 210
 Lau (Lauw) 5, 46
 Leck 220 ^{2. 1}
 Leegaard 76
 Leganger 25, 107, 139,
 220 ^{4. 2}
 Leigh 2, 78
 Lem 101, 107
 Lembach 183, 220 ^{2. 1}
 Lemmich 21, 220 ^{3. 2}
 Lemvig (Lemvig) 209
 Leschly 12, 233
 Leth 220 ^{2. 5}
 Leuch 24
 Lidemark 194
 Liebe 220 ^{2. 2}
 Lillienskjold 193, 210,
 220 ^{1. 2, 1. 6}
 Linaae 177, 214
 Lind 181, 189
 Lindall 78
 Lipmann 20
 v. d. Lippe 28, 49, 78,
 93, 220 ^{2. 2}
 Liwyn 15
 Lockwood 5
 Lorange 79 ⁴
 Lorck 162, 210, 237
 Lorentzen 49
 Losne 193
 Loss 220 ^{1. 2}
 Lossius 94, 189
 Lous 97, 182, 189
 Lowzow 193, 212, 220 ^{1. 2}
 Lund 20, 41, 76, 107,
 161, 170, 189
 Lunde 162, 185
 Lundh 49
 Lunge 193, 220 ^{1. 6}
 Lunow 193
 Luth 220 ^{1. 4}
 Lyche 95, 122, 162
 v. d. Lûhe 220 ^{1. 2, 2. 2}
 Lykke 193
 Lyng 13, 14, 85
 Lysholm 13, 176
 Lysloe 5
 Lystrup 193, 220 ^{1. 1, 4. 6}
 Lützow 210
 Løberg 46
 Løchen 79, 189
 Lødrup 105
 Løgit 151
 Løvenschild 220 ^{2. 5}
 Løvenskjold 37, 96, 184,
 193, 210
 Løvenstjerne 193, 220 ^{2. 5}
 Maaneskjold 193, 220 ^{1. 2}
 Madelung 143
 Magelssen 41, 189
 Magnus 12, 78
 Major 157
 Malthe 189
 Mamen 98, 177
 Mangor 210 ^{Broch-Bredahl}
 220 ^{2. 1}
 Manthey 209
 Mariboe 185
 Marsteen 99
 Marstrup 121
 Martens 99, 189
 Maschmann 182
 Mathiesen 174
 Matzow 101
 Mecklenburg 128, 210,
 220 ^{2. 6}
 Meek 189
 Megeland 20
 Mehn 20
 Meidell 100, 101, 121
 Meincke 176, 185
 Mejer 103, 220 ^{2. 4, 3. 5}
 Mejlænder 222
 Meldal 86, 220 ^{1. 1, 2. 8}
 Mellbye 33, 115
 Meltzer 102, 185
 Meng 167, 220 ^{2. 1}
 Messell 37, 173
 Meyer 13, 93, 99, 104,
 107, 169
 Michelet 25, 220 ^{2. 1}
 Michelsen 20
 Middelthon 20, 78
 Midelfart 15, 184
 Miltzow 185, 207 ^{Finke}
 Moe 182
 Mogensen 174
 Mohn 38, 105, 214
 Mohr 28, 78
 Molberg 220 ^{2. 6, 4. 2}
 Molland 49
 Monrad 5, 79, 159, 207,
 214, 210 ^{Ørsted}
 Montagne 220 ^{1. 2, 1. 6}
 Morgenstjerne, se Munthe
 Moss 21, 220 ^{2. 2}
 Mostue 189
 Moth 220 ^{1. 1}
 Motzfeldt 106, 207
 Movat (Mouatt) 187, 193
 Mowinckel 5, 28, 78, 185
 Moxnæs 3
 Munch 79, 214
 Mund 193, 220 ^{1. 2}
 Munk 210
 Munthe (Morgenstjerne)
 5, 15, 94, 107, 189,
 207, 210, 220 ^{1. 2}
 Musæus 85, 232
 Must 176
 Muus 213

- Myhlenphort 107, 108, 220^{1, 2}
Müller 46, 65, 81, 109, 114, 189, 203
Münster 110, 189
Mæsel, se Gjertsen
Møglestue 49, 99
Møinichen 220^{1, 2}
Mølbach 121
Møller 89, 94, 177
Møllerup 65
Mølmann 176
Mørch 125, 220^{2, 6, 5, 1}
Nannestad 68, 85, 111, 207, 210
Nansen 207 Schreder, 220^{3, 1}
Natland 20
Natvig 49
Nedenæs, se Gjertsen
Neergaard (Nergaard) 43, 76
Nettelhorst 13, 185
Neumann 113, 143, 177, 201
Neve 178
Nicoll 220^{1, 6}
Nicolaysen 13, 185, 214
Nideros 15
Nieckelsen (Nickelsen) 162, 214
Nielsen 189
Nilson 114
Nissen 3, 115, 210
Nitter 65
Nobel 220^{3, 2}
Nordahl 103
Nordby 54
Norgaard 177
Norgrenn 157
Norman(n) 66, 67, 189
Nyquist 99, 189
Nyrop 181, 220^{1, 2, 1, 6}
Næbell 115
Nærup 189
Næser 210
Næskil 149
Nørbech 10
Nørregaard 15, 85
Ofstedahl 10
v. d. Ohe 5, 104
Olrich (Olrik) 216, 220^{2, 1}
Omsted 37, 122, 217
Oppegaard 68
Oppen 85, 210
Orm 187
Orning 122, 217, 220^{1, 1, 1, 5}
Otte 173
Ottesen 122, 181
Oxaas 67
Paasche 78, 93, 104
Paludan 62, 107, 207 Seidelin, 210
Parelius 13, 93, 94
Parnemann 37
Passow 220^{4, 5}
Paulsen 86
Paus 107, 117, 177, 210
Pavels 2
Pay 220^{1, 1, 1, 5}
Peltz 167
Peters 20
Petersen (Sigvardt P.) 20, 116
Petersen (Smith-P., P. v. Fyren) 28, 49, 78
Peterson 147
Pharoe 49, 174, 189, 220^{4, 2}
Pihl 94
Pind 86
Piro 114
de Place 220^{2, 1}
Plade 79, 210
Plathe 149
Pleym 220^{3, 1, 2, 2}
Ploug 101, 139, 220^{2, 4}
Pontoppidan 118, 207
Poppe 85
Post 117
Prahl 14, 20, 78, 219, 220^{1, 5}
Pram 220^{2, 1}
Prebensen 46, 189
Preus 15, 214, 220^{2, 2}
Pristrup 220^{2, 6}
Pritzier 220^{2, 2}
Proet 210 Barfoed
Prytz (Prydz, Prydtz) 3, 67, 210, 220^{1, 2, 2, 1}
Prætorius 209
Pultz 220^{2, 4}
Querling 78
Quisling 101
Raabe 220^{4, 1}
Radich 189
Rambech 115
Ramm 76, 149, 184, 220^{4, 1}
Ramshard 210 Plade
Ramus 13, 207
Randers 189
Randulf 207, 210 Winstrup
Rasch 15, 37, 52, 82, 214, 220^{1, 2}
Ravn (Rafn) 15, 101
v. d. Recke 210
Reichwein 214, 220^{1, 6, 4, 5}
Reiersen 214
Reimers 5, 65
Reinertsen 5
Rendtler 220^{2, 4}
Rener 5
Resen 13
Reusch 104
Riber 120
Riberg 184
Richart 49
Richelieu 220^{2, 5, 2, 2, 2, 6}
Richter 13
Riddervold 137, 149
Rieber 38, 99
Rieck 203
Riegels 121
Riis 46
Riisbrich 220^{4, 1}
Ring 125
Robstad 78
Roepstorff 184
Rogge 99, 189
Rogneby 126
Roholdt 210
Rohweder 124, 220^{2, 6}
Roll 68, 178, 210 Krog
Rolsdorph 86, 220^{1, 2}
Roosen 210
Rosbach 220^{1, 3, 1, 4}
Rosenheim 220^{1, 6}
Rosenkold 49, 181, 220^{1, 2, 1, 3, 222}

- Rosenkrantz 220 ^{1. 6}
 Rosenqvist 137
 Rosensværd, se Handing-
 mand
 Rosenvinge 166, 184, 210
 Bredahl
 Rosing 78
 Ross 15
 Rud 85
 Rue 220 ^{1. 2}
 Ruge 13
 Rumohr 107
 Russing 115
 Rustad 182, 189, 220 ^{1. 4}
 Rustung 187
 Ruth 67
 Rynning 76, 85, 184
 Rytter 13, 78
 Ræder 176
 Rær (Røhr) 85, 101, 122
 Rømcke 82, 85
 Rømeling 167, 223
 Rømer 187, 220 ^{4. 2}
 Rønneberg 67, 79
 Rønnestrand 65
 Rønning 40
 Røyem 220 ^{1. 4}
 Sabro 12
 Sadolin 20
 Sagen 189
 Salicath 124
 Sand 207, 220 ^{1. 5}, 222
 Sandberg 181, 189, 220
^{1. 4}, 222
 Sandborg 126
 Sandstad 123
 Saxe 78, 220 ^{2. 2}
 Saxild 4
 Scavenius 210
 Schaaning 84
 Schacht 55
 Schanche 40, 46, 78, 79
 Scheel 37, 78, 101, 193,
 223
 Scheen 46, 121
 Schibbye 85
 Schierven 220 ^{2. 2}, ^{3. 4}
 Schirmer 157
 Schive 181, 220 ^{1. 2}
 Schjelderup (Skjelderup)
 4, 175, 207 Fiske, 220
^{1. 2}, ^{1. 6}, ^{2. 1}, ^{3. 4}, 231
 Schjøtt (Schjøtt) 5, 210
 Salling
 Schiøtz 78, 189
 Schladermund 13
 Schlanbusch 124, 210
 Schlytter 79, 121, 162
 Schlösser 210
 Schmettau 121, 210
 Schmidt 13, 125, 210
 Plade, 220 ^{1. 3}
 Schnabel 220 ^{1. 3}
 Schnell 220 ^{1. 1}
 Schnitler 14, 114, 126,
 210, 220 ^{2. 2}
 Schonevig (Schaanevig) 4
 Schouberg 220 ^{2. 2}
 Schouboe 184
 Schram 5, 99
 Schreuder 231
 Schroeter 224
 Schrøder 3, 37, 104, 125,
 169, 207
 Schulerud 86
 Schult 13, 220 ^{2. 3}
 Schultz 107, 214
 Schulze 220 ^{2. 5}
 Schumacher 220 ^{2. 1}
 Schumann 5, 38, 55
 Schwabe 210 Sommerfeldt
 Schwartz 220 ^{1. 2}
 v. Schwartzen 65
 Schweigaard 189, 190,
 220 ^{2. 3}
 Schwencke 147
 Schwengel 85
 Schytte 207
 Schøller 110, 176, 210,
 220 ^{2. 5}
 Schønberg 189
 Schønheyder 210, 218
 Schønning 127, 159
 Schønnebøl 13
 Schøyendahl 220 ^{2. 5}
 Scott-Hansen 159
 Sebben 20
 Seehuusen 78, 220 ^{1. 2}, ^{1. 5}
 Segelcke 5, 14, 203
 Seidelin 14, 210, 225
 Seielstad 86
 Sell 125
 Selmer 189, 214, 226
 Selvig 180
 Sem 214
 Sem 12, 79, 220 ^{2. 3}
 de Seue 124, 210
 Sibbern 128, 220 ^{1. 6}
 Siewers 214
 Sigholt 94
 Sigwardt 46
 Sinclar 220 ^{2. 2}
 Sinding 129
 Siqveld 130, 189
 Skancke 131
 Skattebøl 189
 Skaugaard 104
 Skavlan(d) 189
 Skridshol 189
 Slee 220 ^{2. 1}
 Smidt 220 ^{1. 4}
 Smit 151
 Smith 10, 48, 49, 78, 84,
 99, 101, 132, 207,
 220 ^{1. 5}, 221
 Smør 185
 Solner 85
 Sommer 220 ^{2. 5}
 Sommerfeldt 133, 157,
 189, 210
 Sommerhjelm 185
 Sommerschild 134
 Sonberg 49
 Sontum 5, 121
 Soot 54
 Sophius 188
 Sorthe 142
 Speilberg 49
 Sponneck 210
 Spørck 37, 162, 220 ^{1. 2}
 Stabell (Stabel) 15, 16,
 84, 220 ^{1. 2}
 Stadheim 220 ^{1. 2} (s. 260)
 Stamer 55
 Stampe 210
 Stang 37, 135, 167
 Steen 227
 Steenbloch 49
 Steenfeldt 121
 Steensen 214

- Steenstrup 24, 189, 220^{3, 4}
 Steenbuch 181
 Stenersen 136, 189
 Stengel 3
 Stephansen 65, 159
 Stibolt 210, 220^{1, 6}
 Stielou 220^{4, 4}
 Stillesen 220^{1, 4}
 Stockfleth 79, 128, 189, 193, 210, 220^{2, 6}
 Stockman 220^{1, 2}
 Stoltenberg 49, 66, 67, 68, 79, 220^{2, 3}
 Stoltz 41, 93
 Storch 220^{3, 3, 4, 4, 228}
 Storjohann 55
 Storm 137, 220^{1, 2}
 v. Storm 242
 Stoud 207, 231
 Stradsburg 55
 Stranger 107, 207 M. Pedersen, 210 Plade
 thor Straten 121
 Strøm 207
 Stub 65, 101, 207, 220^{2, 2, 221}
 Stuwitz 5
 Styrh 149
 Støren 73, 138
 Sundt (østlandske) 140, 220^{2, 4}
 Sundt (vestlandske) 79, 137, 139
 Sunne 82
 Nurland (Subrland) 214
 Svanenhielm 78, 220^{1, 1}
 Sveen 169
 Sverdrup 85, 141, 149, 220^{4, 3}
 Svitzer 207
 Sælbo 13
 Søeberg 177
 Sømme 78, 79
 Taarvig 37, 49
 Taasen 78
 Tandberg 85
 v. Tangen 5, 79
 Tank (Tanche) 167, 177, 178, 182, 185
 Tauentzien 220^{4, 4}
 Taur 220^{1, 2} (Side 155)
 Teilmann 56, 229
 Teiste (Theiste) 187, 220^{4, 6}
 Tellefsen 46, 176
 Thams 121, 143
 Thaulow 76, 101, 115, 144, 168, 189, 207
 Theisen 145
 Thengelsen (Tengelsen) 121
 Thesen 94, 115
 Thestrup 173, 207, 210
 Thiis 46, 121
 Thiligner 220^{2, 1}
 Thome 126, 220^{3, 4}
 Thomle 49, 189
 Thormøhlen 169
 Thorne 78, 146, 147
 Thrane 14, 220^{2, 2}
 Thrap (Trap) 14, 220^{4, 2}
 Throne 13
 Thue 49
 Thune 148, 220^{2, 2}
 Thurmann 149, 173
 Thygesen 194
 Tidemand 166
 Tillisch 210, 220^{1, 5, 2, 1}
 Tode (Thode) 220^{1, 2}
 Tofte 180
 Toldorph 150
 Tolga 174
 Toller 220^{1, 6}
 Tollefsen 20
 Tonning 67
 de Tonsberg 220^{2, 2}
 Tordenskiold 160, 184
 Tordenstjerne, se Lystrup
 Torgersen 163
 Torp 46, 189
 Torup 173
 Tostrup 65, 150
 Trampe 126, 184
 Trane 78
 Tregder 143
 Trepka 137
 Treschow 185, 193, 207, 220^{2, 6}
 v. Tritschler 220^{2, 2}
 Troye 20
 Trumpy 55
 Truslew 33
 Tscherning 210
 Tschudy 189
 Tuchsny 25
 Tveten 78
 Tybring 13, 49, 209, 220^{1, 3}
 Tyrholm 37, 223
 Tysch 37, 92, 173
 Tønder 5, 89, 188
 Tønnesen 37
 Tønsberg 220^{1, 1, 1, 4}
 Tøstie 121 (Side 93)
 Ugglå 126
 Ulrichsdal 184
 Unger 15, 220^{1, 6}
 Urbye 150 (Side 9)
 Urup 220^{1, 2}
 Ussing 220^{1, 6}
 Utheim 152, 189
 Utne 37, 62
 Valentinsen 220^{1, 2}
 Valeur 189, 210, 234
 Vauvert 189
 Vedeler 38, 46, 189
 Vetlesen 40, 189
 Vibe 144, 153, 220^{1, 2}
 Vieregg 220^{2, 2}
 Vinje 189
 Vogt 67, 79, 114, 154, 185
 Vosgraff 220^{2, 4}
 Voss 49, 210 Mohr
 Waagaard 67
 Wahl 126
 Walseth 220^{1, 5}
 Wamberg 20, 40, 78
 Wang 13, 149
 Warncke 5, 65
 Wasmuth 67
 Watland 79
 Waitne 14
 Weber 49
 Wedege 220^{1, 2}
 Wedel-Jarlsberg 155, 156, 184
 Weidemann 37, 49, 65, 149, 157
 Weisser 158

Welhaven 67	Widing 85	Woxen 163
Weltzin 107	Wiel 37, 162, 220 ^{1, 2}	Wriedt 122
Wendel (Vendel) 220 ^{2, 3}	Wiers-Jensen 37	Wright 159, 185
Wendelboe 4	Wiese 46, 185, 189	Wulf 163, 220 ^{2, 1}
Werenskjold 184, 185	Wille 68, 214	Wulff 20
Wergeland 144	Willoch 49, 171, 214	Wulfsberg 164
Wern 211	Willumsen 13	Young 86, 185
Werner 15	Wilse 66, 185	Ytteborg 163
Wesenberg 55, 65, 185	Winding 62	Zachariassen 159, 177
Wesmann 69	Winsnes 13, 66, 222	Zepelin 220 ^{4, 1}
Wessel 40, 160, 184	Winther 214, 220 ^{1, 3}	Zernichow 220 ^{1, 8}
Wessel-Brown 181	Wirthmann 13	Zetlitz 78
Wesseltoft 159, 177	Wisbech 99	Zeuthen 214
v. Westen 207	Wisløff 94	Zimmer 230
Westergaard 37	With 76, 82	Øeding 158
Westlye 20, 93, 220 ^{1, 3}	Wold 163	Ørbech 107, 202,
Wetlesen 48, 162	Wolf (Wolff) 20, 99, 173,	210 Egede
v. d. Weyde 220 ^{1, 6, 8, 1}	216	Ørn 177
Wibe 161	Worsøe 20, 37, 210	Øverland 163
Wiborg 69	Worum (Vorum) 123	
-

Bidrag til Johannes Ewalds Livshistorie.

Af Louis Bobé.

III. Opholdet paa Frederiks Hospital 1770.

I mine i Tilskueren 1901 (227 ff.) optagne Bidrag til Johannes Ewalds Levned, der aabner Rækken af mine smaa Studier til Digterens Biografi, fortsatte i dette Tidsskrift 4. R. VI, 80 ff., og Efterladte Papirer fra den reventlowske Familiekreds V, 244 ff., 308, VI, 476 ff., 538 f., 578 ff., — udtalte jeg, at A. D. Jørgensens Levnetsskildring af Ewald ved nøjere Prøvelse frembyder ikke faa angribelige Punkter, idet formentlig Forfatterens bekendte Forkjærlighed for nye Syn har givet Anledning til en Række dels forhastede, dels for kunstige Slutninger. Efter fortsat indgaaende Beskjæftigelse med denne Bog tager jeg ikke i Betænkning at udtale Ønskeligheden af, at Digteren, af Hensyn til de mange paaaviselige Fejl og Unøjagtigheder i nævnte Bog, før eller senere maa finde en ny Biograf.

Et Exempel er Afsnittet om Ewalds Indlæggelse paa Frederiks Hospital 1770 (S. 87 ff.) og Oehlenschlägers „sørgelige Fortælling om en af Hovedgrundene til hans senere Elendighed“ (Jørgensens Ord).

„I Aaret 1770“, siger Forfatteren, maatte Ewald endog ty til Frederiks Hospital. Jørgensen har fastslaaet denne Tidsbestemmelse ved følgende Slutning. Ved Postskriver J. Rings og Jomfru B. M. Thornams samt Sekretær Chr. P. Mynsters og Jomfru F. N. Rings (Biskop Mynsters Forældres) Dobbeltvielse i Frederiks Hospitals Kirke 27. April 1770 blev en Kantate af Ewald afsunget (Samtlige Skrifter II, 282). De to Sødskende Ring vare Børn af Hospitalets Inspektør Ring, og Mynster var hans adjungerede. „Selvfølgelig“ siger han, forudsætter dette, at E. var kjendt af de paagjældende og stod i personligt Forhold til dem, om end vel næppe af anden Grund end fordi han dengang laa paa Hospitalet¹⁾.

¹⁾ S. 88.

Det vil ligge nær at raadspørge Frederiks Hospitals Arkiv, for at komme til Klarhed i Sagen, inden man bygger videre paa Grundlag af en saadan Slutning.

Af Hospitalets Sygeprotokol (i Provinsarkivet) ses det, at „*Studiosus Johannes Ewald paa Kulturvet*“ blev indlagt 1770, 29. Oktober, Kl. 6 Eftm. og atter udskrevet 28. December, Kl. 7 Aften. Han betalte 4 Rdlr. ugentlig for sig. Desværre opviser de for hine Aar endnu bevarede, paa Latin affattede Sygejournaler netop en Lakune for Maanederne Sept.—Decbr. Havde dette ikke været Tilfældet, vilde vi sandsynligvis have faaet Oplysning om den af Oehenschläger opbevarede, bekjendte Fortælling (meddelt ham af Lægen J. H. Schönheyder), at Ewald, medens han laa paa Hospitalet, ubemærket deserterede derfra for at tilbringe en lystig Aften med gode Venner, men da han sent om Natten vendte tilbage til Hospitalet fandt Porten lukket og maatte sidde udenfor i „den haarde Vinterkulde og Vintersne“.

Den sidste Angivelse om det barske Vintervejr passer unægtelig bedre paa December end paa April.

Ved at gennemgaa de særdeles nøjagtig førte Sygeprotokoller i de nærmeste Aar før og efter Okt.—Dec. 1770 har jeg ikke yderligere fundet Ewalds Navn blandt de indlagte Patienters.

Jørgensens urigtige Datering af Ewalds Ophold paa Frederiks Hospital afstedkommer ogsaa i kronologisk Henseende en Række indbyrdes Modsigelser i hans Fremstilling af Digterens Liv og literære Virksomhed i Aarene 1770—71.

Det rigtige er da dette:

Endnu 16 Sept. (1770) daterer Ewald Digtningen *Philet fra Elhøj*. Kort før sit to Maaneders Ophold paa Hospitalet skriver han den den 18. Oktober opførte Cantate for Raadhuusstrædets Concert (Samtl. Skrifter II, 23) og daterer herfra 18. Dec. sin Forerindring til Adskilligt af Johannes Ewald (VIII, 3).

Efter at have forladt Hospitalet mellem Jul og Nytaar tog han Ophold hos Torkel Baden. Allerede 5. Februar skrev han fra Rygaard: „De Timer ere kun faa, som en smertelig Sygdom overlader mig om Dagen til at tænke i“ (VIII, 166). Fra denne Tid stammer sikkert ogsaa Digtet *Da jeg var syg* (II, 29).

Povl Rasmussen fortæller i sine, i Detaillerne næsten altid paalidelige Optegnelser (se dette Tidsskr. 3. R. V, 57), at Baden fandt ham nøgen og forladt, boende paa et Loft i St. Gertrudsstræde. „Han købte ham Klæder og overtalede ham til at følge med ud paa hans Gaard Rygaard, hvor han boede et helt Aar uden Svir og Brændevin og var et skikkeligt Menneske.“ Denne Beretning forudsætter altsaa, at Ewald efter at være udskrevet af Hospitalet ikke flyttede tilbage til Moderen, men søgte sig et eget Logis i det nærliggende Gjertrudsstræde, hvor han tog Oprejsning for de Livsglæder, han havde maattet undvære i den triste Hospitalstid.

IV. Opholdet i Søbækhus 1776.

Det fra Johannes Ewalds Livshistorie bekendte Søbækhus, beliggende ved Stockholmvejen i Tipperup, henved tusind Alen fra Tipperup Mølle ved Humlebæk gik for et Par Aar siden fra privat Eje over i et Konsortiums Besiddelse. Omgivet af det nye, Aar for Aar voxende Villakvartér, der er fremstaaet her ude paa et af de smukkeste Punkter paa Sjællands Kyster, har den lille, hyggelige Bondegaard mere og mere ført en skjult Tilværelse og er nu viet til Undergang. Af Gaardens tre straatækte Længer bærer den sydlige, ud mod det lille Vandløb, der flyder forbi Huset, paa en Bjælke Indskriften N. J. S. 1753, den daværende, 1771 afdøde Beboer Niels Jensens Forbogstaver. Han ernærede sig, som det ses af en samtidig Præsteindberetning¹⁾, af Savskæreri. Kort efter hans Død flyttede Ewalds Husvært Herman Lem, Godsforvalteren paa Krogerup, der samme Sommer holdt Bryllup med Anna Dorothea Kölbel, ind i Huset. Hun var Søster til Ewalds Ven, den 1802 som Skolelærer paa Christianshavn afdøde Johannes Kölbel. Anna Dorothea Lem, der døde 1806 paa Solbæksgaard, havde i sit Ægteskab Datteren Conradine, opkaldt efter Fru Rostgaard, og født i Søbækhus (døbt 27. April 1772), død 1802, der 1792 havde Bryllup med Major Andreas Holck, der endnu 1798 boede i Søbækhus. I Tipperup Mølle,

¹⁾ Past. Garboes Indberetning om Ægteparrenes, Enkemændenes og Enkernes Tal i Tikjøb Sogn 1771 (Oeders Enkekasse-Skemata i Rigsark.).

som A. D. Jørgensen har forvexlet med Søbækhus, boede Mad. Lems Søster Jomfru Kirstine Kölbel, hvem A. D. Jørgensen uden Hjemmel betegner som det af Ewald omtalte Fruentimmer, „paa hvilken den Tid den største Del af hans Lykke beroede“.

Fra Rungsted Kro, hvor Ewald havde Bolig, indtil hans fortræffelige, moderlige Veninde Catharine Marie Jakobsen afgik ved Døden i Maj 1775, flyttede han samme Efteraar til Søbækhus. Den triste Aarstid, i hvilken Ewald kom til sit nye Hjem, de fremmede Folk, der, selv om de ikke behandlede ham med Haardhed, dog langt fra kunde erstatte ham den kjærlige Pleje, han havde nydt i Rungsted, den velmenende, despotiske Schönheyders Misstemning mod ham, hans tiltagende Sygelighed, alt bidrog til at kaste dybe Skygger over Digterens Sind. „Smertefuldt, nedtrykt og mismodig“ skrev han i Februar 1776 til sin Ven Spendrup om et Leilighedsdigt, han skulde forfatte, et Digt, „hvis Fader var Trang, hvis Moder var Melankoli, hvis Accoucheur var Hastværket.“ Baden skildrede mange Aar efter et Besøg hos Ewald i Tipperup, dog vistnok efter sin vante Vis i overdrevent mørke Farver. „Sygdom havde næsten bukket begge Ender sammen paa ham“. Han sad i en Stue lige overfor Indgangen paa en Forhøjning op til Væggen med et Skrivebord for sig. Da Baden traadte ind, saa han kun lidt af Ewalds skarpe Profil. Værtinden gik hen for at rejse Hovedet paa ham; liggende paa Ryggen bød han Baden velkommen med et venligt Smil, bøjede Hovedet ned til Fødderne, saa at han kom til at ligge i en „krumsluttet Tamburs Stilling“. Baden beklagede ham, men Ewald svarede smilende: „Lykønsk mig hellere, thi jeg nærmer mig Fuldkommenheden.“

Ewalds selvironiske Bemærkning hører til Begrebet Vandreanekdoter, den fortælles næsten enslydende om Heine.

Det er dog ikke lutter mørke Minder, der knytte sig til Ewalds Liv i Søbækhuset. Han var vel ikke synderlig produktiv i dette Tidsrum, men her digtede han dog sin berømte Ode til Moltke, Oden til Sjælen og Bryllupsdigtet til Brynniche. Blandt de Venner, der tit gjæstede ham i Søbækhus, maa især nævnes Frederik Moltke, hans tidligere Elev, der den Gang som Kammer-

junker hos Enkedronningen boede paa Fredensborg. Han var ofte halve Dage i Besøg hos Ewald, især naar han opholdt sig hos sin Søster Kammerherreinde Henriette v. der Maase, Ejerinden af det nærliggende Krogerup. Til hende har Ewald skrevet flere Festdigte paa Tryk, — der er for nylig atter fundet et saadant, hidtil ukjendt, i Digterens egenhændige Nedskrift, der slutter sig til de tidligere i hans samlede Værker trykte — og sandsynligvis har Ewald baade sammen med sin Ven og alene tit gjæstet hendes Hjem og der fundet en venlig Modtagelse.

Efter al Rimelighed falder ogsaa i denne Tid Arendses Besøg, som Ewald saa levende og gribende har skildret i „Levnet og Meninger“. Vi vide, at den første og største Del af dette mærkelige autobiografiske Fragment er affattet i Aaret 1775, Resten i 1778. Paa hvilket Sted i det endnu bevarede Manuskript Ewald har gjenoptaget Traaden i sin Fortælling efter tre Aars Mellemrum, kan ikke siges bestemt. Ifølge A. D. Jørgensen skulde Ewald 1775 have afsluttet sine Optegnelser om Arendses Besøg; efter E. Rørdams Mening, udtalt i hans nye Udgave af Levnet og Meninger (1897) halvvejs i det følgende Afsnit med Overskriften „Elskov“. Haandskriftens Træk ere uforandret de samme fra først til sidst i Manuskriptet; hvor man ved et flygtigt Øjekast tror at kunne skjelne Overgangen eller Forandringen, er Aarsagen simpelthen den, at Ewald har skaaret sig en ny Pen eller fortyndet Blækket. Medens Afsnittet „Højen“, der straalere af Liv og Lune, utvivlsomt hører til den lykkelige Tid i Rungsted, maa de to Kapitler med Overskriften „Arendse“, det vemodsfulde, skønne Rekviem over hans Ungdom, henføres til Aaret 1778.

„Det er neppe to Aar siden,“ hedder det, „at min Arendse kom til mig, da jeg laa i min ensomme Hytte, uden andet Selskab end min Kummer og Smerte.“ Med den ensomme Hyttemenes sikkert Søbækhus; om Vingaardsstræde, hvor Vennerne daglig færdedes, kan der billigvis ikke være Tale, ej heller passer Betegnelsen Hytte paa Rungstedlunds rummelige Bygninger, hvor han tilmed hørte hjemme og var som Søn i Huset. Tidsangivelsen i Manuskriptet passer nøjagtig med Aaret 1776, og om

en poetisk Fiktion er der ikke Tale¹⁾. Arendse maa baade i Byen og paa Landet have besøgt sin syge Ven, og det fortrolige Forhold var ikke aftaget i de Aar, der var gaaet, siden hun blev en andens. Netop fra Søbækhuset beder han i Oktober 1776 Schönheyder om, „i Hensigt til mit sande Vel at tale med min Abrahamson, *min Arendse*²⁾.“ Han udhæver netop hint Besøg blandt mange, fordi Vejen fra Hovedstaden derud var saa lang, fordi han har imødeset det med Længsel og Savn, maaske hele Efteraaret og Vinteren igjennem, da Arendsens skrantende Helbred ikke tillod at se sin syge Ven i hans nye Bolig, før de lyse og milde Vaardage kom igjen.

V. Johannes Ewalds Navneliste.

Om Hensigten med den bekendte Navneliste, som Johannes Ewald har nedskrevet i Margenen af Manuskriptet til „de fremmede“, have Digterens Biografer indtil nu fremsat forskellige Gisninger. Oehlenschläger opfattede den som en Fortegnelse over hans Venner og drog af den Omstændighed, at Navnet Wessel findes i Listen, den Slutning, at der havde bestaaet et Venskabsforhold mellem de to Digtere, og han udnyttede, som det vides, denne Tanke digterisk. A. D. Jørgensen hævder herimod „som det eneste sandsynlige“, at Ewald har udset disse Personer til Gjenstand for fremtidige Karakterskildringer i sine „Fremmede“, der saaledes vilde komme Virkeligheden nærmere. Af „flere Grunde“, som J. desværre ikke meddeler, er det „umuligt“ at holde Listen for en Fortegnelse over Digterens Venner. Hvad der dog først og fremmest har gjort J. betænkelig, er, at Navnet Holberg forekommer i den; Ewald var kun 11 Aar, da Ludvig Holberg døde; om et Venskabsforhold kunde der altsaa ikke være Tale. Det synes at have været J. ubekendt, at der

¹⁾ A. Bramsen, der næppe har kjendt dette Brev, skriver i sin Bog Genierne 1889, 82, at „denne Episode staa ganske isoleret uden nogensomhelst Sammenhæng med Begivenhederne“ og betegner Mødet med Arendse som „en Hallucination“ (!). Denne ganske overfladiske Paastand er allerede afvist af P. Hansen som „et rent vilkaarligt Postulat“ (Letterstedske Tidsskrift, Ny Følj, 2. Aarg., 1888, 520).

²⁾ Samtlige Skrifter VIII, 187.

1772—78 ved Theatret var ansat en Skuespiller af dette Navn, om hvem Overskou fortæller, at han i 5 Aar kun taaltes ved Scenen paa Grund af sit Slægtskab med den store Digter, indtil man „befriede Theatret for ham“ ved at skaffe ham et Toldkassererembede. Han spillede bl. a. Holofernes' Rolle i Ulysses von Ithacia. Paa Navnelisten, i hvilken der spores Tilløb til at gruppere Personerne efter Stænder og Bestillinger, nævnes hans Navn umiddelbart efter Rosings og Schwarz'.

Efter A. D. Jørgensen fremsatte Richard Petersen, der før mig har paapeget, at Ewald i denne Forbindelse maa have tænkt paa Skuespilleren Holberg, den Anskuelse, at Navnelisten burde opfattes som en Fortegnelse over de Personer, der vare ham bekendte, „saa at nogle vare Venner, andre kun Bekjendte“. Det forekommer mig, at begge Opfattelser, særlig A. D. Jørgensens, stærkt bør drages i Tvivl. Vi vide, at Statsminister Reventlow efter Lavaters Forbillede, i sit Rejseétui gjemte en Liste over afdøde og levende *gode*, som han holdt à jour, men kunne vanskelig tænke os, at nogen, uden i en ganske bestemt Hensigt nedskriver en Liste paa sine Venner og Bekjendte blandt samtidige, man daglig færdes sammen med.

Der gives ogsaa en ganske simpel og naturlig Løsning af Spørgsmaalet, men for at vore Læsere selv kunne dømme, ville vi strax nedenstaaende meddele Listen, med de Oplysninger, vi nu kunne skaffe til Veje om de paagældende Personer.

Mad. Wissing (Georgine Sørensen, † 27. Juni 1806, 57 Aar, gift med nedennævnte Thomas W.). *M: Huuleguard* (behøver ikke at være Digterens Moder Mad. H., men kan tydes paa et andet Medlem af denne talrige Familie). *Frue Walther* (Skuespillerinden Caroline Walther). *Jomf: Külbel* (Kirstine K., Søster til Ewalds Værtinde i Søbækhuset Mad. Lem). *Marie* (ubekendt). *Min Moders Pige* (atter slettet). *Wissing* (Thomas Wissing, Vinhandler paa Vestergade, Saml. Skrifter III, 309, VIII, 187, Jørgensen, J. Ewald, S. 250). *Horneman* (Hørkræmmer Jens Brøchner H., † 20. Juni 1805, 80 Aar, boede paa Vestergade). *Elsberg* (Hornemanns Kompagnon, Grosserer Ole E., † 31. Okt. 1796, 71 Aar gl. 1770 faas tilkjøbs hos Hornemann og Elsberg

Adam og Eva, se Adr. Avisen 1770, Nr. 18, Afsnit 17; begge nævnes i Subskribentlisten paa Rolf Krage for 10 Expl.). *Huulewad* (Mads Frederiksen H., 1762 Hørkræmmerdreng hos Hulegaard, død 16. Febr. 1817, 74 Aar, Bogholder). *Huulegaard* (maaske den Informator H., der 1780 boede i Store Fiolstræde). *Carstens* (Gehejmerraad Adolph Gotthard C., f. 1713 † 1795, Ewalds Velynder). *Moltke* (Frederik M., Statsminister, f. 1754 † 1836, Digterens Ven). *Berte* (vistnok den Fiskerpige fra Hornbæk, Ewald har besunget i „Fiskerne“ og som bar dette Fornavn. Hun overværede Førsteopførelsen af Syngespillet, se Tilskueren 1901, 229). *Warensted* (Theaterchefen, Kammerherre Hans Vilhelm v. Warnstedt). *Sporon* (Frederik Gottlieb S., f. 1749, Cand. theol. 1767, † 1811, Højesteretsadvokat). *Edinger* (Vilhelm E., var 1779 Kaptejn og boede i Vingaardstræde, † 21. Maj 1807, 68 Aar). *Kraft* (Carl K., Søn af Prof. Jens K., 1778—81 Alumnus paa Valkendorfs Kollegium, Sognepræst i Asminderup, † 1786). *Schönheyder* (Johan Christian S., f. 1742 † 1803, Biskop, Ewalds „Skriftefader“). *Rothe* (Tyge Jesper R., f. 1731, † 1795). *Sneedorf* (Hans Christian S., f. 1759, blev 1776 Sekondltnt. i Marinen, † som Admiral 1824). *Abruhamson* (Verner Hans Frederik A., f. 1744 † 1812). *Jomfrue Olsen* (Johanne Cathrine O., f. 1756 † 1853, g. m. M. Rosing). *Rossin* (Skuespilleren Michael Rosing, f. 1756 † 1818). *Schwarts* (Skuespiller Frederik S., f. 1755 † 1838). *Holberg*, Ludvig († 1. Maj 1824, Skuespiller, Toldkasserer). *Fabricius* (Otto F., Zoologen og Grønlandsforskeren, f. 1744, deponerede 1762). *Müller* (Otto Frederik M., f. 1730 † 1784, Naturforsker, Konferensraad). *Dr. Schönheyd* (Johan Henrik S., f. 1744 † 1831, Ewalds Læge). *Braem* (Martinus Braem, Oberst, f. 1762 † 1834 paa Rungstedgaard, var 1790 Premltnt. i Flaaden; se J. Aakjær, St. Steensen Blichers Livs-Tragedie II, 159 ff.). *Post-Hansen* (1780 nævnes Postkasserer Hansen i Vejviseren). *Hansen* (kjendes ikke). *Bensen* (Lavrids Jakob Benzon, Cand. theol., Ewalds Ven, se A. D. Jørgensen, 37, 249). *Proft* (Christian Gottlob P., Boghandler, † 30. Nov. 1793, Ewalds Forlægger). *Gylindahl* (Søren G., Boghdlr., f. 1742 † 1802). *Schow* (vistnok Assistentshusforvalter Skouw, boede

1779 paa Vestergade 14). *Obel* (Kaffeskjænker O., boede 1780 Østergade 22). *Troyel* (Peder Magnus Trojel, f. 1743 † 1793, Digter, Auditor). *Troyel* (Peder Kofod Trojel, f. 1754 † 1784, Digter, Herredsfoged, Broder til forrige). *Syilling* (Peder Norden Sølling, f. 1758, 1776 Sekondltnt. i Marinen, død som Kommandør 1827, Stifter af Bombebøssen). *Lønborg* (Hans L., f. 1742, var 1780 Ingeniørkaptejn, † 1802 som Generalmajor). *Ewald* (maaske Digterens Broder Enevold). *Hayn* (Christian Hein, f. 1744 i Kassel, 1778 Stabskaptejn i fyenske Reg., † 1826 som Generalkrigskomm. i Slesvig). *Riegelsen* (Peder R., f. 1751, 1780 Prmlt. i Søetaten, Chef f. „Trekroner“ 1801, død 1817 som Admiral). *Nielsen* (Georg N., f. 1710 † 1797, Kongens Haandbibliothekar, se A. D. Jørgensen, 83). *Holst* (ubekjendt). *Spendrup* (Peder Mathias S., f. 1747 † 1827, Cand. theol., Brændevinsbrænder, Digterens Ven). *Nachtigall* (Skræddermester Conrad Nachtegall, begr. 21. Dec. 1796 fra Tysk ref. Kirke, g. m. Cathrine Castler; deres Søn var den paa Gymnastikens Omraade bekendte Reformator V. V. F. F. Nachtegall). *Mad. Nachtigal*. *Schwabo* (Jens Christian Svabo, f. 1746 † 1824, lærd Færing). *En islandsk Secret.* (Kammersekretær Olafur Olavius, f. 1741 † 1788, Forf. af Økonomisk Rejse gennem Island 1780). *Lem* (Herman L., Ewalds Vært i Søbækhus). *Kölbel* (Johannes K., Skolelærer paa Christianshavn, † 1802, Lems Svoger). *Kölbel Sk.* (Moltkes Sekretær K., forriges Broder). *Cant. Howe* (Kantor Sam. Fred. Hove ved Frederiks tyske Kirke). *Cant. Falch* (Kantor F. ved Holmens Kirke 1780). *Org: Krone* (Organist Tobias Krohn ved Nikolai Kirke, † 19. Juni 1781, 50 Aar). *Münster* (Christian Gudzon Peter Münster, f. 1741 † 1777, Insp. ved Frederiks Hosp., Biskop J. P. Mynsters Fader). *Bast* (Povl Danchel B., f. 1747 † 1803, Stiftsprovst ved Vor Frue Kirke). *Dræbye* (Frants D., f. 1740 † 1814, Cand. theol., Etatsraad, Kommitteret i Økonomi- og Kommercekollegiet). *Wessel* (maaske Digteren Herman W.). *Rothe* (Andreas Bjørn R., f. 1762 † 1840, Kancellideputeret). *Langebek* (Jakob L., f. 1710 † 1775, Gehejmearkivar). *Wiborg* (Niels W., Assistentshusforvalter, † 1787, Ewalds Vært 1772; A. D. Jørgensen, 111). *Mad. Neuhausen* (En Slagter N. bor 1780 i Dron-

ningensgade). *Faxe* (Nic. Faxe, afg. 1771 som Prem. Ltnt. i slesvigske Rytterreg.) *Schiøt* (Jens Riddermann Schiøth, f. 1756 † 1816, 1778 Dekan ved Kommunitetet, Præst). *Wandal* (Peder Topp W., f. 1737 † 1794, Underbibliothekar ved det kgl. Haandbibliothek.) *Den unge Sneedorf* (Frederik S.). *Mad. Schults*.

Hvem der har beskæftiget sig med Johannes Ewalds Livshistorie, vil formentlig strax sé, at Listen giver os Navnene paa Digterens personlige og literære Bekendtskaber, blandt hvilke dog f. Ex. Areense Hulegaards fattes. At Ewald, som Jørgensen mener, har nedskrevet den for at styrke sin Hukommelse med Henblik paa de Personer, han har villet skildre i kommende Numre af sit Ugeblad, synes os en altfor søgt Forklaring. Det er dog ret urimeligt at tænke sig, at Digteren skulde have havt til Hensigt at benytte hele tre af Byens Organister og Kantorer, hvis Navne staa sammen paa Listen, til levende Modeller for sine Skildringer. Langt naturligere er det at antage, at Ewald her kun har optegnet Navnene paa de Personer, hvem han kunde paaregne som Abonnenter paa Ugebladet, dels saadanne, der af personlig Interesse for Digteren og hans Produktion vilde støtte hans Foretagende, eller saadanne, hvem han har tænkt at ville sende Bladet som Tak for modtagne Tjenester, han enten ikke har kunnet eller villet lønne med rede Penge.

Der skal sluttelig henpeges paa, at Ewald lod tage Særtryk af „Fiskerne“ efter 13. Stykke af Forsøg i de skønne og nyttige Videnskaber (1779), hvori Syngespillet først saa Lyset og som han tilsendte Venner og Bekjendte (se Saml. Værker V, 286).

VI. Anledningen til „Fiskerne.“

Som bekendt har Ewald hentet Æmnet til Sangspillet Fiskerne fra en virkelig Begivenhed, en engelsk Slups Stranding ved Hornbæk i de stormfulde Novemberdage i Aaret 1774.

Herom berette Samtidens Aviser følgende:

... „Endvidere er der og forulykket en Engelsk Sloop, ført af Kapitain Thomas Broun, kommende fra Kiøbenhavn, ladet

med Byg til Skotland destineret; hans Besætning, som var 5 Mand, med alle frosset ihjel, Kapitainen bierget i Land, meest død, og haver mistet 2 Fingre aldeles af den stærke Frost; der menes, at han kommer sig igjen . . .“

Næsten enslydende med denne i Adresseavisen optagne Meddelelse hedder det i Berlingske Tidende:

. . . „Fartøyet i Stykker, og intet af Ladningen bierget, som alt staaer under Vand. Hele Besætningen, som bestod af 5 Mand, alle frosne ihjel, og Capitainen allene halv død bierget, og har af den stærke Frost mistet 2 Fingre, men meenes at komme sig igjen . . .“

I Mallings Skrift „Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere“, der udkom 1777, siges det (S. 48 ff.), at Strandingen fandt Sted „i en mørk og stormende Nat“ for to Aar siden mellem Fiskelejerne Hornbæk og Villingbæk. Skibet var bestemt til Skotland med Byg og førtes af en engelsk Skipper, Thomas Bruun, der havde 5 Mand ombord. Ved Dagens Frembrud saa de Skibbrudne, at de kun var et Bøsseskud fra Land. Paa deres ynkelige Raab samledes Bønderne paa Strandbredden, de satte Baade ud for at komme dem til Hjælp, men den rasende Storm hindrede dem i Forsøget. I Løbet af Formiddagen bukkede tre af Mændene paa Vraget under for Kulden, Sulten og Udmattelsen. Om Eftermiddagen vare kun Skipperen og Styrmanden tilbage. Den sidste søgte at svømme i Land, men knustes af en flydende Vragstump. Rystede ved dette Syn besluttede tre Husmænd og to Tjenestekarle, hvis Navne Malling angiver (i Overensstemmelse med det plessenske Gavebrev, se nedenfor), at vove et sidste Forsøg. De roede ud til Vraget, fik den halvdøde Skipper med i Baaden og naaede lykkeligt Land. Skipperen blev optaget i Dronningmøllen, hvor han ved omhyggelig Pleje omsider gjenvandt sin Helsen. Inden han forlod Stedet vilde han vise sine fattige Redningsmænd sin Taknemmelighed ved at tilbyde dem de faa Penge, han havde hos sig, men de afslog højsindet denne Gave. „En indfødt dansk Mand, som lever udenfor Fædrelandet“ hørte om denne uegennyttige og menneskekjærlige Handling og opsatte et Gavebrev, hvori han

tillagde hver af de 5 nævnte Personer aarlig 25 Rdlr. Naar nogen af dem døde, skulde de overlevende dele hans Part, og den længstlevende nyde de fulde 125 Rdl. paa Livstid.

Den højsindede Danske, der udstedte det mindeværdige Gavebrev, var Christian Sigfred von Plessen (f. 1696 † 1777), Ejer af Næsbyholm og Bavelse, der tilbragte sine sidste Leveaar dels i Paris, hvor han boede 1754, da hans eneste Søn Frederik Christian afgik ved Døden, dels i Courtaux i Languedoc, hvor han opholdt sig, da han 1775 udstedte Gavebrevet, hvis Ordlyd Werlauff har meddelt i Dansk Ugeskrift 2. R. VIII, 81. Efter C. S. Plessens Død paatog Grevinde Berthe Raben, f. Plessen, ældste Datter af hans Broder Christian Ludvig Plessen, sig ved et 11. Juni 1779 opsat Dokument at drage Omsorg for den fremtidige Fuldbyrkelse af Gavebrevets Bestemmelser og paalagde tillige sine Sønner efter hendes Død at udbetale Legatet, Renterne af 3300 Rdlr., indtil alle Personerne vare døde.

Det sidstnævnte, originale Aktstykke, der fornylig er fundet i Arkivet paa Lindholm, meddeles nedenstaaende.

Jeg Birgitte von Plessen, afgangne Geheime-Conferentz Raad Rabens Enkefrue gjør hermed vitterligt: At, da det har behaget afgangne Kammerherre Christian Siegfried Plessen under 24. Februar 1775 at oprette følgende Codicill saaledes lydende:

„Da det er kommen til min Kundskab, hvorledes Huusmændene Anders Jenssen, Peder Jenssen og Svend Nielsen Bache, samt Tieneste-Drengene Jens Larssen og Svend Pedersen, alle fra Hornebech paa Cronborg Amt udi Siælland, have den 19de Novembr. 1774 viist den Menneskekierlighed, at de med deres eget Livs øjensynlige Fare have ræddet een ved bemelte Hornebech strandet Skippers, navnlig Thomas Bruuns, Liv og efterat have gjort denne gode Gierning, været saa ædelmodige, at de have vægret dem ved at modtage den dem derfor af Skipperen anbudne Belønning. Saa, da dette deres Foretagende gjør Menniskeligheden saameget meere Ære i disse fordærvede Tider, som man ikke skulle vente sig sligt af Folk, der ey have haft bedre Opdragelse og Vilkor, holder jeg for, at det kunde tiene andre til Opmuntring i lige Tilfælde at viise samme Menniskelighed og Ædelmodighed, naar der fantes nogen, som ved en liden Belønning til bemelte Folk vilde viise den Høyagtelse, Velbehag og Skjønksomhed, som gode og dydige Mennisker have Ret til at paastaae af ethvert deres Med-Menniske. Thi haver jeg ey alleene besluttet, saalænge Gud endnu under mig Livet, til forbemelte Anders Jenssen, Peder Jenssen, Svend Nielsens Bache, Jens Larssen og Svend Pedersen aarlig at lade betale den Summa Et hundrede og fem og tyve, skriver 125 Rixdaler, som mellem dem lige skal deeles, saa at enhver af dem faaer 25 Rdlr.

Men jeg anordner endog ved dette Document, der skal have samme Kraft, som et Codicill: at efter min Død skal mine Arvinger og Legatarier, een for alle og alle for een, til dem aarlig, saalænge de leve, lade udbetale til lige Deeling den samme Summa Et hundrede og fem og tyve Rixdaler, som skal leveres til Stedets Amtmand, der som jeg haaber, ubesvært paa-tager sig at uddeele dem og at forskaffe Qvittering for Pengenes Annam-melse, samt Vedkommendes Attester om, at disse Folk ved Uddelingen ere i Live. Og ligesom een eller flere af disse fem Folk ved Døden afgaar, skal den eller de afgangnes Deel tilfalde de eller den igienlevende, saa at den, som de andre fire, tilsidst overlever, nyder, saalænge han er i Live, alleene de fulde 125 Rixdaler. Dets til Bekræftelse under min Haand og mit hostrykte Signet. Courtaux den 24. Februar 1775.“

(L S).

v. Plessen.

Saa, da de Herrer Skifte-Commissarier efter bemelte afgangne Kammer Herre Christian Siegfried Pless, Hans Excellence Hr. Geheime Raad og Ober Jægermester Gram og Hr. Etatz Raad Anchersen haver tilbudt at udbetale til denne Afdødes Arvinger en Capital, som aarlig kunde afgive i Rente den ved oven anførte Codicill bestemte Gave af 125 rdlr.; og da de samtlige Arvinger efter den Afdøde ere forenede om, at jeg imodtager Capitalen og aarlig besørger disse 125 rdlr. til vedkommende udbetalt, saa tilstaar jeg hermed at have af forbenævnte Herrer Skifte-Commissarier imodtaget den Capital 3300 Rixdaler, som til $3\frac{3}{4}$ pro Centum beregnet udgjør i Rente aarlig for-bemelte 125 rdlr. hvis Rente jeg forpligter mig til aarlig at uddeele med 125 rdlr., og samme til de i ovenanførte Codicill benævnte Personer og paa den Maade, som samme foreskriver at lade udtælle, og, naar jeg ved Døden afgaaer, bliver mine Sønner een for alle og alle for een pligtige i mit Sted at svare forbenævnte Legatum, indtil alle de Personer ere døde, som i Codicillet benævnes, da jeg forpligter mig og Arvinger til at udbetale denne min Obligations Summa Tre Tusinde Tre Hundrede Rigsdaler til de, som ved Skiftets endelige Afgjørelse og Slutning efter Testator, afgangne Kammer Herre Christian Siegfried Pless, maatte findes at være hans Arvinger og det i samme Forhold, som den Afdødes øvrige Efterladenskab deeles imellem dennem paa, hvorfor det maatte behage de Herrer Skifte Commisarier ved Skiftets endelige Slutning at fastsætte enhver af de concurrerende Arvingers Lod i disse 3300 rd. som da i sin Tid bliver enten dennem eller deres Arvinger udbetalte, naar de i Codicillet benævnte Personer alle ere døde. Til Bekræftelse herom haver jeg denne min Obligation egenhændig underskrevet og forseglet samt med min Laugværgeres Underskrift forsynet.

Kiøbenhavn den 11te Juny 1779.

Som Laugværge A. G. Moltke.

B. v. Plessen
v[euve] de Raben.

Ideen til Fiskerne hentede Ewald, som det ses af Fortalen til Stykket, fra Mallings Fortælling, men han satte sig ogsaa personlig i Forbindelse med de i Gavebrevet nævnte Fiskere, der overværede Førsteforestillingen, blandt hvilke Fiskerpigen Birthe, som optræder under dette Navn i Stykket. Han har benyttet

deres virkelige Navne i sin Personliste: Anders, Svend, Peder og Jens, ligesaa den strandede Skipper Browns Fornavn Thomas. Endnu 1799 levede flere af de nævnte Fiskere i Hornbæk, da den bekendte schweiziske Forfatter C. V. v. Bonstetten, der paa den Tid boede hos sin Veninde Fru Frederikke Brun paa Sophienholm, besøgte dem¹).

I Koncepten til „Fiskerne“ optræder Plessen endog med Navns Nævnelser („Pless“); hans Samtale med Carl blev dog, vistnok efter Carstens' Raad, slettet, ligesaa Omtalen af Familien Plessen, der for de i Danmark den Gang levende Medlemmer, især Christian Ludvig Scheel-Plessen, vel indeholdt en Lovprisning af Slægtens fordums Fortjenester, men tillige en for dem mindre behagelig Hentydning til, at Navnets Glans var blegnet og ialtfald ikke mere lyste for Danmark:

Carl:

Pless lader han sig kalde.

Anders

Den Slægt var altid dannekjær og ædel . . .

(i en anden Renskrift)

Den Slægt, min Søn var altid

Berømt af ædel og høimodig Rundhed.

Nu, ak nu hører jeg den sielden nævne,

Men i min Ungdom var den Danmarks Hæder.

Ewald ændrede, inden Manuskriptet gik i Trykken, Navnet Pless til Odelhjem.

¹) Bonstetten. Neue Schriften 1799, I, 97

Brevvexling mellem Ægteparret Pram og Oluf Christian Olufsen under dennes Udenlandsrejse 1793—96.

Meddelt af H. Ehrencron-Müller.

(fortsat).

Olufsen til Pram*).

d. 19 Janv. 1794 i Göttingen.

Da det forekommer mig at være lidt for længe siden jeg hørte noget fra Din Frue og fra Dig, kiere Pram! saa har jeg for at fordrive mig Tiden grublet ret meget paa, hvad der vel kunde angives som antagelig Grund dertil. Den første Hypothese, jeg bragte til Verden, var denne, at De begge maaskee alt vare i Afrika, og sad under et Palmetræ paa en Tunesisk Særøverudkikklippe og saae efter, hvorledes det midlandske Hav seer ud fra Sydsiden. Vel har denne Mening meget for sig, men der er dog et og andet deri, som ikke duer. Dernæst faldt jeg paa, at Tunisreisen vel ikke var virkelig udført, men kun bestemt, og at Du og Din Kone nu af alle Kræfter arbejdede paa at stemme Instrumenterne for at kunne synge med de barbariske Fugle, de skulde leve blandt. Efter denne Conjectur bliver altsaa den Ubarmhiertighed, hvormed man lader mig gaae her og længes efter Breve, ikke andet end en ulastelig Forberedelse til Barbarisme, og fra denne Side betragtet er der intet at sige derimod; thi om end mit Hjerte vilde yttre det Ønske, at jeg just ikke burde været den første man skulde slaae sig til Barbar paa, saa maa dog min Forstand tilstaae, at netop dette er det fine i Barbariet. Som sagt; Er Tunis Reisen bestemt, saa tier jeg. Men i andet Fald saa lod der sig sige en heel Hoben, som jeg ikke vil sige fordi det er alt for slemt.

Du gjorde en sand Velgierning ved at sende mig Minerva og de lærde Tidender. Dit Vers over Princessen¹⁾ er smukt. Dine historiske Artikler ere virkelig meget vel skrevne. Jeg til-

*) Findes hos Øst 1835. Nr. 48. p. 329 ff. De udeladte Steder har jeg tilføjet efter Originalen. ¹⁾ I Minerva 1793. Oct. p. 65.

staaer, at jeg ikke har kunnet finde hvad det er Ministerne have stødt dem over. I et Nr. af de lærde Tidender fandt jeg hvad jeg vidste i forveien: at Rafn ved Wiborgs Hjælp fik Præmien¹⁾. Jeg har sikkerlig intet imod at hans Plan kan jo gierne være bedre end min, men jeg er kun opbragt over det Lurendrejer Væsen som er saa giængs*).

Min Afhandling kom ind i rette Tiid, Rafns to Maaneder efter, og [Hauch] var dum nok til at sige bestemt, at han vidste der indkom en Afh., som blev den bedste! og det før han havde seet den. Nu Wiborg selv een af Dommerne! Dog maaskee denne Afhandling**) — — maaskee den virkelig er god. Imidlertid er jeg ingen stor Elsker af at lade mig forbløffe. Jeg beder Dig derfor kiere Pram, at Du vil være saa god paa mine Vegne at afhente min Afhandling hos Confer. R. Jacobi⁸⁾, og strax lade den trykke saadan som den er. Vil det ikke være for længe, og finder Du saa for godt, saa kan Du sætte den i

¹⁾ Den bekendte Legatstifter Johan Frederik Classen (f. 1725, † 1792) havde i sit Testamente udsat en Præmie for den bedste Plan til et „Agerdyrkningsacademie for Bondestanden“, og til denne Pris konkurrerede Olufsen, Riegels og Rafn, hvilken sidste altsaa blev den lykkelige Præmietager, (se: C. Nyrop, J. F. Classen, p. 297). *) Her har Originalen efter Ordet giængs: „i Videnskab. Selsk. og som Hauch²⁾ saa dumt og med saa megen Egoisme og Selvrigtighed befordrer. Den fysikalske Classe skulde bedømme Sagen — i slettene, mere ucompetente Dommeres Hænder kunde den aldrig falde. Man tænke sig Hauch, Wiborg³⁾, Bugge⁴⁾, Spengler⁵⁾, Chemnitz⁶⁾, Müller⁷⁾ som Decisorer i dansk Agerdyrkning.“ ²⁾ Den bekendte Hofembedsmand og Fysiker Adam Wilhelm Hauch (f. 1755, † 1838), Medlem af Videnskabernes Selskab siden 1791. ³⁾ Naturhistorikeren Erik Nissen Viborg (f. 1759 † 1822), siden 1791 Medlem af Videnskabernes Selskab. ⁴⁾ Den astronomiske Forfatter, Professor Thomas Bugge (f. 1740, † 1815), siden 1775 Medlem af Videnskabernes Selskab. ⁵⁾ Naturforskeren og Kunstneren Lorenz Spengler, (f. 1720 † 1807), Medlem af Videnskabernes Selskab siden 1778. ⁶⁾ Johan Hieronymus Chemnitz (f. 1730 † 1800), en indvandret Tysker, der paa denne Tid var tysk Sognepræst ved Garnisonskirke; han var en dygtig Konkylolog. Siden 1781 Medlem af Videnskabernes Selskab. ⁷⁾ Kemikeren Frantz Heinrich Müller (f. 1732 † 1820). Medlem af Videnskabernes Selskab fra 1780. **) „hvoraf een deel skal være stiaalet af min, som man havde i to Maaneder til Afbetiening“. ⁸⁾ Christian Frederik Jacobi (f. 1739 † 1810), Højesteretsassessor og Konferentsraad, tillige bekendt som Forfatter for Skuepladsen, i hvis Direktion han havde Sæde 1773—84. 1776 havde han succederet Hjelmsstjerne som Sekretær i Videnskabernes Selskab.

Minerva, men herved har jeg den uundgaaelige Betingelse, at den maae ogsaa aftrykkes separat. Vil Du besørge Correcturen, saa gjør Du mig, som Du selv indseer, en meget væsentlig Tieneste, endskiøndt jeg indseer ogsaa, at det er næsten Synd at belæsse Dig med mere Arbeide end det Du har. Maaskee er der ogsaa hist og her alt for store Bommerter i Stilen. Dem vil Du rette, især erindrer jeg, at der strax paa første Side staaer „den Høide, hvortil vore Kundskaber have optaarnet sig“, dette urigtige Billede beder jeg Du vil gjøre rigtig. Devisen paa Afhandl. er Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli, si patriæ volumus, si nobis vivere cari. Hor.¹⁾ — Paa Titlen sættes blot mit Navn, hverken Professor eller Lærer maa komme til. Med næste Post sender jeg en Forerindring dertil. Vil Du tiene mig i denne Sag, gode Pram? Olufsen.

Just som jeg vilde forsegle dette fik jeg Dit og Din Frues Breve af 11 Jan. Ret inderlig takker jeg derfor. — Skiøndt min Anonymitet med Comedien er forbi, er det dog vel ikke nødvendigt, at Hr. Høst behøver at nævne mig offentlig derfor.

Olufsen til Fru Pram.

Göttingen d. 19 Janv. 1794.

Nu er det ret længe siden De saae noget fra mig, gode Frue Pram. Men De maae troe det er ikke min Skyld. Jeg har mange Gange havt det ret alvorligt i Sinde, og lige saa mange Gange har jeg alvorligt ladet det beroe. Og hvorfor? Fordi jeg er desværre bleven gandske dum, følgelig gandske uskikket til at nærme mig til Dem. Overalt, hvad skal jeg sige Dem? Jeg lever her, som paa et Skib, der seyler rundt om Jorden. Keedsommeligheden er det Hav, jeg seyler paa, og dette Hav er saa utaalelig eet og det samme, at der ikke engang vanker en dygtig Storm, hvori man kunde strande; en Lykke som man dog har paa alle andre Have. Jeg har følgelig slet intet nyt at beskrive, intet behageligt Gammelt at opkoge; jeg er, som sagt, dum, og altsaa ikke heller i Stand til at opfinde

¹⁾ Horats Epistler. Lib. II. 3. v. 28—29.

noget, som det er værdt at sende 90 Mile bort. Men i al min Dumhed har jeg dog ret inderlig længtes efter at skrive Dem til, eller meer bestemt, at have et ret smukt Brev til Dem færdigt. Det har hidtil ikke vildet gaae an, og gaaer ikke engang an i Dag, men jeg vil nu trodse alt for at giøre mit Hierte en Glæde paa min Forstands Bekostning.

Nu skrive vi Gud skee Lov! den 19de, det er at sige, jeg har nu den halve Deel af min Göttingske Skiersild overstaaet, og De kan troe, at ingen Jesuit kan skynde sig rappere op af sit Fegfyr, end jeg skal skynde mig ud af dette lærde Halvhelvede. Naar jeg nu har sølet i Göttingens Bøger i to Maaneder til, saa begynder jeg at giøre mig færdig, og alle Verdens Skatte, alle Tempes Gratier kunde man byde mig for et unødvendigt Ophold af tolv Dage, — jeg giør det ikke. Om jeg end skal leve af mugent Brød og Vand fra Holmens Kanal; om Jomfrue W., Fr. K. og A. B.¹⁾ end blev mit daglige Selskab paa de umage-lige Hannoverske Poster, i Slud og Regn i tre samfulde Uger, saa gaaer jeg dog bort med Glæde.

Naar De læser dette, gode Frue Pram! saa vil De ventelig blive opmærksom. De har vel forestilt Dem min Forfatning maadelig, men det fortvivlede deri, som hine Vilkaar synes at forudsætte, er vel ikke før blevet Dem saa beskueligt. Deres gode Hierte vil beklage mig.

Det smukke Kiøn her er stygt. Der findes rigtig nok en og anden Evadatter her, som ikke har aflagt al Charitisme, men da jeg ikke kiender een eneste af dem uden fra Møder paa Volden, saa tør jeg ikke synderlig tro mine Øine, da der skal mere til end et Møde for at vide, hvormegen Deel en skarp Nordenvind, Carmin for 2 β o. s. v. kan og bør tilregnes af den skønne Ansigtifarve. Saameget veed jeg, at det er her lidt vel stærkt i Brug, at de kiere Koner løbe bort fra deres Mænd, at Demoi-sellerne faae Børn, hvilket kan være godt nok, men der ere dog mange, som finde, at slikt ikke duer. En Præst paa Landet en Miil herfra har to meget deilige Døttre; de fik en Slump Børn,

¹⁾ Hvem de Personer, der betegnes med disse Bogstaver, er, vides ikke.

og løb i disse Dage omsider bort begge to med een eneste Under-officerer. Han giftede sig strax med den ene, og for at berolige det faderlige Hierte, skrev han Papa til, at han nok skulde sørge for, at den anden ogsaa skulde faae en Mand. Dog siger man, at Faderen var saa urimelig, at han ikke vilde være fornøiet dermed. — Undertiden træffer der dog noget ind, hvormed man kan more sig, ifald man bare er noget academisk og burschikosisk stemt. Sidste Nytaars Aften for Ex. vare nogle Hundrede Burscher i Slaabrokker og Nathuer ude i Gaderne hele Natten, slog alle Lygterne i Stykker, slog Vinduer ind, og flere kiønne Ting. I forrige Uge havde et saadant Selskab foretaget sig at fylde Bassinet af et Vandspring paa Torvet med Slagterblokke, og Afvisere, og Lygtestiger, ja, hvilket overgaaer al Roes, de havde med utrolig Umage revet fire og tyve Vandposter, som staae i Gaderne, overende og bragt i det bemelte Bassin. For noget siden brækkede disse lærde Bengler Snedkerlaugets Skildt ned, bar det en Fierdingvei uden for Byen, og slog det op paa en gammel grundmuret Gallie. — Naar man nu betænker, at alt saadant maa skee om Natten, siden man ikke kan forsømme sine Collegier om Dagen, saa forhøier det endnu meer det priselige i disse Bedrifter. — Et Selskab af sex Personer havde for et par Dage siden forsamlet sig i en meget vigtig Hensigt. De satte sig omkring i Stuen, et Lys stod midt paa Bordet, hver af Medlemmerne trak Tobakspiben frem, og det blev paalagt, at ingen maatte røre sig, før man havde saaledes fyldt Værelset med Tobaksrøg, at Lyset gik ud. De triumpherede. Lyset gik virkelig ud, maaskee for ikke længer at see paa disse Narre. —

Ser De, kunde jeg ikke more mig, naar jeg bare gad været over det: Er det ikke min egen Skyld, om jeg kieder mig. —

Forgangen Dag havde jeg den Fornøielse at modtage Minerva og nogle lærde Tidender. Disse Sager mindede mig meget levende om Kiøbenhavn og jeg læste alting med en Begierlighed, som De neppe kan forestille Dem. Jeg tænkte i Førstningen, at De havde lagt et lille Brev med, men efter at have rystet alle Minervas Hefter, efter at have taget hvert Nummer i det ene Hiørne og svinget og rystet det, tænkte jeg om igjen. Recen-

sionen over Gulddaasen havde jeg Aarsag til at være fornøjet med. — Til Hevn for min bemelte Rysten maa De ryste nærværende Stykke Papiir saameget De vil, og jeg er vis paa, at De ikke finder noget taaleligt Brev. Det er dumt tilhobe.

Gode, kiere Fr. Pr.! jeg anbefaler mig nu til Deres Venskab, til det Venskab, som vil glæde mig endog paa hiin Side af det store Forhæng. Jeg kysser Deres smukke lille — ikke venstre, men høire Haand, thi det er den, jeg nu trænger meest til. Næsten begynder jeg at frygte for, at den nu misundelig hæver sig en lille Smule, fordi jeg i hine lykkelige Dage maaskee syntes at holde mig for meget til dens Naboe, og forsømte den. Bed den søde Haand om Forladelse paa mine Vegne.

Olufsen.

Olufsen til Fru Pram.

Göttingen d. 26. Janv. 1794.

Just da jeg vilde forsegle mit sidste Brev, paa det at ingen uden De skulde faae at see hvor dumt det var, modtog jeg Deres to kiere Octavblade, og paa dem saa meget Venskab, saa meget fint og smukt, at jeg ganske sikkert havde skrevet Dem nok et Brev til Svar derpaa, dersom det ikke havde været for sildig. Imidlertid er det mig dog næsten kiert, at jeg har det tilgode i Dag, siden jeg derved har nu atter Anledning til at erkiende, hvor venskabelig De er imod mig. Denne Følelse er altid mit Hierte dyrebar, og naar jeg tilstaaer dette, er det ikke blot Taknemmelighed, men tillige Glæde.

Gode Frue Pram; De skulde ikke skiende for de faae Ord, jeg lod falde om Forglemmelse o. s. v. Jeg forsikkrer Dem, at jeg meget vel veed, at Deres Hierte er just ikke af det meget forglemmende Slags; jeg har desuden een Gang havt den lykkelige Erfaring, at De i det mindste behøver meer end fire Maaneder for at glemme mig. Jeg kunde derfor ikke for Alvor være istand til at tiltroe Dem saadant fælt noget. Men jeg tvivler tillige om, at jeg nogensinde har yttret Mistanke derom. Jeg har ikke meent Dem, jeg kunde ikke mene Dem. De har sandelig været meget god og venskabelig imod mig. Naar jeg tilstaaer, at jeg veed hvor nødig De tage[r] fat paa en Pen, naar

jeg tillige siger Dem, at jeg ret vel indseer, hvor mange Aarsager der undertiden kan give Dem Ulyst til al Skriverie, saa vil De ikke kunne ansee mig for utaknemmelig nok til ikke at ville skiønne paa de Prøver, Deres Venkab giver mig om at jeg mindes af Dem; Nei, gode Veninde! det er vist ikke Dem, jeg først bliver glemt af; jeg frygter ikke derfor; men det er mine andre saakaldte Venner, der tydelig vise, at De give mig en god Dag. Sandt at sige, saa kan det ogsaa være det samme; jeg tænkte [h]eller ikke paa andet end at holde gode Miner med disse Mennesker saalænge jeg kieder mig her; naar jeg først slipper fra Göttingen, tvivler jeg slet ikke paa, at jeg jo skal kunne more mig ret godt uden disse Venners Hielp, og mellem os sagt, jeg skal tilforladelig give dem en god Dag igien, det kan De troe. Da vil jeg ordentlig blive storagtig; jeg vil fornøie mig over min Reise, og jeg vil ikke engang have Breve fra andre end fra Frue Pram, og heller ingen anden skrive til end til hende, den eneste, som nogenlunde stod mig bie i min Göttingske Nød. De andre maa ikke bilde dem ind, at jeg reiser udenlands allene for at indsende dem Rapporter om min Reise, og lade mig more dem, og sørge for mig selv; jeg siger tusend Tak; jeg gjør det ikke.

De skal ret have Tak for den Medlidenhed, De ytrer over min bedrøvelige Juul. Ja, var jeg ikke at beklage. Jeg tænkte, saa snart jeg vaagnede, at række Haanden ud efter Julekage, men —

Jeg veed intet Nyt at fortælle Dem, uden det skulde være dette, at jeg har faaet mig en deilig mørkblaae Kiøle, hvori jeg sandelig er meget smuk. Kun Skade at her ingen Gienstand er, som min Fortryllelse kan virke paa; imidlertid spaserer jeg flittig om i Gaderne deri, for dog at gjøre hvad jeg kan, og i det mindste virke i Løndom. Det er rigtignok lidt grusomt, men jeg kan ikke bare mig.

De to nye Comedier¹⁾, De skriver om, har jeg ikke skrevet. Dog har jeg i denne Tiid alvorlig lagt mit Hoved i Blød for at bringe et Mesterstykke frem. Planen i det hele har jeg ogsaa

¹⁾ „Silkeskoen“ og „Tindaasen“ (se ovenfor p. 223).

færdig, men med Detaillen er jeg ikke kommen videre, og jeg har ikke skrevet et Bogstav endnu. Stykket skal hedde *Rosenkiederne*.¹⁾ Ingredienserne deri skal være en galant Kiøbenhavns Dame, som er gift med en ærlig gammeldags Borgermand i en lille Kiøbstæd; en ægte kiøbenhavnsk Cavaleer, som tillige med Madamen gjør min ærlige Borgermand Fortræd med deres Kiøbenhavns Nykker; en ung Dreng, som gjør slette Vers, og mange flere Herrer og Damer. — Det bliver meget smukt, ifald det bliver bare færdigt, som jeg selv dog tvivler paa. De klager altid over, at De intet Nyt har at fortælle mig. Men gode Frue Pram! De er udentvivl ubillig mod Deres Skiebne. Tillad mig at give Dem Prøve paa, hvor meget Nyt De kunde sige mig. Comedie, Baller, Assemblée, Concerter fraregnede, saa burde jeg dog vide, hvem De besøger, hvem der besøger Dem. Kommer Jomfrue Eydлиз til Dem. Vær saa god at formelde hende min Ærbødighed; jeg kan ret lide hende, naar jeg tænker mig om. Er Lotte glad over, at vor Herre rev Svigersken²⁾ til sig. Jeg meener ja. Det var ikke mere end billigt, at dette Par forærede Dem en Pyramide med en lille Karse-Skov paa. Det kunde jeg ogsaa have gjort i Kierulfs Sted.

Besøger Etatsraad Rothe Dem ofte; el'er komme De der om Søndagen? Befinder han sig godt! Vil De ikke ved Leilighed overbringe ham min Hilsen. Jeg skriver ham til med det første, da jeg har adskillige mineralogiske og andre Nyheder at melde ham. Har Frøken Rothe³⁾ havt Bryllup?

See her, gode Frue Pram! en Prøve paa hvor mange kiønne Bagateller De har at tage til, naar De ret vil glæde mig. Synes De at disse Bagateller er alt for meget Bagateller, saa maa jeg sige Dem, at det aldeles ikke er saa; det er altsammen yderst

¹⁾ Dette Lyøstpiel i 5 Akter udkom først 1803 og opførtes s. A., men henlagdes allerede efter at være spillet 2 Gange. ²⁾ Til hvem Olufsen her sigter, kan ikke oplyses. ³⁾ Anna Rosine Rothe, Tyge Rothes yngste Datter, (f. 1772), holdt 21. Februar 1794 Bryllup med daværende Professor Niels Iversen Schow, der 1792 var bleven udnævnt til Direktør for Prins Christians (senere Christian VIII's) Opdragelse. Senere blev han Professor i forskellige Discipliner ved Universitetet og tillige Professor i Kunsthistorie og Mytologi ved Kunstakademiet. Han døde 1830; hans Hustru var allerede død 1815.

vigtige Ting, det maa De troe. Der er slet ingen Bagateller i Verden; jeg taler deres Sag, maaskee af Partiskhed. —

Farvel, gode Veninde, vær lykkelig. Olufsen.

Pram til Olufsen.

Kiøbenhavn, d. 8. Febr. 1794.

Jeg skammer og ærgrer mig inderlig over, at Du bestandig har grundet Aarsag at klage over at forsømmes af den, som dog havde Aarsag til at troe, at Du tællede ham blandt Dine inderligste Venner, da jeg saa godt som aldrig skriver Dig til. Kunde jeg anføre noget til Undskyldning derfor, saa — dog hvad kan tiene til Undskyldning for ikke at anvende paa sine kiæreste og fortroligste Venner en halv høyt en heel Time om Ugen, eller engang hver anden Uge?

Af Mangel paa bedre Undskyldning vil jeg fortælle Dig en, der i ingen Henseende er god; det er, at jeg — især siden Nytaar — lever et ulyksaligere Liv en (sic!) nogensinde. — Min Kones Helbred er som i de første Tider, Du kiendte hende, eller før, og bliver fra Vintrens Begyndelse stedse slettere. Hendes Asthma og med den hendes Vrantenhed og Uomgiængelighed, eller Utaalnelighed til at omgaaes, tager hver Dag til. Jeg har holdt Ørene stive saa længe jeg har kunnet; men min Taalmodighed, som omsider er opbrugt til sidste Krumme, hielper mig nu ikke meere til at udholde, ja end ikke til at reparere, hvad der daglig ødelægges ved disse Storme af det, der skulde gjøre Livet taaleligt. Jeg er hende forhadet; hun afskyer mig som et nederdrægtigt Afskum af al Lumpenhed og enhver Indvending mod Passeligheden af deslige eller andre Ærenavne ansees som nyt Beviis paa, at jeg fortiener dem.

Taus, sukkende, bitter og vredagtig i de blideste Øyeblikke, hader hun alt Selskab, al Menniskeomgang, er alle Mennsker, Dig maaskee eene undtagen, fiendsk, eller hun foragter dem. Vi see, siden Lottes Bryllup, næsten aldrig den Familie; Commandeurens er det uigenkaldeligen ude med; skiøndt vi komme der hver anden Søndag; til Rothes har hun i Vinter ikke været. Jomfru Monrad lader det som ækler hende, og Jomf. Eidlitz og jeg ere øyensynligen for gode Venner. Hun har siden Din Af-

reise seet hver af dem een eller to Gange. Bergsøe kommer her saa godt som ikke meere; Swartz har været her to Gange siden han kom, og han er endnu stedse en af dem, hun mindst detesterer. Vi spillede Cabale, og Perial¹⁾ med hinanden, naar vi vare sammen, men vovede jeg at tale noget, hvad det var, som kunde lede til en Samtale, saa var Svaret, om der kom noget, en Bitterhed, som avlede flere, og som, naar jeg havde forgæves stræbt i nogle Timer eller nogle Dage at tilbetle mig Fred eller taus Neutralitet, blev til et formeligt Skiænderie. Et saadant fortsattes Dage og Uger, saalænge til hun trættet modtog en krybende Ansøgning om Stilstand, og efter endnu en Salve af det grove Skyts fornyede den paa slig Maade afbrudte Taushed. — Jeg for min Deel omgaaes ikke længer med noget Menniske, uden med de Mæglerdrænge, som komme efter Passe; for Resten er jeg uophørlig paa mit Kammer. Til Scheeles²⁾, som i Vinter begyndte med fornyet Indstændighed at drive paa at have min daglige Omgang, kommer jeg siden November ikke uden naar jeg ved formelige Invitationer nødes dertil; thi ogsaa denne Omgang mishager hende. Til den Yderlighed, hvori Forfatningen nu befinder sig, er det gaet i et Par Maaneder gradviis nedad, indtil det nu er værre end nogensinde. Jeg har — ved Gud! af ingen anden Aarsag, end fordi enhver anden Maade, saavidt jeg har indseet Mueligheden dertil, er forsøgt med yderst Vanheld, nu begyndt med at leve ganske for mig selv under Stor-

¹⁾ Perial er et Slags Kortspil. Navnet er fordrejet af det franske Impérial. Reglerne for dette Spil, som det vilde blive for vidtløftigt her at gøre Rede for, findes i de samtidige Spillebøger. Ved min Kollega, Biblioteksassistent C. S. Petersens Velvilje er jeg bleven gjort bekendt med følgende Passus i et udateret, utrykt Brev fra Rask til P. E. Müller (Abrahamske Autografsaml. st. Kgl. Bibl.), som passende kunde anføres her: „Impérial er et Kortspil, hvor den siges at have Impérial, som har 4 Kort af et Slags, især de 4 fornemste (Esserne); derfra er Talemaaden overført til den, som føler sig lykkelig, eller som man siger er salig ☺ drukken, og synes at savne ingen Ting. Man burde altsaa egentlig sige han har Impérial og ikke han har en Perial.“ Navnet findes flere Steder i den samtidige Literatur, bl. a. hos Pram i dennes „Digteriske Arbejder“ I. p. 413. ²⁾ Statsminister Jørgen Erik Skeel (f. 1737 † 1795), der var Pram en god Beskytter og Ven, hvorfor denne ogsaa ved Skeels Død fejrede hans Minde ved en Tale i Selskabet for Efterslægten, hvorom mere nedenfor. (Trykt i Minerva 1795. Marts. p. 302).

mene. Det er ikke fiorten Dage siden jeg hendrev fem Dage paa mit Kammer, og blev der liggende om Natten paa Gulvet. Hun har siden skaffet mig min Feldtsæng. — Nu i tre Dage er det det samme. Jeg spiser her, ligger her oppe, og al Communication er afbrudt. Kun fortæller mig Rikkens¹⁾ Ansigt om det vedvarende Uveir dernede. Hun, stakkels Pige, fortæres af Sorg og Svindsot. —

Du seer heraf min Forfatning, og fatter, at den er ikke blid. Læg hertil, at dens ydre, udenhuuslige, Side er intet mindre end fornøvelig: at jeg seer mig sandsynligen fordømt til det evige Skriverkarlsarbeid med Com. Collegium og Pensionsdirectionen; at jeg vel i Aar har Udsigt til Udkomme, men — til Sult, saasnart Freden sluttes; at Advarsler fra samtlige Ministerio have gjort mig det til Nødvendighed at opgive Minerva; at jeg har gjort det, og Rahbek modtaget den²⁾, (uden at værdige mig et Øyeblikks Samtale), altsaa uden at jeg har Rimelighed for at supplere i paakommende Fald, som hidtil ved privat Flids Frugt, hvad jeg ved Frugten af Embedsflid mangler til Udkomme; at jeg i Følge hidtil førte Vandel lever som den formeligste Skielm eller Misdæder, udelukt fra al menneskelig Omgang end sige Venskabs-Interesse, trøstende Giæstfrihed o. dl., men afskyet af alle, afskyet saa meget meere, som den Kone, der respuerer mig, og for hvis Skyld jeg lever i denne Forfatning, af mig selv er canoniseret, er udraabt for det Vidunder af al Quinde-Ypperlighed, som kun en Helvedcharacter ikke skulde finde selv Helvede et Paradis med.

Jeg blev ikke Consul i Tunis. Min Gemalinde havde givet mig sin Approbation til at søge det. Jeg troede, dette er, haabede, at Reise, let Clima, rundeligt Udkomme, Tilnærmelsen, Nødvendigheden af Omgang med forskiellige, og med Mennsker, som havde mere Levendhed og mere Politesse end Mængden af dem, vi her kunne see, skulde gjort vort fælles Liv bedre. Hun lod mig forstaae, at hun nødigen vilde gaae til Tunis, og uden at tage min Ansøgning tilbage, magede jeg, at den ikke gjorde

¹⁾ Prams Tjenestepige. ²⁾ jfr. Rahbeks Erindringer IV. p. 247 ff. I Brevet staar: dem i Stedet for: den.

mig til Consul i Tunis. Sandsynligen har jeg derved giort, at jeg aldrig gjør noget Skridt fremad fra de 400 rdr., jeg har.

Jeg har ei blot tænkt paa, men handlet om, at see at erhverve mig noget af den store Fortieneste, jeg nu mangler, den at have reist. Jeg har talt med Gr. Schimmelmänn¹⁾ om at lade mig reise til Norge, om intet andet Steds hen. Commerce Collegium har om Norge ikke meere Localkundskab end om Ladronøerne. Det befatter sig ikke heller det mindste med Norge. Af de 25000 rdr., som aarlig udgiøre Commercefonden, gaaer ingen Skilling til Norge; det har heller ikke meere Correspondence med Norge end med Kamschatka. —

Det lader som Grevnen nok vilde jeg reiste til Norge, og at man dertil skaffer mig maaskee et Hundrede Rigsdaler, eller To — Godt! men — hvad skal jeg nu i Norge? Hvormed retfærdiggjør jeg denne Sendelse? Jeg skal selv opsætte en Instrux for mig; men hvad skal jeg lade dem befale mig at undersøge? Indsluttet i mit Kammer, udelukt fra alt, hvad der hedder practisk Statsvæsen — da jeg for 8 Aar siden forgiæves har bedet om blot en Auscultantstoel i Collegio — veed jeg slet ikke, hvad Kundskaber man kan benytte, og savne, ej heller er jeg Mennisket, som skal kunne indhente dem. Altsaa et Project i Luftten — og i Luftten det eeneste Project, jeg kunde drive til Virkelighed, for at skaffe en Forandring i mine Kaar.

Med Minerva har jeg opgivet 600 rd. Indkomst. Vedbliver Krigen, saa har jeg alligevel i Aar 12—1600 rdr., hvis ikke har jeg 4—600 rdr.; og eengang maa dog Kong Pitt²⁾ giøre Fred. — Jeg har tænkt paa 100000 Ting. Jeg vil antage Drænge, og være Skolemester. Kan jeg det? — Hvad skal jeg lære dem? Jeg vil tage Attestats og blive Præst; men Hebraisk kan jeg ikke, og kan ikke lære det i eet Aar. — Jeg vil tage Juridicum og blive Procurator; men jeg er skindfattig, og hvem betroer mig da Sager. — Jeg vil være Landmaaler — Godt — dette finder jeg i det mindste det mindst ravgalne. — Dit Raad, gode Oluf-

¹⁾ Heinrich Ernst Schimmelmänn (f. 1747 † 1831), den bekendte Statsminister. ²⁾ Den almægtige engelske Statsmand William Pitt den yngre (f. 1759 † 1806).

sen! og fornemmelig Din Mægling hos min Kone, at hun har den Naade for mig at forskyde mig;¹⁾ thi Foreening til andet end at kappes om at pine hinanden til Døde, er der for os ikke at tænke paa. Tilgiv, at jeg har underholdt Dig saa umaneerlig meget med mig selv, især da denne Underholdning er saa lidt underholdende.

I Følge Din sidste Opgave, som jeg fik i Gaar otte Dage har jeg to Gange været hos Jacobi — tiere har jeg ikke havt Tid — for at faae Afhandlingen, men endnu ikke faaet den. Jeg skal lade den trykke og besørge Correcturen det beste jeg kan. Jeg troer nok der er Luxerie i Spillet med Præmieringen. Kun kiender jeg Hauch for en ærlig Mand, og veed, at han næppe staaer sig med Viborg saaledes, at han kan have Deel i Luxeriet. Det er Ret, at Du lader Tingen trykke; men om Du skulde sætte Dit Navn paa Titelbladet, er jeg ikke, synes mig, vis paa, at jeg bør raade Dig. Er det ikke nok, at det ingen Hemmelighed bliver? Hvorfor Navnet? Er der ikke en uformøden Trodsen deri? Lægger Du Dig ikke uden Fornødenhed ud med Folk derved? — Som sagt, jeg lader Tingen trykke, Dit Navn med, om Du ingen nærmere Ordre giver mig, men der bliver formodentlig Tid til at Du nærmere kan tilkiendegive mig Din Beslutning, inden den kan blive færdig fra Pressen, skjøndt jeg ikke veed hvor stor den er.

Jeg skal nu vinde den norske Præmie; men det nu bliver nok ikke, førend ad Aare, uagtet Dommen skulde falde en Maaned efter Indsendelsen, men Khr. Anker²⁾ er nu her, han reiser herfra i Martii, og skal da først heele Sverrig rundt, til Sala, Stockholm, Upsal, Gefle, Fahlun etc., saa til Røraas og hiem; og før han kommer hiem bliver der ingen Dom — desuden — nu har man alle Stykkerne i saa lang Tid — desuden hvor nær burde min være Præmien, desuden, desuden — —

Jeg har unter den obwaltenden Umstånden ikke læst Dine

¹⁾ Et stærkt men raat Udtryk om, hvad Pram i Nødsfald vilde gøre for at faa Tamperretsarsag til Skilsmisse, er her udeladt, tilmed da det sikkert er halvt spøgende. ²⁾ Den bekendte norske Rigmand Bernt Anker (f. 1746 † 1805), der ganske særlig havde virket for Planen om et norsk Universitet.

Breve til min Kone — som jeg aldrig læser hendes Breve endog de aabne — men veed følgelig ikke, hvorledes Du lever. Du leve vel, saa vel som jeg skidt. Pram.

[Paa alle Kanter af Brevet er tilføjet:]

Vil Du skrive noget til mig, som helst blev ulæst af somme, saa lad en Tydsker, hvoraf der i Göttingen ingen Mangel kan være, skrive uden paa, og forsegle det med sit Segl.

At Prof. Olsen i Sorøe blev Consul i Tunis, veed Du af Aviserne, hvis ej, vide Du det herved.

Vi havde i Forgaars igien et Oprør i Staden. Holmens Tømmermænd bleve vrede, fordi man havde arresteret en af deres Kammerater. Man lod en halv Snes Gardere ride op over Holmens Broe og dermed var det forbi.¹⁾ — Har ingen fortalt Dig om det Oprør her var i Anledning af at de franske Kiøbmænd her er vilde giøre et Bal pour celebrer la reprise de Toulon?²⁾ Det er en rar Historie. Den engelske Minister, en Highwayman, som Kong Pit har sendt herover, der hedder Hailes³⁾, havde kiøbt nogle af vore Matroser til at slaae Vinduerne ind til Rauchs,⁴⁾ hvor Ballet skulde staae. Man havde buden en heel Deel Folk ved Billetter, der vare trykte, men kiønt forseglede, og altsaa dog vel ikke offentlige Documenter. Politimesteren⁵⁾ forbød Tin-

¹⁾ Holmens Tømmermænd, der havde gjort Førdring paa højere Løn (formodentlig var i den Anledning en af dem bleven arresteret), samlede sig en Aften ved Holmens Bro, da de kgl. Herskaber skulde køre til Teatret; de vendte derfor strax tilbage til Slottet og kom ikke i Teatret; flere af Urostifterne blev arresteret (jfr. Hist. Tidsskr. 4. R. IV. p. 250). ²⁾ Toulon, der 1792 var bleven erobret af Englænderne, var 19. Dec. 1793 taget tilbage af Konventets Tropper. I den Anledning vilde de herboende Franske give en Fest, men Politimesteren forbød dens Afholdelse (jfr. Rahbeks Erindringer IV. p. 258). Fremstillingen der stemmer dog ikke helt overens med Prams. ³⁾ Som bekendt havde denne senere paa Aaret et Sammenstød med P. A. Heiberg, hvorom mere nedenfor. Hailes synes efter Rahbeks Redegørelse at have spillet Spion ved denne Lejlighed, thi „den mig da personlig ubekjendte Diplomat“, som han omtaler, maa sikkert være Hailes. ⁴⁾ Raue eller Rau, ikke Rauch, som Pram skriver, var Indehaver af det daværende Hotel d'Angleterre, Hjørnet af Vingaardsstræde og Reverentsgade. ⁵⁾ Johan Thomas Flindt (f. 1740 † 1805), der siden 1788 var Politimester i København. De senere paa Aaret forefaldne Uroligheder indenfor Tømmerlavet (se: Nyrop, Kbh.s Tømmerlav p. 165) gav forøvrigt Anledning til, at han endnu samme Aar tog sin Afsked.

gen solennement. Jeg har derfor bedet min Kone ikke give mig Boeff à la Mode eller Salat, siden det er franske Retter, og det kunde stikke Politimesteren eller Hoffet ved ham, at sende hen og lade mig forbyde, at æde sliq democratisk Mad. Du seer deraf, at det var høy Tid at holde inde med Minerva.

Olufsen til Pram.*)

Göttingen, d. 16. Febr. 1794.

I Gaar fik jeg Dit Brev, gode Pram! og jeg skriver Dig til i Dag, mere for at sige Dig, hvormeget det har bedrøvet mig end for at give Dig enten Trøst eller Raad; hvilket jeg ikke kan. Er det fuldkommen rigtigt at Du selv var Aarsag i, at Du ikke kom til Tunis, da synes mig det var høist uoverlagt. Hvorfor gik Du ikke derhen; Vilde Din Kone ikke, eller ikke gierne følge med, saa vilde hun have kunnet leve bedre i Kiøbenhavn og Du i Tunis, end I nu leve. Denne Art af Skilsmisse forekommer mig som en af de største Lyksaligheder, Du eller hun kunde ønske; og som Du ikke let vil kunde finde Udsigt til igjen. — Jeg synes ogsaa, at Din Beslutning at opgive Minerva ikke heller var gandske nødvendig; Du kunde jo blot have ladet den stødende historiske Artikel været ude; Herved, vil Du sige, havde Du tabt Dine Abonnenter. Ikke dem alle. Maaskee Du havde tabt et Par hundrede Rigsdaler aarligen; men man taber hellere 200 Rdlr. end 600 Rdlr. Jeg synes Du har derved uden Nødvendighed berøvet Dig den største Deel af Dine Indtægter, giort Din Forfatning endnu mere precair, og jeg er overbeviist om, at Ængstelighed derover er tildeels Skyld i Din Kones Stemning. Imidlertid er Sagen dog i Grunden ikke saa overmaade farlig. Egentlig var Minerva-Indtægten da ogsaa usikker; den beroede jo tildeels paa Din private Flid, Dit Helbred og flere Omstændigheder. Skulde Din Skiebne endog have fordømt Dig til urokket at blive staaende til Pæls ved de visse aarlige 400 Rdlr., saa kan Du, synes mig let, uden Minervas Hielp, bringe de manglende 600 Rdlr. tilveje, især da Du herefter vil gandske kunne disponere Dine Fritimer. Saaledes har Du i et Par Aar den Ud-

*) Brevet findes hos Øst 1835. Nr. 73 p 337 ff., Originalen har jeg ikke haft Adgang til.

sigt, som en Samling af Dine Arbeider kan give Dig; at frembringe een, eller halvanden Comedie om Aaret, eller tre Comedier i to Aar vil ikke være Dig saa saare vanskelig, og dette vil bringe Dine Indtægter igien i den fornødne Ligevægt. — Jeg finder altsaa, som Du seer, ikke Din Forfatning meget værre end før. Om det er ubehageligt at skyldte sin private Flid alt, efter at man har i femten sexten Aar som Slave dreiet eet af Statens Hiul omkring, er en anden Betragtning; ligesaa om der kunde aabne sig en rimelig Udsigt til at blive bedre lønnet ved at hensesættes til et lettere Hiul. Vil Du ikke være Professor ved det norske Academie. Cameralvidenskaberne ere saare lette at sætte sig fast i, og hvem skulde gjøre Dig Professuren deri stridig? Dit Project at reise i Norge synes jeg fra alle Sider godt om. Men lad det kun ikke blive derved. Det har alt for mange Fordele og for faa Hindringer til at kaste bort. Hvor Du skal faa Penge fra? — Du behøver 400 Rdl. til at reise der i fem Maaneder. Hvad Commercefondet, og Fondet ad usus publicos ikke vil bidrage, skal Du laane, om det saa bliver paa 20 forskellige Steder, og Du skal betale Laanet med Indtægterne af Din Reisebeskrivelse. Hvad Du skal undersøge paa denne Reise? — alt hvad Du kan. Mineralogien og Bjergværkerne undtagne, hvorom endog en kyndig Reisende ikke vilde finde meget nyt at sige, saa vil Du ikke møde meget deroppe, som ligger uden for Din Omkreds. Du skal give os en pittoresk Reise, samle historiske Data, søge at bestemme den norske Almues Character, og Norges Individualitet. Hvilket Paaskud til Reisen? — Reisen selv. Der er intet naturligere for en Nordmand end at reise til Norge. Det er en Grille at det vilde see ud som en Art af Skilsmisse.

Du spørger, hvorledes jeg lever. Gandske eensomt. Paa Lichtenberg nær seer jeg næsten ingen. Forresten arbeider jeg paa at gjøre min Almuephysik¹⁾ om. Jeg læser en skrækkelig Mængde Bøger, gjør Excerpter og studerer flittig Chemie. Jeg

¹⁾ Muligvis hans Oversættelse af Erxlebens Begyndelses-Grunde til Naturlæren, der udkom 1790, men som rigtignok ikke opnaaede nogen anden Udgave — eller muligvis et paatænkt Arbejde, der aldrig udkom (se: Brev af 28/4, 1794).

opløser og præcipiterer, destillerer, sublimerer, og venter med inderlig Længsel April Maaned for at reise herfra.

Endskiøndt jeg oprigtig sagt ikke seer hvad Trods der er i, at jeg satte mit Navn paa Planen, saa kan det vel være muligt alligevel, at andre kunde være af Din Mening. Altsaa lad Navnet være borte. Men jeg beder da, at følgende Forerindring maa blive anbragt. „Dette Forsøg til en Plan for det Classenske Agerdyrkningsseminarium blev indleveret til det Kongelige Videnskaberne Selskab i Anledning af dettes bekendtgjorte Opgave. Endskiøndt det ikke vandt sammes Bifald, har Forfatteren dog troet, at baade dets Fortrin og dets Mangler kunne veilede til noget Bedre. Og da dette Institut sikkerligen interesserer den oekonomiske Deel af Publicum, kunde Forfatteren saa meget mindre tvivle om sin Pligt, at fremlægge sit Forslag til alle kyndige Landmænds Bedømmelse.“ — Lad nu Piecen snart trykke, og giv Rewentlow,¹⁾ Colbjørnsen,²⁾ Classen, Malling, Rothe, og mig Exemplarer. — Kiender Du „Sammlung nützlicher Reisebeschr. u. Aufsätze aus d. dän. Minerva gewählt?“³⁾ — Din Theaterartikel 1791⁴⁾ er ogsaa oversat der, samt Din Afhandl. om Maleri, Smag og Luxe. I hiin findes blandt andre Skønheder Komedietitlen: den virkelig Vise fortydsket: das wahre Lied, og: Holbergs Arv, Holbergs Erbe. —

Hermed Farvel, gode Pram. Jeg veed næsten ikke, hvilken Gud eller Genius jeg skal anbefale Dig til, undtagen Venskabets Genius, i det mindste skal Du hos ham ikke have noget at klage, for saa vidt jeg maa raade. Olufsen.

Pram til Olufsen.

Kiøbenhavn d. 18. Febr. 1794.

Broder.

Omsider har jeg i Gaar faaet fra Jacobi Din Piece. Siden han er Høyesterets Assessor, er han ingen Formiddag at faae

¹⁾ Den bekendte Bondeven Grev Christian Ditlev Frederik Rewentlow (f. 1748 † 1827). ²⁾ Daværende Generalprokurør Chr. Colbjørnsen (f. 1749 † 1814), hvis varme Interesse for Landboreformerne er velkendt. ³⁾ Oversættelsen var besørget, dog uden Angivelse deraf, ved den kgl. danske Kancellisekretær Johan Friedrich Schütze i Altona; den udkom 1792. ⁴⁾ Under Titlen: C. Pram, Vom Dänischen Theater (p. 292 ff.).

fat uden Søndagens. Jeg havde vel for meere end fiorten Dage talt med ham, og faaet Løfte, at han skulde sende mig den; jeg har og siden et Par Gange været hos ham, men uden at finde ham og følgelig uden at faae Tingen. Jeg regner ikke, at jeg har sendt Bud til ham, thi Hr. Niels¹⁾ har formodentligen ikke havt Tid til at forrette Ærendet, saalidt som noget andet Ærende, da han har været meget sysselsat med at bortspille alle sine som og en Deel af mine Sager, hvorfor jeg endelig i Onsdags har maattet jagè ham paa Dørren. — Siden nu Manuscriptet kun udgjør ca. 2½ à 3 Ark, saa kunde jeg vel i en Snup faae det trykt; men Gud veed, om det er viist eller galt — jeg troer jeg troer (sic!) jeg opsætter det, til jeg faaer Brev fra Dig til Svar paa dette. — Jacobi nemlig meldte mig Vid. Selskabets Beslutning, at bede om Forfatterens Tilladelse til at lade trykke tilligemed den kronede Afhandling baade Din. og en tredie, paa Tydsk, hvilke tre certerede med hinanden om Prisen. Selskabet fandt nemlig, at den kronede²⁾ havde best behandlet Spørgsmaalet: *hvad skal der læres!* Du best det: hvordan skal der læres? — Tydskeren³⁾ derimod skal med uomstødelige Grunde have beviist, at et Underviisnings Institut for Bønderdrænge var Daarekisterie. Alle tre havde skrevet fortreffeligen, og Du især med megen vel anvendt Localkundskab. — Det forekommer mig, at naar Videnskabernes Selskab vil lade Tingene trykke altsaa naturligviis saaledes, som de ere indkomne, ja ej engang kunne nægte Dig nogle Pudsninger i det mindste paa Stil og sligt, saa vilde derved Hovedaarsagen, hvorfor Du vilde lade den særskilt og forud trykke, falde bort. — Jeg veed ikke: Tui esto arbitrii. Jeg raadspørger i Morgen Dine Venner Wadum⁴⁾ og Wendelboe, hvad Din Mening er; og maaskee da Stykket er trykt, førend Dit yderligere Svar indløber, allerede i Følge Din engang givne Ordre. Jeg havde ellers ventet et Brev fra Jacobi, hvori han vil skrivtlig sige Dig, eller mig paa Dine Vegne, hvad jeg her

¹⁾ Formodentlig en Karl, der har gaaet til Haande i Huset. ²⁾ Som ovenfor nævnt af C. G. Rafn. ³⁾ Hvem denne var, vides ikke. ⁴⁾ Jens Wadum (f. 1746 † 1804), Kommitteret i Rentekammeret, var en god Ven af baade Pram og Rahbek, hvilken sidste ret ofte omtaler ham i sine Erindringer.

mundtlig har meldt Dig fra ham; jeg havde ventet det til i Aften, for at sende Dig det; men det er endnu ikke kommet. Jeg har ikke læst Dit Værk, ikke det mindste deraf, thi jeg har været dertil alt for sysselsat, siden jeg i Gaar fik det; men jeg har allerede forud det derimod, at det er saa fordømt tyndt. Hvad F. kan man skrive paa 2½ Ark. Jeg har jo om Norges Academie ikke kunnet sige tyvende Deelen af hvad jeg vilde sige, og det var et Alphabeth.

Jeg har nu, synes mig, længe ikke haft Brev fra Dig; hvorfra kommer det? Derfra at jeg intet skriver — eller skriver kort og galt? — Den Undskyldning duer ikke. Jeg lever, som Du veed, kun kort og galt: kort, thi det meste af min Tid lever jeg ikke: galt, det er min Skiæbnes Skyld. Nu er denne Frue (Fortuna) paa nogle Dage skikkelig igien, og jeg er gal af Glæde over hende; nys var hun en Laptaske og jeg var gal af Ærgrelse. Apropos: Du maa endelig skrive Fru Lange til. Det var i Fredags hendes Geburtsdag. Der var et Bal paa 50 Personer eller meere, vi dansede til Kl. 6½ om Morgenen, taledes om Dig og drak Din Skaal og beklagede, at Du laae der og glemte Dine Venner. Du maa ikke glemme Venskabet for hende, thi hun fortjener at erindres med Venskab. Hun besøgte og spiste hos min Kone i Aftes. — Reg. Q. M. Sommer¹⁾ var der og bad Dig hilse, saa Brigadeer Halling²⁾ og hans skieve men tækkelige Datter — Windeboes³⁾ o. fl. Alle hilse.

Naar jeg faaer Tid, skriver jeg Dig til for at melde Dig, om jeg til Sommer c. à. d. i April skal gjøre en Oeconomie og Commerzreise til Norge, for Kongens Diætpenge. Jeg vilde da, at Du opgav mig, hvorledes man skal gjøre en saadan Reise,

¹⁾ Regimentskvartermester Sommer, muligvis den senere Major C. Friedrich Ernst v. Sommer (f. 1749 † 1820). ²⁾ Den bekendte Godsejer William Halling (f. 1744 † 1796), der efter en eventyrlig og endnu ikke helt oplyst Udenlandsfærd var vendt tilbage til sit Fædreland og havde faaet Karakter af Brigader. Han erhvervede sig 1776 Dronninglund med Dronninggaard i Vendsyssel og fik Generalmajors Rang, ligesom han 1783 blev optaget i Adelen. Om hans vilde og excentriske Færd gaar der adskillige Fortællinger (se: Hvass, Personer og Familier af Navnet Hvas. V.). Hans Datter Vilhelmine Christine var født ^{26/2}, 1775 i hans Ægteskab med Christine Linde Hvas de Lindenpalm. ³⁾ Mon Wendelboes?

hvad man skal spørge om, hvad man skal indberette til Collegium — hvad kortsagt der er at iagttage.

Du kunde sende mig Beskrivelsen over den Reise, Du gjorde¹⁾; det blev da noget at sende Collegium, langt bedre end de dumme Rapporter, jeg kan give, ikke at tale om, at Din Reise da kom til Nytte, og jeg sparede en Umag, som dog ikke blev meget værd. — God Nat. — Min Kone hilser Dig venligst.

Pram.

Olufsen til Pram*).

Göttingen d. 28. Febr. 1794.

Efter hvad Du fortæller mig om Videnskabs-Selskabets Arctighed med at ville lade min Piese trykke, bør jeg, saavidt jeg indseer, ikke have noget imod, at dette ærede Selskab fører sig saa tosset op som det behager. Det er noget splinternyt, at et Videnskabsselskab bag efter finder en Afhandling god, og vil lade den trykke, naar det i Forveien ikke fandt den værdig til Accessit, eller nogen synderlig fordeelagtig Anmeldelse. Imidlertid er alt hvad jeg har at sige derom følgende. Forlanger Selskabet Piesen, saa vær saa god at udlevere den. Men skeer dette ikke skriftlig saa betids, at Du i andet Fald kunde faae den besørget til Trykken, inden Du reiser til Norge, eller, har Du virkelig allerede begyndt paa at lade den trykke, saa, i første Tilfælde: tryk, og i sidste: tryk væk, uden Navnet, men med den lille Forerindring, jeg har sendt Dig. Forandringer og Forbedringer har jeg i begge Tilfælde ikke at tilføie. Vil Du hist og her rette Stilen, saa skal Du have Tak.

Hvad Du skriver om at reise til Norge, er vel kun Spøg; i det mindste er det sikkerligt Spøg at jeg skulde give Dig nogle Anviisninger til denne Reise. Saa længe denne altsaa forbliver Spøg, anviser jeg naturligviis ikke for Alvor. Skulde derimod Reisen blive Alvor, som jeg ønsker, da den vilde være moersom

¹⁾ 1790 havde Olufsen foretaget en „naturhistorisk“ Rejse i Norge (jfr. senere Brev af ⁸⁰/₆ 1795). *) findes hos Øst 1835, Nr. 44, p. 345 ff.; paa Originalen i Bøllings Brevsamling er med Blyant skrevet: „formodentlig til Pram“, hvilket dog ikke kan være Tvivl underkastet, da han tiltales ved Navn (p. 312); forøvrigt fremgaar det ogsaa af Brevets Indhold.

og gavnlig for Dig selv og andre, saa vil jeg for Spøg meddele Dig noget af den Plan, jeg havde udkastet til nok en Reise giennem dette yderlig interessante Land.

Forresten er det fortrædeligt, at denne Vinters Hændelser ikke indtraf forrige Vinter. Havde Kronprindsen¹⁾ da behaget at indjage Dig Skræk, saa kunde jeg smukt have blevet Fuldmægtig hos Frue Minerva, hvorved jeg havde været beder tient end med at være Plovprofessor; jeg havde da beholdt min Frihed, jeg kunde reist med Dig til Norge; kort jeg havde været langt lykkeligere end nu, om ikke i andres saa dog i min egen Overbeviisning, efter hvilken Frihed, eller rettere Selvraadighed, samt Leddiggang, naar jeg intet gider bestille, og overdreven Flittighed, naar jeg kommer i det Hjørne, samt den meest uindskrænkede Brug af min Locomotivitas²⁾ ere de Hovedingredienser, hvoraf mit lykkelige Liv maae sammenrøres. Spørg Rahbek, om han ikke vil give mig Minerva for mit Professorat. Sig ham, at det er langt nyttigere at giøde til Sæd med Møg end til Lyksalighed med Leveregler; sikkrere at saae Korn end at udstrøe Moraler, og at Brød, som man selv har frembragt, er uendelig mere værd end en god Comedie, en anden har skrevet. Jeg haaber, han lader sig overtale, og jeg vil da sætte mig paa en Vogn og køre lige hiem. Hvad skal jeg her. Jeg har læst et par hundrede Bøger, og indsamlet mange kionne Kundskaber, men jeg har glemt ligesaa mange. Mit Hoved bør lignes ved et Værelse, hvori der kan rummes en Hob Møbler; vil jeg sætte flere derind, saa maa de forrige bort. Hos mig maae en Trop Kundskaber afløse den anden, som een Flok Soldater den anden paa en Hovedvagt. Jeg lider ikke dette militaire Billede.

Nu nærmer sig da Gud være lovet Foraaret, og gjør Ende paa disse Afløsninger. Nu skal jeg da i Midten af April begynde at reise; og min Tuur gaaer nu ad Franken, Bayern og Swaben, samt tilbage langs med Rhinstrømmens høire og venstre Side, til Nederlandene, Vestphalen, og Holland, hvorfra jeg gaaer i November til Engelland. Jeg farer altsaa fra en Stad til en

¹⁾ Dette Ord er udeladt hos Øst. ²⁾ Bevægelighed. Øst har Cocomotivitas [!].

anden, og hvor jeg paa begge Sider af Veien kan opsørge en god Landmand, en nye Plov, et Stutterie, Hollænderie, Schæfferie, Svinerie o. s. v., saa kaster jeg af. Paa et Landkort vil altsaa min Reiseroute see ud snart som Jupiters, eller rettere, Malernes Lynstraaler, snart som en fuld Matroses fuskende Efterabelse af Hogarths Skønhedslinie. Fra Engelland gaaer jeg giennem Frankerig, Schweiz, til Østerig, Böhmen, Schlesien, Obersachsen, eller i Mangel af sikker Giennemgang i Frankerig, giennem Vestphalen til Böhmen, Schlesien, Obersachsen. For at være ret lykkelig paa denne Reise udfordres foruden Sundhed, to Arter af Følelser; nemlig Følelse af alle de Behageligheder, saadan en Reise kan og bør give, og dernæst Følelsen af, at man har Penge nok til at reise med. Af hiin har jeg et saa tilstrækkeligt Forraad, at om Reisen end gik til Apalacherne¹⁾, eller til een af de Oasis, der efter Strabo, som jeg for Resten ikke har læst, skal svømme i de afrikanske Sandhave, saa vilde den sikkerligt holde ud. Den anden Følelse derimod synes at ville sætte sig paa Bagbenene, og jeg maae fortælle Dig Sammenhængen dermed fordi Du, uden at anvende en eneste Skilling, kan bidrage noget til at rette den. Blandt andre Ting, som jeg inden min Afreise fra Kiøbenhavn begreb, var ogsaa denne, at jeg neppe vilde kunne komme ud med den aarlige Reisesumme af 500 Rdlr. Ligesaa begreb jeg ogsaa, at jeg dog nogenlunde maatte bringe mine Finantssager i det Rene, inden jeg reiste. Jeg søgte derfor at samle de adspredte Levninger af de ikke store Arveparter, jeg har havt, og hvis Beløb jeg egentlig aldrig har vidst. Dette lykkedes ogsaa tildeels. Min Commissionair i Jylland forsikkrede mig, at han efter de Anviisninger, jeg havde givet ham, vilde aarligen sende mig 300 Rdlr. Herved havde jeg altsaa 800 Rdlr. Reisepenge, høiere kunde jeg ikke drive det, men det var ogsaa nok. Nu maatte jeg sørge for at afgjøre, hvad jeg var skyldig i Kiøbenhavn. Min hele Gield concentrerede sig i Agent Gyldendal²⁾, som jeg i tre eller fire Aar altid havde laant Penge af, og sielden

¹⁾ Apalacherne var en Gren af Folkestammen Maskoki eller Creek, og boede ved Chattahoocheefloden. ²⁾ Boghandler Søren Gyldendal (f. 1742 † 1802). 1783 havde han faaet Udnævnelse som Agent.

betalt. Ham skyldte jeg da noget over fem hundrede Rigsdaler. Vi bleve enige om, at han skulde have 4 hundrede Rigsdaler, og med Resten skulde det beroe. Til at betale ham disse havde jeg følgende Udsigter. Jeg havde efter hans Begiering i forrige Sommer oversat Reisen til Pelewøerne¹⁾ for hans Skarnkiste af Reisebeskrivelser, den skal jeg have 50 Rdlr. for. En Præst i Jylland skyldte mig 250 Rdlr., dem bad jeg om til 11 Juni 1794 og fik Løvte derpaa. For de øvrige 100 Rdlr. tænkte jeg paa at vinde Præmien hos Videnskabselskabet, eller i Mangel deraf, at afbetale dem med noget af det, jeg faaer for min Physik. Men Tingene vendte sig. Skiebnen heysede svensk Flag. Pelew-reisen var oversat, og for den var jeg de 50 Rdlr. vis; derimod skrev Præsten for nylig til Gyldendal, at han ikke kunde holde sit Løvte med at betale i Aar, til næste Aar skulde det derimod sikkert skee. Præmien fik jeg ikke; min Physik har det været mig umuligt at faae færdig, naar jeg ikke gandske vilde opoffre al den Nytte, mit Ophold her kunde bringe mig. Til al Ulykke stode jeg dog gandske paa disse Udsigter, og da de maaskee ikke kunne sees i saa sikkert et Lys af Gyldendal, saa valgte jeg at tage alt det usikre deri paa mig selv, og at betrygge ham ved først at give ham Commission at hæve min Gage, og for det andet Tilladelse til af min Gage fra 1 Juni 1794 af at tilbageholde disse ommeldte 400 Rdlr. Det Deficit, som herved fremkom i min Reisesumme, vilde jeg gaae imøde med hine Udsigter. Disse ere nu tilintetgjorte for et heelt Aar, og Følgen deraf skulde nu være, at Gyldendal fra 1 Juni af beholder min Gage, til omtrent 1 Marts 1795, og at jeg altsaa i tre Fierdingaar maatte være sat paa de blotte 300 Rdlr., jeg selv gjør Udveie til, og det paa en Tiid da jeg allermeest behøvede mere. Den absolute Umulighed deri gjør, at jeg har besluttet det aldeles ikke maa blive Følgen. Jeg indflyer derfor til Din Bistand. Du skal, efter min Mening og Begiering, begive Dig hen til Agenten, og ved Din Veltalenhed overtale ham til at give Slip paa denne

¹⁾ Af G. Keate; oversat af Olufsen til den gyldendalske Samling af de bedste og nyeste Rejsebeskrivelser, i et udførligt Uddrag. XIV; den udkom ogsaa særskilt 1796 og i Minerva. 1797. I. p. 174 leverede Olufsen nogle Tillæg.

Betalingsmaade, og til den Ende faae Anviisningen til at beholde Pengene fra ham. Jeg tvivler egentlig ikke paa, at han jo finder sig deri, endskiøndt lidt uvillig. Til 11 Juni 1795 kan han jo faae Præstens Penge, og han har desuden Sikkerhed nok, da han har mine Bøger og øvrige Sager, samt mine Mineralier i Forvaring. -- Jeg stoler mere paa Følgen af Din Overtalelse end paa min egen; derfor skriver jeg ham ikke endnu til derom. Men min Beslutning er taget. Jeg vilde nødigt bryde med ham, fordi jeg skylder ham Forbindtlighed, da han saalænge har ladet sig tildeels nøie med Snak; imidlertid, enten han vil eller ikke, saa vil jeg. Nødvendighed bryder Love. Vil han ikke ud med Anviisningen, saa lader jeg ham beholde den; men jeg skriver da til Directionen og giver en anden Anviisning, som jeg haaber bliver honoreret; thi sandt at sige, Agerdyrkningsseminariet er ikke tient med, at jeg lægger mig ind i et Huus ved et Leed, og lever af Kartofler og Regnvand, indtil det Gyldendalske U-aar er gaaet over; og endskiøndt nye oeconomiske Opdagelser sikkerligen vil være Directionen behagelige, tvivler jeg dog paa, at en Fortegnelse paa alle de Urter og Rødder, en pengemanglende Reisende i Nødsfald kunde opholde Livet ved, vilde blive meget velkommen; eller gandske opfylde dens Forventninger. Jeg anbefaler derfor denne Sag til Din Afgjørelse. Snak med, eller rettere, snak for Gyldendal, og vær endelig saa god saa snart muligt at lade mig vide Udfaldet, i det mindste maae Du skrive inden den 15 eller 16 Mart., thi ellers faaer jeg ikke tilig nok Beskeed for at kunne blive færdig med den Correspondance paa Kiøbenhavn, som jeg vil rage i, ifald Gyldendal ikke vil gjøre en Dyd af Nødvendighed. — Undskyld for Resten, gode Pram, om denne Commission er ikke behagelig nok.

Det seer krigersk ud her. 3 Regimenter skal marschere til Nederlandene for at slaae Franskmænd ihjel. Her er et heelt Regiment her, som paa Torsdag afmarscherer efter syv forskellige Ordre om at blive, og marschere. De have taget Göttingens sidste Vaaben bort, nemlig to deilige blanke Kanoner foran Hovedvagten. De fleste af disse Helte ere smaae, nogle ere neppe 16 Aar gamle. 2 Grenadeer Batailloner drev af i forrige

Uge. De vare inderlig bange tilhobe. Høvidsmanden for den ene Bataillon troede det lod kiønt for Krigsmænd at have Mod; for at forsyne dem med noget deraf, holdt han en Tale for dem, just som de skulde marschere væk. Talen var kiøn nok; den gjorde paa en vis Maade ogsaa Virkning; thi hele Bataillonen gav sig til at græde. At see 300 Mand paa eengang græde er upaatvivlelig et sieldent Syn. Dagen efter gik den anden Bataillon. Ogsaa dennes Chef haranguerede om Behagelighederne af at gaae i Krig og andet, men Følgerne heraf vare mindre vaade; man græd kun Pelotonviis. Hertugen af Brunswig¹⁾ og Gen. Möllendorf²⁾ ere begge reiste herigiennem, den ene med den Næse han fik, den anden efter den han faaer. Der kommer forresten hver Dag preussiske Officerer fra Armeen herigiennem; Alle mangle en Ting, en Arm, et Been, eller andre Mangler, som jeg er for ringe til at prise. Nogle af disse tilrakkede Helte tale i en gandske anden Tone om Franskændene end de Allieredes allierede Avisskrivere.

Du skal hilse Din Frue tilgavns fra mig. Jeg skriver hende saa sielden til, at hun formodentlig skammer sig derover paa mine Vegne. Jeg har nu i skrækkelig lang Tiid intet hørt fra hende.

Lev nu ret inderlig vel, og vær min Ven som jeg Din.

Olufsen.

Fru Pram til Olufsen.

d. 28. Febr. 1794.

Jeg er meget uvis om, gode Olufsen, hvorledes De i dette Øyeblik, da jeg sætter mig ned for at skrive Dem til, er sindet imod mig. Formodentlig er De vred, troer mig mere end uartig, og lover saa hemmelig ved Dem selv ikke at skrive mig til,

¹⁾ Carl Wilhelm Ferdinand, Hertug af Brunsvig (f. 1735 † 1806). 1792 fik han Overkommandoen over de forenede preussiske og østerrigske Hære, der skulde genindsætte Ludvig XVI som Frankrigs Konge. Allerede 1794 nedlagde han imidlertid Kommandoen. ²⁾ Wichard Joachim Heinrich v. Möllendorff (f. 1724 † 1816) blev 1793 Feltmarskal og overtog i Januar det følgende Aar efter Hertugen af Brunsvig Kommandoen over de preussiske og sachsiske Tropper ved Rhinen. Efter et heldigt Slag ved Kaiserslautern (23 Maj) maatte han imidlertid trække sig tilbage til den højre Rhinbred og Aaret efter gjorde Freden i Basel Ende paa Krigen.

førend jeg forbedrer mig; kort sagt jeg seer, at De slet ikke kan begribe, hvorfor jeg ikke i heele fire Uger har kundet finde Tid til at svare Dem. Jeg maae sige Dem til min Undskyldning, at, da Pram sidst skrev Dem til, gjorde han det mig gandske uafvidende, og jeg hørte det ved en Hændelse nogen Tid derefter. Hvorfor det saaledes gik, veed jeg ikke, og om han paa den Maade flere Gange har gaaet frem, veed jeg heller ikke. Fortrydelig blev jeg, det nægter jeg ikke, men, da det ikke er raadeligt i denne syndige Verden at lade sig merke med sligt af Frygt for Storm og Uveir, maatte jeg smukt beholde Fortrydelsen hos mig selv, og lade det saa passere. Et Par Postdage har Forretninger og andre Ting været i Veien, og saa er der ingen Brevskrivning bleven af. Gid De kiere Olufsen kun een Gang imellem kunde være Vidne til, hvorledes Tingene gaae, hvor ilde jeg er stemt til nogen Ting, det vilde vist ikke fornøye Dem, men De vilde undskylde Deres stakkels Veninde, og ikke tænke ont om hende, og langt fra være vred paa hende. Vi kom da ikke til Tunis. Men ikke vidste jeg i Førstningen, om jeg skulde glæde mig eller være bedrøvet derover. Det gik op og ned med Tanker og Følelser, alt som Vinden blæste gunstigt eller ugunstigt. Dog kommer det mig for nu, som om det var best vi blev her, og jeg er ikke misfornøyet dermed. Gud veed, om det saa bliver ved.

En stor Nyhed har vi her, som De vist ikke engang drømmer om. Christiansborg Slot¹⁾ brændte i Onsdag af fra Top til Taae. De troer maaskee jeg spøger, men det er den rene skiære Sandhed. De maae troe, det var et rædsomt deiligt Syn at see det Kl. 1 om Natten staae i fuld Flamme fra den lave Bygning, som støder op til Cancelliet, og lige ned forbi Slotskirken, det var en Façade af Ild, som jeg aldrig har seet Lige til. Ilden siger man opkom i den Fløy af Slottet, som vender ud til Ridebanen og Slotstheatret, i den lille Prinds Christians Værelser, foranlediget som man mener af nogle beskadigede Rør fra Kakkellovnen.

¹⁾ Som bekendt udbrød Ilden den 26. Februar, just som det kongelige Herskab gik til Taffels. Om Branden henvises iøvrigt til Carl Bruuns København, hvor der findes en indgaaende Skildring.

Længe troede man, at det intet havde at betyde som i Almindelighed Ild paa Slottet¹⁾. Man var rolig og ingen tænkte paa at redde noget, men med et brød Ilden forfærdeligt ud af tredie Etages Vinduer, og ved Hielp af en meget stærk Blæst udbredede den sig i Hast over hele Bygningen, gik rundt omkring heele Massen og ned af den heele Strækning af Slottet ved Stranden og blev endelig standset, da Garder-Stalden var lagt i Aske, nede ved Stormbroen. Den Deel af Staldene, som gaaer om Ridebanen, Kunstkammeret, det kongl. Bibliothek, Tøyhuuset og Proviantgaarden bleve allene frelste. Nu staae de der de gyselige afbrændte høye Mure og see ret majestætiske ud. Der var stor Nød paa Færde for at redde Cancelliet, da Luen allerede begyndte at spadsere op af Muren, men det lyktes dog tilsidst og det slap med nogle Huller i Taget. Papirer, Archivet, og alt maatte flyttes bort i største Forvirring, og der vil arbeides gøt for at bringe det i Rigtighed igien. Adskillige Mennesker mistede Livet og mange var i Livsfare. Informator Rønne²⁾ var i saadan Knibe, at han i Hast maatte beslutte at springe ud af Vinduet i tredie Etage, faldt ned paa Altanen over Slotsporten og slap med at forvride sin Arm. Man siger, at Prinds Frederiks Familie fik intet reddet uden hans Penge-Casse og hendes Juveler. Louise Auguste har atter her havt et nyt Beviis paa, hvor meget hun er yndet, alt hendes blev reddet; mange velklædte Folk siger man var iblant de, der flyttede for hende. I Kongens Etage ere mange kostbare Meubler og Ting af Værdie blevne frelste; men Dronningen mener man har mistet betydeligt. Hun og hendes Slægt boer nu paa Rosenborg, Kongen og hans Søn med sin Familie hos Gr. Bernstorf, og Louise Aug. hos Schimmelmann. Rosine Rothe, som i forrige Uge havde Bryllup,

¹⁾ Der gik jo endog det Rygte, at det var forbudt at raabe Brand, selvom man saa Ild paa Christiansborg, da Slottet paa Grund af de fortræffelige Sikringsforanstaltninger ikke kunde brænde. (jfr. Rahbeks Erindringer. IV. p. 263). ²⁾ Bone Falch Rønne (f. 1764 † 1833) var 1790 efter at have taget teologisk Embedsexamen bleven Lærer hos Prins Christian, den senere Christian VIII; han underviste ogsaa Prinsens Søstre, Juliane Sophie og Lovise Charlotte. 1794 blev han Sognepræst for Tjæreby og Alsynderup og 1802 i Lyngby.

maae takke sin Gud, at hun ikke fik Værelser paa Slottet som Ideen først var, hun har udstaaet Angest nok for Schouv,¹⁾ som man i den første Forvirring troede havde havt Rønnes Skiæbne. Søe-Etaten har viist sig særdeles rask ved denne Leilighed og den kongel. Familie kan takke de prægtige Matroser for alt, hvad der blev frelst. Comm. Kierulf fortalte mig i gaar, at Tømmermændene har tilbudet sig at vilde miste to Skill. daglig af deres Gage for at gjøre deres til at oprette Skaden. Det er et smukt Træk af de Folk.

Vi var forleden hos Frue Lange og høytideligholdt hendes 28de Fødselsdag med et Bal, en brillant Souper, og en Sviir til Kl. otte om Morgenen. De har endnu ikke skrevet hende til, og det er ikke smukt. Lev vel. Papiret tager saa stærkt af, at jeg neppe har Rum til at bede Dem erindre mig snart med et Par gode Ord.

Marie.

Pram til Olufsen.

d. 1. Martii 1794.

Broder. Min Kone har skrevet Dig til, at Slottet er brændt. Det samme skal jeg udførligere melde Dig paa Tirsdag, om Gud vil. I Aften vil han ikke, da han har ladet Kl. blive 7, inden mine uundvigelige Sysler ere endte, at jeg maae melde Dig meere end, at jeg ikke er brændt, Cancelliet heller ikke; men alle vore Papirer bragte i yderste Uorden, hvilket fordrer megen Tiid til at rette; at heller ikke Kongens store Bibliothek er brændt, men Haandbibliotheket²⁾, og Wandals³⁾ Danica, som han havde solgt til Scavenius for 500 r. Livrente, at dette blev brændt, fordi Wandal var saa snydefuld, at han neppe kunde lade sig selv redde for Ilden — at min norske Reise formodentligen ogsaa er

¹⁾ Ved denne Lejlighed mistede han en stor Del af sine Optegnelser og literære Samlinger. ²⁾ Kongens private Haandbibliotek, hvis mange sjældne og kostbare Skatte gik til Grunde ved Slottets Brand. ³⁾ Peder Topp Wandal (f. 1737 † 1794) var 1771 blevet Underbibliotekar ved det kgl. Haandbibliotek. Han havde anlagt en aldeles fortrinlig Samling af dansk Literatur, som J. B. Scavenius til Gjorslev kort forinden havde afkøbt ham men endnu ikke faaet flyttet fra Slottet. Det havde været Scavenius' Hensigt at bestemme dette Bibliotek til offentligt Brug. Over det brændte Bibliotek haves en Fortegnelse (over Kvarter og Folianter) under Titten „Mindesmærke af Scavenius' Bogsamling“ 1794 (jfr. Werlauff, Efterretn. om d. st. kgl. Bibl. 2. Udg. p. 277 ff.).

brændt, da jeg nu vel næppe faaer Penge at reise for; men at ikke min Taknemmelighed for Dit Venskab og Godhed i Almindelighed, især for Dit sidste kiere Brev, have lidt mindste Skaar. Lev lykkelig.

Pram.

Pram til Olufsen.

d. 22. Martii 1794, Kiøbenhavn.

Efter at have behørigt talt med Gyldendal i Følge Dit Brev af 28de har jeg i heele otte Dage opsat at besvare det, for at faae den før omhandlede Seddel eller Epistel fra Jacobi, som har gientaget, hvad han sagde mig, og jeg Dig i mit næst sidste. Endnu har jeg ikke faaet det, men dog heller ikke ladet Piecen trykke. Men er det i Göttingen Du har faaet den forbandet viise Grille, at det beste Bidrag, naar der sættes scientifiske Præmier ud, skal blive kronet, og at et Videnskabernes eller andet Selskab skal være visere og retfærdigere end alle andre Mennsker; saa kom igien fra hint Videnskabernes Sæde jo før jo heller, thi saa ere vi her langt visere, i det allermeste; i det mindste veed vi her, at Mennsker ere overalt Mennsker, og at jeg fire Gange har vundet Præmier,¹⁾ stærk i Begreb med at vinde den femte. — Jeg maa ellers sige Dig, om jeg ikke har sagt Dig det før, at Din Indledning er i høy Grad foretreffelig, og meget for rigtig og skøn til at burde vinde Præmien; derimod er der ved Tingen selv saa meget, Skiødesløsheder mæener jeg, at den nok efter mit Tykke kunde komme stærk i Betragtning. Men nok derom. Jeg venter endnu lidt paa Jacobi, inden jeg efter Din Ordre trykker.

Agenten angaaende, da sang han lidt, og fortalte mig derpaa, at han maatte til Michelsdag have sine Penge eller det ham deraf stipulerede. Efter nogen Sang²⁾ — Du kiender hans Maneer

¹⁾ Første Gang 1779 de skønne Videnskabers Selskabs første Pris for sin Heroide „Philippa til Erik“; anden Gang 1787 Landhusholdningsselskabets tredje Guldmedaille for sin Afhandling om en Husmoders Pligter; tredje Gang 1790 anden Præmie for den af Regeringen udsatte Opgave om en Nationaldragt. Hvilken den fjerde Gang var, vides ikke. Den femte er for Afhandlingen om et norsk Universitet. ²⁾ Dette Træk findes ikke omtalt i C. Nyrops Skildring af ham i „Bidrag til den danske Boghandels Hist.“ II. p. 36 ff.

— og nogen Passiar vilde han da vel bie endnu noget, men han maatte da have først en gyldig og lovformelig Obligation, og — endnu troer jeg førstere en dygtig og vedgribelige Caution [!]. Han meente, at Lange paa Amager som Din Ven vel vilde uden Vanskelighed give Dig den. Jeg lovede troeligen at forrette Dit Ærende, og taledede imidlertid saa meget om Din Vederhæftighed, at han, om han havde været giærrig, nødvendigen maa have skrevet Dig til, og bedet Dig om at modtage alle sine Penge, for at have dem sikkert stedte. Har han det ikke, saa gjør Du vel i, at Du sender ham Obligationen for hvad Du skylder ham; Cautionen angaaende, da overlader jeg det, desangaaende kunde gøres, til Din behagelige Betænkning. Hvorfor ikke spandere et Brev paa Lange? dog det veed Du vel best selv. Jeg er til Din Ordre; kun veed Du at *min* Caution ikke er at byde nogen christen Siæl, og at jeg skylder selv Agenten en Klat, som jeg ikke kan betale ham.

Nyt: Rhabek (sic) har i Tirsdags givet i Tilskueren¹⁾ fra en Simon Sanddru²⁾ (Heiberg) angaaende hans Historie, om Skurke og Skurkerie. Han fortæller der, at der ved Ildebranden forefaldt følgende Skurkestreg: en Person stod med en Lorgnet og saa med onskabsfuld Glæde Slottet ryge op i Flamme, hvorved han yttrede, at det dog var Skade med denne Ødelæggelse, siden der nu een Aften brændte saa meget, som Danmark i tre Aar kunde føre Krig mod Frankerig for. Simon Sanddru lover at denne Persons Contrafey skal staae foran hans Skurkehistorier. — Skulde Du troe det? — den herværende engelske Minister Hailes skrev i Onsdags til det udenlandske Departement: da en vis Rhabek blandt andre, som her bestandig chicanere ham, i sit sidste Blad har skiældet *ham* ud, og skiøndt uden at nævne ham betegnet ham saa tydelig, at det var aldeles overflødigt at lægge Navnet til, saa fordrede han i Kongen af Storbritaniens,

¹⁾ Der synes her at mangle noget. ²⁾ Under dette Mærke havde P. A. Heiberg leveret flere mindre Artikler til „Tilskueren“, saaledes bl. a. i Aargangen 1791 (Nr. 85) en „Anmeldelse af Levnetsbeskrivelse over en uhyre Mængde adelige Skurke og Skurkinder.“ Det ovenfor omtalte nye Bidrag findes i „Tilskueren“ 1794 Nr. 21.

den britiske Nations og sit eget Navn, og for den danske Nations eget bestes Skyld, at Rahbek strax fængsligen blev anholdt, og ham Hailes ufortøvet skaffet den eclatanteste strængeste og fuldkomneste Hevn og Fyldestgiørelse. Der blev samme Dag af Bernstorff skrevet desangaaende til Cancelliet, og i Fredags gav Cancelliet Hof- og Stadsretten Ordre at forhøre og derpaa dømme ham for den angivne Forbrydelse, hvorpaa Rhabeck i Aftes i Hof- og Stadsretten criminaliter blev forhørt.¹⁾ — Hvad synes Du? Man frygter ikke saa ganske løseligen, at dette torde blive Fredsbruds Anledning.

Jeg skriver Dig intet om Branden paa Slottet, thi derom skriver jeg efter Anmodning en Bog,²⁾ som Du vil have seet i de altonaiske Aviser. Den kommer ud om otte Dage.

Jeg reiser neppe til Norge, thi jeg har hørt man vil uden denne Præambel giøre mig til noget. -- Sect. Birk³⁾ har faaet 1100 rd. Gage. Sect. Lange⁴⁾ 1700 r. og er bleven Meddirector af General Postamtet. De vare, da jeg havde tient i lang Tid, den eene Copiist, den anden intet, men de ere mine Venner, og værdige Mænd, meget værdige Mænd. Deres Lykke glæder mig, men jeg bør ikke staae tilbage. I Aar har jeg rundelig Udkomme, men ad Aare, eller saasnart Freden er sluttet — 400 rd.

Jeg længes efter Brev fra Dig, og blev i Dag jaloux paa min Kone, fordi hun fik, jeg ikke. Dog jeg skyldte Dig Brev, Du

¹⁾ Rahbek, der ikke vilde navngive Heiberg, blev frikendt, men Sagen, der havde voldt Udenrigsminister Grev Bernstorff endel Ubehageligheder, berøvede ham dennes Bevaagenhed (jfr. Rahbeks Erindringer (IV. p. 272 ff.).
²⁾ Herom hedder det i Werlaufs Erindringer (Hist. Tidsskr. 4 R. IV. p. 252) „Digteren Pram vilde have udgivet en Beskrivelse over Branden og deri til lige angivet de Omkomnes Antal, men dette blev ham formeent.“
³⁾ Christian Birch (f. 1760 † 1829) blev 1794 Chef for Finanskollegiets Sekretariat; han blev 1809 Deputeret i Finanskollegiet og fik forskellige andre høje Embeder ligesom han 1817 udnævntes til Konferensraad. 1820 opdagedes det imidlertid, at han gennem en lang Aarrække havde besveget Staten, hvorfor han Aaret efter ved Højesteretsdom blev fradømt alle sine Embeder og hensat i Fængsel paa Livstid.
⁴⁾ Christian Vilhelm Lange (f. 1753 † 1839) blev 1794 Assessor i Finanskollegiet og Medlem af Finansdirektionen samt fik Sæde og Stemme i Generalpostamtets Bestyrelse. Han endte som Generalpostdirektør og Geheimekonferensraad.

hende. Imidlertid vil jeg slutte, da jeg desuden intet meere har at skrive om og ingen Tid længer at skrive i.

Du leve lykkelig.

Din Pram.

(Fortsættes).

Endnu lidt om den norske Gren af Familien Gude.

Af **C. E. A. Schøller.**

Til Bevis for Rigtigheden af D'hr. Arkivar Thomles og Cand. Hauch-Fausbølls Antagelse i Tidsskriftets V B. S. 97 f. og 4 Række VI B. S. 233 f., at Brødrene Johannes og Ernst Gude vare Søner af Ritmester Nicolaus Gude, meddeles nedenstaaende Anbefaling for Ernst Gude af Generallieutenant Bertouch til Overkrigssecretairen Grev Ahlefeldt, der findes i „Indkomne Breve til Overkrigssecretairen for 1741, Lit. B“.

Deres Excellence Høy-Velbaarne Hr. General Lieutenant og Ober Krigs Secretair!

Den Consideration ieg haver over een mig velbekiendt Person, navnlig Ernst Gude, hvis Fader Nicolaj Gude udi rum Tiid har staaet under Deres Excellences Sl. Hr. Faders Commando og tilsidst som Ritmester udi Brabant, for hvem og i Henseende til hans Tieniste og Krigs Erfarenbed Deris Excellences sl. Hr. Fader hafde stoer Naade tvinger mig til at implorere Deris Excellences Naade for ham, som det eeneste huor ved hand tænker at promoveris. Han har af sin Ungdom studeret og frequenteret Academiet udi 5 Aar, efter derfra i Hænde havende Attestatis, derved har Lycken icke villet føye hannem. Derefter har han studeret Jura og tient Hr. Conferentsraad og Amptmand Wærnschiold her i Norge som Fuldmægtig udi 10 Aar med god Reputation, dog uden videre Employ, og da ermelte Conferentz Raad Wærnschiold in Martio 1740 tog sin Afskeed, blef ermelte Gude forlangit af Hr: General Major Frølich til Secretair ved den Nordenfieldske Commando, i huilken Station hand og til General Majorens Fornøyelse nu et Aar har staaet, tænker og at ville vedblive samme, naar hand derved kunde have Subsistence og gjøre sig det Militaire bekiendt. Men som han efter Reglementet ickun nyder i aarlig Gage 100 Rixd., den Syndenfieldske Secretair derimod 300 Rixd., uagtet travailler og fatigue langt overgaar den Syndenfieldske, hvor alle Münstrings Reiser aflegges med største commoditet, saa beviiser Deres Excellence hannem een særdeles Naade, om hans Gage ved Deris hoyformaaende Fore-

stilling kunde blive forbedret, og at hand som virkelig Secretair ved dend Nordenfieldske Commando allernaadigst maatte blive bestaltet, hvorom hand med første agter at gjøre allernaadigst Ansøgning.

Udi elleve Aar ieg haver kiendt ham har hand opført sig meget honnet og med god conduite, skal og findes habil til hvad mand vil bruge hannem. hvorfor hans tunge Skiebne disnere mere gaar mig til Hiertet, da hand er den eeniste af 6 Sønner, der fornemmelig har lagt sig efter Studia, huormed hand kand være Kongen og Landet til Tieniste. Ieg vil derfor optage dette som den største marque paa Deris Excellences grace for mig om ermelte Mons. Gude, ved huis Daab ieg har været Fadder, til employe udi Deres Excellences Hu-kommelse maa være antegnet, da ieg ald min Levetid med største respect og tendresse forbliver

Deres Excellences underdanigste og hørsomste Tjener
G. Bertouch.

Christiania d. 25de Martij 1741.

I Suppliquer til Cancelliet 1785 A. Nr. 17 findes dernæst et Andragende, der refereres saaledes:

Georg Frederik Gude her af Staden andrager, at han er en Søn af afg. Ernst Gude, som har været Stabssecretair ved den nordenfjeldske commanderende General, og en Sønesøn af Nicolai Gude, der i 36 Aar har tjent som Officier samt en Broders Sønesøn af afg. General Gude, som var Commandant her i Staden, og at han har været blind paa begge Øine siden sit Alders 1ste Aar og paa kgl. Bekostning for 2 Aar siden lagt paa Frederiks Hospital i 25 Uger, hvor han blev opereret men fik dog ikke sit Syn, og da der er ingen af hans Familie som lever, der kan forsørge ham, saa anholder han om en Pension, hvorom han melder ved Geheimeraad Guldberg for 7 Fjerdingaar siden at være given kgl. Løfte, men endnu ikke bekommet noget.

Af disse to Ansøgninger fremgaar det altsaa, at Ernst Gude var en Søn af Ritmester Nicolai Gude, men naar der i den sidste af Ansøgeren tillige anføres, at Generallieutenant Henrik Gude, Commandant i Kjøbenhavn, var en Broder til hans Bedstefader, da maa det være urigtigt. Generalen, der døde 21 Mai 1782, var nemlig født 1703 og kan umuligt have været Broder til Ritmesteren, hvis Faders Skifte blev holdt 1691. Om der iøvrigt kan have været Slægtskab mellem dem, vides ei, men synes ei sandsynligt, eftersom Generalen skal være født i Rendsborg og antagelig hørte til den udbredte holstenske Familie Gude.

Register*).

(Af Arkivassistent *H. C. Roede.*)

- Aasslef, Bager 169.
- Abrahamson, Signe 59, 69. — Kapt. 201, 217, 220, 289, 291.
- d'Acqueria, Fam. 44. — Gerhardine J. 44. — Joseph L. B., Gen.kr.komm. 44.
- Adelaer, Curt, Admiral 142 ff., 153, 159, 162. — Schoutbynacht 144.
- Adeler, C S. Th., Baron 4. — Km.h. 178.
- Aferrin (Affarin), Fam. 257. — Anna 258. — Birte 258. — Birte 258. — Ingeborg 258. — Kristen 257. — Maren 258. — Niels 258. — Ped. Rasmussen, Kap. 257. — Sidsel 258.
- Agatokles 198.
- Ahlefeldt, Overkr.sekr. 329 f.
- Ahlgren, Købm. 167.
- de Akenberg, Hieronymus 13.
- Alba, Hertug af 30.
- Alberic, Greve af Tübingen 12.
- Alberti, Fam. 45. — C., cand. jur. 95. — Else M. B. 45.
- Alexander, Hertug af Slesvig-Holsten 32.
- Altewelt, Albrekt Jørgensen, Pr. 257. — Kirsten Albrektsdt. 257.
- Amberg, Lærer 110.
- Andersen (von Andersen), Fam. 25. — Andr. Chr., Just.r. 246. — Anna 225. — Claus, Assessor 225. — Elisab. 246. — H. C., Digter 58—79. — Hans 26. — Jonas, Mag. 231. — Marie 59—64, 66 ff., 70, 78. — Morten, Rektor 232 f. — Peter, Amtsforv. 246. — Friskom. 59—62, 70 f., 79.
- Andres, Anne 250. — Johan, Stadskapt. 250. — Magdalena 250.
- Andræ, K. K. G., Politiker 83.
- Angell, Sophie 239.
- Anker, Bernt, Km.h. 310.
- Ankersen, Etr. 296.
- Anna, Dronning af Engl. 25 f., 28.
- Anna, Markgrevinde 32.
- Anna Katharina, Dronning 32 f.
- Anrep, Reinholt 23.
- Anthonius, H., Greve af Schwartzburg 27.
- Appelberg, Ida Maria 248. — Ida Maria E. 248. — Peter, Hofinstrum.m. 248.
- Arelsen, Anders 235.
- Arnesen, M., Adjunkt 1, 3.
- v. Arnim, Johannes 17.
- Arntsen, Birgitte 238. — Philip, Skipper 238.
- Artois, Greve af 53.
- Aschehoug, H., Prof. 1 f.
- d'Auchamp, François L., Gen.kr.komm. 38 f.
- August, Fyrste af Anhalt 23.
- August, Hert. af Brunsvig Lyneborg 31.
- Augustenborg, Hertug af 47.
- d'Autichamp, Marquis 39.
- Baadh, Elisab. 246.
- Bache, Svend Nielsen, Husmd. 295 ff.

*) Heri er ikke indbefattet Navnene i Artillerikaptajn Munthes Oversigt over Bidrag til norske Slægters Historie S. 256—83, hvori et selvstændigt Navneregister er optaget, eller i Fortegnelsen S. 164—65 over Bidragydende til Tidsskriftet.

- Baden, Barbara Charl. 119, 125 f. —
 Else J. 113. — Francisca M. 112—
 115, 118, 131. — Gustav L., Lds-
 dommer 109—133. — Jacob, Barn
 119. — Jacob d. Y., Prof. 109 f.
 — Jacob d. Æ., Filolog 109 ff.,
 113, 121, 126. — Jacob, Rektor
 113. — Jacob Chr. 125. — Karen
 113. — Sophie L. C. 109, 113,
 126. — Torkel 109, 112, 126. —
 Torkel, Barn 125. — Torkel d. Æ.,
 Km.r. 112, 285, 287. — Torkel,
 Rektor 113.
- Bager, Barbara 113. — Birgitte 113.
 — Else 113. — Margrethe 113. —
 Oluf, Mag 113. — Oluf, Raadm. 113.
- Bagger, Ole Hansen, Kap. 232.
- Baggesen, J., Digter 36, 45, 183, 185, 200.
- Balle, Chr. Severin, Kanc.r. 103. —
 Martine 103. — Viveke 103.
- Ballin, S. I., Dr. med. 95.
- Balling, Forv. 73.
- Bang, F. L., Prof. 126. — O. L., Læge
 126.
- Barbara Sofia, Hertinde af Würtem-
 berg 32.
- Barnekow, Christian 21.
- Barner, Goslich 23.
- Barnewitz, Joachim, Km.jkr. 30.
- de la Barriere, Baron 55.
- Barase, Wulff 23.
- Basewitz, Joachim 23. — Ulrich 23.
- Bast, Povl Danchel, Stiftsprovst 292.
- Bastholm, Chr., Præst 110.
- Bauditz, Margr. Lucia Louise 256.
- Baumgarter, Abraham 18, 20. — Sa-
 muel 18.
- Bech, Lovise 245.
- von der Beche, Jodocus, Abbed 26.
- Becher, Johan Michael, Skorstensf. 242.
 — Maria 242.
- Beck, Fam. 25. — Johannes, Købm.
 167. — Sivert 26. — Frue 167.
 — Kok 167.
- Beckmann, Johann, Prof. 205.
- Beermand, Hans Jacobsen, Byf. 239 f.
 — Maria 239.
- Behn, Ch. 168.
- Belleriders, Ludvig 28.
- Below, Marie 35.
- Bendz, Christian, Borgm. 170 f., 180.
- M., Borgm. 169 ff. — Frue
 169 ff., 180. — Landsdommer 174.
 — Læge 83.
- Bennetter, Maler 85.
- Bentfeldt, Andreas Friderik, Maler, 244.
 — Anna Margaretha 244. — Anna
 Margarethe 244. — Frederikke So-
 phie 244. — Peter Georg, Hof-
 blikkenal. 244. — Peter Mathias,
 Hofblikkenal. 244.
- Benzon, Lavrids Jakob, cand. theol. 291.
- Berends, P., Arkivembedsmand 137.
- Berg, Fromholt 24.
- Bergsoe, Ellen M. 197. — Johan F.,
 Læge 195, 197, 211, 221, 307.
- Bering, Else Jensdt. 256. — Ped. Ped-
 sen, Pr. 256.
- Bernhard, Fyrste af Anhalt 23.
- Bernhard, Greve af Waldeck 12.
- v. Bernstorff, A. P., Statsmin. 56, 119,
 193, 214, 221, 324, 328. — J. H.
 E., Baron 255.
- Berntsen, Anne K. 167. — Elisabeth K.
 167, 169. — Hans, Købm. 167, 169.
 — Købm. 167.
- Bertelsen, Mdm. 65 f.
- Berthelsen, Lakaj 66.
- Bertouch, Gen.ltn. 329 f.
- Beuernest, Dietrich 23.
- Bevern, Hertug af 41.
- Bidoulac, Joseph, Sproglærer 46. — Jo-
 sephine A. 46. — Marie 46. —
 Virginie C. H., 46.
- Bidstrup, J., Arkivekr. 4.
- Biergaard, Anna Cathr. 246.
- Biering, Birte 258. — Raam., Snekker
 258.
- Bild, Fam. 22. — Preben 22, 25.
- Bilde, Erik Frandsen 25.
- Bille, Sten, Minister 97.
- Binneballe, Jens, Møllejeer (Møller) 255.
 — Rasmus, Skibskpt. 255.
- Birch, Chr., Kfr.r. 328.
- Bircherod, Ellen Dorothea 239. — Else
 Bolette 239. — Jens, Bisp 239.
- Birouste (Tarbesse), Juliette, Danser-
 inde 45.
- Bjelke, Henrik, Admiral 142, 155 ff.
- Bjørn, Jørgen, Viceadmir. 158. — Peter
 Skibskpt. 158.
- Blancheris, Elisab. 251.

- Blau, Assessor 49.
 Blich, W., Overkontroll. 6.
 Blicher, Sten Stensen, Digter 36 f.
 Blikfeldt, Regine F. 179, 248. — S.,
 Murmester 179, 248.
 Bloch, Tønne, Bisp 122.
 v. Blome, Wulf 245.
 Bluhme, Byf. 133. — Johannes Bar-
 tholomæus, Gen.kirkeinsp. 242. —
 Minister 97.
 Bløcher, Anna M. 251.
 Bobé, L., Forf. 2, 4.
 Bodum, Kirstine Knudsd. 256.
 Boeck, T. kgl. Fuldm. 2 f.
 Boesen, Stud. 173.
 von Boineburg, Heidenrich 11. — Ur-
 ban 11.
 Bol, Ferdinand, Kunstmaler 159, 162.
 de Bonivet, Antoine L., Pr.ltn. 38. —
 Frédéric A. L. C. G., Pr.ltn. 38.
 — George H. A. C. G., Sek.ltn. 38 f.
 Bonsach, Andreas, Pr. 258. — Ingeborg
 258.
 v. Bonstetten, C. V., Forf. 297.
 Borch, Jodocus 28. — Ole, Prof. 231.
 Bording, Jakob, Kansler 23.
 Borgen, V. A., Skoledir. 96.
 dal Borgo, Louise 47. — Olinto, Gen-
 konsul 47.
 Bornemann, Anker V. F., Justitiarius
 197. — Anna C. 197.
 Borse, Halvor Sørensen, Assessor 230.
 — Inger 230. — Margrethe 230.
 — Søren Halvorsen 230. — Søren
 Hansen, Pr. 230.
 Bournonville, Balletm. 45.
 Boye, Johannes, Rektor 122. — Toldskr.
 181.
 du Boys Champenoys, François 16.
 von Bracht, Borgm. 123.
 Braem, Martinus, Ob. 214, 291.
 Brahe, Knud 13 ff. — Tyge 14.
 Brandt, Ahlert Heinr., Kbm. 257. —
 Anna Johanna Christine 257. —
 C., Kanc.præs. 119. — Elen Birg.
 Maria 257. — Gerardt, Biograf 138.
 — P., Rentem. 228.
 Bredal, Fuldm. 178.
 Bredsdorff, Chr. H., Præst 191. —
 Ellen C. 195. — Morten T., Præst
 195. — Ulrikke A. 191, 195, 202, 211.
 de Bretteville, Cathérine T. V. 40. —
 Charles Eugène 41. — Julien C.
 N., Ltn. 40 f. — Louis, Ob. 41. —
 Louis C., Marechal de camp. 39 ff.
 — Louise A. A. V. 41. — Louise
 J., Hofdame 41. — Marie D. 41.
 — Overr.sagf. 41.
 Bricka, C. F., Rigsarkivar 1 ff.
 Broager, P. D., Kandidat 83.
 Brochmand, Else 113. — Envold, Borgm.
 113. — Margrethe 113.
 Brock, Esge, Rigsr. 24.
 Brockdorff, Off. 126.
 Brockenhuus, Fam. 25. — Johan, Sekt. 26.
 Broglie, Hertug 40.
 Brok, Herman. Færgemand 168. — Her-
 mandine 167. — Hilleborg 167.
 Bromiroski, Jakob 20.
 Brown, Thomas, Kpt. 293 ff.
 Brun, Constantin 54. — Frederikke 244,
 297. — Fuldm. 178.
 Bruun, Anna Cath. 249.
 Brückner, Christoph, kgl. Tømrerm. 250.
 Brydeboel, Peter, Konsumpt.betj. 118.
 Bryske, Lisbet 15.
 Bræmer, Byf. 119.
 Brøgger, Km.r. 172.
 Brøndsted, Ch., cand. phil. 4.
 Buchhave, Rudolph, Læge 215.
 Bugge, Anna 238. — Claus Berthelsen,
 Præs. 238. — Maren Clausdatter
 238 f. — Thomas, Prof. 299.
 Bus, Otto 131.
 Busch, Toldkasa. 175.
 Bülow, Joh., Geh.r. 192. — Vicke 23.
 von Büнау, Rudolph 12.
 Büsch, Johann G., Prof. 187 f.
 Büsching, Anton F., Geograf 198.
 Bøckman, Jens, Urtek. 250. — Maria
 P. 250.
 Bøgh, N., Prof. 2, 254.
 von Børstell, Levin 33.
 Carl af Hessen, Landgreve 37, 41, 221.
 Carl Gustaf, sv. Konge 151.
 Carl Wilh. Ferd., Hertug af Brunsvig
 322.
 Carpentier, Fam. 49. — Jean E., Lakaj
 52. — Jean F. 52. — Louise,
 Skuesp.inde 52. — Susanne C. 52.
 Carstens, Adolph G., Geh.r. 291, 297. —
 Barbara 113. — Christian Henr.,

- Kf.r. 246. — Jørgen, Tolder 113.
 — Karen 113.
 Castler, Cathr. 292.
 Cautius, Reytsærus 30.
 Charles, Greve af Egmont 80.
 Chemnitz, Johan H., Pr. 299.
 Christensen, Balthazar, Prok. 90 f., 94 f.
 — Birgitte 113. — Else M. B. 45.
 — G., Bøsem. 81, 92, 94. — Poul,
 Raadm. 113.
 Christian IV 26.
 Christian V 134 f., 154, 159.
 Christian VII 324.
 Christian VIII 305, 323 f.
 Christian, Fyrste af Anhalt 23.
 Christian, Hert. af Brunsvig Lyneborg 31.
 Christian, Markgreve af Brandenburg 31.
 Christoff L., Greve af Nellenburg 17.
 Classen, Joh. Fr., Legatstifter 299, 314.
 Claudi, Birked. 116.
 Clausen(dt.), Anders 239 f. — Anna 230.
 — Gjert 230. — H. N., Politiker
 95. — Jacob 28 f. — Margrete 113.
 — Advokat 93.
 Coburg, Prins af 208.
 de Colbaut, Jean B. X. C. 39.
 Colbjørnsen, Chr., Gen.prok. 74, 314. —
 Jac. Edv., Retslærd 111 f., 174.
 Collett, A., Exp.chef. 2 f., 254.
 de Coninck, Fam. 53. — Frederik 52,
 54 f. — Jean 37, 52 f.
 Conrad, Greve af Tübingen 12.
 Copplov, Engel 23.
 de Cormier, Achille, Frikorporal 39.
 de la Coudraye, François C., Forf. 44, 46 f.
 des Coudrées, Antoine M., Fændrik 39.
 Cramer, Johan, Tolder 240.
 von Cramm, Heinrich 11.
 du Crest, Charles L., Marquis 53 f.
 de Crouy, Alexandre S., Vicomte 41.
 Daas, L., Prof. 3, 254.
 Daag, Mette Cath. 248.
 Daldorf, Burchardt 23 f.
 Dampe, Dr. 82.
 Danchell, Poul C., Amtsforv. 122.
 Dannel, David, Kpt. 158. — Peter 158.
 Danner, Louise, Grevinde 73 f.
 Dannevig, Thv., Komm.kpt. 254.
 von Daun, Emmerich, Greve 12.
 Daus, Quirinus 27.
 David, C. N., Prof. 83, 90 f., 96.
 David, Greve af Mansfeld 31.
 von Dehn, Geh.r. 255.
 Dejean (de Vandenesse), Kpt. 47.
 Dejuge, Charles F. L., Officer 47.
 Deleuran, Susanne C. 52.
 Dermann, Regine F. 179, 248.
 Desaugiers, Leg.sekr. 48.
 von Dhona, Friedrich 33.
 Diefenbech, Andreas, Kvæstor 17.
 Dirks, Mdm. 179.
 Dolgorukij, Fyrste 42.
 Dresselberg, Fam. 25. — Erik, Sekr.
 26. — Peder 26. — Wilhelm 25 f.
 van den Driesch, Catharine T. V. 40.
 Dræbye, Birgitte Charlotte 243. —
 Frants, Etr. 243, 292.
 de Dubrou, Bidal 55 f.
 Duconders, Andrew, Major 45.
 von Dumstorff, Franz 20.
 Duveyrier, Kommissær 36.
 Dybvad, Ane 256. — Rasmus 256.
 Dyrhauge, Bagerm. 167. — Frue 167.
 Ebeling, Christoph D., Prof. 188.
 von Eber, Hilbrandt 23.
 Eberhard, Greve af Tübingen 12.
 Eckersberg, Erling, Kb.stikker 83.
 Eckert, Anna Margr. 248. — Henr.,
 Vognmager 248. — Joh. Chr., Vogn-
 fabr. 248. — Marie Dorthea 248.
 Edinger, Vilh. E., Kpt. 291.
 Eilitz, Jomfrue 214, 305 ff.
 Elers, Fam. 120. — Frue 120.
 Elisabeth, Prinsesse 26 f.
 Elsberg, Ole E., Gross. 290.
 Elvius, S., Justitsr. 1 f., 4, 6.
 Engel, Etr. 92.
 Engelstoft, N. C. T., Bisp 1 f.
 Ennencklo, David 18.
 von Eppingen, Fam. 22. — Georg 25.
 — Wilhelm 22, 25.
 Erichsen, A. E., Rektor 3 — Johan G.,
 Løge 182. — Maria M. 182—224.
 — Konf.r. 173.
 Ernst, Erkehertug 30.
 Ernst, Greve af Mansfeld 29.
 Ernst, Hert. af Brunsvig Lyneborg 31.
 von Esebeck, Hippolitta 32.
 Eskildsen, Elisabeth K. 169. — Niels,
 Pr. 255 f. — Søren, Købm. 168.
 — Købm. 169.
 von Essebeck, I. 33.

- d'Estrée, Gabriel 56 f.
 von Etztorff, Katharina 32.
 Evers, Lakvarefabr. 253.
 Ewald, Enevold 292. — Johannes, Digter 112, 126, 284—297. — Frue 286.
 von Eynnen, Eggert 20. — Heinrich 20.
 Fabricius, Otto F., Zoolog 291.
 Falch, Kantor 292.
 Falsen, Carl, Amtm. 105.
 Faxø, Nic., Pr.ltn. 293.
 Feddersen, Fr., Km.h. 98.
 Fersen, Hermen 29.
 Fidler, Caspar, Læge 34.
 Fieschi, J. 85, 101.
 Finck, Albert 12. — Thomas 18.
 Fischer, Charlotte A. 212, 305 f. — Mouritz, Just.r. 212. — Aukt.div. 213. — Frue 213.
 Fiske, Prof. 252.
 Fisker, ? 204.
 Fistaine, Barbara C. 119, 125 f. — Major 126.
 Flindt, Joh. Thomas, Pol.m. 311 f.
 Floriszoon, Pieter 154.
 Fog, Axel, Kontroll. 180. — Caroline 180. — Lars, Præst 170, 180. — Laurentia M. 180. — Maria B., 170, 180. — Præstefrue 170, 180.
 Francke, Etr. 93.
 Freckmann, Skræder 201.
 Frederik II 11.
 Frederik III 134 f., 139, 151, 154—159, 162 f.
 Frederik VI 74, 190, 192 f., 197, 206, 221, 318, 324.
 Frederik VII 74, 80, 88, 92, 98 f.
 Frederik II, Landgreve af Hessen 200.
 Frederik, Arvepr. 324.
 Frederiksen, Dorothea 90, 102. — H. P., Finerskræder 80—102. — Helene 87 f., 90, 102. — Heleus, cand. pharm. 88, 90. — Jeppe, Skibsfører 81. — Karen 81. — Niels, Sognefgd. 133.
 Freund, Chr., Maskinfabr. 82. — H. E., Billedh. 82.
 Friboe (v. Friboe), Elen B. M. 257. — Ferd. Wilh., Kpt. 256 f. — Gerh. Otto, Ob.ltn. 257. — Margr. L. L. 256. — Pet. Schwane, Kpt. 256.
 Friederich, Hert. af Brunsvig Lyneborg 31.
 Friie, Barbara 113. — Else 113. — Hans, Raadm. 113. — Søren Isachsen, Kap. 232. — Sagfører 132 f.
 From, Else J. 113.
 Frøhlich, Gen.maj. 329.
 Fuls, Skuesp. 188.
 Gamøl, Fam. 49. — A., Dr. 51. — Anne M. 50 f. — Augustin C., Hofparfumer 50 ff. — Cyrille 51. — Cyrille 50. — Emilie 50. — Felicité 50. — Frédérique 50. — Jean F. M. A. 51 f. — Louis 50. — Ludovika 50. — Marie Anne 51. — Pierre 50. — Pierre A. 51.
 Gantz, Adam 31.
 de Gasq, François, Sek.ltn. 39.
 von Gebler, Ida Maria E. 248.
 de Gelder, Anna 142 f., 159.
 van Gelder, Johan Paulus 142, 144—148, 159, 163.
 de Genlis, Mdm. 53.
 de Gentilli, George Gros, Kemiker 48 f.
 Georg, Greve af Gleichen 24.
 Georg, Greve af Keiths 28.
 Geradorff, Gerhardine J. 44.
 Giedsman, Maren 255. — Maren Urbansdt. 256. — Urban Andreasen 255.
 Giedsted, Ane Ped.dt. 256.
 Giellerup, S. M., Forf. 10.
 Girtanner, Christoph, Læg 207.
 Gjertsdatter, Inger 230.
 Gmelin, Johann F., Naturforsker 205.
 Godeler, Eva 249.
 Goldschmidt, Forf. 92.
 Gorgas, Ob. 158.
 ter Gouw, J. 149.
 de Graeff, Andries, Borgmester 150.
 Gram, Oberjægerm. 296.
 Grandjean, H. F., Kapt. 4.
 Grell, Frue 179.
 Grofs, Ingeborg 251.
 le Gros, Charles Henri, Lærer 47.
 Grouvelle, Gesandt 36, 56.
 Grove, G. L., Arkivsekr. 2 ff.
 Grubbe, Corfitz 16 f.
 von Grünberg Compton, Abraham 32.
 von Grünenberg, Apitz 23.
 Grønland, Anne J. 197. — Peter, Kopist 197.

- Gude, Fam. 329 f. — Ernat 329 f. — Georg Fr. 330. — Johannes 329. — Nicolaus, Ritm. 329 f. — Henr., Gen. 330.
- Guldberg, Ove Hægb, Statsmin. 330. — Ob. 69.
- Gundersdatter, Anna 230.
- von Guttenberg, Hartmann W. 31.
- Gyldendal, Søren, Boghandler 217, 221, 291, 319 ff., 326.
- Gyldenløve, U. F., Stath. 226 ff., 239.
- Gyllembourg, Forf. inde 36, 49.
- Güllich, Advokat 93.
- Gyntelberg, Niels 147.
- Gøye, Mogens 27.
- Hage, Alfred A., Konsul 93 f., 97.
- Hagen, S., Musikhdl. 4. —, Fuldm. 180.
- Hagerup, E., Forl. bogh. 4 f.
- Hahn, Hans 23. — Otto 23. — Werner 23.
- Hailes, eng. Min. 311, 327 f.
- Hald, Maria Pettersen 250.
- Halling, Christine L. 316. — Vilb. Christine 316. — William, Brigadér 316.
- Halvorsdatter, Maren 225.
- Hammeken, Louis, Konsul 191. — Konsul 191.
- Hammer, Anna J. C. 257. — Jomfru 64.
- Hanck, Caroline 59, 67.
- Hannemann, Joh., Kancellist 251.
- Hans, Prins 33.
- Hans Georg, Fyrste af Anhalt 23.
- Hans Georg, Greve af Hohenzollern 32.
- Hansen(dt.), Cath. 251 f. — Cath. 251 f. — Hinr., kgl. Baadebygger 251. — I. A., Redakt. 95. — Domorganiat 75. — Postkasserer 291. — ? 291.
- Harbou, Fam. 25. — H. W., Ob.ltn. 2 ff. — Jens Mogensen 26.
- Harring, Harro, Maler 84 ff., 91. — Martin, Præst 86.
- von Harstall, Hans Ludvig 22.
- von Haselhorst, Appolonia 21.
- Hauber, Eberhard David, Pr. 241.
- Hauch, Ad. Vilb., Fysiker 299, 310.
- Hauch-Fausabøll, Th., cand. phil. 6, 329.
- von Haugwitz, Baltzer 33.
- Hébert, Jacques René, Journalist 215.
- Heer, Christine 46.
- Heering, Dorothea 90, 102.
- Heiberg, E. O., Overr. asa. 1, 3. — Gabriel M., Foged 103—108. — Gabriel, Præst 103. — Gabriel S., Foged 103. — Louise, Skuespillerinde 73. — Martine 103. — P. A., Digter 36, 85, 191, 311, 327 f. — Viveke 103. — Wilhelmine 103, 107 f. — Rektor 129.
- von Heimbruch, Heinrich 28.
- Hein, Chr., Gen.kr.komm. 292.
- Heine, H., Digter 287.
- Hellfried, I. C. F., Stiftamt. 116 f., 119, 121, 123.
- Hellmann, Julius 98.
- Henningsen, Fuldm. 173.
- Henrik Julius, Hert. af Halberstadt 27.
- Herman, Greve af Tübingen 12.
- Herwich, Magdalene 241.
- Heyman, I. W., Kommercer. 100.
- Hilmand, Rentekr. 172, 174.
- Hirsch, I. C. W., Ob.ltn. 4.
- Hjaltalin, Fam. 252.
- Hjaltalin, Porstein Illugason, Maler 252 ff.
- Hochland, Laurits, Degn 258. — Maren 258.
- Hofman, Johanna Maria 241.
- Hohlenberg, Fabrikm. 54.
- Holberg, Ludv., Digter 289. — Ludv., Skuesp. 289 ff.
- Holbæk, Albrekt 258. — Anna Sofie 258. — Birgitte 257. — Bolle 258. — Jens 258. — Kirsten 257. — Kristen, Pr. 258. — Ped., Kap. 258. — Rasm. Ped.sen, Pr. 257 f. — Sidsel Marie 258.
- Holck, Andreas, Maj. 286. — C. F. 35. — Christen, Rigard. 8—35. — Conradine 286. — Ditlev 31. — Eyer 147. — Eiler, Baron 10. — Henrik, kgl. Sekr. 10. — Karen 31, 33. — Magdalene 10. — Margrethe 31. — Marie 35. — Hofjægermester 9.
- Holst, Anna Cath. 52. — Fritz, Ob. 52. — Louise 52. — Sølvpop 52. — ? 292.
- Holsteiner, Bohle Peter Carstens 241. — Peter Carstensen, Bager 241.
- von Holtzendorff, Liborius 18.

- von Honhorst, Georg 13.
 Hoppe, Admiral 174.
Horn, Fam. 29. — Ludvig 23.
 Hornemann, Chr., Filosof 190 f., 195, 202, 211. — Ellen C. 195. — Jens B., Hærkr. 290. — Ulrikke A. 191, 195, 202, 211.
 Hove, Sam. Fr., Kantor 292.
 Huitfeldt-Kaas, H. J., Rigsarkivar 1 ff., 7, 254.
 Hulegaard, Arendse 288 f., 293. — Inform. 291. — Mdm. 290.
 Hulevad, Mads F., Boghld. 291.
 Huon, Françoise 41.
 Hvas de Lindenpalm, Christine Linde 316.
 Hviid. I. 77.
 Høst, I. K., Redaktør 193, 220, 300.
 Isberg, S. W., Grosserer 4.
 Isfeldt, Hjalti Illugason, Apot.medhj. 253.
 Ivarsen, Ivar, Herredsfgd. 126—129, 131. — Mdm. 131.
 Iversen, Augusta, Mdm. 78. — Bogtr. 59.
 Jaabæk, S. P., norsk Politiker 106.
 Jacobi, Chr. Fr., Kfr. 299, 310, 314 f., 326.
 Jageman, J. 27.
 Jakob I, eng. Konge 26, 28.
 Jakob, Markgreve af Baden 17.
 Jakobsen(dt.), Anna 225. — Cath. Marie 287.
 Jensen(dt.), Anders, Husmd. 295 ff. — Andreas, Bagerm. 251. — Anna Maria 225 f., 228 ff. — Birthe A. 224—240. — Else 113. — Erland, Skipper, 256. — Hermandine 167. — J., Købm. 167. — Ide 256. — Ingeborg 251. — Maren 225. — Maren 255. — Niels, Savskærer 286. — Peder, Borgm. 113, 257. — Peder, Borgm. 224 ff., 228, 230. — Peder, Husmd. 295 ff. — Tobias, Rektor 233 ff. — Volontair 173.
 von Jerrgleben, Wolff 24.
 Jersin, Bisp 233, 235.
 Jessen, Købm. 179.
 Joachim E., Markgreve af Brandenburg 31.
 Joachim F., Markgreve af Brandenburg 32.
 Johan, Greve af Salm 12.
 Johan Fr., Hert. af Württemberg 32.
 Johan Sigismund, Markgreve 32.
 Johannes (a Duenuvirdt et a Woud) 30.
 Johannes Albert, Greve af Solms 12.
 Jonassen, Anders 224.
 Jónsson, Illugi, Pr. 252 f. — Sigríður 252.
 Joseph, Levin 123.
 Jourdan, Gen. 208.
 Juel, Hans, Vicesath. 232.
 Juliane Marie, Enkedr. 178, 324.
 Juliane Sophie, Prinsesse 324.
 Jurgensen, Engelke 250. — Johan 250.
 Juul, Fam. 25. — Absalon, Sekr. 26.
 Jürgensen, Jules. Urm. 75. — Urban, Hofurm. 75.
 Jørgensen, A. D., Rigsarkivar 112, 284 f., 287 ff., 293. — Jacob, Raadm. 9 f. — Smedem. 82.
 Kaalund, Else 256. — Kristian Kristiansen, Pr. 256.
 Kaas, Jens 15. — Margrethe 15. — Niels, Kansler 26.
 Kall, Abraham, Prof. 175.
 Karberck, Christoffer 23.
 Kariorthen, Elisabeth 32.
 Karstens, Angeneta 250. — Christian 250.
 Katarina, Markgrevinde af Brandenburg 32 f.
 Kayser, H. H., Tømrerm. 97.
 Kellinghusen, Thomas 18.
 Kernkamp, G. W., Professor 140.
 Kettler, Gotthard 18 f.
 von Khüedorff, Lorentz 24.
 Kjeldsen, Maren 256. — Niels 256.
 Kielland, Axel C. Z., Bureauchef 254.
 Kierulff, Ane C. 204. — Charlotte A. 212, 223, 305 f. — Jørgen, Prof. 212 f., 223. — Ole A., Holmens Chef 204, 213, 306, 325.
 Kihl, Ch. 168. — Georg, Violon. 168. — Præst 168, 172. — ? 172.
 von Kirchberg, Idel H. 24.
 Kirchof, Bartholdt 13.
 Kirchpergerus, Helmhardus 13.
 Kirchscläger, Wulfgang T. 11 f.
 Kirsebom, Jacob, Kap. 237.
 Kiær, F., Læge 2.
 Kiærulff, Sekret. 214.
 Kjørboe, Math. Bille, Amtm. 105.
 Klein, Rudolf, Boghdl. 4 f.

- v. Klenow, Sophie L. C. 109, 113, 126.
 Klitgaard, Else Jensdt. 256. — Ide
 Gregersdt. 256. — Jena Gregersen,
 Købm. 256. — Jens Jensen 256. —
 Jens Jensen, Guldsm. 256. — Karen
 Gregersdt. 256. — Karen Jensdt.
 256. — Kirstine 256. — Maren
 Jensdt. 256. — Ped. Jensen, Klok-
 ker 256. — Søren Jensen 256. —
 Thomas Jensen 256.
- Klopstock, tysk Digter 112.
 Klyve, Christen Haraldsen 230.
 Knobelauch, O., Boghdl. 4.
 Knoff, Marie D. 248.
 Knoph, Amtm. 240.
 Knudsen, Jens 225.
 Koberger, Hans 21.
 Kock, Erhart 249. — Eva 249.
 Kofod Ancher, P., Retalærd 111.
 Koller, Anna Margr. 245.
 Koren, C. W., Præst 108.
 Kortenaer, holl. Admir. 160 f.
 Kotze, Herman 12.
 Krabbe, Glob 21. — Margrethe 31.
 Krafse, Karen 31, 33.
 Kraft, Carl K., Pr. 291. — Jens, Prof.
 291.
 Krag-Juel-Vind, F. C., Baron 115, 121.
 Krakewitz, Lutke 23.
 Kramp, Lassenius, Snedker 99.
 Krarup, F., Arkivass. 1, 3.
 Kras, Maren 255. — Maren Povlsdatter
 255. — Povl Nielsen 255.
 Kratter, Forf. 188.
 Kratzenstein-Stub, Prof. 51.
 Krehmer, Christine 245. — Joh. Peter,
 Bagerm. 245.
 Kreyers, Angeneta 250.
 Kristensen, Ped. 257.
 Krohn, Tobias, Organ. 292.
 Krotoski, Andreas 20. — Jakob 20.
 Kruse, Henning 26. — Henning d. Æ.
 27. — Joachim 23. — Lauride,
 Digter 37.
Kærulf, Fam. 255 f. — Bertel 255. —
 Bertel Sørensen, Pr. 255. — Cle-
 mens Jensen, Pr. 256. — Dorotea
 256. — Hans Kristoffer 256. —
 Jakob 256. — Jens Sørensen, Kbm.
 256. — Karen 256. — Karen 256.
 — Kirstine 256. — Kirstine Sø-
- renadt. 256. — Kristian Henr., Pr.
 256. — Lukas 256. — Maren 255.
 — Maren Bertelsdt. 255. — Marie
 256. — Niels Poulsen, Toldkass.
 256. — Peder 256. — Peder 256.
 — Poul Sørensen, Pr. 255 f. —
 Reinbolt, 256. — Søren 256. —
 Søren 256. — Søren 256. — Søren
 Bertelsen 255.
- Købel, Anna Dorothea 286, 290. — Jo-
 hannes, Skolelærer 286, 292.
 Kirstine 287, 290. — Sekr. 292.
 Kønemann, Johan, Leg.rd. 43. — Margr.
 Magd. 43.
 Labis, Engelke 250.
 Lackman, Helle 113. — Karen 113. —
 Lyder, Tolder 113.
 Lamoral, Greve af Egmont 30.
 Lampe, I. F., Provst 1, 3.
 Landorpb, Fam. 204.
 Lange, Chr. Vilh., Genp.dir. 328. —
 Erik 15. — Frederikke 211, 316,
 325. — Hans M., Byfgd. 214. —
 Margrethe 15. — Rasmus, H.R.-
 advokat 211, 327.
 Langebek, Jakob, Geh.arkivar 292.
 Langerhans, Skuesp. 188. — Skuesp.-
 inde 188.
 Larsen, Jens 295 ff.
 Lassen, W., Bureauchef 1 ff. — Just.r.
 181.
 Lauritsdatter, Anna 238.
 Lavater, Digter 290.
 Leendertz, P., Redaktør 160 f.
 Legan, Anna Margaretha 251. — Cort,
 Bagerm. 251.
 Løger, Frue 167. — Skomager 167.
 Lehmann, F. E. Julius 245. — Lovise
 245. — Martin Chr. Gottlieb, Kfr.
 245. — Orla, Politiker 81, 90 f.
 Leitzen, Prof. 254.
 Lem, Anna D. 286 f., 290. — Conradine
 286. — Herman, Godsforv. 286,
 292.
 Lemming, Rev.chef 173.
 Lemvig, Ellen D. 239.
 Leopoldt, tysk Kejsær 150.
 von Leutzin, Elisabeth 32. — Hippo-
 litta 32.
 Lovetzow, Joachim 23. — Jürgen 23.
 — Hofmarak. 74.

- Levot, Helene 87 f., 90. — Mdm. 87.
 Levy, Læge 83.
 Lichtenberg, Georg C., Prof. 205.
 Lichtenberg, ? 313.
 Lichtensteiger, Samson 20.
 Lie, Jonas, Digter 105. — Mons, Soren-
 skr. 105.
 Lindenow, Christian, Amtm. 226. — Ad-
 miral 154.
 Lobes, Jochum, Slotspr. 230. — Mar-
 grethe 230.
 Lorentzen, Anna M. 248. — C. A.,
 Kunstmaler 126. — Peter Hort,
 Politiker 96. — Dr. 91.
 von Lossen, Bregitta 32 f.
 Louise Auguste, Prinsesse 324.
 Lovise Charlotte, Prinsesse 324.
 Lotzen, Hinrieta Frid. S. 248.
 Louis Philippe, fr. Konge 53, 85.
 de Loynes, Jean B. J. D., Guvernør 46.
 Lowson, Højester.prok. 255.
 Lucoppidan, Ped. Jensen, Genealog 10.
 Ludvig 16., fransk Konge 322.
 Lund, Bernt, Ritm. 106. — Carl Alex-
 ander, Krigsr. 246. — Caroline Oline
 246. — Marius, Boghdl. 5.
 Lundberg, Cathar. Elisabeth 247.
 Lundh, O. G., Arkivfuldm. 4.
 Luxdorf, Birgitte Ped.dt. 257.
 Lübecker, Just.r. 173.
 von Lüdinghaus, Johan 28.
 von der Lübe, Henrik 26.
 von Lüneburg, Appolonia 21. — Ernst 21.
 Lütken, Franz Julius, Hofpr. 241.
 Læssøe, Signe 59, 69.
 Løbel, Hedv. Cath. Lucie 246. — Heinr.
 Wilb., Traktør 246.
 Lønborg, Hans L., Gen.maj. 292.
 Løvendal, François X. J., Greve 37 f.,
 40, 42.
 Løvenskiold, C. A., Hofmarskal 1 f.
 Løvensørn, Poul, Admir. 120.
 Løytved, Km.tjener 74.
 Maas, Borkvard, Enspænder 15. — Lis-
 bet 15.
 v. der Maase, Henriette, Km.h.inde 288.
 Mack, H., Stadsarkivar 253.
 Madsen(dt.), Birgitte 48. — Margrethe
 238.
 Magnus, Hert. af Brunsvig Lyneborg 31.
 Magnúsdóttir, Sigriður 252.
 Maillard, Louis B. 55.
 Maitland, John 28.
 Malling, O., Kommitteret 181, 217, 221,
 314.
 Malthe, Alexander, Læge 41. — Chri-
 stoph, Amtm. 41. — Louise A. A.
 V. 41.
 von Maltitz, Bregitta 32 f.
 Mandix, Jørgen, Justitiarius 114.
 Munsa, C., Godsejer 4.
 Mansbach, I. F., Gen. 221.
 Manthey, Ludvig, Pr. 244.
 Mariane, Prinsesse af Meklenborg 88.
 Marie Lovise, Prinsesse 190.
 Marie Sophie Fr., Dronning 190.
 Marschall, Pianofabr. 88.
 Marstrand, Troels, Bager 98.
 Martensen, Hans L., Bisp 46, 110. —
 Virginie C. H. 46.
 Mazzini, G., ital. Revol.m.d. 84, 91.
 Mechlenburg, Arnt 238. — Ingeborg 238.
 Meier, F. I., Dr. 253.
 Meisling, Rektor 75, 78.
 Melbye, Postmester 169.
 Mentz, Hedv. Cath. Lucie 246.
 von Meuron, Carl Gustav, Greve 246.
 Meynædi, Symon 30.
 Meyrer, Anna Cath. 249. — Georg Ludv.,
 Kræmmer 249.
 Mikkelsen, Hans 27.
 Mildnitz, Casper 25.
 Moldenhawer, D. G., Konf.rd. 48.
 Moltke, Frederik, Km.junker 126 f., 178 f.,
 287 f., 291 f.
 Monies, D., Kunstmaler 83.
 Le Monnier, Christine 46. — Jean J.
 H., Portrætm. 46.
 Monrad, Ellen M. 197, 211, 223, 306.
 — Vitus, Billedh. 197.
 Montagu, Mary P., Forf.inde 209. —
 Gesandt 209.
 Montjoye, Greve 53.
 de Montrichard, Françoise 41. — Nico-
 las A. G., Kpt. 41.
 de Montville Alexandre le Noir, Overkr.-
 komm. 44 f.
 Moonen, A., nederl. Digter 150.
 Morin, L. 23.
 Moritz, Greve af Nassau 29 f.
 Mormand, Sidsel Mogensdatter 14 f.

- Morsing, Elisabeth K. 167 f. — Præst 168. — Præsteenke 171.
- Mossin, Mette 243.
- Moth, Matthias, Oversekret. 228.
- Munch, Bisp 234—238.
- Munthe, Hartvig, Ob. 3, 254.
- Muus, Amalie 181. — Anne C. 167. — Anne Sophie 169, 171. — Caroline 180. — Ch. 168. — Christen, Pol.betj. 167. — Christian 180. — Elias 180. — Elisabeth 168 f. — Elisabeth K. 167 f. — Hans, Etr. 166—182. — Hans Carl 180. — Heinrich, Skipper 167. — Laurentia 168. — Laurentia M. 180. — Laurids, Kr.assess. 168. — Laurids, Købm. 167. — Laurids, Præst 168, 173. — Laurids Fog, Fuldm. 180. — Ludvig 179. — Maria 180. — Maria B. 170, 180. — Ove 180. — Ove, Købm. 167 f. — Regine 179. — Regina F. 180. — Thor 180. — Thor, Skibskpt. 169, 171, 174 f. — Frue 167.
- Müffelmann, H. C., Gross 246.
- Müller, Frants Heinr., Kemiker 299. — Otto, Overretsass. 98. — Otto Fr., K.fr. 291. — Peter Anthon, Hofperleest. 249.
- Mylting, Fam. 29.
- Mynster, Chr. G. P., Sekr. 284, 292. — F. N. 284. — Bisp 284, 292.
- Münter, Balthasar, Dr. 244. — Carl Wilhelm Theodor, Just.r. 244. — Fr., Bisp 111, 244. — Frederikke 244, 297.
- Møhl, Frue 179. — Mægler 179.
- v. Møllendorff, Wichard J. H., Feltmarskal 322.
- Møller, Anna M. 247. — Karen 81. — Rasmus P., Skibsfører 81, 87. — Fuldm. 173.
- Mølmark, Kanc.r. 171.
- Mørch, Ove Pedersen 240.
- Nachtegall, Cathr. 292. — Conr., Skr.m. 292. — V. V. F. F. 292. — Mdm. 292.
- Nagel, Regina F. 180. — Gross. 180.
- Napoléon I 61 f., 85.
- Neergaard, Km.h. 92.
- Nerenst, Km.r. 181.
- Neubausen, Mdm. 292. — Slagter 292 f.
- Nielsen (dt.), Anna 225. — Georg, bgl. Haandbibliotekar 292. — Halvor 225. — Hilleborg 167. — Jens, Pr. 257. — Kirsten 257. — Marie D. 41. — O., Arkivar 1 ff. — Peder, Købm. 167. — Sidsel 258. — Bager 88
- Nienkerke, Johan, Lic. jur. 30.
- Nikolin, Frue 169. — Frk. 169. — Kapt. 169.
- Nissen, Gerhardt, Bagerm. 247 f. — H. N.. Prof. 111. — Mette Cath. 248.
- Nold, Gerhard 28. — Johannes 28.
- Normand, Jakob Jensen 157.
- a Nostitz, Balthasar 27.
- Nyerup, Forf. 220.
- Nyrop, C., Prof. 2. — C., Univers.-instr.m.m. 99.
- Nørager, Hedev. Elisabeth. 247. — Jens, Overgraver 247.
- Nørholm, N., Skræder 99.
- Nørregaard, Retalærd 111.
- Obdam, Admiral, se Wassenaer.
- Obel, I. B., res. Kap. 122. — Kaffe-skænker 292.
- Obelitz, Retslærd 111.
- Oeding, Bastiane 257.
- Oehlschlæger, A., Digter 74, 284 f., 289.
- Olavius, Olafur, Km.sekr. 292.
- von Oldenburg, Joachim 23.
- Olsen, Austen 235. — Bjørn, Rektor 252. — Gottsche Hans, Notar. publ. 191. — Joh. Cathr. 291. — Mdm. 73. — Prof. 311.
- Olshausen, Thomas, Redakt. 93.
- Olufsen, Oluf C., Digter 182—224, 298—329.
- Orleans, Hertug af 53.
- Orry, Maturin René, Arkivar 49.
- Otto, Greve af Mansfeld 31.
- Oxe, Albrecht 14. — Sidsel 14.
- Paludan, Marie Lukasdt. 256.
- Pascalis, Marie Anne 51.
- von Passow, Adam 23.
- Pedersen (dt.), Barbara 113. — Barbara 113. — Halvor 225. — Helle 113. — Ide 226 ff. — Jens, Byf. 239. — Nils, Præaid. 226 ff. — Poul 27. — Rasmus 118. — Svend 295 ff.

- Penz, Gunther 23.
 Peschier, Grosserer 55.
 Petersen (dt.), Anne 250. — C. S., Biblioteksass. 307. — Richard, Forf. 290.
 Phidias, gr. Billedh. 71.
 Philip, Greve af Waldeck 12.
 du Pin, Charles L. Latour. Greve 39.
 Pitt, William, Statsmd. 309, 311.
 Plan de Sieyes de Veynes, Fam. 41.
 de Plane, François X. J., Major 41 f. — X. Price, cand. 42.
 von Plate, Christoffer d. Y. 27.
 Plawen (v. Plawen), Heinrich Reuss, Baron af 13. — Heinrich Reuss d. Y. 31.
 von Pless, Didrich 23. — Walther 23.
 v. Plessen, Fam. 297. — Berthe 295 f. — Chr. Ludv. 295. — Chr. Ludv. Scheel- 297. — Chr. Sigfr., Km.h. 294—297. — Fr. Chr. 295.
 Ploug, C., Digter 95.
 Plum, Daniel, Pr. 258. — Ingeborg 258.
 Podebusk, Claus 13 f. — Predbjørn 14.
 Pogwisch, Wolf 12.
 Ponsaing, Anna Christine 245. — Johan Georg Jakob, Klædehdl. 245. — Joseph Anton, Skibskpt. 245.
 Pontoppidan, Erik, Procansler 241. — Johanna M. 241.
 de Poullain, Charles, Prltn. 43.
 Poulsen (dt.), Karen 113. — Karen 256. — Søren 256.
 Pram, C. H., Digter 182—224, 298—329. — Marie 182—224, 298—329.
 Proft, Chr. Gottl., Boghdl. 291.
 Puggaard, Grosserer 97.
 Püchler, Eustachius 147, 156.
 Quist, Magdalena 250.
 Quitzow, Kone 23. — Staffen 23.
 Raben, Berthe, Grevinde 295 f. — Gehkfr. 295.
 Rafn, Carl G., Forf. 217, 299.
 Rahbek, K. L., Digter 211, 220, 308, 311, 315, 318, 327 f. — Justr. 176.
 Ramée, Joseph J., Kunstgartner 54 f.
 de Ramsault, Albert de Rault, Greve 45.
 Ramus, Fam. 112. — Barbara 112 f. — Christian, Direktør 112, 114 f. — Christian, Provst 112 f., 115. — Francisca M. 112—115, 118, 131. — Frants, Amtsf. 112. — d. Y., Bisp 112. — d. Æ., Bisp 112.
 Rantzow, Georg 18. — Melchior 18.
 Rasch, Fam. 204. — A. W., Amanuensis i norsk Rigsarkiv 3 f., 254. — Ane C. 204. — Jens, Borgm. 232.
 Rasmussen (dt.), Margrethe 113. — Peder, Viceraadmd. 230. — Povl 286. — Thomas, Tolder 226.
 Raue (Rau), Hotelejer 311.
 Rautteren, Maria 33.
 Ravn, Karen 81.
 Raütter, L. 32. — Maria 32.
 Reinhard, Greve af Solms 12.
 Reitzel, C. A., Boghdl. 247. — Cathar. Elisabeth. 247.
 Reventlow, David 23. — K. D. F., Greve 176, 181, 290, 314. — Ludvig. Greve 40. — Magdalena 10.
 Rieffesthal, cand. pharm. 67.
 Rieggels, Margrethe 113. — ? 299.
 Rieggelsen, Ped., Adm. 292.
 Riisbrich, Børge, Filosof 111.
 Ring, B. M. 284. — F. N. 284. — I., Postskr. 284. — Insp. 284.
 de Rivarol, Antoine, Publicist 42. — Raphael, Fændrik 42.
 Robbersen, Anna M. 244.
 Rochambeau, Fam. 48. — Jules A. G., Greve 47 f.
 Roede, H. C., Arkivass. 4.
 Rohn, Anton Christoph, Pr. 243 f.
 von Rolshausen, Johan 22. — Maria 32.
 Rosborg, Andr. Magnus, Kollektør 247.
 von Rosenhagen, Gertraudt 33.
 Rosenkrans, Maximilianus 147.
 Rosenstand-Goiske, Fuldm. 174 f., 177 f.
 Rosensørn, M. H., Gehkonfr.r. 1 f. — Poul, Km.h. 133.
 Rosing, Joh. Cathr. 291. — M., Skuesp. 290 f.
 Rostgaard, Conradine 286.
 Rothe, Fam. 214, 306. — Andreas B., Kandep. 292. — Anna Rosine 305, 324 f. — Tyge Jesper 214, 291, 305, 314. — V., Kont.chef 89. — Højester.ass. 111.
 Ruhe, Cecilie Kristine 258. — Joh. Kristian, Kap. 258. — Sidsæl 258.

- de Ruijter, Anna 142 f., 159. — Michiel, Admiral 134—163.
- Ryberg, N., Kfr.r. 53.
- Rønner, Toldskr. 177.
- Rønne, Bone F., Pr. 324 f.
- Rørdam, H., Præst 1 ff.
- Sachs (de Sachs), Hans, Skom. 71. — Margrethe Magdal. 43. — Reine 43.
- de Saint-Simon, Alphonse L. O. 44. — Louis H., Greve 43 f. — Reine 43. — Robert 44.
- Samsøe, Ole J, Digter 211.
- Sandberg, Mads 21. — Tyge 21.
- Sander, C. L., Digter 196, 212.
- Sandern, Cath. 249.
- Scavenius, J. B., Godsejer 325. — Peder, Gen.prok. 229.
- Schack, General 158.
- Schebel, Herman, Isekr. 247.
- Scheen, Anders Pedersen, Stiftsprovst 230—236, 238. — Anna Andersdt. 238. — Berte Pederadt. 240. — Birgitte Andersdt. 238. — Ingeborg 238. — Jens Pedersen 239. — Jonas, Pr. 238. — Maren C. 238 f. — Margrethe 238. — Margrethe 238. — Maria Pedersdt. 239. — Peder, Mag. 238. — Peder, Pr. 238.
- Schelberg, Fr. Carol. 247.
- Schenck von Tauttenberg, Fam. 22. — Henrich 31. — Rudolf 22, 25.
- von Schepsel, Abrah. 251. — Elisab. 251.
- Scherer, Chr., Forf. 254.
- Schorfig, Christian Jacob, Bagerm. 246. — Maria Sophia 246.
- Scheving, Anna M. W. 226, 228 ff. — Berthel Lauritsen, Præsident 226—230. — Lauritz 246.
- Sebey, Kapt. 158.
- Schillinck, Albert 13.
- Schimmelmann, Ernst, Greve 37, 44, 191, 193, 309, 324. — Louise 47. — Grevinde 47.
- Schinkel, Morten 25.
- Schiøst, Borgm. 167.
- Schiøth, Jens Riddermann, Pr. 293.
- Schlegel, F., Geh.konfr.r. 4. — I. F. V., Statsretslærer 111. — Johan H., kgl Historiograf 191. — Ulrikke 191, 195, 202, 211.
- Schleisner, O. A., cand. phil. 4.
- Schleth, Konfr. 173, 177 f.
- von Schlieben, Albrecht 31. — Dorothea 32.
- Schnettow, Valdemar F., Geh.r. 221.
- Schmidt, Anne Sophie 169, 171. — Hinrich 241. — I. 132. — Frue 241. — Glarm. 169.
- Schmitt, I. N., Birked. 247.
- Schnitler, D., Obltn. 2 f.
- Schomaker, Georg, Dr. jur. 20
- Schottmann, Anna Cathr. 246. — Joh. Bernh., Murm. 245. — Joh. Pet. H., Vinhdl. 246. — Maria Elisab. 245. — Thomas, Tømrerm. 246.
- Schouboe, Oluf B., Amtm. 105.
- Schow, Anna Rosine 305, 324 f. — I. F., Politiker 95. — Niels Iversen, Prof. 305, 325.
- Schröder, Friedrich L., tysk Skuesp. 184, 188, 200. — Heinrich, Læge 34. — Frue 168. — Frue 185. — Landinsp. 168.
- von der Schulenburg, Amlei 32 f. — Joachim 33. — Reinhard 31.
- Schulin, Sigismund, Greve 52, 57.
- Schultz, Mdm. 293.
- Schumacher, P. C., Amtm. 128, 130 ff. — ? 84.
- Schumann, Christopher 230.
- Schwarz, Frederik, Skuesp. 184, 188, 190, 218, 221, 290 f., 307. — Mdm. 48 f.
- Schwing, Christine 245.
- Schütze, Joh. Fr., Kanc.sekr. 314.
- Schøller, C. E. A., Jægerm. 2 ff.
- Schønheyder, Birgitte C. 243. — I. C., Bisp 287 f., 291. — Johan Franciscus G., Læge 243. — I. H., Læge 285, 291. — Johan Martin, Højester.adv. 243. — Johanne M. 243. — Mathilde Christine 243. — Mette 243.
- Seidelin, Forlægger 54.
- von Seiderstorf, Cristina 32.
- a Setoun, Petrus J. 30.
- Siboni, Koncertm. 75.
- Sidney, Robert 16.
- Simonius, Johannes 28.
- Skeel, Jørgen Erik, Statsmin. 178, 307.
- Skouw, Assistenstusforv. 291 f.

- Skrike, A., Geh.leg r. 1 f.
Smazorsowska, Sophia 33.
thor Smedes, Thomas 38.
Smidt, Maria Sophia 246.
de Smiet, Jomfru 144.
Smith, Johanne Margrethe 243.
Sneedorf, Fr. 293. — Hans Chr., Adm. 291.
Snefuld, Kopist 173.
Sode, Søren Olufsen, Pr. 239.
Sofie, Dronn. 26, 31 f.
Sofie Amalie, dansk Dronn. 156 f.
Sofie Frederikke, Prinsesse 324.
Solrød, Niels Lauritsen, 258.
Sommer, Bernardus 159.
Sommer, C. Fr. E., Major 316. — Gros-
serer 89 f., 97.
Sparre Kaas, Fam. 25.
Spendrup, Peder M., Br.vinsbr. 287, 292.
Spengler, Lorenz, Naturforsker 299.
Sperling, Henrik 28. — Poul 18.
Spiell, Otto 23.
Sponneck, Greve 121.
Sporon, Fr. Gottl., Højester.adv. 291.
Stampe, H., Retslærd 111.
von Starhemberg, Morten 22.
Stegmann, Skuespinde 188.
Steman, Geh.r. 173.
Stephensen, Peder, Foged 226.
Stobwasser, I. H., Lakvarefabr. 253.
Stockharnar, Abraham 13.
Stoud, Elæe Boletta 239. — Ludvig,
Bisp 239. — Ludvig, Præs. 238 f.
— Maren 238 f. — Sophie 239.
Stralendorff, Jochim 23.
Sturm, Johan, Rektor 14, 17.
Styffgen, Anne J. 197.
Subm, Margrethe 238. — Michael 238.
Suhr, Th., Etr. 96.
Svabo, Jens Chr. 292.
Svane, Anna C. 197.
Svensen, Anna Cath. 248. — C., Gross.
78. — P. N., Skoleh. 248. — Gen-
postdir. 78.
Svenstrup, Christine 46.
Süssebach, Pancratius 13.
Süsz, Carl Gottlob 249. — Christoph
Ernat, Kortfabr. 249.
Sølling, Ped. Norden, Komm. 292.
Sørensen, Georgine 290. — Mads, Bir-
kefgd. 255. — Maren 255. —
Marie 46.
Tamsen, Johannes Henrik 241.
Tausan, Mats, Lektor 233. — Bisp 228,
232 f.
Teitsson, Magnús, Provst 252 f.
le Tellier, Abbed 56 f.
Thaarup, Rentekr. 174.
von der Thann, Alexander 22.
Thestrup, Barbara 112 f. — Barbara
113. — Frants 113. — Margrethe
113. — Matthias, Provst 113.
Thierry, Fam. 49. — Anna C. 52. —
Jean 52. — Pierre F., Toldass. 52.
Thiset, A., Arkivar 2 f.
Thomle, E. A., Arkivar 1 f., 329.
de Thoranc (Thorène), Charles J. J. T.,
Stabskpt. 42 f.
Thornam, B. M. 284.
Thrap, D., Præst 3. — Wilhelmine 103,
107 f.
Thybo, Karen 256. — Ped. Sørensen
256.
Tietcke, Anna M. 245. — August Julius,
Pr. 245. — Gotfred Jac. Aug.,
Knapmagerm. 245.
von Tisenhausen, Caspar 29.
Tode, Læge 119, 212.
Tofte, Kommitteret 178.
Tonsberg, Mathias, Stiftamt. 234, 237.
de Tornø, Fam. 48. — Birgitte 48. —
Charles P. J., Sek.ltn. 48. — Jo-
seph, Officer 48.
Traes, Marie 59—64, 66 ff., 70, 78.
Trant, F. K., Deputeret 181.
Trap, I. P., Geh.konfr. 1 f.
Trojel, Ped. Kofod, Herr.fgd. 292. —
Peder M., Digter 215, 292.
Trolle, Fam. 25. — Jakob 26.
Tromp, Cornelius, holl. Admir. 161.
Truchi de Tenare, Achille L. H. G.,
Greve 45.
Trusius, Gabriel 241.
Tscherning, A. F., Politiker 83, 87 ff., 97.
Tutein, Auguste 246.
Tønderlund, Kontorchef 173 f., 176 f.,
181.
Tøttrup, Vicelandsdommer 123.
Þorsteinsson, Hannes, Redakt. 252 f. —
Hjalte, Pr. 253.

- Ulfeld, Fam. 25. — Frederik 25 f.
 Ulm, Gregorius L. 13.
 Undal, Berthe Andersdt. 224—240. —
 Jonas, Mag. 230, 232—238. —
 Laurits Andersen, Lagmd. 229,
 239.
 Urne, Sidsel 14.
 Using, F. Algreen, Kont.chef 1 f.
 Vake, Cosmus 18. — Thomas 18.
 Vallon, Jean Louis, Sprogl. 55 f.
 Varensbeck, Reinhold 20.
 Vasmarus, David, Læge 34.
 Vendorff, Anna 242. — Claus, Over-
 berider 242.
 de Verdun, Alphonse, Fændrik 43.
 Viborg, Erik Niessen, Naturhistoriker
 220, 299, 310.
 de Villanova, Ferdinand Lopez, Guver-
 nør 30.
 Vogt, Niels, Amtm. 105.
 Vondel, holl. Digter 156.
 Voth, Gerard 30.
 Vultejus, Herman, Dr. jur. 22.
 Wad, G. L., Arkivar 2 f.
 Wadum, Jens, Kommitteret 315.
 Wagner, Reinhold, Dr. 241.
 Walther, Caroline, Skuesp. inde 290. —
 Byf. 120.
 Wandal, Ped. Topp, Underbibliotekar
 293, 325.
 Wangelin, Vicke 23.
 van Warch, Joannes 30.
 v. Warnstedt, Hans Vilh., Theaterchef
 182, 291.
 Wassenaer, Admiral 154 f., 161.
Weidemann, Fam. 255. — Clemens Kri-
 stoffersen 256. — Conr. Povlsen
 256. — Dorotea Clemensdt. 256.
 — Maren 256. — Maren 256. —
 Marie 256. — Povl Clemensen 256.
 von Weidensee, Heinrich 28.
 Weinwich, Anna Maria 247. — Niels
 Henr., Bibliotekar 247.
 Weis, Johannes 29.
 Welhaven, I. S. C., Digter 46. — Jo-
 sephine A. 46.
Wendelboe, Fam. 316. — Km r. 215. —
 ? 315.
 Wenzin, Gotschalk 18.
 Wessel, J., Digter 289, 292.
 Wesselhøft, Louise 47.
 Westenskov, Anne M. 50 f.
 Wibe, M., Vicekansler 228.
 Wiborg, Niels, Assistenthusforv. 292.
 Wickede, Frk. 133.
 Wickelsen, Anna Christine 245.
 Wilhelm, Hert. af Kurland 28.
 Wilhelm, J., Teknolog 83.
Windeboe, Fam. 316.
 von Winterfelt, Damianus 28.
 Wissing, Georgine 290. — Thomas,
 Vindh. 290.
 Witte, Johan, Amtskriver 240.
 Wohlert, Christian, Maler 247. — Fr.
 Carol. 247. — Hans Fr., Portr.-
 maler 247. — Mette Christina 246 f.
 Wolfskeel, Georg S. 13.
 von Wotckau, Albert 20.
 die Wrede, Conrad 21.
 Wriede, Christina 250. — Jochim, Fabrik.
 250.
 Wroblewsky, Otto B., Boghdl. 5.
 Wulffsdatter, Anna Maria 225 f., 228 ff.
 Wulfgang E., Greve af Stolberg-Wer-
 nigerode 26.
 Wulfgang E., Greve af Ysenburg 12.
 Wærnschiold, Amtm. 329.
 Zeise, Christoffer, Guldslager 241. —
 Magdalene 241.
 Ørsted, A. S., Geh. statsamin. 95 ff.

Meddelelser om Samfundets Anliggender.

Bestyrelsen for **Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie** bestaar for Tiden af følgende Medlemmer:

Norske Afdeling:	Danske Afdeling:
Expeditionschef A. Collett* , Formand,	Forfatter L. Bobé ,
Professor, Dr. L. Daae* ,	Arkivsekretær i Rigsarkivet G. L. Grove ,
Kammerherre, Kommandør T. Dannevig ,	Sekretær,
Rektor i Stavanger, A. E. Erichsen ,	Oberstløjtnant H. W. Harbou* ,
Kammerherre, Bureauchef A. Chr. Z. Kielland ,	Professor C. Nyrop ,
Artillerikaptajn Chr. M. Munthe ,	Sognepræst, Dr. H. F. Rørdam , Lyngby,
Amanuensis i Rigsarkivet A. W. Rasch ,	Jægermester C. E. A. Schøller ,
Sekretær,	Kreditforeningskasserer F. C. W. Sommer ,
Arkivar i Rigsarkivet E. A. Thomle* ,	Arkivar i Rigsarkivet A. Thiset* ,
Fhv. Sognepræst D. S. Thrap .	Formand,
	Provinsarkivar G. L. Wad* , Odense.

De med * betegnede Herrer udgjøre Skriftudvalgene.

Samfundets Regnskab for 1904 er aflagt af Sekretæren for den danske Afdeling og godhedsfuldt revideret af Oberstløjtnant **H. F. Grandjean**. Ved Revisionen fandtes Intet at erindre. Hvorledes de enkelte Summer fordele sig paa Indtægt og Udgift, ses af omstaaende Oversigt.

Ved et Bestyrelsesmøde i Efteraaret 1905 valgtes Kreditforeningskasserer **F. C. W. Sommer** til Medlem af Bestyrelsens danske Afdeling i Stedet for Professor **Nicolai Bøgh**, der var afgaaet ved Døden.

Samfundets Samling af Bøger og Manuskripter opbevares hos den danske Kommissionær, hvorfra de udlaanes til Medlemmerne.

Antallet af Medlemmer var ved Udgangen af 1904 296, deraf 93 norske, 203 danske og Udlændinge.

Oversigt over Regnskabet for 1904.

Indtægt.	Aktiver.	Kasse- Indtægt.	Udgift.	Aktiver.	Kasse- Udgift.
I. Kassebeholdning ved Regnskabsafsl. for 1903:			I. Halvdelen af Aarsrenten af „En Unævnts Legat“ tilskreven Kapitalen.....		24,30
A. Paa Sparekassebog Nr. 1.....			II. Honorarer.....		694,50
B. — — Nr. 2.....			III. Papir.....		185,52
		323,13	IV. Trykning.....		1127,75
Aktiverne udgjorde ved samme Tid:			V. Hefning.....		59,52
A. Indskrivningsbevis Litr. G., Fol. 1728..	500,00		VI. Kommissionsrabat.....		273,83
B. „En Unævnts Legat“ indestaaende paa Sparekassebog Nr. 3 (1369,45) paa N. 4 (87,99).....	1457,44		VII. Leje af Lokale til Opbevaring af Samfundets Skrifter.....		24,00
C. Tilgang i 1904: Halvdelen af Aarsrenten af „En Unævnts Legat“ tilskreven Kapitalen.....		24,31	VIII. Assurance, Porto og Skrivemateriale....		41,43
D. Gave til samme Legat af Honorar for Bidrag til Tidsskriftet.....	79,00		IX. Kassebeholdning ved Udgangen af 1904:		
E. Tilgang af et nyt livsvarigt Medlem...	100,00		paa Sparekassebog Nr. 1.....	152,20	
II. Medlemsbidrag for 1904.....		1798,00	— — Nr. 2 (hvoraf		
III. Solgt af Samfundets Skrifter.....		122,00	100 Kr. af Grundkap.)	251,78	
IV. Understøttelse gennem Kultusministeriet..		500,00	Til Balance anføres Aktivbeholdningen ved Udgangen af 1904:		
V. Renter.....		91,70	A. Indskrivningsbevis G., Fol. 1728	500,00	
			B. Tillæg til Grundfond.....	100,00	
			C. „En Unævnts Legat“ (Sparekb. N. 3 1417,59, N. 4 143,16)....	1560,75	
					2169,75
Balance. .	2160,75	2834,83	Balance...	2160,75	2834,83

Jul. Bidstrup:

Dødsfald i Danmark

1904.

Tillæg til
Personalhistorisk Tidsskrift.

Kjøbenhavn.

Det Hoftensbergske Etabl.

1905

Dødsfald i Danmark

1904

Samlede af *Jul. Bidstrup*.

- Aaberg, Jens Chr. Pedersen, Teglværks-ejer, 31. 1., 76 A., Hygum.
- Aabye, Maria Sophie Fred., f. Salchow, 24. 1., E. e. Intend.
- Aagaard, Jacob, Past. emer., 17. 9., 72 A.
- Aamodt, Edel, f. Thiede, begr. 27. 12.
- Abel, Agathe Laurentze, 14. 11.
- Abildgaard, M. C., Propr., 29. 4., 81 A., Illinois.
- Adeler, Carol. Marie Cathr., f. Voss, 29. 8., 63 A., Laven, E. e. Baron.
- , Wilh. Theodora, f. Hornemann, 17. 10., 79 A., E. e. Baron, Kapt.
- Agier, Eline Marie, f. Heger, 7. 5., 95 A.
- Ahlefeldt-Laurvigen, Fred. Ferd. Heinrich Emil, Greve, Toldforv., 7. 6., 74 A., Silkeborg, H: Anna, f. Nielsen.
- Ahlmann, Dorothea, f. Hundewadt, begr. 5. 2., 86 A., E. e. Gross.
- Albeck, Karl Emil, Læge, 4. 4., H: Margrethe, f. Ortman.
- Albrecht, Carol. Marie, f. Grønning, 17. 4., Stege, M: Toldforv.
- , Jul. Ludvig, Toldforv., 20. 8., 67 A., Stege.
- Alexandersen, Peter, Brandinsp., 23. 2., 74 A., Horsens.
- Aller, Jens Krist., Slagterm., 29. 12., Hvido re.
- Alstrup, Nils Griis, Kbm., 8. 6., 83 A.
- Altenburg, Fred. Johan Simon, fh. Musikdirekt., begr. 8. 6., 85 A., Karlebo.
- Andersen, Carl, Apoth., 20. 2., San Francisco.
- , Georg, cand. pharm., 8. 7., 25 A., Slagelse.
- , Hans Peter, Kbm., 15. 10., 64 A., Hjørring, H: Ingeborg, f. Lottrup.
- , Jens, fh. Landstingsm., 26. 10., 82 A., Skelby.
- , Johanne, f. Bernhard Olsen, 28. 8., Aarhus, M: Prlt., Direkt.
- , Kristian, stud. jur., 21. 12.
- d'Andrade, Emma Louise, begr. 20. 7.
- Andresen, Anna Laura, f. Aagesen, 26. 1., E. e. Organist.
- , Christen, fh. Brænderiejer, 5. 8.
- , G. A., cand. phil., 17. 12.
- , Laurits, Dampskibsf., 26. 4., 64 A.
- Appel, Thora Cathr. Sophie, f. Dinesen, 28. 12., M: Skoleinsp.
- Arentzen, Christine Michaeline, f. Jensen, 21. 9., E. e. Prof.
- Arntzen, Ernst Carl Fred., 9. 3., H: Vilhelmine, f. Palm.
- Asakofsky, Carl Ludvig, fh. Bagerm., 25. 7., 70 A.
- Asgersson, Laura Adolphine, f. Holm, 12. 2., M: Kbm.
- Attrup, Agnes Henriette, f. Wunderlich, 6. 9., E. e. Komponist og Organist.
- Averhoff, August Jul., Prokurist, 17. 1.

- Baagøe, Jacobine Caroline, f. Ipsen, 5. 10.
 —, Mathilde Mathiana Georgine, f. Herschend, 16. 10., E. e. Insp.
- Bagger, Amalia Fred. Andrea, f. Rambusch, 15. 7., 80 A.
 —, Lovise Charl., f. Holm, 4. 10.
- Balsløw, Anthon Fred. Hjalmar, Kapt., 29. 10., 73 A., Roskilde, H: Augusta, f. Bang.
- Bang, Hans, Læge, 4. 5., 33 A., Orup.
 —, Herman Fred., fh. Malerm., begr. 30. 10., H: Sophie, f. Lind.
 —, Laue, fh. Skibsf., 21. 8., H: Adeline, f. Wagner.
 —, Sophie, f. Oxenbøll, 4. 1., 57 A., Sorø, E. e. Skovf.
 —, Vilh. Fred. Marie, f. Holck, 19. 9.
- Bangert, Ida Josepha, f. Andersen, 25. 2., M: Kassekontr.
- Bardenfleth, Sophie Charl., Stiftsdame, 3. 2., 82 A.
- Barfoed, Anna Marie, 29. 7.
 —, Paul Abraham, fh. Skibsbygm., 7. 3., 83 A.
 —, Sophus, fh. Godsforv., 2. 8., Nyborg.
- Bartels, Nielsine Birg., f. Færø, 22. 2., E. e. kgl. Skovf.
- Bartholdy, Johan, Prof., Komp., 6. 12.
- Basse, Jørgen, fh. Fabrikbest., 12. 3., 72 A.
 —, Pauline Charl., f. Schor, 1. 6., 83 A., E. e. Manufakturhdr.
 —, Petrine, f. Theilmann, 5. 2., 81 A., E. e. Skibsf.
- Bauditz, Margrethe Fred., f. Diedrichsen, 15. 11.
- Bauer, Richard Will., Kom.dør, 5. 4., 76 A.
- Bay, Benedict Qvistgaard, cand. polyt., 4. 8., Canada.
 —, Christian, Propr., 11. 7., 69 A., Follerupgaard, H: Mary, f. Qvistgaard.
- Bay-Schmith, Holcka, f. Wulff, 5. 11., New York.
- Bech, Ane Marie, f. Rommel, 28. 5., Horsens.
 —, Edvard, Godsejer, 13. 12., H: Marie, f. Schønning.
- Bech, Ole Kosmns Nielsen, fh. Intend., 14. 1., 64 A.
 —, Sophie, 15. 5., Slagelse.
- Beck, Carl Eduard, Ob., 26. 7., 84 A., Gjentofte.
 —, Jens Mogensen, Kbm., 11. 3., 69 A., Lønstrup.
 —, Ludvig, Kapt., 3. 6., 80 A.
- Becker, Elisab. Anna Margr., f. Begtrup, 9. 1., 92 A., E. e. Provst, Dr. phil.
 —, Laura Joh. Nicoline, 22. 10.
- Begtrup, Elise, f. Mathiesen, 11. 9., 83 A., Hillerød, E. e. Sgpr.
- Behrends, August, Malerm., 17. 8., 83 A., Odense.
- Bekker, Jens Peter, fh. Provst, 20. 3., 77 A.
- Bendix, Otto Jul. Emanuel, Pianist, 27. 2., 59 A., San Francisco.
- Benzon, Julie Camilla, f. Olsen, 28. 7., 69 A., E. e. Prlt.
- Berg, Anton Gerhard, fh. Forpagt., 29. 1., 73 A., Odense, H: Magda, f. Lagoni.
 —, Balthazer, Kbm., 2. 12., Randers, H: Rebecka, f. Fränckel.
 —, Christian, Skomagerm., 13. 10., H: Johanne, f. Gedde.
 —, Julie, f. Olsen, 29. 10.
 —, Jørgen Emil, Gross., begr. 27. 5., H: Emilie, f. Boas.
 —, Peter, fh. Generalkonsul, 14. 5., 67 A., St. Petersborg.
- van Bergen, Gottlieb, Agent, 2. 7.
- Bergh, Helene Marie, f. Restorff, 25. 7., M: Gross.
- Bergmann, Jul., Musikildirekt., 19. 9., Aarhus.
- Bergstrøm, Anina Johanne, f. Jacobsen, 30. 5., M: fh. Sgpr.
- Berry, Walter Oliphant, Generalkonsul, 2. 12., 77 A., Edinburg.
- Bertelsen, Henrik Theodor Liunge, fh. Apoth., 25. 3., 76 A., H: Agathe, f. Brinkmann.
- Beyer, Laura, 27. 2., 83 A.
- Bidstrup, Thora Christine, f. Kristoffersen, 23. 5., 61 A., M: Ark.skr.
- Bie, Hans Jacob, Justr., 17. 4., 82 A., Hobro, H: Petrea, f. Trane

- Bielefeldt, August Evacio, fh. Lærer, 13. 6., 65 A., Haudrup.
- Biering, Anna Marie, f. Pedersen, 6. 6., M: Past. emer.
- , Johan Fred, Kapt., 21. 12., 57 A., Silkeborg.
- Bille, Cathr. Mette, f. Lyhne, 12. 7., 60 A., Skanderborg, E. e. Landinsp.
- , Emma Antonette, f. Bonfils, 24. 2., E. e. Marinemaler.
- Billing, Hulda Marie, f. Jakobsen, 22. 7., 72 A., E. e. Guldsmed.
- Binau, Anna Carol., f. Heinrich, 17. 5.
- Birch, Christiane, f. Hastrup, 19. 8., E. e. Kongens Foged.
- , Jens Høst, Læge, 8. 2., 72 A., Børkop.
- Birk, Peter Georg Toft, Etr., 19. 10., 80 A.
- Hischoff, Emil, Kobbersmed, 26. 8.
- Bjerregaard, Frits, Fabr., 17. 5.
- Bjørn, Caroline, 31. 10., 83 A.
- , Jensine Carol., f. Nielsen, 13. 10., Holbæk.
- Blauhut, Mathilde Augusta, f. Holm, 24. 1., 79 A., E. e. Kapelmusik.
- Blicher, Frederikke, f. Kaarsberg, 12. 6., Kolding, E. e. Sgpr.
- Blicher-Hansen, Ingeborg Cathr., f. Franck, 15. 12., Gjentofte.
- Blinkenberg, Emma Henr., f. Juul, 14. 12., M: Museumsinsp.
- Bloch, Cecilie Wilh. Eleonora, f. Tamm, 12. 12., Hillerød, E. e. Krigsr.
- Bluhme, Cathinca Dortha, f. Schnipp, 6. 7., E. e. Toldass.
- Blume, Carl Werner, fh. Sgpr., 29. 4., 85 A.
- , Peter Eduard, fh. Herredsfoged, 20. 11.
- Blytmann, Carl Laurits, fh. Telegrafbest., begr. 16. 9., 90 A.
- Blødel, Henriette Cathinca, f. Ager-skov, 6. 6.
- , Philippa, f. Rohmann, 19. 6., Ørsted.
- Bløsherg, Carl Joh. Ferd., Just., 12. 4.
- Bodecker, Aurora Clementine Margr., f. Comistabili, 30. 8., E. e. Hofhattefabr.
- Boesen, Chr. Fred. Emil Peter, Journal., 8. 7.
- Boesen, Hansine, 25. 11.
- , Karoline, 12. 10., Sorø.
- , Sophie, 19. 5., Vejle.
- , Theodor August, Generalkonsul, 6. 8., 76 A., Sidney.
- Bohlmann, Anna, 11. 3., M: Organist.
- Bohr, Henrik Georg Chr., Kapt., fh. Overdirekt., 15. 7., 59 A.
- Bohse, Mathilde, fh. Institutbest., 17. 8., 85 A.
- Boisen, Harald Immanuel, Sgpr., 10. 12., 47 A., H: Ingeborg, f. Bardenfleth.
- Bojer, Henriette, f. Berg, 13. 1., Taarnby.
- Bojesen, Bergitte Margr., f. Møller, 10. 1., M: fh. O.telgr.
- , Ludvig, Gross., 30. 7., Skodsborg, H: Johanne, f. Bagger.
- Bolbroe, Axel Chr., Hovedkass., 13. 6.
- Boldsen, Christian Nielsen, Just., 18. 9., 65 A., Randers.
- Bollerup-Lindenberg, Joh. Benedicte, f. Biering, 21. 8., M: Kontchef.
- Bonde, Vilhelm, Landvæs.kom., 19. 11., 69 A., Nakskov.
- Bonnesen, Christiane Marie Riis, f. Bonne, 23. 12., 82 A., E. e. Skibsbym.
- Borch, Anders Jacob, Kbm., 5. 5., 69 A., Roskilde.
- , Henriette Maria, 21. 5., E. e. Herredsfoged.
- , Jens Madsen, Smedem., 26. 9., H: Louise, f. Schrøder.
- Borella, Vilhelm Joseph, Malerm., 1. 4., H: Emma, f. Giese.
- Borgen, Wilh. August, Gross., 23. 4.
- Bornemann, Anker Wilh., Prlt., Jægerm., 2. 12., 68 A., H: Camilla, f. Hoffmann.
- Bornholdt, Mariane, f. Møller, 27. 2., Hørsholm.
- Borop, Hans Abraham Emil, fh. Bagerm., 28. 6., 71 A.
- Borum, Rud. Emil, Gas- og Vandm., begr. 11. 5., 76 A.
- Borup, Julius Theodor, fh. Sgpr., 11. 3., 90 A.
- Bosse, Edvard, Politiass., 29. 4., 63 A., Middelfart, H: Sophie, f. Holm
- Bournonville, Edmund, Læge, 12. 7., 58 A.

- Boye, Jens Georg, fh. Raadm., Direkt., 9. 2., Viborg.
- Braag, Laurentius Chr., Kontreadmiral, 2. 4., 76 A.
- Brammer, Chr. Fred., kgl. Translat., 10. 3.
- , Christen Georg Høst, fh. Sgpr., 30. 11., H: Sophie, f. Rosendahl.
- , Georgine Sophie, f. Heegaard, 23. 8., Rønne, M: Lærer.
- Brandes, Herman Cohn, Gross., 6. 8., 88 A.
- Brandt, Hans Casper, Kapt., 8. 9., 54 A.
- Bredberg, Emma Soph. Emilie, f. Buchardt, 3. 10.
- Briem, Pall Jakob, fh. Amtm., Bankdirekt., 17. 12., 48 A., Reykjavik.
- Brix, Anna Maria, f. Nørschau, 17. 7., 83 A., E. e. Sgpr.
- Broberg-Sørensen, Andreas, Manufakturhldr., 18. 12.
- Brockdorff, Mathilde Offresie Schack, f. Saportas, 5. 3., 81 A., Antwerpen, E. e. Generalkonsul.
- Brockenhuus v. Løvenhjem, Edel Cathrine, 23. 10., 93 A., Odense.
- Brodersen, Gunnar, stud. med., 21. 12., 22 A., Lyngby.
- , Laurits Nicolai, fh. Maskinm., 17. 2.
- Broe, Joh. Louise Emilie, f. Kierboe, 12. 8.
- Brorson, Alfred Lund, Branddirekt., cand. jur., 13. 6., 67 A.
- , Hedvig Wilh. Christiane, 27. 9.
- Brown, Peter de Nully, Gross., 3. 3.
- Bruhn, Joh. H. Ernst, Kbm., 21. 5., Hillerød.
- , Marie Cathr., f. Poulsen, 30. 5., E. e. Skibskapt.
- Brun, Johannes Bartholomæus, 15. 10., Humlebæk.
- , Peter Munthe, Etr., 2. 2., 90 A.
- Brunnemann, Ludvig Vald., fh. Boghldr., 8. 9., 69 A.
- Bruun, Anders Chr., Urm., 5. 6., 60 A., Sæby.
- , Andreas Larsen, Sgpr., 19. 4., 84 A.
- , Carl Bernhard Henr., fh. Bankdirekt., 22. 11.
- , Christiane Joh., f. Birch, 3. 12., Faaborg, E. e. Bagerm.
- Bruun, Hans Peter, fh. Bagerm., 6. 9., 68 A., Faaborg, H: Christiane, f. Birch.
- , Laura Oline, f. Hagen, 9. 7., Korsør, E. e. Etr.
- , Marie Elisab., 15. 8., San Francisco.
- Bryndum, Jac. Andreas, Mægler, 25. 7.
- Brødebæk, Karen, 6. 8., 107 A., Holstebro.
- Brønderslev, Jens Andr., Agent, 30. 9.
- Brøndsted, Charl. Cathrine, 3. 7.
- Brøndum, Fred. Christine, f. Clavert, 22. 2.
- , Marie Mettine, 11. 2., Oringe.
- Brønnicke, Georgine Marie, f. Funder, 5. 4., E. e. Kbm.
- Buch, Bertha, f. Købke, 25. 12., 76 A., E. e. Højesteretsjustitiarius.
- , Ida Margr., f. Brendstrup, 30. 9.
- , Peter Chr. Nouvel, Højesteretsjustitiarius, 1. 3., 88 A., H: Bertha, f. Købke.
- Buchardt, Thora, f. Kønig, 3. 4.
- Buchwald, Emil Rud., 6. 11., H: Theresia, f. Baht.
- Buchwaldt, Fred. Otto Chr., Kmh., fh. Hofchef, 30. 5., 77 A., Glücksborg.
- Buck, Henr. Augustine, f. Hintz, 25. 4., 72 A., Fredensborg.
- Budtz, Emilie Augusta Christine, f. Stæhr, 9. 11., Stubbekjøb., M: Distriktslæge.
- , Hans Egede, Distriktslæge, 3. 12., 59 A., Stubbekjøb.
- Buemann, Andrea Christ., f. Ravn, 16. 10.
- Buhl, Hans Fred., Driftsbest., 30. 8., 56 A., Vejle, H: Hilda, f. Fangel.
- Buncke, Emily Margr., f. Hedemann, 10. 10., M: Fuldm.
- Buntzen, Joh. Emil, Dr. med., Kom.læge, 20. 8., 57 A.
- Busholm, Joh. Peter, Artist, 24. 10.
- Busse, Rudolph, Læge, 25. 8., 41 A., Sørring.
- Bülow, Anne Marie Dorthea, 21. 3.
- , Frantz Christoffer, fh. Toldkontr., 3. 3.
- Bærentzen, Caroline, f. Nielsen, 9. 5., M: Journal.

- Bærentzen, Julie Margr., f. Holm, begr 25. 10., 73 A.
- Bærildsen, Ane Laurentine, f. Lind, 28. 4., 89 A., Hasle, E. e. Kbm.
- Bärthelson, Nanna, f. Hennings, 10. 3., E. e. Fuldm.
- Bødcher, Albrecht, fh. Toldkontr., 24. 7., 83 A., Roskilde.
- Bøgh, Georg Jul., fh. Handelsgartner, 19. 2., 82 A., Horsens.
- Bøgvad, Peter, fh. Fabr., 26. 5.
- Bønløkke, Maria, f. Rasmusdatter, 7. 5., 75 A., M: fh. Folketingsm.
- Børgesen, Emma, 4. 10., Bloustrød.
- Carøe, Anton Ferd. Axel, Direkt., 1. 7.
- Casper, Carl C., Kancr., 3. 4., 91 A., Fred.havn.
- Castonier, Henry Daniello, Toldpebørselskontr., 7. 9., Rønne.
- Cato, Carl Frederik, Litograf, 21. 8.
- Christensen, Hans Theodor Wald., fh. Herredsfoged, 2. 4., 71 A., Hermannsburg.
- , Helene, f. Wagner, 27. 7., E. e. Konsul.
- , Jens J., Superintendent, 29. 7., 59 A.
- , Johannes, Hotelejer, 3. 4., Aarhus.
- , Mads Christian, fh. Gaardejer, 4. 4., 76 A., Paabøl, Søn: Minister.
- , Oluf K., Skræderm., 25. 9., 77 A.
- Clausen, Henr. Georg, fh. Skovrider, 11. 3., Egense.
- , Martin Ludvig Philip, Arkitekt, 18. 2., 52 A.
- , Rasmus Beck, Gaardmissionær, 12. 5.
- Clément, Fanny Theodora, f. Hansen. begr. 21. 4., M: Bogb.
- Cohen, Albert Bernh., Gross., 1. 8., H: Jenny, f. Bing.
- Colberg, Charl. Fred. Henriette, 4. 4., E. e. Gross.
- Colding, Fred. Idæus Holck, fh. Sgpr., 9. 9., H: Julie, f. Jacobsen.
- , Julie Elisab., f. Jacobsen. 27. 10., E. e. Sgpr.
- de Coninck, Agnes Sophie Louise, 28. 9.
- Conradsen, Knud Bendix, Justr., O.sagf. 6. 4.
- de Crèvecoeur, Waldemar Briand, Insp., 1. 8.
- Crome, Aug. Fred. Philip, fh. Fabrik-ejer, 18. 11., 81 A., H: Thora, f. Rothe.
- Dahl, Andreas Fred., Malerm., Fabr., 10. 8., 80 A.
- , Anna, f. Olsen, 11. 5.
- , Antoinette Christ., 3. 11., 80 A., D. af Prof.
- , Caroline, f. Kehlet, 6. 8., Kjøge.
- , Laura Fransiska, f. Fabricius, 6. 1., E. e. Sgpr.
- , Margr. Cathr. Achtonia, f. Andersen, 19. 2., E. e. Maskinm.
- Dahlerup, Marie Anine Sophie, f. Petersen, 28. 6., M: Sgpr.
- Dahlman, Jensine Cathinka, f. Knudsen, 26. 11., E. e. Hofsadelm.
- Dahlstrøm, Young Harald, fh. Maskin-fabr., 3. 4.
- Dalberg, Astrid, 25. 5., F: Gen.major.
- Dalsgaard, Emma Charl., f. Hansen, 23. 4., 74 A., Randers, E. e. Propr.
- , Jens Nicolai, fh. Sgpr., 24. 8., 78 A., Kolind.
- Damgaard, Anders Em. Aug., Sagf., 11. 5.
- Damkier, Henr. Michael Fred. Victor Sophus Haller, Borgm., 2. 10., 66 A., H: Anna, f. Pagh.
- Damm, Augusta, 26. 8.
- Danchell, Poul Edvard Peter, fh. Distriktslæge, 23. 9., 80 A., Allinge.
- Dantzer, Manon Louise, f. Krebs, 22. 5., 88 A., Grenaa.
- Darré, Flora, f. Jensen, 20. 7., M: Litograf.
- David, Ludvig, Gross., 3. 6., 82 A.
- Davidson, Rose, Modehdl., 1. 2., 55 A.
- Davidson, David, Toldass., 8. 11., 67 A., H: Gerda, f. Nathansen.
- Deichmann, Julius, Musikdirekt., 24. 9., Horsens.
- Deigaard, Jens Peter Georg, fh. Sgpr., 25. 4., 63 A., Fred.værk, H: Karen, f. Holst.
- , Noline Henr. Jensine, f. Bech, 18. 2., 84 A., Ribe, E. e. O.prok.
- Delbanco, Poulina Antonie Aug., f. Plötzer, 3. 8., E. e. Boghtr.

- Demant, Dagmar Hansine Christ., f. Thue, 23. 4., M: Fuldm.
- Didrichsen, Georg Carl Ferd., Telegr., begr. 2. 3.
- Dieterichsen, Chr. Herman, Kapt., 8. 2., 61 A., H: Sophie, f. Willemann.
- Diget, Christen Christensen, Læge, 20. 3., Skodsborg, H: Rosa, f. Johnson.
- Dister, Laura Florentine, f. Wahl, 19. 9., 82 A.
- Dithmer, Sophie Kirstine, f. Clausen, 23. 12., Holbæk, M: Murr.
- Dobel, Harald Albert Heinrich, Lt., Tømrem., 31. 8., 75 A.
- Dons, Emma Georgine, 28. 3.
- Drejer, Edvardine Margr., 2. 9., 72 A., D. af Prof.
- Dreves-Nielsen, Peter, Læge, 13. 9., H: Ingeborg, f. Svanholm.
- Drewes, Sophie, f. Schaar, 17. 9.
- Dreyer, Carl Fred. Aug., Konsul, 1. 3. —, Ludvig Wilh., Konsul, 11. 3., 82 A., Helsingør, H: Emilie, f. v. Aller.
- Duckert, Frederikke, f. Pedersen, 19. 10., M: Krigsassess.
- Dyreborg, Martin, Fyrskibsf., 10. 4.
- Dyrhauge, Marie, f. Frost, 29. 5., 72 A., Lyngby, E. e. Sgrp.
- , Senna, 20. 5., Slagelse.
- Døcker, Johan Gerhard Clemens, Ritm., 20. 6., 65 A.
- Echaridt, Marie, f. Jørgensen, 25. 6., 80 A., Glostrup.
- Eddelien, Gustava Elisab., f. Lindqvist, 19. 6., M: Guldsmed.
- Edsberg, Hans Gustav, Maler, 29. 10.
- Eegholm, Hans Anker, Gross., 26. 2., 69 A., H: Hedevig, f. Gottlieb.
- Egge, Anna Benedicte, f. Outzen, 7. 9., M: Etr.
- Ehlers, Marie, 19. 7., 23 A.
- Eibe, Ida Camilla, f. Roulund, 18. 6., E. e. Boghdir.
- Eliassen, Jens, Entreprenør, 26. 5.
- Eldrup, Flora Mathilde, 1. 8., 47 A., Rudkjøb., M: Postm.
- Eller, Oline Jensine Cathr., f. Westergaard, 2. 7., M: Statforst.
- Engel, Franzine Rasmine, f. Trockmann, 30. 12., Nykjøb. F., E. e. Kapt.
- Engel, Helga, f. Wengler, 6. 2.
- , Rasmine, f. Henriksen, 2. 4., E. e. cand. pharm., Fabr.
- Engelbreth, Laura, f. Voigt, 19. 1., 86 A.
- Engell, Adamine Sophie, f. Mortensen, 26. 8., Sorø, E. e. Overskovf.
- Erdmann, Vilhelm Aug. Ferd., Lt., begr. 4. 9., 58 A.
- Eriksen, Christian, Bogtrykker, 18. 4., 65 A., Gjentofte.
- , Marie Elisab., 31. 5., Horsens, E. e. Kmr.
- Erslev, Michelle Georgine, f. Gerstenberg, 13. 3., Hillerød.
- Eschricht, Carl Ludvig, cand. phil., 3. 8. —, Joh. Marie, f. Jørgensen, 5. 12., E. e. Overlæge.
- Eskildsen, Ole, Kunstdrejerm., 14. 1., 77 A., H: Christine, f. Dewulff.
- Esmann, Christian Ferd., 3. 4., Konstantinopel.
- , Gustav Fred., Forf., 4. 9., H: Fanny, f. Drewsen.
- , Jørgen Victor, Justr., Direkt., 2. 4., Aarhus.
- Estrup, Hektor Fred. Jansen, Arkitekt, 24. 11., Horsens, H: Alba, f. Zwergius.
- Evensen, Jens Chr., Provst, 27. 7., 64 A., Bregninge.
- Evers, Alfred Chr. Carl, Bygm., 6. 5., 62 A., Hellerup, H: Emilie, f. Wandall.
- Fabricius, Juliane, f. Gielstrup, 14. 10.
- Faddershøll, Niels Jensen, Propr., 11. 7., 71 A., Nørhaagaard.
- Fahlén, Olivia Eleonora Othilia, f. Nielsen, 6. 5., M: Amtsfuldm.
- Falslev, Wilh. Bernabine, f. Fleron, 11. 7.
- Faurschou, Valborg, f. Riis, 28. 7., Kattrup, E. e. Propr.
- Fausbøll, Hansine Kirst., f. Valeur, 13. 7., Grenaa.
- Fedderson, August, 21. 8., 27 A., Columbus.
- Fencker, Edgar Chr., fh. Insp., 15. 12., H: Signe, f. Lundsteen.
- Fenger, Else Brock, 6. 11., D. af Provst.

- Fensmark, Carol. Amalie, f. Hindrup, 27. 6., 74 A., E. e. Kapt.
- Ferslev, Wilhelmine Fred., f. Weyhe, 2. 12., E. e. Skuesp.
- Ferslew, Anna Joh. Christ., f. Lindholm, 24. 10., M: Etr.
- Feveile, Ludvig, Læge, 17. 8.
- Fich, Viggo Hagbard Theodor, Provst, 26. 8., 67 A., Mesinge.
- Fiedler, Margr. Albertine Charl., f. Sporon, 26. 1., 85 A., E. e. Konfr., Justitiar.
- Finsen, Niels Ryberg, Prof., 24. 9., 43 A., H: Ingeborg, f. Balslev.
- Fischer, Hansine, f. Friis, 29. 3., Viborg.
- , Hansine Petrine, 26. 10., E. e. Kontorbest.
- Fix, Henriette, f. Witte, 17. 6., 78 A., Næstved, E. e. Boghldr.
- Fjelstrup, Peter Vilh., Tandlæge, 9. 8., H: Margrethe, f. Mosolf.
- Flachsbarth, Carl, fh. Kontr., 26. 11.
- Flindt, Hulda Jensine, f. Nielsen, 2. 7., 69 A.
- Fløystrup, Carl Gustav, Handelsgartner, 30. 10., 86 A.
- Foersom, Augusta Emilie, f. Schwartzlose, 20. 4.
- Fog, Lars, Etr., 12. 6., Kjerteminde.
- , Marie, 22. 3., Roskilde.
- Fogtmann, Hans Bertram, Gross., 31. 1., 77 A., H: Ivarine, f. Tidemand.
- Fohrmann, Carl Andreas, Dyrslæge, 8. 6., Næsby.
- Frantzen, Wilhelmine Ernestine, f. Jørgensen, 29. 6., E. e. Kunstdrejerm.
- Frederiksen, Carl Bernhard, stud. jur., 26. 12., 21 A., Kjøge.
- , Karl Neergaard, Gross., 4. 1., 51 A., H: Karen, f. Monrad.
- Freund, P. A., Ingeniør, 28. 2., Paraguay.
- Frich, Johanne Marie, f. Pfaff, 18. 5.
- Frigast, Olivia Elisab., f. Schniegelov, 31. 8.
- Frihling, Vilhelm Chr. Edvard, Toldforv., 11. 11., Fred.sund.
- Friis, Inger Marie Jensine, 22. 3.
- , Johanne, f. Henningsen, 11. 3., Slagelse, E. e. Toldforv.
- , Kirstine, f. Keiser, 4. 4.
- Friis, Mourits Trap, Bryg.ejer, 25. 5., 48 A., Næstved, H: Emilie, f. Buch.
- , Petrine Vilh., fh. Skolebest., 21. 11.
- , Sophie Elise, f. Lund, 3. 3.
- , Søren Jensen Hansen, fh. Lærer, 16. 10., 80 A.
- , Tyge, Postexp., 21. 2., 34 A., Horsens.
- Fristrup, Johan Chr., fh. Bogbinderm., 14. 7., 79 A.
- Frydensberg, Carl Johan, fh. Universitetskass., 18. 3., 68 A., H: Johanne, f. Klingsey.
- Fuglede, Hans Henr. Niels Philip, fh. Kbm., 18. 8.
- Fulbius, Laurits Edvard, fh. Tandlæge, 13. 9.
- Funch, Laura Augusta, f. Lassen, 8. 2., 79 A., Roskilde.
- Fürst, Ida Wilh., f. Gandil, 8. 5., E. e. Gen.konsul.
- Fønss, Poul Chr., Strandkontr., 24. 6., 71 A.
- Gad, Heino, Fabr., 13. 7., Kjerteminde.
- Gade, Niels Jørgen, fh. Kbm., 8. 3.
- Gamél, Augustin Cyrille Wilh. Victor, Etr., Gross., 16. 6., 65 A.
- Gandrup, Clara Emilie, f. Hansen, 7. 8., E. e. Gross.
- Garde, Ingeborg, f. Thomsen, 19. 7., M: Sgpr.
- , Inger Kirstine, f. Holm, 15. 5, Gjentofte, M: Kapt.
- Garlieb, Louise, 2. 2.
- Garmann, Anna Margr., f. Sørensen, 29. 12.
- v. Gedde, Ove, Boghldr., 14. 11.
- Gerdes, Constance, 16. 8., Aarhus, E. e. Kommercer.
- Gerhardt, Joachim Daniel, Gross., begr. 8. 10., H: Aline, f. Thaulow.
- Gerlach, Elisab. Martha, f. Gustavsen, 9. 6., 76 A.
- Gerner, Emilie, f. Meyer, 2. 8., 85 A.
- Gier-Hartig, Juliette Franciska, f. Ryberg, 25. 5.
- Giersing, Ida, f. Wilde, 30. 11., 47 A., M: Gross.
- Gislason, Benedict, fh. Boghldr., 7. 9., 92 A. Rudkjøb.
- Givskov, Vilh. Nicolai, Læge, 19. 12.

- Gjellerup, Niels Chr., Kmr., Toldfuldm., 8. 8., Vestindien.
- Gjelstrup, Adolph Joh., Skråderm., 24. 5.
- Gjerstrup, Fred. Emil, Førstelær, 29. 9., 50 A., Glumsø.
- Gjessing, Louise, 15. 9.
- Glahn, Andrea Christiane Sophie, begr. 19. 4., Roskilde.
- , Margit Erasmie, 27. 12.
- , Ottilie, f. v. Seyffarth, 26. 8., E. e. General.
- Goldschmidt, Georg, cand. phil., Gross., 18. 7.
- , Martin Meyer, Etr., Gross., 5. 5., 64 A., H: Julie, f. Friedländer.
- Goos, Amalie Henriette, f. Irminger, 22. 9., M: Geh.etr.
- Gorm, Wilh. Albert, fh. Lt., 10. 7., 67 A., H: Gudbjørg, f. Jonassen.
- Gottorp, Chr. Georg Jul., Underm., 17. 6.
- Gottschalksen, Sophie, f. v. Eyben, 2. 2.
- Graah, August Wilh., Distriktslæge, 21. 5., 64 A., Skand.borg.
- Gram, Emma Benedikte Vibeke, 27. 7., 84 A., Nykjøb. F.
- , Harald. Zoolog, 30. 1., Neapel, H: Anna, f. Juul.
- Gran, Anina Marie, f. Marcussen, 12. 1., Aalborg, M: Tandlæge.
- Gregersen, Wilhelmine Augusta, 17. 2.
- Griebel, Christiane Fred., f. Wøhlk, 23. 1., M: Gross., Fabr.
- Groothoff, Caroline Wilh., f. Lüchtenberg, 5. 3., 79 A., E. e. Gross.
- Groth, Jens Madsen, Handelsagent, 5. 8.
- , Marie Magdalene Caspara, 27. 1.
- , Robert, Gross., 24. 11., H: Sophie, f. Klenow.
- , Simon Chr. Schiøtz, Møntgardein, 4. 7., 75 A., H: Emmy, f. Birkerød.
- Grove-Rasmussen, Andreas Chr. Ludvig, Sgpr., 31. 3., 67 A., Odense, H: Bertha, f. Reimers.
- Grønholt, A., Bødkerm., 7. 11., Odense.
- Grønlund, Ane Krist., f. Møgelvang, 5. 8.
- Gudme, Sophie, 20. 5., Slagelse.
- Gulstad, Ida Henr. Math., f. Schmidt, 11. 4., E. e. Herredsf.
- Gundersen, Tønnes, Skibsf., 6. 5.
- Gundorph, Ludvig Ebbe Emil, fh. Skolebest., 19. 3., H: Hulda, f. Henke.
- Gyldendal, Fred. Severin, Etr., 26. 2., 78 A.
- Gyldenkrone, Louise Sophie Julie Isabella, Baronesse, 17. 4., 40 A.
- Günther, Joachim Carl, Murerm., 22. 12.
- Gørnemann, Ottilie, 25. 4., E. e. Præst.
- Göttsche, Oluffa Harriet Charl., f. Hinz, 15. 3.
- van Haarst, Margaretha, f. Greeve, 13. 4., 72 A.
- Haas, Marie, f. Bang, 17. 3., Horsens.
- v. Haffner, Frederik Wilh., 15. 7., Slimminge.
- Hage, Hother Friedenreich, O.æssess., 31. 8., 55 A., Vibørg.
- Hagelberg, Julie, f. Lindberg, 3. 6., E. e. Gross.
- Hagemann, Ludvig, 8. 4., Tandil.
- Halberg, Anthon Jul., fh. Maskinm., 15. 8.
- Haldkjær, Chr. Theodor, fh. Dyrslæge, 29. 11.
- Halling, Olaf Juel, Tandlæge, 11. 5., Horsens.
- Hamburger, Agnethe, f. Barnekow, 10. 6., M: Læge.
- Hamm, Christian A., kgl. Theaterfrisør, 3. 5.
- Hammeken, Otto Ferd., Justr., 10. 2., 78 A.
- Hammer, Peter Wald., Ob., 29. 6., 62 A., Odder.
- Hammerich, Anna Mathea, f. Aagaard, 27. 2., Iselingen, E. e. Prof.
- , Karen Elisab., stud. med., Journ., 5. 9., 28 A.
- Hansen, Carl, Kbm., 26. 1., 61 A., Vejle.
- , Carl Ludvig, Toldass., begr. 20. 7., Odense.
- , Cecilie Christ., f. Rosborg, 4. 1., M: Kapt.
- , Charl. Rebekka, f. Petersen, 22. 4., M: Violoncellist.
- , Christian P., Gross., 1. 3., 60 A.
- , Christina Margr., f. Thorsen, 1. 4., E. e. Stat.insp.
- , Edle Dorthea, f. Lystager, 30. 11., E. e. Malerm.

- Hansen, Hans Fred. Oscar, Læge, 11. 8.
 —, Hans Peter, Kreditfor direkt., 4. 1.
 —, Henriette, f. Koch, 20. 1., 91 A.
 —, Ingeborg, f. Trier, 28. 3., Vallekilde, M: Højskoleforst.
 —, Jens Wilhelm, Musikforl., 9. 10., 82 A.
 —, Julius, Bankdirekt., 13. 12., 55 A., Rudkjøb.
 —, Lars, Landv.kom.sær., 29. 11., 76 A., Stenagergaard.
 —, Ludvig Chr., Gross., 17. 3.
 —, Martin Fred., Justr., fhv. Stiftsskr., 1. 2., 79 A., Roskilde.
 —, Mathilde Athalie, f. Fabricius, 1. 11., M: Distriktslæge.
 —, Niels, Taarnurfabr., 8. 11.
 —, Niels Fred., Skibsbygm., 2. 9., 53 A., Odense.
 —, Oluf Bernh., exam. jur., 30. 6., Christianssted.
 —, Peter Syrah, Skoleforst., 4. 4., Faaborg.
 —, Rasmine Hansine, f. Poulsen, 16. 10., M: Kapt.
 —, Thorvald Tage Agathon, Civiling., 19. 4., H: Sophie, f. Steen.
 —, Vilhelm, Boghdlr., 15. 4., Grenaa.
 Hanson, Justine Michelle Fred., f. Rosted, 23. 7., Sorø, E. e. Skovrider.
 Harboe, Marie Kirst., f. Krarup, 25. 9., 75 A., E. e. Sgpr.
 Harder, Augustinus, fh. Bagerm. 16. 3.
 Harhoff, Georgine Fred., f. v. Krogh, 11. 5., E. e. Konfr.
 Harpøth, Johanne Kirst., 28. 7., 44 A.
 Hartig, Frants Ludvig Jul., Fabr., 28. 5.
 Haslund, Johan Henrich, Part., begr. 4. 6.
 Hasselbalch, Caroline, f. v. Würtzen, 25. 9., Kjøge, M: Etr.
 —, Elisabeth, f. Heesfordt, 12. 10., Taasinge, M: Dr. med.
 Hasting, Carl Peter, Gross., 23. 5.
 Hastrup, Johan Georg Jul., Distriktslæge, 14. 9., Hornsyld, H: Ina, f. Rosendahl.
 —, Mathilde, f. Keilgaard, 25. 10., Rødbjergbavn.
 Haugaard, Sophie Emilie, f. Hoffgaard, 8. 4.
 v. Haugwitz - Hardenberg - Reventlow, Fredine, f. v. Maubeuge, 23. 8., 54 A., Rogau, M: Greve.
 Haxthausen, Chr. August Emil, Sec.lt., 18. 5.
 Hecht-Pedersen, Aage, Læge, begr. 6. 2.
 Heckscher, Frederikk*, 17. 3., 75 A., E. e. Vexelmægl.
 Hee, Henry Johan Nicolai, cand. polyt., 16. 7.
 Heegaard-Møller, Maren Jensine, f. Arnstrup, 16. 5., 80 A., Hansted, M: Justr.
 Heering, Johan Sigismund, fh. Fyrm., 29. 2., Odense, H: Elisabeth, f. Lund.
 Hegelund, Niels Vill., fh. Lot.kollekt., 25. 8., 67 A.
 Hegner, Vilh. Marie, f. Lahrmann, begr. 1. 6.
 Heiberg, Carl Chr. Beck, fh. Apoth., Assess. pharm., 29. 8., 85 A.
 Heilbuth, Julius, Direkt., 6. 7., 70 A.
 Heinrichy, Friederich Adolph, fh. Bagerm., 12. 7.
 Heise, Egon Leopold, Overgartner, 18. 8., Bregentved, H: Eli, f. Brion.
 Heistad, Marie Carol., f. Boesen, 23. 8., 63 A., New York.
 Heller, Klara, f. Koefoed, 13. 1.
 Hellesen, Jørgen, Arkitekt, 31. 7., 23 A.
 Hellmann, Petra Jensine Georgine, f. Lund, 17. 5., E. e. Direkt.
 Helms, Marie Sophie Pauline, f. Tesdorpf, 13. 3., 85 A., Rodtenseje.
 Helsted, Carl Adolph, Prof., 7. 6., 86 A.
 Hemmerth, Carl, Direkt., 3. 6.
 Henningsen, Christine Georgine, f. Stütz, 6. 12., E. e. Sproglærer.
 —, Elna Augusta Fred., f. Sørensen, 19. 3., M: Toldass.
 —, Otilie, 12. 11., Helsingør.
 Herholdt, Johan Carl Chr., Gross., 21. 10., H: Emilie, f. Volqvartz.
 Hering, Charles Heringen, Baron, 7. 6., H: Signe, f. Michelsen.
 Herschend, Peter, Slægthusbesid., 19. 6., 67 A., Herschendsgave.
 Herskind, Christofine, f. Laussen, 15. 9., Aalborg.

- Hertel, Hans Chr., fh. Adjunkt, 13. 6., 84 A., Hillerød.
- Hertz, Birgitte, Skolebest., 24. 4.
- , Henriette Charl. Krist., 19. 4., E. e. Politinsp.
- , Julie, f. Hess, 7. 6., E. e. Gross.
- , Salomon, Gross., 25. 10., 74 A.
- Hertzog, Johan Georg Emil, Oblt., 7. 9., 65 A., H: Emma f. Nielsen.
- Heyerdahl, Amalie, f. v. Klenau, 6. 3., 76 A.
- Heyn, Marie, f. Berg, 15. 1., E. e. Toldass.
- Hilmer, Charles Will., Kapt., 3. 4., 58 A., H: Anna, f. Lendorf.
- Hinding, Cathr. Theodora, f. Wøller, 24. 11., 77 A., Nykjøb. M., E. e. Agent.
- Hinrichsen, Rosalie, f. Lund, 26. 8., E. e. Kont.chef.
- Hirsch, Anna Cathr., f. Høyrup, 2. 7., 85 A., Fredensborg, E. e. General.
- Hjardemaal, C. M., Plantageejer, 10. 7., Porto Rico, H: Dagmar, f. Erritzøe.
- Hjelm, Fred. Emil Theodor, fh. Møntass., 20. 7., 76 A.
- Hjort, Frederik, Justr., fh. Politiaas., 31. 3., 76 A.
- , Jens Andreas, Krigsraad, 18. 9.
- , Johan Chr. Lykke, Kmr., fh. Toldass., 18. 5.
- , Lorents Harboe, Labor.forst., 24. 12., H: Aslaug, f. Matheson.
- , Nanna, f. Drewsen, 2. 3., Hellerup.
- Hjorth, Andreas Larsen, fh. Skoleinsp., 20. 5., 75 A., Rønne.
- , Cathr. Sophie Vilhelmine, 30. 8., Rødby.
- , Jens Andreas, Krigsr., 18. 9., 81 A.
- Hoff, Viggo A. V, Lt., Akvarelmaler, 24. 11., Svendborg, H: Fernanda, f. Hartten.
- , Vilhelm Sophus Momme, O.sagf., 14. 4., 50 A.
- Hoffmann, Anna Rebecca, 12. 4., 83 A.
- , Theodor Immanuel, fh. Kbm., 18. 7., H: Helga, f. Schrøder.
- Hoffmeyer, Andreas Hugo, Fabrikbest., 15. 1., 72 A., Roskilde.
- Hofman-Bang, Carl August, Direkt., 1. 9.
- Holbeck, Gertrud Cathr., f. Olsen Rude, 14. 4., Slagelse.
- Holdthusen, Chr. Frederik, Krigsassess., 16. 7.
- Holgersen, Charles, Musikdirekt., 23. 9.
- Holm, Charlotte Ida, f. Komtesse Ablefeldt-Laurviggen, 4. 10., 23 A., M: Balletdanser.
- , Hans Carl Ludvig, Propr., 25. 10., Kjellerup, H: Lone, f. Svinth-Lassen.
- , Henr., fh. Propr., 23. 1., 89 A., Storehedinge.
- , Johan, Guldsmed, 12. 8., 58 A., Kjøge.
- , Niels Chr., Maskinfabr., 17. 6.
- , Ulrik Peter, Skibsmægler, 10. 6.
- Holmberg, Petra Jensine, f. Berthelsen, 23. 8., E. e. Prof.
- Holmblad, Jacob Arnold Chr., Gross., 8. 12., 65 A.
- Holme, Jørgen, Sagf., 17. 5.
- Holst, Adolph, Fabr., 23. 3., Aalborg.
- , Anna Sørine Sophie Fred. Lovise, f. Møller, 1. 9., E. e. cand. polyt.
- , Anton, fh. Apothekevisitator, 11. 8.
- , Fritz, fh. Propr., 7. 5., Hillerød.
- , Johanne Marie, 14. 7.
- v. Holstein, Henriette Ottilie, f. Lund, 17. 9., Hørsholm, E. e. Kapt.
- Holten, Minna, f. Schwensen, 28. 7.
- Homann, Fred. Wilh., Gross., 13. 1.
- Hornemann, Alice, f. Pychlau, 24. 8., 41 A., Riga.
- , Vilhelmine Frederikke, f. Wulff, 16. 11., Aalborg.
- Horsbøll, Jens Chr., Kordegn, 29. 1., 75 A., Ribe.
- Hoskier, Herman, 7. 5., 71 A., Folkstone.
- Houstoer, Niels Chr. Christensen, Møller, 29. 1., 76 A., Æmving.
- Hovmand, Peter Jul., Propr., 12. 10., 71 A., Rødby.
- Husen, Oscar, Driftsbest., 26. 3., Ørholm.
- Husmann, Thora Angelica, f. Schrøder, 22. 9., E. e. Vinhdrl.
- v. Huth, Fanny Emilie, f. Christensen, 20. 5.

- v. Huth, Wilhelm Carl Alexander Rinaldi, Prokurist, 17. 10., 61 A.
- Hutzen, Wilhelm, Malerm., 2. 6., H: Louise, f. Friis.
- Huus, Knud Nicolai, Justr., Toldkontr., 8. 12., 84 A., Svendborg.
- Huusfeldt, Wilhelmine, f. Hansen, 8. 11., E. e. Skibskapt.
- de Huygens, Maria Winfrieda (Blanche) Bangemann, Hofstiftsdame, 20. 4., 92 A., Vallø.
- Hvalsøe, Peter Daniel, Gross, 27. 2., H: Mina, f. Magnenat.
- Hvalsøe-Hansen, Chr. Hans Iversen, Sagf., 21. 12., Odense.
- Hvass, Eline, f. Wandel, 31. 8., Randrup.
- Hvid, V. C., Hospitalsforst., 25. 6., St. Croix.
- Hübner, Dorthea Marie, f. Jørgensen, 25. 9., E. e. Læge.
- Høeg, Julie Nathalie, f. Lorenzen, 21. 10., Aalborg, E. e. Sgpr.
- Høegh, Ove Guldborg, Rev.ass., 8. 6., 52 A.
- , Sophie Dorthea, begr. 24. 4., 76 A., Ødis.
- Høyer, Sophie, 22. 10., 77 A.
- Høyer-Møller, Erik, Provst, 12. 3., 85 A., Hillerød.
- Høyrup, Henriette Emilie, f. Hoffmann, 1. 2., E. e. Gross.
- Idel, Carl Ludvig Anton Emanuel, 1. 1., 35 A.
- Ingerslev, Hanne Marie Abigael, 19. 5., E. e. Gross.
- , Wilhelmine Diderikke Sophie, f. Barfred, 15. 10.
- Ipsen, Mary, f. Boyley, 9. 3., Odense.
- v. Irgens, Carl Chr. Moltke, Ob., 6. 11., 81 A., Svendborg, H: Sophie, f. Friderichsen.
- Ishøy, Charl. Christiane Elisab., f. Rüdinger, 12. 8., M: Kmr.
- Iversen, Emma Cecilie, f. Hartmann, 10. 6., Løkken, E. e. Strandkontr.
- , Jul. Theodor, Gross., 26. 6.
- Jacobsen, Axel, Vexelmægl., 21. 4., 48 A.
- , Elisa, Konventual., 22. 5.
- , Holger Harald Aug., Fuldm., 23. 12.
- , Jens Chr. Severin, Boghldr., 22 10. Randers.
- Jacobsen, Johanne Elisab. Cathr., f. Raffenberg, 7. 9., Thorshavn.
- , Marie Augusta, f. Lappé, 21. 3., M: Ass.
- , Nicolai, Kom dør, 12. 12., 70 A.
- , Richard, Ing., 30. 4., Helsingør, H: Helwig, f. Schou.
- Jacoby, Emma, 20. 3.
- Jansen, Carl Gerhard Jul., Konditor, 17. 8.
- Jantzen, Edv., fh. Litogr., 8. 3.
- Jensen, Andreas Michael, Maskinløjt, 3. 12., Bangkok.
- , Ane Emilie, f. Bille, 7. 2., 81 A., Birkerød.
- , August, Insp., 11. 2.
- , Bernhard Marius, Etr., Lt., 19. 7., 67 A., H: Mathilde, f. With.
- , Christen, Stat.forv., 21. 3., 82 A.
- , Christian Andreas, Sagf., 1. 3.
- , Jens Ludvig, Direkt., 10. 8., 68 A.
- , Ludvig, fh. Khm., 27. 8., Ringsted.
- , M., Justr., fh. Herredsfuldm., 23. 8., 74 A., Nyborg.
- , Signe, f. Hertel, 28. 3., 81 A., E. e. Godsejer.
- , Søren Peter, Skoleinsp., 21. 3., 67 A., Nexø.
- , Vilhelm Emil, Lærer, 29. 8., 68 A., Grønholt.
- Jeppesen-Borgbjerg, Jens, Forretningsf., 21. 5., 70 A.
- Jersild, Jens Chr. Theodor, Dr. med., Læge, 17. 11., 69 A.
- Jespersen, Agnes, f. Tvede, 26. 7.
- , Edvard Jul. M., fh. Forlagsboghldr., 12. 6.
- , Hansine Petrea, f. Colberg, 14. 12., Rønne.
- Jessen, Anna Petrea Elisab., f. Jensen, 16. 11., M: Gross.
- , Camilla Theresia, 6. 11., Gjentofte.
- , Henrik Edvard, Jægern., 1. 6., 70 A., H: Noline, f. Dons.
- , Marie Augusta Lucie, f. Eistrup, 27. 11.
- Jissen, Sophie, f. Balle, 19. 12., E. e. Borgm.
- Jochimsen, Mariane, 20. 6.
- Johannesen, Alfrede Kirstine Fred. Marie, f. Drackenborg, 21 11.

- Johansen, Hanne Dorthea, f. Hjarup, 8. 2., Odense, E. e. Justr.
- , Thora Rosamunda, f. Kjeldsen, 24. 12., Holbæk, M: Branddirekt.
- Johnson, Georg Peter, Propr., 2. 12., 65 A., Bodilsker.
- Juel, Teckla Violante, f. Suensen, Forf., 26. 10., E. e. Justr.
- Juncher, Jens Mart., Fabr., 25. 1., 79 A., Randers, H: Mariane, f. Lodberg.
- Juncker, Thora, f. Nielsen, 27. 5., Ordrup.
- Juul, Carl Wilh. Balduin, Krigsassess., 19. 3.
- Jørgensen, Agnes Jacobine, f. Bertelsen, 19. 8., Viborg, M: O.sagf.
- , Amalie Emmaline, f. Bechmann, 7. 7., Husby, M: cand. jur.
- , Ane Agathe Elisab., f. Hoff, 9. 3., 56 A., Blyskovgaard, M: Propr.
- , Haldor Ferd., fh. Sognepr., Lektor, 1. 4., 72 A., H: Emilie, f. Preisler.
- , Hans, Fabr., 30. 11., Lyngby.
- , Hans Chr., Postass., 22. 7.
- , Jens Laurits Verner, Provst, 1. 8., 82 A., Maribo.
- , Jens Morten, cand. phil., 3. 9., Sædder.
- , Svend Aage Utzon, stud. theol., begr. 28. 4.
- Kaae, Sophie, begr. 19. 7.
- Kaalund, Otto, Kæmner, 14. 5., Bogen-
gense, H: Bothilde, f. Huss
- Kalhauge, Lovise, f. Siensen, 12. 8.
- Kalisch, Joachim Harald, fh. Gross., 27. 1., 84 A.
- Kall, Henriette, 3. 5.
- Kalleberg, Julius Andreas, fh. Dekorations-
maler, begr. 23. 1.
- Kampmann, Frederik Vilh. Willemoes, Distriktslæge, 28. 1., 58 A., Randers, H: Cæsarine, f. Faurschou.
- , Hack Chr., Postm., 25. 8., 56 A., H: Johanne, f. Berendsen.
- , Marie, f. Pontoppidan, 9. 4., Vordingborg.
- Kastrup, Niels Jensen, Skrædderm., 28. 2., 91 A., Randers.
- Kauffmann, Mathilde Louise Jensine, f. Fønss, 4. 2., 74 A., Grimerhus, M: Gen.lt.
- Keisler, Adolph, Civiling., 21. 2.
- Keller, Heloise Emilie Therese, f. Hansen, 27. 4., E. e. Branddirekt.
- Kemp, Henrik Nicolai, Sgpr., 24. 12., 53 A., Brønderslev, H: Elisabeth, f. Mørch.
- Kier, Laurits Kjellerup, Etr., Direkt., 30. 12., 75 A., Aalborg.
- Kierboe, Christian Rydahl, Gross., 13. 8.
- Kierulff, Magdalene, 8. 8., 80 A.
- Kihl, Carl Peder, Toldass., 15. 11.
- , Caroline Josephine, 19. 4.
- Kirkeby, Holger Vilhelm, 1. 7., 30 A., London.
- Kjær, Anders, fh. Malerm., 9. 8., 88 A., Birkerød.
- , Clara, 30. 4., Gjentofte.
- , Edward, 22. 2.
- , Ellen, f. Riber, 12. 8., Holbæk.
- Kjærbølling, Frederik Hugo, Propr., 24. 6.
- Kiærulff, Frederik Andreas, fh. Assistentshuskontr., 17. 4., 70 A., H Amalie, f. Gandrup.
- de Klauman, Frederik Jacob Gregorius Hjelm, Borgm., 7. 3., 69 A., Storehedinge.
- Klein, Anne Marie Elisab., f. Møller, 23. 8., Kjerterminde, E. e. Distriktslæge.
- Klingsey, Christine, f. Thomsen, 30. 9.
- Klitgaard, Frederik Carl, fh. Metal-
drejer, 16. 2., 77 A.
- , Sophie Amalie, f. Larssen, 24. 2., Hals, M: Dampskibsf.
- Knippel, Erik Chr., Styr., 12. 4.
- Knock, Johan Eugen, Møbelfabr., 7. 8.
- Knudsen, Hans, Gross., 8. 1.
- , Laura, f. Thorup, 3. 1., Herning, M: Distriktslæge.
- , Lauritz, Kapt., 5. 5., 82 A.
- , Ludvig Jacob, Overdyrlæge, 19. 6., 70 A., Odense.
- Knutzen, Elonore Albertine, f. Wimmer, fh. Skuesp., 7. 5., 71 A., M: fh. Stat.forst.
- , Hans E., cand. phil., 25. 11.
- Koch, Waldemar, Forv., 5. 7., Gjentofte.

- Kock, Jensine, f. Bloch, 5. 2., Grenaa, E. e. Konsul.
- Kockum, Henrik, Patron, 6. 3.
- Koefoed, Christine, f. Bohn, 23. 3., Svaneke, E. e. Propr.
- , Ehrenreich Christoffer Ludvig, Genmajor, 25. 10., 74 A.
- , Henriette Fred. Emilie, f. Geismer, 14. 6.
- , Johan Thorsøe, Maskinm., 26. 1.
- Kofod, Lucianus, Kapt., begr. 10. 12., 75 A.
- Kolbye, Thora, f. Schibbye, 7. 4., E. e. Gross.
- Kolling, Harald Johan Fred., fh. Skuesp., 11. 12., 69 A.
- , Hertha Adeline Eleonora, f. Brahde, 14. 6., M: Skuesp.
- Kondrup, Frederik Holm, Gross., 25. 5., H: Cecilia, f. Claudi.
- Kopp, Valdemar Sigfred, Læge, 26. 12., 66 A., Ribe.
- Koppel, Elisabeth, f. Munch, 29. 11.
- , Menca, Justr., Prok., 21. 2., 70 A., H: Rosalie, f. Bendixen.
- Kornbeck, Asta, f. Jørgensen, Skuesp., 20. 8., Hellerup.
- , Carl Geert Haagen, Oblt., 17. 12., 54 A., Aalborg.
- Kornerup, Henry, Gross., begr. 22. 10., Roskilde, H: Emilie, f. Bülow.
- Korsgaard, Kristian Peder Kristensen, Redakt., 24. 6., Ordrup.
- Krag, Nicoline Marie, f. Pingel, 31. 5., E. e. Sgr.
- Kragh, Benedicte, f. Bøggild, 27. 4.
- , Rob. A., Forp., 25. 1., Langeskov.
- Kramer, Vilhelm, Prok., 15. 12., Odense, H: Ida, f. Lagoni.
- Krarup, Anna Albertine, f. Borch, 15. 1., M: fh. Boghldr.
- Krieger, Lassebine Sophie Christ., f. Lassen, 24. 5., 74 A., E. e. Ob.
- Krogh, Lida, f. Baronesse Stjernblad, 21. 1., Charlottenburg.
- , Niels Peter Larsen, Lærer, 18. 7., 42 A., Mygind.
- , Sophie Emilie, 26. 4., 83 A., Fredensborg.
- Kronmann, Oswald, stud. theol., begr. 24. 11., 22 A.
- Kruse, Sophie Marie, f. Birch, 17. 8., M: fh. Toldass.
- , Valborg Ophelia Gustava, f. Løfgren, 19. 9., M: fh. Sgr.
- Kruise, Marius Vilhelm, fh. Forp., 3. 7.
- Krüger, Herman Chr. Theodor, Gross., Tobaksfabr., 15. 1.
- , W. Chr., fh. Møller, begr. 27. 3.
- Krøyer, Martinus Chr., fh. Malerm., 17. 3.
- Kuhlmann, Carl Herman Gustav Alexis, fh. Sgr., 10. 5., 84 A., Borbjerg.
- Kühn, Carl F., fh. Fabr., begr. 1. 6.
- , Caroline Amalie, f. Wanscher, begr. 1. 6.
- Kyhne, William Nicolai Jacob, Urtekr., 28. 3., 44 A.
- Kühnel, Theodor Sixtus, Past. emer., 18. 5., 91 A.
- Kähler, Sophie Elise, 14. 6.
- Købke, Charlotte, 2. 7., 80 A., Ærøskjøb.
- , Christine, f. Aarss, 1. 3., Ærøskjøb.
- , Kristiane, 18. 5.
- Köhler, Marie, f. Malmgreen, 22. 1.
- Königsfeldt, Vilhelmine Christiane, f. Krogh, 2. 2.
- Lagoni, Julie Annine, f. Munthe Morgenstjerne, 20. 3., 49 A., Faaborg, M: cand. phil., Propr.
- , Maren, f. Feldthusen, 29. 10., 84 A., Faaborg, E. e. Etr.
- Lahde, Frantz Ludvig, fh. Vejinsp., 15. 8.
- Langballe, Christiane, f. Møller, 10. 3., Randers, M: Distriktslæge.
- Lange, Algot, fh. Operasang., 15. 3., 53 A., Paris.
- , Carl F., fh. Pakhusforv., 13. 3., H: Justa, f. Prangen.
- , Peter Georg, fh. Vinhldr., 6. 5., 74 A.
- Langhoff, Nicoline, f. Sperling, 12. 3., Næstved.
- Larsen, Ane Marie, f. Albrechtsen, 9. 6., 46 A., M: Maskinfabr.
- , Anna Marie Vilh., f. Larsen, 15. 8., E. e. Læge.
- , Carl Chr. Jul., fh. Skibsf., 14. 12., Frederik Vilh., Lt., 24. 11., 84 A., Aalborg.

- Larsen, L., Dyrlæge, 27. 5., Esrom, H: Anna, f Aminde.
- , Margaret, f. Tait, 18. 11., M: Oversøminem.
- , Ole, Kmr., Posthldr., 19. 10.
- , Peder, exam. jur., fh. Postexp., 4. 1., 89 A., Svaneke.
- , Theodor, Førstelærer, 12. 4., 63 A., Taarbæk.
- Lass, Mathilde, f. Nielsen, 21. 4., M: Lt.
- Lassen, Caroline Sophie Fred., f. Weybye, 12. 5., M: Direkt.
- , Corinna Helene, Konvent., 12. 6.
- Laussen, Christiane, f. Mortensen, 30. 12., E. e. Skovrider.
- Laurberg, Amalia Margr., f. Ahnfeldt, 1. 11., 83 A., Laastrup, E. e. Sgpr.
- Lauridsen, Jeppe, O.lærer, 15. 3., 65 A., Marstal.
- Lauritzen, Ferd Theodor, fh. Skibsf., 21. 3.
- Lavøtz, Elise Marie, f. Grarup, 10. 11., Assens.
- Leerbeck, Emilie, f. Wunderlich, 20. 3.
- Leerbeck, David Vilh., Arkitekt, 22. 11., H: Amalie, f. Lunge.
- , Mathilde Valdomine, 25. 1., 83 A.
- , Vilhelmine, f. Sørensen, 22. 5., E. e. Insp.
- Lehmann, Carl Fred. Gustav, Gas- og Vandm., 12. 3., H: Malvina, f. Schjødt.
- Leifer, Vilhelm, Læge, 10. 1., 43 A., Vordingborg.
- Leisner, Johannes Fred. Marius, Ob., 5. 6., 59 A.
- Lejsted, Valdemar, Insp., 24. 10.
- Lemmich, Hans Chr. Michael, fh. Bogtr., 20. 4., 68 A.
- Lendrop, Christian Ludvig, Etr., 4. 3., 80 A., H: Marie, f. Jensen.
- Lerche, Aage Axel Olaf, stud. jur., 24. 9.
- , Bergitte E. L., 8. 11., 85 A.
- , Cornelia Emma Sophie Louise, f. Tillisch, 7. 6., E. e. Lehnsgreve.
- , Margr. Marie Louise, 25. 9.
- Leschly, Juliane, 31. 12.
- Leth, Bendt Rasmussen, Kapt., 28. 9., 81 A.
- Levinsen, Aage, Prlt., (13.) 9., Fredericia.
- Levinsen, Charles William, O.sagf., 12. 4., H: Constance, f. Monrad.
- Levy, Martin, Amtsass., 12. 3.
- Libert, Marie Carol. Philippine, f. Busch, 19. 1., M: Landskabsm.
- Lihme, Harriet, f. Thaae, begr. 11. 8.
- Liisberg, Holger, 11. 7., 17 A.
- , Johanne Christ., 19. 12., E. e. Musiker.
- Lillelund, Gotlib, fh. Stat.forst., begr. 24. 1., 79 A.
- Lillienskjold, Eigil Emanuel, Dampskibskapt., 4. 8., 41 A.
- , Sarah Cathr., f. Bagger, 11. 5., 71 A., E. e. Oblt.
- Lindeborgh, Cathrine, f. Lehmann, 20. 2., M: Malerm.
- Lindelius, Anna Vilhelmine, Forst., 7. 12.
- Lindewald, Ferd. Arnold, fh. Gross., 6. 5.
- Lindgreen, Martine Amalie Henriette, f. Schrøder, fh. Skuesp., 4. 7.
- Lindhberg, Rudolphine, f. Zoëga, 8. 1., Fredensborg, E. e. Konsul.
- Linnemann, Anna Marie Malvina, f. Pløtz, 27. 6., E. e. Konsul.
- , Caroline Mathilde, f. Christensen, 2. 10., M: Gen.major.
- Linstow, Peter Josva Malling, 9. 12., 20 A.
- Lisborg, Poul Dahlin, fh. Propr., 28. 5., 73 A., Sorø.
- Lohse, Heinrich Wilh. Anton, Gross., 7. 2., 63 A.
- de Lony, Emilie Johanne, f. Pogge, 19. 3., Fred.sund.
- Lorentzen, Ludvig, Kbm., 31. 3., Odense, H: Herdis, f. Schwing.
- Lorenz, Julie, f. Herreborg, 3. 3., E. e. Gross.
- Lottrup, Ida, 4. 2.
- v. Lowzow, Adam Gotlob, Jægerm., 22. 1., 78 A., Helsing.
- Lublin, Abraham, Optikus, 20. 5., 86 A., Nykjøb. F.
- Ludvigsen, Benedikte Marie, f. Stoltze, 19. 10., Ringsted.
- Lund, Anna, f. Green, 6. 12., E. e. Revisor.

- Lund, Augusta Charl., f. Storm, 4. 4., 80 A., E. e. cand. pharm.
- , Cathrine Elisab., f. Gætje, 15. 11., 93 A.
- , Ludvig Anton, Krigsassess., 16. 5., H: Emma, f. Castberg.
- , Olga Wilh. Eleonora, f. Uhl, 24. 7., 35 A., M: Gross.
- , Peter Chr., Ritm., 6. 9., H: Sophie, f. Kjer.
- , Sophie Christ., f. Gade, begr. 9. 9., E. e. Skuesp.
- Lundh, Christiane Marie, f. Petersen, 20. 7., M: Apoth.
- Lunn, Agnes, f. Collstrop, 8. 5., 80 A., M: Justr.
- , Cathinka Charl., 9. 4., 20 A., Aggersvold.
- , Willars Knudsen, Propr., 6. 9., 88 A.
- Luplau, Harald Fred., Organist, 17. 10., Svendborg.
- Lydicke, Peter Gottfred, Bogtr., 30. 12.
- Lykke, Augusta, f. Esmann, 15. 8.
- Lyngbye, Karen Johanne, f. Hansen, 11. 2., E. e. Dampskibsf.
- Lytzen, Jacob Adolf Jens, Knjkr., Ritm., 20. 6., 85 A.
- Lüders, Carl Chr. Alfred, Gross., 7. 4.
- Lütken, Peter Vilhelm, Læge, 27. 10., 74 A.
- Lützen, Caroline Emma, f. Drewes, 26. 10.
- Løffler, Julius Bentley, Prof., Arkitekt, 19. 12., 61 A.
- Løppenthin, Ida Fred. Juliane, f. Collepup, 4. 2., E. e. Stat.forst.
- Løser, Ida, 19. 6.
- Løwe, Louise Marie, 11. 1.
- , Peter Fred., Maalerkontr., begr. 15. 2., H: Thilda, f. Paulson.
- Maaløe, Fred. Wilhelm Mads, Kancr. Sagf., 22. 12., 71 A., Assens.
- Madsen, Adolph, Gross., 29. 9.
- , Amanda Elfride, f. Hørring, 28. 10., Horne, M: Sgr.
- , Carl, O.banem., begr. 7. 12.
- , Charlotte Wilhelmine, f. Brandt, 13. 5., Helsingør, E. e. Kancr.
- , Elisabeth Anna, f. Andresen, 15. 10. 59 A., Middelfart, M: Kapt.
- Madsen, Frederik Ryberg, cand. pharm., ? 11., 69 A., Amerika.
- , Hannibal Marius, Justr., O.sagf., 19. 11., 57 A., H: Jenny, f. Koppel.
- , Marie Caroline, f. Auener, 27. 3., E. e. Musikdirekt.
- , Mathias Theodor, fh. Sgr., 25. 4., 71 A., Svendborg.
- , Peter Felix Emanuel, Skuesp., begr. 20. 9.
- , Vilhelm, Lt., Kbrn., ? 8., 66 A., Leith.
- Magens, Amalia Christ., f. Holm, 5. 5., E. e. Etr., Landfys.
- Magnussen, Ane Marie Cathr., f. Blicher, 28. 2., M: cand. jur.
- Malling, Betzy, f. Sletting, 9. 5., Thisted.
- , Ida Vilh., f. Bargum, 29. 11., M: Prof.
- Malmqvist, Sophie Magdalene, f. Kjederup, 25. 11., E. e. Direkt.
- Manicus, Theodor Emil, Dr. phil., fh. Redakt., 16. 5., 81 A.
- Marolly, Lovise, f. Gernandt, 11. 6., Randers, E. e. Stat.forst.
- Martens, Johs., Gross., Direkt., 12. 6., 61 A., Nærum.
- Martensen, Virginie Henriette Constance, f. Bidoulac, 13. 5., E. e. Biskop.
- Mathiesen, Alexander Jul., Skibsreder, 13. 6.
- , Engelke Bolette Susanna, f. Bang, 5. 4., M: Gross.
- Mathiessen, Fred. Gustav Vald., Gross., begr. 29. 11., 39 A.
- Matthison-Hansen, Laura, f. Ingstrup, 2. 8.
- Matzen, Ophrine Nathalia Christiane, f. Seerup, 29. 7., 85 A., Lemvig, E. e. Sgr.
- Mazanti, Karen, f. Petersen, 11. 3., M: Ing.
- Meincke, Joh. Henrik, Justr., 25. 4., 90 A., Maribo.
- Meinert, Helene Adelaide Christ., 14. 7.
- Melchior, Emilie Josephine, 18. 5.
- Meldahl, Anine Pauline, f. Hahn, 19. 1., M: Gen.lt.
- Messerschmidt, Caroline, f. Evers, 3. 3., M: Fabrikejer.

- Meulengracht, Ingeborg Christiane, f. Lottrup, 11. 4., Aarhus, E. e. Etr.
- Meyer, Aage Adolph, cand. pharm., 23. 5., Wisconsin.
- , Alice Ophelia Emma Maud, f. Hansen, 12. 11., Taarbæk.
- , Antoinette Vilh., f. Hansen, 20. 10., Næstved, E. e. Etr.
- , Jenny, f. Henriques, 17. 5.
- , Otto Chr., Ass., 16. 11.
- , Sophie Augusta, f. Warburg, 18. 1.
- , Sophie Henriette, f. Hertz, 13. 1., 79 A., E. e. Gross.
- v. Meyeren, Emilie, 15. 8., Nizza.
- , Harald Victor Eugène, 31. 3., Tiensin.
- Meyerholz, Carl, Kbm., 2. 10., 86 A., Fred.havn, H: Augusta, f. Meyer.
- Meyhoff, Jacobine Marie, f. Springborg, begr. 22. 4., 23 A., M: Toldass.
- Michaelsen, Frantz Daniel Joachim, Kantor, 4. 10., 79 A.
- Michelsen, Anker Peter Vill., O lærer, 11. 2., 59 A., Sorø, H: Elisabeth, f. Blicher.
- , Stephanine Helene Margr. Cathr., f. Stub, 29. 5., M: Distriktslæge.
- , Wilhelmine Napoline, f. Thomsen, 11. 8., M: Kapelmusikus.
- Miede, Alfred Ludvig Fred. Peter, Boghldr., 17. 5.
- Mikkelsen, Ida Sophie, f. Ingerslev, 12. 9., Hjerterbjerg.
- Moe, Elisabeth (Betty) Christ. Eurika, f. Kierulff, 7. 7., E. e. Kom.dør.
- Mogensen, Andreas Fred., Krigsassess., 14. 6., 88 A.
- , Gustav, Toldass., 4. 9.
- Mohr, Chr. Michael Fritz, Ing., 12. 12.
- Moltke, Adam Fred. Johs., cand. phil., 22. 3., Fredericia.
- Monrad, Marie Juliane, f. Bagger, begr. 2. 7., Randers.
- Mortensen, Bertha, f. Pedersen, 14. 3., 69 A., M: fh. Sem.lærer.
- , Elise Dorthea, 3. 8., E. e. Stat.forst.
- , Jens, fh. Landstingsm., 12. 7., Ondrup.
- Morville, Niels Georg Chr., Just.sekr., 16. 3., 86 A., Viborg, H: Anna, f. Schmiegelow.
- Mosolff, Emanuel Ferd. Emil, Insp., 18. 1., 33 A.
- Mossin, Frederik Vald., 11. 2.
- Mourier, Christine, f. Larsen, 6. 1.
- Mouvielle, Fortuné, Viktualhldr., 3. 5.
- Munch-Petersen, Harald Findanus, Dr. med., ? 10., 33 A., Aix-les-Bains.
- Mynster, Sophie, 23. 2., Gjentofte.
- Mühlensteth, Martha Alice, 23. 4., Helsingør.
- Müller, Anna Elisab., f. Heide, 2. 11.
- , Axel Jul. Anton, Ing., 22. 12., 26 A.
- , Christian Fred., Glas- og Porc.hldr., 27. 5., H: Christence, f. Sandberg.
- , I. V. Sigvald, Ing., 16. 12., England.
- , Peter Conrad, H.retsassess., 16. 12., 74 A., H: Johanne, f. Grønner.
- , Søster Augusta, f. Gad, 9. 4., 88 A., E. e. Sgpr.
- Münster. Caroline Amalie Martha Elise (Lilli), f. Møller, 2. 2.
- , Else Lili, 26. 2., Helsingør.
- Møhl, Hjalmar Chr., 16. 5., Grønland.
- Møller, Andreas Joachim, fh. Konsul., 26. 1.
- , Carl August, Kanocr., fh. Prok., 12. 11.
- , Caroline Wilhelmine, f. Blichfeldt, 12. 3., 69 A.
- , Charl. Ida Frederikke, 24. 3.
- , Chr. Daniel, fh. Sgpr., 3. 8., Faxø.
- , Chr. Johan Wilh., Brandinsp., 28. 2., Hillerød, H: Anna, f. Glad.
- , Christian Poulsen, Provst, 30. 4., 83 A., Selde.
- , Cornelia, f. Bjørn, 4. 12.
- , Frederik Jul., fh. O.lærer, 15. 4., 76 A., Randers.
- , Frederik Montebello, fh. Propr., 24. 6., 67 A., Gladsaxe.
- , Frederik Vilhelm, Prof., 23. 8., 57 A., Hornbæk, H: Augusta, f. Dons.
- , Gustav Adolph, Gross., 9. 2., H: Nora, f. Brodersen.
- , Hansine Elisab., 9. 9., 86 A.
- , Jens Chr., Boghldr., 6. 1., 61 A., H: Laura, f. Hasselriis.
- , Jens Juul, fh. Guldsmedm., 22. 6., 80 A.

- Møller, Juliane Marie, f. Bruun, 1. 2., 90 A., E. e. Just., Borgm.
 —, Louis Fred., Redakt., 16. 10.
 —, Reinholdine, f. Schönheyder, 8. 5., Paris.
 —, Sophus, Forp., 15. 10., 84 A., Nyborg.
 —, Søren, fh. Politiinsp., 22. 2., New-Zealand.
 —, Vilhelmine, f. Owesen, begr. 1. 5.
 Mørch, Caroline Cathr., 14. 4., 86 A., Fred.havn.
 —, Jacob, fh. Vejass., 6. 4., 85 A.
 Mørck, Andreas Poulsen, Strandf., 4. 12., 78 A., Vraa.
 —, Mathilde, f. Prehn, 24. 2., Vedbæk.
 Nannestad, Sophie Amalie, f. Svendsen, 21. 5., Helsingør.
 Nathan, Marcus M., Konsul, 20. 4., H: Elise, f. Sichel.
 Nebelong, Carl Henrik Horn, Prof., Hofmed., 25. 6., 59 A.
 Neergaard, Jacob Marius, Gart., 17. 8., 21 A.
 —, Ludvig Adolph, fh. Propr., 8. 10., 81 A.
 Nellemann, Anna Margr., f. Giørtz, 16. 1., 71 A., Randers.
 Nielsen, Carl Edouard, Forretningsf., 27. 10., 65 A.
 —, Christian, Prok., begr. 10. 10., Storehedinge.
 —, Ernst Peter Sophus, Kancr., 14. 6., H: Birgitte, f. Mazar de la Garde.
 —, Frederik Ferd., fh. Hoboist, 14. 1.
 —, Frederik Vilh. Ludvig Peter, fh. H.retsassess., 29. 4., 58 A.
 —, Hans Chr., Elekt.fabr., 19. 6.
 —, Hans Peter, O.dyrlæge, 17. 3., 79 A.
 —, Jacob, Skræderm., 29. 10.
 —, Jacob Chr., Insp., 17. 5., 63 A., H: Tekla, f. Lund.
 —, Jul. Eduard, fh. Vejass., 14. 5.
 —, Lars Chr., Snedkerm., 11. 6., 70 A.
 —, Louise Augusta, f. Palludan, 5. 7., Aalborg, E. e. cand. pharm.
 —, Mogens Mathias Chr., Oblt., 2. 1.
 —, Peter, Kmr., begr. 3. 11., 69 A., Aarhus.
 —, Peter Albert, fh. Intend., Søkrigskom., 4. 6., 91 A.
 Nielsen, Valdemar, cand. polyt., 20. 12., Bregninge.
 —, Valdemar Georg, Landskabsmaler, 21. 10.
 —, Vilhelm Kisby, Trafikelev, 14. 3.
 —, Søren, Kmr., 25. 10., Herløv.
 Niemann, Heinrich Georg, fh. Skibsf., 15. 4.
 Nikitin, Elisabeth (Lisinka), 24. 6.
 Nissen, Ernst, Gross., 11. 5., Gjentofte.
 —, Johan Henrik, fh. Sgpr., 16. 5.
 —, Kaj Bredal, stud. polyt., 20. 1., 17 A., Trustrup.
 Nisted, Christine Dorthea, f. Vang, 15. 12., 80 A.
 Noack, Gustav, Gross., 2. 6.
 Nohr, Johanne Charl., f. Tack, 18. 3.
 Nyboe, Pauline Juliane Kirst., f. Brockdorff, 16. 8., 84 A., E. e. Smedem.
 Nyholm, Anton Martin Jul., fh. Gods-ejer, 13. 7., 87 A.
 —, Clara Emilie Marie, f. Dyrhund, 28. 2.
 Nyrop, Jens Larsen, fh. Operasanger, 4. 10.
 —, Karl Emil, stud. polyt., 31. 3.
 Nysted, Rasmine, f. Kondrup, 26. 1., M: Oblt.
 Nørretranders, Peter August, Kordegn, 11. 11., 60 A., Nysted, H: Caroline, f. Trolle.
 Oehlschläger, Charlotte, f. Dahl, 19. 2., Aalborg.
 Offenbergh, Fred. Carl Chr., fh. Skibskapt., 3. 9.
 Ohlsen, Nanna Albertine, f. Waagepetersen, 31. 10., M: Gross.
 Olsen, Adolph, fh. Skovf., 30. 3., 87 A., Sorø.
 —, Adolph Ferd., Skorstensfejerm., 22. 8.
 —, Anders Chr., Bogtr., 5. 3.
 —, Bertel, Direkt., 17. 9., Hadsund, H: Gerda, f. Olrik.
 —, Eleonora, f. Johansen, 23. 2., Nykjøb. F., E. e. Bagerm.
 —, Johan E., Bankdirekt., 26. 7., 73 A., Rudkjøb.
 —, Johanne Marie, f. Christensen, 2. 11., M: Skuesp.
 —, Petrine Christ., f. Borch, 7. 3.

- Olsen, Sophie, f. Dalsgaard, 9. 12., Løgstør.
- , Thea Ingeborg, fh. kgl. Oldfrue, 24. 7.
- Olufsen, Sophie Marie Elisab., f. Sommer, 25. 6., 85 A., E. e. Ob.
- Ottesen, Harriet, f. Schrøder, 21. 3.
- , Louise, f. Groth, 9. 5.
- Ottosen, Søren Johan, fh. Insp., Forf., 10. 3.
- Owen, Joseph Cunliffe, cand. polyt., 17. 9.
- Paaren, Anne Marie, f. Creutz, 12. 2., M: Kanocr., Sagf.
- Packness, Anna Sophie Marie, f. Fabricius, 28. 5.
- Pade, Per Malling, stud. jur., 13. 11.
- Pahl, Hans, Lærer, 18. 10.
- Paludan-Müller, Julie, f. Blom, 9. 5., M: Apoth.
- Panduro, Hans Rudolph, fh. Sgpr., 28. 4.
- Paulsen, Hans Agerbek, Toldass., 15. 12.
- , Ove Carl Johan, cand. phil., 10. 6.
- Pedersen, Carl Fred. Friis, fh. Apoth., 10. 5., 67 A., H: Antoinette, f. Jessen.
- , Peder, fh. Folketingsm., 3. 5., 69 A., Oppesundby.
- Permin, Johanne Cathr., f. Madsen, 1. 5., 91 A., Haslev, E. e. Justr.
- , Laura, f. Petersen, 1. 9.
- Peschardt, Marie Kirstine, 13. 8.
- Petersen, Anna Louise Augusta Camilla, f. de Saint-Aubain, 28. 12., E. e. Skibskapt.
- , Bernbardine Wilhelmine, f. Bendixen, 1. 4., M: Hoffotogr.
- , Carl A. E., Kbm. og Fabr., 23. 4., Roskilde.
- , Carl Vald., cand. pharm., 22. 4., 40 A.
- , Cathrine Magdalene, f. Fabritius de Tegnagel, 29. 12., 81 A.
- , Charles Valdemar, Skoleinsp., 5. 9.
- , Elise Charl., f. Bock, 16. 8., E. e. Tobaksfabr.
- , Emil Peter Frantz, Direkt., Docent, 7. 12., H: Christine, f. Hørup.
- , Fanny Eleonora Elisab., f. Perch, 31. 5., E. e. Gross.
- Petersen, Georg Emil, stud. med., 3. 7., Kastrup.
- , Gotfred, Konsul, 2. 7., 57 A., Kjøge. H: Marie, f. Kjelgaard.
- , Helga Rinda, f. Lund, 15. 1., E. e. Kapt.
- , Henriette Emilie, f. Meyer, 23. 12., E. e. Gross.
- , Hilda Marie Olivia, f. Hviid, 11. 3.
- , Johan Peter, Gross., 9. 12., 69 A., Aalborg, H: Mary, f. v. Jessen.
- , Lorentz, O.lærer, 1. 8., Allinge.
- , Louis Ferd., Gross., Papirhdr., 5. 9., Voxenkollen ved Chrania, H: Ludi, f. Dodl.
- , Magnus Otto Sophus Holte, fh. kgl. Skuesp., 31. 10.
- , Marie Christ., f. Olsen, 25. 4., M: Skoleinsp.
- , Marie Petrea Kaae, f. Christensen, 13. 9., Hellerup, M: cand. jur.
- , Niels Arvad, O.sagf., 21. 1., 37 A.
- , Olga Marie Theresia, f. Nielsen, 29. 10., E. e. Kmrassess.
- , Olivia Christine, f. Munch, 17. 3., M: Prof. med.
- , Oscar Sophus Lauritz Vilh., Genagent, exam. jur., 29. 9., 43 A.
- , Peter Jacob, fh. Rektor, 14. 3., 78 A., Odense.
- , Peter Johan Nicolai, Etr., Murerm., 29. 8.
- , Sophie Emilie, f. Lützhøft, 20. 5., Slagelse, E. e. Sagf.
- , Thora Anna Elisab., f. Helsted, 20. 11.
- , Vilhelm Bergmann, fh. Boghdr., 2. 6.
- Petersen Høy, Rasmus, Kapt., 25. 1., 71 A., Svendborg, H: Ingeborg, f. Cornett.
- Petri, Andreas, Justr., Amtsvejinsp., 1. 1., 64 A., Roskilde, H: Wilhelmine, f. Helweg.
- Pingel, Malvina, 27. 5., 73 A.
- Pio, Frederik Carl Chr., Boghdr., 12. 3., 71 A., Ordrup, H: Alma, f. Clausen.
- , Wilhelmine Emilie, f. Clausen, 10. 10., E. e. Forlagsboghdr.
- Platou, Bothilde, f. Olsen, 1. 6., E. e. Skibsb.

- Platou, Valdemar, 20. 8., Søn af Konfr.
Plesner, Matthæus Theophilus, Læge,
3. 12.
- Plessen, Hugo Frederik Adolph, Baron,
Kmh., 6. 1., 85 A., Slesvig.
- Plockross, Laura Fred., 18. 8., 71 A.
- Ploug, Elisabeth Frederikke, f. Michelsen, 5. 2., 69 A., E. e. Dr. phil., Redakt.
- Plum, Sophus Munk, Gross., 23. 10., 57 A., H: Anthonie, f. Christiansen.
- Pontoppidan, Erik, 21. 3., Hamborg, H: Marie, f. Benzon.
- , Hanne Petrine, f. Pontoppidan, 2. 6., E. e. Etr.
- , Thora Vilhelmine, f. Rud, 7. 2., E. e. Sgpr.
- Popp, Anna Cathr. Elisab., f. Fischer, 7. 5., M: Direkt.
- à Porta, William Eugen Rotius, Guldsmed, 16. 3.
- Poss, Thorvald Aug. Burchardt, fh. Sadelm., 19. 9.
- Poulsen, Charlotte Amalie, f. Bull, 15. 9., E. e. Vandinsp.
- , Dorthea, 3. 12., Horsens, E. e. Kmrassess., Prok.
- , Juliane Marie Ottilie, f. Torp, 11. 10.
- , Ludvig Berthel, fh. Dampskibsf., 8. 5., 54 A., Korsør.
- Pracht, Sophie Susanne Henrikke, f. Müllertz, 10. 6.
- Praëm, Oluf Chr. Ludvig, fh. Apoth., 9. 9., H: Helene, f. Pflugmacher.
- Prahl, Alma Agnes Marie Carol., f. Svendsen, 17. 10., M: Guldsmedem.
- , Claudius, fh. Dampskibsf., 23. 5., 84 A.
- Preisler, Tomine Elisab., f. Valentin, 27. 3.
- Printzlau, Julius, Forretningsrejsende, 29. 3.
- Prior, Marion, 22. 5.
- Pulich, Catharina Elisab., f. Schallemose, 14. 7., 75 A.
- v. Qualen, Marius, Lærer, Børstenbm., 4. 4., 48 A.
- Quist, Ida Nicoline Petrea, f. Kretschmer, 14. 3., E. e. Gross.
- Qvist, Ludvig, Tandlæge, 5. 6.
- Raasch, Caroline Amalie, f. Hansen, 6. 7., E. e. Major.
- Rafn, Caroline Gudrid Andrea, 16. 2.
- , Hilmar, 15. 2., 24 A.
- , Peter Chr. Emanuel Carl Herholdt, fh. Toldkass., 12. 1., 80 A., H: Mary, f. Boeck.
- Ramsing, Peder Erhard Marius, Ob., 18. 8., 66 A.
- Rander, Mathilde Henriette, f. Petersen, 6. 9., Dragør, E. e. Lods.
- Randrup, Harriet Fride, f. Lorange, 19. 12., M: Fabr.
- Rangel-Nielsen, Georg Thorstein, cand. mag., 23. 3.
- Rantzau, Aug. Fred., Lehns greve, Hofjægerm., 13. 1., 54 A.
- , Ida Dorothea (Doris) Maria, f. Danielsen, 31. 3., E. e. Greve, Oblt.
- Rasch, Andreas Fuglsang, fh. Skibskapt., 17. 1., 83 A.
- Rasmussen, Hans Jørgen, fh. Gross., 22. 5., 78 A., H: Cecilie, f. Baagøe.
- , Harald, Dr. phil., Skoleinsp., 25. 12., 51 A.
- , Peter Chr., Kanccr., 27. 6., Odense.
- , Peter Emil, Statsb.ass., 24. 3., Aarhus.
- , Rasmus Claudius, fh. Organist, 11. 7., 84 A.
- , Rudolph, Snedkerm., 27. 10.
- , Rudolph Hans Peter, Direkt., 18. 9., 57 A.
- , Vigo, Kont.chef, 28. 2., H: Laura, f. Wieth.
- Raun, Syrak Henrik Roes, Kbm., 13. 3., Faaborg.
- Ravnkilde, Elisa Cathr., f. Schmidt, 5. 4.
- Reeberg, Alfred Theodor, Propr., 7. 8.
- Regenburg, Jess Sophus, Amtsforv., 13. 4., 56 A., Roskilde.
- v. Rehn, Ellen Marie, f. Helsted, 28. 3.
- Reinhardt, Johanne Cecilie, f. Broberg, 23. 3.
- Reiter, Fritz Gerhard Thorv. Chr. Haycham, Jernb.ass., begr. 31. 1.
- Reventlow, Chr. Detlev Fred. Vilh. Ferd., Greve, 3. 10., 67 A.
- Rieck, Carl Chr., Murm., 5. 9., 78 A., Middelfart.

- Riegels, Frederik Vilh., Propr., 18. 2., 43 A., Moselund.
- Riise, Lauritz, Restaurat., 8. 6., H: Merry, f. Jensen.
- Rimestad, Carl Joh. Vilh., Kapt., 15. 6., 50 A.
- Ring, Aage Sigurd, Papirhdr., 18. 10. —, Lorentz Reinholdt Boll, Korpslæge, 7. 4., Chr.ania, H: Louise, f. Sandholt.
- Ringberg, Peter A., Branddirekt., 27. 9., 46 A., Beldringe, H: Marie, f. Kiær.
- Ringsted, Anna Nielsine, f. Holm, 13. 9., M: Kapt.
- Risom, Johanne Cathr., 29. 3., 91 A.
- Rittmeyer, Eggerthine Stenine, 11. 4.
- Rode, Severin, Dampskibsexp., 18. 6., 62 A., Odense, H: Nicoline, f. Hennings.
- Rohde, Martin, Kbm., 4. 1., Diernisse.
- Rolf, Henrik Johs., Postexp., 8. 2.
- Rose, Carl Gottfred, fh. Skomagerm., 14. 1., 76 A.
- Rosen, Frederik Siegfred, fh. Fabr., 24. 10. —, Gustav, Læge, 16. 4., Holbæk. —, Marie, f. Veng, 12. 4., Skanderborg, M: O.sagf.
- Rosenberg, Edel, f. Guldbeck, 3. 9., Korsør, M: Toldkontr.
- Rosendahl, Julie, f. Hesselberg, begr. 5. 8., Slagelse.
- Rosendal, P. M. K., Skolebest., 1. 12., H: Maren, f. Holm.
- Rosenkrantz, David, Kommis.nær, 18. 9., Ordrup.
- Rosenløv, Cecilie Karen Marie, f. Fi-becker, 24. 9., E. e. Kapt.
- Rosenørn-Lehn, Erik Chr. Hartvig, Lehnsbaron, Kmh., 5. 10., 79 A., Hvidkilde.
- Rosing, Hans Peter Michael, fh. O.lærer, Forf., 12. 12., 74 A., Sorø.
- Rosleff, Hans Jensen, Folkethingsm., 2. 6., 56 A., Karleby.
- Rostgaard, Vilhelm Chr. Fred. Petersen, Krigsassess., 8. 2., H: Caroline, f. Duckert.
- Rothe, Adam, fh. Hestehdr., 8. 12., H: Julie, f. Kirchhoff.
- Rudling, Elisabeth Fred., f. Otto, 27. 5., M: Ing.
- Ryberg, Louise Malvina Vilh., f. Guldberg, 18. 4., M: Direkt.
- Ryder, Louise Vilh., f. Hammel, 22. 12.
- Rye, Frits, Forp., 21. 6., Skaane.
- Rützou, Sophie Hedvig, f. Schousboe, 29. 6., 23 A., Sevel, M: Sgpr.
- Ræder, Anna Margr., 26. 12., 22 A. —, Malvine Sophie Benedicte Augusta, f. Berner, 4. 7., 48 A.
- Rømer, Mariane, f. Bertelsen, 2. 5., 84 A.
- Rønne, August Fred. Severin, Sprog-lærer, 10. 5.
- Rønnow, Johan Chr., fh. Skibsb., 13. 9.
- Saabye, Henriette Magdalene, 24. 8., 77 A., Randers.
- Sahlertz, Johannes Henrik, Organist, 4. 9., 78 A., Storehedinge.
- Sally, Pauline Louise, 18. 7.
- Salomon, Adolph, fh. Malerm., 13. 4.
- Sanne, Wilhelmine, 19. 2., E. e. Vexell.
- Saxild, Ane Marie, f. Larsen, 19. 9.
- Saxtorph, Anne Marie Sophie, 24. 9., 77 A. —, Fred. Ferdinand, 13. 2.
- Schaldemose, Carl Fred., Justr., fh. Branddirekt., 15. 4., 90 A., Assens.
- Scharff, Manny Helene, 14. 7., 28 A. —, Nicolai, Slagterm., 24. 4., Gjentofte.
- Scheel, Anna Elisabeth, f. Theisen, 15. 6., 57 A., M: Lt.
- , Viggo Henrik, Plantagebest., 7. 10., 48 A., St. Croix.
- Schellerup, Anders Peter, Krigsassess., 31. 7.
- Schibbye, Margrethe, f. Smidt, 25. 12., 73 A., Hjørring.
- Schiellerup, Agnes, f. Jans, 13. 8., Korsør.
- Schierbeck, Frederikke Christiane, f. Bugge, 15. 11., E. e. Prlt.
- Schiønning, Marie, f. Nielsen, begr. 27. 10., E. e. Malerm.
- Schiøth, Caroline, 4. 2.
- Schjelderup, Johanne Henriette, f. van Kervel, 2. 3., E. e. Byf.
- Schlegel, Augusta C. E., 16. 8., 74 A. —, Regina, f. Olsen, 18. 3., 82 A., E. e. Geh.konfr.

- Schleisner, Thorvald, Kom.læge, ? 11., H: Amalie, f. Gjorling.
- Schlotfeldt, Frederikke, f. Hald, 22. 5., 93 A., Lyngby, E. e. Sgpr.
- Schmidt, Anette Joh. Pauline, f. Schmidt, fh. Skuesp., 20. 5., 75 A., E. e. Theaterdirekt.
- , Carl Vilh., Gross., 27. 2.
- , Christian, Kmrassess., 19. 3., Esbjerg.
- , Emilie Amalie, f. Lassen, 14. 4., E. e. Forf
- , Jens Peter, Murerm., 5. 11., 87 A., Odense.
- , Jensine Carol., f. Winther, 9. 3.
- , Lauritz Hinrich, fh. Sgpr., 11. 6., 83 A.
- , Louise Augusta, f. Mehl, 11. 6., E. e. kgl. Skovf.
- , Mathilde Henriette, f. Strömberg, 1. 11., Dragør, M: Kapt.
- , William, Konsul, 15. 9.
- Schor, Carl Alexander, Billedhug., 4. 5., Roskilde.
- Schou, Alberta, f. Velschou, 5. 3., 76 A., E. e. Sgpr.
- , Chr. Ludv., Krigsassess., begr. 17. 1.
- , Julie Margr., f. Holm, 15. 11.
- , Viggo Holger, Kbm., 6. 1., Vordingborg, H: Marie, f. Flor.
- Schoubye, Jens Anthon, Lt., 4. 1., 64 A., Viborg.
- Schousboe, Peter Sølling, Sgpr., 29. 5., Flødstrup, H: Cathrine, f. Omøe.
- Schram, Johanne, f. Sachmann, 4. 4., 86 A., E. e. kgl. Kmrsang.
- Schrøder, Charlotte, f. Wagner, 11. 11., 62 A., Askov, M: Højskoleforst.
- , Elisab. Mariane Sophie, f. Treschow, 4. 4., 37 A., Gjentofte, M: cand. polyt.
- Schubart, Anna, f. Kimler, 2. 5.
- Schulin, Sigismund, Greve, 20. 12., Holte, H: Anna, f. Hastrup.
- Schultz, Chr. August Philip, Kom.dør, 14. 7., 56 A., Middelfart, H: Elisabeth, f. Sporon.
- , Ulrikka Elisab., f. Kahlen, 26. 5.
- Schumacher, Louise Vilh. Marie, 16. 3., 61 A., Stockholm.
- Schwanenflügel, Axel, Gross., Forf., 18. 2., H: Ebba, f. Bollé.
- Schwane, Dorthea Seraphine, f. Bronér, begr. 5. 3., Børgense.
- Schwartz, Vilhelmine Mathilde, f. Wi-gelsen, 4. 2., Lyngby.
- Schübeler, Anna Andrea, f. Møller, 14. 12., M: cand. pharm., Tandlæge.
- Secher, Minna, f. Kiær, 26. 5., 84 A., Nibe.
- Seeger, Anna, f. Nielsen, 23. 7.
- Segelcke, Antoinette (Tonni) Elise Vilh., f. Rigsrevinde v. Schmettau, 4. 8., 57 A., E. e. Oprok.
- Seidelin, Sabinus Theodor Will. Halvor, Etr., Gross., 29. 10., 85 A., Skaane.
- Sekker, Sara Marie, f. Komtesse Wrangel, 1. 7., E. e. Gross.
- Selmer, Judithe, f. Birk, 7. 11., Sæby.
- Serritslev, Chr. M., Handskefabr., begr. 18. 3.
- de Seue, Noline Jürgine, 13. 10.
- Severin, Ludvig Vald., Etr., 20. 7., 85 A., H: Mauritze, f. Quaade.
- Sibbern, Anna Margr., 5. 5., 82 A.
- Sidenius, Christian Hincheldey, fh. Brygger, 15. 12., 79 A., Maribo.
- Simonsen, Christen Bjerre, Kbm., 15. 6., 55 A., Hillerød.
- , Fanny, f. Gad, 3. 8., E. e. Jægerm.
- Sinding, Agathe Fred. Vilh., f. Theill, begr. 8. 10., E. e. Sgpr.
- Sivertsen, Ole, Gaardejer, 12. 3., 68 A., Tjæreby.
- Skjoldager, Henriette Mathilde, f. Kalkar, 24. 5., Vordingborg.
- Skou, Jens Carl Christian, Provst, 3. 10., 72 A.
- Skousbo, Niels Peter, fh. Slotsgart., 15. 2.
- Skov, Niels Hansen, fh. Auktionsdirekt., begr. 1. 6., H: Agnes, f. Ambrosen.
- Skovgaard, Wilhelmine, 9. 3.
- Slomann, Emil, Skolebest., 26. 5., H: Ida, f. Rasmussen.
- Smidth, Carl Vilh., cand. pharm., 28. 4., Skive.
- , Clothilde, f. Hansen, 5. 8., Middelfart.
- Smit, Johanne Thomasine, f. Bødtcher, 17. 12., E. e. Sgpr.

- Smith, Hans, Skibsmægler, 5. 11., Kronstadt.
- Snoer, Andreas, Gross., 3. 12.
- Snorrason, Alida, f. Jørgensen, 28. 1., M: Kbm.
- Soelberg, Ludvig Henrik, cand. polyt., begr. 10. 3.
- Sommer, Fritz Ernst Stefanus, Ass, 5. 11., H: Victoria, f. Thorberg.
- Sonne, Jørgen Marius, 17. 5., Næstved, H: Serine, f. Galle.
- Sorterup, Chr. Ferd., Provst, 10. 9., 64 A., H: Rigmor, f. Viborg.
- Soyer, Philip Joseph Nicolaus, kgl. Mundkok, 2. 9., 73 A., H: Marie, f. Albrechtsen.
- Sparre, Carl Chr. Harald, 10. 3., 53 A., Horsens
- , Fred. Rudolph, fh. Skibsbygm., 27. 2., 77 A., Nysted.
- Spendrup, Carl Emil, Jægern., 8. 2., 59 A., H: Anna, f. Jansen.
- Spliid, Peter Flindt, Bundtm., 28. 8.
- Sporré, Emil, fh. Urtekr., 19. 1., H: Augusta, f. Holm.
- Stabell, Henrik Vald. Emil, cand. polit., begr. 15. 5.
- Stage, Dorothea Marie, f. Engelsted, 9. 11., E. e. Skibsrheder
- Stahlhut, Vilhelmine A., f. Svendsen, 29. 12., 63 A., Tikjøb.
- Stampe-Charisius, Holger Chr. Fred., Baron, Kmhr., 10. 3., 81 A.
- Stapel, Ludvig Niels Christoffer, fh. Slotsgart., 3. 3., Odense.
- Starck, Carl, Handelsagent, 18. 4., Hobro.
- Stauning, Jens Jul. Zeuthen, Insp., 28. 1.
- Steen, Lauritz Chr., Blikkenslagern., 25. 11.
- Steenberg, Harboe, Kbm., 7. 4., Fredhavn.
- Steenstrup, Matthias Georg Gotthielf, Dr. phil., Forf., 13. 10., 82 A., H: Rise, f. Kjellerup.
- , Niels Fangel, Forv., 23. 1., Hals.
- Stein, Theresia, f. Schlosser, 5. 5., E. e. Artist.
- Steinbach, Charles, fh. Vinhdlr., 25. 7., 66 A.
- Steinthal, Otto, 7. 3., Schmiedeberg.
- Stemann, Johan Andreas, Kmhr., 9. 6., 78 A., Aalborg.
- Stephensen, Christiane, f. Thune, 10. 7., Aalborg.
- , Regine, Konvent., 15. 3., Slagelse.
- Stern, Eva, f. Muneles, 21. 11.
- Stilling, Sophie, f. Hansen, 16. 1., M: Konsul.
- Stockfleth, Georg Harald Axel, Handelsrejs., ?. 6., 48 A.
- Strange, Amalie, f. Schmidt, 12. 4.
- Stremme, Christian, cand. philol., 6. 12.
- Stribolt, Ludvig Chr., Toldkontr., 31. 10., 66 A.
- Stricker, Hedvig Helene, f. Bahneberg, 25. 2., E. e. Generalinsp.
- , Otto Chr., 29. 1., Helsingør.
- Strøm, Koa, 15. 2., Jægerspris.
- Suenson, Anna Dorothea, 9. 9., Holte.
- Suhr, Johanne Poulina Emilie, 22. 8.
- Sundberg, Christiane Emilie, f. Stemann, 29. 2., 81 A., E. e. Gym.lærer.
- Svendsen, Christen, Generalpostdirekt., 27. 10., 57 A.
- Svenstrup, Hans Ninus Balter, Kmr., Boghdlr., 25. 11., 82 A., Præstø.
- Syberg, Johanne Margr., f. Bay, 10. 9., 89 A., E. e. Kont.chef.
- Syndergaard, Georgine Christiane, f. Krohn, 23. 8., E. e. Gross.
- Synnestvedt, Justine Vilhelmine, f. Knutzen, 9. 10., E. e. Sgpr.
- Søderberg, Amalie Augusta Victorine, f. Wigelsen, 24. 6., 80 A., E. e. Ob.
- Søht, Nanna Margr., f. Havn, 21. 12., Roskilde, E. e. Distriktslæge.
- Sølling, Julie Augusta, f. Bay, 17. 10., 88 A., Haslund, E. e. Provst.
- Sønderup, Emma, 14. 5., E. e. Kmr.
- Sørensen, Dorthea Mundine, f. Schou, 16. 8., 85 A., Skanderborg, E. e. Sgpr.
- , Jens, Landstingsm., 25. 4., 64 A., Vitved.
- , Kristine, f. Møller, 6. 10., Herning, E. e. Distriktsdyrlæge.
- , Ludvig, Skovrider, 15. 5., Vaalse.
- Sørensen-Corfitz, Ellen, 7. 12., 16 A.
- Tang, Jeppe Tang Andersen, Justr., Sem.forst., 1. 6., 75 A.

- Tarp, Minna Fred. Lisette, f. Thiel, 21. 8., Veterslev.
- Teisen, Gunni, Læge, 15. 7., 48 A., Kjellerup, H: Fernanda, f. Wedell-Wedellsborg.
- Ter-Borch, Octavius, begr. 18. 11.
- Terkildsen, Jens Chr., Sgpr., 20. 3., 70 A., Hedensted.
- Thaning, Thora Emilie, f. Møller, 4. 1.
- Thaulow, Pétra, 27. 11., Odense.
- Therkelsen, Anna Emilie C., f. Ekeroth, 3. 6., E. e. Belys direkt.
- Thestrup, Mathis Lambert Frank, 6. 6., Hjørring, H: Johanne D., f. Bach.
- Thiel, Bertha, f. Scherzer, 20. 7., Veterslev, E. e. Propr.
- Thiele, Emilie, f. Jespersen, 15. 6., Raklev, E. e. Landskabsmaler.
- Thielemann, Camilla Josephine, f. Hilarius-Kalkau, 16. 3., M: Gross.
- Thisted, Henriette Hansine, f. Hansen, 2. 10.
- Thomsen, A. P., Dampskibsf., 3. 5., Rønne, H: Juliane, f. Elleby.
- , Hans Fred. Vilh., Ob., 7. 5., 63 A., Odense.
- , Joachimine, f. Kaas, 25. 9., Nykjøb. F.
- , Johanne Fred. Elise, 26. 12., E. e. kgl. Skovf.
- , John Albert, O.intend., 27. 8., 58 A., H: Dagmar, f. Fuglede.
- , P., Direkt., 6. 8., 31 A., Nykjøb. F.
- , Sophie Vilh., f. Pedersen, 6. 6., E. e. Graver.
- Thorkelsson, Jon. Dr. phil., fh. Rektor, 21. 1., 81 A., Reykjavik.
- Thott, Dorthea Christ., f. Gundersen, 16. 2.
- Thøgersen, Helga, 4. 2., Aalborg, M: Trafikass.
- Thygesen, Maria, f. Fredsted, 27. 11., Odense.
- Tilemann, Betty Margr., f. Ditzel, 25. 2., M: Godsforv.
- Tilly, Thora Elisab., f. Geisler, 17. 3., Nakskov.
- Tobiesen, Emilie Theresé, f. Broberg, 9. 3., M: Ob.
- Toft, Knud, Forp., 21. 2., Lem.
- Tofte, T. H., Dampskibsf., 28. 9., Nord-søen.
- Tofte, Viggo, Gross., 27. 4.
- Tolstrup, Amalie Antoinette, 7. 11., 87 A.
- , Julie, 30. 10.
- Tommerup, Augusta, 21. 12., Præstø, E. e. Kammerassess.. Prok.
- Torm, Axel, cand. phil., 24. 12.
- Torp, Jens Petersen, Kursusbest., 24. 1.
- Toxværd, Valborg Alexandra, f. Kaarsberg, 30. 3.
- Trabolt, Alvine, f. Hansen, 15. 9.
- Trier, Frederikke, 24. 2., 95 A.
- , Martin, Læge, 8. 11.
- Tryde, Just Adam Chr., Stadslæge, 6. 12., 70 A., H: Augusta, f. Drejer.
- Tutein, Louis Emil, Gen.kons., 26. 6., 66 A., Wien.
- Tuxen, Karen Elise Augusta, f. Kruuse, 13. 3., E. e. Provst.
- Tvede, Maria A., 24. 7., 74 A., E. e. Kolonibest.
- Tøndering, Andreas Henriksen, Kapt., 19. 7., 88 A.
- Ulrich, Cecilie, f. Stauning, 27. 12., E. e. Sgpr.
- , Christiane, f. Petersen, 2. 3., Langaa, M: Sagf.
- , Marie, f. Fischer, 9. 1., 43 A., Aarhus, M: Kapt.
- Ulrichs, Heinrich Guido, Ing., 6. 6.
- Unna, Oscar, fh. Plantagebest., 6. 3., 61 A.
- Valentiner, Antoinette, 5. 2., E. e. Forp.
- Valeur, Knud, stud. jur., 28. 1., 21 A.
- , Sophie Elisa Kirst., Institutbest., 29. 5.
- Vallentin, Jacob, Stud., 9. 4.
- Vaupell, Erik, Prit., 11. 6.
- Viale, Axel Anton Nicolai, Lt., 23. 8.
- , Sophus Emil, Lt., 8. 11.
- Vibe-Hastrup, Frederik, cand. pharm., 15. 11.
- , Hanne Vilhelmine, 20. 11.
- Vieth, Mariane Christiane, f. Bock, 4. 1., 75 A., E. e. Billedhug.
- Voerberg, Peter Andr., fh. Førstelærer, 29. 4., Taarnby.
- Vogelius, Laurits Spandet, Dr. med., Korpslæge, 24. 3., 47 A., Aarhus, H: Magna, f. Meinertz.
- v. Voigt, Johan Magelsen, Part., 7. 7.

- Volck, Johan Chr., Redakt., 20. 4., Brooklyn.
- Voss, Birgitte Margr., f. Plesner, 9. 9., 85 A.
- Waarsøe, Jens Joh. Lauritz, Sagf., 15. 4., 67 A., Maribo.
- Wagner, Julius, Gross., 10. 2., H: Rosalie, f. Henriques.
- Wallich, Nancy Camilla, 28. 7.
- Walther, Fred. Chr. Emanuel Vilh., O.telegr., 23. 8., 67 A.
- Wamberg, Harald Magnus Nicolai, Sgpr., 11. 2., 60 A., Brønshøj.
- Wandel, Caroline, 27. 2., 91 A.
- Wantzin, Ludvig, Insp., fh. Skuesp., 31. 10., 57 A., Aarhus.
- Warburg, Johannes Chr. Harald, Kbm., 26. 2.
- Warming, Christian, fh. Kbm., 1. 10.
- , Emilie, f. Lange, 10. 3., 82 A., E. e. Skibsf.
- Wedell-Wedellsborg, Louise Marie Sophie, f. Komtesse Schulin, 3. 4., 64 A., Hillerød, M: Kmh., Amtm.
- Weel, Anna Joh. Cathr., f. Barth, 1. 2., 58 A., Queensland.
- Weis, Chr. August, stud. polyt., 11. 3., Aarhus.
- Wenck, Waller Jenny Joh. Louise, 25. 4., E. e. General.
- Wendrich, Arnold, fh. Klædehdr., 23. 8.
- Wesche, Elisabeth, f. Schumacher, 29. 2.
- Westrup, Anna, f. Martin, 22. 1.
- Wetche, Andreas Gottlob Ployart, Gods-ejer, 29. 10., 84 A., Hornum.
- Wewer, Christian Lønborg, Bankass., 9. 7., 23 A.
- Wiberg, Ingrid Hansine Marie, f. Hanssen, 12. 6.
- , Joh. Jul. Sophus, Stat.forst., 26. 2., Knarreborg.
- Wiboltt, Eline, 5. 7., Nakskov, M: Direkt.
- Wichmann, Sophie, f. Grønnegaard, 1. 8., 92 A., Nykjøb. F.
- Wick, Harald, fh. Adjunkt, 17. 5., Roskilde.
- Wiggers, Poul, Kbm., 18. 12., 77 A., Svendborg.
- Wiimb, Anna Cathr., f. Poulsen, 18. 5., Haarlev, M: Sgpr.
- Wiimb, Marie Luise, 22. 9.
- v. Wildenradt, Joh. Peter, Landskabsmaler, 18. 7., Frankrig.
- Wildt, Peter Vilh., Gross., 26. 9., H: Martine, f. Lander.
- Wilhjelm, Erhard I. Koch, fh. Forp., 3, 8.
- Wilken, Olga Lovise Bolette, 30. 11.
- Wille, Marie, f. Bache, 15. 11., 87 A.
- Willemoë, Petrine, f. Keis, 27. 5., Præstø.
- Willemoës, Ane Joachimine, 15. 3.
- Winckler, Bertha Theresia, 19. 4., 23 A., V. Aaby.
- Wind, Peter Laurtrup, Kmassess., 10. 10., Spjellerup.
- Winther, Theodor, Ass., 29. 4.
- Wirén, Dagmar Joh. Marie, f. Gjerløff, 1. 5.
- Wolf, Ida Cathr. Dorteia Carol., f. Groth, 29. 5., Faxe, E. e. Amtsf. forv.
- Wolff, Ida, f. Simonsen, 18. 1.
- Wolle, Martine Julie, f. Norrie, 1. 8., Fredensborg, E. e. General.
- Wright, Agnes, 7. 7., Kalø.
- , Kathinka, f. Karsten, 4. 2., Helsingør.
- Wrisberg, Cathr. Joh. Frederikke, 26. 12.
- Wroblewski, Thomasine Augusta, f. Kielsen, 25. 8., 73 A.
- Wulff, Carol. Marie, f. Hagen, 25. 7., E. e. Gross.
- , Frederik, O.sagf., 14. 6., 58 A.
- , Salomon Carl, 27. 12., H: Regitze, f. Hartvig.
- Zeltner, Joh. Theodor, Kmr., Slotsforv., 9. 2., 81 A.
- Zoffmann, Marie Henriette, 15. 2., 84 A.
- Øllgaard, Hans Chr. Mathias Krarup, Birkedommer, 17. 5., 64 A., V. Egede.
- Ørsted, Albert Chr., Gross., 15. 8., 63 A.
- Ørum, Hans Peter, Prof., Dr. med., 20. 10., 56 A.
- Øst, Marius Hendrik Emil, Gross., 5. 11., 79 A., H: Christiane, f. Brøn- niche.
- Østrup, Ane Christiane Charl., f. Lassen 26. 9., E. e. cand. phil.

A. W. Rasch:

Dødsfald i Norge

1904.

Tillæg til
Personalhistorisk Tidsskrift.

Kjøbenhavn.

Det Hoffensbergske Etabl.

1905.

Dødsfald i Norge

1904.

Samlede af *A. W. Rasch*.

(Det efter H: anførte Navn angiver den efterlevende Hustrus Pigenavn.)

Aabel, Caroline, f. Stray, 82 A., 21. 6. Chr.sand.	Andersen, Anders Hie, fhv. Skibsf., 83 A., 12. 7., Skodje.
Aall, Jacob, 36 A., 23. 10. Chr.ania. H: Ragna, f. Herlofsen.	—, Arnt, Skibsreder, 76 A., 8. 12., Rønningen, pr. Hvaler, H: Sofie f. Schrader.
Aarflot, M. A., fhv. Storthingsmand, 82 ³ / ₄ A., 4. 3., Volden.	—, Christiane Johanne f. Gram, Toldinspektør And. M. A.s Enke, 71 ¹ / ₂ A., 16. 10., Chr.ania.
Aarstad, Dina. f. Rasch, 81 A., 24. 11. Oslo.	—, Christine Harbou, f. Hals, 20. 6., Østre Aker.
Aas, Carl Magnus, 17 ³ / ₄ A., 30. 7. T.hjem.	—, Julie, f. Knap, 28 A., 24. 1., Brooklyn.
—, Anne Bergitte, f. Vanvig, 67 A. 2. 2., T.hjem.	—, Johanne Marie, f. Becher, Bødker Chr. A.s Enke, 88 ¹ / ₂ A., 10. 8., Chr.ania.
—, Johannes Henrik, Toldkasserer, 82 A., 6. 3., Chr.ania.	—, Rosaline, f. Colding, 74 A., 31. 5., Chr.ania.
—, Otilie, 2. 1., Fr.stad.	Anderssen, Pauline f. Prydz, 47 A., 25. 9., Moss.
—, Peder 28 ¹ / ₂ A., 2. 10., T.hjem, H: Helga, f. Klingenberg.	Andresen, Louise Sofie Elisabeth Caroline, f. Hertz, (f. i Hanover 1871), 19. 3., Chr.ania.
—, Ragnvald Funnemark, 20 A., 9. 7., Larvik.	Angell, Henrik Cato Lysholm, Apotheker, 56 A., 12. 9., Chr.ania, H: Mathilde, f. Steffens.
Aass, Jens P., Kbmd., 56 A., 3. 2., Drammen.	—, Marie With, f. Bonnevie, 8. 7., Balestrand.
—, P. Lts., Stadshauptmand, 68 A., 31. 8., Drammen.	Anker, Marie, f. Engebretsen, 27. 12., Nittedalen.
Aavatsmark, Peder, Gaardbruger, 50 A., 27. 8. Namdalen. H: Christine, f. Hammer.	Anthonisen, Nils Nicolai, Kbmd., 70 A., 19. 5., Bergen.
Akre, Karoline, f. Huus, 9. 11., Stavanger.	Anzjøn, Caroline Christine, 30 ¹ / ₂ A., 31. 5., Værdalen.
Allers, Alarich, Kbmd., 14. 4., Bergen.	
Alsing, Johan Christian Heuch, fhv. Sgnpr. 64 A., 6. 8., Hole.	
Amundsen, Abraham, Kaptejn, 59 A., 2. 2., Chr.ania. H: Marie, f. Kleiser.	

- Apenes, Dolla, f. Dahl, 68 A., 30. 5., Fr.stad.
- Arbo, Julie, Frue, 18. 2., Narvik og Lysaker, bgr. Larvik.
- Arentzen, Olava, f. Auseih, 84 A., 26. 2., T.hjem.
- Arneberg, Chr., Ingeniør, 48 A., 4. 12., Chr.ania, H: Elise f. Nielsen.
- Arnesen, Anne Margrethe, 18 $\frac{1}{2}$ A., 20. 11., Hetland.
- , Harald Georg, 21 A., 2. 3., Vestre Aker.
- , Ida Petrine, f. Brandt, 54 A., 1. 2., Bergen.
- Arnet, Petter Sophus, Gaardbruger, 59 A., 8. 7., Bjugn, H: Johanne f. Lie.
- Arntzen, Kaia, f. Arntzen, Toldinspektør Oluf A.s Enke, 75 A., 26. 8., Chr.ania.
- Arvesen, August, Skibskap., 69 $\frac{1}{2}$ A., 9. 4., Fr.stad, H: Josephine, f. Smith.
- Arøe, Boel Christine, 84 A., 12. 4., Diestad pr. Arendal.
- Aschehoug, Johanne Bolette, 72 A., 30. 10., Chr.ania.
- , Karen, f. Danielsen, 23. 11., Chr.ania.
- Aulie, L. N., Vognmand, 59 A., 23. 1., Chr.ania.
- Aune, Martin Wahl, ORSagf., 43 A., 3. 9., T.hjem, H: Alchine, f. Huun.
- Baade, Knud, fhv. Kbmd., 80 A., 2. 8., Arendal.
- Bach, Erik C., Politikonstabel, 30. 7., Bergen.
- , Sigurd, 19 $\frac{3}{4}$ A., 23. 4., Chr.ania.
- , Thora, 64 A., 14. 5., T.hjem.
- Bachke, Dorothea Bernhardine Anker, f. Bachke, 41 A., 17. 2., T.hjem.
- Backe, T., f. Myhre, 88 A., 4. 8., Skien.
- Backer, Else Margrethe, f. Backer, 72 A., 6. 7., Chr.ania.
- , Leif, 18. 8., Larvik.
- Bagge, Aug. Severin, Landhandler, 65 A., 29. 10., Aadalen.
- Bahr, Carl, Kaptejn, 15. 2., Ørskog, H: Inger, f. Halvorsen.
- Balchen, Berthe, 11. 6., Bergen.
- , Else, 15. 2., Chr.ania.
- Balchen, Henriette, Enkefrue, 82 A. 2. 3., Bergen.
- Barman, Ole, 5. 6., Leder af en Expedition i det indre Afrika.
- Barth, Bolette, 79 $\frac{1}{2}$ A., 26. 5., Chr.ania.
- Bay, N. K., Ingeniør, 53 A., 27. 4., Aker, H: Thrine, f. Ring.
- , Thorvald, fhv. Ritmester, 7. 6., Chr.ania.
- Bechholm, Johannes, 36 A., 10. 3., Chr.ania, H: Kaja, f. Belsjø.
- Beck, Christian Andreas Barth, Bankkasserer, 57 $\frac{1}{2}$ A., 18. 5., Horten, H: Louise, f. Steenberg.
- Bennetter, Johan Jacob, 29. 3., Sole.
- , Lorentz, 79 A., 1. 5., Bergen.
- , Wilhelmine, f. Fischer, 64 A., 19. 3., Sole.
- Bentsen, Fredrik, 17. 10., Chr.ania, H: Marie. f. Sandkuhl.
- Benzen, Bent Mogens, Bogtrykker, 78 A., 24. 2., Chr.ania, H: Magnhild, f. Arneberg.
- Berg, Carl Joachim, Bogholder, 8. 4., Chr.ania, H: Valborg, f. Holth.
- , Harald, Tekniker, 18 A., 2. 10., T.hjem.
- , Henriette Marie f. Hauge, Kbmd. Peder A. J. B.s Enke, 92 $\frac{1}{2}$ A., 23. 12., Chr.ania.
- , J. F., Kbmd., 73 $\frac{3}{4}$ A., 28. 8., Vestre Aker, H: Marie, f. Clausen.
- , Johan Ernst Schytte, Ingeniør, 6. 12., T.hjem.
- , Karen Olida, f. Treider, 44 $\frac{1}{4}$ A., 8. 6., Chr.ania.
- , Ludvig, Arkitekt, 46 $\frac{1}{2}$ A., 25. 10., Montreal, Canada.
- , Marie, f. Vogelsang, 86 A., 8. 8., T.hjem.
- , Marius Ørbek, Toldkasserer, 74 A., 10. 6., Fr.stad.
- , Nicolay Hagerup Thrane, fhv. Kbmd. 82 A., 27. 5., T.hjem.
- , Ragnvald, Sekretær, 30. 1., Chr.ania, H: Ingeborg, f. Kahra.
- , Sverre Adolf, Kontorist, 23 A., 11. 6., T.hjem.
- Berger, Hanna Henriette, f. Poulsson, 70 A., 2. 6., Drammen.

- Berger, Ruth Bergljot Augusta, 30. 8., Chr.ania.
 —, Signe, 18 A., 4. 11., Chr.ania.
 Bergh, Berthe, Enke, 79 $\frac{1}{2}$ A., 3. 10., Chr.ania.
 —, Gerhard Gunerus, fhv. Konsul, 86 A., 19. 4., Chr.ania.
 —, Maren Elisabeth, f. Just, 75 A., 19. 3., Chr.sand.
 —, Tecla Antonie, f. Bjørnstad, 44 A. 14. 6., Furusund, Sverige.
 —, Waldemar, Ingeniør, 11. 10., Chr.ania.
 Bergwitz, Anton, Kbmd., 60 $\frac{1}{8}$ A., 5. 2., Chr.ania.
 Berseth, Marie, f. Garthe, 5. 2., Chr.sund.
 Bessesen, Emanuel, 19. 9., Chr.ania.
 Binfield, Josef Henry William, 23 A., 16. 12., Chr.ania.
 Binneballe, W., Distriktslæge, 1. 9., Aamli, bgr. Chr.ania.
 Bisenborn, J. Kr. Louise, 82 A., 19. 11., T.hjem.
 Bjørn, Joh.s, Revisor, 70 A., 17. 7., H: Jensine, f. Meyer.
 —, Valborg, Lærerinde, 21. 2., Hamar.
 Bjerck, Margrethe, f. Huun, 81 A., 29. 12., Bergen.
 Bjercke, L. Th., ORSagf., 57 $\frac{1}{2}$ A., 18. 12., Hurdalen, H: Anna, f. Nielsen.
 —, Olaf, Handelsfuldm., 23 $\frac{1}{2}$ A., 25. 2., Chr.ania.
 Bjerke, Anne Elisabeth, f. Dahl, 80 A., 3. 8., Bergen.
 —, Siegwart, Cand theol., Violinist, 29. 3., Østre Aker, H: Thekla, f. Nathan.
 Bjerregaard, A., 68 A., 22. 12., Chr.ania, H: Ingeborg f. Brager.
 Bjørn, Alette, 16. 12., Chr.ania, bgr. Larvik.
 Bjørnson, Johanne Henrikke, 82 $\frac{1}{2}$ A., 10. 5., Arendal.
 Blackstad, Dina, f. Skavlan, 31. 3., Chr.ania.
 —, Johan, Rigsadvokat, 71 $\frac{1}{2}$ A., 8. 11., Chr.ania,
 Blix, Nicoline, 52 A., 22. 11., Oslo.
 Blom, Wilhelmine, 22 A., 23. 3., Chr.ania.
 Blüher, Karen, 73 A., 2. 10., Chr.ania.
 Boalth, Fanny, 9. 2., Bergen.
 Bodding, Anton, 65 A., 9. 4., Chr.ania eller Næs paa Romerike.
 Bodin, Dorthea Cathrine, f. Barfod, 80 A., 23. 9., Sandefjord.
 Bonge, Anna, 21 A., 6. 6., Bergen.
 Bonnevie, Jacob Aall, Direktør, 13. 8., Lunnevad, Østergötland, bgr. Chr.ania.
 Borch, Lulli Mathilde, f. Hetting, 69 A., 7. 11., Chr.ania.
 —, Valborg, f. Wølner, 84 A., 1. 2., Chr.ania, bgr. Drammen.
 Borchgrevink, Christiane Margrethe, 27. 12., Næs, Hedemarken.
 Bordvik, Marie, 3. 6., Chr.ania.
 Borg, Emilie, f. Brustedt, 26. 6., Fr.hald.
 —, Thorkild Holm, 4 Uger, 15. 11., T.hjem.
 Borge, Anna Christine, f. Hadler, 9. 1., Bergen.
 Borthen, Henrik Martin, Konsul, 67 A., 16. 9., Vardø, H: Anna, f. Kieland.
 Boug, Thea, f. Falck, 88 A., 3. 3., Horten, bgr. Moss.
 Bowitz, Ellif, Uhrmager, 28 A., 23. 4., Chr.ania.
 Boye, Einar, Ingeniør, 37 $\frac{1}{2}$ A., 29. 12., Chr.ania. H: Thyra, f. Thuesen.
 Brandt, O. C., 69 A., 11. 3., Chr.ania, bgr. Vestre Slidre, H: Jenny f. Brandt.
 Brecke, Emilie. Enkefru, 68 A., 3. 3., Chr.ania.
 Breda, Nielsine, fhv. Telegrafbestyrerinde, 83 A., 11. 12., Chr.ania.
 Brein, Leif, 7. 6., Chr.ania, H: Thyra f. Kloed,
 Brekke, Gudrun, 17 A., 2. 3., Chr.ania.
 Broch, Poul Resen, Arkitekt, 31 A., 16. 4., Chr.ania, H: Dagmar, f. Rasmussen.
 —, Helga Johanne, 26. 11., Chr.ania.
 —, Ingebrigt, Malerm., 70 $\frac{1}{2}$ A., 10. 10., Bergen, H: Hanne, f. Gabrielsen.

- Brock, Dorothea Catharina, 80 A., 5. 9., Laurvig.
- Brodersen, John Grieve, 35 A., 8. 2., Mandal.
- Brodtkorb, Gerhard Hoe, 30 A., 28. 3., Østre Bærum, H: Stina, f. Stensen.
- , Henrik, Farmaceut, 29 A., 11. 6., Mosjøen.
- , Laurits Lassen, Konsul, 72 A., 11. 10., Vadsø.
- Brotnow, Carl, Fotograf, bgr. 28. 5., Chr.ania.
- Bruhn, Henrik, 62½ A., 16. 9., Chr.ania.
- Brun, Herman, Skibskapt., 12. 10., Bergen, H: Elisabeth, f. Lindahl.
- Bruun, Cecilie Næss, 66 A., 16. 2., Arendal.
- , Clara, f. Aagaard, 9. 2., Chr.ania.
- , Dorothea, f. Dedekam, 59 A., 7. 4., San Francisco.
- , Fredrik, Skibsreder, 75¼ A., 26. 4., Skien.
- , Juliane, f. Sævold, 85½ A., 80. 12., Fr.stad.
- , M., Garver, 79¼ A., 11. 6., Kongsberg.
- , Maren, f. Lindaas, 72 A., 17. 3., Kongsberg.
- Bryhn, Hedvig Elise, f. Barth, 2. 8., Hønefoss.
- Bruenech, Edle, 67 A., 18. 8., Chr.ania.
- , Ottilie, f. Høst, 77 A., 9. 3., Chr.ania.
- Brønlund, Emil, Dispachør, 74 A., 21. 6., Arendal.
- , Hanna Christine, f. Stenersen, 10. 7., Porsgrund.
- Bugge, Fredrik, Ingeniør, 19. 9., Aalesund.
- , Ludv. Daae, fhv. Kirkesanger, 67 A., 26. 1., Vang, Valdres.
- , Maren Samueline, 86 A., 14. 1., Chr.ania.
- , Ove, fhv. Seminarielærer, 81 A., 8. 1., Klæbu.
- Buhre, Wilhelm, ORSagf., 36 A., 25. 1., Chr.ania, H: Maja, f. Schmidt.
- Burggraff, Carl Lihme, fhv. Amtsyrlæge, 82½ A., 30. 4., Hyllestad, H: Anna, f. Wolff.
- Busk, Arne O., 76. A., 16. 8., Aasnes.
- Bye, Marthine, Enkefru, 80½ A., 10. 8., Chr.ania.
- Bülow, John Clay Otto, 24 A., 12. 8., T.hjem.
- , Mary, f. Eriksen, Sarpsborg, 27. 3., Lake Preston, South Dakota.
- Bärnholdt, Augusta Sophie, 29. 4., Chr.ania.
- , Maren Sofie, 12. 10., Eidsvold, bgr. Oslo.
- Bætzmann, Caroline, 4. 2., Østre Aker.
- , Ernst Reinhold, fhv. Redaktør, 8. 9., Østre Aker.
- Böckman, Martha Jacobine, f. Grøner, 62½ A., 17. 11., Bragernæs.
- Bødtker, Carl, Agent, 8. 4., Bergen.
- , Christian, Ingeniør, 5. 5., Porth Elisabeth.
- , Henning, Byskriverfuldm., 85 A., 16. 1., Bergen.
- Bøgh, Wilhelm Frimann Christie, Agent 43 A., 12. 3., T.hjem.
- Böhme, Otto Chr., 49 A., 23. 1., Chr.ania, H: Andrea, f. Christensen.
- Böhmer, G. N., Landhandler, 56 A., 16. 7., Brøttum, H: Agnethe, f. Aas.
- , Johan Henrik, Kbmd., 72 A., 4. 12., Lillehammer.
- Bøllelose, Antonie, 9. 8., T.hjem.
- Cappelen, Benedicte Marie, f. Wessel, 21. 10., Løberg pr. Skien.
- Cassemèr, Stine Martine, 83 A., 4. 10., Bergen.
- Castberg, Isak Wilhelm, 13. 5., Bergen.
- Cederbergh, Ingeborg Sofie, f. Qvie, 76 A., 1. 4., Stavanger.
- Christensen, Caroline, f. Hiorth, 91 A., 2. 4., Bragernæs.
- , Mina, Enkefru, 68 A., 7. 1., Drammen.
- , Ulrikke Eleonore, f. Knoff, 99¼ A., 27. 12., Sømnes.
- Christiansen, Anthonette, f. Bugge, 12. 10., Larvik.
- , Axel Frithjof, fhv. Dampskibsfører, 54 A., 31. 12., Chr.ania, H: Alma, f. Cook.
- , J. H., Konsul, 81½ A., 26. 11., Tønsberg, H: Mathilde Georgine, f. Hvistendahl.

- Christiansen, Johan Fredrik Næser, Sagfører, 29. 1., Elverum.
- Christie, Amalie f. Paulsen, 14. 9., Byglandsfjord.
- , Johanne, f. Bessesen, 68 $\frac{1}{2}$ A., 24. 11., Østre Aker.
- Christophersen, Hedda, 12. 9., Chr.ania.
- Chrystie, Elisa, 12. 9., Moss.
- Clausen, Augusta, 3. 5., Bergen.
- , Carithe Wilhelmine, 79 A., 28. 12., Bragernæs.
- , Fredrik Wilhelm, H. S., Skibsmægler 39 A., 17. 4., Bergen, H: Elisabeth, f. Stout.
- Claussen, Edwin Rikard, 37 A., 28. 7., Karibib. tysk Sydvest-Afrika.
- , Jens, fhv. Verksmester, 83 A., 26. 12., Chr.ania.
- Collett, Emil, Overingeniør, 56 A., 12. 10., Chr.ania, H: Andrea, f. Conradi.
- , Jonas, fhv. Telegrafintendant, 1. 12., Chr.ania, H: Hanna, f. Brock.
- Czernichow, Carl, fhv. Skibf., 91 A., 9. 1., T.hjem.
- Daa, Ludvig Iv., 9. 8., Chr.ania.
- Daae, Anne Christine, f. Schavland, 68 A., 20. 6., Chr.ania, bgr. Solnør.
- , Marthea, f. Larsen, 28. 3., Bergen.
- Dahl, Albert, Kapelmester, 10. 4., T.hjem, H: Lise, f. Lysøe.
- , Anna, Enkefru, 4. 12., T.hjem.
- , Anna Constance, f. Thomsen, 3. 9., Chr.ania.
- , Anthonette, f. Knoff, 60 $\frac{1}{2}$ A., 16. 3., T.hjem.
- Dahl, Carl, Ingeniør, 16. 8., Drammen, bgr. Stenkjær.
- , Caroline Josefine f. Berg, 28 A., 22. 8., T.hjem.
- , Charlotte f. Hansen, Skuespillerinde, 5. 6., Chr.ania.
- , Dorothea Marie Frederikke f. Ulfeldt, 56 $\frac{1}{2}$ A., 23. 3., T.hjem.
- , Jeannette Cappelen, 28. 4., Sandvold i Søndhordland.
- , Jens, fhv. Sognepræst, 80 $\frac{1}{2}$ A., 18. 10., Chr.ania. H: Henriette, f. Rolsdorph.
- , Inga, 19. 10., Chr.ania.
- Dahl, John Marius, 29 A., 5. 11., T.hjem. H: Petra f. Rødde.
- , Marie Amalie, 30 A., 16. 3., T.hjem.
- , N. A., fhv. Raadmand, 29. 1., Bergen.
- , Paula Barbara f. Torjuul, 51 A., 26. 8., T.hjem.
- Dahm, C., fhv. Distriktslæge, 89 A., 29. 4., Drammen. H: Louise f. Pehrson.
- Danchertsen, James Cålder, fhv. Distriktslæge, 79 A., 22. 10., Chr.ania.
- Daniels, Doris, 89 A., 25. 3., Borre.
- Danielsen, Madsine, 79 A., 19. 9., Bergen.
- Dedekam, Andreas, Consul, 82 A., 7. 9., Mandal.
- Dessen, Frederik Anton, 63 A., 25. 3., Blackheath, London. H: Mathilde, f. Hvistendahl.
- , Henriette f. Reisz, 84 A., 21. 3., Tønsberg.
- Dick, Else, 73 A., 3. 11., T.hjem.
- Diesen, Louise f. Piro, 41 A., 17. 9., Furnæs.
- Dietrichs, Carl, 43 A., 11. 7., Cardiff.
- , Johanne Erika Søggaard, f. Broch, 82 A., 25. 9., Drammen.
- Dietrichson, Charlotte, f. Müller, Postmester J. W. E. D.s Enke, 84 A., 24. 3., Chr.ania.
- , Elisa f. Preus, 7. 2., Laudal pr. Mandal.
- , Kaia, 3. 8., Chr.ania.
- Digre, John O., Snedker, 62 $\frac{1}{2}$ A., 9. 7., T.hjem. H: Hanna, f. Pedersen.
- Dons, Carl Cornelius Martin, Provst, 61 A., 25. 7., Hemnesberget. H: Vally f. Ellefsen.
- Due, Ingeborg. f. Finne, 28 A., 11. 7., Chr.ania.
- Dundas, Wilhelmine, 94 $\frac{1}{2}$ A., 26. 9., Bergen.
- Durban-Hansen, Halvor Peter, Groserer, 4. 10., Chr.ania.
- Dybdahl, Sverre, 19 A., 25. 2., Reknæs, bgr. Kongsberg.
- Dyblie, Nathalia Catharine, f. Jordan, 87 $\frac{3}{4}$ A., 8. 9., T.hjem.

- Dybwad, Harald, 60 A., 27. 7., Chr-
ania.
- Dørum, Johanne, 16. 3., Chr.ania.
- Døvle, Olaf, ORsagf., 73 A., 4. 5., Chr-
ania.
- Eberhardt, Herman Bagger, ORsagf., 9.
5., Skien.
- Edgren, Torstein Rudolf, Instrument-
mager, 26 A., 23. 7., Chr.ania.
- Edvardsen, P. C., 75 A., 5. 1., Chr-
ania, H: Marie, f. Lund.
- Egeberg, Jeanette Marie f. Broch, 85
A., 29. 11., Chr.ania.
- , Olava Fredrikke, Lensmand E.s
Enke, 88³/₄ A., 13. 7., Nøterø.
- Egers, Olava Andrine, f. Kristensen,
86¹/₂ A., 7. 3., Chr.ania.
- Egidius, Fredrikke, 27. 8., Chr.ania.
- Eggen, Martha, f. Lorentsen, 65 A., 2.
5., T.hjem.
- Eid, Mathilde, f. Lie, 51 A., 26. 7.,
Chr.ania.
- Eide, E., fhv. Amtsskolebestyrer, 30.
3., Holmedal.
- Eitzen, Didrik Cappelen, Skibsmægler,
57 A., 27. 9., Pensacola.
- Ellefsen, Christen Oluf, Adjunkt, 11. 7.,
Røros, bgr. ved Tuft Kirke.
- , Marie Elisabeth Schultz, f. Worsøe,
78¹/₂ A., 29. 11., T.hjem.
- , Mathy, 92¹/₂ A., 13. 4., Norderhov.
- Elligers, Børre Strøm, Bankdirektør,
80 A., 12. 2., Larvik.
- Ellingsen, E., 24. 4., Bergen. H: Hanne
f. Brun.
- , Thorvald, Grosserer, 8. 10., Chr-
ania.
- Elstrand, Carl, Kbmd., 16. 10., Bergen.
H: Christofa f. Meyer.
- Ely, Nikolai, Sognepræst, 6. 9., Chr-
ania. H: Charlotte, f. Pihlfeldt.
- Emikke, Anne, Enke, 83 A., 13. 11.,
Bergen.
- Engelstad, Dagmar, 20 A., 17. 7., Chr-
ania.
- Enger, Rachel, f. Gulbrandsen, 31¹/₂,
A., 18. 6., Chr.ania.
- Engh, Mjina, f. Wahl, 23. 1., Pors-
grund.
- Erichsen, Julie Marie, 67 A., 28. 2.,
Chr.ania.
- Erichsen, Kathinka, 75 A., 22. 8., Chr-
ania.
- , Konrad, Cand. phil., 43 A., 5. 7.,
Sydafrika. H: Anna f. Lamberg.
- Erschow, Erik, Skrædder, 83 A., 26.
4., Chr.ania.
- v. Essen, Julius, 8. 10., Chr.ania.
- Eyde, Johan Nicolai, Borgermester, 21.
3., Bergen.
- Faag, Ingeborg, 23 A., 13. 7., Chr-
sand.
- Faber, Alfred Odin, Fyrbøder, 28 A.,
16. 9., T.hjem.
- Fagerholt, Rønoug, f. Lundgreen, 87³/₄
A., 29. 11., Lillehammer.
- Falch, Elevation, 78 A., 15. 3., Kongs-
berg.
- Falchenberg, Petrea, 12. 2., Kragerø.
- Falck, I. H., Farvermester, 78 A., 24.
8., Chr.ania. H: Karen, f. Tiller.
- , Olga, 21. 2., Chr.ania.
- Falkenberg, Gunnar, 28 A., 14. 5.,
Pachuca, Mexico.
- , Rikard, fhv. Skibsf., 30. 11., Ber-
gen.
- Farup, Elise Fredrikke, 15. 5., Strøm-
men.
- Faulenbach, Henry Wilhelm, 2. 2., Ke-
nilworth, Enfield, Middlesex, Eng-
land.
- Fehr, Louis Johannes, 11. 8., London?
v. d. Fehr, Johan, Rebslagersvend, 68
A., 23. 5., Bergen. H: Karen, f.
Olsen.
- Fenger-Krog, A., Direktør, 69¹/₂ A., 10.
11., Chr.ania. H: Walyerta, f. Chri-
stiansen.
- Feyer, Christian, Agent. 15. 8., Eids-
vold.
- Finess, Juliane, f. Brantzæg, 56¹/₂, A.,
18. 10., T.hjem.
- Fischer, Gustav Adolf, 45 A., 1. 5.,
Chr.ania.
- , Holger Christopher Ring, Damp-
skibsexpeditør. 9. 6., Chr.ania. H:
Minona, f. Barchmann.
- , Julie Elisabeth, f. Elster, Slagter
Johan F.s Enke, 85¹/₂ A., 4. 1.,
Chr.ania.
- , Sophie f. Sinding, Armeintendant,

- F. W. F.s Enke, 89³/₄ A., 28. 2., Chr.ania.
- Fjærem, Carl, Skibsfører, 44 A., 5. 8., San Francisco. H: Pauline, f. Lund.
- Fleischer, Carl, Grosserer, 66 A., 28. 2., Fredstad.
- Fliflet, Ivar Thorvald, Stud. med., 19. 5., Biri.
- Flohr, Carl, Sadelmager, 78 A., 17. 2., Chr.ania.
- Flom, Rertha Olene, f. Boman, 1. 6., Lillebergen.
- Flood, Martinus, 69 A., 20. 12. Bergen.
- Florentz, Adelaide Elisabeth, 89¹/₂ A., 24. 10., Laurdal.
- Flottmann, Anne Henricke, 16. 11., Bergen.
- Forsberg, Christel, f. Næumann, 14. 6., Chr.ania.
- Fossum, Anna Dorthea, f. Semb, 72¹/₂ A., 25. 1., Eker.
- Fougner, Allida, 20. 10., Bergen.
- , Johan Herman Severin, Oberst, 71¹/₂ A., 8. 11., Levanger.
- Fredriksen, Elevation, f. Bommen, 64¹/₂ A., 9. 3., Haugsund.
- Frigaard, Johanne, 73 A., 18. 2., Chr.ania.
- Frisch, Martha Marie, f. Henrichsen, 51 A., 4. 9., Chr.ania.
- Fritsch, Cathinca, f. Schwensen, 29. 3., Chr.ania.
- Frodesen, Adolf Serinius, fhv. Skibsf., 1. 3., Kragerø. H: Marie, f. Olsen.
- Frog, M., Trælasthandler, 83 A., 2. 4., Kongsberg.
- Frost, Jonetta, Enke, 87 A., 7. 3., T.hjem.
- Frøding, Fredrikke, f. Gloppe, 76 A., 23. 1., Chr.sand.
- Frølich, Theodor Christian Brun, Hofchef, 21. 6., Chr.ania.
- Funnemark, William Elias, Skibsfører, 14. 2., Kragerø. H: Marie f. Nielsen.
- Gaarder, Alette, f. Johansen, 9. 1., Chr.ania.
- , Tollef M., Feierinspektør, 46 A., 10. 6., Chr.ania. H: Emma, f. Andersen.
- Gamborg, Christian, 29 A., 8. 2., Kingston, Jamaica.
- Garthe, Anna, 10. 4., Drammen.
- Geelmuyden, Johan Storm Bull, Textilingeniør 21. 9., Alversund.
- Gellein, A., Stykjunker, 54¹/₂ A., 11. 6., Stjørdalen. H: Serine, f. Brevig.
- Giertsen, Gitta, 43 A., 15. 3., Bergen.
- Gjerløw, Oswald, 13. 10., Chicago.
- Gjersøe, Anders Walløe, fhv. Skibsfører, 87 A., 6. 4., Tønsberg. H: Nanna, f. Fagelund.
- Gjertsen, Fredrik, fhv. Skolebestyrer, 2. 7., Chr.ania. H: Augusta, f. Egeberg.
- , Karen Johanne, f. Crøger, 63 A., 2. 6., Aasgaardstrand.
- , Torger, Skibsfører, Rejse fra Newfoundland, ingen Tidsangivelse. H: Sofie, f. Bull.
- Gjør, Marie Beate f. Steen, Sognepræst, Fr. N. G.s Enke, 88 A., 8. 7. Skien.
- , Lauritz Magnus Salomon, fhv. Skolebestyrer, 63 A., 6. 3., Chr.ania.
- Glatved, Claudine, f. Andersen, 27. 7., Chr.sand.
- , Ingeborg Louise, f. Helliesen, 71 A., 3. 11., Chr.ania.
- Glückstad, Nicolay, Kbmd., 64 A., 14. 11., Chr.sund. H: Caroline, f. Clausen.
- Gløersen, H. Andreas T., fhv. Forstmester, 68 A., 1. 9., Chr.ania.
- , Paul, Forstkand., 38 A., 27. 5., Chr.ania. H: Ingeborg, f. Siewers.
- , Pauline, 79 A., 26. 7., Chr.ania.
- Goplen, Gunda, 41 A., 17. 12., Haslum, Bærum.
- , Gustav, fhv. Kbmd., 16. 3., under et Ophold i London.
- Graff, Otto, 46³/₄ A., 9. 3., Elverum.
- Gram, Lizzie Margareth Studdart, f. Byron, 21. 2., Louisenberg, bgr. Larvik.
- Gran, Cathrine, 84 A., 17. 7., Bergen.
- Greve, Rolf Rolfsen, Rebslageravend, 75 A., 4. 6., Bergen.
- Grieg, Franz, 23. 5., Genova.
- Grosch, Henriette Joachimine, f. Thaulow, 85³/₄ A., 7. 4., Østre Gausdal.
- Groth, Fredrik Christian, fhv. Toldin-

- spektør, 87³/₄ A., 13. 12., Chr-
ania.
- Grundt, Marie, f. Birch, 29. 2., Chr-
ania.
- Grüner, Petter, 19. 6., Aadals Brug.
H: Marthe, f. Arneberg.
- Grytnæs, Anders Pedersen, fhv. Sog-
nepræst, 71¹/₂ A., 28. 7., Aure.
- Grøn, Olaf Ekman, Cand. pharm. 23.
3., Lillehammer.
- Grønning, Bernt Joh., 50 A., 18. 6.,
Uthelle, bgr. Bergen.
- , Dorthea, f. Larsen, 74 A., 9. 1.,
Bergen.
- Grønvold, Hans Mauritz Severin, fhv.
Skibsfører, 73 A., 17. 8., Vestre
Aker. H: Marie, f. Ovenberg.
- Gullichsen, Maren Helene, f. Holther,
78¹/₂ A., 26. 3., Drammen.
- , Therbora, 83 A., 16. 5., Chr.ania.
- Gullicksen, Eberhard Adolph, Cand.
min., fhv. Overstiger, 66 A., 7. 1.,
Røros. H: Emilie, f. Riis.
- Gundersen, Eilerine, f. Brodtkorb, 79¹/₂
A., 29. 5., Vardø.
- Gunnerson, Sven Rud., Provst, 20. 3.,
Kragersø.
- Gärtner, Hanna Christine, f. Christof-
fersen, 19. 4., Florø.
- Haavie, Carl, fhv. Farver, 8. 1., Chr-
ania.
- Hadler, Hedvig Bernhardine f. Wil-
helmussen, 50 A., 7. 7., Bergen.
- Hafstad, Dorothea Margrethe f. Sva-
nøe, 30. 4., Raade.
- Hagen, Ernstine Lammers, 89³/₄ A., 3.
3., T.hjem.
- , Ole, fhv. Arsenalforvalter, 77 A.,
25. 2., T.hjem.
- Hagerup, Emma, f. Kiible, Komman-
dørkapt. Eiler H.s Enke, 85 A.,
22. 3., Chr.ania.
- , Oluf, fhv. Papirhandler, 30. 12.,
Chr.ania. H: Ragna, f. Thoresen.
- Hals, Marie f. Hals, 83 A., 10. 3., Chr-
ania.
- , Thora, f. Svanekjær, Pianofabrikant
Carl H.s Enke, 83 A., 11. 1., Chr-
ania.
- Halvorsen, Petronelle Antomine, f. Lund,
1. 4., Sarpsborg.
- Hammer, Albert, Kasserer, 8. 10.,
Bergen.
- , Elen, f. Brustol, 29 A., 19. 4.,
T.hjem.
- , Hjørdis Margot, 1. 6., T.hjem.
- Handberg, John Nicolay, 22¹/₂ A., 9.
3., T.hjem.
- Hansen, Dagny, f. Lund, 4. 7., T.hjem.
- , Elen, Enkefru, 70 A., 13. 2., Ber-
gen.
- , Emilie Marie, f. Kjoss, Sognepræst
I. I. H.s Enke, 91¹/₂ A., 10. 6., Chr-
ania.
- , Georgine Sofie, f. Willumsen, 56
A., 2. 4., Vanse.
- , Hans, Gaardbruger, 74 A., 13. 12.,
Vestre Bærum. H: Annette, f. Holt-
fodt.
- , Johan, Skibsreder, 79 A., 4. 8.,
Brevik. H: Emma, f. Rohde.
- , Maren, f. Spliid, 30. 7., Chr.ania.
- , Martha, f. Schram, 18. 2., Bergen.
- , N., Brugsejer, 80¹/₂ A., 24. 10.,
Gjøvik. H: Augusta, f. Mjøen.
- , Sofie Magdalene, f. Clausen, 76 A.,
11. 3., Bergen.
- , Wilhelmine Hansine, f. Hess, 36¹/₂
A., 18. 5., Fane.
- Hanson, Arthur Rafael Treschow (Tre-
chow?), Toldbetjent, 82 A., 25. 9.,
Sandnes.
- Hanssen, Hans, Apotheker, 22. 5., Skien.
- , H. C. O., fhv. Toldinspektør, 80¹/₂,
A., 27. 12., Chr.ania.
- Hansteen, Thorvald Christopher, fhv.
Sagfører paa Hamar, 70 A., 24. 9.
Kersey, Colorado.
- Harhoff, Georgine Fredrikke, f. von
Krogh, Konferensraad C. L. C. H.s
Enke, 87 A., 11. 5., Kbhvn. begr.
Ringsted.
- Harmens, Joh. C., Rentenist, 95 A., 26.
6., Bergen.
- Harris, Søren Gotfried Angell, Over-
toldb., 86¹/₂ A., 14. 1., Tvede-
strand.
- Hartmann, Markus Sodeman Lyng, Styr-
mand, 2. 9., Shanghai.
- Hartwig, Peter Fredrik, fhv. Kaptejn,
87 A., 26. 1., Ladvik. H: Margrethe,
f. Holck.

- Hartz, F., Landhandler, 68 $\frac{1}{2}$ A., 1. 9., Chr.ania?
- Hatt, Karoline Eriksen, Enke, 74 A., 25. 11., Næsodden.
- Hauer, Adolf M., 59 $\frac{1}{2}$ A., 17. 6., Chr.ania. H: Rikke, f. Fadum.
- Hauge, Carl Johan, Lensmand, 8. 4., Strandvig. H: Wilhelmine, f. Smith.
- , Hans N., Agent, 40 A., 1. 4., Chr.ania. H: Magda, f. Samuelsen.
- , Kathinka, 26 A., 12. 1., Chr.ania.
- Hausmann, O. F., Snedker, 19. 12., Chr.ania.
- Havnsund, Else, 16 $\frac{1}{4}$ A., 1. 11., Lind-aas.
- Hedberg, Mathilde Margrethe, f. Treu, 15. 11., Ølen, begr. Bergen.
- Hedemark, Emilie, f. Ørn, 23. 1., Chr.ania.
- Hegermann, Bernhardine, f. Hagemann, 21. 12., Boen pr. Chr.sand.
- Heidekker, Arne, Doktor, 25 $\frac{3}{4}$ A., 16. 1., Arneberg St.
- Heidenstrøm, August, Kontorist, 27 A., 1. 2., Fr.stad.
- Heijligering, Emma Louise, f. Olsen, 31 A., 6. 6., Chr.ania.
- Heise, Egon Leopold, 19. 8., Kbhvn.
- Helberg, Jensine Marie, f. Lund, 76 A., 10. 9., Lysøundet.
- Hellesen, Thorvald, fhv. Oberstl., 19. 11., T.hjem. H: Selma, f. Krook.
- Helliesen, Charlotte, f. Wahrendorph, 78 A., 19. 1., Chr.ania.
- , Karen Elisabeth, f. Helliesen, 82 A., 13. 8., Stavanger.
- Helling, Carl G., Ingeniør, 49 A., 16. 7., Chr.ania. H: Jenny, f. Fauchald.
- Helmers, Jens Bloch, 12, 5., Florø. H: Constance, f. Gärtner.
- Heltberg, Magnbild, 18. 12., Elverum.
- Henie, Niels Peter, Kbmd., 7. 12., Chr.ania,
- Hennum, Anna Dorothea, f. Langeland, 57 A., 13. 4., Chr.ania.
- Henriksen, Einar, fhv. Skibsf., 1. 6., Fr.hald. H: Karen, f. Zetlitz.
- , Thomas, Fyrvogter, 77 A., 4. 6., Bergen. H: Noline, f. Mund.
- Herferdt, Fedor, 83 $\frac{1}{2}$ A., 11. 6., Alvøen.
- Herlofson, Stian Boman, 89 A., 6. 10., Kolbjørnsvig.
- Hermansen, Inga, 27, 9., Aarstad.
- Hervig, Aase, 11. 8., Chr.ania.
- Hess, Anton Marius, fhv. Linjör, 65 $\frac{1}{2}$ A., 15. 7., Brudeknappen.
- Heuch, I. C., Biskop, 13. 2., Chr.sand, bgr. Vestre Aker. H: Kirsten, f. Elieson,
- Heyerdahl, Amalie, f. von Klenau, 76 A., 6. 3., Kbhvn.
- , Anne Cathrine, f. Broch, 2. 1., Chr.ania.
- , Fredrikke Sofie, 81 A., 19. 1., Chr.ania.
- , Johan Claus' Louis, Assistent, 48 A., 9. 3., Chr.ania. H: Helga, f. Johannessen.
- Hilde, Theodor, Organist, 68 A., 20. 10., Drammen. H: Andrea, f. Salvesen.
- Hilt, Berte, 84 A., 7. 7., Bergen.
- , Fredrik Christian, Postexp. 49 A., 28. 7., Øistesø. H: Rikke, f. Hansen.
- Hiorth, Pauline Severine Abel, 76 $\frac{1}{2}$ A., 8. 6., Egersund,
- Hirsch, Christian Worm Sommerschild, Justitiarius. 3. 5., T.hjem.
- Hjort, Lorents Arboe, Laboratoriefors-tander, 36 A., 24. 12. Kbhvn., bgr. T.hjem. H: Aslaug, f. Ma-theson.
- Hoff, Hans, Skrædderm., 33 A., Chr.ania. H: Christine, f. Brun.
- , Paul, fhv. Musiksergent, 59 A., 27. 3., Chr.ania. H: Thora, f. Schar-tum.
- Hofgaard, Laura, Enkefru, 19. 10., Fr-stad.
- Holfeldt, Philippa, f. Arentz, 79 A., 26. 1., Stavanger.
- Holler, K., fhv. Overlærer, 24. 3., Drammen.
- Holm, Marie Emilie, 70 $\frac{1}{2}$ A., 20. 11., T.hjem.
- Holmboe, Hagbarth, 30 $\frac{1}{2}$ A., 18. 5., Arendal, bgr. Chr.ania. H: Au-gusta, f. Alstad.
- , Rasmus, Konsul, 81 $\frac{1}{2}$ A., 8. 4.,

- Solheim pr. Tromsø. H: Rise, f. Grønvold.
- Holmer, John Andreas, fhv. Sømand, 61 A., 14. 12., T.hjem.
- Holmsen, Axel, Vognmand, 47 A., 6. 5., Chr.ania.
- , Clara, f. Gøtsche, 11. 5., Lillehammer.
- , Holm Severin, 82 A., 26. 4., Urskoug.
- , Margrethe, 79 $\frac{1}{2}$ A., 4. 4., Fr.stad.
- , Paul, resid. Kapellan, 40 A., 9. 5., Elverum. H: Margrethe, f. Ording.
- Holst, Anne Dorothea f. Münster, 56 A., 14. 5., Bergen.
- , Johan Adolf, 25 A., 10. 10., Vestre Aker.
- , Marie, f. Sætness, 9. 12., T.hjem.
- , Mathias Bonsach Krogh, Oberst, 18. 5., Stavanger.
- , Theodor, 83 $\frac{1}{2}$ A., 1. 12., Frøien. H: Marie, f. Vraamand.
- Holst-Grubbe, Peter Theodor, Maler, 65 A., 4. 4., T.hjem. H: Birgithe, f. Davidsen.
- Holstad, Christian, Læge, 8. 6., Chr.ania. H: Wilhelmine, f. Eger.
- Holten, Mina, f. Schwensen, 28. 7., Randers, bgr. Frederiksberg, Kbhvn.
- Holtermann, Julie Wilhelmine, 76 A., 1. 5., Chr.ania.
- Homann, Fr. W., 13. 1., Kbhvn. H: Signe, f. Hansen.
- Hommel, Fredrikke Davide, f. Rademacher, 82 A., 2. 4., Bergen.
- Hoops, Augusta, 83 A., 17. 2., Chr.ania.
- Horn, F. O., Stationsmester, 48 A., 20. 3., Eidsvold. H: Pouline, f. Rovestad.
- Hornemann, Fredrikke, 5. 5., Chr.ania.
- Horst, Hans Peter Figenschou, fhv. Tolddb., 88 $\frac{1}{2}$ A., 10. 3., Tromsø.
- Houen, Marie, f. Eberhardt, 64 A., 11. 2. Larvik.
- Huseby, Ingeborg Kirstine, f. Kønig, 1. 10., Bergen.
- Hveding, Margrethe Wilhelmine Karoline, f. Wenneberg, 43 A., 15. 7., Torsken.
- Hygen, Alette Sofie, f. Gjerdrum, 89 A., 30. 6., Sætrang pr. Hønefos.
- Hygen, Andrine, f. Sæther, 87 A., 19. 11., Brandvold, bgr. Vinger.
- Hütten, Hans Christian, 18 $\frac{1}{2}$ A., 21. 2., Chr.ania.
- Hærem, Henriette Margrethe, f. Lærum, 72 A., 21. 10., Chr.ania.
- Høeg, Rolf Erik, 5. 8., Asker.
- , Sofie, 54 A., 13. 8., Drammen.
- Hørløck, Jens Gustav, Gaardbruger, 49 A., 9. 2., Skovgaard pr. T.hjem. H: H., f. Hørløck.
- Høydahl, Bergliot, 15. 11., Arendal.
- Høyem, Andr., Skipsmægler, 71 A., 13. 7., Hop pr. Bergen. H: Dorothea, f. Width.
- Høyer, Andreas Peter Frederik Suhm, Sognepræst, 18. 8., Skien, bgr. Chr.ania. H: Dorothea, f. Aagaard.
- , D. E., Stationsmester, 43 A., 26. 6., Strømmen, bgr. Oslo. H: Anette, f. Oweren.
- , Harald, 63 A., 16. 6., Chr.ania.
- , Johannes Bunyan, 31 A., 27. 2., Chr.ania.
- , Sofie, f. Hielm, 34 A., 22. 1., Lillehammer.
- Høyer-Møller, Provst, 85 $\frac{1}{2}$ A., 12. 3., Hillerød.
- Jacobsen, Anne, f. Arnegaard, 83 $\frac{1}{2}$ A., 28. 3. Chr.ania,
- , Anne Christine, f. Nolte, 82. A., 20. 5., Bergen.
- , Eduard Carl, Verkseier, 66 A., 25. 7., Chr.ania.
- , Einar, Bogholder, 10. 10., Bergen. H: Henriette, f. Lødrup.
- , Frank, ORSagf., 38. A., 12. 1., Bergen.
- Jahn, Thora Louise, 20 $\frac{1}{2}$ A., 15. 4., T.hjem.
- Janson, Alfred, Jernbanepæst, 7. 1., Sparbu. H: Josefine, f. Engh.
- Janssen, M. C., Bankchef, 3. 9., Laurvik.
- Jappé, Carl Didemar Mauritz, Maskinist, 31 A., 10. 8., Chr.ania. H: Anna f: Pedersen.
- Ibsen, Hans Theodor, 70 A., 14. 12., Bergen.
- , Jacob, Regningsbud, 70 A., 10. 2., Bergen.

- Ibsen, Marie, f. Lind, 88 $\frac{1}{2}$ A., 3. 2., Bergen.
- , Marie Elisabeth, 13. 6., Chr.ania.
- Jebe, Fredrik, Grosserer, 64 A., 3. 1., Chr.ania, H: Birgitte, f. Brodtkorb.
- Jensen, A. F., fhv. Kbmd., 73 A., 20. 3., Chr.ania.
- , Charlotte Marie, f. Schultz, Skibsf.. O. T. J.s Enke, 62 A., 29. 6., Chr.sand.
- , Hilda, f. Hassing, 24. 5., Drammen.
- , Johan, Farver, 75 $\frac{1}{2}$ A., 17. 7., Bergen, H: Elisa, f. Wiers.
- , Josephine, f. Rørdam, 5.9., Svelvig.
- , Jørgen Wilhelm Hagerup, 18 $\frac{3}{4}$ A., 15. 3., Asker.
- , Klara Juliane, f. Müller. 84 A., 2. 6., Fr.hald.
- , Marie, f. Lindrup, 73 A., 28. 8., Risør.
- Jenssen, Anna, f. Dahl, 78 A., 6. 9., T.hjem.
- , Hartvig Qvale, Maskinist, 26 $\frac{1}{2}$ A., 23. 5., Bangkok.
- , Johan, Farver, 75 $\frac{1}{2}$ A., 17. 7., Landaas pr. Bergen, H: Elisa, f. Wiers. Se Jensen, Johan.
- Jervell, Josef Sejersted, 16 $\frac{3}{4}$ A., 8. 2., Saude.
- Jessen, Johanne, 72 A., 29. 11., Bergen.
- Johannesen, Thornette, f. Lundgreen, 81 $\frac{1}{4}$ A., 17. 6., Sandefjord.
- Johannessen, Anne Kirstine Magdalene, f. Usler, 70 A., 4. 1., Porsgrund.
- , Anna Malene, f. Grønning, 77 A., 15. 3., Bergen.
- Johnsen, Anna Lundebye, 10. 11., Tromsø.
- , Gudmund, 59 $\frac{3}{4}$ A., 11. 2., T.hjem, H: Johanne, f. Beck.
- , Hanna Cecilie, 74 A., 4. 5., Mandal.
- , Martha, f. Albriktsen, 75 A., 14. 10., Chr.sund.
- , Nikolai Thue, Cand. philos., 19 A., 9. 10., Grimstad.
- Jonasen, Aadne, Sagf., 76 A., 17. 2., Stavanger, H: Olava, f. Heliiesen.
- Jonassen, Niels Semb, fhv. Postmester, 88 A., 26. 3., Moss, H: Anna, f. Berg.
- Jordan, Wilhelm, Fabrikejer, 9. 4., Chr.ania.
- , Wilh. E., 14. 11., Bergen.
- Jordhøy, Ivar Alstrup, Ingeniør, 30 A., 23. 3., Chr.ania.
- Irgens, Lina, f. Christoffersen, 10. 6., Chr.ania.
- , Marie, f. Pleym, 78 $\frac{1}{2}$ A., 29. 5., Bergen.
- Isaachsen, Anna, f. Gude., 28. 6., Kongs- gaard.
- Juell, Anna, 16 $\frac{3}{4}$ A., 12. 3., Santa Rosa, Californien.
- Junge, Carl F. M., Feiermester, 75 A., 7. 3., Tromsø.
- Just, Carl C., fhv. Toldb., 27. 9., Chr- ania, H: Louise, f. Wold.
- , Ingertha, f. Just, 21. 11., Chr.ania.
- Iversen, J., Skibsreder, 63 A., 12. 7., Chr.ania, H: Agnes, f. Gjersøe.
- , Lina, f. Lykke, 88 A., 18. 5., Chr- ania.
- Jøgh, Bernt Thorvald, Guldsmed, 77 $\frac{3}{4}$ A., 21. 1., Chr.ania.
- Jørgensen, Regine Marie, f. Tønnesen, 5. 8., Chr.ania.
- Joerges, Emma, f. Kristeinicke, 61 A., 2. 11., Berlin.
- Kahrs, Gerhard, 79 A., 9. 12., Bergen.
- Kay, Antonette, f. Schmidt, 74 A., 4. 8., Chr.ania.
- Keim, Joh. W. T., Skibsreder, 69 A., 28. 3., Chr.sand.
- Keyser, J. C., Skolebestyrer, 76 $\frac{1}{2}$ A., 16. 5., Chr.ania.
- Kielland, Tycho, 3. 5., Chr.ania, H: Anna, f. Schlytter.
- Kildal, Alexander, Distriktslæge, 45 A., 26. 11., Kabelvaag, bgr. Chr.ania, H: Helga, f. Schumacher.
- Kinck, Hans Ernst, Overlærer, 84 $\frac{1}{2}$ A., 5. 9., Lillehammer, H: Nanna, f. Unger.
- Kirsebom, Lydia, f. Wigert, 13. 10., Chr.ania.
- Kjegstad, Andreas Berntsen 76 A., 4. 10., Røken.
- Kjeldsberg, Ole, Handelsmand, 57 A. 1. 3., Alten.
- Kjellin, Emy, f. Erbe, 16. 7., Chr.ania.

- Kjelstrup, Carl Johan, Styrmand, 4. 3., Chr.ania, H: Laura, f. Bull.
- Kjerulff, Karen, f. van Kervel, 78 A., 22. 12., Chr.ania.
- Kjosterud, Lena, Enkefru, 82 A., 18. 7., Nordre Aurdal.
- , Magda, 35 A., 14. 8., Drammen.
- Klaveness, A. F., Skibsreder, 65 A., 14. 1., Sandherred.
- Klem, Jakob Luth Walther, 69 $\frac{1}{2}$ A., 17. 2., Skotselven, H: Marie, f. Green.
- Klevenberg, Thomasine, f. Thyrolm, 80 $\frac{1}{2}$ A., 12. 6., Lillehammer.
- Klingner, Hans Konrad, 80 A., 18. 2., Slesvig.
- Klykken, Albert Hegge, 40 A., 30. 1., Skjøtningsberg.
- Klæboe, Rikke Jalles, f. Ravn, 73 A., 3. 1., Chr.ania.
- Kløcker, Hans Holst, Sagfører, 84 A., 5. 1., Arendal.
- Kløvstad, Jørgen, Vognfabrikant, 31 $\frac{1}{2}$ A., 27. 5., Chr.ania.
- Knap, Herman, Sekretær, 41 A., 26. 7., Chr.ania, H: Dea, f. Gedde.
- Knarr, Eline Henriette, Maskinmester J. G. K.s Enke, 61 A., 11. 8., Chr.ania.
- , J. G., Maskinmester, 19. 2., Chr.ania.
- Knudsen, K. O., Toldkasserer, 67 A., 4. 6., Sandefjord.
- Knudtzon, Hans Thomas, 18. 4., Chr.ania, H: Jenny, f. Kloed.
- , Waldemar, 46 A., Januar(?), Mahé Seycheller.
- Knutsen, Torstein, 62 A., 14. 4., Bergen, H: Cecilia, f. Krogh.
- Knutzen, Julie, 13. 4., Chr.ania.
- , Sigrid, 23 A., 6. 7., Chr.ania.
- Kobberstad, Eleonore Sofie, f. de Lange, 23. 6., Chr.ania.
- Koch, Dagny Christence, f. Lund, 26 A., og Børn Anthon Knud Herman K., 6 A., Johanne Rosine Regenhart K., 4 A., Dorette Christiane Regenhart K., 15 Mdr., 28. 6., Forlis paa Rockall.
- , Iwar, Musiklærer, 15. 5., Oslo.
- Kock, Melchior, Kolportør, 69 A., 12. 12., T.hjem.
- Kolderup, Anna C., Toldinspektør K.s Enke, 6. 1., Bergen.
- Konow, Johan Henrik, Kaptein, 10. 3., Chr.ania.
- Krabbe, Ingeborg Marie, 99 $\frac{3}{4}$ A., 25. 2., T.hjem.
- Krage, Marius, Bogbinder, 14. 9., Chr.ania, H: Ida, f. Robarth.
- Krefting, Herman Ulrik Fredrik, fhv. Stationsmester, 79 $\frac{3}{4}$ A., 31. 3., Arendal, H: Christiane, f. Høyer.
- Krog, Jørgine Barbara, 67 A., 25. 3., Skogn.
- , Kitty, 7. 5., Fane.
- , Olsen, Arthur, 26 A., 5. 4., St. Johns, New Foundland.
- Krogh, Anna, 25 A., 9. 10., Tromsø.
- , Emilie, 26. 4., Fredensborg, Danmark.
- , Mathilde Amalie, f. Haakensen, 26. 11., Moss.
- , Mathilde Christine, f. Lied, 79 $\frac{2}{3}$ A., 26. 8., Lønset.
- , Thea, Enkefru, 17. 12. Gjerestad, bgr. Drøbak.
- von Krogh, Johan Christian Wibe, fhv. Kaptein, 83 $\frac{1}{2}$ A., 5. 3., T.hjem.
- Krogness, Elisabeth, f. Biering, 93 A., 1. 5., Kveldheim, pr. T.hjem.
- Krohn, Christian, Cand. jur., 66 A., 22. 10., Porsgrund.
- , Sophie Louise Amalie, 13. 8., Chr.ania.
- , Ulrikke Antonette, f. Møller, 76 A., 16. 1., Aarø pr. Molde.
- Krum, Thoralf, Arkitekt, 31 $\frac{1}{2}$ A., 25. 1., Johannsburg.
- Køhler, Albert, Cicelør, 38 A., 17. 12., Chr.ania, H: Anna, f. Herfurth.
- L'Abbée, Anton F., 92 A., 28. 1., Bergen.
- Lampe, Joachim, Journalist, 46 A., 25. 5., Chr.ania, H: Julie, f. Christensen.
- Landgraff, Oline, f. Størk, 80 A., 19. 11., Trysil.
- , Sigurd, Cand. jur., 21. 12., Moss. H: Anne, f. Rogstad.

- Landmark, Barbra, 10. 4., Leitet, Søndfjord.
- Langaard, Louise Jacobine, f. Knudsen, 80 A., 11. 8., Chr.ania.
- , Thea, 20. 12., Chr.ania.
- Langbak, H., Glasverksbestyrer, 65 A., 7. 12., Drammen, H: Grete, f. Christiansen.
- Langberg, Johanne Christine, fhv. Lærerinde, 88 A., 2. 4., Chr.ania.
- Lange, Emil, Læge, 83 A., 21. 7., Stavanger, H: Marie, f. Helliessen.
- de Lange, Olaf, 17 $\frac{1}{2}$ A., 19. 11., Bergen.
- Larpent, Pierre, Cand. jur., 38 A., 29. 1., Chr.ania.
- Larsen, Bertheus, 75 A., 27. 11., Hillesø, H: Hanna Pauline, f. Tobiesen.
- , Bolette C. Pavels, f. Lund, 8. 12., Bergen.
- , J., fhv. Bagerm., 73 A., 15. 9., Chr.ania, H: Ermenie, f. Péra
- , Karoline, f. Holm, 84 A., 14. 9., Bergen.
- , L. A., fhv. Skattefoged, 66 A., 29. 10., Østre Aker, H: Marie, f. Laache.
- , Lars, fhv. Skibsf., 71 $\frac{1}{2}$ A., 20. 5., Chr.sand, H: Julie, f. Bloch.
- Laumann, Philip, Styrmand, 15. 1., fra Dalny (Korea) til Karatsu.
- Lavik, Ole Olsen, Vagtmester, 53 A., 25. 4., Bergen, H: Cathrine, f. Kahrs.
- Lenschow, Lily, 22 A., 27. 11., Chr.ania.
- Lexow, Ditlef, Kbmnd., 81 A., 1. 9., Chr.ania, H: Henriette, f. Scheitlie.
- , Søren, Ingeniør, 1. 8., Chr.ania.
- Lie, Anna Elisabeth, 66 A., 23. 5., Thjem.
- , Elise Johanne, 10. 2., Bergen.
- , Ellen Johanne, 23 $\frac{1}{2}$ A., 20. 4., Bergen.
- , Halvor, fhv. Underfoged, 76 $\frac{1}{2}$ A., 12. 3., Tromsø, H: Valborg f. Johnsen.
- , Inger, 27. 7., Jevnaker.
- , Olaf, Disponent, 13. 3., Jevnaker.
- , Sigurd, Komponist, 30. 9., Chr.ania, H: Gudrun, f. Bødtker Næss.
- Lieblein, Olaf Gottfried, 28 A., 13. 3., New York.
- Lieungh, Alexis, Cand. phil., 72 A., 30. 11., Chr.ania, H: Ellen, f. Wister.
- Lind, H., Ingeniør, 61 A., 2. 5., Stord, H: Fanny, f. Geelmuyden.
- , Inga Børs, f. Pettersen, 71 A., 14. 11., Bergen.
- de Linde, Marie, f. Lambek, 48 A., 9. 2., Østre Aker.
- , Olga Helene, f. Kulbæk, 28 A., 3. 8., Østre Aker.
- Lindeman, Aminda Magnhilde, f. Brynie, Ludvig M. L.s Enke, 76 A., 21. 7., Vestre Bærum.
- Lindemann, Anne Mathea, Enkefrue, 29. 5., Chr.ania.
- Lindgaard, Anna Marie, Enkefru, 79 $\frac{1}{2}$ A., 18. 3., Thjem.
- Lochner, H. I., Skibshandler, 45 A., 10. 8., Chr.sand.
- Logn, August Andreas, fhv. Apotheker, 76 $\frac{1}{2}$ A., 29. 9., Moss, H: Jenny, f. Jentoft.
- Loodtz, Konrad Bernt Westfald, 28 $\frac{1}{2}$ A., 10. 9., Bergen, H: Gina, f. Sivertsen.
- Lorentzen, Lorentz Andreas, 65 A., 11. 11., Chr.ania, bgr. Fr.hald.
- Lowzow, Martine, 86 $\frac{1}{4}$ A., 8. 10., Østre Aker.
- Lude, Sverre, 20 A., 16. 12., fra Pensacola til London.
- Ludwigsen, Johan Jørgen Broch, Advokat, 48 A., 21. 6., Larvik, H: Hanna, f. Mathiesen.
- Lund, Anton A., Maskinist, 61 A., 28. 6., Forlis paa Rockall. H: Christiane, f. Johannesen.
- , Anton Julius, 46 A., 6. 9., Bergen.
- , Bolette Margrethe, 85 A., 10. 2., Kvinherred, bgr. Bergen.
- , Eli, 21. 12., Chr.ania.
- , Hans, fhv. Bagerm., 74 A., 3. 5., Chr.ania. H: Johanne Marie, f. Johnsen.
- , Helene Augusta f. Sundbye, Cand. parm. Emanuel L.s Enke, 66 A., 30. 6., Chr.ania.
- , Jacob, fhv. Skibsf., 72 A., 30. 1., Aarstad pr. Bergen. H: Cecilia, f. Geelmuyden.

- Lund, Joban Andreas, 33 A., 16. 1., T.hjem.
- , Karoline Fredrikke, f. Jackwitz, 37 A., 25. 11., T.hjem.
- , Lars, Maskinist, 12. 12., Chr.ania. H: Petra, f. Eliassen.
- , Louise Christine, f. Nannestad, 56 A., 9. 5., T.hjem.
- , Malla, f. Robertson, 60 A., 10. 11.. Hammerfest.
- , Marinius, 60 A., 7. 1., San Francisco.
- Lunde, F. W., Bogbinder, 80 $\frac{3}{4}$ A., 6. 11., Eau Claire, Wis.
- , Iver, 76 A., 14. 9.. Vaage. H: Kirsti, f. Klæstad.
- Lyche, Einar, Skolebestyrer, 74 A., 19. 12., Chr.ania. H: Christiane, f. Bjørn.
- Lyng, Randi, 78 A., 15. 7., T.hjem.
- Lüthke, Birger Johan Røyter, $\frac{1}{2}$ A., 8. 4., Chr.ania.
- Løcke, Marie Hansine, 1. 7., T.hjem.
- Loennechen, Haraldine Henrikke, f. Wilberg, 8. 11., Chr.sund.
- Løvstad, Trygve, Musiker, 21 A., 13. 5., Chr.ania.
- Magelsen, Claus Frimann, 73 A., 18. 6., Amerika.
- Magnus, Marie Berg, 14. 10. Chr.ania.
- Magnussen, Adjunkt, bgr. 4. 11., Moss.
- Major, Arne Waldemar, 20 $\frac{1}{4}$ A., 8. 11., T.hjem.
- Marcher, Ebba, 20 A., 22. 2., Hellerup pr. Kbhvn.
- Martens, Heinrich, Consul, 64 A., 10. 7., Chr.sand.
- , Johan, 22. 4., Royan, Frankrig.
- Matthiessen, Christian Henrik, Organist, 29. 3., Kvinherred.
- Matzow, I. G., Mægler, 83 A., 7. 1., T.hjem.
- von Mehren, Henrik Ulfeldt, $\frac{7}{12}$ A., 9. 2., Bergen.
- Meidell, Anne Rebekka, f. Hauge, 22. 4., Strandvig.
- , Johan Henrik v. Krogh, Oberstl., 88 $\frac{1}{2}$ A., 23. 8., Chr.ania.
- Mejlænder, Paul Johan Edvard Hans, 36 $\frac{1}{2}$ A., 14. 12., Stavanger. H: Marie, f. Heliessen.
- Mellbye, Gudbrand, 33 A., 30. 4., München, bgr. Trøgstad.
- Meltzer, Oscar, Overtoldb., 82 A., 29. 12., Fr.stad.
- Meyer, Anders Christensen, 69 $\frac{3}{4}$ A., 12. 3., Nestun pr. Bergen.
- , Christian Schnell, Skomagerm., 70 A., 16. 4., Bergen.
- , Harald, 24 A., 31. 5., Newcastle, N. S. W., Australien.
- , Hedvig, f. Ellerhusen, 30. 3., Stavanger.
- , Jette Johanne, 70 A., 1. 3., Bergen.
- , Ivana Henriette, 25 $\frac{1}{2}$ A., 18. 12., Tromsø.
- , Maren Helene, Enkefru, 74 A., 23. 7., Chr.ania.
- , Marthine, 97 $\frac{1}{2}$ A., 29. 10., Chr.ania.
- , Sophie, f. Nagel, Skibsf. A. M.s Enke, 81 A., 31. 12., Bergen.
- Michelsen, Johan Fredrik Ambrosius, Cend. phil., 44 A., 12. 3., Chr.ania. H: Alvilde, f. Sundwall.
- Milberg, Ernst, Dr. phil., 5. 12., Dresden. H: Christiane, f. Solberg.
- Mo, Elisabeth, f. Fuglberg, 36 $\frac{1}{2}$ A., 23. 12., Sarpsborg.
- , Erik, 7. 6., Sarpsborg.
- Moe, Fredrik Neumann, kem. Ingeniør, 7. 1., Bergen.
- , Johan Adolph, fhv. ORsagf., 20. 6., T.hjem. H: Charlotte, f. Middelthon.
- , Karoline Mathilde, f. Berg, 51 A., 1. 8., Chr.ania.
- , Oline Marie, f. Bang, 86 $\frac{1}{2}$ A., 9. 10., Bergen.
- , Trygve, 24. 7., T.hjem.
- Moen, G., Distriktslæge, 1. 5., Karlsø. H: Thea, f. Ottesen.
- , Olaf Fredrik Wilhelm, ORsagf., 41 A., 8. 3., Bodø.
- Moestue, Ferdinand Emil, 75 A., 3. 1., Kbhvn.
- , Henrik, 47 A., 8. 1., Chr.ania. H: Annette, f. Finne.
- Mogensen, Peder, 12. 5., Vestre Aker, bgr. Dybvaag.

- Mohn, Albert Edvard, 68 A., 25. 6., Hamburg.
- Mohr, Johan, 25. 7., Bergen. H: Lucie, f. Pedersen.
- , Thora Christine, f. Ellerhusen, 6. 8., Chr.ania.
- Monrad, Kirsten Sophie 19. 11., Moss.
- Monsen. Bernthine Ulrikke, f. Moss, 63 A., 6. 8., Bergen.
- , Hans, fhv. Telegrafinspektør, 74 A., 6. 3., T.hjem.
- , Johanne C., f. de Lange, 47 A., 5. 3., Bergen.
- Mortensen, Andreas, Sognepræst, 55 A., 18. 7., Øier, bgr. Chr.ania. H: Petronelle, f. Flood.
- , Thora, f. Dippner, 26½ A., 24. 5., Chr.ania.
- Mosgaard, Dagmar, f. Schjelstad, 23. 4., Nort Albany, N. Y.
- , Petter, fhv. Skibskapt. 83¼ A., 1. 8., Chr.ania.
- , Anne Severine, Enkefru, 25. 11., Chr.ania.
- Moss, Th. B., Sorenskriver, 23. 4., Elverum.
- Motzfeldt, Anna Fredrikke, f. Mosling, 88¼ A., 8. 8., Chr.ania.
- , Astrid, 16½ A., 28. 12., Svaleng pr. Vikholmen, bgr. Chr.ania.
- , Ida, 9. 4., Chr.ania.
- Movig, Søren Ludvig, Skibsreder, 72 A., 19. 10., Fr.stad.
- Mowinkel, Conrad, 37½ A., 15. 2., Caucete, Argentina. H: Lina, f. Ziegler.
- Mulvad, Sohie, 85½ A., 14. 5., Fr.stad.
- Munch, Elise, f. Castberg, Provstinde, 79 A., 13. 6., Chr.ania.
- von Munthe af Morgenstjerne, Alexis, Oberst, 24. 6., Chr.ania. H: Augusta, f. Stang.
- Munthe, Sigrid, Enkefru, nær 94 A., 24. 8., Sogndal, Sogn.
- Munthe-Kaas, Agnes, 18. 1., Chr.ania.
- , Hj., Sognepræst, 7. 2., Vestre Bærum. H: Anna, f. Rønneberg.
- Murstad, M., Kbmd., 63 A., 1. 12., Hamar. H: Olga, f. Platou.
- Myhre, Josephine Marie, 23. 7., T.hjem.
- Müller, Aase, f. Hommeren, 23½ A., 8. 6., Brooklyn.
- , Amalie, f. Kjelsberg, 82½ A., 13. 10., T.hjem.
- , Anne Hæggelund, 9. 2., Ullensvang.
- , Anne Sotie, 25. 2., Chr.ania.
- , Edvard Hagerup, 17. 2., Bergen. H: Johanne, f. Ege.
- , Elisabeth Rebekka, f. Haugan, 4. 7., Stenkjær.
- , Emma, f. Bull, 17. 12., Chr.ania.
- , Victor, Student, 29. 10., Bergen.
- Møller, Eline Albertine, f. Damm, 73 A., 26. 5., Chr.ania.
- , Nathalia, f. Munch, 2. 3., Chr.ania.
- Mønnich, William Adrianus, 73 A., 5. 3., Utrecht.
- Mønnick, Mathilde, 79½ A., 11. 5., Chr.sand.
- Mørch, Johanne Margrethe, f. Bochlum, 88 A., 13. 6., Fr.stad.
- , Peder, Brugsbestyrer, 53 A., 25. 7., Vigeland, pr. Chr.sand.
- Mørck, Michael, 88 A., 3. 5., Fr.stad.
- Natvig, Mina, 69 A., 24. 2., Grimstad.
- Necker, Ingrid, 20½ A., 12. 2., Chr.ania.
- Nicolaisen, Christian, Cand. jur., Fyrforvalter, 18. 3., Chr.ania. H: Amelie, f. Fischer.
- Nicolaysen, Caroline Elisabeth, f. Smith Sivertsen, 10. 6., Bergen.
- , Lydia Sophie Wilhelmine, 8. 10., Kbhvn.
- , Sofie, f. Aars, 1. 4., Bergen.
- , Thea, f. Meyer, 17. 9., Tripani, bgr. Asker 28. 4..
- Nielsen, Alette Susanne, f. Sellikken, 37¾ A., 22. 8., Bergen.
- , Anne Cathrine, f. Poulsen, Direktør Ove Meyer N.s Enke, 88½ A., 29. 3., Chr.ania.
- , Carl A., Grosserer, 21. 4., Chr.ania. H: Anna, f. Robak.
- , Sivert, fhv. Postmester, 18. 8., Chr.ania. H: Jonette, f. Heide.
- Nissen, A. M., fhv. Modelsnedker, 86¼ A., 3. 3., T.hjem.
- Norby, Laura Andersen, f. Bergh, 15. 1., Chr.sand.

- Nordbye, James Carolus, 55 A., 9. 8., Tjøme.
- , Mina Gusta Marie, f. Heireth, 71³/₄ A., 28. 9., Gjerstad pr. Risør.
- Nordtømme, Isak Kraft, Læge, 30 A., 29. 7., Homnelvik.
- Normann, Otto Christian, 61¹/₂ A., 30. 6., Chr.ania, bgr. Frd.stad. H: Olea, f. Melstrøm.
- Norsted, G. F., Sagfører, 75 A., 6. 1., Elverum.
- Nüsche, Louise f. Jürgensen, 80 A., 19. 10., Nestun pr. Bergen.
- Nøklebye, Andreas, fhv. Kbmd., 78 A., 9. 2., Gjøvik.
- Oftedahl, Marie, Enkefru, 78 A., 20. 5., Stavanger.
- Olafsen, John, Amtskolebestyrer, 16. 2., Skarnæs, S. Odalen.
- Olsen, Carl H., Stadsvejer, 76 A., 31. 5., Chr.ania.
- , Charlotte Gustava, f. Hjelmberg, 26. 8., Chr.ania.
- , Chr. I., ORsagf., 25. 4., Chr.ania. H: Maren, f. Gulbrandsen.
- , Grethe, f. Steen, 7. 7., Fjeldberg.
- , Halfdan, fhv. Foged, 86 A., 27. 3., Stavanger.
- , Joh. Petter, fhv. Bagerm., 67 A., 11. 3., Chr.ania. H: Fredrikke, f. With.
- , Julie Marie, f. Coward, 81 A., 21. 9., Myren pr. Chr.sand.
- , O., Agent, 68 A., 1. 2., Chr.ania. H: Christine, f. Apenes.
- , Peter, Fabrikbestyrer, 65¹/₂ A., 4. 6., Egersund. H: Anna, f. Flak.
- , Wilhelma, f. Holst, 28 A., 19. 5., Stokke, bgr. Oslo.
- Omsted, Elise, f. Schultz, 13. 11., Chr.ania.
- Oos, Helga, f. Bergh, 13. 10., Chr.ania.
- Oppen, Betsy Bjørnson, f. Mordt, 30. 11., Bergen, bgr. Fane.
- , Gerda, f. Müller, 9. 4., Chr.ania.
- Ottesen, Jacob Aall, fhv. Præst, 29. 10., Decorah, Iowa.
- Otto, Agathon, 70 A., 22. 6., Chr.ania. H: Sofie, f. Næss.
- Ouren, Alb., Cand. pharm., 45 A., 12. 3., Bergen, bgr. Lærdal.
- Ove, Simon Olavus, Malermester, 22. 8., Bergen. H: Jørgine, f. Brinchmann.
- Owren, Hansine Olivia, f. Borge, 13. 6., West Newton, Mass.
- Paaske, Peter Carlsen, Sorenskriver, 82 A., 28. 10., Ørlandet, H: Trine, f. Pareluis.
- Pallesen, Caroline, Enkefru, 17. 8., Chr.ania.
- De Paolis, Hilda f. Olsen, 13. 1., Chr.ania.
- Pareluis, Fredrikke f. Gram, Korpslæge, N. R. P.,s Enke, 70³/₄ A., 7. 5., T.hjem.
- Paulsen, Marie Gustava, f. Berggreen, 66 A., 9. 12., Chr.ania.
- Paus, Tina Constance, 26. 5., Chr.ania.
- , Andrea, 67 A., 4. 10., Chr.ania.
- Pay, Ragnhild Fredrikke, 79 A., 2. 11., Chr.ania.
- Pedersen, Berit, f. Brandt, 71 A., 7. 2. Nordre Aurdal.
- , Fr., Overlærer, 61³/₄ A., 31. 10., Chr.ania. H: Sophie f. Stangebye.
- , J. M., Apotheker, 63 A., 11. 11., Moss.
- , Magnus D., Kbmd., 45 A., 18. 2., Fr.stad. H: Helga, f. Dahl.
- , Nicolay, OR.sagf., 28. 5., Chr.ania.
- , Olivia, f. Stømner, 2. 2., Elverum.
- Petersen, Randine, 87¹/₂ A., 14. 12., Chr.ania.
- , Thea, f. Kloumann, Sektionschef P.s Enke, 69¹/₂ A., 28. 2., Chr.ania.
- Pettersen, Paul Christian, Skibsfører, 64 A., 27. 9., Chr.ania. H: Augusta, f. Smith.
- Platou, Otto Michael Stoud, fhv. Kæmner, 29. 3., Chr.ania. H: Elisabeth, f. Sem.
- Poulsen, Alis, f. Lund, 81¹/₂ A., 3. 7., Stange.
- Prydz, Tina, f. Olsen, 15. 9., Chr.ania.
- Qvam, Ole Anton, Statsminister, 8. 7., Gjøvran.

- Qvamme, Anna Catharina, f. Wigandt, 3. 12., Bergen.
- von Qvillfeldt, Caroline, f. Sylow, 76 $\frac{1}{2}$ A., 26. 2., Lillehammer, bgr. Oslo.
- Raadmnn, Johannes, 80 $\frac{1}{2}$ A., 3. 2., Chr.ania.
- Racine, Fredrik, 28. 2., Stavanger.
- Ramberg, Johannes, 17. 1., Vaaler. Solør.
- Ramm, Niels, Arntzen, Oberst, 27. 6., Fr.stad. H: Jnga, f. Beck.
- Ramstad, Aagot, 19 A., 28. 5., Fjeld.
- Rasch, Hans Jørgen Helt, Kammerherre, 74 $\frac{1}{2}$ A., 28. 1., Chr.ania.
- Rasmussen, Alf Møller, Student, 20 $\frac{1}{2}$ A., 22. 4., Chr.ania.
- Ravn, Cecilie Karine, 91 A., 24. 4., Haugesund.
- , Valborg, f. Høegh, 20. 12., Merrie, Wisconsin.
- Reiersen, Anna Sofie, f. Olsen. 65 $\frac{1}{2}$ A., 20. 12., Bergen.
- , Christine, 28 A., 12. 2., Stavanger.
- Reimers, Hilda, f. Westrem, 40 A., 5. 8., Los Angelos, Californien.
- , Marie, 22 $\frac{1}{2}$ A., 8. 6., Bergen.
- Rein, Abraham, 58 A., Juli, Cardiff.
- Reitzel, Joseph August, 53 A., 10. 1., Chr.ania.
- Renden, Thoralf, Styrmand, 23. 12., T.hjem. H: Henriette, f. Krogh.
- Richie, James William, Boghandlerfuldm., 68 $\frac{3}{4}$ A., 13. 3., Chr.ania.
- Richter, Sorenskriverens Enke, 68 A., 14. 7., Orkedalsøren.
- , August, Skoledirektør, 77 A., 3. 3., Bergen. H. Wilhelmine, f. Sem.
- , John Chr., 73 A., 29. 3., Palmerston, North, New Zealand.
- , Thorine, 80 A., 13. 8., Hof, Solør.
- Ring, Lorenz Reinholdt Boll, Korpslæge, 7. 4., Chr.ania. H: Louise, f. Sandholdt.
- , Sigurd, Overlods, 20. 11., Bergen. H: Elisa, f. Meinich.
- Riple, Hanne, 4. 4., Bergen.
- Rode, Hanna Bertine, f. Reinhardt, 95 $\frac{1}{2}$ A., 29. 11., Chr.ania.
- , Mina, 21. 7., Rustgaard pr. Levanger.
- Roggen, Emilie, f. Falch, 16. 5., Bergen.
- Roll, Christian Fougstad, Advokat, 41 A., 17. 8., Fr.hald. H: Cathrine, f. Anker.
- Rolland, Hanna, Provstinde, 84 $\frac{1}{2}$ A., 17. 4., Chr.ania.
- Roscher, Thora Lagertha, f. Henriksen, 79 A., 16. 2., Chr.ania.
- Rosell, Anders Jonason. 59 $\frac{3}{4}$ A., 10. 9., Bergen. H: Pernille, f. Jacobsen.
- Rosendahl, Wilmikke Birgitte, 75 A., 30. 4., Bergen.
- Rosenqvist, Mina, f. Breda, Kommandør E. T. R.s Enke, 83 $\frac{1}{2}$ A., 1. 6., Horten.
- Ross, Christian, Maler, 60 A., 1. 4., Rom.
- Rostad, Gøran, f. Bruun, 44 A., 2. 10., Værdalen.
- Roverud, Marie, 89 $\frac{1}{2}$ A., 28. 9., Chr.ania.
- Rude, Andreas, 12. 1., Hjørring. H: Agnes, f. Lund.
- Rummelhoff, Johan Henrik, 51 A., 21. 11., Amsterdam.
- Rytterager, Emilie Louise, f. Haffeldt, 25. 6., Chr.ania.
- Ræder, Severin Henrik, Kaptejn, 25. 12., T.hjem. H: Thora, f. Falch.
- Røed, O. L., Skibsreder, 80 $\frac{1}{2}$ A., 13. 2., Tjøme.
- Rødseth, Regine, f. Schwings, 18. 3., Bergen.
- Røhr, Severine, f. Jacobsen, 72 A., 16. 12., Chr.sand.
- Rønne, Carl, fliv. Dampskibsf., 63 A., 8. 7., T.hjem. H: Marie, f. Berg.
- , Marine, f. Berg, 58 A., 20. 10., T.hjem.
- Rønneberg, Borghild, 16 A., 31. 5., T.hjem.
- Rønning, Helene Augusta, 32 A., 29. 6., Chr.ania.
- Røyum, J. Peter N., 51 A., 9. 7., Yaukton, Dakota.
- Saenger, Rolf, 18 A., 16. 5., Prag.
- Sager, Johanne, f. Oxaal, 16. 11., T.hjem.
- Saggau, Marthe Lucie, f. Hellemann, 86 A., 16. 3., Bergen.

- Sahlqvist, Lauritz Leganger, 71 A., 29. 8., Chr.ania.
- Salvesen, Jane. f. Turnbull. 83 A., 31. 12., Helsingfors.
- Sand, Carl. Kapt., 79 $\frac{1}{2}$ A., 19. 9., Trygstad.
- Sandberg, Agnete Henrikke, f. Beer, 17. 4., Chr.ania.
- , Georgine Sara, 75 A., 21. 6., Chr.ania.
- Sander, Thorbjørg, f. Nielsen, 40 A., 11. 12., Hamburg.
- Sandstad, A., fhv. Lensm og Storthm., nær 100 A., 17. 8., Ytterøen.
- Sartz, Anna, f. Colbjørnsen. 21. 8., Jomfruland.
- Sauerwein, Georg, Dr. phil., 70 A., 17. 12., Chr.ania. bgr. 23. 12. i Gronau, Hannover.
- Schach, Carl Christian, 16 $\frac{1}{2}$ A., 27. 3., Chr.ania.
- Schanche, Adam Jallis, fhv. Skibskaptejn, 67 A., 6. 2., Chr.ania. H: Wenche, f. Scheen.
- Schau, Ingar, 9 A., 19. 12., Chr.ania.
- Scheel, Elise, 79 A., 21. 1. Chr.ania.
- Scheen, Bernhard Theodor, 81 A., 14. 2., Tønsberg.
- , Mauritz, fhv. Skibskapt, 87 $\frac{1}{2}$ A., 31. 3., Chr.ania. H: Dorette, f. Balchen.
- Schellhorn, Martha, f. Nerdrun, 40 A., Juli, Portland, Maine.
- Schie, A., fhv. Kontorfuldm., 65 A., 25. 2., Chr.ania. H: Lise, f. Frog.
- Schilbred, M. Edv., Skibsreder, 65 A., 1. 12., Brevig.
- Schilling, Jacob Fritz, Bygmester, 71 A., 14. 7., Chr.ania. H: Caroline, f. Stramboe.
- , Peter Gottlieb, OR.sagf., 59 A., 17. 1., Chr.ania.
- Schive, Peter Tordenskjold, 26. 8., Kbhvn.
- Schjøll, Albert, Cand. med. 49 $\frac{1}{2}$ A., 17. 8., Østre Toten.
- Schjørn, Johan Ludvig, Distriktslæge, 12. 2., Buxnæs, bgr. Tønsberg. H: Elise, f. Ellingsen.
- Schjøtt, Julius August, 63 A., 2. 3., Bergen, H: Amalia, f. Flood.
- Schlytter, Christian, Frimærkeforvalter 31. 5. Chr.ania. H: Magda, f. Manthey.
- Schmelck, Theodor, 75 A., 11. 8., Chr.ania.
- Schmidt, M., OR.sagf., 49 A., 26. 2., Horten.
- , Ragna Pauliue, f. Munkebye, 22. 7., T.hjem.
- , Stine, f. Kinberg, 73 A., 30. 7., Tromsø.
- Schnabel, Hanna, f. Irgens, 84 A., 13. 9., T.hjem.
- Schnitler, Gunvor, 24 A., 10. 5., Drammen.
- Schou, Christian Julius, 38 A., 4. 5., Valley City, N. Amerika.
- Schreiner, Cecilie, 69 A., 14. 8., T.hjem.
- Schrøver, Marie, f. Gregersen, 8. 5., Chr.ania.
- Schulz, Aasta, b. 4., Tolgen.
- Schumann, Dorethea. 88 A., 28. 6., Bergen.
- Schwach, August, fhv. Stationsmester, 79 $\frac{1}{2}$ A., 20. 3., Fr.hald. H: Julie, f. Larsen.
- Schweder, Betzy, 75 A., 3. 5., Chr.ania.
- Schwensen, Johanne Cathrine, f. Møller, 90 A., 12. 3., Chr.ania.
- Schönberg, Edel Margrethe, f. Holm, 16. 8., Bergen.
- Schøning, Sigurd, Doktor, 13. 9., Minnesota.
- , Sofie, 2. 1., Grøtø.
- Schøyen, Hjalmar Frithjof, 53 A., 19. 2., Larvik.
- , Peter, fhv. Papirhandler, 58 $\frac{1}{2}$ A., 2. 3., Chr.ania. H: Camilla, f. Solberg.
- Seel, Ole, Cand. pharm., Tandlæge, 4. 9., Chr.ania. H: Alethe, f. Aas.
- Sellæg, A. M., fhv. Handelsmand, 79 A., 26. 4., Fosnæs. H: Ursula, f. Lund.
- Selmer, Beathe, 71 A., 1. 4., Chr.ania.
- , Overtoldb. H. O. S.s Enke, 1. 3., Chr.ania.
- , Jsak Wilhelm Fleischer, Forstmester 71 $\frac{3}{4}$ A., 4. 9., Skien. H: Eveline, f. Selmer.

- Selmer, Maren f. Dunker, 79 A., 9. 6., Chr.ania.
- de Seue, Nicoline Jürgine, 13. 10., Kbhvn.
- Shepherd, Emma Johanne, f. von Krogh, 2. 6., Hegre.
- Siebke, Marie, f. Spalckhaver, 73³/₄ A., 9. 3., Chr.ania.
- Siegesmund, Marie Stefanie, f. Kilde, 10. 11., Chr.ania.
- Silberg, Amanda Charlotte, 13. 6., Horten
- Silchenstedt, Else Johanne, 68¹/₂ A., 16. 6., Stavanger.
- Simers, Wincentine, 83 A., 16. 8., Drammen.
- Simonsen, Albertine, f. Hjersing, 24. 10., Elverum.
- , H. Dahm, Ingeniør, 34 A., 4. 4., Chr.ania. H: Inga Dahm, f. Andersson.
- Sinding-Larsen, Emilie, f. Rustad, 10. 12., Vestre Aker.
- Sivle, Per, 47 A., 6. 9., Drammen.
- Skaar, Johannes Nilsson, Biskop, 76 A., 13. 12., T.hjem, bgr. Gjerpen.
- Skagen, Jens, Gaardbruger, 30. 10., Sande i Søndfiord. H: Karoline, f. Aarøe.
- Skancke, Theodora Caroline, 64 A., 15. 6., Drøbak.
- Smidth, Clothilde, 7. 8., Middelfart, bgr. Kbhvn. ¹³/₈.
- Smith, Anders, fhv. Skibskapt., 91³/₄ A., 26. 3., Drammen. H: Marie, f. Jespersen.
- , Carl Johan, Telegrafvoldm., 45¹/₂ A., 1. 2., Stavanger.
- , J. N. F. J., fhv. Sognepræst, 86 A., 5. 5., Chr.ania. H: Anne, f. Aschehoug
- , Hans, Consul, 5. 11., Cronstadt.
- , Hans, 74 A., Landhandler, 31. 12., Næs, Romerike.
- , Marie, f. Jespersen, 73 A., 7. 7., Drammen.
- , Marie, f. Thronsen, 42 A., 14. 6., Porsgrund.
- , Sicke, Amtmandinde, 30. 1., Stavanger.
- Smith, Waldemar C., 49 A., 5. 2., Chr.ania. H: Janna, f. Gjerdrum.
- Snarfeldt, Herman, Styrmand, 38 A., 9. 8., T.hjem. H: Adelaide, f. Moe.
- Sogn, Helga, 14. 5., Chr.ania.
- Sommer, Andreas, 64 A., 2. 11., T.hjem
- , Hilmar Antonius, 23 A., 18. 3., T.hjem.
- Sommerfelt, Wenche, 29. 3., Lillehammer.
- Sommerschild, Cathrine Fredrikke f. Sommerschild, 27. 6., T.hjem.
- Sommerschild, Hilchen Thode, 69 A., 31. 12., T.hjem.
- , Hilmar, fhv. Forvalter, 72 A., 2. 5., T.hjem. H: Sofie, f. Coldevin.
- Sontum, Ruth, 22. 6., Chr.ania.
- Soot, Elisabeth Amalie, f. Haneborg, 77 A., 31. 5., Chr.ania.
- Spørck, Emmely, f. Friherreinde v. Vegesack, 79 A., 19. 2., Chicago.
- Stabel, Emilie, f. Blauenfeldt, 90 A., 23. 3. Østre Aker.
- Stabell, Alb. W., Agent, 60 A., 14. 7., T.hjem. H: Thora, f. Oldenburg.
- Stamer, Diedriche, 2. 11., Bergen.
- Stang, Halvor Fredrik Bagge, fhv. Skibsmægler, 44¹/₂ A., 30. 6., Chr.ania.
- Stange, Edv., Kbmd., 36 A., 13. 8., Chr.sand.
- Steen, Anne Bergithe f. Modin, 82 A., 18. 3., T.hjem.
- , Marie, Skomagerm. S.s Enke, 11. 9., Oslo.
- , Marit, f. Melling, 76³/₄ A., 20. 11., T.hjem.
- , Olava, 69 A., 5. 4., Drammen, bgr. Holmestrand.
- , Trone Marie, 21. 5., Os.
- Stenersen, Lars, 69 A., 19. 12., Chr.ania.
- , Stener Johannes, Statskonsulent, 69 A., 7. 7., Stavanger. H: Helga, f. Heltberg.
- Stiegler, Johanne Elisabeth, f. Lødtz, 77¹/₂ A., 10. 3., Bergen.
- Stolt, Benedicte, f. Cappelen, 21. 3., Chr.ania.
- Storm, Carl N. N., Apotheker, 23. 2., Lillestrøm. H: Anna, f. Bech.

- Storm, Geberhard M., fhv. Maltcontrollør, 80 A., 9. 4., Chr.ania.
- Stranger, Sverre Hanssen, 26 $\frac{1}{2}$ A., 17. 5., Chr.ania.
- Strøm, Anne Dorthea, 22. 11., Oslo.
- , Carl August, fhv. Lensmand, 80 $\frac{1}{2}$ A., 15. 1., Harstad.
- , Gustav, 11. 12., Chr.ania. H: Ada f. Lund.
- , Wilhelm Chr., Hotelejer, 21. 5., Kirkesæterøren.
- Strømdal, Georg, Landskabsmaler, 24. 7., Larkollen, bgr. Chr.ania.
- Stub, Jens Ludvig, Cand. jur., 3. 7., Holmestrand, bgr. Chr.ania 10. 8.
- , Nils Gjæver, Proprietær, 84 $\frac{1}{2}$ A., 16. 3., Tysnæs. H: Clara, f. Hyld.
- Stubbergh, Ingeborg Marie, 79 A., 25. 8., Chr.ania.
- Sundt, Eulalie Aline, f. Grenon, 19. 3., Vevey.
- Suur, Cathrine f. Paschen, 89 A., 22. 2., Chr.ania.
- Svanøe, Hans, Gaardbr., 86 $\frac{1}{2}$ A., 24. 12., Erikstad, Svanøen.
- Svendsen, Caroline Margrethe, f. Weiser, 60 A., 22. 5., Kragerø.
- , Eleonore Johanne, f. Bergh, 29. 5., Tromsø.
- Sverdrup, Fredrikke Elisabeth Lassen, f. Haneborg, 24. 4., Fet.
- , Georg, OR.sagf., 15. 7., Kragerø.
- Jessie, f. Gibsen, 52 A., 28. 11., Colbjørnsvig pr. Arendal
- Swane, Harald, 55 A., 12. 3., Chr.ania.
- Swensen, David Diterichs, Brugsejer, 78 A., 27. 10., Chr.ania. H: Thrine, f. Wigersund.
- Sæther, Louise, Enkefru, 17. 11., Stenkjær.
- Sætherholt, Christine, f. Brandtzæg, 79 A., 5. 5., Chr.ania.
- Søderqvist, Andreas Johan Nilsen, Malersvend, 30 $\frac{1}{2}$ A., 29. 4., Bergen. H: Mathilde Nilsen, f. Fredriksen.
- Sølling, Antoinette, 92 $\frac{5}{12}$ A., 6. 6., Chr.ania.
- Sorbye, Johan Martin, fhv. Oberstl., 70 $\frac{0}{4}$ A., 22. 2., Oslo. H: Lydia, f. Middelthou.
- Sørenssen, Vilhelm, Landskabsmaler, 31. 12., Chr.ania.
- Tandberg, Gudbrand, 6. 3., Chr.ania. H: Caroline, f. Kordtsen.
- Tellefsen, Therese, 20. 10., Chr.ania.
- Tengelsen, Meryann, f. Whittington, 26. 5., Chr.ania.
- Testmann-Strand, Christence, 79 A., 22. 12., Chr.ania.
- Thesen, Christian, fhv. Skibskaptejn, 19. 9., Bergen. H: Bella, f. Schelderup.
- Thidemann, Lars, Skræddermester, 84 A., 30. 6., Moss.
- Thiis, Carl Richard, 62 A., 10. 2., Stavanger.
- , Hedvig Cathrine, 69 A., 8. 6., Risør.
- Thomassen, N. G., Arkitekt 60 A., 28. 2., Chr.ania.
- Thome, Thorvald, Agent, 15. 1., Oppegaard. H: Ingeborg, f. Rustad.
- Thomesen, Gina, f. Dahll, 76 A., 15. 2., Flatdal.
- , J. Chr., fhv. Skolebestyrer, 11. 2., Chr.ania. H: Magdalene, f. Flood.
- Thoresen, Augusta Isabella, f. Røed, 15. 1., Chr.ania.
- , Carl Johan, forrett. Toldkasserer, 27. 1., Sarpsborg. H: Julie, f. Rønning.
- , Charlotte Alvilde, f. Torgersen, 48 $\frac{1}{2}$ A., 20. 5., Chr.ania.
- Thorkildsen, Jørgen, 19 $\frac{1}{2}$ A., 14. 4., Chr.sand.
- Thorkildssen, Johanne Sophie, f. Thronvig, 87 A., 10. 7., Bergen.
- Thorsen, Thrine, f. Foyn, 78 $\frac{1}{2}$ A., 8. 1., Chr.ania.
- Thrane, Fredrik Wilhelm, 60 A., 13. 5., Chr.ania. H: Marie, f. Adamsen.
- Thrap, Anna, 81 A., 5. 6., Chr.ania.
- Thuesen, Bertha, f. Kraiberg, 66 A., 20. 9., Chr.ania.
- Thurmann, Ellef, Grosserer, 23. 5., Chr.ania. H: Mathilde, f. Ellefsen.
- Tiller, Anna Margrethe 24 $\frac{1}{2}$ A., 27. 3., T.hjem.
- Tjærud, Carl A., 2. 7., Lillestrøm. H: Mathilde, f. Lindemann.

- Todsén, Jacob Augestad, Grosserer, 8. 8., Larvik. H: Johanne, f. Søn- nichen.
- Todthammer, Wilhelmine, f. Valdemar, 78 A., 7. 1., Thjem.
- Tofte, Dorthea, Enkefru, 85 A., 27. 4., Chr.ania, bgr. Moss.
- Torgersen, Hanna, Enkefru, 84. A., 20. 5., Chr.ania.
- , Martin, Typograf, 40 $\frac{1}{2}$ A., 7. 1., Chr.ania.
- , Rina, Enkefru, 66 A., 7. 2., Chr- ania.
- Torph, Hanna, 1. 3., Chr.ania.
- Trap, Caroline Fredriksen, 68 A., 24. 12., Chr.ania.
- Trelease, George Leack, Grubeingeniør, 50 A., 19. 11., Thjem. H: Anna, f. Wigen.
- Trumpy, Anna, 6. 3., Bergen.
- , Christine, f. Fischer, 76 A., 13. 1., Chr.sund.
- Truslew, Pauline Annette, f. Due, 75 A., 18. 7., Drammen.
- Tvedt, Karen Louise, f. Daae, 55 $\frac{1}{2}$ A., 2. 7., Alversund.
- Tønnesen, Ludvig, 13. 10., Østre Aker.
- Tønder, Margrethe, Enke, 78 A., 18. 12. Thjem.
- Uhe, Fredrikke, 28. 6., Bergen.
- Unger, Augusta, 91 A., 3. 3., Chr.ania.
- Urbye, Claus Andreas, Sorenskriver, 28. 8., Chr.ania.
- Ustvedt, Haakon, Ingeniør, 34 A., 27. 1., Chr.ania. H: Marie, f. Jensen.
- Utne, Guro, 83 $\frac{1}{2}$ A., 5. 5., Fjelberg.
- Vangensten, Nicoline Cecilie, f. Dahl, 85 A., 28. 4., Chr.ania.
- Vogt, Kaja, 18 A., 14. 10., Chr.ania.
- Voss, Reidar, 15 A., 28. 5., Chr.ania.
- , Vina, Rektorinde, 4. 4., Bergen, bgr. Aalesund.
- Waage, Asbjørn Andreas, Dampskibs- exp., 76 $\frac{1}{2}$ A., 17. 12., Chr.ania, H: Sine, f. Grip.
- Wager, Maren Nicoline, f. Smith, 94 $\frac{1}{2}$ A., 23. 11., Chr.ania.
- Wagle, Carl, Bygmester, 80 $\frac{3}{4}$ A., 20. 2., Arendal.
- Wahl, Antonette, f. Thome, Kammer- herre C. W.s Enke, 77 A., 25. 12., Chr.ania.
- Wahl, Bolette Elise, fhv. Lærerinde, 74 A., 6. 8., Fr.stad.
- Waldrop, Thv., fhv. Kopist, 77 $\frac{1}{2}$ A., 21. 7., Chr.ania, H: Sofie, f. Ja- cobsen.
- Walle, Lauritz, Skibsfører, 16. 6., Chr- ania, H: Christine, f. Løcke.
- Wallem, Anna, f. Greve, 85 $\frac{1}{2}$ A., 25. 12., Bergen.
- , Louise Adelaide, f. Barbe, 60 A., 15. 7., Thjem.
- , Thomine, f. Storm, 17. 12., Bergen.
- Walløe, Ida Sofie, 72 A., 3. 6., Fors- grund.
- Walnum, Pauline, f. Jensen, 89 A., 6. 3., Sandviken, Bergen.
- Wamberg, Hulda Johanne Mathilde, 59 A., 3. 7., Chr.ania.
- Wang, Ingeborg, 18. 11., Chr.ania.
- Wasbøe, Minna, f. Hamel, 73 A., 18. 12., Mandal.
- Wedel-Jarlsberg, Ferdinand John, Baron, 75 A., 29. 5., Chr.ania.
- Wedøe, Bergljot, f. Heyerdahl, 2. 2., Hevne.
- Weidemann, Einar, Udskiftningsformand, 3. 9., Thjem, H: Johanne, f. Tønder.
- Weihe, Hulda, f. Røed, 49 A., 21. 5., Chr.ania.
- Weisser, Henrik, 15 A., 12. 9., Stabæk.
- Wergeland, Johanna, 23. 9., Masfjorden.
- Werner, Gustav Adolf, Bogbinder, 64 A., 8. 7., Fr.stad, H: Anna, f. Ellingsen.
- Wessel, Emma Hermans, f. Eitzen, 58 $\frac{1}{2}$ A., 26. 1., Tønsberg.
- Westergaard, Johannes, Skibsmægler, 56 A., 3. 11., Ulykkestilfælde, Chr- ania, H: Thora, f. Grundtvig.
- , Ruth, 5. 5., Chr.ania.
- Westlye, Else Dorothea von der Lippe, 30. 4., Chr.ania.
- Westphal, Valborg Caroline, f. Tegt- meier, 26 A., 13. 5., Bergen.
- Wexelsen, W. A., fhv. Sognepræst, 19. 3., Chr.ania.
- Wibye, Didrik, Skibsmægler, 63 A., 19. 1., Haparanda.

- Widding, Emil, 58 A., 28. 11., Chicago.
- Width, Marie, f. Andberg, Consul B. N. W.s Enke, 84 A., 28. 7., Molde.
- Wielgolaski, Fredrikke, f. Aubert, 69 A., 24. 2., Chr.ania, bgr. Vestre Aker.
- Wigersund, Kaya, f. Lundh, 72 A., 20. 4., Vikersund.
- Wiig, L., Disponent, 50 A., 16. 5., Chr.ania, H: Mathea, f. Schjønneberg.
- Wilhelmsen, Johanne, Enkefru, 68 A., 7. 4., Chr.ania.
- Willumsen, Georg Vilhelm, fhv. Bankfuldm., 84³/₄ A., 30. 3., Chr.ania.
- Wille, Christian, Distriktslæge, 58 A., 9. 1., Finnø, H: Augusta, f. Sørensen.
- Wilmann, Marthe, f. Pettersen, 81 A., 7. 1., Helle, Lofoten.
- Wilson, Emilie, f. Jensen, 65 A., 13. 2., Oslo.
- Winge, Arthur August, 2. 3., Wladivostock.
- , Marianne, 4. 6., Tretten, bgr. Chr.ania.
- , Rainald, Toldbet., 74³/₄ A., 29. 11. Fr.stad.
- Winger, S. A., Sognepræst, 57¹/₂ A., 17. 5., Beitstaden, H: Ingeborg, f. Ellefsen.
- Winsnes, Albertha, f. Kielland, 8. 1., Chr.ania.
- Winsnæs, Lucie, f. Dupont, 28. 3., Bergen.
- Wisløff, Georg, Stud. med., 23 A., 1. 4., Chr.ania.
- Wium, Peder E., Bankdirektør, 14. 5., Chr.ania, bgr. Strømsø.
- Wold, A. M., 1. 12., Chr.ania, H: Inga, f. Meier.
- Wolff, Johan Henrik, 78 A., 11. 3., Lervik, Sogn, H: Monsine, f. Birke-land.
- , Karen Elisabeth, f. Pettersen, Brigadelæge S. M. W.s Enke, 6. 5., Chr.ania.
- Wollenweber, Wilhelm, Kbmd., 34 A., 24. 11., Hamburg, H: Johanna, f. Nicolaysen.
- Woulff, Andrea, 23. 1., Chr.ania.
- Wright, Malla, 15. 8., Østre Aker.
- , Simon, Inspektør, 10. 2., Chr.ania, H: Hanna, f. Jahnsen.
- Zachariasen, Anders, fhv. Skibsf., 72 A., 20. 2., Langesund.
- Zapffe, Einar, Arkitekt, 26 A., 2. 9., New York.
- , Helene, f. Johannesen, 46 A., 27. 7., Chr.ania.
- Ziener, Olaf, Bogholder, 42 A., 9. 1., Vestre Aker, H: Rachel, f. Opsian.
- Øfstegaard, Eugenie Catharine, f. Rosen-berg, 57¹/₂ A., 11. 8., Bergen.
- Øien, Marie Anna Christine, f. Stubbergh, 78¹/₄ A., 22. 6., T.hjem.
- Ørbech, Viggo Glahn, 17. 10., Vestre Bærum, bgr. Chr.ania.
- Ørenberg, Arne, Garver, 60 A., 28. 5., Chr.ania.
- Ørum, Olaf, 18 A., 4. 7., Chr.ania.